Boris Pasternak

Doktor Jivago

ROMAN

Çeviren: [illegible]

Yapı Kredi Yayınları

DOKTOR JİVAGO

Boris Leonidoviç Pasternak (1890-1960), Rus Ortodoks Kilisesi'ne kabul edilmiş aslen Yahudi olan varlıklı bir ailenin en büyük çocuğuydu. Moskova'da ressam Leonid Pasternak'ın oğlu olarak doğdu. Entelektüel bir çevrede yetişen Boris Pasternak, genç yaşlarında ünlü piyanist Skriyabin'in öğrencisi oldu. Zaman içinde edebiyata yöneldi ve Rusya'da yirminci yüzyıl başında, 1905 ve 1917 devrimlerinin fonunda gelişen simgeci ve fütürist edebiyat eğilimleri içinde yer aldı. İlk şiirleri ve ilk kitabı *(Bulutlardaki İkiz)* 1913 yılında yayımlandı. 1921 yılında Pasternak'ın ailesi Berlin'e göç etti. Pasternak, Rainer Maria Rilke'yle ilk kez 1900 yılında tanışmıştı, bu dönemde onunla ve Almanya'daki diğer Rus göçmenlerle mektuplaştı. Rilke'nin şiirlerini Rusçaya ilk çevirenlerden biri oldu. Ayrıca Gürcü şiirinin de ilk çevirmenlerinden biriydi.

1930'lu yılların başı Pasternak'ın SSCB edebiyatında etkin rol aldığı bir dönem oldu. 1934 yılında Yazarlar Birliği'nin ilk kongresinde yaptığı konuşma, Lunaçarski'nin onu SSCB'nin en iyi şairi ilan etmesine yol açtı. 1935 yılında Paris'te Uluslararası Barış Kongresi'ne katıldı.

Pasternak'ın hayatında dönüm noktası 1945-1955 yılları arasında yazdığı *Doktor Jivago* adlı romanla geldi. SSCB içinde yayımlanmayan bu roman, onun 1946'dan başlayarak Nobel Edebiyat Ödülü adayları arasında anılmasına yol açtı. 1958 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'ne layık görüldü, fakat Pasternak SSCB yetkililerinin onaylamaması nedeniyle ödülü kabul etmedi.

Akciğer kanserine yakalanarak 30 Mayıs 1960 günü, Peredelkino'da öldü.

Hülya Arslan 1988 yılında Ankara Üniversitesi DTCF Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirmesinin ardından SSCB Devlet Bursu ile bir yıl Puşkin Dil Enstitüsü'nde staj yaptı.

1990-2000 yılları arasında Moskova'da çeşitli Türk firmalarında yönetici olarak çalıştı. 1998-2000 yıllarında Puşkin Devlet Rus Dili Enstitüsü'nde Rus Dili ve Edebiyatı üzer ine yüksek lisans yaptı. Doktora çalışmasını Moskova Devlet Üniversitesi'nde tamamladı. Halen Okan Üniversitesi Rusça Mütercim Tercümanlık Bölümü'nde öğretim görevlisi olarak çalışıyor.

Boris Pasternak'ın
YKY'deki kitapları:

İnsanlar ve Haller *(2013)*
Doktor Jivago *(2014)*

BORİS PASTERNAK
Doktor Jivago

Çeviren
Hülya Arslan
Roman

Yapı Kredi Yayınları - 4173
Edebiyat -1177

Doktor Jivago / Boris Pasternak
Özgün adı: Doktor Zivago
Çeviren: Hülya Arslan

Kitap editörü: Raşit Çavaş
Şiir editörü: Güven Turan
Düzelti: Filiz Özkan

Kapak tasarımı: Nahide Dikel

Baskı: Pasifik Ofset Ltd. Şti.
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1
Baha İş Merkezi A Blok Haramidere - Avcılar / İstanbul
Telefon: (0 212) 412 17 77
Sertifika No: 12027

Çeviriye temel alınan baskı: Feltrinelli, 2007
1. baskı: İstanbul, Temmuz 2014
ISBN 978-975-08-2994-9

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 142 Odakule İş Merkezi Kat: 3 Beyoğlu 34430 İstanbul
Telefon: (O 212) 252 47 00 (pbx) Faks; (O 212) 293 07 23

http://www. ykykultur.com.tr
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr

BİRİNCİ KİTAP

Birinci Bölüm

Eserdeki bazı karakterler:
Yura - Yuri - Dr. Jivago (Yuri Andreeviç Jivago): Zamanında oldukça varlıklı olan bir ailenin oğlu. Babası zevk ve eğlenceye düşkün Andrey Jivago, annesi Marya Nikolayevna Jivago. Doktor, şair.

Yevgraf Andreeviç Jivago: Yuri Jivago'nun baba bir üvey kardeşi.

Kolya Dayı (Nikolay Nikolayeviç Vedenyapin): Yuri Jivago'nun dayısı.
Tonya - (Antonina Aleksandrovna Gromeko): Kimya profesörü Aleksandr Aleksandroviç Gromeko ile Anna Ivanovna'nın kızı. Anne tarafından Urallarda zengin toprak ve maden işletmesi olan İvan Kruger'in torunu.

Gromekolar - (Aleksandr Aleksandroviç ve Anna Ivanovna Gromeko): Tonya'nın babası ve annesi.

Lara - (Larisa Fyedorovna Gişar - Antipova): Ameliya Karlovna Gişar'ın kızı. Avukat Komarovski'nin sevgilisi. Paşa (Pavel) Antipov'un karısı. Katya'nın annesi. Yuri Jivago'nun sevdiği kadın. Savaş sırasında hemşirelik yapar. Aslında öğretmendir.

Madam Gişar - (Ameliya Karlovna Gişar: Belçikalı bir mühendis olan kocasının ölümünden sonra yoksullaşan ve Urallardan Moskova'ya taşınan Fransız asıllı bir hanım.): Lara ve Rodion (Rodyon)'un annesi. Komarovski'nin sevgilisi.

Avukat Komarovski (Viktor Ippolitoviç Komarovski): Dr. Jivago'nun babası Andrey Jivago'nun avukatı. Madam Gişar'ın sevgilisi ve avukatı. Lara'nın âşıklısı.

Paşa - Pavel - Antipov (Pavel Pavloviç Antipov): Demiryolu işçilerinden Pavel Antipov'un oğlu. Lara'nın kocası. Devrimci komiser.

Gordon - (Mihail Gordon): Yura'nın çocukluk arkadaşı.

Dudorov - (İnnokentiy Dudorov): Yura'nın çocukluk arkadaşı.

Yusuf Gimazettinoviç Galiullin: Savaş öncesi dönemde Moskova'da kapıcılık yapan Gimazettin ve Fatma'nın oğlu. Daha sonraki yıllarda Beyaz

Ordu generali.

Samdevyatov - (Anfim Yefimoviç Samdevyatov): Urallı bir avukat. Bolşevik.

Saat Beş Ekspresi

1

Yürüyor, yürüyor ve “Sonsuz Anı”[1] ilahisini söylüyorlardı. Onlar sustuğunda adımları, atlar ve rüzgârın esintisi aynı melodiyi tekrarlıyordu sanki.

Yoldan geçenler saygıyla selam durup çelenkleri sayıyor, haç çıkartıyordu. Meraklılar tören alayına katılıyor, “Kimin cenazesi?” diye soruyordu. “Jivago’nun” oluyordu yanıt. “Demek o adamın, ha. Şimdi anlaşıldı.” “Adamın değil, kadının.” “Olsun. Huzur içinde yatsın. Büyük bir tören.”

O son an geldi, sayılı anlar, geri dönüşü olmayan.

“Tanrının yarattığı toprak ve onu dolduran her şey, üstünde yaşayan bütün canlılar” diye başladı papaz ve istavroz hareketiyle tabutun içine, Marya Nikolayevna’nın üstüne bir avuç toprak attı. “Doğruların Ruhu” ilahisini söylemeye başladılar. Tuhaf bir telaş sardı insanları. Tabutu kapadılar, kapağı çivilediler ve aşağı indirmeye koyuldular. Dört küreğin acele hareketlerle tabutun üzerine attığı toprak trampet sesi çıkarıyordu önce. Sonra bir tümsek oluştu orada. On yaşlarında küçük bir erkek çocuk çıktı bu tümseğin üzerine.

Genellikle, önemli cenazelerin sonlarına doğru ortaya çıkan uyuşuk ve duygusuz ruh hali içinde, çocuğun, annesinin mezarı başında bir şeyler söylemek istediği sanılabilirdi.

Çocuk başını kaldırıp sonbahara bürünmüş düzlüklere ve manastıra boş bir bakış attı. Kalkık burunlu yüzünü buruşturdu. Boynunu ileri uzattı. Böyle bir kurt yavrusu olsa herkes, uluyacağından emin olurdu. Oysa çocuk, yüzünü elleriyle kapadı ve hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. O sırada ortaya çıkan bulut, soğuk bir sağanağın ıslak darbeleriyle çocuğun ellerini ve yüzünü kamçılamaya başladı.

Mezara, dar kolları sıvanmış siyah elbiseli bir adam yanaştı. Ölen kadının kardeşi, ağlayan çocuğun dayısı, kendi isteğiyle papazlığı bırakmış

Nikolay Nikolayeviç Vedenyapin’di. Çocuğun yanına geldi ve elinden tuttu. Birlikte mezarlıktan ayrıldılar.

2

Geceyi, dayının eski tanıdıkları sayesinde Manastır odalarından birinde geçirdiler. Kutsal Pokrov Bayramı’nın arifesiydi. Ertesi gün uzağa, güneye, ilerici bölgesel gazetelerden birinde Papaz Nikolay’ın çalıştığı Volga bölgesi şehirlerinden birine gideceklerdi. Tren biletleri alınmıştı, eşyaları toplanmış ve odanın bir köşesine konmuştu. Rüzgâr, manastıra komşu istasyondan, manevra yapan trenlerin ağlamaklı siren seslerini onlara ulaştırıyordu.

Akşama doğru hava iyice soğudu. Odanın toprak hizasındaki iki penceresi, etrafına sarı akasyalar ekili, özensiz bahçeye, donmuş su birikintileriyle kaplı yola ve gündüz Marya Nikolayevna’yı gömdükleri mezarlığın sonuna bakıyordu. Bahçe çoraklaşmıştı, soğuktan renkleri kararıp kâğıda dönmüş birkaç sıra lahanadan başka bir şey yoktu. Rüzgâr estiğinde, akasya öbekleri çılgınca daireler çizerek sallanıyor, yola doğru eğiliyordu.

Geceleyin camın tıkırtısı Yura’yı uyandırdı. Karanlık oda, olağanüstü beyaz, gizemli bir ışıkla aydınlanmıştı. Yura, üzerinde yalnızca gömleğiyle pencereye koştu ve yüzünü soğuk cama yapıştırdı.

Camın ardında ne yol ne mezarlık ne de bahçe vardı. Dışarda fırtına kopuyor, havada karlar uçuşuyordu. Fırtınanın korkunçluğunun da bilinciyle, sanki Yura’yı fark etmiş de varlığıyla onu korkutmanın keyfini çıkartıyor diye düşünmek mümkündü. Islıklar çalıyor, uğulduyor, yapabileceği ne varsa ortaya dökerek Yura’nın dikkatini çekmeye uğraşıyordu. Gökyüzünden birbiri ardına düşen kar yumakları, yeri gittikçe kalınlaşan beyaz bir örtü gibi kaplıyordu. Yeryüzünde, hiçbir şeyin alt edemeyeceği kar fırtınası vardı sadece.

Yura camdan ayrıldığında ilk isteği bir şeyler yapabilmek için giyinip sokağa fırlamaktı. Harekete’ geçmezse kilisenin lahanaları kar altında kalacak ve bir daha topraktan çıkartamayacaklardı. Annesi gittikçe artan kar yığınlarının altında toprağın daha da derinlerine gidecek, Yura’dan daha çok uzaklaşacaktı.

Düşünceleri gene gözyaşlarıyla son buldu. Dayısı uyandı ve ona İsa'dan söz ederek sakinleştirmeye çalıştı. Sonra esnemeye başladı, camın kenarına gidip düşüncelere daldı. Ardından giyinmeye koyuldular. Hava ağarmaya başlamıştı.

3

Annesinin sağlığında, Yura, babasının çoktan onları terk ettiğini, Sibirya'nın değişik kentlerinde ve yurtdışında âlemlere daldığını, ailenin milyonlarını kendi sefasına çar çur ettiğini bilmiyordu. Yura'ya söylenen babasının Petersburg'a büyük panayırlara, daha çok da İrbit'e gittiğiydi.

Daha sonra, zaten hep rahatsızlıkları olan annesi ince hastalığa yakalandı. Tedavi için Fransa'nın güneyine ve iki kere Yura'yı da yanında götürdüğü Kuzey italya'ya gidip gelmeye başladı. Böylelikle Yura'nın çocukluk yılları, çoğunlukla sürekli değişen yabancıların kucaklarında bir bilmece gibi geçti. Bu değişikliklere alışmıştı, sürekli düzensiz olan yaşamında babasının yokluğu onu şaşırtmıyordu.

Henüz çok küçükken taşıdığı soyadının, birbirinden farklı pek çok şeyin de adı olduğunu fark etmişti.

Jivago Fabrikası, Jivago Bankası, Jivago Evleri, Jivago Kravat iğneleri, hatta Romovaya Baba'ya[2] benzeyen yuvarlak Jivago Kekleri bile vardı. O sıralar Moskova'da arabacıya "Jivagolara" demek, "uzak diyarlara gideceğim" demekle aynı şeydi. Arabacı kızağıyla sizi masal diyarına götürürdü. Huzur dolu bir park sarıp sarmalardı sizi. Çamların ezgi mırıldanan dallarına kargaların konmasıyla çiğ damlaları dökülürdü. Kargaların ağaç dallarının çıtırtısına benzer bağrışları ortalığı sarardı. Yolun karşısındaki yeni evin oradan cins köpekler koşuşturmaya başlardı. Orada ışıkları yakarlardı. Akşam olurdu.

Birden her şey uçup gidiverdi ellerinden. Yoksul düşmüşlerdi artık.

4

1903 yılının yazıydı. Yura ve dayısı üstü kapalı bir at arabasında Duplyanka tarlalarında ilerleyerek, sanatseverlerin büyük koruyucusu, iplik fabrikası sahibi Kologrivov'un malikânesine gidiyorlardı. Orada pek çok konuda

bilgili olmasıyla ünlenen öğretmen İvan İvanoviç Voskoboynikov’la görüşeceklerdi.

Kazanskaya yortusuydu. Aynı zamanda da hasat zamanıydı. Belki öğle saati olduğundan, belki de bayramdan ötürü ortalıklarda kimse görünmüyordu. Güneş, yarısı tıraş edilmiş mahkûm enseleri görüntüsündeki tarlaların ekili kısımlarını kavuruyordu.

Kuşlar tarlaların üstünde daireler çizerek uçuyordu. Başakları eğilmiş buğdaylar bu dingin havada gergin tel gibi dimdik duruyordu. Yolun uzağından uzun süre bakıldığında, ufuk çizgisinde dolaşıp birtakım notlar alan ziraatçı figürlerini andırıyordu.

“Peki bunlar” diye sordu Nikolay Nikolayeviç yayınevinde vasıfsız işçi olarak çalışan ve aynı zamanda bekçilik yapan Pavel’e. Arabacı yerinde bacak bacak üstüne atıp yan oturmuştu Pavel, bu duruşuyla gerçekten arabacı olmadığını, hak ettiği gibi tanımlanmadığını göstermek istiyordu. “Bunlar kimin? Efendinin mi, köylülerin mi?”

“Bunlar efendinin” diye yanıtladı Pavel ve bir sigara yaktı. Sürmeye devam ediyordu, uzun bir suskunluktan sonra kırbacının ucuyla diğer tarafı gösterip: “Bunlar bizim” dedi.

“Ne o, uyudunuz mu?” diyerek dikkatini, sürekli basınç göstergesini kontrol eden makinist gibi yan gözle baktığı atlara, onların kuyruk ve sağrılarına çevirdi. Atlar, dünyadaki diğer atlar gibi arabayı çekiyorlardı. Yani, çekici olan birinci at doğuştan onda olmayan kurnazlıktan uzak dürüstçe koşuyor, ikinci at ise bu işten anlamayan birisinin bile kolayca fark edebileceği gibi, her sekmesinde harekete geçirdiği çıngıraklarının sesinde, dizginleri çekili dans eder gibi ilerliyordu.

Nikolay Nikolayeviç, toprak sorunlarıyla ilgili yazdığı kitabı, ağırlaşan sansür uygulamaları nedeniyle, yayınevinin ricasıyla tekrar gözden geçirmesi için Voskoboynikov’a götürüyordu.

“Buralarda insanlar çığırından çıkmış” dedi Nikolay Nikolayeviç Pavel’e. “Pankovski taraflarında bir tüccarın boğazını kesmişler, Zemski’nin harasını yakmışlar. Sen ne düşünüyorsun? Sizin köyde neler konuşuluyor bu işler için?”

Pavel’in bu konulara bakışı, Voskoboynikov’un ölmek üzere olan toprak reformu hakkındaki görüşleri karşısında sansürün tutumundan daha da acıklıydı.

“Ne diyecekler ki? Halk denetimden çıktı. Şımarıklık, diyorlar. Bizim insanlardan ne olabilir ki? Eline fırsat geçmeye görsün, birbirlerini yerler, Yüce Tanrım. Deh, uyudunuz mu?”

Bu, dayı yeğenin birlikte Duplyanka’ya ikinci gidişleriydi. Yura, yolu hatırladığını sanıyordu. Tarlaların genişleyip sınırlarının ormana ulaştığı noktada, yolun sağa doğru kıvrılacağını ve dönemeci geçtikten birkaç dakika sonra Kologrivov’un uzakta ırmağı ve demiryolunu gören on verstlik arazisinin karşılarına çıkacağını düşünüyordu. Oysa yanılmıştı. Tarlalar birbiri ardına devam ediyor ve onları ormanla r kucaklamaya devam ediyordu. Bu manzara huzur veriyordu. İnsan hayallere dalmak, geleceği düşünmek istiyordu.

Nikolay Nikolayeviç kendine ün kazandıran kitaplardan hiçbirini yazmamıştı daha. Yalnızca düşünceleri olgunlaşmıştı. Yazacağı zamanın yaklaştığını henüz bilmiyordu.

Kısa bir süre sonra, zamanın edebiyatçıları, üniversite profesörleri ve devrim filozofları arasında, onların işledikleri konular hakkında kafa yormuş ama kullandıkları terimler dışında bu insanlarla ortak bir yanı olmayan biri ortaya çıkacaktı.

Bu insanların tümü herhangi bir dogmaya sığınıyor, sözcükler ve sorunların görünür yanlarıyla yetiniyorlardı. Oysa rahip Nikolay, Tolstoy’un yolundan geçerek devrimciliğini öğrenmiş ve her zaman ileriye yönelmiş eski din adamıydı. Coşkun gerçekçi düşüncelerin yokluğunu hissediyordu. Geliştikçe, gerçekten farklı bir yol çizecek ve yeryüzünde bir şeyleri daha iyi hale getirebilecek, çakan şimşeğin ışığı ya da peşi sıra gelen gök gürültüsünün sesi gibi bebeklerin, cahillerin bile farkına varabileceği fikirler olmalıydı. Yeniliklere açtı.

Yura dayısıyla olmaktan hoşlanırdı. Annesine benziyordu. Annesi gibi açık fikirli, sıra dışı şeylere karşı bile önyargısı olmayan bir insandı. Dayısı da, annesi gibi bütün canlıları eşit gören soylu duygulara sahipti. O da her şeyi bir görüşte anlar ve düşüncelerini, canlılıklarını yitirmeden en özgün hallerinde, aklına ilk geldiği şekliyle ifade edebilirdi.

Dayısının onu Duplyanka’ya beraberinde götürmesinden hoşnuttu. Çok güzel bir yerdi orası. Oradaki hoş manzara, sık sık birlikte yürüyüşe çıktıkları doğa tutkunu annesini anımsatıyordu ona. Bunların dışında Nika Dudorov’la tekrar karşılaşacak olmaktan da mutluydu. Bu Voskoboynikov’un yanında yaşayan, muhtemelen iki yaş daha büyük

olması nedeniyle kendisini biraz küçük gören, merhabalaştığında karşısındakinin elini aşağıya doğru sertçe çekerek sıkan ve saçları alnına dökülerek yüzünün yarısını kapatacak şekilde kafasını öne eğen bir öğrenciydi.

5

“Yoksulluk sorununun can damarı” diye düzeltilmiş el yazmalarını okumayı sürdürdü Nik olay Nikolayeviç. “Bence, ‘özü’ demek daha iyi olacak” dedi İvan İvanoviç ve kâğıt üzerinde gerekli düzeltmeyi yaptı. Camlı taraçada yarı karanlıkta çalışıyorlardı. Ortalıkta dağınık duran çeşitli bahçe aletleri, kovalar göze çarpıyordu. Kırık bir sandalyenin arkasına yağmurluk atılmıştı. Köşede her tarafı kurumuş çamurla kaplı bataklık çizmeleri duruyordu.

“Olüm ve doğum oranları arasındaki İstatistikler” diye okumayı sürdürdü Nikolay Nikolayeviç.

‘‘ ‘Sözü edilen yıl içindeki’ diye ekleyelim” diyerek düzeltme yaptı İvan İvanoviç.

Taraçada hafif bir rüzgâr esti. Kâğıtların üzerine, uçmasınlar diye granit taş parçaları koymuşlardı. İşlerini tamamladıklarında Nikolay Nikolayeviç eve dönmek üzere toparlanmaya başladı.

“Sağanak geliyor. Yola koyulmamız gerek.”

“Aklınızdan bile geçirmeyin. Daha çay içeceğiz.”

“Akşam olmadan mutlaka şehirde olmalıyım.”

“Hiç yararı yok. İtiraz duymak istemiyorum.”

Bahçeden semaverin dumanı geliyor, çay kokusu, tütün ve ot kokusunu bastırıyordu. İçeriden kaymak, yemiş ve küçük börekler taşıdılar masaya. Tam o sırada, Pavel’in nehre yüzmeye gittiği ve atları da yanında götürdüğü haberi geldi. Nikolay Nikolayeviç’in durumu kabullenmekten başka şansı kalmadı.

“Çay hazırlanana kadar, nehir ağzına gidip oturalım” diye önerdi İvan İvanoviç.

İvan İvanoviç, iplik zengini Kologrivov’la dostluğu nedeniyle, tüccarın kâhyasının yaşadığı evin iki odasını kullanıyordu. Ev, yarım daire biçimli eski iki tarafı ağaçlarla kaplı yolun başında, asıl parkın ıssız bir köşesindeydi, önü kendi bahçesine açılıyordu. Ağaçlı yolu şimdilerde sık

otlar kaplamıştı. Artık buradan pek gelip geçen olmuyor, yol sadece toprak ve yapı artıklarının nehir ağzında kuru " çöp yığınlarının toplandığı yere taşınması için kullanılıyordu. İleri görüşlü, milyoner, devrimci görüşleri paylaşan Kologrivov, o sıralar karısıyla yurtdışındaydı. Malikânede kızları Nadya ile Lipa, dadıları ve birkaç hizmetliyle yaşıyordu yalnızca.

Kâhyanın bahçesi, içinde havuzlar, göletler ve asıl evin bulunduğu büyük parktan sık çalılarla ayrılmıştı. İvan İvanoviç ve Nikolay Nikolayeviç çitin etrafını dışardan dolandılar. Onlar

yürüdükçe, çalılarda oynaşan serçe grupları önlerinden aynı ritim ve aralıklarla havalanıyordu. Yol onların düzenli sesleriyle dolmuştu. İvan İvanoviç ve Nikolay Nikolayeviç'in önü sıra çit boyundaki borudan su akıyordu.

Seraların, bahçıvan evinin ve ne olduğu anlaşılmayan taş yığınlarının önünden geçtiler. Bilim ve edebiyat alanlarındaki yeni genç seslerden söz açılmıştı.

"Yetenekli insanlar çıkıyor ortaya" dedi Nikolay Nikolayeviç. "Şimdilerde ortalıkta çok fazla dernek ve birlik var. İnanılan ister Solovyev, ister Kant, ister Marx olsun, sürü yaklaşımının her türlüsü beceriksizliğe sığınmaktır. Gerçek tek başına, ona gerektiği kadar değer vermeyenlerden kendini soyutlayarak aranır yalnızca. Yeryüzünde sadakate değer bir şey var mı? Böyle şeyler o kadar az ki. Bence bağlı kalınacak şey ölümsüzlüktür. Çünkü bu, yaşamın biraz daha güçlü diğer adıdır. Ölümsüzlüğe inanmalı, İsa'nın yolundan ayrılmamalı!

Ah, zavallım yüzünüzü buruşturuyorsunuz. Gene bir şeycik anlamadınız."

"Hımm" diye homurdandı İvan İvanoviç. Onu Lincoln döneminin Amerikalılarına benzeten tarzda sakalı vardı. Uzun boylu, zayıf bir adamdı. Sakalının ucunu eline aldı ve ağzına sokmaya çalıştı.

"Elbette susuyorum. Sizin de bildiğiniz gibi, bu konularda tamamen farklı düşünüyorum. Ha, bu arada, rahiplikten nasıl ayrıldığınızı anlatın. Çoktandır bunu sormak istiyorum. Korkmadınız ya? Sizi aforoz ettiler mi? Hı?"

"Neden konuyu değiştiriyorsunuz? Aslında, evet. Aforoz mu? Hayır, şimdi lanetleme yoluna gidilmiyor. Tatsız birtakım bir şeyler oldu, soruşturma devam ediyor. Örneğin, uzun süre devlet hizmetinde çalışamam. Başkente gitmem yasak. Ama bunlar saçma sapan şeyler. Biz asıl

konumuza dönelim. İsa'ya inanmak gerektiğini söyledim. Şimdi bunu açıklayayım. Anlamıyorsunuz, ateist de olabilirsiniz, Tanrı var mı yok mu, varsa neden var, bilemeyebilirsiniz. Bununla beraber, insanın doğada değil de tarihte yaşadığını bilirsiniz. Bugünkü anlayışa göre tarih İsa tarafından oluşturulmuştur. *Kutsal Kitap'ta* bunun açıklaması var. Peki nedir tarih? Bu yüzyıllar boyu ölümün gizemlerini araştıran çalışmaların ve gelecekte onu yenecek olan saptamaların bütünüdür. Matematiksel sonsuzluğun, elektromanyetik dalgaların keşfinin nedeni budur, bu nedenle senfoniler yazılabilmekte. Ancak bazı itici güçler olmadan bu hedefte ilerleyebilmek mümkün değil. Bunların ne olduğu da *Kutsal Kitap*'ta belirtilmiş. Ne mi onlar? Birincisi, yakınlarını sevmek. Bu, çıkış yolu arayan ve savurganlıkla dolu insan yüreğine en üst düzeyde yaşam enerjisi verir. Ardından çağdaş insanın, düşünce sisteminin temeli olan kişisel özgürlük anlayışı ve yaşamı feda edecek bir olgu olarak görmek, gelir. Bilmenizi isterim ki bunlar şimdiye kadar hâlâ olağanüstülüğünü koruyan yeni şeyler.

Eski dönemlerde böyle bir tarih anlayışı yoktu. O zamanlar, Caligula acımasızlığında, hükümdarların asla sorgulanmadığı kanlı savaşlar, işkenceler vardı. Bronz anıtların, mermer sütunların cansız gururu ve sonsuzluğu söz konusuydu. Asırlar ve nesiller boyunca insanlık ancak İsa'nın gelişinden sonra özgürce soluk alabildi. Ondan sonra kuşakların sürekliliği olabildi. İnsanlar sokaklarda duvar diplerinde ölüp gitmekten kurtuldu. Artık kendi tarihlerinde, ölümü alt etmeye adadıkları işlerinde ölüyorlar, kendilerini buna adamışlar. Of, ter içinde kaldım. Size laf anlatmak deveye hendek atlatmaktan beter!

Metafizik bunlar, azizim. Doktor yasakladı bana bu konuları, midem kaldırmıyor da."

"Anlaşıldı, anlaşıldı. Bırakalım bu konuları. Ne şanslısınız! Ne güzel bir manzaranız var ve gözünüzü alamıyorsunuz! Siz ise yaşıyorsunuz ama bir şey hissetmiyorsunuz.

Nehri seyretmek hüzün veriyordu. Güneş ışınlarının altında, demir bir yaprak gibi kıvrıla kıvrıla uzanıyordu. Birden suyun üstü hareketlendi. Atlar, arabalar, kadın ve erkeklerle tıka basa dolu bir sal karşı kıyıya geçiyordu.

"Saat daha beş" dedi İvan İvanoviç. "Görüyor musunuz Sızran Ekspresi. Saat 5'i birkaç dakika geçti mi, geçer buradan."

Uzaklarda ova boyunca sağa sola sallana sallana gelen temiz sarı-mavi renkli trenin hız kestiğini gördüler. Bir anda durdu tren. Lokomotifin bacasından beyaz buharlar döne döne yükseliyordu. Kısa bir süre sonra acı siren sesi de ulaştı onlara.

"Garip" dedi Voskoboynikov. "Kötü bir şey var. Bataklığın ortasında durması için bir neden yok. Bir şey oldu. Hadi çayımızı içmeye gidelim."

6

Nika evde de, bahçede de yoktu. Yura, onun kendileriyle olmaktan sıkıldığı ve kendini arkadaş olarak denk görmediği için bir yerlere gizlendiğini düşündü. Dayısı ile İvan İvanoviç, Yura'yı evin etrafında aylak aylak dolaşmaya bırakıp, çalışmaya taraçaya geçmişlerdi.

Burası olağanüstü güzel bir yerdi! Sürekli olarak, sarıasma kuşunun üç tonda düzenli aralıklarla ötüşü işitiliyordu. Flütten yayılırmışçasına çıkan etkili sesinin her tarafa sinmesi için veriyordu sanki aralıkları. Havada asılı kalmış, insanın başını döndüren çiçek kokuları, sıcağın etkisiyle bahçedeki tarhlara yapışık gibiydi. Bütün bunlar nasıl da Antibes ve Bordighera'yı anımsatmıştı! Yura bir sağa, bir sola dolanıp duruyordu. Çimenlerin üstünden bir ses sanrısı geldi, annesi sesleniyordu. Kuş sesleri ve arı vızıltılarına uyumlu bir biçimde Yura'ya sesleniyordu. Annesinin onu bir yerlere çağırabileceğinin hayaliyle ürperdi.

Dere ağzına doğru ilerledi ve aşağı doğru yürümeye başladı. Kökleri kurumuş çalılarla kaplı dere ağzını kaplayan seyrek ağaçlı, bakımlı ormanın içinden ilerledi. Rüzgâr kesen ağaçlar, ölmüş haşarat kalıntıları nedeniyle burası nemli ve karanlıktı. Az çiçek vardı. Atkuyruğu otlarının boğumlu kamışları, kutsal metinlerdeki Mısır işi süslemeli asaları andırıyordu. Yura iyice hüzünlendi. İçinden ağlamak geliyordu. Dizüstü çöküp gözyaşlarına boğuldu.

"Yüce meleğim, kutsal koruyucum" diye dua etmeye başladı. "Aklımı koru, beni doğru yoldan ayırma, anneme iyi olduğumu söyle. Merak etmesin, her şey yolunda. Ölümden sonra hayat varsa Tanrım, annemi cennetine kabul et, orada doğrular meşale gibi parlar. Annem günahkâr olamayacak kadar iyi birisi. Koru onu, Tanrım, acı çekmesine engel ol. Anneciğim!" İç paralayan bir özlemle, sanki yeni kutsanmış azize gibi

annesini gökyüzünden çağırıyordu. Daha fazla dayanamadı ve yere düştü. Bayılmıştı.

Baygınlığı fazla uzun sürmedi. Kendine geldiğinde dayısının yukarıdan seslendiğini işitti. Yanıtlayıp yukarı tırmanmaya başladı. Aniden, arkasında hiçbir iz bırakmadan kaybolan babası için, annesinin ona öğrettiği gibi, dua etmediğini anımsadı. Ne var ki baygınlık sonrası kendini çok iyi hissediyor, bu ruh halini kaybetmekten korkuyordu. Babası için daha sonra dua etmekte bir kötülük olmadığını düşündü. “Bekleyebilir, sabredecektir” diye düşündü. Yura onu hiç anımsamıyordu.

7

Trende ikinci mevki bir kompartımanda lise iki öğrencisi Mişa Gordon[3] Orenburg’da avukatlık yapan babasıyla seyahat ediyordu. Mişa on bir yaşında, dalgın ifadeli, kocaman kara gözlü bir çocuktu. Babası Moskova’ya tayin olmuş, oğlanı da orada bir okula yazdırmışlardı. Annesi ile kız kardeşleri yaşayacakları evi hazırlamak üzere çoktan Moskova’ya gitmişlerdi. Çocuk babasıyla üç gündür trendeydi.

Güneş ışığında renklerini kaybetmiş bulutların önünden tarlalar, bozkırlar, şehir ve köyler, yani sanki bütün Rusya akıp gidiyordu. Yol boyunca atlı araba konvoyları uzanıyor, bir dönemeçten diğerine yük ve yolcularıyla mesafeleri katediyorlardı. Hızlı giden trenden bakıldığında, sanki bu arabalar gitmeden duruyor, atlar yerlerinde sayıyor gibi görünüyordu.

Tren büyük istasyonlarda durduğunda, yolcular çılgıncasına büfelere koşuşturuyordu. O sırada istasyon bahçesindeki ağaçların ardında batmakta olan güneş, yolcuların ayaklarına vuruyor ve vagonların tekerleklerini aydınlatıyordu. Yeryüzündeki bütün bu devinimlere tek tek bakıldığında amaçlı ve hesaplı oldukları görülüyor, geneldeyse yaşamın genel akışında oluşan hesapsız bir sarhoşluk insanları birbirine bağlıyordu. İnsanlar, bireysel düzeneklerinin dinamiğinde, çalışıp çabalıyordu. Bu düzeneği işleten çaba ve genel umursamazlık olmasa sistem çalışamazdı. Bu umursamazlık durumu; insanlığın birlikte var olduğu duygusunu besliyor, biçim değiştirişine olanak sağlıyor ve mutluluğun yalnızca bu dünyada değil, kimilerinin düşüncesine göre öbür dünyada, kimilerine göre tanrıya

ulaşmakta, kimilerine göre de tarihsellikte veya başka bir şeyde olduğuna inanmaya zemin oluşturuyordu.

Mişa bu kuralın tamamen dışındaydı. Onun düşünce mekanizması kaygı üstüne kuruluydu ve aldırmazlık duygusu onu rahatlatmaz, hiçbir biçimde etkilemezdi. Bu özelliğini biliyordu. Pek çok defa bunun izlerini acı bir biçimde kendinde yakalamıştı. Bu durum onu üzüyordu. Kendini bildiğinden bu yana; elleri ayakları aynı olan, aynı dili konuşan, ortak alışkanlıkları olan insanlardan bu kadar farklı olması, pek çok konuda hoşlanılmayan ve sevilmeyen biri olması onu şaşırtmaya devam ediyordu. Diğerlerinden daha kötüyken, düzelmek ve daha iyi olabilmek için çaba sarf edilememesini bir türlü anlayamıyordu. Yahudi olmak ne demekti? Neden böyle bir ayrım vardı? Acıdan başka hiçbir şey vermeyen bu savunmasız tanım, nasıl haklı çıkartılabilinir ya da ödüllendirilirdi?

Bu soruları babasına yönelttiğinde, “bu düşüncelerin saçma olduğu ve böyle düşünmemesi gerektiği” yanıtını almıştı. Ne var ki babası, Mişa’ya onu bu derin düşüncelerden kurtaracak, sessizce kabul edebileceği farklı görüşler önerememişti.

Sonunda Mişa, anne ve babasını ayrı tutarak, zamanla neden oldukları bu karışıklığı düzeltmeye yeltenmeyen bütün yetişkinlere küstahça yaklaşmaya başladı. Büyüdüğünde her şeyi yoluna koyacağından emindi.

İşte şimdi de kimse babasına doğru yapmadığını söylemeye yeltenmemiş; delinin teki babasını sert bir biçimde itip vagonun kapısını açtığında ve tramplenden atlayan yüzücü gibi bir anda kendisini baş aşağı trenden attığında, treni durdurması için uyarmamıştı.

İmdat kolunun çalışacağına, Grigoriy Osipoviç’ten başka inanan çıkmamış, sonuçta da onun merhameti sonucu tren uzun süreli beklemeye başlamıştı.

Kimse bu duraklamanın nedenini tam olarak bilmiyordu. Birileri tren aniden durunca hava frenlerinin bozulduğunu söylüyor, diğerleri trenin durduğu yerdeki rampadan dolayı hareket edemediğini konuşuyor, üçüncü grupsa intihar eden adamın önemli biri olduğunu, bu nedenle zabıt tutulması için Kologrivov İstasyonu’ndan yetkililerin geleceğini öne sürüyordu. Onlara göre, makinist yardımcısının telgraf direğine çıkması da bu yüzdendi. Adamları getiren araba herhalde az sonra burada olurdu.

Vagonu yağlı kâğıda sarılı bozulmaya yüz tutmuş kızarmış tavuk ve hafif bir tuvalet kokusu ve bunları hissetmemek için yolcuların

dökündükleri kolonya esansı sarmıştı. Petersburg'dan trene binen saçları ağarmış hanımlar, daha önce de yaptıkları gibi yüzlerini pudralayıp avuç içlerini mendilleriyle silmeyi sürdürüyor ve göğüsten gelen tiz sesleriyle sohbet ediyorlardı. Diğerleri gibi onlar da yağlı makyaj malzemelerinin lokomotifin çıkardığı dumanla karışması sonucu yanık tenli Çingenelere benzemişlerdi. Mantolarının altından omuzlarını yukarı kaldırmış, koridorun kalabalığını işve yapacakları bir yere dönüştürürcesine, Gordonlar'ın kompartımanın önlerinden geçtiklerinde, Mişa onların büzülmüş dudaklarından "Ah, bizim ne kadar farklı olduğumuzu söyleyin lütfen! Biz özeliz! Biz entelektüeliz! Ah, yapamayız!" diye fısıldadıklarını sanki işitmiş ya da öyle söylemeleri gerektiğini düşünmüştü.

İntihar eden adamın cesedi rayların kenarında otların üzerinde yatıyordu.

Adamdan akan kan sanki onun değilmiş de, yanına gelmiş birinden bulaşmış, öylesine oraya konmuş bir şey ya da kurumuş bir çamur lekesi ya da ıslak bir huş yaprağı gibi duruyordu. Cesedin çevresindeki meraklı ve acıyan kalabalık sürekli değişiyordu. Bakmaya gelenlerin yanı başında, ölenin yol arkadaşı olan görünüşü kibirli, göbekli, gömleği terden sırılsıklam olmuş bir avukat ifadesizce duruyordu. Sıcaktan baygın bir halde, elindeki şapkasını sallayarak serinlemeye çalışıyordu. Soruları doğru düzgün ağzını açmadan yanıtlıyor, konuşurken umarsızca omuzlarını silkiyordu. 'Alkolik işte. Anlaşılmayacak ne var bunda? Ayyaşlığın tipik sonu" derken insanlara bir dönüp bakmıyordu bile.

Sırtında yün elbise, başında dantel başörtülü zayıf bir kadın iki ya da üç kere cesedin başına geldi. Bu, iki oğlu da makinist olan yaşlı dul Tverzina'ydı. İki geliniyle birlikte tren yolu görevlilerine verilen bedava biletle üçüncü mevkide seyahat ediyordu. Başörtülerini çene altından gevşek bağlamış gelinleri, baş rahibenin peşi sıra giden genç rahibeler gibi, kaynanalarının arkasında sessizce ilerliyorlardı. Onların bu görünümü kalabalıkta saygınlık uyandırıyor, yolu açmalarına neden oluyordu.

Tverzina'nın kocası bir tren kazasında diri diri yanmıştı. Cesede birkaç adım kala, kalabalığın arasından ölüyü görebileceği bir yerde durdu ve yaşadıkları ile bu olayı kıyaslarcasına iç çekti. Sanki "Herkesin yazgısı farklı" dedi. "Kimi Tanrı'nın iradesiyle ölür, kimi de böyle, zenginlikten yolunu şaşırıp kendi bulur sonunu."

Trendeki bütün yolcular cesedin yanına gelip sonra yerlerine döndü. Herhangi bir şeyin kendilerine engel oluşturmasını istemez bir halleri vardı. Demiryoluna inmiş, küçük yürüyüşlerle uyuşukluklarını atıyor, çiçek toplayıp tempolu hareketler yapıyorlardı. Sanki bu talihsiz olay olmasaydı, böylesi güzel bir yer ortaya çıkmazdı gibi bir his vardı herkesin içinde. Bu çalılarla kaplı bataklık çayırıyla geniş nehrin, karşı kıyıdaki güzel konak ve kilisenin yeryüzünde var oluş nedeni bu olaydı.

Manzaranın bir parçası olan batmaktaki güneş bile son ışıklarıyla rayların üstündeki sahneyi ürkekçe parlatıyor, az ilerde otlayan sürüdeki ineğin bakışıyla insanları süzüyordu.

Mişa bütün bu olanlardan çok etkilenmişti. Hatta ilk başta duyduğu acıma hissi ve korkudan ağladı. Ölen adam, geride bıraktıkları uzun yol boyunca birkaç kez onların kompartımanına gelmiş, babası ve Mişa'yla sohbet etmişti. Ruhunu, vicdanı temiz olarak teslim edeceğinden, gizli saklı bir şeyi olmadığından söz etmiş, Grigoriy Osipoviç'e hukuksal bazı ayrıntıları, özellikle de hisse senetleri, miras konuları, iflas ve dolandırıcılıkla ilgili konuları sormuştu. Babasının açıklamaları karşısında "Demek öyle ha?" diye şaşırıyordu. "Sizin yaklaşımınız daha merhametli. Benim avukatım farklı şeyler söylüyor. O bu konulara daha karamsar bakıyor" diye yaşadıklarını anlatmıştı.

Her seferinde bu gergin adam yatıştığında, birinci mevkide birlikte seyahat ettiği avukatı kompartımana gelmiş ve onu trenin restoranına götürmüştü. Bu şişman, küstah görünüşlü, sinekkaydı tıraş olmuş, züppe kılıklı avukat, cesedin başında hiçbir şeye şaşkınlık ifadesi göstermeden duran adamdı. Ölen müvekkilinin huzursuzluğunda bir payı olduğu hissine kapılmamak pek de mümkün değildi.

Babası kompartımanlarına gelen adamın ünlü bir zengin ve saflık derecesinde iyi bir insan olduğunu söylemişti. Adam Mişa'nın yanlarında olmasından çekinmeden, Mişa'nın yaşıtı kendi oğlundan söz etmiş, ölen karısını, ailesini terk edip ikinci kez evlendiği kadını, onun da öldüğünü anlatmıştı. Konuşurken birden başka bir şey anımsıyor, korkudan yüzünün rengi atıyor, tuhaf şeyler söylemeye başlıyor, asıl neden söz ettiğini tamamen unutuyordu. Mişa'ya anlaşılması güç özel bir ilgi göstermişti. Bu belki de başkasına göstermek isteyip de gösteremediği ilgiydi. Tren büyük istasyonlarda durduğunda, birinci mevki bekleme salonlarına koşuyor, oradaki türlü çeşit oyun ve yerel süs eşyalarının satıldığı kitapçılardan

aldığı şeyleri Mişa'ya armağan ediyordu. Durmadan içiyor ve üç aydır hiç uyumadığından şikâyet ediyordu. Biraz ayıldığında, normal bir insanın hayal bile edemeyeceği acılar çektiğini söylüyordu. Ölüme gitmeden az önce koşarak gene onların kompartımanına gelmiş, Grigoriy Osipoviç'i kolundan tutarak bir şeyler söylemek istemişti. Ancak bunu başaramamış ve vagon boşluğuna çıkarak kendini trenden aşağı atmıştı.

Mişa, ölen adamın ona verdiği son hediyeye bakıyordu. Bu, içinde çeşitli yarı değerli Ural taşları olan tahta bir kutuydu. Birden etrafta bir hareketlenme oldu. Rayların yanındaki yoldan bir araba trenin yanına gelmişti. Kafasında rozetli beresi olan sorgu hâkimi, doktor ve iki görevli arabadan indiler. Resmi tonda konuşmalar işitildi. Birtakım sorular sorup bir şeyler not ettiler. Görevli adamlar kondüktörlerle birlikte tümseğin üstünden toprakta sürükledikleri cesedi pek de kolay olmayarak taşıdılar. Kadının biri inlercesine ağlamaya başladı. Yolcuların trene binmesi söylendi. Düdük çaldı. Tren hareket etti.

8

Nika "gene aynı terane!" diye düşünerek öfkeyle odanın içinde dört dönüyordu. Konukların sesi iyice yaklaşmıştı. Artık kaçacak durumu yoktu. Odada biri kendinin, diğeri Voskoboynikov'un iki karyola vardı. Biraz düşündü ve ikinci yatağa giriverdi.

Diğer odalarda kendini nasıl aradıklarını, ona seslendiklerini işitiyordu. Ortadan kaybolmasına şaşırmışlardı. Sonra onun bulunduğu yatak odasına girdiler. "Ne yapalım?" dedi Vedenyapin. "Sen çık, biraz dolaş Yura. Belki birazdan arkadaşın ortaya çıkar, oynarsınız." Nika'yı yirmi dakika kadar o dar, rahatsız yerde tutup Moskova ve Petersburg'daki üniversite olaylarından konuştular. Sonunda taraçaya çıktılar. Nika, yavaşça camı açtı ve bahçeye atladı.

Kendini iyi hissetmiyordu, gece hiç uyuyamamıştı. On dördüncü yaşını sürüyordu. Küçük olmaktan bıkmıştı. Bütün gece gözünü kırpmamış hava ağarırken dışarı çıkmıştı. Yükselen güneşin ışıklarıyla bahçeyi çiyden ıslanmış ağaçların gölgesi dantel gibi sarmıştı. Gölgeler siyahtan çok, ıslak keçe gibi koyu gri renkteydi. Sabahın sarhoş edici hoş kokusunun kaynağı, toprağın üstünde küçük bir kızın parmaklarına benzeyen renk cümbüşünün nemli gölgeleriydi sanki.

Birden gümüş rengi cıva damlası, tıpkı otun üstündeki çiğ tanesi gibi, toprağa birkaç adım önüne düştü. Akmaya devam ediyordu ama toprak onu ememiyordu. Suyun akışı aniden yana doğru değişti ve gözden kayboldu. Bu bir taçlı yılandı. Nika ürperdi.

Tuhaf bir çocuktu. Heyecanlandığında yüksek sesle kendi kendine konuşurdu. Büyük düşüncelerin hayranı olan annesini taklit ederdi. "Yaşamak ne kadar güzel!" diye düşündü. "Peki ama neden her zaman acı çekiliyor? Elbette Tanrı var. Ve Tanrı varsa, O, benim. Her şeyi idare eden benim" diye düşünmeyi sürdürdü. Gövdesinden en tepesine kadar sallanmakta olan kavak ağacına baktı, titrek ağacın yaprakları sanki tenekeden kesilmiş gibiydi. ''Şimdi buna emredeceğim" dedi. Bütün bedeni ve ruhuyla odaklanıp olağanüstü bir biçimde gücünü toplayarak ağacın durmasını diledi ve içinden "kımıldama!" diye haykırdı. Kavağın sallanması, Nika'nın sözünü dinlemişçesine tam da o anda, durdu. Nika mutlulukla güldü ve uçar gibi nehre yüzmeye gitti.

Nika'nın babası Dementiy Dudorov teröristti. Aldığı idam cezası Çar tarafından sürgüne çevrilmişti. Annesinin soyu Gürcistan prenslerine dayanmaktaydı. Oldukça genç, güzel ve biraz tuhaf bir kadındı. Her zaman uğraşacak garip bir şey bulur; isyanlar, asiler, uçuk teoriler, ünlü artistler, bir türlü başarılı olamamış zavallı insanlar ilgisini çekerdi. Nika'ya tapardı. Oğlunun tam adı Innokentiy'den yola çıkarak, anlamlı anlamsız takma adlar uydururdu. Bir keresinde Nika'yı akrabalarına göstermek üzere Tiflis'e götürmüştü. Nika orada en çok, kaldıkları evin bahçesindeki bir ağaçtan etkilenmişti. Çok büyük bir tropikal bitkiydi bu. Filkulağına benzeyen yapraklarıyla bahçeyi güneyin sıcak gökyüzünden koruyordu. Nika bir türlü bunun hayvan değil de bitki olmasını kabullenememişti.

Nika'nın babasının kötü şöhretli soyadını taşıması tehlikeliydi. Bu konuda annesinin onayını alan Voskoboynikov, Nika'nın annesinin soyadını taşımasına izin verilmesi için Çar'a bir dilekçe yazmaya hazırlanıyordu.

Yatağın altına saklanmış, dünyada olup biten her şeye dertlenirken aklında bu konu da vardı. Bu Voskoboynikov da kim oluyordu da onun yaşamına böyle karışabiliyordu? Hepsine günlerini gösterecekti! Ya Nadya'ya ne demeli? On beş yaşında diye her şeye burnunu sokabilir, Nika'ya çocukmuş gibi davranabilir miydi yani? O da görecekti gününü. "Ondan nefret ediyorum, diye tekrarladı birkaç kez kendi kendine. "Öldüreceğim onu! Gel kayıkla gezelim diyeceğim ve boğacağım." Annesi

başka bir âlemdi. Giderken Voskoboynikov'a ve Nika'ya yalan atmıştı hiç şüphesiz. Kafkasya'ya filan gittiği yoktu. Herhalde ilk istasyonda trenden inip yönünü kuzeye çevirmiş ve Petersburg'a öğrencilerle beraber polise ateş açmaya gitmişti. Nika ise bu aptal çukurda yaşarken çürümeye mahkûmdu. Ama hayır, hepsinin üstesinden gelecekti. Nadya'yı boğup öldürecek, liseyi bırakacak, kaçıp babasının yanına Sibirya'ya gidecekti.

Gölün etrafı nilüferlere kaplıydı. Sandal hafif salınımlarla bu çiçek yığınlarının arasından ilerliyordu. Sandalın geçtiği yerde, gölün suyu, üçgen kesilmiş karpuz dilimi gibi ortaya çıkıyordu.

Nika ile Nadya nilüfer toplamaya koyuldular. Her ikisi de inatla kopmayan, lastik gibi uzayan aynı sapı koparmaya çalışıyordu. Ama çiçeğin kökü onları aşağı çekiyordu. Kafaları birbirine çarptı, sandal kıyıya doğru hamle yaptı. Buradaki çiçeklerin sapları iyice birbirine girmişti ve daha kısaydı. Ortaları yumurta sarısı, beyaz kırmızı çizgili nilüferler suyun üstünde sabit durmuyor, onlar uzandıkça suya batıp çıkıyordu.

Nadya ve Nika toplamaya devam ettiler. İkisi de tamamen suya sarktıklarından kayık yan yatmıştı. "Öğrencilikten bıktım artık" dedi Nika. Hayata atılmamın zamanı geldi, para kazanmalı, insanların arasına karışmalıyım."

"Ben de tam iki bilinmeyenli denklemleri bana açıklamanı isteyecektim" diye söze başladı Nadya ve "Cebirden hiç anlamıyorum, az kaldı bütünlemeye kalıyordum" diye bitirdi.

Bu söyledikleriyle Nika'yı açıkça iğneliyordu. Hiç şüphesiz, ona yaşının küçük olduğunu anımsatarak haddini bildirmek istiyordu. İki bilinmeyenli denklemler ha! Derslerde daha denklemin "d"sini bile görmemişlerdi. Nika, anlamazdan gelerek, yapmacık bir kayıtsızlıkla başını kaldırıp aptalca sordu: "Büyüdüğünde kimle evleneceksin?"

"O-oo, daha buna çok var. Herhalde kimseyle evlenmem. Daha hiç düşünmedim."

"Beni ilgilendirdiğini düşünme lütfen, hiç umrumda değil."

"O zaman neden sordun?"

"Aptalsın sen.''

Böylece ağız dalaşına girdiler. Nika sabahki nefretini anımsadı. "Küstahlık etmeyi kesmezsen seni suya atar boğarım" diyerek Nadya'yı tehdit etmeye başladı. Nadya, "Dene bakalım" dedi. Nika kızın vücudunu kavradı, kavgaya tutuştular. Dengelerini kaybedip ikisi birden suya düştüler.

Yüzme bilmelerine karşın kol ve bacaklarına dolanan nilüferler yüzünden bir türlü ayakları dibe değecek derinliğe gelemiyordu. Sonunda bata çıka kıyıya ulaşmayı başardılar. Ayakkabılarından, ceplerinden şırıl şırıl sular akıyordu. Özellikle Nika çok yorulmuştu.

Bu olay geçen bahardan daha yakın bir zamanda olmuş olsaydı, düştükleri bu durumda, ıpıslak giysiler içinde oturup didişmeyi sürdürür ya da kahkahalarla gülerlerdi. Oysa şimdi, neden oldukları bu saçmalık karşında konuşmuyor, güçlükle nefes alıp veriyorlardı. Morali bozulmuş Nadya öfke içinde suskundu, Nika'nınsa, sanki birinden sopa yemiş, kaburgaları kırılmışçasına bütün vücudu ağrıyordu.

Sonunda Nadya yetişkin edasıyla, sessizce "Delisin sen!" dedi. Nika da aynı yetişkin tavrıyla "Affet beni" diye yanıt verdi. Arkalarında iki su fıçısı gibi ıslak izler bırakarak evin yoluna koyuldular. Yolları, yılanların cirit attığı tozlu bir yokuştu. Nika'nın sabahleyin yılanı gördüğü yerin yakınlarındaydılar.

Nika, gece onu saran duyguları, tan vaktini ve sabahleyin ağacın karşısındaki gücünü anımsadı. "Şimdi ona ne emredebilirim ki?" diye düşündü. "Şu an en çok istediği şey neydi?" En çok istediği şey günün birinde tekrar Nadya ile birlikte göle düşmekti, en çok istediği şey ve bunun olup olmayacağını bilmek için neler vermezdi ki!

İkinci Bölüm

Başka Diyarlardan Gelen Kız

1

Japon Savaşı henüz son bulmamıştı. Başka beklenmedik olaylar savaşın önüne geçmişti. Rusya her biri diğerinden güçlü ve beklenmedik devrim dalgalarıyla sarsılıyordu. O günlerde, Fransız asıllı ama artık Ruslaşmış bir Belçikalı mühendisten dul kalmış Ameliya Karlovna Gişar, iki çocuğuyla birlikte Urallar'dan Moskova'ya taşındı. Oğlu Rodion'u askeri okula, kızı Larisa'yı kız lisesine yazdırdı. Larisa tesadüfen Nadya Kologrivova ile aynı sınıfa düştü.

Madam Gişar'a kocasından hisse senetleri kalmıştı. Önceleri ederleri yüksek olan kâğıtlar, sonraları değer kaybetmeye başladı. Malvarlığının yitip gitmesine engel olmak ve boş oturmamak için, Madam Gişar, Triumfalnıy semti yakınlarında küçük bir iş yeri olan Levitskaya Dikiş Atölyesi'ni mirasçılarından modelistleri ve çıraklarıyla beraber, eski müşterilerini de devam ettirmek koşuluyla satın aldı.

Madam Gişar bu kararı kocasının eski dostu ve kendinin destekçisi olan, Rusya'daki iş hayatını avucunun içi gibi bilen, soğukkanlı avukat Komarovski'nin tavsiyesi üzerine almıştı.

Moskova'ya geliş tarihlerini de avukata yazmıştı. Geldiklerinde onları istasyonda karşılayıp Moskova'yı boydan boya katederek onlar için Orujeynıy Sokağı'ndaki "Çernogoriya Oteli"nde tuttuğu özel mobilyalı odalara yerleştiren ve yersiz şakalarla konuştuğu Rodion'un askeri okula, bakışları ile kızarmasına neden olduğu genç kızınsa liseye gitmesini öneren de gene oydu.

2

Atölyenin yanındaki üç odalı küçük daireye geçmeden önce yaklaşık bir ay kadar "Çernogoriya"da kaldılar. Buralar Moskova'nın en korkunç yerleriydi. Gözü dönmüşler, hırsızlar, ahlaksızlığa terk edilmiş bu sokaklarda akıl tutulması içinde yaşıyorlardı.

Odaların pisliği, tahtakuruları ve eşyaların sefaleti çocukları şaşırtmıyordu. Babalarının ölümünün ardından annelerini sonu gelmez bir fakirlik korkusu sarmıştı. Rodion ve Lara yok olmanın eşiğine geldiklerini duymaya alışmışlardı artık. Sokak çocuğu olmadıklarını anlıyorlardı ama içlerinde, öksüzler yurdundaki beslemeler gibi zenginlere karşı duydukları eziklik duygusu çok derindi.

Bu korkunun canlı örneği anneleriydi. Ameliya Karlovna, otuz beş yaşlarında, kalp sıkışmalarının aptallık ataklarına dönüştüğü, sarışın, toplu bir hanımdı. Son derece ürkekti ve erkeklerden delicesine korkuyordu. Ama asıl bu korku yüzünden ve şaşkınlıktan sürekli onların kucağına düşüyordu.

"Çernogoriya"da 23 no'lu odaya yerleştiler. 24 numarada, otelin açılışından beri kel kafası peruklu, her zaman terli, iyilik timsali viyolonselci Tıskeviç kalıyordu. Birini ikna etmeye çalışırken ellerini ruhani bir biçimde göğsünde kavuşturan, topluluk içinde ya da konserlerde başını arkaya eğerek viyolonsel çalarken ilham alırcasına gözlerini kapayan bir adamdı bu. Odasında olduğu zamanlar seyrekti, gün boyu ya Bolşoy Tiyatro'da olur ya da Konservatuvar'a giderdi. Taşındıklarında tanıştılar. İkisinin de açık yürekli oluşları onları birbirlerine yaklaştıran unsur oldu. Öyle ki kendi dışarı çıkarken, Komarovski gelince çocuklarından utanan Ameliya Karlovna'ya dostunu rahat ağırlaması için odasının anahtarını bırakmaya başladı. Bir zaman sonra komşusunun bu fedakârlıklarını kanıksayan Madam Gişar, birkaç kez gözyaşları içersinde, kendisini hâmisinden koruması için Tıskeviç'in kapısını çaldı.

3

Tverskaya Sokağı'nın köşesinden çok uzakta olmayan bina tek katlıydı. Brest İstasyonu'na yakın bir yerdeydi. Evin hemen yanında demiryoluna ait lojmanlar uzanıyor, tren hangarları ve depolar bulunuyordu.

Olga Demina orada yaşayan demiryolu çalışanlarından birisinin yeğeniydi. Akıllı, genç bir kızdı. Çok yetenekli bir çıraktı. Atölyenin eski sahibi kızın farkına varmıştı, şimdi yenisi de onunla ilgileniyordu. Lara da, Olga Demina'dan çok hoşlanmıştı.

Atölye'de her şey Levitskaya'nın zamanında olduğu gibiydi. Yorgun ustaların aşağı uzattıkları bacak ve ellerinin ritmik hareketlerinden hız alan makineler delicesine çalışıyordu. Kimi masanın başına oturmuş, elinde

uzun iplik geçirilmiş iğnesi, kolunu kaldıra indire dikiyordu. Yer kumaş kırpıntılarıyla kaplıydı. Dikiş makinelerinin sesini, camın önündeki kafeste duran ve adının sırrı eski sahibiyle mezara giden kanarya Kirili Modestoviç'in ötüşünü bastırabilmek için yüksek sesle konuşmak gerekiyordu.

Kabul salonunda üstü dergi dolu masanın etrafı neşeli kadınlarla çevriliydi. Fotoğraflarda gördükleri pozlarda kimi ayakta, kimi oturmuş dergilere bakıyor ve modeller hakkında görüş alışverişinde bulunuyorlardı. Müdüriyet odasındaki masadaysa kıdemli biçkicilerden Ameliya Karlovna'nın yardımcısı, çökmüş yanakları sivilceli Faina Silantevna Fetisova oturuyordu. Zayıf bir kadındı.

Sararmaya yüz tutmuş dişlerinin arasında kemik bir ağızlık tutuyor, akı sarıya dönmüş gözlerini kısmış ağzından ve burnundan sarı dumanlar çıkartarak önündeki deftere kalabalık müşterilerin ölçülerini, makbuz numaralarını ve isteklerini not ediyordu.

Ameliya Karlovna, atölye işlerinde yeni ve deneyimsizdi. Kendini gerçekten işin sahibi olarak hissedemiyordu. Ama personel dürüsttü ve Fetisova'ya güvenebilirdi. Üstelik kötü bir dönemdi. Ameliya Karlovna geleceği düşünmekten korkuyordu. Ümitsizlik bütün benliğini sarmıştı. Her şey elinden kayıp gidiyordu.

Komarovski sık sık ziyarete geliyordu. Atölyeyi bir baştan diğerine geçerken prova olan şık hanımları ürkütüyor, perdelerin arkasına saklanan müşteriler, şakayla karışık laubali laflar söylüyordu. Durumu onaylamayan atölye çalışanları arkasından “iyilik yapıyormuş”, “Ameliya'nın hizmetkârı”, “kart teke”, “kadın avcısı” gibi sözler fısıldıyorlardı.

Ona duyulan öfkenin bir nedeni de bazen tasmalı getirdiği buldok cinsi köpeği Jek'ti. Bazen öyle şiddetli hareketler yapardı ki Komarovski, rehberinin peşine takılmış kör bir adam gibi tökezleyerek yürürdü.

Bir bahar günü Jek, Lara'nın bacağına yapıştı ve kızın çorabını yırttı. “Öldürüvereceğim bunu” diye çocukça homurdandı Lara, Olga Demina'nın kulağına.

“Evet gerçekten de sinir bir köpek. Ama şaşkınım benim, nasıl yapacaksın bu işi?”

“Yavaş, bağırma. Göstereceğim size. Şu taştan paskalya yumurtası var ya. Annenizin dolabının üstünde hani.”

“Evet var. Mermer, kristalli.”

“Evet işte o. Eğil, kulağına söyleyeceğim. Yumurtayı alacağız, domuz yağına yatıracağız. Domuz yağı kuruyacak, köpek de onu yutacak. Uyuz it, şiş çuval, şeytan, it, vahşi! Nalları dikecek! Sonu yakın artık onun!”

Lara güldü ve gıpta ederek düşündü: Kız imkânsızlıklar içinde yaşayıp para kazanmaya çalışıyor. Aşağı tabakadan gelenler daha çabuk büyüyor. Bu mesela, içinde daha ne kadar bozulmamış, çocukça şeyler kalmış. Yumurta, Jek, nereden bulup çıkartıyor bunları? Sonra da “nedir bu benim kaderim böyle” diye düşündü. “Her şeyi görüyorum, sonra da herkes için endişeleniyorum.”

4

“O annemin, nasıl demeli... annemin, şeyi ya... Ne kaba sözler dilim dönmüyor... Bu durumda bana niye böyle bakıyor? Ben o kadının kızıyım.”

Lara’nın yaşı on altıdan birkaç ay fazlaydı. Oysa görüntüsü tam bir genç kızdı. On sekiz, belki biraz daha fazla gösteriyordu. Berrak bir aklı vardı, karakteri yumuşaktı. Kendisiyle son derece barışık bir insandı.

O ve Rodion yaşamda her şeyi kendi elleriyle kurmaları gerektiğinin farkındaydılar. Varlıklı ve aylakların aksine, eski zamanlarda olduğu gibi şımarıklık yapacak ve teorik olarak onları henüz ilgilendirmeyen şeyleri öğrenecek zamanları yoktu. Gereksiz şeyler kirliydi. Lara ise yeryüzündeki en temiz varlıktı.

İki kardeş her şeyin bedelini biliyor, elde edebildiklerine değer veriyorlardı. Mücadele edebilmek için iyi hesap yapmak gerekliydi. Lara okulda öğretilenlere olan ilgisinden çok, iyi öğrenciler parasız okuduğundan ve bunun için de başarılı olması gerektiğinden çok çalışıyordu. Eğitimde gösterdiği gayreti başka işlerde de gösteriyor, yüksünmeden bulaşıkları yıkıyor, atölyedeki işlere yardım ediyor ve annesinin gönderdiği işlere gidiyordu. Bütün bunları sakince ve dinginlikle yapıyordu. Fark edilmeyen çabukluğu, ses tonu, gri gözleri ve saçlarının sarılığı birbirini tamamlıyordu.

O gün günlerden pazardı ve Temmuz’un ortasıydı. Tatil günleri yatakta biraz daha fazla kalabiliyordu. Lara kaldırdığı ellerini başının altına koymuş, sırtüstü yatıyordu.

Atölyede alışılmadık bir sessizlik vardı. Sokağa bakan pencere açıktı. Lara uzaktan at arabasının taş döşeli yoldan gürültüyle geçişini işitti,

tramvay yolunun raylarına saplanan tekerlerin çıkardığı tok ses, yağ üstünde kayarmışçasına hafifledi.

Lara yataktaki duruşunu ve boyunu iki noktadan, sol omzu ve sağ ayağının başparmağından, hissediyordu. Bu omzu, ayağı ve bütün varlığıyla Lara'nın kendisi, belli bir simetride biçimlenmiş duyarlılıkla geleceğe uzanan ruhu ve bedeniydi. “Biraz daha uyuyayım” diye düşündü ve Arabacılar Sokağı'nın, o anda güneş vurmuş, imalatçıların tertemiz mekânlarda satışa sundukları çok sayıda arabanın olduğu avluları, arabaların parlak aynalarını, ayı postlarını, zengin yaşamı hayale daldı.

Oranın biraz aşağısında süvarilerin eğitim gördüğü Znemenski Kışlası'nı gözünün önüne getirmeye çalıştı. Bahçede eğitimli atların bazıları daire çizerek dönüyor, bazıları adi adım, bazıları da süvari yürüyüşü ilerliyordu. Bahçe parmaklıklarının ardından dadı ve çocuklar, sütnineler ağızları açık onları izliyordu. Daha da aşağıda “Petrovka Sokağı var” diye düşündü Lara.

“Lara, neyiniz var sizin! Nereden çıkarıyorsunuz bunları? Sadece yaşadığım evi göstermek istedim size. Çok yakınındayız çünkü.” Lara Komarovski'nin Arabacılar Sokağı'nda yaşayan bir dostunun kızının doğum günündeydi. Bu mutlu gün nedeniyle yetişkinler toplanmış şampanya içip dans ederek eğleniyordu. Komarovski aslında annesini davet etmişti. Ancak annesi, kendi rahatsız olduğu için gidemeyeceğinden “Lara'yı alın yanınıza” demişti. “Her zaman bana Lara'ya dikkat etmemi öğütlemiyor musunuz? İşte şimdi siz göz kulak olun.” O da göz kulak oluvermişti işte, söyleyecek bir şey yoktu. Gülüyordu yalnızca.

Vals ne kadar da çılgınca bir şeydi. Hiçbir şey düşünmeden dönüyor, dönüyor, dönüyordun. Müzik çalarken romanlardaki gibi sonsuz bir zaman dilimine düşüyordu insan. Ama çalmayı bıraktıklarında sanki başından aşağı soğuk su dökülmüş ya da çıplak yakalanmışçasına utanç kaplıyordu içini. Ayrıca, bu serbestlik içinde, insanlara artık büyümüş olduğunu göstermek adına, sana yapılan taşkın hareketlere göz yumuyordun.

Lara, onun bu kadar güzel dans edeceğini hiç düşünmemişti. Ne kadar kıvrak elleri vardı ve nasıl da güvenle belini kavrıyordu! Ama başka kimsenin kendisini böyle öpmesine izin vermeyecekti. Dudakları başkasınınkilerle birleştiğinde böylesine utanmadan kendinden geçebileceğini ve uzun süre öyle kalabileceğini asla düşünmemişti.

Bu aptallıklardan kurtulmalıydı. Hem de sonsuza dek. Bu saf kız rolünü, bu hareketleri ve utançtan gözlerini kaçırmayı bırakmalıydı. Bu işin sonu kötü olacaktı. Hemen yanı başında korkunç bir çizgi vardı. Bir adım atsa hemen kendini uçurumun dibinde bulacaktı. Dans etmeyi de unutmalıydı. Bütün kötülüklerin kaynağı oydu. Çekinmeden reddetmeliydi. Dans etmeyi bilmiyorum ya da ayağımı kırdım diye uydurabilirdi.

5

Sonbaharda Moskova Demiryolu İşletmesi'nde büyük karışıklıklar yaşandı. Moskova-Kazan demiryolu çalışanları greve gittiler.[4] Moskova-Brest hattı çalışanları da onlara katılmalıydı. Grev kararı alınmıştı ancak, komite toplantısında tarih konusunda anlaşma sağlanamamıştı. Herkes artık grevin olacağını biliyordu. Yalnızca kendiliğinden başlayıvermesi için bir bahane gerekiyordu.

Ekim ayının başlarında soğuk ve karanlık bir sabahtı. O gün demiryolu işçilerine ödeme yapılması gerekiyordu. Muhasebeden bir türlü beklenen haber gelmiyordu. Bir süre sonra bordrolar, ödeme talimatları ve kesinti yapılacak çalışma karnelerini taşıyan küçük bir çocuk büroya girdi. Ödeme başladı. Tren garını, hangarlar, atölye ve raylardan ayıran ahşap yönetim binasının önünde, maaşlarını almak için bekleyen kondüktörler, makasçılar, tesviyeciler ve temizlikçi kadınlardan oluşan bir grup toplanmıştı. Kalabalığın ucu bucağı görünmüyordu.

Ezilmiş akçaağaç yaprakları, erimiş kar, lokomotif buharı ve gar kantininin bodrumundan gelen yeni pişmiş çavdar ekmeği kokusu birleşmiş etrafı başlamakta olan şehir kışının kokusu sarmıştı. Trenlerin biri gelip diğeri gidiyordu. Bir öyle bir böyle sallanan bayraklarla vagonlar birbirine bağlanıyor ya da ayrılıyordu. Bekçi ve hareket memurlarının çaldıkları düdük sesleriyle, keskin tren sirenleri her tarafa yayılıyor, duman kümeleri sonu gelmez basamaklar halinde gökyüzüne yükseliyordu. Hazırlıkları tamamlanmış, yola çıkmayı bekleyen lokomotiflerden yükselen sıcak dumanlar soğuk bulutları ısıtıyordu.

Gar müdürü Fuflıgin ve kısım amiri Pavel Antipov, demiryolunun kenarından bir aşağı bir yukarı yürüyüp duruyorlardı. Antipov, sorumluluğundaki ray kaplamalarının yenilenmesi işinden malzeme sıkıntısı yüzünden yılmıştı. Çeliğin dayanma gücü zayıftı. Raylar uzatma ve

bükme denemelerinde hemencecik kırılıyordu. Antipov, rayların ayazda dayanamayıp kırılacaklarını düşünüyordu. Yönetim bu konuda yaptığı şikâyetlere duyarsız kalıyordu. Birilerinin bu işten çıkarı vardı.

Fuflıgin önünü sıkı sıkı kapadığı, demiryolları rütbesinin sırmaları dikilmiş pahalı bir kaban giymişti. İçinden yünlü kumaştan yeni dikilmiş sivil takımı görünüyordu. Önceki ayak izlerine basarak özenle adım atıyor, bir yandan da ceketinin yaka ütüsünden, pantolonunun jilet gibi oluşundan ve ayakkabılarının bozulmamış modelinden keyifleniyordu. Antipov'un söyledikleri bir kulağından girip diğerinden uçup gidiyordu. Kendi düşüncelerine dalmıştı. İki de bir saatini çıkarıp bakıyor, bir yere acele ediyordu.

"Doğru, dostum doğru" diyerek sabırsızca Antipov'un sözünü kesti.

"Ancak senin bu söylediklerin yoğun ana hatların bazı yerlerinde ya da makaslar için geçerli olabilir. Hatırlasana, senin burayı: Yedekte tutulan eski yollar, otların kapladığı ölü hatlar. En fazla, 'ufaklıklar' manevra yapıyor bir yerlerde. Bir de memnuniyetsizsin! Aklını yitirdin galiba! Burası öyle bir demiryolu değil, tahta bile döşense olur."

Fuflıgin saatine bakıp kapağını kapadı ve gözlerini uzaklara, demiryolunun şoseyle birleştiği noktaya çevirdi. Dönemeçte bir at arabası belirdi. Bu Fuflıgin'indi. Karısına yollamıştı. Arabacı, sürekli dizginlerinden çekip bir kadınınkini andıran ince sesiyle yönlendirdiği atları, tam demiryolunun kenarında durdurdu. Yolcu bölmesine konulmuş minderlerin üstünde güzel bir kadın oturuyordu.

"Hadi dostum, bunları bir başka sefer konuşuruz" dedi gar müdürü, boş ver dercesine elini sallayarak. "Senin raylarından daha önemli işlerim var şimdi" dedi. "Hanımım geldi."

6

Üç dört saat kadar sonra, alacakaranlık çökerken yol tarafındaki arsanın orada, sanki yerin altından çıkmışlarcasına iki insan figürü belirdi. Sık sık arkalarına bakarak uzaklaşmaya başladılar. Bunlar Antipov ve Tverzin'di.

"Bir an önce gidelim" dedi Tverzin. "Korkum, peşimize takılıp hafiyelik yapmaları değil. Boş boş konuşmayı bırakıp yanımıza geleceklerinden korkuyorum. Onları görmek bile istemiyorum. Madem

beceremeyeceksiniz, ne diye bu işlere kalkışıyorsunuz! Sen de bir âlemsin, ne diye diğerleriyle işbirliğine çalışıyorsan.”

“Daşa tifoya yakalandı. Bir hastaneye yatırabilseydim. Ona bir yer bulmadan, kafama bir şey girmez.”

“Bugün maaş verileceği söylendi. Bakmaya büroya uğrayacağım. Ödeme yapmıyorlarsa, Tanrı şahidim olsun, hepinizi bir kenara itip, bir saniye daha beklemeden kendim bu şamataya bir son vereceğim.”

“Nasıl yapacağını sorabilir miyim?”

“Hiç de zor değil. Kazan dairesine inip bir düdük çaldın mı, balo sona erdi demektir.’’

Vedalaştılar ve ayrı yönlere doğru yürümeye koyuldular. Tverzin şehre doğru gidiyordu. Yol boyunca bürodan paralarını alıp çıkmış insanlarla karşılaştı. Epeyce çoktular. Tverzin, gördüğü kalabalıktan yola çıkarak istasyonda bulunan hemen herkese ödeme yaptıklarını düşündü.

Hava tamamen kararmıştı. Ödeme yapılan binanın ışıklarının aydınlattığı meydanda işçiler toplanmıştı. Fuflıgin’in at arabası girişte bekliyordu. Fuflıgin’in karısı, sabahtan beri aynı yerdeymiş gibi geldiği zamanki durumunu değiştirmeden arabada oturuyordu. İçerde parasını alan kocasını bekliyordu.

Birden sulu kar yağmaya başladı. Arabacı oturduğu yerden inip arabanın üstünü örten deri körüğü kapamaya koyuldu. Arka tarafa ayağıyla yüklenerek aldığı güçle sıkı sıkı kapalı katları açmaya başladı. Bayan Fuflıgina binadan süzülen ışığın altında minik gümüş taneleri gibi parıldayan yoğun su tanelerini izliyordu hayranlıkla. Dalgın bakışları bir an orada bekleyen işçi grubuna takıldı. Olası bir durumda, sis ya da bulut kümesinin içinden hiçbir engele takılıp kalmadan süzülüp gidebilecek gibi bir bakıştı bu.

Tverzin kadının yüzündeki bu ifadeyi tesadüfen yakaladı. Huzursuz oldu birden. Fuflıgina’ya selam vermeden önünden geçti. İçerde bir de kadının kocasıyla muhatap olmamak için parasını almaya daha sonra gelmeye karar vermişti. Meydanın karanlık köşesinde, atölye ve depolara giden dönemeçe doğru yürümeye başladı.

Karanlığın içinden birkaç kişi “Tverzin! Kuprin” diye bağrıştı. Atölyenin önünde bir kalabalık toplanmıştı. Birisi içerde avaz av az bağırıyor, bir çocuğun da ağlama sesi geliyordu. Kalabalığın içinden bir kadının, “Kipriyan Savelyeviç çocuğu kurtarın” dediği işitildi. Yaşlı

ustabaşı Petr Hudoleev, hep yaptığı gibi küçük çırağı Yusufçuk'u dövüyordu. Oysa Hudoleev eskiden böyle işkenceci biri değildi. Ne içki içer ne de ağır elinin izini çıraklarda bırakırdı. O zamanlar bu yiğit ustabaşını görmek için çevrede yaşayan tüccarların ve yakın bölgelerde görev yapan papazların kızları tiirlü nedenlerle atölyeye gelirdi. Onun gözü ise o sıralar okulu yeni bitirmiş Tverzin'in annesindeydi. Ama Marfa onun teklifini reddetmiş, makinist arkadaşı Saveliy Nikitiç'le evlenmişti.

Marfa, Saveliy Nikitiç Tverzin'i kaybettikten (1888 yılında korkunç bir tren kazasında yanarak ölmüştü) altı yıl sonra, Petr Petroviç teklifini yinelemiş ama kadın gene kabul etmemişti. O olaydan sonra da Hudoleev içmeye ve düştüğü duruma etrafı sebep olmuşçasına herkesten ve her şeyden intikam almaya başladı.

Yusufçuk, Tverzin'in de yaşadığı avluda kapıcılık yapan Gimazettin'in oğluydu. Tverzin çocuğu atölyede koruması altına almıştı. Bu durum Hudoleev'i daha da kızdırıyor, iyice çocukla uğraşıyordu. "Eğeyi ne biçim tutuyorsun öyle Asyalı" diye bağırıyor, saçlarından tuttuğu gibi ensesine tokatları indiriyor, "Demir öyle mi eğelenir? Sana soruyorum, yani iş mi yapıyorsun sen şimdi? Hanlık veledi seni, çekik gözlü molla" diye haykırıyordu.

Yusufçuk ise "Bir daha yapmam, ustacım, yapmam, canım yanıyor! Çok acıdı!" diye ağlıyordu.

"Bin kere söyledim sana, önce ayarla sonra sıkıştır diye. Neredeyse çarkı kırıyordun, orospu çocuğu."

"Ben elimi sürmedim usta, yemin ederim sürmedim."

Kalabalığın içinden geçip yanlarına giden Tverzin, adama "Neden çocuğu dövüyorsun?" diye sordu.

Hudoleev, "Sen git kendi çöplüğünde öt" diye susturdu Tverzin'i.

"Sana soruyorum, neden dövüyorsun?"

"Ben de sana çek git diyorum, sosyalist şef. Bu domuzu öldürsem az gelir, çarkımı kırıyordu neredeyse. Öldürmediğime şükretsin. Biraz kulağını, saçını çektim yılan gözlünün, o kadar."

"Ne yani, bunun için boynunu mu kopartacaktın Usta? Utan bu yaptığından. Yaşını başını almışsın ama akılsızca davranıyorsun."

"Hadi geç git sen de işine, başıma dert çıkarma. Sen mi bana akıl öğreteceksin it yavrusu? Senin nasıl peydahlandığını biliyorum ben. O

ananı da babanın burnunun dibinde olup bitenleri de biliyorum. Rezilsiniz, rezil!”

Bunun üzerine her şey bir anda oluverdi. Her ikisi de tezgâhın üstündeki ağır aletlerden, demir parçalarından ellerine geleni kaptılar, giriştiler, etraftakilerin ayırma çabaları olmasa birbirlerini öldüreceklerdi. İnsanların gayretiyle ayrıldıklarında nerdeyse alınları birbirine değecek kadar yakın duruyor, bembeyaz yüzleri, kan çökmüş gözleriyle birbirlerine bakıyorlardı. Onları tutanlar, arkada sıkı sıkı yakaladıkları elleri bırakmıyorlardı. Birkaç dakika sonra güçlerini topladıklarında arkalarında tutan arkadaşlarını da zorlayarak tekrar harekete geçtiler. Üstlerindeki kabanların, ceketlerin düğmeleri kopmuş, yırtılmış giysilerinden omuzları ortaya çıkmıştı.

Etraflarındaki kalabalık da huzursuzdu, her kafadan bir ses çıkıyor, insanlar “Keskiyi, keskiyi alın elinden”, “Kafasını koparacak”, “Yavaş, Petr yavaş. Kolun kopacak şimdi”, “Bunları böyle tutacak mıyız? Kilitleyelim ikisini de ayrı ayrı yerlere, bitsin bu iş” gibi şeyler söylüyorlardı.

Birden insanüstü bir gayret gösteren Tverzin, kendini tutanların elinden kurtuldu ve kapıya doğru hamle yaptı. Arkasındakiler niyetinin kavgaya devam etmek olmadığını anlayınca yakalamak için bir girişimde bulunmadan onu rahat bıraktılar. Dışarda sonbaharın nemli havası, gece ve karanlık sarıp sarmaladı Tverzin’i.

“Sen adamlara iyilik yapmak istiyorsun, onlar bıçakla saldırıya geçiyor” diye homurdandı kendi kendine. Nereye, ne için gittiğinin farkında değildi.

İşte bu dünya, arabadaki sırtı pek karnı tok kadının aptal işçi yığını diye nitelediği kalabalığa öylesine alayla bakmayı kendine hak sayabildiği kadar yalan ve ihanetle dolu bir yerdi. Bu düzenin sarhoş bir kurbanının kendini gülünç duruma düşürmekten benzer bir keyif alabildiği bu dünyadan şimdiye kadar etmediği kadar nefret ediyordu. O anda kafasında onu heyecanlandıran düşünceler gibi evrendeki her şeyin sağduyu ve düzene bir an önce kavuşmasına kendi temposu olanak sağlayacakmışçasına hızlı adımlarla yürüyordu. Son günlerdeki çabalarının, demiryolları şebekesindeki karışıklıkların, toplantılardaki nutukların ve grev kararının, kararın henüz uygulanmamasının ama iptal de edilmemesinin umut yoluna çıkan ara yollar olduğunun bilincindeydi.

Şimdi o kadar heyecanlanmıştı ki bütün bu mesafeyi soluklanmadan gidemeyecek hale gelmişti. Bu koca adımlarla nereye gittiğinin farkında değildi ama ayakları onu nereye götüreceklerini çok iyi biliyordu.

Tverzin'in, Antipov'la beraber sığınaktan ayrılmalarının ardından arkadaşlarının greve o gece başlama kararı aldıklarını anlaması uzun sürmedi. Komite üyeleri hemen orada aralarında işbölümü yapmışlar, kimin ne zaman, nereye gideceğini ve kimin hangi işe son vereceğini kararlaştırmışlardı. Tverzin'in yüreğinden kopan keskin bir çığlığı andıran sirenin tiz sesi ta m ir atölyelerinin oradan yükseldiğinde, binalardan boşalan kalabalık bir insan topluluğu şehre doğru hareketlendi. Yük istasyonundan yeni bir grup ilk siren sesiyle yürüyüşe geçenlere katıldı.

Uzun yıllar Tverzin o gece işi durduranın kendi olduğunu düşündü. Ancak yıllar sonra, pek çok suçtan yargılanırken, suçlarının arasında *greve tahrik*'in yer almadığını görünce o gece için yanıldığını, aslında olayların farklı geliştiğini anladı.

Etrafta insanlar koşuşturuyor ve "Herkes nereye gidiyor?" diye soruyorlardı. Karanlığın içinden konuşmalar geliyordu: "Sağır mısın sen? İşitmiyor musun, sirenler çalıyor? Yangın var."

"Neresi yanıyor?"

"Ne bileyim, sirenler çaldığına göre bir yerde bir şeyler yanıyordur.''

Kapılar çarpıyor, kalabalığa yenileri ekleniyordu. Sokaktan farklı sesler yükseliyordu. "Hadi kımılda, yangın var!"

"Köy yeri mi burası, aptala kulak asmayın. Bunun adı iş durdurma, anladın mı? Al işte bu dingil, bu da boyunduruk, artık köle değilim. Evlere dağılıyoruz, arkadaşlar."

Kalabalık gittikçe artıyordu. Demiryolu işçilerinin grevi başlamıştı.

7

Tverzin evine ancak üç gün sonra saç sakal birbirine karışmış ve bitkin bir halde döndü. Soğuktan donmak üzereydi. Geceyle beraber mevsim için pek de normal olmayan bir ayaz başlamıştı. Tverzin'in üstündeki kıyafetler o havaya göre inceydi. Girişte kapıcı Gimazettin karşıladı onu.

"Teşekkür ederim, Bay Tverzin" diye tekrarladı arka arkaya. "Yusufçuk'u üzmelerine izin vermemişsiniz, ömrüm boyunca Tanrı'ya sizin için dua edeceğim."

“Ne saçmalıyorsun, Gimazettin, ne diye bana ‘bay’ diyorsun? Bırak bu işleri, lütfen. Ne diyeceksen çabuk söyle, ayazı görmüyor musun?”

“Birazdan ısınacaksın, dün annen Marfa Gavrilovna’yla yük garından bir samanlık dolusu odun taşıdık. Hepsi huş ağacından, kupkuru odunlar.”

“Teşekkür ederim, Gimazettin. Bir şey daha söyleyeceksin galiba, konuş hadi, buz kestim, anlıyor musun?”

“Evet, var diyeceğim. Bu gece evde kalma, Saveliç, saklanmalısın. Bekçi seni sordu, polis de sordu, kim gelip gider buraya dedi. Kimse gelmez dedim. Çıraklar gelir, ateşçiler uğrar, gelenler demiryolundandır, dedim. Yabancı kimse gelmez buraya, hiç gelmez dedim.

Bekâr olan Tverzin’in, annesi ve kendinden küçük evli erkek kardeşiyle yaşadığı ev aynı mahalledeki Kutsal Üçlü Kilisesi’ne aitti. Binanın bir kısmı kilise çalışanları tarafından kullanılıyordu. İki bölüm meyve ve et tüccarlarına, kalanı da demiryolu işçilerine kiralanmıştı. Bina kâgirdi. Dört tarafını saran avlu pis ve bakımsızdı. Kirli, kaygan ahşap merdivenler katları birbirine bağlıyordu. Etraf kedi pisliği ve lahana turşusu kokuyordu. Her yerde baraka kalıntıları ve üstlerinde türlü çeşit kilitlerin sarktığı sandıklar vardı.

Tverzin’in kardeşi er olarak savaşa katılmış ve Vafangau Çarpışması sırasında yaralanmıştı. Krasnoyarsk’ta askeri hastanede tedavi görüyordu. Karısı iki kızını da yanına almış ve kocasını görmeye gitmişti. Tverzinler ailece demiryolcu olduklarından ücretsiz olarak Rusya’nın her köşesine rahatça seyahat edebiliyorlardı. Onların yokluğunda ev bomboş ve sessizdi. Ana-oğul yalnız kalmışlardı.

Evleri ikinci kattaydı. Sürekli sokak kapılarının önünde duran fıçıyı, sucu düzenli olarak doldururdu. Kipriyan Savelyeviç, merdivenlerden çıkıp kapıya vardığında su fıçısının kapağının yana kaymış ve maşrapanın buz tutmuş suya yapışmış olduğunu fark etti. “Prov’dan başkası olamaz” diye düşündü. Fıçının hali gülümsetti onu. “Adamın içi yanıyor, içmeden duramıyor” dedi kendi kendine.

Annesinin uzaktan akrabası olan Prov Afanasyeviç Sokolov kilisenin kayyumuydu. Orta yaşlarında bir adamdı. Tverzin, maşrapayı yapıştığı buzdan kaldırdı, fıçının ağzını kapayıp tahta kapının tokmağına dokundu. Kapının açılmasıyla evin sıcak havası ve mis gibi yemek kokusu yüzüne çarptı.

“Ne güzel ısınmış ortalık anacım. Sıcacık, çok güzel” dedi.

Annesi oğlunun boynuna sarılıp, sıkı sıkıya kucakladı ve birden ağlamaya başladı. Tverzin annesinin başını okşadı bir süre sonra yavaşca kendinden uzaklaştırdı kadını. “Birazcık cesaretle her şeyin üstesinden geliniyor anacım” dedi usulca. “Moskova’dan ta Varşova’ya kadar bütün demiryolu hattı durdu.”

“Biliyorum, ondan ağlıyorum ya. Kabak senin başına patlamasın. Buralarda kalmamalısın, bir yerlere saklanman gerek yavrum.”

“Senin eski kırığın neredeyse kafamı koparacaktı, hayranlarından, hani Petr Petrov.”

Bunu söylerken Tverzin’in niyeti annesini biraz neşelendirmekti. Ama kadın şakayı anlamadı ve ciddiyetle yanıtladı oğlunu:

“Alay etme adamla, günah. Acımalısın, zavallı bir halde, kalbi kırık.”

“Pavel Antipov’u tutukladılar. Gece yarısı gelmişler, arama yapmaya, her tarafı altüst etmişler. Sabah da götürmüşler. Üstelik karısı Darya tifo, hastanede kadın. Küçük oğulları Paşa, teknik liseye gidiyor, sağır teyzesiyle evde bir başına. Bunlar yetmiyormuş gibi bir de evden çıkartıyorlarmış. Oğlanı bize alalım diyorum. Prov neden gelmiş?”

‘‘Onun geldiğini nereden biliyorsun?”

“Su küpünden. Ağzı açık kalmış, maşrapa üstünde. Görünce onun geldiğini hemen anladım, içi yanmış gene.”

“Zihnin n asıl da çalışıyor Kuprinka. Doğru tahmin etmişsin. Geldi Prov. Ödünç odun istemeye gelmiş. Verdim ben de. Aman, ne kadar da aptalım, odunmuş! Asıl sana getirdiği haberi söylemeyi unuttum. Çar, anlıyor musun, Çar bir karar imzalamış, her şey yeni baştan düzenlenecekmiş. Kimsenin hakkı yenmeyecekmiş. Köylülere toprak verilecek, bundan böyle de herkes soylularla aynı haklara sahip olacakmış. Kanun imzalanmış, bir tek halka ilan edilmesi kalmış. Kilise Meclisi de bunun üzerine bir dilekçe yazıp imzaya mı açmış yoksa şükran duası mı hazırlamış ne, Prov söyledi ama uydurmayayım şimdi, hatırlamıyorum.”

8

Babası tutuklanan, annesi hastanede yatan Paşa, Tverzinler’in evinde yaşamaya başladı. Temiz ve düzenli bir çocuktu. Yüz hatları belirgindi, açık kumral saçları her zaman ortadan ayrık ve taralıydı. Zaten sık sık saçını fırçalıyor, üstündeki ceketi ve teknik okul armalı kuşağını düzeltiyordu.

Etrafındakileri kahkahalara boğacak kadar komik bir çocuktu. Ayrıca iyi bir gözlemciydi. Etrafında olan biten her şeyin mükemmel taklidini yapardı.

17 Ekim'de Çar'ın kararnameyi imzalamasının ardından, şehrin Tver kapısından Kalujskaya sınırına dek büyük bir miting planlanmıştı. Ancak olaylar tıpkı "Yedi ebenin olduğu yerde bebek kör doğar" sözündeki gibi gelişti. Gösteriyi düzenleyen devrimci örgütler, aralarında anlaşmazlık çıkan konularda geri adım atmayınca, birbirlerinin peşi sıra eylemi iptal ettiklerini bildirdiler. Ne var ki miting günü bütün bu gelişmelerden habersiz halkın meydanlarda toplandığını görünce, acilen temsilcilerini gönderdiler. Oğlu Tverzin'in karşı koymasına kulak asmayan Marfa Gavrilovna da yanına Paşa'yı da alarak mitinge gitti.

Kasım ayı başlarında kuru ayazın olduğu bir gündü. Dingin görünen gökyüzü koyu gri renkteydi. Neredeyse sayılabilecek kadar az kar taneleri, yere düşüp yoldaki izlerde kaybolmadan önce salına salına aşağı süzülüyordu.

Sokakları insan seli kaplamıştı. Her tarafta yüzler, yüzler, yüzler vardı. Kalın astarlı paltolar giymiş, astragan kalpaklı yaşlılar, kız öğrenciler ve çocuklar, iş kıyafetleriyle yürüyen demiryolcular, çizmeleri diz kapaklarının üstüne kadar uzanan deri ceketli tramvay işçileri, postane çalışanları ve öğrenciler bu karmaşanın birer parçasıydı.

Kalabalık bir süre "La Marseillaise", "Varşavyanka" ve "Canınızı feda ettiniz" marşlarını söyledi. Sonra kalabalığın önünde geri geri yürüyerek elinde salladığı kürklü kalpakla marşlara tempo veren adam birden durdu ve kalabalığa sırtını dönerek onlarla aynı düzende yürümeye başladı. Etrafta ilerleyenlerin konuştuklarına kulak kabartmıştı. O, yönlendirmeyi bırakınca da marşların söylenişindeki düzen bozuldu. Artık, aşırı kalabalığın buz tutmuş yolda yürürken çıkardıkları adımlarının sesi işitiliyordu yalnızca.

İyi niyetli birkaç sempatizan, mitingin öncülerine ilerde Kazak askerlerinin pusuda beklediği haberini verdi. Bu durum yakınlardaki bir eczaneye telefonla bildirilmişti. "Ne yapalım, önemli olan soğukkanlılığımızı korumak" diye aralarında konuştu grubun önderleri. "Önümüze çıkan ilk resmi binayı işgal edip halkı tehlikeden haberdar edip dağılalım" diye konuştular hep birlikte.

Hangi binanın daha uygun olduğu konusunda tartışmaya başladılar. Kimileri Tüccarlar Birliği'nin doğru olacağını öne sürüyor, kimileri de

Teknik Yüksek Okulu’nu olması gerektiğini söylüyordu. Bazıları ise Yabancı Diller Okulu’nun işgal edilmesi konusunda ısrar ediyordu. Bir yandan yürüyüp bir yandan da tartışmayı sürdürürken karşılarına Meslek Okulu binası çıktı. Eğitim binası olması nedeniyle, sığınak olarak diğer düşündüklerinden daha kötü bir yanı yoktu ve amaçlarına oldukça uygun bir yerdi.

Kortej binanın önüne vardığında, grup liderleri yarım daire şeklinde dizilerek kalabalığı durdurdular ve işaretlerle yürüyüşün biteceğini anlatmaya çalıştılar. Büyük giriş kapısının kanatları açıldı ve yürüyüşe katılanların tümü itiş kakış bir halde okulun avlusuna doluşmaya başladı. Kalabalık artınca öndekiler binanın merdivenlerine yöneldiler. Arkadan bazıları “konferans salonuna, konferans salonuna’’ diye bağırdıysa da, insanlar koridorlarda yürüyüp sınıflara girip çıkmayı sürdürdüler.

Sonunda bütün kargaşaya rağmen, kalabalığı konferans salonunda toplamayı başardılar. Herkes oturduğunda, grup liderleri birkaç kez ilerde pusu kurulmuş olduğundan yürüyüşü sonlandırdıklarını anlatmaya çalıştı. Ancak, kimse onları dinlemiyordu. Yürümeyi bırakıp kapalı mekâna toplanmaları o anda başlamış doğaçlama bir eylem olarak algılanmıştı.

Herkes bütün o marşlar ve uzun yürüyüşten sonra biraz olsun sessizce oturmak ve başkalarının kendileri için mücadele ettiğini görmek istiyordu. Grup liderlerinin anlaşmazlığa düştükleri konularda birbirlerine saygısızlık etmeden fikirlerini açıklamaları bu küçük molanın keyfi yanında önemsizdi. Bu nedenle, en çok alkışı alan, basit sözlerle en kötü konuşmayı yapan kişi oldu. Adamın konuşması sürekli onaylamalarla kesiliyor, sesi salondan yükselen bağırışlara karışıyordu.

Ortak kararın çıkması için sabırsızlık göstermeye başlanmıştı. “Rezalet” diye bağıranlar vardı. Sonunda ortak bir protesto telgrafı yazıldı ve konuşmaların tekdüzeliğinden sıkılanlar bir anda oturdukları yerlerden kalktı ve kürsüdekilere aldırmadan, birbirlerinin peşi sıra sokağa döküldüler. Yürüyüş tekrar başladı.

Onlar içerdeyken yağan kar her yeri kaplamıştı. Yol bembeyazdı ve kar gittikçe hızlanıyordu. Atlı Kazak askerleri saldırıya geçtiğinde, arka taraflardakiler ilk anda bir şey anlamadı. On sıralardakilerin dalgalanmasını sevinç çığlıklarıyla karşıladılar hatta. “İmdat”, “Adam öldürüyorlar” gibi haykırışlar, onların “Yaşasın” bağırışlarıyla karıştı havada. Tam o anda, sıkışık kalabalığın üstünde yükselen bu ses dalgalarının eşliğinde, tırısa

geçmiş gürültüsüzce ilerleyen at suratları, havalanan yeleler ve askerlerin kılıçları ortaya çıkıverdi. Yarım bölük asker, kalabalığın ortasında açılan boşluktan dörtnala geçti ve arkalarından dolanıp göstericilerin arasına daldı. Katliam başlamıştı.

Kısa süre içinde sokak bomboş kaldı. İnsanlar, ara sokaklara kaçıştılar. Kar şimdi daha hafif yağıyordu. Akşam, karakalem bir resmi andırırcasına donuktu. Batmakta olan güneş birden evlerin arkasından belirdi. Sanki sokaktaki kırmızılıkları parmağıyla bir bir göstermek istiyordu. Askerlerin şapkalarındaki kırmızı parçalar, yere düşmüş kızıl bayrak, bembeyaz karlar üzerindeki kimi yerde nokta nokta, kimi yerde şerit gibi uzanan kan lekeleri ışık süzmeleri altında parlıyordu.

Kafası yarık bir adam yol kenarında ellerinin üstünde sürünüyordu. Birkaç atlı asker yoldan aşağı doğru tırısa geçmişti. Sokağın bitiminde tuzak kurdukları yerden dönüyorlardı. Marfa Tverzina, atların arasında bir o yana bir bu yana koşuşturuyordu. Başındaki şal kaymış, saçı başı darmadağın olmuştu. Çılgın bir halde “Paşa, Paşa” diye haykırıyordu.

Paşa sabahtan beri hiç yanından ayrılmamıştı. Konferans salonunda bile yanındaydı, hatta son konuşmacının taklidini yaparak Marfa’yı güldürmüştü. Askerler saldırdığında çıkan kargaşada birden gözden kaybolmuştu oğlan.

O kargaşa sırasında Marfa da sırtına bir kırbaç darbesi almıştı. Paltosunun kalın astarı sayesinde çok fazla canı yanmamıştı ama gene de okkalı bir küfür savurmaktan alamadı kendini. Kırbaç sallayan askerlere yumruğunu savurup bir güzel sövdü. Yaşlı bir kadını, bu değerli insanların içinde kırbaçlayacak hakkı kendilerinde nasıl bulabiliyorlardı?

Telaşla yolun iki yanına bakınıyordu Marfa Tverzina. Şans eseri oğlanı karşı kaldırımda gördü. Taş bir konakla bakkalın olduğu köşeye toplanmış bir grubun yanında duruyordu. Kalabalığı köşelerden sıkıştıran atlılar içinden sıyrılan biri, onları kaldırıma kadar kovalamıştı. Atını bir hızlandırıp bir yavaşlatarak onların üzerine doğru sürüyor, sanki sirkteymiş gibi, şaha kaldırıp sonra geri çekerek yarattığı dehşetten keyif alıyordu. Neyse ki çekilmekte olan arkadaşlarını gördü ve atını mahmuzlayarak bölükteki yerine geçti.

Böylelikle, köşeye sıkışanlar dağıldı. Askerden korkusuna sesini çıkartamayan Paşa da yaşlı kadına doğru koştu. Eve doğru yürümeye başladılar. Marfa Tverzina sürekli söyleniyor, “Lanet katiller,

kahrolasıcalar! Çar özgürlük verdi, insanlar mutlu oldu diye bunlar yerinde duramıyor. Her şeyi berbat etmekte üstlerine yok, ille işleri tersyüz edecekler" diye tekrar edip duruyordu. O anda her şeye, Kazak askerlerine hatta kendi oğluna bile kızgındı. Dehşet içersinde, bütün olan bitenin "beyinsizler, aptallar" dediği oğlunun arkadaşlarının başının altından çıktığını düşünüyordu.

"Kötü ruhlu engerek yılanları! Bu çaylakların istediği ne ki? Hiç kafaları yok! Bağırıp çağırmaktan başka bir halt bilmiyorlar. Hele o geveze adam! Nasıl taklit etmiştin Paşa, nasıldı? Yap bir daha bakayım. Ay çatlayacağım şimdi! Aynısını yapıyorsun."

Eve gelince Marfa Tverzina, "Bu yaşımda çam yarması bir atlıdan dayak yiyecek insan mıyım" diyerek sitemle oğluna yüklendi.

Tverzin, "Anacığım, Tanrı aşkına! Kazak askerlerinin ya da jandarmanın kumandanı ben miyim?" diye sakinleştirmeye çalıştı annesini.

9

Koşuşturanlar ortalığa döküldüğünde Nikolay Nikolayeviç camdan dışarı bakıyordu. Kalabalığın mitingden dağıldığını kavradı hemen. Bir süre gözü uzaklara daldı. Yura ya da başka tanıdık birinin aralarında olup olmadığını anlamaya çalışıyordu. Kimseyi seçemedi. Yalnızca bir ara (adını hatırlayamamıştı) Dudorov'un oğlunu görür gibi oldu. Oysa bu umutsuz delikanlı daha geçen gün omzundan bir kurşunla yaralanmıştı, gene de bulunmaması gereken yerlerde dolaşıyordu.

Nikolay Nikolayeviç, Petersburg'dan sonbaharda gelmişti. Moskova'da kendi evi yoktu, otelde kalmak da istemiyordu. Bu nedenle uzaktan akrabası Sventitskiler'de kalıyordu. Ona evin asma katındaki köşe odayı vermişlerdi. Bu iki katlı ev, çocukları olmayan Sventitskilere büyük geliyordu. Ailenin artık ölmüş olan büyükleri, aslında bir malikâneye ait olan bu evi Prens Dolgoruki'nin soyundan gelen birilerinden kiralamıştı. Malikânede üç avluya yayılmış farklı mimarileri olan pek çok ev ve bahçe vardı. Bunlar, eski adıyla Muçnıy[5] bölgesine açılan üç sokağa bakıyordu.

Dört penceresi olmasına karşın Nikolay Nikolayeviç'in odası karanlıktı. Kitaplar, kâğıtlar, halı ve gravürlerle tıka basa doluydu oda. Bulunduğu köşeyi çepeçevre saran bir balkonu vardı. Çift camlı balkon kapısının pervazları, kışın soğuk gelmesin diye sıkı sıkıya kapatılmıştı.

Odanın iki penceresinden ve balkon camından bakıldığında boydan boya görünen sokakta, uzaklara doğru uzanan kızak izleri, biçimsizce inşa edilmiş evler, eğri büğrü çitler göze çarpıyordu.

Odaya bahçedeki leylak ağaçlarının gölgesi düşmüştü. Ağaçlar, içeri bir göz atıp dallarındaki, leylak çiçeklerine benzeyen ağır buz taneciklerini yere bırakmak istiyorlardı sanki. Nikolay Nikolayeviç, sokağa bakarken geçen yıl Petersburg'da geçirdiği kışı düşündü. Gapon'u[6], Gorki'yi, Vitte'yi ziyaret edişini ve diğer çağdaşı yazarları anımsadı. O koşuşturmadan kaçıp buraya gelmiş, tasarladığı kitabı yazmak için ilk başkentin dinginliğine sığınmıştı. Ne dinginlikti ama! Yağmurdan kaçarken doluya tutulmuştu. Her gün birbirinden farklı seminer ve dersler oluyor, kafasını toplamaya fırsat bulamıyordu. Ya Kadınlar Yüksek Okulu'nda ya İlahiyat'ta ya da Grev Komitesi'ndeki toplantılara katılması gerekiyordu. İsviçre'ye gitmek, ormanlık bir bölgede yaşamak istiyordu. Yeryüzünün, göllerin üstündeki aydınlığını, gökyüzüne kavuşan dağları ve huzur veren havadaki yansımasını hissetmek istiyordu.

Nikolay Nikolayeviç pencerenin önünden çekildi. Birini ziyaret etmek ya da amaçsızca sokaklarda dolaşmak arzusu kapladı içini. O zaman, Tolstoyculardan Vıvoloçnov'un işle ilgili olarak ziyarete geleceğini anımsadı. Onu atlatması uygun olmazdı. Odanın içinde bir aşağı bir yukarı dolanmaya başladı. Düşünceleri yeğeninde yoğunlaştı. Nikolay Nikolayeviç, Volga Nehri yakınlarındaki o küçük kasabadan Petersburg'a gitmek üzere ayrıldığında, yeğeni Yura'yı Moskova'daki akrabalarına emanet etmişti. Yura, ilk önce ailedekilerin kısaca Fedya dedikleri yaşlı geveze Ostromıslenski'nin yanında yaşamaya başladı. Fedya, evlatlığı Motya ile gizliden karı koca hayatı yaşıyor, bu nedenle de kendini sınırları aşan nitelikte bir düşünce savaşçısı olarak görüyordu. Ancak, kendisine gösterilen güvene layık değildi. Özellikle Yura'nın ihtiyaçları için kendisine verilen parayı kişisel çıkarları için kullandığında bu durum ortaya çıktı. Bunun üzerine Yura profesör ailesi olan Gromekolar'a taşındı.

Yura, Gromeko ailesinin evinde kıskanılacak kadar huzurlu bir ortam bulmuştu kendine. "'Nasıl da bir üçlü oldular, orada" diye düşündü Nikolay Nikolayeviç. "Yeğenim Yura, aynı zamanda sınıf arkadaşı da olan Mişa Gordon ve kız kardeşi Tonya."

Bu üçlü sacayağı birlikte Solovyov'un *Aşkın Anlamı* adlı şiir kitabını ve Tolstoy'un *Kroyçer Sonatı'nı* ellerinden düşünmüyorlardı. İffetli olmayı, bir vaaz gibi dillerine dolamışlardı. Oysa gençlik dönemi kendi çılgınlıklarıyla yaşanmalıydı. Onlar ise her şeyi abartıyor, mantıklı düşünemiyorlardı.

Deneyimsiz çocuklardı. Benliklerini saran, kendilerini oldukça heyecanlandıran ruh durumunu, nedense "edepsizlik" olarak tanımlıyorlar ve olup olmadık her koşulda bu sözcüğü kullanıyorlardı. Ne kadar da uygunsuz bir seçim oysa! Hem her türlü içgüdü, hem açık seçik yazılar, hem kadın istismarı ve neredeyse bütün fiziksel dünya onlar için "edep dışı"ydı. O kadar ki bu sözcüğü söylemek ya da işitmek kızarmalarına neden oluyordu.

"Moskova'da yaşasaydım, bu gidişe bir dur derdim" diye düşündü Nikolay Nikolayeviç. Elbette insanlarda utanma duygusu olmalıydı ama onun da bir ölçüsü vardı... Konuğunun gelişiyle düşüncelerinden sıyrıldı. "Ah, sevgili dostum" diyerek misafirini karşıladı.

10

Odaya giren şişman adam kurşuni renkli bir Tolstoy gömleği giymiş, üstüne kalın kemer takmıştı. Ayağında keçe çizmeler vardı. Pantolonu diz kısmından yukarı doğru bollaşıyordu. Başka âlemlerde dolaşan iyi bir adam izlenimi yaratıyordu ilk bakışta. Bir ucundan kara kalın bağı sarkan kelebek camlar burnunun üstünde kindar bir biçimde aşağı yukarı oynuyordu. Daha koridorda üstünü çıkarmaya başlamış ama sonunu getirememişti. Yerlere kadar sarkan atkısı hâlâ boynundaydı. Çıkardığı yuvarlak keçe şapkasınıysa elinde tutuyordu. Hareketlerini engelleyen elinde tuttuğu eşyalar yüzünden Nikolay Nikolayeviç'in elini sıkamamış, gereği gibi bir "merhaba" bile diyememişti.

"Hımm..." diyerek söze başlamak istediyse de etrafı süzüp anlaşılmaz sesler çıkartmakla kaldı.

"Elinizdekileri istediğiniz yere bırakabilirsiniz" dedi Nikolay Nikolayeviç. Böylelikle konuğunun kendini toplamasına ve konuşmaya başlamasına olanak sağlamak istemişti. Vıvoloçnov, sürekli beyin fırtınası içinde durup dinlenmeden yeni fikirler üreten Lev Tolstoy'un çömezlerinden biriydi.

Vıvoloçnov, Nikolay Nikolayeviç'e siyasi mahkûmlar yararına bir okulda konferans verip veremeyeceğini sormaya gelmişti.

"Daha önce orada konferans verdim."

"Siyasiler yararına mı?"

"Evet."

"O halde bir kez daha vereceksiniz."

Nikolay Nikolayeviç önce pek taraftar görünmese de sonrasında kabul etti. Ziyaretin işle ilgili kısmı böylelikle tamamlanmış oldu. Nikolay Nikolayeviç konuğunun daha fazla kalması için bir girişimde bulunmadı, artık gidebilirdi. Ne var ki Vıvoloçnov, hemen kalkıp gitmesinin uygun düşmeyeceğini düşünüyordu. Vedalaşmadan önce laf olsun diye bir iki güzel şey söyleme gereği duyuyordu. Uzun sürecek pek de hoş olmayan bir konu açtı.

"Yoksa siz de mi dekadanlara[7] yakınlaştınız? Mistisizme mi kaydınız?

"Ne demek istediniz?"

"İnsanlar kayboluyor. İl Meclisi'ni hatırlıyorsunuz değil mi?"

"Nasıl hatırlamam? Birlikte seçimler için çalışmıştık."

"Köy okulları için uğraşmıştık, sonra eğitmenlere seminerler için. Hatırlıyor musunuz?"

"Elbette. Ne ateşli mücadelelerdi. Sonrasında siz, yanılmıyorsam halk sağlığı ve sosyal yardım işlerine giriştiniz. Öyle değil mi?"

"Evet, bir süreliğine."

"Evet, şimdi de bu Favni, Ninfe, Efebi ağzınızdan düşmüyor. "Güneş gibi olacakmışız''[8] ölsem de inanmam bunlara. Böyle akıllı bir insan, mizah gücü yüksek ve halkı bu kadar iyi tanırken... Bırakın lütfen... yoksa ben haddimi mi aşıyorum, belki bütün bunların gizli bir nedeni vardır."

"Neden bilip bilmeden konuşuyorsunuz? Benim düşüncelerimi bilmiyorsunuz ki.

"Rusya'nın okul ve hastanelere ihtiyacı var. Başka bir şeye değil."

"Kimse bunun aksini söylemiyor."

"Köylülerin üstü başı çıplak, aç geziyorlar üstelik..."

Konuşma böyle sürüp gidiyordu. Nikolay Nikolayeviç bir yararı olmayacağını bildiği halde, Sembolist akımın öncüsü bazı yazarlara yakınlık duyduğunu açıkladı ve lafı Tolstoy'a getirdi.

“Bir noktaya kadar sizinle aynı fikri paylaşıyorum. Ama Tolstoy, insan güzelliğe yaklaştıkça iyilikten uzaklaşır, diyor değil mi?’’

“Siz bunun farklı olduğunu mu düşünüyorsunuz? Sizce dünyayı güzellik, gizem mi kurtaracak ya da benzeri şekilde Rozanov[9] ile Dostoyevski mi?”

“Durun da ne düşündüğümü söyleyeyim. İnsanın içinde uyumakta olan hayvanı zincire vurmakla ya da öldürmekle tehdit ederek dizginlemek mümkün olsaydı, insanlığın simgesi kendini kurban eden adam yerine sirkte çalışan eli kırbaçlı havyan terbiyecisi olurdu. İşte bütün mesele de burada. Yüzyıllardır insanı hayvandan üstün tutan unsur sopa değil, savunmasız gerçekliği ve örneğinin cazibesiyle müzik olmuştur. Şimdiye kadar kabul edilen görüşe göre *Kutsal Kita*p’taki en önemli unsur vecizelerdir. Bense en önemli yanının, Hz. İsa’nın anlatımının günlük gerçeklerle aydınlanan meseller ile olmasıdır diye düşünüyorum.”

“Hiçbir şey anlamadım. Bu konuda bir kitap yazmalısınız.”

Vıvoloçnov gittikten sonra Nikolay Nikolayeviç’in içini korkunç bir öfke kapladı. Herkesten gizlediği fikirlerini, söylediklerinden hiçbir heyecan duymayan bir kuşbeyinliye açmış olduğu için kendineydi kızgınlığı. Ama kimi zaman olabildiği gibi, Nikolay Nikolayeviç’in kızgınlığı aniden yön değiştirdi. Vıvoloçnov, sanki hiç konuşmamışlar gibi, bir anda aklından çıktı. Başka bir şeye takılmıştı kafası. Hiçbir zaman günlük tutmamıştı ama arada sırada kendini sarsan düşüncelerini kalın bir deftere yazdığı olurdu. O defteri bulup çıkardı ve iri harflerle düzgünce yazmaya başladı:

“Bu aptal Schlesinger yüzünden bütün gün kendimde değildim. Sabahtan geldi, öğleye kadar oturdu kaldı. Tam iki saat saçma sapan şeyler okudu. Sembolist yazar A.’nın besteci B.’nin kozmogonik senfonisi için yazdığı lirik bir metindi bu ve yerkürenin ruhundan, dört doğal afetten ve daha pek çok şeyden söz ediyordu. Önce sabrettim, sabrettim ama sonunda tutamadım kendimi, bırakmasını rica ettim.

Birden her şeyi anladım. Her şeyin nasıl olup da Faust’ta bile bu kadar ölümcül, tahammül edilmez ve yanıltıcı olabileceğini kavradım. Bu yapay, yalancı bir ilgiydi. Günümüz insanlarının böyle talepleri yok. Dünyanın varoluşu ile ilgili soruları çözmek için insanoğlu senfoniler yerine fiziğe yoğunlaşıyor.

Sorun yalnızca bu türlerin eskimiş olmasında ve artık çağdışı kalmış olmalarında değil. Ayrıca, ateş ve suyun bilimsel açıklamalarının yeniden kavram kargaşası içine düşmesi de sorun değil. Sorun olan, bu türün günümüz sanatının bütün ruhuna, varlığına ve ilham verici unsurlarına ters düşmesinde. Bu kozmogonlar, insan nüfusunun az olduğu, doğayı henüz çok fazla bozmadığı eski dünyanın gerçekleri. Ormanlarda mamutların dolaştığı, dinozor ve dragonlarla ilgili anıların taze olduğu dönemin. O zamanlar doğa insanoğlunun odağında duruyor, adeta bir canavar gibi ensesine biniyor, kendini asla unutturmuyordu. Evrenin her köşesi tanrılarla dolu gibiydi. İnsanlık tarihinin başlangıç noktası budur işte. Bu eski evren nüfus artışıyla Roma'da son buldu.

Roma benimsenmiş tanrıların ve egemenlik altına alınmış halkların çatışma mekânıydı, kalabalık hem yerde hem gökyüzündeydi. Roma, adeta düğümlenmiş bağırsak misali, kendi etrafında üç düğüm oluşmuş pislik parçası gibiydi. Daçyalılar, Heruliler, İskitler, Sarmatlar, Hyperboreislar, kocaman dingilsiz tekerlekler, yağdan yumuk yumuk olmuş gözler, zoofili, yağdan sarkmış gıdılar, eğitimli esirlerin etiyle beslenen balıklar, cahil imparatorlar Roma'yı doldurmuştu. Sonraki insanlık tarihinde bir daha böyle bir kalabalık görülmedi. Kolezyum geçitlerinde sıkışmış insanlar acı çekiyordu. Sonunda bu mermer ve altın bolluğunun zevksizliğinde, ışıklar içinde O beliriverdi. Hafifçecikti, Celile topraklarından, özellikle taşralı insani görüntüsüyle geldi yeryüzüne. O dakikadan itibaren halkların ve tanrıların sonu gelmiş oldu. Yerlerine marangozlar, çiftçiler, gün batarken koyun sürülerini güden çobanlar, gururun her türlü tınısından uzak sıradan insanlarla dünyadaki bütün anaların ninnilerinde anlatılan ve bütün sanat galerilerindeki tablolarda resmedilen insan tipleri geldi."

11

Moskova'daki Petrovka Sokağı, insanda Petersburg'da bir yerdeymiş izlenimi bırakırdı. Yolun iki tarafına dizili binaların uyumu, kapılardaki zevkli oymalar, kitapçı dükkânı, okuma salonu, harita merkezi, çok şık bir tütüncü mağazası, seçkin bir restoran ve bu restoranın hemen önündeki direklerde asılı gazla çalışan, buzlu camlı sokak lambaları bu duyguyu pekiştirirdi.

Kışları sokağa hüzünlü bir erişilmezlik havası hâkim olurdu. Burada oturanların hemen hepsi, ciddi ve saygın kişilerdi. Serbest işlerde çalışıyorlar, iyi para kazanıyorlardı.

Viktor Komarovski de buradaki binalardan birinde, tırabzanları meşeden geniş merdivenlerle çıkılan ikinci katta muhteşem bir bekâr evi kiralamıştı. Ev işlerine kâhya, daha doğrusu temizlikçi olarak Emma Ernestovna adında bir kadın yardımcı oluyordu. Emma son derece özenli, her şeye dikkat eden ama aynı zamanda da hiçbir şeye burnunu sokmayan biriydi. Avukat Komarovski de onun bu tutumunu, kendisi gibi bir centilmene yakışır şekilde, şövalyece bir yaklaşımla ödüllendirir, ücretini ona göre öderdi. Evde kalmış yaşlı kadının dayanamayacağı türden konuk ve kadın ziyaretçileri bu evde ağırlamazdı. Evde manastır kadar sakin bir ortam vardı. Perdeler kapalı durur, tıpkı bir ameliyathane gibi ortalıkta bir toz zerresi bile olmazdı.

Viktor Komarovski pazar günleri yemekten önce buldok köpeğiyle Petrovka ya da Kuznetskiy Sokağı'nda dolaşmaya çıkardı. Yolun belli bir yerinde aktör ve aynı zamanda da kumarbaz olan Konstantin İllarionoviç Satanidi bu ikiliye katılırdı. Birlikte kaldırımları arşınlarken birbirlerine fıkralar anlatır, anlaşılmaz bir şeyler konuşurlardı. Sohbetleri o kadar anlamsız olurdu ki kullandıkları sözcükler yerine, sokağın kaldırımlarını dolduracak anlamsız, gürültülü iniltiler çıkarsalar bile bir şey değişmezdi.

12

Havalar yumuşamaya başlamıştı. Saçaklardan, su borularından düşen damlaların çıkardığı "pıt pıt" sesleri aralıksız işitiliyordu. Çatılarda karlar erimeye başlamıştı. Bahar geliyordu.

Lara bütün yolu rüyadaymış gibi yürüdü. Ancak eve geldiğinde olan bitenin ayrımına vardı.

Evde herkes uykudaydı. Üstündeki beyaza yakın leylak rengi elbiseyle annesinin tuvalet masasına oturup kaldı. Gene o donup kalmış ruh haline dönmüştü. Baloya gidermiş gibi bir geceliğine atölyeden aldığı elbisenin yaka ve etekleri dantellerle süslüydü. Aynadaki yansımasının önünde oturmuş hiçbir şey görmeden bakıyordu. Sonra ellerini masanın üzerine koydu. Ardından başı ellerinin üstüne düştü.

Annesi olup biteni öğrenecek olsa onu öldürürdü. Önce Lara'yı öldürür sonra da intihar ederdi. Nasıl olmuştu bu iş? Nasıl olabilmişti? Artık çok geçti. Bunları daha önce düşünmeliydi. Artık o, hani nasıl derler, düşmüş bir kadındı. Fransız romanlarındaki kadınlar gibiydi yani. Ama yarın okula gidecek, kendine oranla süt çocukları olan kızlarla aynı sıraya oturacaktı. Tanrım, nasıl olmuştu bu, nasıl!

Gün gelecek, Lara yıllar sonra bütün bu olanları Olga Demina'ya anlatacaktı. Olga da ona sımsıkı sarılıp hüngür hüngür ağlayacaktı.

Dışarda birbirinin peşi sıra su damlaları yere düşüyor, baharın sohbeti koyulaşıyordu. Sokakta bir komşu evin kapısının çalındığı işitildi. Lara başını kaldırmadı. Omuzları sarsılıyordu. Ağlamaya başlamıştı.

13

“Ah, Emma, bak bunlar gereksiz şeyler. Bıktım bunlardan.” Söylenen Komarovski'ydi. Ne aradığını bilmeden açıp kapadığı çekmecelerde bulduğu gömlek kolluklarını, manşetleri işe yarayıp yaramadıklarına bakmadan halıya ve divanın üstüne atıyordu.

Aslında onun isteği Lara'yı görmekti. Ama bu Pazar buna olanak yoktu. Vahşi bir hayvan gibi odada dört dönüyor, kendine bir yer bulamıyordu. Lara'nın eşi benzeri olmayan bir güzelliği vardı. Elleri, insanı yüce bir düşüncenin kavrayışı gibi yakalıyordu. Odanın duvarına vurmuş gölgesi Komarovski'ye bozulmamışlığın silueti gibi gelmişti. Gömleği, göğsünün üstünde nakış gergefindeki kumaş parçası gibi gergin duruyordu.

Komarovski, aşağıda asfalt yolda giden atların nal seslerine uyarak camda parmaklarıyla tempo tutmaya başladı. Gözlerini kapayıp “Lara” diye fısıldadı. Hayalinde Lara'nın uykudaki başını tutuyordu. Onu saatlerdir seyrettiğinin farkında değildi. Yastığın üstüne dağılmış saçlarının güzelliği Komarovski'nin gözlerini yakıyor, ruhunun derinliklerine işliyordu.

O Pazar gezisinden keyif alamadı. Köpeği Jek'le birkaç adım atmıştı ki birden durdu. Aklına Kuznetskiy Sokağı, Satanidi'nin şakaları, karşılaşması mümkün tanıdıkların çokluğu geldi. Hayır, bunlar gücünü aşardı! Hepsi de ne kadar iticiydi! Komarovski geri döndü. Köpek başını kaldırmış şaşkın bir biçimde sahibine bakıyordu. Sonra istemeden de olsa peşine takıldı.

“Bu ruh halinin anlamı ne ki?” diye düşündü. “Bütün bunlar ne anlama geliyor? Vicdanım mı sızlıyor, acıma hissi mi duyuyorum, yoksa pişman mıyım? Yoksa huzursuz muyum?” Oysa Lara’nın o anda evinde ve güvende olduğunu biliyordu. O zaman neden düşüncelerinden onu atamıyordu?

Komarovski apartmandan içeri girdi, merdiven boşluğuna ilerledi. Sahanlık köşelerinde kabartma süsler olan Venedik tarzı camla kaplıydı. Renkli tavşan ışıltıları pencereden yere ve pervaza yansıyordu. Merdivenlerin yarısına geldiğinde Komarovski durdu.

Bu içini kemiren sıkıntıya bir son vermeliydi! Çocuk değildi. Söz konusu olan kişinin rahmetli arkadaşının kızı olduğunu, bu küçük çocuğun kendine gönül eğlencesi aracı olması durumunda olacakları anlamalıydı. Aklını başına alması gerekiyordu! Kendine güvenmeli, alışkanlıklarını bozmamalıydı. Yoksa her şey berbat olacaktı.

Komarovski meşe tırabzanı elini acıtacak kadar sıkarken bir an için gözlerini kapamıştı. Sonra kararlı bir biçimde arkasını döndü ve merdivenlerden İnmeye başladı. Tavşan yansımalarının vurduğu sahanlıkta köpeğin kendisine yönelmiş hayran bakışlarını fark etti. Yaşlılar gibi sarkık yanakları, salyalı ağzıyla aşağıdan başını kaldırmış sahibine bakıyordu.

Köpek Lara’yı sevmiyordu, gördüğünde çoraplarını parçalıyor, sürekli kıza hırlıyordu. Sahibini Lara’dan kıskandığı açıktı, genç kızın, sahibine birtakım insancıl duygular aşılamasından korkuyordu sanki.

“Demek öyle ha! Her şey eskisi gibi olsun istiyorsun demek. Satanidi, aptallıklar, fıkralar ha? Al o zaman bunu, al sana, al... Al!..” diyerek Komarovski elindeki baston ve tekmeleriyle köpeği dövmeye başladı. Bir yandan havlayıp bir yandan inleyen Jak, sahibinin darbelerinden kurtulunca merdivenlere atıldı ve sendeleye sendeleye yukarı çıktı. Emma’ya dert yanmak üzere evin kapısını tırmalamaya başladı.

Günler ve haftalar birbirini kovaladı.

14

İçinden çıkılması ne kadar da zor büyülü bir çemberdi bu! Komarovski’ye karşı beslediği duygular yalnızca nefret olsa Lara kendini içinde bulunduğu durumdan çıkarıp kurtulabilirdi. Ama sorun bu kadar basit değildi.

Toplantılarda alkışlanan, gazetelerde adından söz edilen, babası yaşındaki bu yakışıklı, kır saçlı adamın kendisi için zaman ve para harcaması, ona kraliçe gibi davranması, “akıl gelişimini” sağlaması için tiyatro ve konserlere götürmesi Lara’nın gururunu okşuyordu.

Oysa Lara henüz kahverengi forma giyen, okuldaki muzipliklere katılan bir lise öğrencisiydi. Komarovski’nin arabada giderlerken arabacının gözünün önünde ya da bir salon dolusu insanın içinde, tiyatro locasında cüretkârca kendisine kur yapması Lara’ya cazip geliyor, aldığı zevk onun da karşılık vermesine neden oluyordu.

Ama bu çocuksu ateşli hal çabucak geçiyor, sıkıntı veren ve kendinden nefret etmesine neden olan ruh hali, kalıcı oluyordu. Sürekli uyumak istiyordu. Ağlamaktan ve baş ağrısından dolayı geçirdiği uykusuz geceler, derslerinin sıkıntısı ve genel yorgunluğu buna neden oluyordu.

15

Komarovski, Lara’nın lanetiydi. Ondan nefret ediyordu. Bu düşünceler her gün tekrar tekrar aklından geçiyordu.

Artık Komarovski’nin kölesiydi ve bu hayatı boyunca böyle sürecekti. Nasıl oluyordu da kendisini böyle esiri yapabiliyordu? Lara’nın onun karşısında uysallaşıp boyun eğmesinin, isteklerine karşı çıkmamasının nedeni ne olabilirdi? Yaşça büyük olması mı, yoksa annesinin ekonomik açıdan ona muhtaç olması mıydı adama üstünlük sağlayan? Ya da Lara’nın korkuları mıydı? Hayır, hayır. Bunların hepsi de çok saçmaydı.

Aslında köle olan biri varsa o da Lara değil Komarovski’ydi. Yoksa Lara onun kendisi için yanıp tutuştuğunu görmüyor muydu? Kızın korkacak bir şeyi yoktu, vicdanı rahat olmalıydı. Utanması ve korkması gereken kişi Komarovski’ydi. Lara olanı biteni anlatacak olsa neler olurdu. Ama Lara böyle davranacak birisi değildi. Bu kadar alçalamazdı. Komarovski’nin, çevresindeki insanlara karşı gücünün nedeni de buydu işte.

Aralarındaki en önemli fark buydu. Bu nedenle de yaşam bütünüyle berbattı. Onun korkup sinmesine neden olan şey gök gürültüleri ve şimşekler miydi? Hayır, imalı bakışlardan ve sinsice yapılan dedikodulardan çekiniyordu. Yaşamda her şey karmakarışık, çelişkilerle doluydu. Örümcek ağı gibiydi. Ağın bir telini yakalayıp çekince kurtuluşun geleceği sanılan, oysa çekip çıkmaya çabaladıkça daha çok dolanılan

örümcek ağı gibiydi. İşte zayıf ve alçak ruhlu insanlar bile, böylelikle güçlüleri egemenlikleri altına alabiliyordu.

16

“Evlensem ne değişecek sanki?” diyordu kendi kendine. “Ne fark eder ki?” Tam bir yanılsamanın içine düşmüştü. Bazen sıkıntı bütün benliğini kaplıyordu.

Komarovski nasıl da utanmadan ayaklarına kapanıp yalvarıyordu: “Bu böyle devam edemez. Seni ne hale getirdiğimi bir düşün. Yokuş aşağı yuvarlanıyorsun sanki. Gel, anlatalım her şeyi annene. Evleneceğim seninle.”

Sanki Lara itiraz ediyor, kabul etmiyormuş gibi ağlayıp ısrar etmeye devam ediyordu. Ancak bunlar yalnızca laftaydı. Lara bu trajik, boş sözleri dinlemiyordu bile.

Komarovski, onu o korkunç restoranın özel odasına götürmeye devam ediyordu. Lara yüzünü uzun bir eşarpla örtmesine rağmen garson ve müşteriler ona yiyecekmiş gibi bakıyordu. İşte o zaman, “İnsan sevdiğini böyle aşağılar mı?” diye soruyordu kendi kendine Lara.

Bir gece bir rüya gördü. Toprağın altındaydı, yalnızca sol omzu ve sağ ayağı dışarda kalmıştı. Sol tarafta toprağın üstünde bir ot öbeği vardı, birileri *“Kara gözler, beyaz memeler”* ve *“Maşa’yı ırmağa götürmezler”* diye şarkı söylüyordu.

17

Lara dindar değildi. İbadet etmeye inanmıyordu. Ama bazen, hayata dayanabilmek için, ruhani müziğe ihtiyaç duyuyordu. Bu tür müziği ise her zaman kendinin bulması mümkün değildi. Bu melodi sadece Tanrı’nın yaşamla ilgili sözlerinde saklıydı. Ve Lara bu sözleri duyup ağlamak için kiliseye gitmeye başladı.

Aralık ayının başında tıpkı *Fırtına*’daki[10] Katerina gibi, kendini çok kötü hissettiği, ayaklarının altında yerin yarıldığı bir gün duygularını sakinleştirebilmek için kiliseye gitti. Herkes hak ettiğini alacak, her şeyin sonu gelecekti. Ama ne yazık ki Olga’yı da yanında getirmişti, onun da çenesi kapanmıyordu.

“Prov Afanasyeviç” diye fısıldadı Olga, Lara’nın kulağına.

“Hişş... Sus lüften. Prov Afanasyeviç de kim?”

“Prov Afanasyeviç Sokolov. Uzaktan akrabamız. Şu ilahi okuyan.”

“Ha, şu kayyum Tverzin’in akrabası olan. Hişş... Tamam sus şimdi. Rahat bırak beni lütfen.”

Ayinin başında gelmişlerdi. *“Ey ruhum, Yüce Tanrım, bütün varlığımda O’nun kutsal adını yücelt”* diye ilahi söylüyorlardı.

Kilise yarı yarıya boştu ve sesler yankılanıyordu. Yalnızca ön tarafta ibadet edenler kalabalık oluşturmuştu. Kilisenin binası yeni yapılmıştı. Pencerelerdeki renksiz camlar, dışarda yaya ve araçların geçtiği gri renkli karlı sokağa bir aydınlık katmıyordu. Camın birinin önünde kilisenin görevlisi durmuş, herkesin işiteceği şekilde sağır bir kadını avaz avaz azarlıyordu. Sesi tıpkı cam ve sokak gibi sıradan bir ceza örneği gibiydi.

Lara ibadet edenlerin arasından yavaşça geçti. Olga’yla kendisi için kapının oradan mum almak için elinde bozuk para dikkatle ilerledi, kimseye çarpmak istemiyordu. Bu arada, Prov Afanasyeviç dokuz duayı, bunlar olmadan da her şeyi biliyorsunuz zaten der gibi, bir çırpıda okumuştu.

Tanrı zayıf ruhları korusun... Ağlayanlara güç versin... Doğruluğun, gerçeğin peşinde olanları kutsasın...

İlerleyen Lara irkilerek durdu. Dua onu anlatıyordu: *Düşkünler kıskanılanlardır. Onların kendilerini anlatmaları şereftir. Her şey geleceklerindedir.* Böyle diyen O’ydu. İsa’nın düşünceleriydi bunlar.

18

Hayatın meydanlara taştığı günlerdi. Ayaklananlar meydanlarda toplanıyordu. Birkaç adım uzaklarında Tverskaya Sokağı’nda barikat kurulmuştu. Misafir odasının camından görülebiliyordu. Avludan barikata kovalarla su taşıyor, siper işini görecek taş, tahta ve tuğlaların üstüne, donup birbirlerine yapışsın diye su döküyorlardı.

Bitişik binanın avlusuysa devrimciler tarafından, sağlık ve yemek merkezi tarzında, toplanma yeri olarak kullanılıyordu.

Oraya iki erkek çocuk gidip geliyordu. Lara bu delikanlıları tanıyordu. Biri aslında Nadya’nın tanıdığı olan ve onlarda tanıştığı Nika Dudorov’du. Açık sözlü, gururlu ve ağırbaşlı bir insandı. Pek çok yönden kendisine benzediğinden Lara’ya pek ilginç gelmiyordu.

Diğeri ise Olga'nın ninesi yaşlı Tverzina'nın yanında kalan realist Antipov'du. Lara, oğlanda bıraktığı etkiyi hissetmeye başlamıştı. Paşa Antipov da henüz toy bir çocuk saflığındaydı ve Lara'nın ziyaretlerinde, tatil günlerinde gittiği akçaağaç koruluklarında taze ot ve bulutların verdiği huzuru buluyor ve bundan duyduğu coşkun sevinci anlayıp kendisiyle dalga geçeceklerinden korkmaksızın duygularını saklamaya gerek görmüyordu.

Delikanlıda bıraktığı etkiyi fark eden Lara, bilinçsizce bundan yararlanmaya başladı. Ama bu yumuşak başlı, uysal karakterli Paşa'yı asıl yıllar sonra kullanacak, delikanlının kendisini taparcasına sevdiğini anladığı ve onsuz yaşayamayacağının bilincine vardığı zaman Paşa'yı avcunun içine alacaktı.

Delikanlılar o gün yetişkin oyunları içersinde en tehlikeli olanını, savaş oyununu oynuyordu. Bu oyunun sonunda idam ve sürgün olabilirdi. Şapkalarını enselerinden bağlama tarzları, çocuk yanlarının ve hâlâ anne ve babalarının denetiminde yaşadıklarının bir göstergesiydi. Lara yetişkin gözüyle onları çocuk görüyordu.

Baskının masumluğu tehlikeli oyunlarında gizliydi. Bu gizemli masumiyet etraftaki her şeye; gecenin ayazına, yoğunluktan beyazlığını yitirip kara görünen upuzun buz sarkıtlarına, laciverte bürünmüş avluya yansıyordu. Delikanlıların saklandığı karşıdaki apartman da aynı buğunun altındaydı. Asıl önemlisi sürekli ateş edilen yer de almıştı aynı gizemden nasibini. "Çocuklar ateş ediyor" diye düşündü Lara. Şehirdeki bütün silahlı gençleri, Nika ve Patula'yı geçirdi aklından. "İyi ve dürüst insanların oradan, onların tarafından ateş ediliyor."

19

Barikatın bombalanabileceği ve bu nedenle evlerinin tehlike altında olduğu haberini aldılar. Moskova'nın başka bir yerinde, tanıdık birinin yanına gitmeyi düşünmek için çok geçti. Yaşadıkları mahalle kuşatılmıştı artık. Yakınlarda bir yerde güvenli bir köşe bulmalıydılar. Akıllarına Çernogoriya Oteli geldi.

Orayı düşünenlerin bir tek kendileri olmadığını da anladılar. Otel dolmuştu. Pek çok insan onlarla aynı durumdaydı. Otel, eski müşterilerine çamaşırhanede yer ayarlamaya söz verdi. Bavul taşımak dikkat

çekeceğinden en gerekli eşyalarını üç bohçada topladılar. Otele taşınmayı her gün bir sonraki güne erteliyorlardı.

Terzi atölyesinde eskiden beri geleneksel değerler çerçevesinde yürüyen bir sistem vardı. Moskova'nın her yerine yayılan grevlere karşın, burada çalışma devam ediyordu. Ama işte, soğuk ve karanlık bir günde atölyenin kapısı çaldı. Şikâyetler ve homurdanmalar içinde biri girdi içeri. Antrede patronu görmek istediğini söyledi. Ortalığı yatıştırmak için Fetisova gitti adamın yanına.

Ardından "Kızlar, buraya gelin" diyerek diğer kalfaları yanlarına çağırdı ve herkesi birer birer gelen adama tanıtmaya başladı.

Her birinin elini sakin ve abartısız bir tavırla sıkan ziyaretçi, Fetisova'yla bir konuda anlaşıp atölyeden ayrıldı. Salona dönen kalfalar mantolarını giyip atkılarını sarınmaya başladılar. Madam Gişar olanı biteni anlamaya çalışıyor, neler olup bittiğini soruyordu.

"Gitmemiz gerekiyormuş, Madam" dedi çalışanlardan biri.

"Grev yapmalıyız."

"Nasıl yani?" dedi Madam Gişar. "Size kötü bir şey mi yaptım ki?" Ağlamaya başlamıştı.

"Üzülmeyin Madam, size karşı bir kızgınlığımız yok. Size minnettarız. Konu ne sizinle ne de bizimle ilgili. Genel bir sorun bu. Her yerde grev varken bizim çalışmamız doğru olmaz, öyle değil mi?"

Hepsi çıkıp gitti. Hatta Olga Demina bile. Fetisova giderken bunun atölye ve sahibesinin iyiliğine olduğunu kulağına fısıldadı. Ama bu bile Madam Gişar'ı sakinleştirmeye yetmedi.

"Ne kadar nankörlermiş! Baksana, insan düşüncelerinde nasıl yanılabiliyormuş! Bu kız için ne kadar emek harcadım, ne iyilikler yaptım ona. Tamam, diyelim ki o daha çocuk. Peki, bu yaşını başını almış Fetisova cadısına ne demeli?''

"Anlayın lütfen anneciğim, sizin için bir ayrıcalık yapamazlar ki" diye annesinin öfkesini yatıştırmaya çalıştı Lara. "Kimse size karşı değil. Tam tersi. Şimdilerde etrafımızda olan biten her şey insanlık adına yapılıyor, zayıfları korumak için. Kadın ve çocukların iyiliği için. Yapmayın öyle, inanmamış gibi başınızı sallamayın. Gün gelecek, bu yaşananlar size ve bana iyilik olarak geri dönecek."

Annesi söylediklerinden bir şey anlamıyordu. "Zaten hep böyle oluyor" dedi. "Kafam karıştığında öyle laflar ediyorsun ki aptal aptal

bakıyorum sadece. Bana kötülük yapıyorlar ama nasılsa bu benim iyiliğime oluyor. Hayır, gerçek olan benim aklımı yitirdiğim.”

Rodya okuldaydı. Lara ve annesi boş evde tek başlarına odaları dolanıp durdular. Karanlık sokak boş gözlerle odalara bakıyordu. Odalar da aynı bakışlarla sokağı yanıtlıyordu.

‘‘Anneciğim, karanlık iyice bastırmadan otele gidelim. Duyuyor musunuz anneciğim? Daha fazla ertelemeyelim, şimdi gidelim” dedi Lara.

“Filat, Filat” diye seslendiler kapıcıya. “Filat, Çernogoriya Oteli’ne gitmemize yardımcı ol.”

“Emrederdiniz hanımım.”

“Şu bohçaları alıver Filat, biz yokken buralara da göz kulak ol. Kuşun yemini, suyunu vermeyi unutma. Al işte, anahtarların hepsi burada. Bir de, bize uğra arada.” “Emredersiniz, hanımım.”

“Teşekkürler Filat, İsa seni korusun. Yola çıkmadan oturalım şuraya[11], Tanrı yardımcımız olsun.

Hep birlikte sokağa çıktılar ve temiz hava, sanki uzun bir hastalıktan sonra ilk kez dışarı çıkmışlarcasına, iyi geldi onlara. Ayazda, ceviz ağaçlarının altında kalan alana, her köşeden sesler geliyordu. Top atışları ve silah sesleri gümbürdüyor, uzaklarda sessizliği deliyordu. Filat’ın bütün uyarılarına rağmen Madam Gişar ve Lara bu silah seslerini ciddiye almadılar, öylesine atıldığını düşünüyorlardı.

“Aptallık etme Filat. Düşünsene, havaya ateş edilmiyorsa, ateş edenler niye görünmüyor? Kim olduklarını düşünüyordun bu görünmezlerin, kutsal ruhlar mı? Tabii ki kuru sıkı atışlar bunlar” diyerek sakinleştirmeye çalışıyorlardı.

Dört yol ağzında nöbetçi bir devriye grubu durdurdu onları. Bıyık altından gülen Kazaklar kaba hareketlerle tepeden tırnağa üstlerini aradılar. İpleri sarkan asker şapkalarını iyice kulaklarına doğru takmışlardı. Hepsi tek gözlü gibi görünüyordu.

“Ne mutluluk!” diye düşündü Lara. Şehrin diğer kısmından tecrit oldukları süre boyunca Komarovski’yi görmeyecekti. Annesiyle bağlantısı yüzünden onunla ilişkisini koparmayı başaramıyordu. “Anne daha fazla onunla görüşmeyin” diyemezdi. Bu her şeyi açığa çıkarırdı. Peki öyle olsa ne olurdu? Bunda korkacak ne vardı? Aman Tanrım, bütün bunlar sona erse, her şey bitiverse. Tanrım, Tanrım, Tanrım! Lara şimdi bütün

duygularını kaybetmiş bir halde, sokağın ortasında yere yığılıverecekti. Birden aklına ilgisiz bir şey geldi. Her şeyin başladığı o odanın duvarında asılı olan, şişman Romalı kadının betimlendiği tablonun adı neydi? *"Vazolu Kadın* mı? Yoksa, *Kadın ya da Vazo* mu" Elbette ya şu ünlü tablo. O zaman bu tabloyu örnek alacak kadar yetişkin bir kadın olmamıştı. Bütün bu gelişmeler daha sonrasında olmuştu. Her şey tablodaki masa kadar mükemmel servis edilmişti.

"Böyle koşar adım nereye gidiyorsun? Yetişemiyorum sana" diyen annesi arkasında nefes nefese kalmış, ağlıyordu.

Lara hızlı adımlarla gidiyordu. Bir güç gelmişti, gururla, bilinmeyen bir gücün etkisine girmiş gibi, havada uçarcasına gidiyordu sanki.

"Nasıl da şevkle ateş ediyorlar" diye düşündü. "Kutsanmış zavallılar, kutsanmış inançlılar. Tanrı size güç versin, ateş edenler, ateş, ateş, ateş!"

20

Gromeko Biraderler'in evi Sivtsev Vrajko Sokağı ile başka bir sokağın köşesindeydi. Aleksandr ve Nikolay Gromeko kimya profesörüydüler. Aleksandr, Petrovskaya Akademisi'nde, Nikolay ise üniversitede çalışıyordu. Nikolay bekâr, Aleksandr ise Aıına Ivanovna'yla evliydi. Anna, demir fabrikaları olan ve Ural Bölgesi'nde Yuryatin yakınlarında sahibi oldukları gelir getirmeyen terk edilmiş maden ocağının bulunduğu ormandaki büyük bir evde yaşayan Krugerlerin kızıydı.

Ev iki katlıydı. Üst katta yatak odaları, Aleksandr'ın çalışma odasıyla kütüphane, Anna, Tonya ve Yura'nın odaları vardı. Alt kattaysa konukların ağırlandığı salon vardı. Fıstıki perdeler, kuyruklu piyanonun ayna gibi parlayan kapağı, akvaryum, zeytin rengi mobilyalar ve yosuna benzeyen saksı çiçekleri sayesinde burası, dingin yeşil deniz altı izlenimi bırakıyordu insanda.

Gromekolar iyi eğitimli bir aileydi. Konuksever, oldukça deneyimli, müziksevever insanlardı. Sık sık misafir davet eder, piyano eşliğinde trionun çaldığı oda konserleri düzenlerlerdi. Kemanlar, yaylı çalgılar, sonatlar çalınırdı evlerinde.

1906 yılının Ocak ayında, Nikolay Gromeko'nun yurtdışına gitmesinin hemen öncesinde, alışılmış konserlerden biri verilecekti.

Taneyev'in, öğrencilerinden birinin yeni bir keman sonatı ile Çaykovski'nin triosunu çalması planlanmıştı.

Hazırlıklara davetten bir gün önce başlandı. Mobilyalar çekilip salonda yer açıldı. Köşedeki piyanoyla uğraşan usta belki yüz kere aynı notaya basıp tiz akort sesleri çıkarıyordu. Mutfakta tavuklar yolunuyor, yeşillikler temizleniyor, sos ve salatalar için yağda hardal eziliyordu. Anna'nın yakın arkadaşı gizemli, Şura Schlesinger daha sabahtan gelmiş, insanları bıktırıyordu. Uzun boylu, zayıfça bir kadındı Şura. Düzgün yüz hatlarında, özellikle misafirliğe gittiği yerlerde yalnızca tülünü kaldırmakla yetinip, kendini ortaya çıkarmadığı, astragan kalpağını taktığı zamanlarda belirginleşen, Çar'ı andıran erkeksi çizgiler vardı.

Kederli ve kaygılı olduklarında iki arkadaş birbirlerini rahatlatırdı. Şura ve Anna karşılıklı kullandıkları iğneli, kırıcı sözlerle yaparlardı bunu. Bu ateşli ortamlar kısa sürer ve gözyaşları ile son bulurdu. Vücutlarındaki bir mikroba panzehir etkisi yapar gibi ikisinin de rahatlamasına neden olan bu tartışmalar, düzenli bir biçimde gelişirdi.

Şura Schlesinger birkaç kez evlenmiş, zaten pek de önem vermediği kocalarını boşandığı anda unutmuştu. Her haliyle başına buyruk bir kadındı.

Şura teosoftu. Buna karşın, Ortodoks kilisesinin bütün ayin çeşitlerini bilir hatta bilmişlik taslayıp papazlara ilahileri, nasıl okumaları gerektiğini fısıldamadan duramazdı. Dualar sırasında Şura'nm ardı arkası kesilmeyen mırıltıları işitilirdi.

Matematik ve Hint felsefesini bilen Şura, Moskova Konservatuvarı'nda çalışan bütün profesörleri, ev adreslerine kadar bilir, kim kimle yaşıyor, nerede ne yapıyor, Tanrı aşkına, her şeyden haberi olurdu. Bu nedenle bütün önemli toplumsal konularda görüşüne başvurulur, fikri alınırdı.

Belirtilen saatte konuklar gelmeye başladı. Adelaida Filippovna, Grints, Furkovlar, Bay ve Bayan Basurman, Verjitskiler, Albay Kavkaztsev ilk gelenler arasındaydı. Kar yağıyordu. Sokak kapısı açıldığında, insanın yüzünü yalayan rüzgâra karışan irili ufaklı kar taneleri yanıp sönen düğümler gibi gözüküyordu. Ayaklarında kalın çizmelerle içeri giren soğuktan donmuş erkekler, darmadağın olmuş ve kaba halleriyle rahat davranışlar sergilemeye çalışıyordu. Ayazda gençleşmiş hanımlarıysa kürk mantolarının üst iki düğmesi açık, ince yün şalları karın aklaştırdığı saçlarında geriye kaymış erkeklerin aksine, kendinden emin, elini versen

kolunu koparacak gibi kurnaz ve sinsi görünüyordu. Her yeni gelene “Cui’nin yeğeninin” gelmekte olduğu fısıldanıyordu. Bu ünlü piyanist Gromekolar’a ilk kez davet edilmişti.

Salona açılan iki taraflı kapıdan, yemek odasını boydan boya kaplamış karlı kış yoluna benzeyen hazırlanmış yemek masası görünüyordu. Işığın içki şişelerine vurunca çıkardığı ışıltılar insanın gözünü alıyordu. Gümüş tepsilerde masanın üstüne konmuş küçük şişelerdeki yağ ve sirkeler muhteşem görünüyor, meze ve av etlerinin görselliği, piramit biçiminde dizilmiş peçeteler, tabak ve çatallar, sepetlerdeki badem kokulu leylak renkli otlar iştah kabartıyordu. Bu lezzetli yemeklerle dolu sofraya oturma arzusunu fazla ertelemek istemediler, önce ruhlarını doyurmak için acele ettiler. Konuklar salonda sıralanmış yerlere oturdu. Piyanist piyanonun başına geçtiğinde salonda “Cui’nin yeğeni” fısıltısı dalgalandı. Konser başladı.

Sonatın sıkıcı, zorlayıcı ve monoton olduğu biliniyordu. Üstelik bir hayli de uzun sürdü. Ara verildiğinde müzik eleştirmeni Kerimbekov, Aleksandr Aleksandroviç’le, sonatı tartışmaya başladı. Eleştirmen sonatı yeriyor Aleksandr Gromeko’ysa savunuyordu. Etraftaki herkes sigara içiyor ve sandalyeleri yerlerinden oynatarak gürültülü sesle konuşuyorlardı.

Herkesin gözü tekrar yan salondaki kolalı örtülü masaya takıldı. Bir daha ara vermeden, bir an önce konserin tamamlanmasını önerdiler.

Piyanist dinleyicileri selamlayıp yerine geçti ve partnerlerine başıyla başlama işareti verdi. Kemancı ve çellocu yaylarını kaldırdı trio hıçkırığı andıran seslerle çalmaya başladı.

Yura, Tonya ve zamanının çoğunu Gromekolarda geçiren Mişa Gordon üçüncü sıradaydılar. “Yegerovna size işaret ediyor” diye fısıldadı Yura Aleksandr, Gromeko’ya.

Gromekoların emektar hizmetçileri kır saçlı Agrafena Yegorova salonun eşiğinde durmuş, onlara doğru ısrarlı bakışlar atıyor, baş hareketleriyle ev sahibine mutlaka söylemesi gereken acil bir şey olduğunu anlatmaya çalışıyordu.

Aleksandr Gromeko başını çevirip sert bir biçimde Yegerovna’ya baktı ve omuzlarını silkti. Ancak Yegerovna ısrarından vazgeçmiyordu. Bunun üzerine ev sahibi ve yaşlı hizmetçi arasında salonun bir başından diğerine işitme engellilerininkine benzer bir iletişim kuruldu. Konuklar

onları izlemeye başlamıştı. Anna Ivanovna gergin bakışlarını kocasının üzerinden çekmiyordu.

Aleksandr Gromeko yerinden kalktı. Bir şey yapması gerekiyordu. Yüzü kızardı ve kenarlardan yavaşca ilerleyerek salonu geçip Yegerovna'nın yanına geldi.

"Ayıp değil mi Yegerovna? Bu kadar acil olan da ne? Hadi çabuk söyleyin, ne oldu?"

Yegerovna bir şeyler mırıldandı.

"Hangi 'Çernogoriya?'"

"'Bir otel."

"Ne demek oluyor bu?"

"Çok acele çağırıyorlar onu, birileri ölüyormuş."

"Ölüyorlarmış. Tahmin edebiliyorum. Olmaz Yegerovna. Şu parçayı tamamlasınlar, o zaman söylerim. Ondan önce olmaz."

"Otel görevlisi bekliyor. Arabacı da. Biri ölüyor diyorum size, anlıyor musunuz? Kibar sınıftan bir hanımmış."

"Olmaz dedim, olmaz. Beş dakika için konuşuyoruz, anladın mı?"

Aleksandr Gromeko geldiği gibi sessiz adımlarla duvarın kenarından ilerleyerek yerine geçip oturdu. Yüzünde sıkıntılı bir ifadeyle burnunun kenarını kaşıyordu. Birinci bölümün sonunda müzisyenlerin yanına giderek çellocu Tıskeviç için tatsız bir haber aldıklarını ve onu eve götürmek üzere geldiklerini söyledi. Konseri yarıda kesmek gerekiyordu. Sonra konuklara doğru dönerek elini havaya kaldırdı ve alkışları durdurdu.

Konuklara yüksek sesle konsere devam edemeyeceklerini söyledi ve "Tıskeviç'e üzüntülerimizi bildiriyoruz. Evinden kötü bir haber geldi. Yanımızdan ayrılmak zorunda. Sanatçımızı yalnız bırakamayacağım için ben de onunla gideceğim" diye devam etti. Ardından Yura'ya dönerek "Semen'e arabayı hazırlamasını söyle, zaten haberi var" dedi. Konuklara ise hemen döneceğini, kendisini beklemelerini söyledi. Kısa süreliğine onları yalnız bırakıyordu.

Gençler akşamın ayazında Aleksandr Gromeko ile birlikte gitmeye gönüllü oldular.

Aralık ayındaki ayaklanmaların ardından yaşam ne kadar yatışmış olsa da bir yerlerden hâlâ silah sesleri geliyor, yangın alevleri yükseliyordu. Bunlar anlaşan tarafların sanki eski izleriymiş gibiydi.

O geceki kadar uzağa ve bu kadar uzun araba yolculuğu daha önce hiç yapmamışlardı. Şehrin en uzağında diye bildikleri Smolenskiy, Novinskiy'den de uzakta Sadovaya'nın ortasında bir yerdeydi. Korkunç ayaz, sisin de etkisiyle bulundukları yerlerin neresi olduğunu anlamalarını engelliyordu. Sanki yeryüzünde eşi benzeri olmayan, hiç bilmedikleri mekânlardan geçiyorlardı. Sokak ateşlerinden[12] yükselen düzensiz, parça parça duman ve yoldan geçenlerin kar üstündeki adım sesleri, kızakların hışırtısı, uzun zamandır arabadalarmış ve Tanrı bilir ne kadar uzağa gidiyorlarmış da varamıyorlarmış hissi uyandırıyordu.

Otelin önünde üstüne kalın örtüler örtülmüş bir at duruyordu. Gösterişli, ince uzun bir kızağa çekilmiş atın toynakları paçavralarla sarılmıştı. Yolcu yerinde oturan arabacı yorgun başını eldivenli ellerinin arasına almış, ısınmaya çalışıyordu.

Otelin girişi sıcaktı. Girişle vestiyeri ayıran parmaklığın arkasındaki merdiven boşluğunda kapı görevlisi uykuya dalmıştı. İçerinin sıcaklığı, vantilatörün sesi, sobanın hışırtısı ve kaynayan semaverden sesler adamın içini geçirmişti. Arada kendi horultusunun güçlü sesiyle uyanıyordu.

Girişin sol tarafındaki aynanın önünde, yüzü sürdüğü pudradan bembeyaz olmuş tombulca bir hanım duruyordu. O hava için bir hayli ince kürk bir ceket vardı üstünde. Sırtı aynaya dönük yukarıdan inecek birini bekliyordu. Bir sol, bir sağ omuz tarafından aynaya göz atıp arkadan iyi görünüp görünmediğini anlamaya çalışıyordu.

Donmakta olan arabacı da kapıdan içeri girdi. Sırtındaki kaftanıyla üstüne süsler serpilmiş gevreği andırıyordu. Adamın ağzından, burnundan tüten duman bu çağrışımı güçlendiriyordu. "Artık çıkıyorlar mı, matmazel?" diye sordu. "Sizin erkek kardeşinizle ne zaman bir iş tutsam, atım donuyor."

Yirmi dört numaralı odada olanlar otel hizmetlilerinin her gün yaşadıkları dertlerin bir başka ayrıntısıydı. Her dakika ziller çalar, duvara sabitlenmiş uzun cam tablonun üzerindeki numaralar birbiri ardına yerlerinden fırlayarak hangi odadaki müşterinin çıldırmakta olduğunu,

kendisinin bile ne istediğini bilmeden koridordakilerine huzur vermeksizin hizmetliyi çağırdığının işaretini verirdi.

Bu sefer olay yirmi dört numarada kalan yaşlı ahmak Gişar'a kusturucu ilaçlar vererek mide ve bağırsaklarının temizlenmesiydi. Kat hizmetçisi Glaşa uçarcasına hareketlerle bir yandan yerleri silip diğer yandan kirli malzemeleri götürüyor, temiz kova getiriyordu. Mutfaktaki kargaşa ise bu olayın öncesinde, daha doktoru ve bu bahtsız çalgıcıyı almak için Tereşka araba ile gönderilmeden, henüz Komarovski yokken ve odanın kapısının önünde zaten dar olan koridorda hareket etmeyi iyice zorlaştıran kalabalık toplanmadan başlamıştı,

Kargaşa gündüz vakti yemek salonunun dar çıkışından geçen birinin, garson Sısoy'a yanlışlıkla çarpmasıyla ateşlenmişti. Sısoy o sırada üstü silme dolu tepsiyi havaya kaldırdığı sağ elinde taşıyordu. Çarpmanın etkisiyle Sısoy'un elinden düşen tepsideki iki çorba tabağı ile düz bir tabak kırılmış ve çorba yerlere saçılmıştı.

Sısoy bunun bulaşıkçının hatası olduğunu söylüyor ve zararı onun ödemesi gerektiğini iddia ediyordu. Neredeyse gece oluyordu, saat on bire gelmişti, birazdan çalışanların bir kısmının mesaisi bitecek evlere dağılacaklardı ama onlar hâlâ ağız dalaşını sürdürüyorlardı.

"Eli ayağı titriyor, gece gündüz karısı yerine içki şişesine sarılıp duruyor, burnu içmekten kızarmış. 'Neden ona çarptılar ki? Tabakları kırdılar, balık çorbasını döktüler!' Kim sana çarptı ki, şeytan mı çarptı, tövbe tövbe? Kim çarptı ha, boyu posu devrilsin, utanmaz adam."

"Size kaç kere söyledim Matrena Stepanovna, söylediklerinize dikkat edin."

"Bir kere de doğru düzgün bir şey olsun, ne uğruna bütün bu gürültü, tabak çanağın kırılması, neymiş efendim, Bayan Satılmış, nazik bulvar kadını sürtük, içmiş bir yerlerden bulduğu arseniği. Otel odalarında yaşayıp zamparalarla düşüp kalkıyor."

Mişa ve Yura odanın bulunduğu koridorda volta atıyorlardı. Olayın iç yüzü Aleksandr Gromeko'nun düşündüğü gibi çıkmamıştı. O, Tişkeviç gibi bir müzisyenin ancak temiz ve asil bir trajedi yaşayabileceğini öngörmüştü. Oysa burada yaşananların ne olduğunu ancak şeytan bilebilirdi. Çirkin, skandal türünden bir olaydı bu ve kesinlikle çocuklara göre değildi. İşte bu yüzden delikanlılar koridorda bir aşağı bir yukarı dolanıp duruyorlardı.

Yanlarına gelen kat görevlisi sakin bir tonda alçak sesle “Genç beyler, içeriye teyzenizin yanına geçin” diye ikinci kez uyardı onları. “Girin odaya korkmayın. İçerde her şey yolunda artık. Burada durmanız sakıncalı. Burada tatsız bir olay oldu, pahalı porselen tabaklar kırıldı. Görmüyor musunuz, hizmet etmeye çalışıyoruz, koşuşturuyoruz, koridor da dar. Siz girin içeri.”

Delikanlılar kendilerine söyleneni yaptılar.

Odada yemek masasının üstünde asılı duran gaz lambasını yerinden çıkarıp odayı ikiye ayıran üstünde tahtakurularının cirit attığı bölmenin arka tarafına koymuşlardı.

Burası girişten ve meraklı bakışlardan tozlu bir perdeyle korunan yatak odası olarak kullanılan bölümdü. O karışıklıkta perdeyi kapamayı unutmuşlar, bölmenin üstüne doğru toplayıp bırakmışlardı. Lamba orada bir bankın üstünde duruyordu. O köşe tiyatro sahnesi gibi aşağıdan aydınlatılmış gibi görünüyordu.

Bulaşıkçı yanılıyordu. Zehirlenmenin nedeni arsenik değil, tentürdiyottu.

Odada taze cevizin, daha yeşil kabuğu içindeyken çıkardığı kokuya benzer bir koku hâkimdi.

Bölmenin diğer tarafında genç bir hizmetçi yerleri siliyordu. Yatakta yarı çıplak bir kadın, gözyaşı, ter ve sudan saçları birbirine yapışmış başını bir kovaya sokmuş olarak uzanmış, yüksek sesle ağlıyordu. Çocuklar kendileri için uygunsuz ve utanç verici bu tabloyu görmemek için hemen başlarını çevirdiler. Ama Yura, bazı uygunsuz hallerdeki yatar pozlarda, güç ve gergin ortamlarda kadınların yontularda betimlenen hallerini yitirip kisve giymiş kaslı güreşçilere benzediğini anlamasına yetecek kadar bakabilmişti.

Sonunda perdeyi kapamayı akıl edebildiler.

Yataktaki kadın gözyaşları içersinde “Sevgili Fadey Tıskeviç neredesiniz, eliniz nerde? Elinizi verin bana” diye inledi. ‘Ah, ne acılar çektim! Ne şüpheler içinde kıvrandım! Fadey Tıskeviç... Sandım ki... Neyse ki hepsi aptalcaymış, kuşkularım yersizmiş. Bilseniz Fadey Tıskeviç ne kadar rahatladım! Sonuçta... Bakın işte... ...

“Sakin olun Ameliya Karlovna, çok rica ediyorum, sakinleşin. Bu olanlar o kadar tatsız ki, açık söylüyorum, çok tatsız.”

Delikanlılara dönen Aleksandr Gromeko “Eve gidelim artık” dedi sert bir edayla.

İçine düştükleri durumdan rahatsız olan gençler karanlık girişte, kapı eşiğinde durmuş bakışlarını kaçıracak yer bulamadıklarından odanın derinliklerine, lambanın durduğu tarafa doğru bakıyorlardı. Duvarlarda fotoğraflar asılmıştı. Notaların durduğu bir etajer ve üstü albümler, çeşitli kâğıtlarla dolu bir yazı masası duruyordu yanlarında. Üstüne örgü bir örtü serili yemek masasının olduğu taraftaki koltukta genç bir kız uyuyordu. Kollarını uzattığı arkalığa yanağını yaslamıştı. Etrafındaki hareketlilikten ve gürültüden rahatsız olmadan uyuduğuna göre ölümüne yorgun olmalıydı.

Buraya gelişleri anlamsızdı, daha fazla kalmaları ise uygunsuz olacaktı. “Gidelim artık” dedi bir kez daha Aleksandr Gromeko. “Fadey Tıskeviç gelsin de, vedalaşayım çıkalım.”

Oysa Fadey Tıskeviç’in yerine bölmenin arkasından başka bir adam çıktı. İri yarı, özenle tıraş olmuş, kendinden emin görünen biriydi. Yerinden alınmış lambayı taşıyordu elinde. Uyuyan kızın yanındaki masaya yanaşıp lambayı astı. Işık kızı uyandırdı. Gözlerini kırpıştırıp gerinen kız adama gülümsedi. Mişa bu yabancı adamı görünce irkildi, gözlerini ondan alamıyordu. Yura’yı kolundan çekiştirerek ona bir şeyler söylemeye çalışıyordu. “Başkalarının yanında fısıldaşmak ayıp değil mi? Ne düşünecekler sonra bizim için?” diyen Yura onu dinlemedi bile.

O sırada adamla kız arasında değişik bir tablo yaşanıyordu. Birbirlerine tek kelime bile etmeden bakışları ile anlaşıyorlardı. Ancak bu karşılıklı etkileşimleri ürkütücü bir büyüsellikteydi. Sanki adam kukla oynatıcısı, kız ise onun tuttuğu iplere baş kaldırmadan itaat eden kuklaydı.

Kızın yüzünde beliren yorgun gülümseme, hafifçe gözlerini kapamasına ve dudaklarını açmasına neden oldu. Adamın alaycı bakışlarını kurnazca göz kırparak yanıtladı. İkisi de hallerinden hoşnuttu, her şey olumlu sonuçlanmış, sırları açığa çıkmamış ve intihar girişimi başarısız olmuştu.

Yura bakışlarıyla ikisini de yiyecek gibiydi. Kimsenin kendini göremeyeceği loş yerden lambanın aydınlattığı köşeye gözlerini ayırmadan bakıyordu. İzlediği sahnedeki kızın esirliğinde gizemli bir büyü ve açıkça hissedilen bir utanç vardı. Onların bu anlaşılmaz gücünden Yura’nın yüreği sıkıştı.

Tam bir yıldır Mişa ve Tonya ile birlikte uzak durmaya çalıştıkları, bayağılıktan başka bir biçimde tanımlayamadıkları, sözcüklerin güvenli uzaklığında kolayca ürkütücü ama çekim gücü olan diye nitelendirdikleri

güçtü bu ve Yura’nın gözünün önünde, sanki hem elle tutulur bir eşyaymışçasına net hem de bir hayal gibi bulanık duruyordu. Acımasızca yıkıcı ama yardıma muhtaç olacak kadar da açmasıydı, bu durumda onların çocukça felsefeleri ne olacaktı? Yura bu durumda ne yapmalıydı?

Sokağa çıktıklarında “O adam kim, biliyor musun?” diye sordu Mişa. Yura’nın zihni kendi düşünceleriyle doluydu, yanıt vermedi.

“Babanı içirip ölümüne neden olan adam. Hatırlıyor musun, hani trende yanında bir avukat vardı diye anlatmıştım sana.”

Yura’nın aklı genç kızda ve gelecekteydi, geçmişi ve babasını aklına getiremiyordu. İlk anda Mişa’nın neden söz ettiğini anlamadı bile. Ayazda konuşmak da güçtü.

“Dondun mu, Semen?” diye sordu arabacıya Aleksandr Gromeko.

Sonra yola koyuldular.

Üçüncü Bölüm

Sventitskiler'de Yılbaşı Kutlaması

1

O kış Aleksandr Gromeko, karısı Anna'ya antika bir elbise dolabı hediye etmişti. Tamamen rastlantı sonucu almıştı dolabı. Koyu renkli ağaçtan, oldukça büyük ölçülerdeydi. Kurulu halde hiçbir kapıdan geçmesi mümkün olmadığı için eve parçalar halinde getirmişler sonra da nereye kuracaklarını düşünmeye başlamışlardı. Geniş aşağı odalarda durmasının bir anlamı yoktu, yukarıdakilereyse sığmazdı. Sonunda üst katta ev sahiplerinin yatak odasının girişinde, iç merdivenlerin olduğu bir yer, dolap için boşaltıldı.

Dolabı kurması için kapıcı Markel çağrıldı. Altı yaşındaki kızı Marinka'yı da yanında getirmişti adam. Kıza saplı şeker verdiler. Bir yandan şekerini yalarken hırıltıyla nefes alıyor, elleri yapış yapış somurtkan bir yüzle babasının iş yapışını seyrediyordu Marinka.

Önceleri her şey yolunda gidiyordu. Dolap, Anna Ivanovna'nın gözlerinin önünde ortaya çıkmaya başlamıştı. Dolabın üst kısmını monte etmeye sıra geldiğinde Anna birdenbire Markel'e yardım etmek istedi. Dolabın yüksekte olan üst kısmına uzanabilmek için daha sıkılaştırılmamış vidalarla tutturulmuş yan tahtalara tutundu. Markel'in henüz sağlamlaştırmadığı dolap kurulu haliyle dağılıverdi. Yere düşen tahtalarla beraber Anna Ivanovna da sırtüstü yere serildi ve acılar içinde kaldı.

"Ah benim hanımım" diye hemen yanına gitti Markel. "Neden böyle bir şeye kalkıştınız ki? Kemikleriniz sağlam mı? Kemiklerinizi kontrol edin. En önemlisi kemikler, yumuşak yerler önemli değil, yumuşak et çabuk iyileşir, hem nasıl derler, yumuşak yerler kadını yalnızca güzelleştirmeye yarar" diye söylenen Markel sonra da kızına döndü ve "Sus, sen de kes zırlamayı" diyerek Marinka'yı iyice korkuttu.

"Hadi sil burnunu da annenin yanına git" dedi kıza. "Ah hanımım, siz olmadan bir tahta parçasını koyamayacağımı mı sandınız? Haklısınız da, ilk bakışta kapıcıyım gerçekten ama işin aslını bakılırsa, ben doğuştan marangozum, soyumuz marangoz bizim. İnanmazsınız ama bütün bu mobilyalar, dolaplar, büfeler elimizden geçerdi. Cilalamayı, ağacının ceviz mi, kızıl mı ne olduğu hepsini bilirdik. Sonra, nasıl diyeyim bir dolu da

zengin kız tanıdım, söylemesi ayıp hepsi elimden uçup gitti. Bütün bunların nedeni içmek, hem de sert şeyler içmek.”

Markel’in yardımıyla doğrulan Anna Ivanovna adamın getirdiği koltuğa oturdu. Hafifçe inleyerek acıyan yerlerini tutuyordu. Markel ayrılan parçaları takmaya koyuldu. Dolabın üst tablasını koyduğunda “Sadece kapılar kaldı” dedi. “Sonra isterseniz sergiye bile koyabilirsiniz.”

Gardırop Anna Ivanovna’nın hoşuna gitmemişti. Büyüklüğü ve görünüşü nedeniyle bir anıtmezarı ya da katafalkı anımsatıyordu. Bitmiş haliyle tuhaf bir biçimde ürpertiyordu Anna’yı. Dolaba “Askold’un mezarı” adını taktı. Bu adı efsaneye göre sahibi Kral Oleg’in ölümüne sebep olan attan almıştı. Eline geçen her kitabı okuması nedeniyle Anna Ivanovna kavramları birbirine karıştırırdı.

O günkü düşmesinin ardından Anna Ivanovna’nın direnci kırıldı ve ciğerlerinden sık sık hasta olmaya başladı.

2

Anna Ivanovna 1911 yılı Kasım ayının tümünü yatakta geçirdi. Zatürreeye yakalanmıştı.

Yura, Mişa Gordon ve Tonya’nın gelecek baharda üniversite eğitimlerini bitirmeleri gerekiyordu. Yura doktor, Tonya hukukçu olacak, Mişa da felsefe eğitimini tamamlamış olacaktı.

Yura’nın iç dünyası karmakarışıktı, her şey birbirine girmiş bir haldeydi. Düşünceleri, eğilimleri ve öngörüleri son derece keskin bir şekilde özgündü. Duygusallığının ölçüsü yoktu, algısının açıklığını ise betimlemek mümkün değildi.

Sanata ve tarihe çok meraklı olmasına karşın meslek seçerken hiç zorlanmamıştı. Doğuştan neşeli ya da melankolik olmanın meslek olamayacağı gibi sanatın da profesyonel bir uğraş olamayacağını düşünüyordu.

Fizik ve fen bilimleriyle ilgilenmeye başladı ve hayatta ortak fayda sağlayan bir alanda çalışmak gerektiği sonucuna vardı.

Sonuç olarak tıp eğitimi almaya karar verdi.

Bundan dört yıl önce birinci sınıftayken bir yarıyılı üniversitenin bodrumunda kadavralarla birlikte geçirdi. Bodruma dönemeçli bir merdivenden iniliyordu. Anatomi bölümünün derinliklerinde bazıları

gruplar halinde bazıları ise tek başlarına duran, dağınık görüntülü öğrenciler bir şeylerle uğraşırdı. Kimileri ellerindeki defter ve kitapları karıştırarak kemikleri inceler, kimileri de köşelerde sessizce cesetleri parçalardı. Diğer bir grup da şamatacı öğrencilerden oluşurdu. Bunlar sürekli şakalar yapar, morgun taş zemininde dolaşan çok sayıdaki fareleri kovalardı. Kimsesiz insanların, kimliği belirlenememiş genç yaşta intihar etmişlerin iyi korunmuş ve henüz ısıdan bozulmamış çıplak cesetleri salonun loş ışığında fosfor gibi parlar, göze çarpardı. Cesetlere yapılan şap tuzu iğneleri onları gençleştirmiş olur ve aldatıcı bir tombulluk verirdi.

İçleri açılıp parçalanan, çeşitli sıvılar uygulanan cesetlerde, ne kadar küçük parçalara ayrılmış olurlarsa olsun, her şeye rağmen insan bedeninin güzelliği kalmış olurdu. Çinko masalara kabaca bırakılan parçalanmamış bir denizkızı olsa, kesik bir el ya da kopmuş bir parmak kadar öğrencilerin dikkatini çekmezdi. Bodrumu saran formol ve fenol kokusu ve oraya yatırılmış bedenlerin bilinmeyen kaderlerinden başlayıp yaşam ile ölümde saklı sırra dek uzanan varlığın gizemi, tıpkı insanın evinde ya da çalışma ofisinde olduğu gibi buradaki her şeye sinmişti.

Bu gizemin sesi diğerlerini bastırıyor ve Yura'nın peşini bırakmıyordu. Bu durum onun anatomi ile uğraşmasına engel oluyordu. Bunun gibi yaşamındaki daha pek çok şey Yura'nın kafasını kurcalıyor, elindeki işe konsantre olup çalışmasına engel oluyordu. Artık bu duruma alışmıştı, bu tip engeller onu rahatsız etmiyordu.

Zekice biri olan Yura, iyi de yazardı. Daha lise yıllarındayken şiirle ilgilenmiş, kendinde derin izler bırakan tanık olduğu, üstünde kafa yorduğu şaşırtıcı olayları gizli öfke patlamaları şeklinde satırlara dökebileceği bir roman kaleme almayı tasarlamıştı. Ama henüz böyle bir kitap yazmak için oldukça gençti. Bu nedenle, roman yerine hayalindeki büyük tabloyu oluşturmak için yaşamı boyunca küçük etütler resmeden ressam gibi şiirler yazdı.

Bu şiirlerle Yura, verdikleri enerji ve özgünlüklerinden dolayı dizelerin ortaya çıkmasındaki günahı affediyordu. Bu iki özellik, enerji ve özgünlüğü sanatın gerçekçiliği olarak kabul ediyor, diğer ayrıntıları ise önemsiz, soyut ve gereksiz buluyordu.

Yura karakterinin oluşmasında dayısının ne kadar önemli rol oynamış olduğunun bilincindeydi. Nikolay Nikolayeviç o sıralar Lozan'da yaşıyordu. Orada yayımlanan Rusça kitaplarında ve çevirilerinde,

insanoğlunun zaman ve bellek yardımıyla ölüme karşı bir cevap olarak tarih olgusunu ikinci bir evrensellik olarak benimsediği yönündeki eski düşüncelerini satırlara döküyordu.

Kitapların özünde Hıristiyanlık'ın yeni bir açılımı ve yeni bir sanat anlayışı konusunda önemli sorgulamalar vardı.

Bu görüşler bütünsel olarak Yura'dan çok delikanlının arkadaşlarını etkiliyordu. Mişa Gordon'un yüksek eğitimini felsefe alanında yapmaya karar vermesinde bu kitapların etkisi büyük olmuştu. Fakültede din dersleri de almış, hatta bir ara ilahiyat fakültesine geçmeyi bile düşünmüştü.

Yura dayısının görüşlerinin ışığında kendini geliştiriyor, sınırlarını genişletiyordu, Mişa ise doğrudan bu görüşlerin etkisi altında kalıyordu. Yura, Mişa'nın böylesine kuvvetli etkilenmesinde Yahudi olmasının etken olduğunun bilincindeydi. Nezaketinden dolayı arkadaşını bazı tuhaf planlarından vazgeçirmeye kalkışmıyordu. Ama sık sık Mişa'nın deneyimlerine yönelmesini ve yaşama daha bağlı bir insan olarak görmek istediğini düşünüyordu.

3

Kasım ayı sonunda bir akşam Yura üniversiteden geç bir saatte döndü eve. Çok yorgundu ve gün boyu hiçbir şey yememişti. O gün evde bir hayli telaş yaşandığını söylediler. Anna Ivanovna fenalaşmış bunun üzerine doktorlar gelmişti, papaz çağrılması tavsiye edilmiş ama sonra bundan vazgeçilmişti Şimdi daha iyiydi, bilinci açıktı ve gelir gelmez Yura'nın yanına yollanmasını istemişti.

Yura kendisinden istenileni yaptı ve üstünü bile değiştirmeden Anna Ivanovna'nın yatak odasına yöneldi.

Gün içinde yaşanan karmaşanın izleri odada hâlâ canlıydı. Hemşire gürültüsüz hareketlerle etajerin üstünde bir şeyler hazırlıyordu. Her yerde buruşmuş peçeteler vardı, kompres yapmak için kullanılmış ıslak havlular etrafta dağınık olarak duruyordu. Tükürük tasındaki su Anna'nın tükürdüğü kanlardan açık pembeye dönmüştü. Suyun üstünde ampul parçaları ve sudan şişmiş pamuk kalıntıları yüzüyordu.

Hasta ter içinde kalmıştı ve dilinin ucuyla kurumuş dudaklarını ıslatmaya çalışıyordu. Yüzü sabah Yura'nın onu son gördüğüne göre iyice

solmuştu. “Yanlış teşhis konmuş olmasın” diye düşündü Yura. “Bütün bunlar zatürree belirtisi. Kriz devresi gibi görünüyor.”

Anna Ivanovna’yla merhabalaşıp bu durumda söylenmesi gereken boş lafları ettikten sonra hemşirenin çıkmasını istedi Yura. Anna Ivanovna’nın nabzını ölçmek için elini aldı, bir yandan da ceketinin cebinden stetoskopunu çıkarıyordu. Anna Ivanovna başıyla bütün bunların gereksiz olduğunu anlatmaya çalışıyordu. Yura, Anna için yapması gereken başka bir şey olup olmadığını anlamak istiyordu.

Biraz güç toplayan Anna, zorlukla konuşmaya başladı: “Son duayı etmek istediler... Ecel kapıyı çalmak üzere... Her an gelebilir... Diş çektirmeye giderken bile, korkarsın, acı duyarsın, hazırlarsın kendini... Bu durum ne diş ne başka bir şey, benim benim her şeyim, bütün yaşamım... Hırıltılar, işte böyle, sanki doktor pensleri gibi... Ne bu böyle?.. Kimse bilmiyor... Bense acılar içersindeyim ve korkuyorum.”

Anna Ivanovna susmuştu. Yaşlar yanaklarından sel gibi süzülüyordu. Yura hiçbir şey söylemedi. Bir dakika sonra Anna konuşmaya devam etti: “Sen yeteneklisin... Yeteneğin... farklı... Diğerlerininki gibi değil... Bir şey söylemelisin... Hadi söyle bir şeyler... sakinleşmeme yardım et...”

“Ne söyleyebilirim ki?” diye yanıtladı Yura. Oturduğu sandalyede huzursuzca kıpırdadı, kalktı, biraz dolanıp tekrar oturdu. “Öncelikle, yarın daha iyi olacaksınız. Bunun belirtilerini görüyorum, adım gibi eminim. Ölüm, bilinç, ölümden sonraki hayata inanma konularına gelince... Benim, bir bilim adamının görüşlerini mi öğrenmek istiyorsunuz? Belki başka bir zaman ha? Hayır mı? Şimdi konuşalım istiyorsunuz öyle mi? Yalnız bu böyle aniden konuşulması zor bir konu.”

Böyle düşünmesine karşın Yura, doğaçlama olarak hemen orada yaptığı konuşmaya daha sonra kendisi de şaşırdı.

“Ölümden sonra hayat... Zayıf insanları avutmak için başvurulan bu düşünce bana uzak. İsa’nın yaşayanlar ve ölüler için söylediklerini her zaman başka türlü anlıyorum ben. Binlerce yıldır doğup ölen yığınlar için nerede yer olabilir? Yerküre bunca insana yetmez, hem Tanrı ve iyiliğin hem de duyguların deyim yerindeyse dünyayı terk etmesi gerekir. Bu aç gözlü canlılar kalabalığı onlara aman vermez.

Bu sürekli tekdüze ve sınırsız olan yaşam evreni doldurur ve her dakika sayısız birleşim ve dönüşümlerle onu değiştirir. Şimdi siz ölümden

sonra dirilmenin olup olmadığını düşünüyorsunuz, siz, fark etmediniz ama doğduğunuzda zaten dirilmiştiniz.

Acı çekecek misiniz, hücreleriniz çürüyüp yok olmaya başladıklarını hissedecek mi? Yani başka bir deyişle bilincinizde neler olacak? Peki, bilinç dediğimiz ne? Bilinçli bir şekilde uykuya dalmak istediğimizde uykusuzluğa davetiye çıkarmış oluruz, sindirim organlarımızın çalışmasını denetim altında tutmak istersek bunun sonucu hazımsızlık olur. İnsanlar kendileri yönetmeye kalktıklarında bilinç, öldürücü bir zehre dönüşebilir. Bilinç aslında lokomotifin önündeki yolu aydınlatan farları gibidir. Bu ışığı içeriğe döndürdüğünüz zaman kaza kaçınılmazdır.

Bu durumda, sizin bilinciniz için ne diyebiliriz? Sizin... Sizin... Peki ama siz nesiniz? Sorunun özü burada. Kendiniz olmaktan anladığınız ne, varlığınızın hangi parçalarını kendiniz oluşturdunuz? Böbreklerinizi mi, ciğerinizi ya da damarlarınızı mı? Hayır, kendinizi bildiniz bileli yalnızca dış görünüşünüzün ayrımındasınız, ellerinizle gerçekleştirdiğiniz, ailenizle ve diğerleri ile olan eylemlerinizi biliyorsunuz. Şimdi biraz daha dikkatli olalım. İnsanın ruhu başka insanlarda ortaya çıkar. Bakın işte siz buradasınız, yaşamınız boyunca aldığınız nefesle, beslendiğiniz şeylerle bilinciniz olgunlaştı. Ruhunuzla, ölümsüzlüğünüzle, başkalarında süren yaşamınızla olgunlaştı. Peki bu ne demek? Siz aslında başkalarında yaşıyordunuz ve öyle de kalacaksınız. Sonradan buna anı diyecek olmaları ne fark eder ki? Bu anı, geleceğin parçası olmuş siz olacaksınız.

Bitiriyorum şimdi. Endişelenmenize gerek yok. Ölüm diye bir şey yok. Ölüm bizim bir parçamız olamaz. Bakın siz demin yetenek dediniz, bu başka bir olay, bu bizim aramızda sizin bildiğiniz bir konu. Yetenek aslında, geniş kapsamlı bakacak olursanız yaşamın bir armağanıdır.

Yuhanna ölümün olmadığını söyler, onun öne sürdüğü savların sadeliğine kulak verin. Ölüm yoktur, çünkü o geleceğin geçmişinde kalmıştır derken söylemek istediği, *ölüm artık görülmüş olduğu için yoktur, bu eski bir olgudur. Artık ihtiyaç duyulan yenidir, yeni ise sonsuz yaşamdır,* anlatabildim mi?”

Yura odada bir aşağı bir yukarı dolanırken yapmıştı bu konuşmayı. Sustuğunda yatağın başına geldi ve elini Anna Ivanovna’nın başına koyup “Uyuyun biraz” dedi. Birkaç dakika geçti. Anna Ivanovna daldı.

Yura sessizce odadan çıktı ve Yegerovna’ya hemşireyi Anna’nın yanına göndermesini söyledi. “Tanrının belası bir şarlatana dönüşüyorum

galiba” diye düşündü. “Yakında nutuk atıp elimi başlarına koyarak hastaları iyileştirmeye başlayacağım.” Ertesi gün Anna Ivanovna çok daha iyiydi.

4

Her geçen gün Anna Ivanovna biraz daha iyileşiyordu. Aralık ortasında ayağa kalkmak istedi ama henüz o kadar güçlenmemişti. İyice dinlenmesini tavsiye ettiler.

Sık sık Yura ve Tonya’yı yanına çağırıyor ve saatlerce onlara Ural bölgesindeki Rınve Nehri kenarındaki dede evinde geçirdiği çocukluğunu anlatıyordu. Yura ve Tonya oraya hiç gitmemişlerdi ama Yura, Anna’nın anlatmasından oradaki binlerce hektarlık asırlık ormanı, onun geceyi anımsatan koyu rengini, zikzaklar çizerek ağaçların arasını bıçakla yarmışçasına coşkuyla akan nehri, nehrin dibindeki taşları ve kıyılarındaki yüksek uçurumları hiç zorlanmadan belleğinde canlandırabiliyordu.

O günlerde Yura ve Tonya’ya yaşamlarında ilk kez gece kıyafeti dikiliyordu. Yura’ya siyah birtakım, Tonya’ya ise açık renk satenden, yakası hafif açık bir gece elbisesi sipariş edilmişti. Bu kıyafetleri Sventitskilerin her yıl geleneksel olarak 27 Aralık’ta verdikleri Noel partisine giderken giyeceklerdi.

Erkek terzisinden de kadın atölyesinden de elbiseler aynı gün geldi. Her ikisi de giyip denediler. Sonuçtan çok memnun olmuşlardı. Daha çıkarmaya fırsat bulamamışlardı ki Anna’nın yanından gelen Yegerovna, hanımının gençleri görmek istediğini söyledi. Yura ve Tonya yeni elbiseleriyle Anna Ivanovna’nın yanına gittiler.

Gençlerin içeri girmesiyle Anna hafifçe dirseklerinin üzerinde doğrulup ikisine de yandan baktı. Ardından şöyle bir dönmelerini isteyip “Çok güzel” dedi. “Tek kelimeyle mükemmel. Dikilip hazır olduklarını bile bilmiyordum. Dur bakayım, Tonya bir daha dönüver. Orada bir potluk var gibi gelmişti ama değilmiş. Sizi neden çağırttığımı biliyor musunuz? Önce sana söyleyeceklerimi dinle Yura.”

“Konuşmak istediğiniz konuyu biliyorum Anna Ivanovna. O mektubu size göstermelerini isteyen bendim. Siz de dayım Nikolay Nikolayeviç gibi geri çevirmemem gerektiğini düşünüyorsunuz, Lütfen sabredin, konuşmayın. Çok güç harcamamalısınız.

Bakın açıklayayım size. Aslında her şeyi gayet iyi biliyorsunuz. Evet, birincisi Jivago adına açılmış bir miras davası var. Bu avukatların ücretini alması ve mahkeme masraflarının ödenmesi için gerekli. Ama ortada herhangi bir miras yok, yalnızca borçlar ve birtakım da alavereler. Hem de kirli şeyler, karıştırdıkça ortaya çıkıyor.

Ortada paraya döndürebilecek bir şeyler olsa, kendim kullanır, devlete bırakmazdım değil mi? Ama sorun şu ki mahkeme bir oyundan ibaret, işin içine girdikçe olmayan mal varlığı üstündeki hakkımdan vazgeçip bunun kendilerinin olduğunu iddia eden rakiplerime ve haset dolu sahtekârlara bırakmayı uygun buldum. Miras üzerinde hakkı olduğunu iddia eden Madam Alice diye bir kadın olduğunu epeydir biliyordum. Jivago soyadını kullanan bu kadın çocuklarıyla birlikte Paris'te yaşıyor. Şimdi buna yenileri de eklendi, sizi bilmiyorum ama ben yeni öğrendim.

Anlaşıldığına göre, babam daha annemin sağlığında biraz kaçık ve hayalperest olan Stolbunonova-Ernitsa adında bir prensesle düşüp kalkmış. Bu beraberlikten bir oğulları olmuş. Şimdi 10 yaşında olan çocuğun adı Yevgraf.

Şimdilerde Prenses inzivaya çekilmiş, oğluyla birlikte Omsk yakınlarındaki bir konakta yaşıyor, gelirinin nereden geldiği belli değil. Evin fotoğrafını gösterdiler bana. Beş pencereli, pervazları madalyon kabartmalarıyla süslü güzel bir ev. Son zamanlarda, Rusya'nın Avrupa kısmını Sibirya sınırından ayıran binlerce verst[13] uzaktaki bu evin beş penceresi ile sanki bana kötü kötü baktığını hissediyorum, içimde öyle bir his var ki, er ya da geç bana kötülük getireceği endişesini taşıyorum. Sonuç olarak aslında var olmayan uyduruk bir para, hayali olarak yaratılmış rakipler ve onların kötü niyetleriyle hasetlerinden başka ne var elimde? Bir de avukatlar tabii."

"Ne olursa olsun, hakkından vazgeçmemeliydin" diyerek karşı çıktı Anna Ivanovna. "Sizi neden çağırttım, biliyor musunuz?" diye başta sorduğu soruyu yineledi ve hemen anlatmaya koyuldu: "Adamın adını hatırladım. Hani şu dün anlattığım ormancının, anımsadınız mı? Baküs'tü[14] adı. Ne garip değil mi? Kapkara orman gibi ürkütücüydü, saçı sakalı birbirine karışmıştı, Baküs'ün! Yüzünde yara izleri vardı, ayı saldırmış ama o kurtulmuş. Oradaki herkes böyleydi. Adları da buna benzer şeylerdi.

Kısa isimlerdi. Kolay söylenebilsin, kulağa hoş gelsin diye. Baküs ya da Lupus[15] gibi. Ya da Faustus örneğin. Dinleyin, dinleyin. Bazen bunların geldiği söylenirdi. Bu isimlerden biri söylendiğinde, dedenizin tüfeği patlamış gibi ses çıktığından, adlarını işittiğimizde hep birlikte odamızdan fırlar aşağı mutfağa inerdik. Orada ne ile karşılaştığımızı hayal bile edemezsiniz, ya bir orman madencisi canlı küçük bir ayı yavrusu ya da bir sınır görevlisi çok uzaklardaki görev yerinden çıkartılmış maden taşlarını getirmiş olurdu. Dedem borç defterine kaydedip herkes ne isterse verirdi. Kimine para, kimine buğday, kimine barut. Camın hemen önü ormandı. Peki ya kar, nasıl güzeldi! Öyle bir yağardı ki evlerin çatısını aşardı!" Anna Ivanovna öksürmeye başladı.

"Yeter artık anne, bu kadar konuşmak zararlı senin için" dedi Tonya, daha fazla konuşmasını istemiyordu. Yura da destekledi genç kızı.

"Bir şey olmaz" dedi Anna Ivanovna. "Anlamsız bir öksürük, bu arada aklıma gelmişken Yegerovna'nın dediğine bakılırsa iki gün sonraki partiye gidip gitmemekte kararsızmışsınız. Bu saçmalığı bir daha işitmeyeyim. Ayıp değil mi? Hele sen Yura, böyle davranırsan nasıl doktor olacaksın? Evet, karar verilmiştir. Başka söz istemiyorum, partiye gideceksiniz. Şimdi biz Baküs'e dönelim. Gençliğinde bu Baküs demirciymiş. Bir kavgada bağırsaklarını çekip çıkartmışlar. O da kendisine demirden bağırsak yapmış. Ne âlemsin Yura. Demirden bağırsak olmayacağını ben bilmiyor muyum sanki? Öylesine anlatıyorlardı işte. Yöre halkının hikâyesi bu."

Anna Ivanovna tekrar öksürmeye başladı. Bu sefer daha uzun sürdü. Öksürük krizi geçmek bilmiyordu bir türlü. Anna nefes almakta güçlük çekiyordu.

Yura ve Tonya aynı anda kadının yatağına doğru atıldılar. Başucunda omuz omuza durdular. Öksürmeye devam eden Anna Ivanovna, gençlerin ellerini avucuna aldı. Bir süre öyle tuttu. Soluğunu kontrol altına alabildiğinde "Ben ölürsem sakın birbirinizden ayrılmayın" dedi. "Siz birbiriniz için yaratılmışsınız. Evlenin. Şimdi sizi burada nişanlıyorum" derken gözünden yaşlar boşanıyordu.

1906 yılının ilkbaharında Lara lise son sınıfa geçmesinin arifesindeydi. Bütün dayanma gücünü zorlayan Komarovski'yle ilişkisi altı aydır sürmekteydi. Adam onun bu halini ustaca kendi yararına kullanıyor, gerekli gördüğü durumlarda üstü kapalı bir şekilde inceden yaptığı ahlaksızlığı anımsatıveriyordu. Özellikle kadınlarda şehvet duygusunu besleyen bu anımsatmalar Lara'nın dehşete düşmesine neden oluyordu. Bu ruh hali ise kendine geldiği zamanlarda saçlarını diken diken eden cesaretini daha çok hissetmesine zemin hazırlıyordu. Geceleri benliğini saran çılgınlık çelişkisi kara büyü gibi açıklanması zor bir durumdu. Her şey tepetaklak ve mantığa aykırı oluyordu. Keskin bir acı, şuh kahkahalar halinde kendini gösteriyor, mücadele ve karşı koyuş uyum olarak ortaya çıkıyor ve sonuçta zalimin elleri minnettarlık öpücüklerine boğuluyordu.

Hiç sonu gelmeyecek gibiydi. Baharda, dönemin son derslerinden birinde, Komarovski'nin sık sık buluşma isteğine karşı bahane olarak öne sürdüğü okulun kapanmasıyla birlikte adamın saldırılarının daha da artacağını düşünmeye dalmıştı Lara. Yaşamında uzun soluklu değişikliğe neden olan kararı o zaman aldı.

Fırtınayı haber veren sıcak bir sabahtı. Dersliğin camları açıktı. Uzaklardan, kovandaki arıların sesi gibi tekdüze bir şekilde şehrin gürültüsü geliyordu. Dışarda oynayan çocukların bağrışları avluyu dolduruyordu. Çimenlerin, yeşermekte olan ağaçların kokusu tıpkı büyük perhiz bayramında aşırı yenilip içilen votka ve krep gibi insanın başını ağrıtıyordu.

Ders tarihti ve öğretmen Napoléon'un Mısır seferini anlatıyordu. Konu tam Frejus çıkartmasına geldiğinde gökyüzü karardı, bulutlar parçalandı ve gök gürültüsüyle şimşekler birbirine karıştı. Açık pencerelerden canlanan havayla birlikte kum taneleri ve toz doldu derslikten içeri. İki öğrencinin camları kapamak üzere hademe çağırmak için kapıyı açmasıyla birlikte oluşan hava akımından sıraların üstündeki defter ve kâğıtlar havaya uçuştu.

Sonunda camları kapayabildiler. Tozlu şehir yağmuru bir anda boşalıverdi.

Defterinden bir yaprak koparan Lara üstüne yazdığı notu sıra arkadaşı Nadya Kologrivova'ya uzattı: "Yaşamımı annemden ayrı olarak sürdürmek istiyorum. İyi ücretle ders verebileceğim birkaç öğrenci bulmam için yardım et bana. Sizin zengin çevreden çok tanıdığınız var."

Nadya aynı yöntemle yanıtladı arkadaşını: “Kardeşim Lipa için bir öğretmen arıyoruz. Bize gel işe. Çok iyi olur! Annemle babamın seni sevdiklerini de biliyorsun zaten.”

6

Böylece Lara üç yıldan fazla bir süre Kologrivovların güvenli çatılarının altında yaşadı. Kimse bu süre içersinde rahatsızlık vermedi ona. Hatta herkesten çok yabancılaştığını hissettiği annesi ve kardeşi bile ortaya çıkmadılar.

Lavrentin Kologrivov durumu gayet iyi olan bir işadamıydı. Yeniliklere açık, yetenekli ve akıllı bir insandı. Lavrentin Kologrigov çürümekte olan kendi sınıfından iki nedenle nefret ediyordu. Birincisi üst tabakadakilerin devlet hazinesini tüketmedeki becerileri, diğeri ise halk tabakasından gittikçe uzaklaşmalarıydı. Siyasi kaçakları evinde barındırıyor, fikir suçlularına avukatlar tutuyordu. Devrime destek olmak için kendi fabrikasında greve ortam hazırladığı için, şakayla karışık *bindiği dalı kestiği* söyleniyordu. Usta bir nişancı, tutkulu bir avcıydı. 1905 yılının kışında her pazar toplanmış milis gruplarına atış talimleri yaptırmak için Srebrennıy Bor ve Losinıy Adası’na gitmişti.

Mükemmel bir insandı. Karısı Serafima Kologrivova tam da kendisine uygun bir eşti. Lara her ikisine hayranlıkla dolu bir saygı duyuyordu. Ev halkı da Lara’yı ailenin bir ferdiymiş gibi seviyordu.

Lara’nın bu evdeki kaygılardan uzak yaşamının dördüncü yılı başlamıştı. Bir gün kardeşi Rodion, bir konuda görüşmek üzere onu görmeye geldi. Uzun bacaklarıyla küstahça salınıyor, söylediklerine önemli bir hava vermek için burnundan konuşup gereksiz yere sözcükleri uzatıyordu. Anlattığına göre askeri okulu bitiriyordu ve mezunlar adına okulun yöneticisine bir veda hediyesi alınmasına karar verilmişti. Toplanan para uygun bir hediye bulması için Radion’a teslim edilmişti. O ise parayı aldığının üçüncü gününde son kuruşuna kadar kumarda kaybetmişti. Bunları anlatan Radion, uzun bedenini koltuğa bırakıp ağlamaya başladı.

Olan biteni dinleyen Lara donup kalmıştı. Rodion ağlayarak sürdürdü konuşmasını: ‘‘Dün Komarovski’ye gittim. Benimle bu konuyu konuşmayı reddetti. *Sadece Lara isterse*... dedi. Söylediğine göre sen artık hiçbirimizi sevmiyormuşsun ama onda hatırın daha büyükmüş... Laracığım... Bir sözün

yeter... Bunun nasıl bir rezalet olduğunu anlıyor musun... Üniformamın onurunun iki paralık olacağını?.. Git yanına lütfen, ne kaybedersin ki, sen rica et... Bu bedeli canımla ödememi istemezsin değil mi ama...”

“Canınla ha... üniforma onuru ha...” diye duyduklarını sinirle tekrarlayan Lara odanın içinde öfkeyle dört dönüyordu. “Ben subay değilim tabii, benim onurum yok, benimle ne isterseniz yapabilirsiniz. Benden ne istediğinin farkında mısın, senden istediği şeyin ne anlama geldiğini anlıyor musun? Yıllarca uğraş, kendi ellerinle kur düzenini, uykusuz geceler geçir sonra bunlar hiç umurunda olmayan birisi gelsin, bir üfleyişte her şeyi yerle bir etsin! Lanet olsun. Git de vur kendini lütfen. Bana ne bunlardan?.. Kaç para gerekli sana?”

“Altı yüz doksan ruble, küsuratı da var, yuvarlak olarak yedi yüz diyelim” dedi Rodion biraz kararsızca.

“Rodion aklını kaçırmışsın sen! Ne yaptığının farkında mısın? 700 ruble mi kaybettin? Rodion! Rodion! Sıradan bir insanın, benim gibi birinin, alnının teriyle bu parayı ne kadar sürede kazanabileceğini biliyor musun sen?”

Kısa bir aradan sonra Lara soğuk bir tavırla tekrar konuşmaya başladı: “Tamam. Bir şeyler yapmaya çalışacağım. Yarın gene gel. Gelirken kendini vurmak istediğin tabancanı da getir. Tabanca benim olacak. Bol miktarda yedek mermi getir, unutma.”

Lara, söz konusu parayı Kologrivov’dan aldı.

7

Kologrivovların yanındaki işi Lara’nın liseyi bitirip üniversiteye girmesine engel olmamıştı. Başarılı geçen eğitim hayatının sonunda gelecek yıl 1912’de mezun olacaktı.

Öğrencisi Lipa 1911 baharında liseyi bitirecekti.

Lipa iyi ve varlıklı bir ailenin oğlu olan genç mühendis Frizendank ile nişanlanmıştı. Ailesi Lipa’nın adayından hoşnuttu ancak evlenmek için acele etmemesini istiyor, beklemesini tavsiye ediyordu. Bu konu evde drama neden oluyordu. Şımartılıp nazlanarak büyütülmüş ailenin gözbebeği Lipa anne ve babasına bağırıyor, gözyaşlarına boğulup tepiniyordu.

Lara’yı içten benimseyen Kologrivovlar, onun kardeşi için yaptığını uzun bir süre anlayamadılar ama bir daha da lafını etmediler.

Eğer yaptığı gizli harcamalar olmasa Lara bu borcu çoktan ödemiş olurdu. Paşa'dan habersiz sürgündeki babasına para gönderiyor, hasta olan annesine yardım ediyordu. Bunların dışında, gene Paşa'dan gizli, ev sahibine, oğlanın yaşadığı oda ve mutfak masrafları için ödeme yapıyordu.

Lara'dan bir iki yaş küçük olan Paşa onu çılgıncasına seviyor ve asla sözünden dışarı çıkmıyordu. Teknik okul mezunu olmasına rağmen Lara'nın ısrarları sonucunda filoloji fakültesine girebilmek için Latince ve Yunanca öğrenmişti. Lara bir yıl sonra bitirme sınavlarını verdiklerinde Paşa ile evlenip öğretmenlik yapmak üzere Urallar'da bir şehre gideceklerinin hayalini kuruyordu.

Paşa, Lara'nın onun için arayıp sonunda Kamergerskiy Sokağı'nda yeni yapılmış binalardan birinde bulduğu bir dairede, sessiz sakin ev sahiplerinden kiraladığı bir odada yaşıyordu. Burası Hudojestvennıy Tiyatrosu'na çok yakındı.

1911 yılının yazında Lara, Kologrivovlar ile birlikte son kez Duplyanka'ya gitti. Burayı ev sahiplerinden çok daha fazla seviyordu. Bu durum çok iyi biliniyordu ve bu nedenle, buraya yapılan yaz seyahatlerinde adı konmamış, Lara'ya özel bir durum söz konusuydu. Duplyanka'ya vardıklarında onları oraya getiren kara ve sıcak tren uzaklaştığında ortalığı şaşkın bir sakinlik, huzurlu bir sessizlik sardığı anda, Lara'yı hiçbir şeye karıştırmazlar, kendileri eşyaları taşıyıp arabaya yüklerken genç kızı tek başına yürüyerek eve yollarlardı. O sırada, yerli halktan posta arabacısının sürücüsü kırmızı gömleğinin kolları çözülmüş bir halde atlarının başına geçer, efendilerine bir yıl boyunca orada olan biteni anlatmaya koyulurdu.

Lara demiryoluna paralel uzanan avare ve keşişlerin adımladığı sert patika yolda ilerler, ormana giden çayırlığa geldiğinde içeri doğru dönerdi. Burada biraz durup gözlerini kapar, etrafı saran aromalı, baş döndürücü havayı içine çekerdi. Bu hava anne ve babasından daha yakındı ona, hatta sevgilisinden daha iyi, kitaplardan daha akıllı olduğunu düşünüyordu. Ne var ki bu sefer bir anda varlığının nedeni geldi Lara'nın aklına. Bu çılgın ve mükemmel yeryüzünde var olmasının nedeni, her şeyin adını ve etrafında olan biteni düzene koymaktı. Eğer buna kendi gücü yetmezse, yaşama olan sevgisinden dolayı çocuklar doğuracak ve onlarla beraber bu işin altından kalkacaktı.

Lara o yaz tatiline üstüne aldığı çok fazla işten olağanüstü bunalmış olarak başladı. Kolayca öfkeleniyordu. Daha önce hiç âdeti olmadığı kadar

kuruntulu olmuştu. Bu durum Lara'yı diğerlerinden ayıran yapmacıksız zengin karakterini bozuyordu.

Kologrivovların Lara'yı bırakmaya niyetleri yoktu. Eskiden olduğu gibi şefkatle yaklaşıyorlardı genç kıza. Oysa Lipa kendi ayakları üstünde duracak hale geldiğinden beri Lara kendini bu evde lüzumsuz hissediyordu. Kendisine verilen maaşı reddetti. Artık misafirleri olmaktan başka bir sıfatının olmadığı insanlardan para almak uygun düşmezdi.

İçinde bulunduğu durumun yanlış ve dayanılmaz olduğunu düşünüyordu. Diğerlerinin varlığından tedirgin olduğunu ama ona belli etmediklerini sanıyordu. Oysa tedirgin olan kendisiydi. Düşüncelerinden ve Kologrivovlardan uzak bir yerlere kaçmaktı dileği. Ama öncelikle doğru bildiği şeyi yapması, isteyebileceği başka kimsesi olmadığı için onlardan aldığı parayı geri ödemesi gerekiyordu. Kardeşinin aptallığı yüzünden kendisini rehine durumuna düşmüş hissediyor, bu çaresiz duygular içersinde bir yerlere sığamıyordu.

Her şey ona batıyordu. Kologrivovları ziyarete gelen dostları ona yakın ilgi gösterecek olsalar, bunu kolay bulunur, işe yaramaz bir "öğretmen" olduğu için yaptıkları kuruntusuna kapılıyordu. Onu kendi haline bıraktıklarında da, kimsenin kendisini önemsemediğini düşünüyor, değersiz bulduklarını sanıyordu.

Bu hastalıklı ruh hali Lara'nın Duplyanka'daki sosyal yaşamdan uzak durmasına engel olmuyordu. Yüzmeye gidiyor, kayıkla gezintilere çıkıyor, nehir kıyısında düzenlenen akşam pikniklerine katılıyor, herkesle birlikte havai fişek atıyor ve dans ediyordu. Amatör grupların sahnelediği oyunlarda rol alıyordu. En zevk aldığı etkinliklerden birisi ise nişan talimiydi. Mavzerli tüfek yerine daha hafif olan Rodion'dan aldığı tabancayla ateş etmeyi tercih ediyordu. Keskin bir nişancı olmuştu ve kadın olduğu için düello yapamayacağına üzüldüğünü söyleyerek şakalar yapıyordu. Önceleri keyifle yaptığı işler sonrasında bıkkınlık veriyordu Lara'ya. Kendisi de ne istediğinin farkında değildi.

Moskova'ya döndüklerinde bu durum iyice kötüleşti. Canını sıkan konular yetmiyormuş gibi bunlara bir de Paşa ile olan basit konulardaki tartışmaları eklendi. (Lara, Paşa'yı sığınacak son limanı olarak gördüğünden onunla ciddi konularda tartışmaya girmekten kaçınıyordu.) Son zamanlarda Paşa'ya bir özgüven duygusu hâkim olmuştu.

Konuşmalarındaki ukala tavır Lara'ya komik geliyor, aynı zamanda da kızdırıyordu.

Paşa, Lipa, Kologrivovlar ve para gibi konuları zihninde döndürüp duruyordu. Yaşam zehir olmuştu Lara'ya. Neredeyse çıldıracak hale gelmişti.

Bütün tanıdıklarını, yaşadıklarını arkasında bırakıp yeni bir hayata başlamak istiyordu. Bu ruh halinde, 1911 Noel'inde önemli bir karar aldı. Kologrivovların yanından bir an önce ayrılıp yeni ve özgür bir hayata başlamak için gereken parayı Komarovski'den isteyecekti. Bütün bu olanların ardından geçen onca zamandan sonra hak ettiği özgürlüğe kavuşması için, Lara'ya gereken parayı bir beyefendiye yakışır şekilde, herhangi bir karşılık beklemeden ve çirkin imalarda bulunmadan vereceğini düşünüyordu.

27 Aralık akşamı bu amaçla Petrovskiy Sokağı'na doğru yola çıktı. Rodion'dan aldığı tabancayı doldurmuş, emniyeti açık olarak manşonunun içine yerleştirmişti. Yardım etmeyi reddetmesi ya da hakaret etmesi durumunda Komarovski'ye ateş etmekti niyeti.

Bayram heyecanı sarmış sokaklardan geçerken son derece endişeliydi ve etrafındaki hiçbir şeyi gözü görmüyordu. Sıkmayı tasarladığı kurşun yüreğine saplanmıştı sanki. Tabancayı kime doğrultmuş olduğunun bir önemi yoktu. Bildiği yegâne şey tek bir atış olduğuydu. Yol boyunca bu atışın sesi yankılandı durdu kulaklarında, bununla Komarovski'yi, kendini, kaderini ve Duplyanka çayırlığındaki meşe ağacının üstündeki nişan tahtasını vuruyordu.

8

Paltosunu çıkarmasına yardım etmek için elini uzatan Komarovski'nin kâhyası Emma'ya "Manşonuma dokunmayın" dedi.

Komarovski evde değildi. Emma içeri girmesi ve üstünü çıkarması için ısrar ediyordu. "Hayır, acelem var" dedi.

Emma, Komarovski'nin bir Noel partisine gittiğini söyledi. Adres kâğıdını eline alan Lara, ona pek çok şey anımsatan camları renkli desenli merdivenlerden hüzünle inip Sventitskilerin evine doğru yola çıktı.

Ancak şimdi, sokağa bu ikinci çıkışında Lara etrafını algılayabildi. Kıştı. Moskova'daydı. Akşam vaktiydi.

Korkunç bir ayaz vardı. Sokaklar kırılmış bira şişelerinin dibini andıran kara renkli kalın buzla kaplıydı. Soluk alıp vermek acıya neden oluyordu.

Hava gri renkli ince buz taneleriyle doluydu. Buzdan iğneler, tıpkı paltosunun sımsıkı kapattığı yakasındaki kürkün ağzına girmesi gibi, Lara'yı huylandırıyor, canını acıtıyordu. Yüreği sıkışmış bir halde ıssız sokaklarda ilerliyordu. Önünden geçtiği yemekhanelerin kapılarından süzülen buhar yolu kaplıyordu. Bu sis bulutunun içinden beliren gelip geçenlerin donmuş yüzleri salam gibi kırmızı, kızaklara çekilmiş at ve köpeklerin suratları ise buz sarkıtları gibiydi. Evlerin kalın buz tabakası ve karla kaplı pencereleri kireçle badana edilmiş gibiydi. Noel ağaçlarının renkli ışıkları ve eğlenen insanların gölgeleri saydamlığını yitirmiş camlardan soluk bir biçimde dışarı yansıyor, sokaktan geçenlere sihirli ışığın önünde oynatılan gölge tiyatrosu izlenimi veriyordu.

Kamergerskiy Sokağı'na vardığında Lara durakladı. "Daha fazla devam edemeyeceğim" diye düşündü. Neredeyse yüksek sesle "Buna bir son vermeliyim" dedi. "Yukarı çıkıp ona her şeyi anlatacağım" diyerek Paşa'nın oturduğu binanın ağır giriş kapısını iterek içeri girdi.

9

Taktığı yakalığa papyonunu tutturmak için verdiği olağanüstü çabadan kıpkırmızı kesilmiş Paşa, aynanın karşısında ağzını eğip bükerek uğraşıyordu. Bir partiye gitmek içindi bu hazırlık.

Lara böyle habersizce gelip kapıyı çalmadan içeri girince, tam hazırlanmamış halindeki telaşı iyice artmıştı. Lara'nın heyecanlı olduğunu hemen anladı. Genç kızın ayakları birbirine dolanıyordu. İçeri girmiş, sanki dereyi geçiyormuş gibi eteklerini kaldır kaldıra dolanmaya başlamıştı.

Lara'nın yanına giden Paşa "Neyin var? Ne oldu?" diye sordu, telaşlanmıştı.

"Otur yanıma, böylece otur, giyinmeye filan kalkışma, acelem var. Hemen gitmeliyim. Sakın manşonuma dokunma. Dur biraz. Arkanı dön bir dakika."

Paşa kendisine söylenenleri yaptı. Lara'nın üzerinde İngiliz tarzı kaban vardı. Manşonunda taşıdığı Rodion'un tabancasını cebine koyup üstünden çıkardığı kabanı duvardaki çiviye astı. Dönüp divana oturdu ve

konuşmaya başladı. “Şimdi dönebilirsin. Işığı kapayıp mumları yaksana” dedi. Lara mumların loş ışığında oturup konuşmayı severdi. Bu nedenle, Paşa her zaman bir paket mum yedekte bulundururdu.

Paşa şamdandaki erimiş mum parçasını yenisiyle değiştirip pencerenin önüne koydu ve yaktı. Başlangıçta küçük olan alev, kıvılcımlar çıkartarak sivri bir ok gibi yükseldi. Pencerenin buzlu camında mum hizasında kara bir leke oluşmaya başladı.

“Dinle beni Paşa” diye söze başladı Lara. “Bazı sıkıntılarım var. Bunlardan kurtulmam için yardım gerek bana. Korkma ve soru sorma. Sadece bizim de herkes gibi olduğumuzu düşünmekten vazgeç. Harekete geçme zamanı. Sürekli bir tehlike altındayım. Eğer beni seviyorsan ve yok olmaktan kurtarmak istersen, ertelemeyelim, hemen evlenelim.”

“Bu benim hep istediğim şey zaten” diyerek sözünü kesti Paşa. “Hemen gününü söyle, istediğin her gün uyar bana. Yalnız ne sıkıntın olduğunu basit ve net olarak söyle bana. Bulmaca gibi sözlerle üzme beni.”

Lara soruyu yanıtlamadan ustaca konuşmanın konusunu değiştirdi. Uzun bir süre Lara’nın endişeleriyle hiç ilgisi olmayan konularda sohbet ettiler.

10

O kış Yura, üniversitenin altın madalya yarışmasına katılmak için, gözün sinir sistemiyle ilgili bilimsel bir makale yazdı. Aslında pratisyenlik eğitimini tamamlamış olmasına rağmen, gelecekte titiz bir göz doktoru olacakmış gibi konuyu çok iyi biliyordu. Bu konuya olan ilgisi de Yura’nın sanatsal yaratıcılıktaki yeteneği, üslup konularında akıl yürütmeleri ve mantıksal kurgu yapısını algılamadaki becerileri gibi kişisel bazı özellikleri hakkında ipucu veriyordu.

Tonya ve Yura kiraladıkları kızakla Sventitskilerdeki Noel partisine gidiyorlardı. Çocukluk yıllarının sonuyla ilk gençlik yıllarının başı olan son altı yılı aynı çatı altında geçirmişlerdi. En ufak ayrıntılarına kadar birbirlerini tanıyorlardı. Karşısındakini iğnelemek, kendisi iğnelendiğindeyse kıkırdamak gibi ortak huyları vardı. İşte şimdi de kızakta gidiyorlar, bir yandan da soğuktan dudaklarını büzmüş birbirlerine uyarılarda bulunuyorlardı. Her ikisinin de aklı başka yerdeydi.

Yura yaklaşan yarışmayı, bir an önce bitirmesi gereken makalesini düşünüyor, sokaklara yansıyan kutlama telaşı içinde aslında bir yılın daha bitmekte olduğu gibi farklı farklı düşünceler birbiri ardına aklına geliyordu.

Mişa Gordon'un okuduğu fakültede öğrenciler Gordon'un redaktörlüğünü üstlendiği bir dergi yayımlıyorlardı. Yura epey bir zaman önce onlara Blok'la ilgili bir yazı yazacağına dair söz vermişti. Moskova ve Petersburg gençliği Blok'a tapıyordu. Yura ve Mişa'nın Blok'a duyduğu hayranlık ise hepsinden daha fazlaydı.

Bunlara benzer daha pek çok düşünce hızla Yura'nın bilincinden akıyordu. İkisi de çenelerini kürk yakalı paltolarının içine gömmüş, arada donmuş kulaklarını ovuşturarak yol almaya devam ediyorlardı. Düşünceleri farklı yönlerdeydi. Akıllarına takılan tek ortak konu Anna Ivanovna'nın başucunda yaşadıkları sahneydi. Çok yakın bir zamanda yaşadıkları bu olaydan sonra düşünceleri değişmiş, birbirlerine farklı gözle bakar olmuşlardı.

Tonya, bu herhangi bir açıklama gerektirmeyen tanımlamasıyla eski arkadaşı, şimdi Yura için herkesten daha karmaşık ve tahmin bile edemeyeceği kadar ulaşılmaz bir kadına dönüşmüştü.

Yura hayal gücünü biraz zorlasa onu Ararat'ın zirvesine çıkan bir kahraman, bir peygamber, nice başarılar kazanan bir yiğit, kısacası kadın olmasının dışında pek çok şekilde düşleyebilirdi.

Oysa Tonya şimdi bu zor ve her şeyin üstünde yer alan kadın olma görevini yüklenmişti zayıf ve güçsüz omuzlarına. (Anna'nın konuşmasından sonra, aslında son derece sağlıklı olmasına rağmen Yura, Tonya'yı zayıf ve güçsüzmüş gibi görmeye başlamıştı.) Bu nedenle ona, ihtirasın başlangıcı olan yoğun bir acıma ve ürkek bir hayranlıkla yaklaşıyordu.

Aynı şekilde, Tonya'nın Yura'ya olan davranışlarında da değişiklikler olmuştu.

Yura her şeye rağmen bu akşam evden çıkmalarının yersiz olduğunu düşündü. Yokluklarında bir şey olursa diye takılmıştı aklına. Tam çıkacakları sıra Anna'nın durumunun kötüleştiğini öğrenmişler ve yanına giderek evde kalmayı önermişlerdi. Anna eski günlerdeki kesin kararlı haline bürünmüş ve partiye gitmeleri gerektiğini söylemişti. Havanın durumuna bakmak için geçtikleri pencere ile perdeler arasındaki geniş boşluktan geri çıkarken tül perdeler yeni elbiselerinin üstüne yapışmıştı. Tül

kumaşın yumuşak dokusu Tonya’nın arkasından birkaç adım boyunca gelin duvağı gibi sürüklenmişti. Bu uyum karşısında odada bulunan herkes konuşmaya gerek duymadan gülüşmüştü.

Etrafına bakınan Yura, kendisinden az önce Lara’nın gözüne takılanları görüyordu. Kızaktan yapay bir gürültü çıkıyor, buzla kaplanmış ağaçların olduğu bahçe ve bulvarlarda uzun uzun yankılanıyordu.

Buzla kaplanmış pencerelerinden içerdeki ışıkların dışarı yansıdığı evler buğulu topaz taşlarının durduğu mücevher kutularına benziyordu. Pencerelerin gerisinde Moskova Noel’i yaşanıyor, yılbaşı çamları parıldıyor, bir araya gelmiş konuklar eğlenceli oyunlar oynuyordu.

Yura birden Blok’un, yıldızlı gökyüzü altındaki çağdaş sokakları ve konuk odalarında ışıl ışıl donatılmış çam ağaçları ile sürmekte olan yüzyılın Noel dahil olmak üzere Rus yaşamını çok yönlü yansıtan, kuzey kent hayatını bütün yönleriyle anlatan edebiyatta yeni olan bir fenomen olduğunu düşündü. Blok hakkında makale yazması gereksizdi, sadece Hollandalıların İsa’nın Doğuşu tablosunun ayazı, kurtları, karanlık çam ormanları gibi büyülü olan Rus dünyasını yazması yeterliydi.

Kamergerskiy Sokağı’ndan geçiyorlardı. Buzlu camlardan birinde tıpkı göze benzeyen kara bir leke Yura’nın dikkatini çekti. İçeride yanan mumun ışığı bu gözün içinden dışarı süzülüyor, tıpkı bilinçli bir bakış gibi sokağı süzüyordu. Mumun alevi sanki gelip geçeni izliyor, birini bekliyordu.

“Masada bir mum yanıyordu. Mum yanıyordu...” diye mırıldandı Yura kendi kendine. Bir türlü toparlayamadığı düşünceleri bu girişin ardından kendiliğinden şekilleniverecekmiş gibi bir ümide kapılmıştı. Ama beklediği gibi olmadı.

11

Anımsanan ilk partiden beri Sventitskilerdeki davet aynı şekilde kutlanırdı. Saat onda çocukların yatmaya gönderilmesinin ardından çam ağacının ışıkları gençler ve yetişkinler için bir kez daha yakılır ve eğlence sabaha dek sürerdi. Yaşları daha ileri olanlar gece boyu, üç bölmeli salonun sonunda bulunan ve büyük bronz halkalı kalın Pompei tarzı bir perdeyle ayrılmış olan mekânda kâğıt oynarlardı. Şafak sökerken hepsi birlikte yemek yerdi.

Sventitskilerin yeğeni George “Neden bu kadar geciktiniz?” diye karşıladı onları. Sventitskilerin bulunduğu odaya gitmek için giriş kapısının önünden geçerken görmüştü onları. Yura ile Tonya da üstlerini çıkartıp salona bir göz attılar ve ev sahipleri ile merhabalaşmak üzere önce o tarafa gitmeye karar verdiler.

Çam ağacından, önünde neredeyse birbirlerinin üstüne çıkarcasına birkaç sıra halinde elbiselerinin etekleri hışırdayarak yürüyen ve hareketli kara bir duvar gibi henüz dansa başlamamış sohbet eden insanlar nedeniyle sıcak bir alev fışkırıyordu.

Kalabalığın ortasında çılgıncasına dans edenler salınıyordu. Dans edenlerin çift oluşturup halkaya katılmalarını Savcı’nın öğrenci oğlu Koka Kornakov sağlıyordu. Dans kısmının yönetimini eline almıştı ve salonun bir ucundan diğer ucuna avaz avaz *“Grand rond! Chaine chinoise!”*[16] diye bağırıyordu. Dans edenlerin hepsi ondan gelen komuta göre hareket ediyordu. *“Une valse s’il vous plait!”*[17] diye bağırarak konukları valse davet etti ve birinci turun başında kendi damını da alarak, *a trois temps, a deux temps*[18] dans etmeye başladı. Ritim yavaşlamıştı. Herkes belli belirsiz adımlarla oldukları yerde dönüyordu. Dans artık valsten çok onun ağır çekim yansıması gibiydi. Dans edenleri izleyenler bu manzarayı alkışladılar. Gürültü ve hareketli kalabalığın arasında soğuk içecek ve yiyecek servisi yapanlar dolaşıyordu.

Hararet basmış genç kız ve erkekler kısa bir süre için gürültü edip gülüşmeyi keserek telaşla soğuk mezelerden atıştırıp limonata içtiler. Boş bardakların tepsilere bırakıldığı anda gürültü ve kahkaha sesleri tekrar yükseldi. Adeta neşe verici iksir içmiş gibiydiler.

Tonya ve Yura, salona girmeden iç tarafa, ev sahiplerinin yanına geçtiler.

12

Sventitskilerin bulunduğu arka oda, salonda yer açmak için toplanan fazla eşyalarla doluydu. Ev sahiplerinin yılbaşı büyüsü konumundaki bu oda, parti malzemesi deposuydu. Etraf boya ve tutkal kokuyordu. Renkli kâğıt parçaları, yıldızlar yapıştırılmış karton kutu öbekleri, yılbaşı mumları her tarafa yayılmıştı.

Yaşlı Sventitskiler hediyelerin üstüne numara yapıştırıyor, yemek masası için isimlikleri yazıyor bir yandan da piyango çekilişi için biletler hazırlıyorlardı. George onlara yardım ediyor ama numaraları karıştırdığı için sık sık azar işitiyordu. Ev sahipleri Yura ve Tonya'nın gelişinden çok memnun oldular. Onları çocukluklarından beri tanıyorlardı, bu nedenle çok fazla seremoniye gerek kalmadan gençleri yardım için masanın başına oturttular.

"Felitsita Semenovna anlamıyor bir türlü, bu işleri daha önce halletmek gerekirdi, konuklar tam da gelmişken olmaz ki. Ah George, ah aklı bir karış havada oğlum, gene bu numaraları karıştırmışsın!"

Kızmalarının nedeni, dolu şekerlikleri masaya, boşları ise divana koyacağı yerde karıştırıp tam tersini yapmış olmasıydı.

"Anete'nin daha iyi olmasına çok sevindim. Onun için o kadar endişeleniyoruz ki."

"Hayatım, yanlış anladın. Çocuklar durumunun daha kötü olduğunu söylüyorlar, her zaman *devant-derriere*[19]."

Yura ile Tonya gecenin büyük kısmını bu gevezelikler ve George'la yaşlılara, partinin son hazırlıklarına yardım etmekle geçirdiler.

13

Onların Sventitskilerle geçirdikleri süre boyunca Lara salondaydı. Kıyafeti baloya uygun değildi ama onu burada tanıyan yoktu. Kendini olayların akışını bırakmıştı. Kâh rüyadaymış gibi Koka Kornakov'la dans ediyor, kâh suya bırakılmış gibi salonda bir o yana bir bu yana salınıyordu.

Bir ya da iki kez misafir odasının önüne kadar kararsızca gitmiş, eşikte durarak yüzü salona dönük oturan Komarovski'nin fark etmesini beklemişti. Ama o, siper ettiği sol elindeki oyun kâğıtlarına bakıyordu. Ya gerçekten Lara'yı görmüyor ya da görmemiş gibi davranıyordu. Bu durum Lara'nın canını sıkmıştı. O sırada, tanımadığı bir kız salondan misafir odasına geçti. Komarovski, Lara'nın çok iyi bildiği bir bakış attı kıza.

Kız gururu okşanmış bir halde Komarovski'ye gülümsedi, yüzünü allar basmış, gözleri parlamıştı. Gördükleri Lara'yı öfkelendirdi. Utançtan yüzü kıpkırmızı kesildi. "Yeni kurban" diye düşündü. Sanki aynada kendini ve başından geçenleri görüyordu. Her şeye rağmen Komarovski ile

konuşma fikrinden vazgeçmedi, sadece daha uygun bir anı beklemesi gerekiyordu. Kendi kendini sakinleştirmeye çalışarak salona geri döndü.

Komarovski'nin oynadığı masada üç kişi daha vardı. Bunlardan biri, hemen yanında oturan, Lara'yı valse davet eden Koka'nın babasıydı. Delikanlıyla dans ederken onun söylediği bir iki sözcükten anlamıştı bunu Lara. Koka'nın dansı yürüttüğü salonla kocasının iskambil oynadığı misafir odası arasında mekik dokuyan uzun boylu, iri canlı gözleri, pek de hoş olmayan yılan gibi uzun boyunlu siyahlar içindeki esmer kadınsa delikanlının annesiydi. Lara'nın huzursuzlanmasına neden olan genç kızın Koka'nın kız kardeşi olduğunu da tesadüfen öğrendi Lara. Oysa bu insanlarla kişisel hiçbir bağlantısı yoktu.

"Kornakov" diye tanıtmıştı kendisini en başta Koka. Ama o zaman Lara tam olarak algılayamamıştı. Valsin son turundan sonra Lara'yı koltuğuna götürdüğünde nazikçe selam vermiş ve "Kornakov" diye yinelemişti. İşte o zaman, "Kornakov, Kornakov" diyerek kendi kendine tekrar eden Lara, ismin ona bir şey çağrıştırdığını anlamıştı. Bildik bir şeydi bu. Pek de hoş olmayan bir şeydi ama.

Sonra anımsadı. Kornakov, Moskova adliyesi savcılarındandı. Tverzin'in de aralarında bulunduğu demiryolcuların suçlandığı davaya bakmıştı. Lara, Kologrivov'dan savcıyı yumuşatmasını rica etmişse de adam kabul etmemişti.

"Demek o! Kornakov denilen adam bu. Çok ilginç. Kornakov ha."

14

Gece yarısı saat bir ya da ikiydi. Yura'nın gürültüden kulakları uğulduyordu.

Verilen arada yemek salonunda çay içip *petit bur*'dan yemenin ardından dans yeniden başlamıştı. Noel ağacını süsleyen mumlar yanıp tükenmişti ama artık kimse onları değiştirmekle uğraşmıyordu.

Yura dalgın bir halde salonun orta yerinde durmuş tanımadıkları bir adamla dans eden Tonya'yı seyrediyordu. Tonya, Yura'nın önünden geçerken bir bacak hareketiyle oldukça uzun saten elbisesinin eteğini havalandırıyor, sonra da kendinden emin bir tavırla kalabalığın içinde kayboluyordu.

Tonya oldukça terlemişti. Dansa ara verildiğinde, yemek salonunda çay içmek istememiş susuzluğunu, kabukları kolayca soyulan mis kokulu mandalinalardan yiyerek gidermeye çalışmıştı. Kemerinden ya da manşetinin içinden çıkarıverdiği mendiliyle meyve ağaçlarındaki çiçeklere benzeyen minicik dudaklarının kenarlarını ve yapış yapış olan ellerini silmişti. Bunları yaparken bir yandan da gülmeye ve konuşmaya devam ediyordu. Çıkardığı gibi aynı otomatik hareketle mendilini gene kemerine ya da manşetine geri koymuştu.

Şimdiyse tanımadığı kavalyesiyle dans ediyor, kendine çarparak dans edenlere yer açmak için çekilen ve homurdanan Yura'nın yanından geçerken ustaca bir manevrayla delikanlının eline dokunuyor ve anlamlı bakışlar atıyordu. İşte bu anlardan birinde Tonya'nın elindeki mendil Yura'nın avcunda kaldı. Mendili dudaklarına götüren Yura gözlerini kapadı. Mendilden mandalina kokusuyla birlikte Tonya'nın baş döndürücü kokusu yayılıyordu. Bu Yura'nın yaşamında daha önce hiç tatmadığı bir duyguydu ve bütün benliğini sarmıştı. Çocukluğunun saf kokusu, karanlıkta fısıldanmış bir sözcük gibi içine işledi delikanlının. Gözlerini kapayıp elinde tuttuğu mendili dudaklarına bastırıp kokuyu içine çekti. Tam bu sırada bir tabanca sesi yayıldı eve.

Bir anda herkes iskambil oynayanların tarafına doğru döndü. Sessizlik ancak bir dakika sürdü. Ardından bir karmaşa başladı. Herkes bir taraflara koşuşturup bağrışıyordu. Konukların bir kısmı Koka'nın peşi sıra silah sesinin geldiği tarafa yöneldi. Karşıdan da, o bölümden çıkan, ağlayıp sızlanan, birbirlerini dinlemeden tartışan insanlar geliyordu.

Komarovski şaşkınlık içinde "Ne yaptı bu kız? Ne yaptı böyle" diye sürekli yineliyordu. Neredeyse sinir krizi geçiren Kornakov'un karısı ise "Borya[20], Borya yaşıyorsun değil mi? Doktor Dra kov buradaymış, nerede o, nerede? Ah, bırakın lütfen" diye bağırıyordu. " Sizin için sıyrık olabilir belki ama benim hayatımın anlam ı. Ah benim zavallı kocacığım, bütün suçluların korkulu rüyası! İşte o, o pislik kız, gözlerini oyacağım senin, rezil şey seni! Kaçamazsın artık! Ne dediniz Bay Komarovski, size miydi o? Size mi ateş etti? Oh hayır, baş edemem bununla. Acım çok büyük, Bay Komarovski, anlayın lütfen, şaka kaldıracak durumda değilim. Koka, Kokacığım sen ne diyeceksin bunlara! Babanın haline bak... Evet... Adaletin koruyucusu... Koka! Koka!"

Oyun salonundaki kalabalık yavaş yavaş salona kaydı. Yüksek sesle şakalar yaparak insanları bir şeyi olmadığına inandırmak isteyen Kornakov grubun ortasında ilerliyor, bir yandan da sol elinin üstünde kanayan sıyrığa temiz bir peçeteyi yumuşak hareketlerle bastırıyordu. Biraz arkalarından gelen grupsa kollarından tutukları Lara'yı getiriyordu.

Onu gören Yura çok şaşırdı. "Bu o kız!" diye geçirdi aklından. "Gene hiç olmayacak bir durumda çıktı karşıma! Üstelik gene o kır saçlı adam da burada." Ne var ki bu sefer Yura adamın kim olduğunu biliyordu. Bu, babasının miras davasına da bir şekilde bulaşmış ünlü avukat Komarovski'ydi. Selamlaşmasına gerek yoktu, çünkü her ikisi de birbirlerini tanımazdan geliyordu. Peki ya kız...

Ateş eden o muydu? Peki savcıya mı nişan almıştı? Herhalde siyasi bir nedeni olmalı. Zavallı. Artık kendini toplayamaz. Ne kadar da mağrur bir güzelliği var! Yanındakilere ne demeli? Sanki hırsız yakalamışlar gibi kollarından tutmuş sürüklüyorlar kızı.

Ama sonrasında yanıldığını anladı Yura. Lara yarı baygın bir haldeydi. Düşmesin diye kollarından tutup oturtabilecekleri en yakın koltuğa güçlükle taşıyorlardı.

Lara'yı ayıltmak için yanına koşmak istedi. Ancak önce yaralıyla ilgilenmesinin daha uygun olacağına karar verdi. Kornakov'un yanına gidip "Doktora ihtiyaç olduğunu söylediler, ben yardım edebilirim" dedi. "Uzatın elinizi bir bakayım... Neyse, Tanrı yardım etmiş. Bana kalırsa sarmaya bile gerek yok. Biraz tentürdiyot sürmek iyi gelir. Felitsita Semenovna burada, o bize tentürdiyot bulur şimdi."

O sırada Yura'ya doğru gelen Sventitskaya ve Tonya'nın suratları allak bullaktı. Delikanlıya elindeki işi bırakıp hemen giyinmesi, evde ters bir şeyler olduğu için onları almaya geldiklerini söylediler. Olabilecek en kötü şeyi aklına getiren Yura, etrafında olan biteni unutup aceleyle giyinmeye gitti.

15

Sventitskilerden o kadar aceleyle çıkmalarına rağmen eve geldiklerinde Anna Ivanovna artık yaşamıyordu. Ölüm onlardan on dakika önce gelmişti. Nedeni akciğerlerdeki zamanında teşhis edilmeyen ödemdi.

Tonya ilk başta avaz avaz bağırıp kendini yerden yere attı, öyle ki kimse onu tanıyamıyordu. Ertesi gün biraz daha sakinleşip babasıyla Yura'nın sözlerine kulak verdi. Ancak kimseyi yanıtlamadı, çünkü ağzını açtığı anda, yüreği burkuluyor ve istemsizce bağırıp çağırıyor, içinden çığlıklar yükseliyordu.

Tören sırasında cenazenin başında diz çöküp saatlerce oturdu. Dua aralarında büyük güzel elleriyle, bir platformun üstüne konmuş, üstü çiçek ve çelenklerle örtülü tabutu kucaklayıp durdu. Başka hiçbir şeyle ilgilenmiyordu.

Bakışları tanıdık biriyle karşılaşacak olduğunda, hızla yerden kal kıyor, hıçkırıklarını zorlukla zapt ederek koşar adım salondan çıkıyor, merdivenleri çıkarak odasına gidiyor ve acı haykırışları duyulmasın diye yastığa kapanıyordu.

Keder, günler boyu ayakta durup geceleri uykusuz geçirmek, yüksek sesle okunan dualar, gece gündüz yanan mumların göz alan ışığı, tam da o dönemde yakalandığı soğuk algınlığıyla birleşince Yura bitkin düşmüş, beti benzi solmuştu.

On yıl önce annesini kaybettiğinde Yura daha çok küçüktü. O zamanlar acı ve korkuyla döktüğü sonu gelmez gözyaşlarını hâlâ çok net anımsıyordu. O dönemde temel düşüncesi kendisi değildi. Özgün değeri ve beklentileri olan bağımsız varlığının bilincinde değildi henüz.

Düşüncelerinin temelini etrafındaki insanlar, çevresi oluşturuyordu o sıralar. Dış dünya, elle tutulur gözle görülür bir orman gibi, geçit vermeden, sorgulama imkânı tanımadan onu dört bir yanından kuşatmıştı. Yura annesinin ölümüyle o kadar sarsılmıştı ki bu ormanda yolunu kaybedip onsuz tek başına kalakalmıştı. Yeryüzündeki her şeyi; bulutları, şehirdeki panoları, yangın kulelerindeki bidonları, Meryem Analı arabanın atını süren ve saygısından şapka takmak yerine kel kafasını soğukta bırakıp sadece kulaklarını örten kilise görevlisini temsil ediyordu. Pasajlardaki mağazaların vitrinleri ve yıldızları, tanrı ve azizleriyle erişilmesi olanaksız olan gökyüzüydü bu ormanı oluşturan.

Çocukluğunda dadısı ona dini hikâyeler anlattığında, bu ulaşılmaz gökyüzü, odasının tavanından alçaldıkça alçalır dadısının eteklerine kadar inerdi. Ceviz toplamak için ağacın dallarını aşağı eğdiklerinde, en üstteki cevizlere ulaştığı zamanlarda olduğu gibi yakınlaşırdı. Oda sanki çukur bir kap olur, dadısının onu sabah ya da gündüz ayinine götürdüğü küçük sokak

kilisesinde ateş ve altınla dans eden gökyüzü parlak ışıklarıyla ona dolardı. Kilisede yıldızlar ikon kandillerine dönüşür, Meryem Ana ve diğerleri kendilerine uygun bir yerlere yerleşirdi. Ama gerçek olan, her tarafı orman gibi karanlık yetişkinlerin dünyası ve şehirdi O zamanlar Yura, gerçek bir ormancı gibi, bu ormanın bir tanrısı olduğuna tüm kalbiyle inanıyordu.

Şimdi her şey tamamen farklıydı. Bütün bu on iki yıllık eğitim hayatı boyunca Yura antik dönem ve din tarihi ile ilgilendi. Adeta kendi ailesinin soy ağacını incelermiş, köklerini ararmışçasına en eski dönemlerden başlayarak bilimi ve doğayı araştırdı.

Artık ne yaşam ne ölüm, hiçbir şeyden korkmuyordu. Yeryüzündeki her şey onun sözlüğünü oluşturan birer sözcüktü. Kendisini ayakları altındaki evrenle bir tutuyordu ve Anna Ivanovna'nın ölümü karşısında annesininkinden çok farklı bir tutum sergiledi.

O zaman acıdan kendini kaybetmiş, korkmuş ve sürekli dua etmişti. Şimdi ise cenaze ayininde dile gelen dualar doğrudan kendisini hedef almış, sadece kendisiyle ilgiliymiş gibi dinliyordu. Sözlerini can kulağıyla takip ediyor, her konuda olduğu gibi, dualardan bir anlam çıkarmayı diliyor ve bunu dindarlıkla ilişkilendirmeden, saygı duyduğu yüce ataları gibi yer ve gök güçlerinin izini duygularına karıştırmadan yapmaya çabalıyordu.

16

Ulu Tanrım, ulu kudret, ulu ebedi güç, acı bize. Ne bu? *O nerede? Götürülecek. Götürüyorlar. Kalkmak gerek.* Saat altıya gelirken giyinik halde yığılmıştı divana. Herhalde ateşi vardı. Evin her tarafında onu arıyorlardı ama kütüphanede uykuya dalıp, evin bu sessiz köşesinde tavana dek uzanan yüksek rafların önünde uyanmakta zorluk çekeceği kimsenin aklına gelmiyordu.

"Yura, Yura!" diye yakın bir yerlerden bağırıyordu kapıcı Markel. Cenazeyi götürmek için işe koyulmuşlardı. Cenazeyi evden çıkartıyorlardı artık. Markel'in bütün çelenk ve çiçekleri aşağı indirip dışarı taşıması gerekiyordu, Yura'yı aramakla uğraşamazdı. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi bir de çelenklerin üst üste konduğu yatak odasında gardrobun kapısı açılmış oda kapısı açılamaz hale gelmişti. Aşağıdan "Markel, Yura!" diye sürekli sesleniyorlardı.

Markel kuvvetli bir hamle ile dolabın kapısını itip kucağında birkaç çelenkle merdivenlere yöneldi.

Alçak sözle söylenen “Ulu Tanrı, ey kudretli ve ölümsüz güç” şeklindeki sözler sokağı kapladı ve yumuşak devetüyü kalemle yazılmış gibi havada kaldı. Her şey; çelenkler, yoldan geçenler, yeleli at başları, papazın elindeki zincirin ucundaki buhurdanlıktan uçuşanlar, ayakların altındaki beyaz yer sallanıyordu.

“Yura! Aman Tanrım sonunda bulabildim seni. Uyan lütfen” diyerek onu omuzlarından tutup sallayan Şura Schlesinger’di.

“Neyin var? Cenaze götürülüyor artık. Bizimle geliyor musun?”

“Elbette” dedi Yura.

17

Yol boyu söylenen cenaze duaları sona ermişti. Soğuktan bir o ayaklarını, bir diğerini kaldıra kaldıra birbirlerine yakın duran dilenciler iki sıra halinde ilerlediler. Cenazeyi taşıyan at arabası, çelenklerle dolu araba ve Krugerlerinki’yle beraber kiliseye yaklaştı. Taşıyıcılar hareketlendi. Şura Schlesinger ağlamış gözleriyle kiliseden çıktı ve gözyaşlarıyla ıslanmış tülünü kaldırıp ilgili bakışlarla hamallara doğru baktı. Daha önceden anlaştığı birkaçını baş işaretiyle yanına çağırıp kiliseye döndü. İçerideki insanlar artan bir hızla dışarı çıkıyordu.

“Demek Anna Ivanovna’nın sırasıymış. Mukadderat, zavallı uzun yolculuk onun payına düştü.”

“Evet, göçüp gitti, zavallıcık. Ebedi istirahate geçti.”

“Arabanız var mı yoksa tramvayla mı geldiniz?”

“Ayaklarım uyuştu. Biraz yürüsek iyi olacak.”

“Furkov’un ne kadar üzgün olduğunu fark ettiniz mi? Cenazeye nasıl bakıyor, gözyaşı hiç durmadı, Anna’nın kocası da yanında.”

“Yaşamı boyunca gözü hep Anna’daydı zaten.”

Cenaze şehrin diğer ucundaki mezarlığa bu konuşmalar eşliğinde taşındı. Günlerdir süren aşırı ayaz o gün biraz ara vermişti. Ayazdan ve göçüp giden yaşamdan kalan ağır bir durağanlık hissediliyordu. Sanki özellikle cenaze töreni için planlanmıştı hava.

Kirlenmiş kar matem tüllerinin ardından parlıyor, çitlerin ardındaki gümüş kakmalı gibi görünen koyu renkli, ıslak çamlar önlerinden geçenleri izliyor ve yaslarına katılıyordu.

Burası Yura’nın annesinin de yattığı mezarlıktı. Yura son yıllarda bir türlü annesinin ziyaretine gidememişti. Uzaktan mezarın olduğu tarafa bakıp “anneciğim” diye fısıldadı, dudakları tıpkı çocukluğundaki gibi büzülmüştü.

Cenaze alayı, gelirken karın üstüne açtıkları yoldan, kimi zaman adımlarının boyutları tam uymasa da, aynı kıvrımları takip ederek törensel bir havada dağıldı. Aleksandr Aleksandroviç, kızı Tonya’yı kolundan tutmuştu. Krugerler onların arkasından ilerliyordu. Siyahlar içindeki yaslı Tonya’nın hoş bir hali vardı.

Manastırın kubbelerindeki çanlardan ve pembe duvarlardan erimekte olan buz parçaları sakal biçiminde sarkmıştı. Avlunun dip köşesinde bir duvardan diğerine çekilmiş ipe çamaşırlar, iyi sıkılmamış ağır kolları sarkan gömlekler, şeftali rengi örtüler eğri büğrü, özensizce kurumaları için asılmıştı. O tarafa bakan Yura, manastırın bu köşesinin yeni yapılarla değişmiş, çocukluğunda o fırtınanın koptuğu yer olduğunu anladı.

Yura hızlı adımlarla tek başına yürüyor ve arkasından gelenlerin ona yetişebilmesi için arada durup bekliyordu. Arkasından ağır adımlarla ilerleyen bu grupta ölümün neden olduğu boşluğa yanıt olarak karşı konulmaz bir şekilde, kıvrımlı yollar açarak derinlere inmek isteyen suyun güzelliği betimleyebileceği biçemler üzerinde düşünmek ve sadece bununla uğraşmak istiyordu. Şimdi daha önce hiç bu kadar net olmadığı şekilde sanatın asla sürekliliğini bozmadan iki şeyle uğraştığını anlamıştı. Sanat hiçbir şekilde taviz vermeden ölüm olgusunu işliyor ve bu şekilde de yaşamı ortaya çıkarıyordu. Aziz Yuhanna’nın büyük, gerçek sanat diye tanımladığı buydu işte.

Yura korkunç bir şekilde bir iki gün evden ve üniversiteden uzaklaşıp Anna Ivanovna için şiir yazma isteği duydu içinde. Yazacakları şu anda hissettiklerini, yaşamın tesadüfleriyle karşısına çıkanları anlatacaktı: Anna’yı diğerlerinden ayıran iyi yönlerinden birkaçı, yaslar içindeki Tonya, mezarlıktan dönüş yolundaki bazı sokak izlenimleri, çok zaman önce küçük bir çocukken fırtınada gözyaşlarına boğulduğu çamaşırların asılı olduğu bahçe bunların bazılarıydı.

Dördüncü Bölüm

Kaçınılmaz Olaylar

1

Lara yatak odasında Felitsova'nın yatağında yarı baygın yatıyordu. Başucunda Sventitskiler, Doktor Drakov ile bir şeyler fısıldaşıyor, hizmetçiler dolanıyordu.

Sventitskilerin boş evi karanlıklar içindeydi. Uzun bir şekilde sıralanmış, birbirine geçmeli odaların ortasında bulunan ve misafirler için kullanılan odanın duvarında asılı soluk ışıklı bir lamba, bu uzun ve iki yanı açık boşluğu bir ileri bir geri sallanan ışığı ile tek bir hat halinde aydınlatıyordu.

Komarovski adeta kendi evindeymiş gibi sinirli ve sert adımlarla bu boş alanda bir aşağı bir yukarı dolanıyordu. Kâh olanı biteni anlamak için yatak odasına göz atıyor, kâh evin öbür ucundaki gümüş renkli taşlarla süslü yılbaşı ağacının önünden geçip el sürülmemiş yiyeceklerle tıka basa dolu masada, sokaktan bir araba geçtiğinde ya da küçücük bir fare örtünün üstünde hareket ettiğinde yeşil kadehlerin şangırdadığı yemek salonuna gidiyordu. Çok öfkeliydi. Çelişkili duygular sarmıştı içini. Ne büyük bir rezaletti bu! Kendini kaybetmiş bir haldeydi. Durumu tehlike altındaydı. Bu olay ününe leke düşürebilirdi. Neye mal olursa olsun, henüz geç olmadan dedikoduların önüne geçmeli, eğer olay duyulduysa da örtbas etmek için gereken yapılmalıydı. Ayrıca, bu umutsuz, çılgın kıza duyduğu karşı konulmaz duygular bir kez daha canlanmıştı. Onun herkesten farklı olduğu hemen belli oluyordu. Her zaman onu başkalarından ayıran bir şeyler vardı. Son derece duygusal ve inatçıydı, belli ki Komarovski onun hayatını önemli ölçüde kötü etkilemişti! Nasıl da çırpınıp sürekli isyan ediyor ve kaderini kendince belirlemek, yeniden var olmak için çaba sarf ediyordu.

Ona her bakımdan yardım etmesi gerekecekti. Belki bir oda tutmalı ama asla ona el sürmemeliydi. Aksine, tamamen ondan uzak durmalı hiçbir şekilde gölge etmemeliydi. Baksana ne haldeydi, kim bilir daha neler yapardı! Ne işler açılacaktı başına kim bilir! Bu olanlar için başını okşanmayacakları kesindi. Kanunla şaka olmazdı. Gece olmasına ve henüz olayın üstünden iki saatten daha az zaman geçmiş olmasına rağmen olayın sonuçları ortaya çıkmaya başlamış iki kere karakoldan gelmişlerdi.

Komarovski her seferinde polislere açıklama yapmak için mutfağa geçmiş ve durumu kontrol altına almıştı.

Ancak, araştırma ilerledikçe işler daha karışacaktı. Lara'nın savcıyı değil Komarovski'yi hedef aldığını gösteren veriler gerekiyordu. Konu bununla da sınırlı değildi. Lara olayın sorumlusu olmaktan çıkacak, gene de davanın sonrasında taraf olarak kalacaktı.

Elbette var gücüyle bunların olmasına karşı çıkacaktı ve dava açılacak olursa Komarovski, psikoloji servisinden olay anında bilincinin yerinde olmadığını gösteren bir rapor alarak soruşturmanın kapanmasını sağlayacaktı.

Zihninden birbiri ardına geçen bu düşüncelerle Komarovski sakinleşti. Gece sona eriyordu. Günün ilk ışıkları hırsız ya da iyi bir mal arayan tefeciler gibi masaların, divanların altına göz atarak odalara süzülmeye başlamıştı.

Yatak odasına bir göz atıp Lara'nın henüz toparlanmadığını öğrenen Komarovski Sventitskilerin evinden ayrılarak siyasi bir göçmen karısı olan avukat arkadaşı Ruffina Onisimovna Voyt-Voytkovkaya'nın evine doğru yola çıktı. Kadının sekiz odalı evi, artık kullanamayacağı kadar büyük geliyor, ayrıca masraflarını karşılayamıyordu. İki odasını kiralıyordu. Komarovski, bunlardan yakın zamanda boşalmış olanını Lara için tuttu. Birkaç saat sonra Lara'yı buraya getirdiler. Kızın bilinci kapalıydı ve ateşler içinde yanıyordu. Ateşi sinirseldi.

2

Ruffina Onisimovna, önyargılara düşman, kendi deyimiyle "olumlu ve yaşam heyecanı veren" her şeye iyi niyetle yaklaşan ileri görüşlü bir kadındı. Başucundaki komodinin üstünde, derleyen tarafından imzalanmış Erfurt Programı[21] dururdu. Duvarda asılı fotoğraflardan birinde "Sevgili Voyt" diye söz ettiği kocası vardı. Fotoğraf İsviçre'de bir halk şenliği sırasında Marksist kuramcı Plehanov'la birlikte çekilmişti. İkisi de ince pamuklu kumaştan ceket giymişler, geniş kenarlı şapka takmışlardı.

Hasta kiracısından daha ilk görüşte hoşlanmadı Ruffina Onisimovna. Lara'nın kötücül bir hastalık hastası olduğunu düşündü. Genç kızın sinir nöbetleri yapmacık geliyordu kadına. Onun hapishanede çıldırmış Margarita rolü oynadığına yemin etmeye hazırdı.

Şüphelerini Lara'ya oldukça canlı yöntemlerle ifade ediyordu. Kapıları çarpıyor, yüksek sesle şarkı söylüyor, evin kendine ait kısmında camları açıyor ve gün boyunca odaları havalandırıyordu.

Ev, Arbat Sokağı'nda büyük binalardan birinin üst katındaydı. Bu katın camları kışın gündönümü ışıklarıyla dolmaya başlar, sanki geniş bir ırmakmış gibi uzanan aydınlık mavi gökyüzünü içine alırdı. Kışın bu döneminde ev gelmekte olan baharın işaretlerini veriyor, onu selamlıyordu.

Camın küçük kanatlarından sıcak güney rüzgârı esiyor, istasyonlardan trenlerin yüksek sirenleri işitiliyordu. Lara ise yatağında uzak anılarına dalıyordu. En çok yedi sekiz yıl önce Urallar'dan Moskova'ya geldikleri ilk geceyi, çocukluğunun en unutulmaz gününü anımsıyordu.

İstasyondan otel odasına varabilmek için yarı karanlık sokakların içinden geçip bütün Moskova'yı katediyorlardı. Yakınlaşıp uzaklaşan sokak lambaları at arabasının iki büklüm sürücüsünün gölgesini bina duvarlarına yansıtıyordu. Gölge büyüyor, büyüyor, olağandışı büyüklüğe ulaşıp köprü ve çatıları kaplıyor, ardından parçalanıyordu. Ardından her şey yeniden başlıyordu. Karanlıkta Moskova'nın binlerce çanı tepesinde çalıyor, yerde ise atların kampanası çınlıyordu. Vitrin ışıkları ve lambalar da sanki kilise çanı ya da araba kampanasıymış gibi Lara'yı sağır ediyordu. Odaya vardıklarında masadaki karpuzun büyüklüğünden şaşkına dönmüştü Lara. Komarovski onlara ekmek ve tuz ikram etmişti[22]. Lara masada gördüğü karpuzun Komarovski'nin erkinin ve zenginliğinin sembolü olduğunu düşünmüştü. Komarovski koyu yeşil sert kabuğa attığı bir bıçak darbesi ile karpuzu ikiye ayırıp ortasındaki şekerli sulu kısmı ayırdığında Lara'nın korkudan ödü patlamıştı ama yemeği reddetmeye cesaret edememişti. Pembe sulu parçaları yutmak için gayret etmesi gerekmiş, lokmalar huzursuzluktan boğazına dizilmişti.

Bu itaatkâr hal, sonrasında pahalı yemekler ve başkentin gece yaşamı karşısında da devam etmiş ve yaşananların temel bulmacası olan Komarovski'ye kölelik hali tekrarlayıp durmuştu. Şimdi ise adamı tanımak mümkün değildi. Hiçbir talepte bulunmuyor, geçmişi anımsatacak hiçbir şey yapmadığı gibi ortalarda görünmüyordu bile. Sürekli mesafeyi koruyor, bir soylu tavrı ile yardımda bulunuyordu.

Kologrivov'un ziyareti bambaşka duygular yarattı Lara'da. Geldiğine çok memnun oldu. Bunun nedeni Kologrivov'un uzun boylu ve yakışıklı

olması değil, adamdan yansıyan canlılıktı. Parlak bakışları ve aklı ile odayı öylesine doldurdu ki Lara odanın daraldığını hissetti.

Ellerini ovuşturarak Lara'nın yatağının karşısına oturdu. Petersburg'a bakanlar kuruluna davet edildiği zamanlarda yüksek rütbeli insanlarla yaramazları azarlayan sınıf başkanı gibi konuşurdu. Oysa burada ailesinin bir ferdi saydığı, kızından ayırmadığı Lara'ydı karşısında yatan. Sadece ayrılacağı sırada giderayak değişik bir bakış attı ona doğru. Alçak sesle (ki bu her ikisi için de konuyu daha anlamlı kılıyordu ve her ikisi de bunun farkındaydı) sitemkâr bir şekilde konuştu. Lara'ya yetişkin yerine koyup kötü sözler söylemesi, ona gelişi güzel davranması mümkün değildi. Onu kırmadan nasıl konuşacağını bilmiyordu.

Çocuk gibi gülümsedi ona ve "Ne bu böyle kuzum, ne işlere kalkıştınız?" dedi. Lafın arkasını getiremeden sustu ve tavandaki ve duvar kâğıtlarındaki rutubet lekelerine bakmaya başladı. Sonra sitem eder şekilde başını sallayarak devam etti: "Düsseldorf'ta uluslararası bir resim-heykel sergisi açılıyor. Oraya gitmeye hazırlanıyorum. Bu ev çok rutubetli. Hem gökyüzüyle yer arasında dolanmaya daha uzun süre devam etmeyi mi düşünüyorsunuz? Tanrı biliyor buranın ne kadar uzak olduğunu. Ev sahibesi ise, aramızda kalsın ama malın gözü. Tanıyorum onu. Taşının buradan. Amaçsız durmak bu kadar yeter. Hastaydınız ama tamam artık. Şimdi kalkma zamanı. Odayı değiştirin, uğraşlarınıza geri dönüp eğitiminizi tamamlayın. Tanıdığım bir ressam var. İki yıllığına Türkistan'a gidiyor. Atölyesi bir bölmeyle ayrılmış, doğrusunu söylemek gerekirse, pek de büyük olmayan bir evi var. Bildiğim kadarıyla eşyalarla birlikte güvenebileceği birine kiralamak istiyor. İster misiniz, halledeyim bu işi. Sonra bir şey daha var. Şimdi işadamı olarak konuşacağım, izninizle. Çoktandır yapmak istediğim bir şey bu, benim için kutsal bir borç... Lipa okulu bitirdiğinden beri... Burada bir miktar para var, çocuğumun okulu bitirmesinin ödülü olarak... Hayır, lütfen izin verin, lütfen... lütfen rica ediyorum, itiraz etmeyin... rica ediyorum, lütfen."

Ve ayrılırken kızın bütün karşı çıkmalarına, itiraz ve gözyaşlarına hatta kendisi ile kavga etmesine aldırmadan, on bin rublelik çeki almasını sağladı.

Sağlığına kavuşan Lara, Kologrivov'un ayarladığı yeni eve taşındı. Evin bulunduğu yer Smolenski Pazarı'na çok yakındı. Daire eski bir yapı olan, iki katlı küçük taş bir evin üst katındaydı. Alt katı tüccarlar depo

olarak kiralamışlardı. Diğer tarafta arabacılar yaşıyordu. Avlunun parke taşları her zaman saman ve yulaf kaplıydı. Güvercinler bu artıkların üstünde uçuşup dururlardı. Avlunun taşları arasında fareler koşuştururken güvercinler yerde gruplar halinde gürültüyle yemlenirler ve Lara'nın camından daha yükseğe uçmazlardı.

3

Paşa'nın üzüntüsü büyüktü. Lara'nın durumu ağırken yanına gitmesine izin vermemişlerdi. Kendini nasıl hissedebilirdi ki? Lara, Paşa'nın anladığı kadarıyla, kendisi için hiç de sıradan olmayan birisini öldürmeye kalkışmış, sonra da kurbanı olan insan tarafından korunmaya alınmıştı. Üstelik bütün bunlar Noel gecesi mum ışığı altında yaptıkları o unutulmaz konuşmadan sonra olmuştu! Ateş ettiği başka bir adam olsa Lara tutuklanıp yargılanırdı. Bu adam Lara'yı ciddi bir rezaletten kurtarmıştı. Onun sayesinde öğrenimine devam edebilecek ve bir zarar görmeden, kimse tarafından rahatsız edilmeden yaşamaya devam edecekti. Paşa şaşkın bir durumdaydı ve aklını toplayamıyordu.

Lara kendini biraz iyi hissettiğinde Paşa'yı çağırttı. Ona "Ben kötü bir kadınım" dedi ve sözlerine "Beni tanımıyorsun, bir gün sana her şeyi anlatacağım. Konuşmakta zorluk çekiyorum, görüyorsun, gözyaşlarım rahat vermiyor. Aldırma, unut beni, sana layık değilim" diyerek devam etti. Bu konuşmanın ardından birbiri ardınca oldukça yaralayıcı sahneler yaşandı. Bayan Ruffina, -bu olay olduğunda Lara hâlâ kadının Arbat'taki evinde yaşıyordu- Paşa'yı gözü yaşlı halde görünce koridordan odasına koşup kendini divanın üstüne attı ve katıla katıla gülmeye başladı. Bir yandan da "Şuna bakın, kendimi tutamıyorum! Böyle aşklar da var demek, ay inanamıyorum, tam bir bahadır. Ha, ha, ha! Yeruslan Lazareviç[23] sanki!" diye çığlıklar atıyordu.

Paşa'yı içine düştüğü durumdan kurtarmak, acılarına tamamen son vermek için başka bir yol denemeye karar veren Lara, bu sefer de Paşa'yı sevmediğini haykırdı. Ama bunu öyle bir ifade etti ki ona inanmak mümkün değildi. Paşa, Lara'nın herhangi bir günahı olduğunu kabul etmiyor, söylediği tek bir kelimenin bile doğruluğuna inanmıyordu. Lanetlenmeye, nefret içinde duygularını yaşamaya hazırdı. Çıldırasıya Lara'yı seviyor, kendi düşüncelerinden, kullandığı fincandan, yattığı yastıktan bile

kıskanıyordu onu. Aklını kaçırmaması için kararlı olmalı, bir an önce harekete geçmeliydi. Sınavların bitmesini bile beklemeden evlenmeye karar verdiler. Krasnaya gorka[24] zamanında evlenme fikri öne çıktı. Ama Lara'nın isteği üzerine gene ertelediler.

Sınavlardaki başarılarının kesinleşmesinin ardından, Paskalya'dan elli gün sonra kutlanan Kutsal Üçlü bayramının ikinci günü olan Kutsal Ruh gününde evlendiler. Lara'yla birlikte okulu bitiren sınıf arkadaşı Tusya Çepurko'nun annesi Ludmila ilgilendi her şeyle. Alçak sesli, dik göğüslü çok hoş bir hanımdı Ludmila. Çok güzel şarkı söylüyordu ve hayal gücü çok gelişmişti. (İğrendiği gerçekten olmuş olaylara ya da inanışlara ayaküstü ilave hikâyeler uydurur, kendi türevlerini üretirdi.

O gün hava çok sıcaktı. "Altın taç" giyecek Lara'yı törene hazırlayan Ludmila, kızın burnunun dibinden ayrılmıyor bir yandan da Çingene Panina gibi bas tondan kendi kendine söylenip duruyordu. Kilisenin altın renkli kubbeleri ve yürüyüş yolunun kumları pırıl pırıl parlıyordu. Kutsal Üçlü bayramı arifesinde budanıp yeşil tozla kaplanmış akağaçlar, kilisenin bahçesinde hüzünle yükseliyordu. Yanmış borulara benziyordu görüntüleri. Güçlükle nefes alınıyor, güneş ışığı gözleri kamaştırıyordu.

Genç kızlar sanki bin düğün kutlanacakmış gibi saçlarını bukle bukle yapmışlar, gelin gibi açık renk giysiler giymişlerdi. Genç erkekler de törene uygun olarak koyu renk takım elbiseler içindeydiler. Herkes heyecan içindeydi ve terliyordu.

Lara tam mihraba uzanan halıya ayak bastığında geleceğinin zengin ve mutlu olması için, başka bir arkadaşının annesi Lagodina, ayaklarının altına gümüş bozuk paralar attı. Ludmila ise gene aynı amaçla, Lara'ya altın tacın altında durduğu zaman çıplak elle haç çıkarmamasını, elini mutlaka tülü ya da danteli ile örtmesini söylemişti. Ayrıca Lara'nın evde egemen olması için mumu Paşa'nınkinden daha yukarıda tutması gerektiğini de söyleyen oydu.

Kiliseden doğruca kendilerince düzenledikleri evlerine, ressamın atölyesine gittiler. Bir grup konuk "Acı, acı, içilmeyecek kadar acı"[25] diye bağırmaya başladı. Diğer grup ise onları "Tatlandırmak lazım" diye tamamladı. Genç çift bunun üzerine, utana sıkıla öpüştüler. Ludmila genç çiftin şerefine, düğünlerde söylenen "Tanrı size aşk ve uyum versin"

nakaratlı “Üzüm” şarkısını ve “Örgünü çöz, dağıt kumral saçlarını” diye başlayan halk ezgisini söyledi.

Herkes gidip yalnız kaldıklarında ortaya çöken sessizlikte Paşa, ne yapacağını bilemez bir hale geldi. Camının karşısında avluda sokak lambası yanıyordu. Lara ne kadar kapamaya çalışırsa çalışsın, perdenin arasından ince, sanki tahta bir çıtaymış gibi bir ışık demeti içeri sızıyordu. Bu parlak şerit Paşa’da birileri tarafından izleniyormuş hissi uyandırıyor, huzursuz ediyordu. Paşa dehşet içinde kendisinden, Lara ve ona duyduğu sevgiden daha çok ışıkla ilgilendiğini fark etti.

Hiç bitmeyecekmiş gibi süren o gece boyunca, dünün öğrencisi Paşa, arkadaşlarının deyimiyle “parlak delikanlı”, “güzeller güzeli’’yle en üst mutluluktan üzüntünün en derinine indi. Delikanlının kuşkuları Lara’nın itiraflarıyla daha da büyüdü. Sorduğu sorulara Lara’nın verdiği her cevap, yüreğine ok gibi saplanıyor, bir boşluğa sürüklüyordu onu. Yeni duydukları, önceki şüphelerini artırdı.

Sabaha kadar konuştular. Paşa Antipov’un hayatında bu geceki kadar böylesine şaşırtıcı ve ani değişiklik hiç olmamıştı. Sabah bambaşka biri olarak kalktı, öyle ki adının hâlâ aynı olması şaşırtıyordu onu.

4

On gün sonra arkadaşları aynı evde onlar için veda partisi düzenlediler. Paşa ve Lara okulu bitirmişler, ikisi de aynı derecede başarılı olmuşlar ve Ural bölgesinde aynı şehre öğretmen olarak atanmışlardı. Ertesi gün yola çıkmaları gerekiyordu.

Gene içtiler, şarkılar söyleyip neşelendiler, bu kez yalnızca gençler vardı, yaşlıları eğlencelerine katmamışlardı.

Konukların toplandığı ev olarak kullanılan kısımla atölyeyi birbirinden ayıran bölmenin olduğu yerde büyük bir denk, Lara’nın orta büyüklükteki sepeti, bir bavul ve mutfak eşyalarının konduğu kutu duruyordu. Köşede birkaç hurç vardı. Eşyaları çok fazlaydı. Bir kısmını ertesi sabah önden göndereceklerdi. Hemen hemen her şey konmuşsa da iş bitmemişti. Kutu ve sepetin ağzı açıktı. Henüz üstelerinde eşya konacak yer vardı. Lara zaman zaman aklına geldikçe bunların içine unuttuğu eşyaları düzgünce koyuyordu.

Üniversiteye resmi evrakları almaya giden Lara, ertesi gün eşyaları bağlamak için bir top kalın ip ve çuvallarla döndüğünde Paşa çoktan misafirleri ağırlamaya başlamıştı. Lara kendisine yardım eden kapıcıyı gönderdi ve konukların kiminin elini sıkarak kimiyle de öpüşerek selamlaştı. Sonra üstünü değiştirmek üzere odaya geçti. O anda patırtı tekrar başladı, konuklar alkışlıyor, gülüşüp konuşuyorlardı. Sanki on gün önceki düğün günündeydiler. Biraz daha girişken olanlar yanındakilerin bardağına votka doldurma işini üstleniyor, çok sayıda çatal tutan el bir yandan masanın ortasındaki mezelere uzanıyor diğer yandan uç taraftan ekmek alıyordu. Nutuklar atılıyor, birbirinin sözünü kesen insanların, şakalaşanların hırıltılı sesleri etrafta çınlıyordu. Bazıları hemen sarhoş olmuştu.

“Yorgunluktan ölüyorum” dedi Lara. Kocasının yanında oturuyordu.

“Yapmak istediklerinin hepsini yapabildin mi?”

“Evet.”

“Her şeye rağmen kendimi çok iyi hissediyorum. Çok mutluyum. Ya sen?”

“Ben de. Benim de keyfim yerinde. Ama bu uzun bir konu.”

Gençlerin toplandığı bu geceye istisna olarak bir tek Komarovski davet edilmişti. Gecenin sonunda genç dostlarının gidişiyle öksüz kalacağını ve Moskova’nın kendisi için çöl olup Sahra’ya döneceğini söyledi. Konuşurken öylesine heyecanlıydı ki hıçkırıktan sözlerini tekrarlamak zorunda kaldı. Antipovlara mektuplaşmalarına olanak sağlamalarını ve hasretlerine dayanamazsa yeni yerleşim yerleri Yuryatin’e yanlarına gelmesine izin vermelerini rica etti.

“Tamamen gereksiz sözler bunlar” dedi Lara. Sesi biraz yüksek, tonu sertti. “Ayrıca yazışmaktan söz etmenin anlamı ne? Hele Sahra benzetmesi! Oraya gelmeyi aklınıza getirmeyin bile. Tanrının yardımıyla biz olmasak da bir şey olmaz size, biz hiç de öyle yeri doldurulmaz insanlar değiliz, öyle değil mi Paşa? Şüphesiz yerimizi alacak yeni genç dostlar bulursunuz.”

O anda kiminle, ne hakkında konuştuğunu tamamen unutan Lara, aklına gelen bir şeyle telaşla yerinden kalktı ve mutfağa gitti. Kıyma makinesini parçalara ayırıp mutfak eşyalarının durduğu kutunun boş kalmış köşelerine yerleştirmeye başladı. Parçaların arasına saman kırpıkları tıkıştırıyordu. O sırada az kalsın makinenin sivri bir parçasıyla elini kesecekti.

Yaptığı işe o kadar dalınca konukları dinlemeyi bırakmış, varlıklarını unutmuştu. Bölmenin arkasında tiz bir gürültü kopunca evdeki diğer kişileri anımsadı ve sarhoş insanların kendilerini olduklarından daha sarhoş ve aptal göstermekten hoşlandıklarını düşündü.

O sırada açık pencereden gelen bahçedeki başka bir ses dikkatini çekti. Perdeyi aralayıp başını aşağı uzattı. Avluda topal bir at aksak adımlarla dolanıyordu. Ortada sahibi filan yoktu ve bahçeye nasıl girdiği belli değildi. Herhalde yanlışlıkla gelmişti. Hava aydınlanmıştı ama daha güneşin doğuşuna vardı. Ölü gibi derin uykuya dalmış şehir, günün erken saatinde gri-leylak renkte bir serinliğe bürünmüştü. Lara gözlerini kapadı. Bu hiçbir sesle benzerliği olmayan aksak nal sesinin onu hangi ücra diyarlara alıp götürdüğünü sadece Tanrı bilebilirdi.

Aşağıdan kapı çalındı. Lara kulak kabarttı. Birisinin kapıyı açmak üzere masadan kalktığını işitti. Gelen Nadya'ydı! Lara hemen karşılamak üzere kapıya koştu. Trenden indiği gibi gelmişti. Oldukça canlıydı ve etkileyici görünüyordu. Duplyanka'nın bütün inci çiçeklerinin kokusu üstüne sinmişti sanki. İki arkadaş ağızlarını açıp tek kelime söylemeye güç bulamadan, öylece ayakta durup neredeyse boğulacak kadar birbirlerine sımsıkı sarıldılar. İkisi de ağlıyordu.

Nadya yeni evlenen çifte ailesinin tebriklerini ve iyi dileklerini iletip hediyelerini vermeye gelmişti. Bavulundan kâğıda sarılı bir kutu çıkardı, paketi açıp kutunun kapağını açtı ve Lara'ya ender rastlanır güzellikte bir kolye uzattı. Konuklardan hayranlık sesleri yükseldi. Biraz ayılmış sarhoşlardan biri "Pembe Yemen taşı bu, evet, evet, pembe, ne sandınız ya, elmas kadar değerli" dedi. Nadya ise kolyenin safir olduğunu söylüyordu.

Lara, arkadaşını yanına oturtup ikramlarda bulundu. Kolyeyi tabağının yanına koydu, gözlerini ondan ayıramıyordu. Kutunun leylak rengi kadifesinin üstünde duruyor, yanar döner parıltısının değişimine göre kâh damla damla toplanmış bir avuç suyu, kâh küçük üzüm salkımını andırıyordu.

Bu arada, sızmış konukların bazıları ayılmaya başlamıştı. Gözleri açılanlar bu sefer de Nadya'nın şerefine kadeh kaldıranlara eşlik etmeye koyuldu. Onu da çabucak sarhoş ettiler. Kısa bir süre sonra ev uyku düzenine geçti. Sabah arkadaşlarını geçirmek üzere istasyona gidecek çoğunluk geceyi Laralar'da geçirmeye karar vermişti. Zaten konukların bir kısmı çoktan bir köşede sızıp kalmıştı. Lara elbiselerini bile çıkarmadan

divanda çoktan uyumuş olan Ira Lagodina'nın yanına nasıl kıvrıldığını anımsamıyordu bile.

Kulağına gelen bazı seslere uyandı. Avludaki sahipsiz atı aramak üzere gelen yabancıların sesleriydi bunlar. Lara gözlerini açtı ve Paşa odanın ortasına dikilmiş, kıpır kıpır ne yapıyor, bu hışırtılar neden kesilmiyor diye düşündü. Paşa yüzünü ona döndüğünde ise ayaktakinin Paşa olmadığını anladı. Bu çiçek bozuğu suratında kaşlarından çenesine kadar yara izi olan korkunç bir adamdı. O zaman eve hırsız girdiğini, adamın soyguncu olduğunu anladı. Bağırmak istedi ama ses çıkaracak gücü bulamadı. O anda kolyesini anımsayıp dirseğinin üstünde yükseldi ve yan gözle yemek masasına baktı. Kolye ekmek kırıntıları ve karamela kâğıtlarının arasında koyduğu yerdeydi. Hırsız masanın üzerindeki karışıklığın içinde onu görmemiş, Lara'nın özenle yerleştirdiği eşyaları karıştırmaya koyulmuştu. Akşamdan kalma, yarı uyur yarı uyanık Lara, durumu tam olarak kavrayamamıştı. İçinde bulunduğu durumdan ateş bastı. Öfkesinden tekrar bağırmak istediyse de gene ağzını açamadı.

Yapabildiği yalnızca dilini kımıldatmaktı. Bunun üzerine yanında uyuyan Ira'ya diziyle kuvvetlice vurdu. Acı içinde kalan Ira var gücüyle bir çığlık attı, Lara ancak o zaman bağırabildi. Hırsız topladığı eşyaları öylece bırakıp hızla kaçtı. Yattıkları yerden fırlayan erkeklerden bazıları, olanı biteni anlayınca hırsızın peşine düşmek istedi ama hırsız hiçbir iz bırakmadan yok olmuştu.

Yaşanan olay ve ardından gelişen dostane tartışmalar uyuyanları da uyandırdı. Akşamdan kalmışlığın izi bile kalmamıştı Lara'da. Arkadaşlarının biraz daha uyuma, oldukları yerde tembellik etme isteklerine taviz vermeden herkesi ayağa kaldırdı. Onlara kahve yapıp, tam olarak ayılmalarını sağladıktan sonra tren saatinde istasyonda buluşmak üzere hepsini evlerine yolladı.

Asıl iş, herkes gittikten sonra başladı. Lara el çabukluğuyla bir denkten diğerine koşturuyor, yastıkları yerleştiriyor, paketleri bağlıyordu. Bir yandan da Paşa ve kapıcı kadına, yardım etmek istiyorlarsa hiçbir şeye el sürmemeleri için yalvarıyordu. Her şey olması gerektiği gibi yolunda gitti ve toplanma işi zamanında bitti. Antipovlar gecikmediler. Tren katarı, geçirmeye gelenlerin veda için salladıkları şapkaların salınımlarına uygun olarak yumuşak hareketlerle yola koyuldu. Şapkaları sallamayı bıraktıkları

anda, uzaktan üç kez bağırdıkları işitildi. Muhtemelen “hurra” diye bağırmışlardı. Ardından tren hızlandı.

5

Hava üç gündür berbattı. Savaşın ikinci sonbaharıydı. İlk yılın aksine başarısızlıklar yaşanıyordu. General Burisov’un yönetimindeki Sekizinci Ordu, Karpatlar’daydı. Buradan aşağı inip Macaristan’ı işgal etmeyi planlarken geri çekilmek zorunda kalmıştı. Savaşın ilk aylarında ele geçirilen Galiçya boşaltılmıştı.

Artık yetişkin bir insan olan ve bu nedenle herkesin sadece Yura demek yerine, adını saygı gereği baba adı ile birlikte söyleyerek Yuri Andreeviç diye hitap ettiği Doktor Jivago, jinekoloji bölümünün doğum kısmında, az önce karısı Tonya’yı yatırdıkları odanın kapısının önünde koridorda duruyordu. Karısıyla vedalaşmış, Tonya’nın hastanede yatacağı süre boyunca nasıl haber alacağını konuşmak için ebeyi bekliyordu.

Fazla zamanı yoktu, hastaneye dönmek için acele ediyordu. Üstelik yolda iki hastasını evlerinde ziyaret etmesi gerekirken burada durmuş kıymetli zamanını, kuvvetli sonbahar rüzgârının verdiği eğimle yağan yağmurun tarladaki başakları dalgalandırışını camdan seyrederek harcıyordu. Henüz hava kararmamıştı. Yuri Andreeviç kliniğin arka bahçesini, Deviçi bahçesindeki konakların camlı verandalarını, elektrikli tramvayın hastane binalarından birine sabitlenmiş siyah hattını görebiliyordu.

Yağmur umutsuzca yağmaya devam ediyordu. Ne hızı kesilmiş ne de yoğunluğu azalmıştı. Rüzgârın yönünü belirlemesine aldırmadan hızlanarak serinkanlılıkla toprağı ıslatıyordu. Rüzgâr darbeleri, verandalardan birine sarılmış sarmaşığı yerden yere vuruyordu. Sanki onu kökünden çıkartıp atmak istercesine sarmaşığı havaya kaldırıyor, bütün gücüyle sarsıp eski bir paçavra parçası gibi yere atıyordu.

Terasların önünden geçen iki vagon hastaneye yanaştı. Gelen yaralıları içeri taşımaya başladılar. Özellikle Luts’taki çarpışmalardan sonra Moskova’daki askeri hastaneler tıka basa dolduğu için yaralılar merdiven boşlukları ve koridorlara yatırılıyordu. Hastanelerin genelindeki bu doluluk nedeniyle kadın hastalıkları bölümlerine de yaralı askerler alınmaya başlanmıştı.

Yuri Andreeviç sırtını cama dönüp yorgunluktan esnemeye başladı. Hiçbir şey düşünemez bir haldeydi. Aniden bir şey anımsadı. Çalıştığı Krestobozdvijenskaya hastanesinin cerrahi servisinde bir iki gün önce bir kadın hasta ölmüştü. Yura, ölümün ciğerlerindeki iltihaptan olduğuna inanıyordu. Diğerleri ise bu görüşe karşı çıkmıştı. Bugün otopsi yapılacak gerçek ortaya çıkacaktı. Ne var ki hastanelerinde otopsiyi yapan doktor ayyaşın biriydi. Bu işi nasıl kotaracağını ancak Tanrı bilirdi.

Hava çabucak karardı. Camdan bir şey görmek mümkün değildi. Sihirli değnek değmişçesine bütün pencerelerde ışıklar yandı. Soruları omzunu silkip gözlerini tavana dikerek yanıtlayan jinekoloji bölümünün başhekimi, Tonya'nın yattığı odayı koridora bağlayan bölmeden dışarı çıktı. Onun mimik dilinde bu hareketler, bilimin başarıları ne kadar büyük olursa olsun, sevgili dostum Horatio[26], çözemediği bulmacalar var, demekti.

Doktor, Yura'nın önünden geçerken gülümseyerek başıyla selam verdi ve elinin tombul parmaklarıyla yaptığı hareketlerle, beklemek ve durumu kabullenmek gerektiğini anlatarak sigara içmek üzere koridorun sonundaki bekleme salonuna gitti. O sırada doktorun tam aksine son derece konuşkan olan asistanı Yura'nın yanına geldi. "Yerinizde olsam eve giderdim" dedi. "Doğumun herhangi bir müdahale gerekmeden normal olacağından eminim. Diğer yandan, leğen kemiğinin biraz dar oluşu, bebeğin duruş pozisyonu ve sancıların olmaması, az da olsa endişe verici. Mamafih konuşmak için daha erken. Doğum başladığında kasılmaların niteliği ile belli olacak her şey. Ona göre anlayacağız."

Ertesi gün telefonu yanıtlayan nöbetçi Yura'ya kapamadan beklemesini söyleyerek bilgi almaya gitti ve on dakika kadar sonra döndüğünde son derece kaba ve uygunsuz bir tavırla "Git söyle ona, dediler" diyerek söze başladı ve "Karısını çok erken getirmiş, gelip geri alsın" sözleriyle tamamladı. Ahizenin başında öfkelen Yura, yetkili birisini telefona istediğinde gelen hemşire ise belirtilerin aldatıcı olduğunu, endişelenmeden bir iki gün daha beklemek gerektiğini söyledi.

Üçüncü gün Yura gece yarısı doğumun başladığını, gün ağarırken suyun geldiğini ve şiddetli kasılmaların sabahtan beri kesilmediğini öğrendi. Telaş içersinde hastaneye koşan Yura, koridoru geçerken yarı açık kapıdan Tonya'nın iç paralayan çığlıklarını duydu. Ancak tren rayları

altında kalıp organlarının bazılarını kaybetmiş insanların bağırabileceği bir şekildeydi haykırışları.

Yanına gitmesine izin vermiyorlardı. Parmaklarına kan oturacak derecede yumruklarını sıkıp pencerenin önüne gitti. Dışarda tıpkı bir gün önceki ve ondan önceki gün gibi gene yağmur yağıyordu. Odadan hastabakıcı kadın çıktı. Yeni doğanın ciyaklaması oradan yayıldı ortalığa. “Kurtuldu, kurtuldu” diye tekrarladı kendi kendine Yura.

“Oğlunuz oldu. Erkek. Karınız hayırlısıyla kurtuldu yükünden” diye yumuşak bir sesle konuştu hastabakıcı. “Şimdi yanına gidemezsiniz. Zamanı gelince göreceksiniz, merak etmeyin. Karınıza güzel bir hediye verin. Çok ıstırap çekti. İlk doğum tabii. İlk doğumlar hep eziyetli olur.”

“Kurtuldu. Kurtuldu” diye sevinen Yura, hastabakıcının söylediklerini, onun bu işteki rolünü tebrik eden sözlerini anlamıyordu. Onunla ne ilgisi vardı ki bu olayın? Baba-oğul ilişkisinde, babalığın kutsallığını kavrayamayacak durumdaydı, sanki tepeden inme gelen oğluna karşı herhangi bir his duymuyordu. Bütün bunlar bilincinin dışındaydı. Önemli olan Tonya’ydı. Ölüm tehlikesiyle karşı karşıya kalan ve bunu başarı ile atlatan Tonya.

Hastanenin yakınındaki bir hastasını görmeye gitti. Hastaya uğrayıp geri gelmesi yarım saat sürdü ancak. Odayı koridora bağlayan bölme ve odanın kapısı yarı açıktı. Ne yaptığının farkında olmadan bölmeyi geçti.

Beyaz gömlekli baş jinekolog kollarını tuhaf bir şekilde açarak yerden bitmiş gibi bir anda karşısına çıktı. Doğum yapanın işitmemesi için fısıldayarak “Nereye?” diyerek durdurdu Yura’yı. “Ne yapıyorsunuz, aklınızı mı kaçırdınız? Bırakın hastanın üstünde yaratacağınız psikolojik baskıyı, daha yara açık, her taraf kan içinde, mikrop taşıyabilirsiniz. Daha neler! Üstelik bir de doktor olacaksınız.”

“Ama ben... Şöyle göz ucuyla bir baksam. Buradan. Hemen çıkacağım sonra.”

“O zaman başka. Öyle olabilir. Yalnız beni sizi uyarmak zorunda bırakmayın! Dikkat edin. Kendinizi gösterecek olursanız, elimde kalırsınız, sağlam bir yerinizi bırakmam, ona göre.”

Koğuşta arkaları kapıya dönük önlüklü iki kadın, ebe ve çocuk bakıcısı, ayakta duruyordu. Çocuk bakıcısının elinde koyu kırmızı lastik parçası gibi eğilip büzülen tertemiz, yumuşacık insan dölü duruyordu. Ebe, bebeği göbek bağından ayırmış, göbeği bandajla kapatmakla uğraşıyordu.

Tonya hasta koğuşunun ortasında cerrahi bölümü olarak ayrılmış kısımdaydı. Yerden oldukça yüksek bir yatakta yatıyordu. Heyecandan her şeyi abartılı algılayan Yura'ya yatağın yüksekliği, ayakta yazı yazanların kullandığı kürsü kadarmış gibi geldi.

Tavana yaklaşan yükseklik görüntüyü daha da sıradan bir şekilde ölümcülleştirmişti. Çektiği acıdan terler içinde kalan Tonya, eziyetten bitmiş bir durumdaydı. Odanın ortasında yükselmiş bu hali, nereden geldikleri belli olmayan yeni yolcuları ile ölüm denizini geçerek karadaki yaşama ulaşmayı başararak körfeze demir atmış bir gemiyi andırıyordu.

Çalıştığı hastanede herkes Yuri'yi tebrik ediyordu. Haberin bu kadar çabuk yayılmış olmasına şaşırdı.

"Çöplük" bazen de "meyhane" dedikleri nöbetçi odasına gitti. Hastanede her yer dolup taştığı için burası aynı zamanda vestiyer olarak da kullanılıyordu. Dışardan gelenler paltolarını burada çıkarıyor, kar çizmelerini de gene burada değiştiriyorlardı. Her köşede unutulmuş paketler vardı. Yerler sigara izmariti ve kâğıt parçalarıyla kaplıydı.

Pencerenin önünde duran omuzları sarkık yaşlıca bir doktor, elindeki kavanozu ışığa tutmuş, gözlüğünün altından içindeki koyu sıvıya dikkatlice bakıyordu. Duruşunu bozmadan "Tebrikler" dedi. Gözünü kavanozdan ayıramıyordu.

"Teşekkür ederim. Çok naziksiniz."

"Teşekkür etmenize hiç gerek yok. Ben bir şey yapmadım. Otopsiyi Piçujkin yaptı. Emin olun hepimiz çok etkilendik. Gerçekten karaciğer ilhitabıymış. Herkes 'Teşhis dediğin böyle olur' diyor ve yalnızca bu konuyu konuşuyor."

Tam o sırada hastanenin başhekimi içeri girdi. Her ikisini de başıyla selamlayıp "Buranın hali ne böyle. Mezbeleliğe dönmüş. Doktor odasından çok yolgeçen hanına benziyor. Rezalet! Evet Jivago, haklıymışsınız, karaciğer iltihabıymış. Biz yanılmışız. Tebrik ederim. Diğer yandan, hoş olmayan bir şey söylemek zorundayım. Uzmanlık alanınızı incelediler. Bu sefer sizi kurtarmamız mümkün olmayabilir. Bildiğiniz gibi orduda doktor ihtiyacı korkunç boyutta. Korkarım, yakında siz de barut koklamaya başlayacaksınız."

Antipovların Yuryatin’e uyum sağlamaları beklediklerinden de daha kolay oldu. Gişarları sevgiyle anımsıyorlardı burada. Özellikle bu durum yeni bir yere yerleşmede karşılaşılan bütün zorluklarda Lara’nın işini kolaylaştırmıştır.

Lara sürekli olarak bir şeylerle uğraşıyordu. Ev işleri ve üç yaşındaki kızları Katya’nın bakımı onun üstündeydi. Yardımcı olarak işe aldıkları kızıl saçlı Marfutka, ne kadar yardım etse de yeterli değildi. Lara -yetişkin adıyla Larisa Fedorovna- Paşa’nın işlerinin de destekçisiydi. Aynı zamanda kız lisesinde de öğretmenlik yapıyordu. Hiç soluk almadan çalışıyordu. Bu tam anlamıyla hayalini kurduğu yaşam biçimiydi.

Yuryatin’de yaşamak Lara’nın hoşuna gidiyordu. Burası onun doğup büyüdüğü yerdi. Kent, Ural demiryollarının bir kolunun bağlı olduğu ve üstünde rahatlıkla gemi taşımacılığı yapılan Rınva Nehri’nin kenarında kuruluydu.

Yuryatin’de kışın yaklaşmakta olduğu, sandalların sahipleri tarafından nehir kenarlarından alınıp at arabalarıyla şehre taşınmasından anlaşılırdı. Kayıklar evlerin bahçelerinde açık havada kışın geçip baharın gelmesini beklerdi. Başka yerlerde leyleklerin gidişi ya da ilk karın taşıdığı anlamı, burada avluların ücra köşelerinde beyazlamaya başlayan toprağın üstündeki ters dönmüş kayıklar taşıyordu.

Antipovların kiraladığı evin avlusunda da ters konmuş böyle bir kayık vardı ve Katya kendine çatı yaptığı bu kayığın altında bahçede oynardı. Lara’nın ruhu uzak taşra köşesinde yaşamaya uygundu. Bölgenin ileri gelenlerinin kuzeylilere özgün şekilde “o”ları vurgulayarak konuşmaları, keçe çizme ve kalın yünlü kumaştan ceket giymeleri ve her şeye kolayca inanmalarını sağlayan saflıkları hoşuna gidiyordu. Doğduğu topraklar ve sıradan halk onu kendine çekiyordu.

Ne var ki Moskovalı bir demiryolu işçisinin oğlu olan Pavel Pavloviç’in tuhaf bir biçimde “başkentli” olduğu ortaya çıkmıştı. Yuryatinlilerden Lara kadar hoşlanmıyordu. Onların kabalıklarından ve görgüsüzlüklerinden rahatsız oluyordu. Geçen zaman içersinde sıradışı bir yeteneği kendini göstermişti. Çok hızlı okuyabiliyor, okuyup öğrendiklerini asla unutmuyordu. Daha önceden de Lara’nın yönlendirmesiyle çok kitap okumuştu. Gurbet köşelerinde geçirdiği yıllarda okuma oranı o kadar artmıştı ki Lara’nın bile yeterince bilgili olmadığını düşünüyordu. Kafa olarak birlikte çalıştığı öğretmenlerin ilerisindeydi ve onların arasında

boğulmaktan yakınıyordu. Çalışma arkadaşlarının yaşadıkları savaş döneminin modasına uygun, formal ve biraz da şovenliğe varan vatanseverlik duyguları, Paşa'nın bu konuda oldukça karmaşık olan hisleriyle hiçbir şekilde uyuşmuyordu.

Pavel Pavloviç klasik edebiyat eğitimi almıştı. Okulda Latince ve eski çağ tarihi dersleri veriyordu. Kadim bir realist olarak, matematik, fizik ve fen bilimlerine karşı içinde bastırdığı eğilim birden ortaya çıkıvermişti. Bu konularda kendi kendini üniversite düzeyinde eğitmeyi başardı. İlk fırsatta bu uzmanlık alanlarında sınav verip fen bilimlerinden herhangi birinde öğretmen olmayı ve ailesi ile birlikte Petersburg'a taşınmayı hayal ediyordu. Geceleri geç saatlere kadar çalıştığı için sağlığı bozuldu. Uykusuzluk çekiyordu.

Karısıyla ilişkileri iyi ama bir hayli de karmaşıktı. Lara'nın iyiliği ve özeni onu eziyordu. Diğer yandan, Paşa hiçbir zaman onu eleştirmeye kalkışmıyordu. Sıradan bir uyarısını gizli bir ima olarak algılamasından çekiniyordu. Örneğin Lara'nın asil bir soydan geldiğini kendisinin ise soyunun sopunun belli olmadığını ya da kendisinden önce onun başkasına ait olduğunu söylemezdi. Lara'nın alınganlık göstereceği korkusu hayatlarını doğallıktan uzaklaştırmıştı. Birbirlerine karşı gösterdikleri aşırı minnettarlıkla her şeyi iyice zorlaştırıyorlardı.

O akşam konukları vardı. Pavel Pavloviç'in birkaç öğretmen arkadaşı, Lara'nın çalıştığı okulun müdürü Paşa'nın bir keresinde bilirkişilik yaptığı mahkeme üyesi misafirlerinin bazılarıydı. Bütün bu insanlar, Paşa'nın görüşüne göre, tam anlamıyla aptaldı. Lara'nın bu insanlara gösterdiği nezakete sinir oluyor, onlardan gerçekten hoşlanabildiğine inanamıyordu.

Lara konukların ardından uzun uzun odaları havalandırdı ve mutfakta Marfutka'yla bulaşıkları yıkadı. Katya'nın üstünün tam örtülü olduğuna ve Pavel'in uykuya daldığına emin olduktan sonra çabucak soyundu, ışığı kapayıp annesinin koynuna giren bir çocuk edasıyla kocasının yanına yattı. Paşa uyuyormuş gibi yapmıştı ama uyumuyordu. Son zamanlarda ciddi bir şekilde uykusuzluk problemi çekiyordu. Daha üç dört saat uykuya dalamayacağını biliyordu. Uykusunun gelmesini beklemek ve misafirlerden sonra eve sinen tütün kokusundan kurtulmak için usulca kalktı ve pijamasının üstüne kabanını alıp kalpağını da takarak dışarı çıktı.

Bulutsuz bir sonbahar gecesiydi, hava ayaza çekmişti. Paşa'nın bastığı yerlerde ince buz parçaları çıtırdıyordu. Yanan ispirto lambasının

alevi gibi yıldızlarla dolu gökyüzü, mavi devinimlerle kara topraktaki donmuş çamur topaklarını aydınlatıyordu.

Lara ve Paşa Antipov'un yaşadıkları ev limanın aksi yöndeydi. Sokaktaki en son evdi. Ardından tarlalar başlıyordu. Tarlaların arasından demiryolu geçiyordu. Hattın yakınında bir yerde bekçi kulübesi vardı. Demiryolunda bir de geçit vardı.

Ters duran kayığın üstüne oturan Pavel gökyüzünü seyretmeye koyuldu. Son yıllarda bütünleştiği düşünceler, tekrar güçlü bir şekilde benliğine egemen olup moralini bozdu. Artık iyice düşünüp bu duruma bir son vermeliydi, hatta en iyisi bugün bir karar vermekti.

"Bu durum daha fazla süremez" diye düşündü. Sonucun böyle olacağı önceden de anlaşılabilirdi ama kavraması geç olmuştu. Lara, daha çocukken ona öyle bakmasına izin vermiş ve onu istediği gibi biçimlendirmişti. Kışın evlenmelerinin arifesinde Lara kendisi ayrılmalarını istediğinde nasıl olmuştu da aklını toplayamamıştı? Lara'nın kendisini değil, onda somutlaştırdığı başarılarını sevdiğini anlamıyor muydu? Bu esin ve övünç kaynağı görev anlayışıyla gerçek aile hayatı arasındaki ortak payda neydi? İş in en kötü yanı onu ilk günden beri aynı biçimde seviyordu. İnsanın aklını başından alacak kadar güzeldi. Peki onun hisleri aşk değil de Lara'nın yüce gönüllüğü ve güzelliği karşısında duyduğu minnettarlıkla karışık hayranlık olabilir miydi? Off. Nasıl çıkacaktı bu işin içinden! Şeytan bile beceremezdi bunu!

Şimdi ne yapmalıydı? Lara ve Katya'yı bu aldatmacadan kurtarabilir miydi? Bu kendisinin kurtulmasından bile daha önemliydi. Evet, ama nasıl olacaktı bu? Boşanarak mı? Kendini nehre atıp boğularak mı? Ne saçma sapan düşünceler bunlar, diyerek sinirlendi Paşa. Asla böyle bir şey yapmayacaktı. O zaman yalnızca zihninden geçiriyor olsa da niye böyle tuhaf şeyler geliyordu aklına?

Sanki yanıt istermiş gibi yıldızlara bakıyordu. Kimi gruplar halinde, kimi tek tek, büyüklü küçüklü, mavili yanardönerli parıldıyordu hepsi. Ansızın ortaya çıkan bir ışık yıldızların parıltısını sönükleştirdi. Paşa'nın oturduğu sandalın arkasında kalan bahçe ve ev kısa, keskin bir ışıkla aydınlandı, sanki biri elinde meşaleyle tarladan bahçe kapısına doğru koşuyordu. Bu, gökyüzüne sarı duman ve kıvılcım parçaları saçarak geçitten geçip batıya asker taşıyan bir trendi. Geçen yıldan bu yana, gece gündüz belli bir tarifeye bağlı olmadan geçer olmuştu bu trenler.

Paşa gülümseyerek kayıktan kalktı ve uyumaya gitti. Aradığı çözümü bulmuştu.

7

Lara Paşa'nın bu kararını duyunca kulaklarına inanamadı, şaşırıp kaldı. "Düşünmeden verilmiş bir karar, gene bir hevese kapıldı" diye düşündü. "Üstünde durmazsam unutur gider."

Ancak beklediği gibi olmadı, kocası iki hafta içinde belgelerini askerlik şubesine verdi, lisede derslerini yardımcısına bıraktı hatta Omsk kentindeki askeri okuldan davet bile aldı. Artık gitmesi yakındı. Lara sıradan köylü kadınlar gibi Paşa'nın ellerine sarılıp ayaklarına kapanıyor "Paşa, Paşa'm benim" diye haykırıyordu. "Beni ve Katya'yı kimlere bırakıyorsun? Yapma bunu, gitme! Henüz hiçbir şey için geç değil, ben her şeyi hallederim. Hem sen doktora da görünmedin. Kalbinin zayıf olduğunu biliyorsun. Ayıp mı san ki? Peki aileni böyle bir çılgınlığa sürüklemek ayıp değil mi? Üstelik gönüllü gidiyorsun! Sürekli asker olduğu için kardeşim Rodion'la alay eden sen değil miydin, birden ne oldu da ona imrendin? Şimdi sen onun gibi kılıç kuşanıp subaylık mı taslayacaksın? Paşa, neyin var senin, tanıyamıyorum seni. Seni böyle değiştiren ne, aklını mı yitirdin yoksa? Doğru söyle bana lütfen, Tanrı aşkına klişeleri bırak da söyle bana, Rusya'nın ihtiyacı olan şey bu mu?"

Sonra aniden Lara konunun aslında farklı olduğunu anladı. Ayrıntılarda akıl yürütmek konusunda beceriksiz olsa da temel sorunu algılamıştı. Paşa, Lara'nın ona olan ilgisini karıştırmıştı. Paşa'ya gösterdiği aşırı ilgi ve özeni annelik olarak yorumlamış, bu sevginin alışılmış kadın sevgisi olduğunu anlayamamıştı. Lara dudaklarını ısırıp içindeki fırtınayı bastırmaya çalıştı.

Dayak yemiş gibiydi, daha fazla bir şey söylemeden gözyaşlarını içine akıtarak kocasının yol hazırlıklarını yapmaya koyuldu.

Paşa gittikten sonra şehir sessizleşmiş gibi geldi Lara'ya, kargalar bile daha az uçuyordu. "Hanımım, hanımım" diye Marfutka umutsuzca sesleniyor, Katya elinden çekiştirdiği annesine boş yere "anne, anneciğim" diyordu. Bu olay Lara'nın hayatındaki en ciddi yenilgiydi. En büyük, en kutsal umutları yıkılmıştı.

Kocasının durumunu Sibirya'dan gönderdiği mektuplardan öğreniyordu. Çok geçmeden karısı ve kızını özlemeye başlamıştı. Birkaç ay sonra Paşa, erken terfi aldı ve beklenmedik bir şekilde cephede görevlendirdi. Yolu Yuryatin'in oldukça uzağından geçti, sevkiyatın acil olması nedeniyle Moskova'da da kimseyi görecek vakti olmadı.

Artık mektuplar cepheden geliyordu. Paşa'nın Omsk'ta çalıştığı liseden gönderdiklerinden daha canlı ve neşeliydi bu seferkiler. Paşa cephedeki bir hizmetinden ya da hafif bir yaralanmadan dolayı ailesini ziyaret izni almanın peşine düşmüştü. Kısa bir süre sonra düşüncesini gerçekleştirebileceği şartların oluşabileceğini yazdı Lara'ya. Komutan Brusilovski'nin yönetimindeki ordu, ön harekâtı tamamlamış, saldırıya hazırlanıyordu. Bu bilgilerin ardından Paşa'nın mektuplarının arkası kesildi. Önceleri Lara pek endişelenmedi. Saldırıya hazırlanan bir orduda olanak bulamadığını ve hareket halinde olmaları nedeniyle yazamadığını düşündü.

Sonbaharda ordu sabit düzene geçti. Birlikler mevzilerini hazırlamaya başlamıştı. Ne var ki hâlâ Paşa'dan bir ses çıkmıyordu. Lara huzursuzlanmaya başladı. Önce Yuryatin'de sorup soruşturdu, dilekçeler yazdı. Ardından Moskova'ya ve Paşa'nın bildiği cephedeki son adresine mektuplar gönderdi. Kimsenin bir şeyden haberi yoktu. Mektuplarına yanıt veren olmadı.

Pek çok kadın gibi o da savaşın en başından beri, askerlerin emrine verilen Yuryatin hastanesinde gönüllü olarak çalışıyordu. Bu işle daha ciddi bir şekilde ilgilenmeye başladı. Hastanedeki eğitimi tamamlayarak gerekli sınavları verdi ve hemşire oldu. Okuldaki görevinden altı ay izin aldı. Yuryatin'deki evlerini Marfutka'ya emanet ederek kucağında Katya'yla Moskova'ya gitti. Kologrivovların kızı Lipa'ya bırakacaktı Katya'yı. Lipa'nın Alman asıllı olan kocası, diğer Alman vatandaşlarıyla birlikte Ufa kentinde göz hapsinde bulunuyordu.

Uzaktan yaptığı arama çalışmalarının faydasız olduğuna inanan Lara, olayın geliştiği yerde şahsen araştırma yapmaya karar vermişti. Bu amaçla, Macaristan sınırındaki Möze-Labarch'a gitmekte olan sıhhiye treninde hemşire sıfatıyla görev aldı. Burası Paşa'nın son mektubunu gönderdiği yerdi.

Grandüşes Tatyana Yardım Komitesi tarafından yollanan yardım treni yaralılara yardım etmek amacıyla tümen karargâhının olduğu istasyona gelmişti. Küçük ve bakımsız vagonlardan oluşan uzun trenin diğerlerine göre biraz daha iyi olan vagonu, asker ve subaylara çeşitli hediyeler getiren Moskovalı toplum gönüllüsü insanlara ayrılmıştı. Gordon da onların arasındaydı. Çocukluk arkadaşı Jivago'nun tümene yakın bir köyde kurulu revirde görev yaptığını öğrenmişti.

Cephe sınırları içinde kalan bu köye gidebilmek için gerekli izin kâğıdını almayı başararak o yöne giden bir at arabasına binmişti. Arabacı Belaruslu ya da Litvanyalı'ydı, Rusça konuşuyordu. Önceden öyle örnekler yaşanmıştı ki herkes karşısındakinin ispiyoncu olmasından korkarak laflıyordu. Göstermelik sadakat sözleri sohbetin ilerlemesine olanak vermedi. Bu nedenle yolun büyük bir kısmında yolcu da arabacı da suskun kaldı.

Tümen merkezindekiler orduları yönlendirmeye ve mesafeleri yüzlük birimlerle ölçmeye alışık olduklarından köyün yakınlarda bir yerde olduğunu, yirmi yirmi beş verstten daha uzak olmayacağını söylemişlerdi. Oysa seksen verstten daha fazla yol katetmeleri gerekti.

Yol boyunca ufukta sol taraftan başlayıp gittikleri yöne doğru uzayan çizgiden gök gürültüsü benzeri pek de iç açıcı olmayan gümbürtüler geliyordu. Gordon hayatında hiç deprem yaşamamıştı. O nedenle, düşman toplarının uzaktan gelen bu tatsız homurtularını deprem sanması, volkan patlamasına benzetmesi çok doğaldı.

Akşam çökerken patlama seslerinin geldiği tarafta gökyüzünün alçak kısımları pembe titrek alevlerle kaplandı ve bu görüntü sabaha dek değişmedi. Araba yıkılmış köylerden geçiyordu. Birçoğu sakinleri tarafından terk edilmişti. Bazılarında, insanlar toprağın altına kazdıkları sığınaklarda yaşıyordu. Bu tip köyler bir zamanlar evlerin dizili olduğu şekilde sıralanmış taş ve moloz yığınlarından ibaretti. Bir bakışta tek bir otun bile olmadığı çöle benzeyen köyleri bir ucundan diğerine görmek mümkündü. Yangınlar sonucu evlerini yitirmiş yaşlı kadınlar, eskiden onları dışardan gelen tehlikelerden koruyan duvarlarının hâlâ var olduğu hayaliyle kendi evlerinin kül yığınlarını karıştırıyor, bulabildiklerini bir yerlere saklıyorlardı.

Yanlarından geçen Gordon'u selamladıkları bakışlarıyla bir yandan da yeryüzündeki insanların akıllarını başlarına almasının yakın olup

olmadığını, yaşamlarındaki huzur ve düzenin bir daha dönüp dönmeyeceğini soruyorlardı.

Gece yarısı bir devriye birliğiyle karşılaştılar. Toprak yoldan geri dönüp ara yollardan ilerlemeleri emredildi. Arabacı bu yeni yolları bilmiyordu. Yaklaşık iki saat boşu boşuna dolanıp durdular. Gün ağarırken arabacı ve yolcusu aradıkları yeri buldu. Ancak burada kimsenin revirden haberi yoktu. O zaman bölgede aynı adı taşıyan iki köy olduğu anlaşıldı. Biri bu, diğeri ise asıl aradıklarıydı. Sabah olduğunda amaçlarına ulaştılar. Köyün yakınlarına geldiklerinde etrafa yayılan şifalı ot ve tentürdiyot kokusunu duyan Gordon, gün boyu Jivago ile beraber olduktan sonra geceyi burada geçirmeden istasyondaki arkadaşlarının yanına döneceğini düşündü. Ancak bazı gelişmeler köyde bir iki hafta geçirmesine neden oldu.

9

O günlerde cephe hareketlenmişti. Beklenmedik değişiklikler yaşanıyordu. Bulundukları mevkiden, Gordon’un geçtiği güneye doğru, atağa geçen destek birlikleri güçlendirilmiş düşman hatlarını yarmayı başarmıştı. Saldırılarını sıklaştırarak daha da içerilere doğru ilerliyorlardı. Arkalarından gelen yardım birlikleri öncü grubun temizlediği alanı daha da genişletiyordu. Bu gelişme pek çok kişinin esir düşmesine neden oldu. Asteğmen Paşa Antipov da son harekâtta, birliğiyle birlikte teslim olmak zorunda kalanlar arasındaydı.

Hakkında gerçek dışı söylentiler dolaşıyordu ortalıkta. Bir şarapnel çukurunda ölüp kaldığını düşünüyorlardı. Bilgiyi aynı birlikten arkadaşı Galiullin vermişti.

Söylediğine göre saldırıya geçtikleri sırada gözleme kulesinden birliği izliyordu ve Antipov’un askerleriyle hareket ettiğini ve ölümünü görmüştü. Galiullin’in gözünün önünde yaşanan sıradan bir saldırı sahnesiydi. İkiye ayrılmış olarak, hızla, neredeyse koşar adım, ilerleyerek rüzgârda hareketlenen kuru ot ve çalılarla kaplı düzlüğü geçmek zorundaydılar. Bu cesur hareketlerinin sonucunda onlardan beklenen, süngüleri ya da el bombalarıyla karşı tarafta bulunan Avusturyalıları yok etmeleriydi. Koşan askerler düzlüğün sonunun gelmeyeceğini düşündüler. Önceleri önlerinde ilerleyen komutanları, sonradan onlarla koşmaya başlamıştı. Yukarı kaldırdığı elinde tuttuğu tabancasını sallayarak bütün gücüyle “hücum” diye

bağırıyor ama sanki kendisi de dahil kimse onu işitmiyordu. Koşan askerler belirli aralıklarla yere yatıyor, sonra hep birlikte ayağa kalkıp daha güçlü haykırışlarla koşmaya devam ediyorlardı. Her seferinde genelden daha farklı, sanki ormandaki koca gövdeli ağaçlar gibi, yere düşenler ise bir daha kalkamıyordu.

“Hedefin ötesine atış yapıyorlar. Sahra telefonundan haber ver” dedi Galiullin yanındaki topçu subayına. “Ya da bırak. Doğru yapıyorlar, ateş hattını genişlettiler.”

O sırada birlik düşman hattına iyice yaklaşmıştı. Ateşi kestiler. Birden oluşan sessizlikte gözetleme noktasındakilerin kalbi, sanki bir dakika sonrasında kahramanlık ve cesaretleriyle olağanüstü iş başarmak zorunda olan askerleri Avusturyalıların önüne süren Antipov’un yerinde kendileri varmışçasına deli gibi atmaya başladı. Tam o anda birbirinin ardı sıra onaltılık iki Alman mermisi patladı. Ortalığı kaplayan toprak ve dumandan sonra yaşananlar görünmez oldu.

“Aman Allahım[27]! Yeter! Bitsin artık!” diye fısıldadı Galiullin, bembeyaz olmuş dudaklarının arasından. Üçüncü mermi gözetleme noktasının oldukça yakınına düştü. Yere kapaklanan askerler bir an önce oradan uzaklaşmak için aceleye kapıldı.

Galiullin ile Paşa aynı barınakta kalıyorlardı. Karargâhtakiler Paşa Antipov’un gerçekten öldüğünü ve bir daha geri dönmeyeceğini kabullendiklerinde, ilerde karısına iletmek üzere kişisel eşyalarını ve fotoğraflarını saklaması görevini onu iyi tanıyan Galiullin’e verdiler. Tamirci sıfatıyla gönüllü olarak orduya katılan Galiullin yeni astsubay olmuştu. Eskiden Tverzinlerin evindeki kapıcı Gimazettin’in oğlu, yeni yaşamındaki terfisini kendisini sürekli döven ustası Hudoleev’e borçluydu. Rütbesinin yükselmesinden sonra kimsenin, hatta kendisinin bile anlamadığı bir biçimde cephe gerisinde destek veren oldukça rahat bir garnizona düşmüştü. Buradaki görevi sakatlanmış erlere komuta etmekti. Her sabah yaralı ve hasta subaylarla, unuttukları içtima düzeninde talim yapıyorlardı. Bunun dışında, levazım depolarındaki nöbet sistemini kontrol etmek de Galiullin’in sorumluluğundaydı. Buradaki görevi oldukça rahattı ve başka bir şey yapması gerekmiyordu. Nasıl olduysa beklenmedik bir biçimde Moskova’dan gelen ve emrine verilen yaşlı gönüllüler birliğini

oluşturan yeni askerlerin arasında gayet iyi tanıdığı Petr Hudoleev de karşısına çıktı.

Zoraki bir tebessümle “Eski tanıdıklar da buradaymış” dedi Galiullin. Hazırola geçip asker selamı veren Hudoleev, “Evet, efendim” diye yanıtladı. Karşılaşmalarının bu selamlaşmayla son bulması beklenemezdi. Kendinden alt seviyedeki askeri daha ilk hatasında acımasızca azarlayan Galiullin, sonraları, erin doğrudan yüzüne bakmak yerine başka tarafa bakmasını bile bahane ederek suratını dağıtıp iki gün katıksız hücre hapsine gönderdi.

Artık Galiullin her adımda geçmişin öcünü alıyordu. Askeri hiyerarşinin geçerli olduğu ortamda bu hesaplaşma oldukça orantısız ve adi bir oyundu. Ne yapılabilirdi ki? İkisinin daha fazla aynı ortamda kalması imkânsız bir hale gelmişti. Ama bir subay, bir eri tayin edildiği görev yerinden başka bir yere disiplin suçundan başka hangi nedenle gönderebilirdi ki? Diğer yandan da Galiullin hangi bahaneyle kendi tayinini isteyebileceğini düşünüyordu. Cephe gerisi görevinin sıkıcı ve işe yaramaz olduğunu öne sürerek Galiullin sıcak savaşın sürdüğü bir yere gönderilmeyi istedi. Bu onun sicili için olumlu oldu, daha sonraki gelişmelerde de iyi bir subay olduğunu kanıtladı ve kısa sürede rütbesi yükseldi.

Galiullin, Paşa Antipov’u Tverzinlerin zamanından tanıyordu. 1905 yılında Paşa altı ay Tverzinlerin yanında kaldığı dönemde Galiullin, o zaman herkesin bildiği ve sevimli haliyle söyledikleri Yusufçuk onların evine gider, birlikte oyun oynayıp vakit geçirirlerdi. Bir ya da iki kere Lara’yı da görmüştü. Daha sonraları ondan hiç haber almamıştı. Paşa, Yuryatin’den gelip onların birliğine katıldığında Galiullin eski tanıdığındaki değişimi görmüş ve hayretler içinde kalmıştı. Kız gibi çekingen, üstü başı komik bir şekildeki o özenli çocuk gitmiş yerine sinirli, her şeyi bilen, altındakileri hor gören biri gelmişti. Akıllı, çok cesur, suskun ve alaycıydı. Zaman zaman Galiullin ona baktığında derinlerde bir yerde düşüncelerine takılmış ikinci bir kişiyi, karısına ya da kızına olan özlemi görürdü. Paşa sanki masal kahramanıymış da büyülenmiş gibi gelirdi ona. Artık yoktu, Paşa’dan geriye birkaç kâğıt parçası ve fotoğrafla birlikte ondaki dönüşümün sırrı kalmıştı.

Er ya da geç Lara’nın arayışları Galiullin’e dek uzanacaktı. Ona yazmayı tasarlıyordu. Ancak çarpışmalar çok yoğundu. Gerektiği gibi açıklama yazmaya gücü yoktu. Lara’yı bu acı darbeye hazırlamak istiyordu.

Bu nedenle bu önemli sorumluluğunu, Lara'ya yazacağı mektubu sürekli erteleme işini, genç kadının kendisinin cepheye hemşire olarak geldiğini öğreninceye dek sürdürdü. O zaman da hangi adrese göndereceğini bilmiyordu.

10

Doktor Jivago kaldıkları Galiçyalı kulübesine öğleyin yemeğe geldiğinde Gordon, her gün yaptığı gibi "Nedir durum? Bugün at bulunabilecek mi?" diye sordu. Yuri şöyle yanıtladı: "Ne atından söz ediyorsun? Bütün yollar kapalıyken nereye gitmeyi düşünüyorsun ki? Her tarafta akıl almaz bir kargaşa var. Kimse bir şey anlamıyor. Güneyde birkaç noktada Almanları kuşatmışız ya da savunmalarını yarmışız, söylediklerine göre bu arada bizden esir düşenler olmuş, kuzeyde Almanlar geçit vermez diye düşünülen yerdeki Sventa'yı geçmişler. Süvari kolordusuymuş bu. Demiryollarını tahrip edip depoları yakıyorlarmış. Bizi kuşatmakta olduklarını sanıyorum. Durumumuzu anlıyor musun? Sen de kalkmış bana at soruyorsun. Hadi ama Karpenko" dedi emirerine "Hazırla masayı, acele et biraz. Ne var bugün yemekte? Paça mı, güzel."

Revirin de bulunduğu sıhhiye birliği, ilgili birimleri ile beraber şans eseri harap olmamış bir köye yerleşmişti. Parlak evler batıda olduğu gibi çok ve dar pencereliydi. Sağlam kalmış camlarda kanatlı kafes vardı.

Pastırma yazı yaşanıyordu. Altın sonbaharın bu sıcak günlerinde hava açıktı. Doktor ve subaylar gündüzleri camları kapatmıyorlar, pencere pervazlarında, alçak, beyaz boyalı tavanlarda kara bulutlar halinde uçuşan sinekleri öldürüyorlardı. Üniformalarının, iç gömleklerinin düğmelerini açıyorlar, ardından sıcak çorba ve çay içip ter içinde kalıyorlardı.

Akşamları ise sobanın açık kapağının başında çömelip ıslak çalı çırpıyla tutuşturmaya çalıştıkları kömürleri üflüyorlar, dumandan gözleri yanmış bir halde adam gibi ateş yakmayı beceremeyen emirerlerine sövüyorlardı.

Sakin bir geceydi. Gordon ve Jivago karşılıklı duvarların önüne konmuş kerevetlerde uzanmışlardı. Aralarında yemek masası ve duvardan duvara uzanan dar, uzun pencere vardı. Oda sıcak ve sigara dumanı kaplıydı. Pencerenin iki uç kanadını açmışlar, sonbahar akşamının içeri süzülen taze serinliğini solukluyorlardı. Beraber oldukları bütün bu gün ve

gecelerde alışkanlık haline getirdikleri gibi gene sohbet ediyorlardı. Her zamanki gibi cephe tarafında ufuk, koyu pembe alevler içindeydi ve bir dakika bile ara vermeden düzenli bir mırıltı şeklinde devam eden ateş sesleri sanki birlikler biraz kenara gitmiş gibi daha kuvvetli ve diğerlerinden farklı daha alçaktan işitildiğinde Jivago sese saygı gösterirmişçesine konuşmasına ara vererek "Bu Bertha" dedi. " On altı pusluk yeni Alman topu. 60 *pood*[28] ağırlığında" diye ekledikten sonra konuşmalarının nerede kaldığını anımsamadan lafa devam etti.

Gordon "Köy ne kokuyor sürekli?" diye sordu. "Daha geldiğim ilk gün fark ettim. Böyle şekerli hoş ama aynı zamanda da itici. Fare kokusunu andırıyor."

"Anladım neden söz ettiğini. Kenevir o kokan. Burada çok fazla kenevir tarlası var. Kenevirin kendi kokusu ağır ve bayıltıcı. Bir de ateş hattında ölüleri kenevirlerin altına yığdıkları oluyor. Oralarda uzun süre kalıp çürüyorlar. Ceset kokusu burada oldukça yaygın, alışıldık bir şey. Gene Bertha. İşittin mi?"

Beraber geçirdikleri bu günler boyunca dünyadaki her şeyden konuştular. Gordon arkadaşının savaş ve dönemin genel ruhu hakkındaki görüşlerini biliyordu. Yuri ona tarafların birbirlerini böylesine kanlı bir şekilde yok etmeye çalışmalarına; yaralıların, özellikle de son zamanlarda gelen yaralıların son teknolojiyle yapılan çarpışmalar sonucu sakat kalacak et parçalarına dönüşmesini izlemeye alışmasının ne kadar güç olduğunu anlatmıştı.

Gordon her gün Jivago'ya eşlik ediyor ve onun sayesinde pek çok şey görüyordu. Diğerlerinin insanüstü bir güçle ölüm korkusu duymadan nasıl da riske atılarak kendilerini kurban etme cesaretini göstermelerini izlemenin, kendisi adına ahlaksızlık olduğunun bilincine varmıştı. Diğer yandan bu konuda bir şey yapmadan, boşu boşuna ah çekmenin de pek erdemli olduğunu düşünmüyordu. Yaşamın insana dayattığı konuma uygun şekilde dürüst ve doğal davranmak gerektiğine inanıyordu.

Yaralıların durumunu görünce bayılmak kaçınılmazdı, Gordon bunu kendinde denemek için kaldıkları yerin batısında bulunan ve hemen hemen cephede sayılan gezici Kızılhaç ilkyardım birliğine gitmek istedi. Büyük ormanın başladığı yerde yarısı top ateşiyle yok olmuş bir koruluğa geldiler. Kırılıp ezilen dal ve çalıların arasında dağılıp parçalanmış silah

kalıntılarının darmadağınık yığınları vardı. Ağaçlardan birine bir binek atı bağlanmıştı. Uzakta görünen orman evinin çatısının yarısı uçmuştu. Gezici ilkyardım birimi buraya konuşlanmıştı, evden yolla ayrılan ormanın orta kısmına kurulu iki büyük gri çadırdan oluşuyordu.

“Seni buraya getirmem saçmalık” dedi Jivago. “Siperler hemen yanı başımızda, bir buçuk, iki verst var aramızda, bizim birlikler hemen şurada, ormanın ötesinde. İşitiyor musun seslerini? Kahramanlık taslamaya kalkma lütfen, inanmam. Korkudan ödünün kopması çok normal. Her an durum değişebilir. Toplar buraya düşmeye başlayabilir.”

Orman yolunda ağır çizmeli ayaklarını uzatmış kimi yüzükoyun kimi sırtüstü yatan gömlekleri, göğüsleri ter içindeki yorgun askerler güçlü bir birlikten geriye kalanlardı. Dört gündür aralıksız devam eden çatışma bölgesinden onları buraya, ateş hattının gerisine kısa bir dinlenmeye getirmişlerdi. Askerler taş kesilmiş gibi yatıyordu. Ne bir tebessüme ne de küfür etmeye güçleri yoktu. Ormanın derinliklerinden hızla yaklaşmakta olan birkaç kamyonetin sesi geldiğinde başını çeviren bile olmadı. Yaralıları ilkyardım uygulanıp yaralarının sarılacağı, bazı olağanüstü durumlarda operasyon yapılacağı gezici sıhhiye birliklerine taşıyan bu süratli, yaysız kamyonetlerdeki askerlerin sarsıntıdan zavallı kemikleri iyice yerinden oynamış, içleri dışlarına çıkmıştı. Bu kadar çok askeri, yarım saat önce ateşe ara verildiğinde siperlerin önündeki düzlükten toplayıp getirmişlerdi. Oldukça fazla bir kısmı baygın durumdaydı.

Kamyonlar çadırların yanına vardığında araçlardan inen sıhhiye erleri sedyelerle kamyonetleri boşaltmaya başladılar. İçeriden çıkan bir hemşire, eliyle çadır kapısının oyuğunu alttan tutmuş onlara bakıyordu. Onun nöbeti değildi. Serbest saatindeydi. Çadırların arkasındaki ormanda iki kişi yüksek sesle tartışıyordu. Canlı, yüksek ağaçlı orman kavga edenlerin sesini yankıyla yansıtıyor ama söylenenlerden bir şey anlaşılmıyordu. Yaralıları taşırlarken tartışan bu iki adam yolda belirip çadırlara yöneldiler. Kızgın bir subay, sıhhiye birliğinden bir doktora bağırıyor, bu ormanın ortasındaki yere erken gelmesinin nedenini ondan öğrenmeye çalışıyordu. Doktor ise hiç ilgisinin olmadığı bu konuda bir şey bilmiyordu. Subaya sakinleşmesini ve bağırmayı kesmesini söyleyip duruyordu. Yaralıları getirmişlerdi, işe koyulması gerekiyordu. Buna rağmen subay hız kesmeden Kızıl Haç’a, topçu birliğine, evrendeki her şeye sövmeye devam ediyordu.

O sırada, doktorun yanına Jivago geldi. Selamlaşarak çadıra yöneldiler. Subay hafif bir tatar aksanıyla yüksek sesle küfürlerine devam ederek, atı bağlı olduğu ağaçtan çözdü ve üstüne atladığı gibi ormanın içlerine doğru dizginledi. Hemşire hâlâ seyrediyordu.

Birden yüz ifadesi korkudan değişti. “Ne yapıyorsunuz? Aklınızı mı kaçırdınız?” diyerek yardım almadan yürüyen iki hafif yaralı askere seslendi ve onlara doğru atıldı. Sedyenin birinde korkunç bir biçimde yara almış, yüzü felaket görünen zavallı bir yaralıyı taşıyorlardı. Mermi, patlayan kavanoz dibi gibi yüzünü parçalamış, dili ve dişleri kan ve et parçalarıyla pelteye dönmüş bir halde kopan yanağının yerine kayan çene kemiğinde toplanmıştı ama darbe askeri öldürmemişti. Yaralıdan, pek de insan sesine benzemeyen ince bir tonda, herkesin bu akıl almaz acısının son bulması için dua ettiğini anlayabileceği gibi, kısa ve kesik kesik iniltiler duyuluyordu.

Hemşire, bu iniltilerden etkilenen hafif yaralıların çıplak elleriyle sedyede acı çekmekte olan askerin yanağındaki o korkunç demir parçasını almaya yeltenecekleri izlenimine kapıldı. “Sizin niyetiniz ne, hiç böyle şey olur mu? Bunu ancak cerrah, özel aletlerle yapabilir. Eğer olabilirse tabii. (Tanrım, Tanrım, koru onu, varlığından şüphe etmeme izin verme!)”

Bir dakika sonra yaralı, çadıra taşındığı sıra da bir çığlık attı, bütün vücudu sarsıldı ve ruhunu teslim etti. Ölen yaralı ikinci sınıf erlerden Gimazettin’di. Ormanda bağıran subay ise onun oğlu Galiullin, hemşire de Lara’ydı. Gordon ve Jivago olayın tanıklarıydı. Hepsi bir arada, .yan yanaydılar. Bu insanların kimileri birbirini tanıyamamış, kimi zaten hiç tanışmamış ve tanışmayacaktı, diğerlerinin ise birbirlerini bulması için başka bir olaya, yeni bir buluşmaya dek beklemeleri gerekiyordu.

11

Bu bölgedeki köyler şans eseri saldırılardan etkilenmemişti. Yıkıntılar denizinde nasıl olduysa sağlam kalmış adacıklar gibiydiler. Gordon ve Jivago akşam vakti, kaldıkları eve dönmekteydiler. Güneş batıyordu. İçinden geçtikleri köyün birinde genç bir Kazak elindeki beş kapiklik demir parayı havaya atıyor, etraflarını saran insanların kahkahaları eşliğinde; aksakallı, uzun ceket giymiş yaşlı bir Yahudi’nin bunu yakalamasını istiyordu. Yaşlı adam bir türlü parayı yakalayamıyordu. Bozukluk her

seferinde adamın çaresizce uzattığı elinin yanından süzülüp çamura düşüyordu. Yaşlı adam onu almak için eğildiğinde de Kazak asker, adamın arkasına tekmeyi basıyor, seyredenler de gülmekten katılıyordu. Eğlencenin tamamı bundan ibaretti. Görünüşe göre ciddi bir olay değildi ama kimse işin ciddi bir boyuta ulaşmayacağını söyleyemezdi. Karşıdaki kulübeden yaşlı adamın karısı elini kolunu sallayarak dışarı çıkıp bir şeyler bağırıyor ama her seferinde korkuyla içeri kaçıyordu. Kulübenin camından bakan iki küçük kız ağlıyordu.

Seyrettiği tabloyu olağanüstü eğlenceli bulan arabacı, yolcusu beylerin de neşelenmesi amacıyla atları yavaşlattı. Ama Jivago Kazak askere seslenerek azarladı ve bu saçmalığa son vermesini emretti. “Emredersiniz, efendim” diye yanıtladı asker hemen ve ekledi: “Bizler bilgili insanlar değiliz, öylesine eğlence olsun diye yapıyoruz.”

Yolun kalan kısmında Gordon ve Jivago sessiz kaldılar.

Kaldıkları köyü kastederek “Bu çok kötü” diye konuşmaya başladı Yura. “Bu savaşta zavallı Yahudi halkın ne acılar çektiğini tahmin etmen çok zor. Savaşın en yoğun yaşandığı yer Yahudi Bölgesi[29]. Yaşadıkları sıkıntılar, çektikleri acıların bedelini bir de soylarının yok olmasına yönelik katliamlar, aşağılama ve yeteri kadar vatansever olmadıkları suçlamalarıyla ödüyorlar. Düşman onları eşit tutarken biz sürekli eziyoruz. Çelişki onlara duyulan nefrette. Asıl gerekli olan şey onları anlamak, fakirlik ve zavallılıklarına, darbeleri püskürtemeyecek zayıflık ve yeteneksizliklerine merhamet göstermek. Anlaşılır gibi değil. Ölümcül işaretler var bu işte.”

Gordon hiçbir şey söylemedi.

12

Gene uzun pencerenin önünde karşılıklı sedirlerine uzanmış konuşuyorlardı. Geceydi, Jivago, Gordon’a cephede Çar’ı nasıl gördüğünü anlatıyordu. Anlatımı çok hoştu.

Olay cepheye gelişinin ilkbaharında yaşanmıştı. Görev yaptığı birliğin kurmay kısmı Karpatlar’a kamp kurmuştu. Macar Ovası’na inen bir vadiyi bu askeri birlikle kapatmışlardı. Vadinin sonunda bir demiryolu istasyonu vardı.

Jivago, Gordon’a uzun uzun bölgenin güzelliğinden, etraftaki dağlardan, her tarafı kaplayan ulu çam ve kayın ağaçlarından, onların

arkasında görünen bulutlardan, ağaçların arasından tıraşlanmış gibi yükselen yarlardan söz etti. Nemli, tıpkı o yarlar gibi gri, karanlık bir Nisan sabahıydı. Her yerden bunaltıcı bir duman yükseliyordu ve bu nedenle her şey dingin ve hareketsizdi. Boğucu bir hava vardı. Buhar bulutu vadinin üstünü kaplamıştı. İstasyondaki trenlerden, çayırlıklardan, gri dağlardan, karanlık ormanlardan, koyu renk bulutlardan yükselen dumanlar sütunlar halinde yukarı yükseliyordu.

O günlerde Çar Galiçya'daydı ve aniden başkumandanı olduğu birlikleri ziyaret edeceği haberi gelmişti. Her an orada olabilirdi. Tören birliği Çar'ı karşılamak üzere istasyonda yerini almıştı. Bir ya da iki saat sıkıntıyla bekleyerek geçti. Ardından iki tren birbirlerinin peşi sıra hızla istasyona girdi, çok geçmeden de Çar göründü.

Çar, Grandük Nikolay Nikolayeviç'in eşliğinde birlikleri denetliyordu. Askerleri sakince selamlamak için ağzından çıkan her hece, dolu kovada suyun dalgalanması gibi patlamalara neden oluyor, onu yanıtlayan birliklerin güçlü haykırışları yankılanıyordu.

Mahcup mahcup gülümseyen Çar, kâğıt para ve madalyaların üstündeki resminden daha yaşlı ve sıradan bir izlenim bırakıyordu. Cansız, hafif şiş bir suratı vardı. İçinde bulunduğu durumda kendisinden beklenilenin ne olduğunu bilmediği için sürekli Nikolay Nikolayeviç'e bakıyor, o da saygıyla kulağına eğilerek bazen sözcüklere gereksinim duymadan kaş hareketi ya da omuzlarıyla Çar'ı zor durumdan kurtarıyordu.

O ılık dağ sabahında Çar'ın acınılacak bir hali vardı ve böylesi çekingen, ürkek bir adamın baskıcı otorite olabileceğini düşünmek, bu zayıflığıyla insanların idamına ya da affına karar verdiğini bilmek korkunçtu.

''Bir konuşma yapmalıydı, tıpkı Kral William[30] gibi, 'kılıcım ve halkım' bu benim, gibisinden bir şeyler söylemeliydi. Konuşması mutlaka halkla ilgili olmalıydı, buna şüphe yok. Gerçek bir Rus gibiydi anlıyor musun ama trajik bir şekilde bu basitliğin üstündeydi. Rusya'da bu teatral gösteri akıl dışı kabul edilir. Bu sence de tiyatro gösterisi, öyle değil mi? Sezar döneminde halk Galyalılar, Sueviler, İliryalılardan oluşmuş olabilir. Bu durum, çarlar, krallar, önderler 'halkım, benim halkım' diyerek söylev verebilsinler diye günümüze dek gelmiş bir uydurma.

Artık cephe muhabir ve gazetecilerle doluydu. ‘Gözlemlerini’, bilge halktan vecizeleri yazıyorlar, yaralıları ziyaret edip, halkın ruh halini yeniden tanımlayacak teoriler kuruyorlardı. Kendi halinde, sanki Dal’in[31] yeni bir çalışması gibi. Dilin etki alanı çerçevesinde yapılmış bir çalışmadan öte bir şey değil. Bu dediğimle tamamen aynı. Bir de başka tarz var. ‘Ayrıntı ve çeşitli şablonlara’ sığınan, şüpheci ve insanlardan nefret eden kısa söylemler bunlar. Örneğin, biri (bizzat okudum) şöyle bir hikmette bulunmuş: ‘Boz bir hava var, tıpkı dünkü gibi. Sabahtan beri yağmur yağıyor, her taraf çamur. Pencereden yola bakıyorum. Sonu gelmeyen esir kafileleri uzayıp gidiyor yolda. Yaralıları taşıyorlar. Toplar ateş ediyor. Yeniden ateş ediyorlar, bugün de, dünkü gibi, yarın da, bugünkü gibi ve her gün ve her saat...’ Bir düşünsene, nasıl bir öngörü, ne sivri akıl! Ote yandan, toplardan alınmasının nedeni ne olabilir ki? Topların tekdüzeliğinden şikâyetçi olmak ne kadar tuhaf! Top atışlarından çok, günden güne artan bir biçimde sıralanıp ateş eden kendi virgüllerine, ifadelerine ve sıçrayan pireler gibi telaşlı, hayırsever gazeteci atışlarına neden son vermediğine şaşırması daha iyi olmaz mı? Aslında yeni ve tekrarlanmayacak olanın top atışı değil de kendisi olması gerektiğini nasıl olur da anlamaz, not defterini sayfalarca dolduran fikirsiz notlardan insanın kendi görüşünü katmadan, özgür dâhiliğinin payını yansıtmadan ve ortada gerçek bir olgu olmadan bir görüş çıkmayacağını nasıl bilmez?”

“Kesinlikle doğru” diyerek sözünü kesti Gordon. “Şablon konusunda, bugün gördüğümüzden yola çıkarak sana yanıt vermek isterim. O zavallı yurtsever adamla dalga geçen Kazak asker, benzer bin çeşit olayla eşit düzeyde, tabii kastettiğim basit aşağılıklar, felsefe yapmayı gerektirmeyen ama insanın suratına şamar gibi inen durumlar, konu açık. Oysa Yahudi sorununa bütünsel olarak bakacak olursak felsefe yapmamız gerekir ama o zaman konu beklenmedik taraflara çekilir. Bu konuda sana söyleyebilecek yeni bir şeyim yok aslında. Görüşlerim, bu arada seninkiler de, hepsi dayından öğrendiklerimiz.

‘Halk nedir?’ diye soruyorsun. Halka dadılık edip derdine ağlayan mı yoksa onun güzelliği ve kendi görevlerindeki başarılarını düşünmeden onu peşine takıp millet olarak üne kavuşturarak ebedileştiren mi onun için daha çok şey yapmış olur?

Elbette, elbette. Hıristiyanlık döneminde hangi milletlerden söz edebilir ki? Salt millet olarak tanımlayamayız ancak Hıristiyanlık'ı kabul etmiş, bu yola dönmüş toplumlardan söz edebiliriz. Meselenin özü tam da burada, eski temellerine sadık kalmamalarında değil, bu dönüşümde. *Kutsal Kitap'ı* hatırlayalım. O bu konuda ne diyordu? Öncelikle, öyle olmuş, böyle olmuş diye bir iddiada bulunmadı. Saf ve pek de cesur olmayan bir öneriydi onun ki. Hiç olmayan bir şekilde var olmak, ruhunuzu dinginleştirip yüceltmek ister misiniz diye bir teklifte bulundu. Ve herkes binlerce yıl süren bir süreçte bu öneriyi kabul etti. Tanrı katında Helen, Yahudi diye bir şey yoktur derken asıl ifade etmek istediği Tanrı'nın huzurunda herkesin eşit olduğu mu? Hayır, ondan daha önce, Yunan filozofların, Romalı ahlakçıların, Eski Ahit peygamberlerinin bildiği ve söylediği bir şeyi yinelemeye gereksinim duymazdı İncil.

O nedenle, bunu söylerken demek istediği, yürekle tasarlanmış bu yeni yaşam biçiminde, Tanrı katı denilen yerde kabul gören niteliğin milliyet değil, bireyin kendisi olduğudur. Şimdi sen, kişisel fikir katılmadan olguların anlamsız olduğunu söylüyorsun. Hıristiyanlık da aynı böyle, kişiliğin gizemli yanı, insanlık adına bir değer olmasını sağlamak için, somutlaştırmak gerekir. Yaşam ve dünyayı anlatmakla pek de ilgisi olmayan, sürekli olarak dar bir çevreyi ilgilendiren bir kesimi, acı ve tasaları üzerinden yargılayan ikincil öneme sahip detayları konuştuk seninle. Museviler bu afet halinin değişmez kurbanları. Var olmak, sadece ve sadece millet olarak kalmak fikri asırlar boyunca ulusal görüşün temelini oluşturmuş, kendi saflarından çıkan insanların çabalarıyla dünya bu incitici meselelerden korunmuştur. Ne kadar da ilginç! Bu nasıl olabiliyor ki? Şeytani sıradan yaşamdan kurtuluş, bu bayram, günlük yaşamın direttiği akılsızlıktan arınma, hepsi onların topraklarında yaşandı, onların dillerinde söze döndü, bu bayram onların köklerine aittir aslında. Bütün bunları görüp bilmelerine rağmen nasıl oldu da bu fırsatı değerlendiremediler? Böylesi çok yönlü bir güzellik ve gücün ruhlarını terk edip gitmesine nasıl izin verdiler? Mucizevi olarak kendilerine bağışlanmış bu zafer ve yüceliklerin boş bir kabuk olarak kalmasına nasıl izin verdiler?

Bu gönüllü çilekeşlikten kimin bir çıkarı olabilir, yıllarca aşağılamayla üstü örtülmeye çalışılan, sadece iyiliği bilen ve gönülden iletişim kurmayı doğru sayan günahsız yaşlı, kadın ve çocukların kanının dökülmesi kime fayda sağlar? Genelde ulus sevgisi üstüne yeteneksizce

yazan yazarların bu tembelliğinin nedeni ne? Bu halkın hemen her olayda savaş yorgunluğuna sığınan, bilgeliği alay alan erk sahipleri neden daha fazla bir şeyler yapmıyor? Bütünleştikleri yükümlülüklerini riske atarak, aşırı basınçtan patlayan kazanlar misali, mücadele ettikleri şeyleri, mağduriyetlerini neden yok etmek için uğraşmazlar? Neden onlara, 'Uyanın artık. Yeter. Daha fazla böyle süremez. Eskiden size ne dendiğini bir tarafa bırakın. Gruplaşmayın, bütünleşin. Herkesle birlik olun. Hıristiyan âleminde siz ilkler ve en iyilersiniz. Siz içinizdeki en kötü ve zayıflara karşıt olarak gösterilenlersiniz' demediler?"

13

Ertesi gün Jivago, öğle yemeğine geldiğinde, Gordon'a, "Gitmek için sabırsızlanıyordun, sonunda isteğin gerçek oldu. Etrafımızdaki çember daralıp iyice kapana sıkışırken, gitme konusunda 'şansının' yaver gittiğini söyleyemeyeceğim. Doğuya doğru yol açık ama batıdan bizi sıkıştırıyorlar. Sıhhiye birliklerine toplanma emri verildi. Yarın, öbür gün yola çıkacağız. Nereye, belli değil" dedi ve ardından emirerine seslendi: "Hey Karpenko, Gospodin[32] Gordon'un çamaşırları yıkanmadı değil mi? Hep aynı hikâye. Kuma'ya yıkacak şimdi suçu. Kimse bu Kuma, kendisi de bilmiyor ya. Aptal şey."

Yura kendini savunmaya çalışan sıhhiye erini dinlemedi. Jivago'nun çamaşırlarını giyen ve gene onun gömleğiyle yola çıkmak zorunda kalan Gordon'un dertlenmesine de kulak asmadı.

"Ah, bizim yollarda geçen hayatımız. Göçmen Çingeneler gibiyiz" diye sürdürdü konuşmasını. "Buraya ilk geldiğimde hiçbir şey bana uygun değildi. Soba durması gerekenden başka bir yerde, tavan alçak, üstelik pis ve havasızdı. Şimdi, isterse öldürsünler beni, buradan önce nerede kaldığımızı anımsamıyorum bile. Sobanın durduğu köşeye, güneş vurduğu zaman karolarında oynaşan yoldaki ağaçların gölgesine bakıyorum da sanki bir asırdır buradaymışım gibi geliyor.

Acele etmeden hareketlenip eşyaları toparlamaya koyuldular.

Gece yarısı çığlık ve gürültülere uyandılar. Ateş sesleri geliyor, insanlar koşuşturuyordu. Uğursuz bir aydınlık kaplamıştı köyü. Evin diğer tarafında yaşayan ev sahipleri de kalkmış, telaşla hareket ediyorlardı. Yura, emirerine "Karpenko, git de kargaşanın nedenini öğren" dedi.

Çok geçmeden olan biteni anladılar. Yura çabucak giyinip söylenenlerin doğruluğunu anlamak için hastane olarak kullandıkları yere gitti. Almanlar, Rus ordularının bu bölgedeki direnişini kırmıştı. Saldırı birlikleri köye yaklaşmışlardı bile. Köy ateş hattındaydı. Çekilme emrini beklemeden hastane ve ona bağlı olan birlikleri harekete geçirmişlerdi. Gün ışımadan işi bitirmeyi tamamlamayı umuyorlardı. “Sen ilk partiyle gideceksin. Onlar harekete hazır ama seni beklemelerini söyledim. Hadi bakalım, vedalaşalım. Ben de seninle geleyim de seni nereye oturttuklarına bakayım” dedi Yura Gordon’a.

Köyün diğer ucunda, birliğin toplandığı yere koştular. Evlerin önünden iki büklüm, ateşten korunmaya çalışarak ilerliyorlardı. Her yerde mermiler vızıldayıp ıslık çalıyorlardı. Sokağın tarlalara giden yollarla kesiştiği yerde, üstlerinde ateşten şemsiye gibi açılan şarapnel atışları çok net görünüyordu.

“Peki, sen ne yapacaksın?” diye sordu koşarken Gordon arkadaşına.

“Ben sonra geleceğim. Önce eve dönüp eşyalarımı toplamam gerek. İkinci partiyle ayrılırım.”

Köyün sonuna geldiklerinde vedalaştılar. Birkaç at arabası ve kamyondan oluşan kervan, yaptıkları sırayı bozmadan düzgün bir biçimde yola koyuldu. Yura, giden arkadaşının ardından el salladı. Yanmakta olan bir samanlığın alevi kervanı aydınlatıyordu.

Geldiği gibi, aynı biçimde, evleri kendisine siper ederek ateşten korunmaya çalışan Yura, hızla eve doğru yürümeye koyuldu. Varmasına neredeyse iki ev kalmıştı ki bomba ateşinin altında kaldı ve bir şarapnel parçasıyla yaralandı. Yolun ortasında yere düşen Yura bayılmıştı.

14

Hastane batı bölgesinde, demiryoluna yakın bir yerdeki ücra bir kasabaya taşınmıştı. Burası genel karargâha yakındı. Şubat ayının sonlarıydı ve hava yumuşaktı. Subay koğuşuna tedaviye getirilen ve artık iyileşmekte olan Yuri Jivago’nun ricası üzerine, yatağının yakınındaki cam hafif açık duruyordu. Öğle yemeğine az bir zaman kalmıştı.

Hastalar ellerinden geldiği kadar vakit geçirmeye çalışıyordu. Onlara hastaneye yeni bir hemşirenin geldiği ve bugün ilk olarak onları ziyaret edeceği söylenmişti. Yuri Jivago’nun karşısında yatan Galiullin ellerine

yeni geçen *Reç* ve *Russkoe Slova* gazetelerine bakıyor, sansüre uğramış bölümlere ve okuduklarına söyleniyordu. Yura, posta arabasının sevkine dek birikmiş olan ve ona yeni ulaşan Tonya'nın mektuplarını okuyordu. Pencereden esen rüzgâr gazete sayfalarını ve mektup yapraklarını kıpırdatıyordu. Hafif bir ayak sesi duyuldu. Yura başını mektuplardan kaldırdı. Koğuşa giren, Lara'ydı.

Birbirlerini tanımayan Yura ve Galiullin'in ikisi de Lara'yı tanıyordu. "Merhaba. Neden pencere açık? Üşümüyor musunuz?" diyen Lara, Galiullin'in yanına gitti ve nabzını ölçmek için elini tutup "Neyiniz var?" diye sorsa da, nabzını ölçemeden, adamın elini bıraktı ve şaşkınlık içinde yatağın başucundaki sandalyeye oturdu.

"Ne kadar büyük bir tesadüf, Larisa Fedorovna" dedi Galiullin. "Kocanızla aynı birlikteydim, Pavel Pavloviç'i tanıyordum. Size vermek üzere eşyalarını sakladım."

"Olamaz, bu gerçek olamaz" diye tekrarlıyordu Lara. "Nasıl bir rastlantı bu? Demek onu tanıyordunuz öyle mi? Başına gelenleri anlatın bana lütfen. Hiçbir şey saklamayın, endişelenmenize gerek yok. Her şeyi biliyorum zaten."

Lara'nın etraftan duyduğu söylentileri doğrulamaya Galiullin'in yüreği el vermedi. Onu sakinleştirebilmek için bir şeyler uydurmaya karar verdi. "Kocanız esir düştü. Kuşatma sırasında birliğiyle birlikte oldukça ileri gitmişti, diğerleriyle bağlantıları kopmuştu. Orada çembere alınınca teslim olmak zorunda kalmışlar" dedi.

Lara onun bu anlattıklarına inanmadı. Şaşırtıcı rastlantı ve duydukları iyice heyecanlandırmıştı onu. Yabancıların yanında ağlamak istemiyordu ama gözünü dolduran yaşlara engel olmakta zorluk çekiyordu. Aceleyle kalkıp kendini toplamak için koridora çıktı.

Birkaç dakika sonra döndüğünde sakinleşmiş görünüyordu. Yeniden ağlamamak için Galiullin'in yattığı köşeye bakmıyordu. Doğrudan Yura'nın olduğu köşeye yöneldi ve oldukça dalgın ve donuk bir şekilde "Merhaba, şikâyetiniz ne?" diye sordu.

Yura, Lara'nın heyecanının ve gözyaşlarının farkındaydı. Ona neyi olduğunu sormak, kendisini ilk lise öğrencisiyken sonra da üniversitedeyken, şimdiye dek iki kez görmüş olduğunu söylemek istedi ama bunun çizgi dışı olacağını ve yanlış anlaşılabileceğini düşünerek vazgeçti. Sonra birden Anna'nın ölümü ve onun tabutunun başında

Tonya’nın çığlıkları geldi aklına. Aklından geçenlerin hepsini bir yere bırakıp bambaşka konudan konuşmaya başladı.

“Teşekkür ederim ilginize. Ben doktorum ve tedavimi kendim yapıyorum. Bir şeye ihtiyacım yok.”

Lara, “Neden alınmış olabilir acaba?” diye düşündü. Şaşkın bir şekilde, göze çarpan bir özelliği olmayan bu küçük kalkık burunlu yabancıya bakıyordu.

Birkaç gün hava oldukça değişkendi, geceleri harekete geçen ılık rüzgâr, ıslak toprak kokuyordu.

Bütün bu günler boyunca genel karargâhtan tuhaf haberler geliyor, subay ailelerinden, ülkenin iç taraflarından endişeli bilgiler alınıyordu. Petersburg’la telgraf bağlantısı kopmuştu. Her tarafta, her köşede siyasi konuşmalar yapılıyordu.

Nöbetçi olduğu günlerde, Lara sabah ve akşam iki kez koğuşları dolaşıyor, Galiullin ve Yura da dahil olmak üzere yaralılarla herhangi bir imada bulunmadan birkaç cümle konuşuyordu. “Tuhaf, meraklı bir adam. Genç ama pek nazik değil. Küçük burunluysa da çok yakışıklı olduğu söylenemez” diye düşünüyordu Yura için. “Çok akıllı olduğunu söylemek parlak ve etkileyici zekâsını anlatmak için yeterli değil. Ama bunlar beni hiç ilgilendirmiyor. Bir an önce buradaki sorumluluklarımı tamamlayıp Moskova’ya tayinimi sağlamalıyım. Katya’nın yakınında olmam önemli. Moskova’da hemşirelik işinden ayrılıp Yuryatin’deki işime dönmek için dilekçe vermem gerekecek. Zavallı Paşa’dan umudumu kesmem gerekiyor artık, artık buralarda kalmam için bir neden kalmadı, kahramanlık taslamanın bir âlemi yok, bütün bunlar Paşa’yı bulmak uğrunaydı. Şimdi Katya ne yapıyordur acaba? Zavallı yetim yavrum benim.”

Kızı aklına her geldiğinde ağlamaya başlıyordu. Son zamanlarda oldukça keskin değişimler yaşanmaya başlamıştı. Yakın bir zamana kadar vatan borcunun kutsallığından, askeri kahramanlıktan, topluma karşı sorumluluklardan söz edilirdi. Ama savaş kaybedilmekteydi ve şimdi asıl sorun bu âfet haliydi, onun dışında, kutsal ve yüce olan bir şey yoktu.

Değişim birdenbire olmuş, sesler, hava her şey farklılaşmıştı. Kimse ne düşüneceğini, kimin fikrine önem vereceğini bilemiyordu. Sanki küçük birer çocuklarmış gibi yaşam boyu ellerinden tutulmuş, sonra bir anda kendi başlarının çaresine bakmaları söylenmişti. Ne dostlar, ne yakınlar, ne de otorite sahipleri vardı ortada. Bu durumda, bireylerin altüst edip dağıttığı

düzene değil, barış zamanında alışılmış; sönmüş ve silik hayatta olduğundan daha fazlasıyla, en temel şeye yani hem güzelliği hem de bütün gerçekliğiyle yaşamın kendi gücüne, hiç pişman olmadan, dolu dolu inanmak arzusu geliyordu insanın içinden. Tam zamanında aklı başına gelen Lara'nın düştüğü durumunda, yaşam amacı ve olmazsa olmazı Katya'ydı. Şimdi Paşa'sız kalmış Lara, yalnızca bir anneydi ve gücünü yetim kalan Katya'ya verecekti.

Yura, Gordon ile Dudorov'un kendi sinden izin almadan kitabını yayımlattıkları haberini almıştı. Öğrendiğine göre, eleştirmenler kitaba övgüler yağdırıyor, Jivago'yu geleceğin edebiyatçısı olarak görüyorlardı. O günlerde Moskova'da toplumun alt kesimlerinde sessiz öfkenin gittikçe büyüdüğü; önemli bir gelişmenin, ciddi siyasi olayların arifesinde olunduğunun işaretlerini veren, bir hayli ilginç ve heyecanlı bir ortam vardı.

Gecenin ilerleyen bir saatiydi. Yura'yı karşı koyamayacağı bir uyku basmıştı. Yarı uyur yarı uyanık bir durumdaydı. Gün boyu yaşadığı heyecanlardan bir türlü tam olarak uykuya dalamıyor ama gözünü de açamıyordu. Dışarda hafif bir rüzgâr esiyor o da uykulu bir şekilde esniyordu. Ağlamaklıydı sesi, bir şeyler fısıldıyordu: "Tonya, Şura, sizi ne kadar özledim, o kadar evime kavuşmak, işimin başına dönmek istiyorum ki!" Yura rüzgârın sesi eşliğinde bir dalıyor, bir uyanıyordu. Duyguları tıpkı ha bire değişen hava ya da kıpır kıpır gece gibi, mutlulukla acı arasında çalkalanıyor, ruhu dinginlikle huzursuzluk arasında gidip geliyordu.

Lara ise Galiullin'i düşünüyordu: "Zavallı kocamın eşyalarını saklamak için ne kadar da zahmete girmiş, anılara sahip çıkmış. Ben de adamın kim olduğunu, nereden geldiğini bile sormadım."

Ertesi gün, sabah mesaisi sırasında minnettarlığını gösterip hatasını telafi etmek için Galiullin'in yanında uzun süre kaldı ve aklına takılan her şeyi sordu. Genç adamın anlattıklarını ahlar vahlar içersinde dinledi.

"Kudretli Tanrım, aman Tanrım! Bretskaya Sokağı, yirmi sekiz numara ha, Tverzinlerin evi, 1905 kışı, devrimin olduğu günler! Yusuf mu? Hayır, Yusuf diye kimseyi tanımıyorum, belki de hatırlamıyorum, kusura bakmayın. Ne seneydi ama, o günler, o avlu! Bu gerçek değil mi, öyle bir avlu vardı, öyle bir yıl yaşandı değil mi?"

Lara o zamanlar yaşananları bütün canlılığıyla anımsamıştı. "Her taraftan ateş ediyorlardı, Tanrı affetsin. İnsan çocukluğunda nasıl da güçlü bir şekilde yaşıyor duygularını, her şeyin ilkini! Affedersiniz, affedersiniz,

siz nasılsınız? Evet, evet söylediler bana. Size ne kadar minnettarım. Bu anılarınızla, içimdeki hangi duyguları, düşünceleri canlandırdığınızı bir bilseniz!”

Lara bütün gün yüreğinde, konuştukları avluda gezindi durdu. Sürekli iç çekip kendi kendine bir şeyler konuştu. Sadece Bretskaya Sokağı, yirmi sekiz numarayı düşünmek yetmişti. İşte şimdide her taraftan ateş ediyorlardı, bu sefer daha da korkunçtu. Şimdi ateş edenler “çocuklar” değildi. O avlularda, köylerde yaşayan sıradan ailelerin çocukları büyümüş, hepsi birer asker olup buralara gelmişlerdi. Acı vericiydi, çok acı verici!

Hastaneyi dolduran yaralılar kimi koltuk değneği ve baston yardımıyla kimi kendi başına gelip toplaşmışlardı. Ellerindeki baston ve değnekleri yere vuruyor hep bir ağızdan bağrışıyorlardı.

“Çok önemli gelişmeler var. Petersburg’da sokak çatışmaları yaşanıyor. Petersburg’daki birlikler isyancıların tarafına geçmiş. Devrim oluyor, devrim.”

Beşinci Bölüm

Geçmişe Veda

1

Kasabanın adı Melyuzeyevo'ydu. Verimli kara toprak üzerine kurulmuştu. Kasabadan geçen konvoy ve birliklerin havaya kaldırdıkları çekirge bulutları kara toz gibi çatıların üstünü kaplıyordu. Sabahtan akşama kadar, bitip bitmediğinin bir türlü söylenemediği bir savaştan diğerine giden birliklerin gidip geldikleri yön de belli değildi.

Her gün yeni bir görev ekleniyordu sorumluluklarına. Her şeye onları koşturuyorlardı. Bunlar, büyük şehirlerden gelmiş, deneyimli birkaç becerikli insanla birlikte teğmen Galiullin ve hemşire Lara Antipova'ydı.

Kasabanın idari birimlerindeki işleri yürütüyorlar, ordunun küçük birimlerinde ve sıhhiye bölümlerinde levazım işlerine bakıyorlar ve bütün bunları açık havada eğlence gibi görüyor, yakalamaca oynar gibi işlerini yapıyorlardı. Ama her geçen gün biraz daha fazla evlerine dönüp asıl işleriyle uğraşma isteği içlerini dolduruyordu.

Görevleri gereği Jivago ve Antipova sık sık karşılaşıyorlardı.

2

Yağmur yağdığı zamanlarda kasabayı kaplayan kara toz bulutu koyu kahverengiye döner, her taraf çamur içinde kalırdı. Hemen hemen hiçbir yerde kaldırım yoktu.

Kasaba küçük bir yerdi. Nereden bakılırsa bakılsın dönemecin ardında kasvetli bozkır, kapalı gökyüzü görünür, her yol savaşın hüküm sürdüğü, devrimin yaşandığı uzama açılırdı.

Yura, karısına gönderdiği bir mektupta şunları yazmıştı: "Orduda yaşanan anarşi ve karışıklık devam ediyor. Askerler arasında disiplin sağlamak, mücadele ruhunu yaşatmak için çaba harcanıyor. Yakın yerlerdeki birlikleri teftiş ediyorum. Sonunda, kısa notlar yerine sana mektup yazabilecek fırsat bulabildim. Aslında daha önce de sana yazabileceğim bir konu var. Burada, Moskova'dan gelmiş, aslında Urallı olan Antipova soyadlı gönüllü bir hemşireyle birlikte çalışıyorum.

Anneni kaybettiğimiz korkunç gecede gittiğimiz Noel partisinde savcıyı vuran kızı anımsıyor musun? Sanırım, sonrasında yargılanmıştı. Sonrasında da bu kızı -o zaman daha lise öğrencisiydi- Gordon ve babanla ne için gittiğimizi unuttuğum, berbat bir otel odasında da gördüğümü sana söylediğimi hatırlıyorum. Korkunç ayaz bir geceydi ve sokak ayaklanmalarının yaşandığı dönemdi gibi geliyor bana. İşte o sözünü ettiğim kız, şimdi birlikte çalıştığım Antipova.

Eve dönebilmek için birkaç kez girişimde bulundum. Ancak bu o kadar kolay bir şey değil.

Sorunsuzca başkasına devredebileceğim işlerden kaynaklanmıyor bu zorluk. Asıl sorun seyahatin kendisi. Trenler ya hiç buradan geçmiyor ya da binmeye hiçbir biçimde imkân olmayacak kadar tıka basa dolu oluyor.

Diğer yandan bu durumun böyle sürüp gidemeyeceği de belli bir şey. Bu nedenle, iyileşen, görev süresi biten bir kişiyle birlikte ben, Galiullin ve Antipova ne yapıp edip gelecek hafta buradan ayrılmaya karar verdik. Araç bulma şansımızı artırmak için farklı günlerde, birbirimizden bağımsız buradan ayrılacağız.

Hiç beklenmedik bir anda, aniden karşına çıkabilirim anlayacağın. Telgraf çekip seni bilgilendirmeye çalışırım elbette."

Yura henüz yola çıkmadan karısından bir yanıt aldı.

Tonya, hıçkırıkların doğru düzgün cümle kurmasına engel olduğu anlaşılan, gözyaşlarının nokta yerine geçtiği mektubunda, kocasını, Moskova'ya gelmemesi için ikna etmeye çalışıyor ve yaşamı boyunca onu takip edip işaretler göndermiş, tesadüfler yaratmış o mükemmel hemşire kızın peşinden doğrudan Urallar'a gitmesini, kendi yaşam çizgisinin onunkiyle kıyaslanamayacak kadar sıradan olduğunu, söylüyordu.

"Saşa'yı ve onun geleceğini merak etme" diye yazmıştı. "Oğlundan dolayı yüzünün kızarmasına imkân vermem. Kendi ailemden gördüğüm gibi onu terbiye edip yetiştireceğime sana söz veriyorum."

Yura mektubu okur okumaz hemen cevap yazmaya oturdu.

"Tonya, aklını kaçırmış olmalısın! Nasıl bir şüphe bu? Tam iki yıl boyunca bu korkunç ve yıkıcı savaşta beni ölümden, türlü çeşit yok olmaktan kurtaran tek dayanağın, seni düşünmek olduğunu bilmiyor musun? Neyse fazla söze gerek yok. Kısacası, yakında bir araya geleceğiz ve eski yaşantımıza döneceğiz, her şey yoluna girecek.

Bu şekilde yanıt vermende beni üzen, tamamen başka bir şey daha var. Mektubundaki gibi düşünmene zemin hazırlayacak bir duruma düştüysem, bu belki de net davranmıyorum demek olur. Böyle bir durum ise o kadının karşısında da suçlu olduğum, onun duygularını da yanılttığım için kendisinden de özür dilemem gerektiği anlamına gelir. Yakın merkezlerdeki görevinden döner dönmez bunu yapacağım. Eskiden taşralarda bulunan çiftliklerin, şimdi daha küçük nahiyelerde ve birbirlerinden ayrı ayrı yerlere taşınması isteniyor. Antipova da bu yeni yönetmelik üzerine çalışan bir arkadaşına yardım etmeye gitti.

İlginçtir ki Antipova'yla aynı evde yaşıyor olmamıza rağmen, hangi odanın onunki olduğunu bile bilmiyorum, bunu öğrenmeye de hiç gerek duymadım."

3

Melyuzeyevo'dan doğu ve batı yönüne açılan iki anayol vardı. Biri toprak bir yoldu, ağaçlarla kaplıydı ve buğday ticaret merkezi olan Zıbuşino'ya gidiyordu. Pek çok yönden daha ileri olmasına rağmen idari açıdan Melyuzeyevo'ya bağlıydı. Moloz kaplı diğer yolsa yazın kuruyan bataklıktan geçip Biryuça'ya gidiyordu. Burası Melyuzeyevo'ya en yakın tren istasyonuyla karayolunun kesiştiği yerdi.

Haziran ayında Zıbuşino'da iki hafta süren bir "cumhuriyet" ilan edildi. Hareketin lideri oralı olan değirmenci olan Blajeyko'ydu. Cumhuriyet gücünü Biryuça'daki 122. Tümen'den silahlarıyla kaçıp tam da devrim günleri sırasında Zıbuçino'dan geçen askerlerden almıştı.

Cumhuriyet, Moskova'daki "geçici hükümet"i tanımadığını açıklayıp Rusya'dan ayrıldıklarını ilan etmişti. Hizipçi Blajeyko, gençliğinde yazar Lev Tolstoy ile mektuplaşmış olmakla övünüyordu. Yeni binyılın Zıbuçino Çarlığı dönemi olacağını dile getiriyor, emeğin ve malvarlıklarının ortak kullanılacağını söyleyerek kasaba yönetiminin dini esaslara göre belirleneceğini, yönetim birimlerinin isimlerini ve aynı şekilde değiştireceğini buyuruyordu.

Zıbuçino eskiden beri efsane ve abartılı öykülerin merkezinde olan bir yerdi. Etrafı sık ormanlarla kaplı olan kasabanın adına Karışıklık Dönemi[33] belgelerinde de rastlanıyor, çevresindeki haydut ve serserilerin sayısı hiç azalmıyordu. Adının dilden dile dolaşmasının asıl nedeni, buradaki ticaret

olanakları ve doğal kaynakların olağanüstü zenginliğiydi. Yöreye özgün kimi inanç ve gelenekler, bu Batı kısmını diğerlerinden ayıran şive de hep Zıbuçino'dan çıkmıştı.

Şimdilerdeyse Blajeyko'nun başyardımcısı ile ilgili efsanevi şeyler anlatılmaktaydı. Doğuştan sağır ve dilsiz olan bu adamın gökten vahiy indiğinde konuşmaya başladığı, sonra bu yüce an bittiğinde tekrar eski durumuna döndüğü anlatılıyordu.

Temmuz ayında Zıbuçino Cumhuriyeti düştü. Kasaba Geçici Hükümet'in yönetimine girdi. Asker kaçakları Zıbuçino'dan çıkıp Biryuço yoluna döküldüler. Yolların bittiği yerde, ormanın kısmen ağaçsız bölgesinde birkaç versti bulan açık alan vardı. Burası büyümekte olan çilek ağaçları, eskiden kesilip bir kısmı kalmış ağaç kütükleri ve bir zamanlar orada çalışan sezonluk işçilerinin kırıp parçaladığı çalı çırpı ile kaplıydı. İşte asker kaçakları tam burayı kendilerine yaşam alanı olarak seçtiler.

4

Doktor Jivago'nun önce tedavi olduğu, sonra görev yaptığı, şimdi de terk etmeye hazırlandığı hastane, Kontes Jabrinskaya'nın konağındaydı. Savaşın başında Kontes, yaralı ve hasta askerlerin kullanması için evini boşaltmıştı.

İki katlı konak, Melyuzeyevo'nun en güzel yerlerinden birindeydi. Kasabanın anacaddesi ile meydanın kesiştiği yerde, eskiden askerlerin talim yaptığı sözde tören alanı denilen bu düzlükte şimdi mitingler düzenleniyordu.

Farklı yönlere açılan kavşakta bulunması nedeniyle konağın manzarası mükemmeldi. Kasabanın ana sokakları, meydanlarından başka komşu evlerin avluları, fakir köylerden hiçbir farkı olmayan bakımsız bahçeler de konağın pencerelerinden rahatça görülüyordu. Arka tarafta, duvarın arkasında kalan kontesin eski bahçesini seyretmek mümkündü.

Konak, Kontes Jabrinskaya için hiçbir zaman özel bir önem taşımamıştı. Kontes buralara geldiğinde, daha büyük olan kasabanın dışındaki "Razdolnoe" Konağı'nda kalır, burayı iş için bölgeye gelen konuklara ve yazları dört bir yandan gezmeye gelen dostlarına tahsis ederdi.

Şimdi konak hastaneye dönüştürülmüş, çoktandır Petersburg'da yaşayan sahibesi tutuklanmıştı. Eski zamanlarda konakta çalışanlardan yalnızca iki kişi vardı. Birisi kontesin artık evlenmiş olan kızlarının eski

dadısı Matmazel Fleury, diğeri eskiden yüksek tabakaya aşçılık yapan Ustinya'ydı.

Ak saçlı, pembe yanaklı Matmazel Fleury eski püskü, üstüne biraz büyük giysiler içinde, ayağındaki ayakkabılarını sürüye sürüye, artık oradaki herkesle, bir zamanlar Jabrinskilerle olduğu gibi, dost bir halde bütün hastaneyi baştan başa dolanıp duruyor, son heceleri Fransızca aksanla vurguladığı kırık Rusçasıyla bir şeyler anlatıyordu. El kol hareketleriyle bir pozlar takınıyor, gevezelikleri hırıltılı bir kahkahayla başlayan uzun öksürük nöbetleriyle son buluyordu.

Matmazel, Hemşire Antipova'nın içini dışını anlamıştı. Doktor Jivago ile hemşirenin birbirlerinden hoşlanacaklarına inanıyordu. Ruhunun derinliklerindeki romantik duyguların etkisiyle çöpçatanlık sevdasına düşmüş, ikisini bir arada gördüğünde anlamlı anlamlı parmak sallıyor, çapkınca göz kırpıyordu. Onun bu halleri karşısında Lara şaşırıyor, Jivago'ysa sinirleniyordu. Ne var ki Matmazel bütün garip insanlar gibi, her şeyden çok kendi hislerine değer veriyor ve asla onlardan taviz vermiyordu.

Ustinya daha da ilginç birisiydi. Yukarı doğru biçimsizce daralan vücuduyla kuluçkaya yatmış tavuğu andırıyordu. Sinsiliğe varacak derecede kontrollüydü, tuhaf inanışlarla dolu aklını fanteziler üretmekte kullanırdı. Bir dolu kocakarı büyüsü bilir, sobadaki ateşten güç almadan ve evi korumak için kötü güçlere anahtar deliğinden bir şeyler fısıldamadan evden dışarı adımını atmazdı. Ustinya'nın köylü bir büyücünün çocuğu olduğu söylenirdi. Dokunan olmazsa yıllarca susabilirdi. Ama ilk hamleden sonra onu susturmak mümkün değildi. En büyük tutkusu doğruyu bulmaktı.

Zıbuşina Cumhuriyeti'nin son bulmasının ardından Melyuzeyevo yöneticileri, anarşist eğilimlere, kasabadan ayrılanlara karşı mücadele başlattılar. Her akşam meydanda eğitim amaçlı mitingler düzenliyorlardı. Ama az sayıda işsiz güçsüz kasabalı dışında kimse gelmiyor, toplananların sayısı, geçmiş yıllarda yaz akşamları itfaiyenin önünde toplanıp açık havadaki kameriyelerde vakit geçiren insanlardan daha fazla olmuyordu.

Bunun üzerine Melyuzeyevo kasabası kültür sovyeti sorumluları toplantıların ilgi alanını biraz daha genişleterek parti görevlilerini ya da oraya gelmiş toplum insanlarını, kasabalılara konuşmalar yapmaları için meydana yönlendirmeye başladılar. Kürsüye çıkanlar ise Zibuşino ile ilgili anlattıklarında, efsanevi yardımcı, sağır ve dilsiz adamın dile gelmesiyle ilgili masalı ciddi bir saçmalık olarak nitelendiriyorlardı. Konuşmalarında

sık sık buna gönderme yaparak, dilden dile dolaşan olayın tuhaflığını gözler önüne sermeye çabalıyorlardı. Ama kasabanın zanaatkârları, kadın askerleri ve hizmetkârları konuşmacılarla aynı fikirde değillerdi. Sağır ve dilsiz adamın arada sırada dile gelmesi onlar için asla zırvalık değildi. Adamın destekçileriydiler. Konuşmacılar, bu tip hikâyelere inanmamalarını söylemeye başladıklarında, dinleyicilerin arasından sağır-dilsizi destekleyen laflar yükseliyordu.

Ustinya'nın sesi özellikle dikkat çekiyordu. İlk günlerde kadınlık utancı onu engellemişti. Sonra gittikçe cesaretini topladı ve her seferinde kürsüde konuşanlara karşı, onların pek de hoşuna gitmeyecek sözlerle, atağa geçti. Sonunda nasıl olduysa, gerçek bir konuşmacı gibi kendi de halka hitap edenler arasında yer almaya başladı.

Konağın açık camlarından adeta bir siren uğultusu gibi içeri yayılan meydandaki insanların gürültüsüne, özellikle durgun akşamlarda bazı konuşmacıların nutuk sesleri de katılırdı. Ustinya konuşurken sık sık odaya gelen Matmazel, içerdekileri konuşmayı dinlemeleri için ikna eder, kelimeleri uzata uzata ve işittiklerini iyi niyetle taklit ederek "Rasputin! Rasputin! Zıbuşino! Çarın Kulu! Sağır-dilsiz adam! İhanet!" gibi laflar ederdi.

Matmazel, Ustinya'nın kıvrak zekâsı ve keskin dilinden gurur duyuyordu. Bu iki kadın birbirine yakından bağlıydılar ve durmadan birbirlerine takılırlardı.

5

Jivago yavaş yavaş dönüş hazırlıklarını tamamlıyor, vedalaşması gereken insanların evlerini ziyaret ediyor, gerekli evrakı tamamlayabilmek için idari birimleri dolaşıyordu. O günlerde ordunun o bölgedeki birliklerin yönetimini üstlenecek siyasi komiser, cepheye geçmeden önce birkaç günlüğüne kasabaya uğramıştı. Daha yeni reşit olmuş bir delikanlı olduğu konuşuluyordu.

Ordunun yeni ve büyük bir saldırıya hazırlandığı günlerdi. Askerlerin ruh halinin canlandırılmasına çalışılıyordu. Ordular çekilmişti. ihtilalci divan-ı harpler kurulmuş, yakın bir geçmişte kaldırılmış olan ölüm cezası tekrar konmuştu.

Jivago'nun buradan ayrılmadan önce kasabanın idari yöneticisine imzalatması gereken belgeler vardı. Kasabada bulunan, kısaca "Bölge Amiri" denilen komutan, sivil yönetimden de sorumluydu. Her zaman yoğun bir kalabalık kumandanla görüşmek için bekliyordu. Bekleyenler binaya, avluya sığınıyor, sokağın yarısı pencerelerin önleri boyunca insanlarla dolu oluyordu. Görevlilerin masalarına yaklaşmanın imkânı yoktu. Yüzlerce insanın gürültüsünden kimse kimseyi anlamıyordu.

O gün resmi işlem günü değildi. Boş ve sakin olan yazı işlerinde, sürekli çoğalan işlerinden mutsuz kâtipler, birbirlerine alaycı bakışlar atarak sessizce bir şeyler yazıyorlardı. Komutanın odasından, sanki içerdekiler üniformalarının düğmelerinin açıp serinletici bir şeyler içerek keyif yapıyorlarmış izlenimi veren, neşeli sesler geliyordu.

Odadan salona çıkan Galiullin, Jivago'yu görünce, sanki koşmaya hazırlanıyormuş gibi birtakım hareketler yapıp el sallayarak onu içerdeki canlı ortamı paylaşmaya çağırdı. Öyle ya da böyle Jivago'nun zaten odaya girip evraklarını imzalatması gerekiyordu. İçeri girdiğinde karmakarışık bir ortamla karşılaştı.

Kasabanın sansasyonel kişisi ve günün kahramanı yeni genç komiser, atandığı yere gitmesi gerekirken kasabada kalmış, cephedeki yaşamsal sorunlar, stratejik konularla hiçbir bağlantısı olmayan idari işlerle uğraşan kişilere ahkâm kesiyordu.

Tamamen kendi dünyasında olan ve onların tarafına bakmaya bile gerek görmeyen genç komisere, Jivago'yu "İşte yıldızlarımızdan biri daha" diyerek tanıttı "Bölge Amiri". Kendisi de sadece doktorun uzattığı kâğıdı imzalamak için duruşunu değiştirdi, sonra eski pozuna dönerek Jivago'ya oturması için odanın ortasında bir yerde duran alçak tabureyi gösterdi.

Odadakilerin içinde doğru düzgün oturan bir tek Jivago'ydu. Diğerlerinin hepsi birbirinden garip, umarsız bir şekilde oturmuşlardı. "Bölge Amiri" Peçorin[34] gibi başını eline yaslamış, masanın önünde neredeyse yatar gibi bir pozisyonda duruyordu. Yardımcısı ayaklarını toplamış, eyerin üstünde bir kadın gibi divanın koluna yerleşmişti. Galiullin bir sandalyeye ters oturup iki elini doladığı sırtlığına başını yaslamıştı. Genç komiser ise kâh pencerenin önündeki çıkıntıyı tutup vücudunu geriyor, kâh olduğu yerde sıçrıyordu. Sürekli hareket ediyor, hiçbir şey yapmasa küçük adımlarla odayı dört dönüyor ve bir dakika bile sakin

durmuyordu. Üstelik aralıksız konuşuyordu. Konu bölgedeki asker kaçaklarıydı.

Genç komiser hakkındaki söylentiler boşuna değildi. Zayıf ve uzun boylu, tam bir yeniyetmeydi. Aleviyle etrafı aydınlatmaya çalışan bir mum gibi, yüksek ideallerden söz ediyordu. Söylenenlere göre iyi bir aileden geliyordu ve neredeyse babası senatörlüğe kadar yükselmişti. Şubat olayları sırasında birliğini Duma'ya götürenlerden biriydi. Soyadı Gintze ya da Gintz[35] olmalıydı, tanıştırdıklarında Yura tam olarak anlayamamıştı. Düzgün bir Petersburg şivesiyle açık ve net konuşuyordu. Çok hafif bir Baltık vurgusu hissediliyordu.

Üstüne sımsıkı oturan bir üniforma giymişti. Bu kadar genç olmasından rahatsızlık duyuyor gibiydi. Bu nedenle olsa gerek, yüzüne hırçın bir ifade verip sırtı hafif öne eğik duruyordu. Bu pozu alabil mele için ellerini pantolonunun ceplerine sokması ve yeni, sert apoletlerin altındaki omuzlarını yukarı kaldırması gerekmişti. Bu haliyle omuz başlarından ayaklarına uzanan iki paralel çizgi ile çiziliverilecek bir süvariyi andırıyordu.

"Yakınlarımızda, demiryolu boyunda bir Kazak[36] birliği var. Kızıl Ordu'ya katılmışlar, sadıklar. İsyancıları kuşatmaları için onları çağırmalı. Kolordu komutanı bir an önce isyancıların silahlarının alınması konusunda ısrar ediyor" dedi Bölge Amiri genç komisere.

"Kazaklar mı? Hiçbir koşulda kabul edilemez!"' diye şiddetle karşı çıktı genç komutan. "1905 yılını hatırlıyor musunuz, devrim arifesinde yaşanan unutulmadı! Bu konuda sizinle farklı noktalardayız. Generalleriniz biraz fazla akıllı davranıyor."

"Henüz bir şey yapıldığı yok. Her şey daha kâğıt üstünde, öneri halinde."

"Harekât düzenlemelerine karışılmaması konusunda genel kumandanlıkla yapılmış bir anlaşma var. Kazaklar seçeneğini de tamamen reddetmiyorum. Bu da olabilir. Ama ben kendi açımdan sağduyumun sesini dinleyip girişimlerde bulunacağım. Bu adamlar orada bir karargâh mı kurmuşlar?"

"Nasıl anlatmalı, daha çok kamp gibi. Korunaklı bir yer."

"Çok güzel. Oraya gitmek istiyorum. Bu orman haydutlarının tehdit yuvasını gösterin bana. İster asi, hatta ister asker kaçağı olsunlar, sonuçta

onlar da halktan, beyler. İşte unuttuğunuz nokta bu. Halk dediğiniz bebek gibidir, onu tanımak, psikolojisini anlamak gerekir. Bu noktada özel bir yaklaşımda bulunmalıdır. İyi bir ses çıkarması için en hassas teline hafifçe dokunabilmeyi becermek önemlidir. İnlerinden çıkarmak için yanlarına gideceğim ve onları can damarlarından vuracağım. Onların nasıl da örnek bir şekilde terk ettikleri birliklerine geri döndüklerini göreceksiniz: iddiaya girmek ister misiniz? İnanmıyor musunuz?”

“Biraz şüpheli. Ama dilerim olur.”

“Şöyle diyeceğim onlara: Kardeşlerim, beni dinleyin. Ben ailesinin tek ümidi, biricik erkek evladı biriyim. Hiçbir şeye acımadan, adımı, işimi gücümü, aileme olan sevgimi feda edip dünyada hiçbir halkın sahip olmadığı özgürlüğe sizi kavuşturmak için savaşa girdim. Bunu benim gibi olan pek çok gençle birlikte yaptım. Eski şanlı öncülerimiz muhafız subaylarından, sürgüne gönderilen Shlisserburg Kalesi’nde[37] tutulan halkçı önderlerden, Petersburg bölgesinin özgürlük savaşçılarından söz etmiyorum bile. Peki, bizler kendimiz için mi mücadele ediyoruz? Bunları kendimiz için mi yaptık? Sizler artık eskiden olduğu gibi sadece bir orduya bağlı erler değilsiniz, sizler artık dünyada tek olan devrim ordusunun birer parçalarısınız. Bu yüksek unvanı hak edip etmediğinizi dürüstçe kendinize sormalısınız. Ülkemiz kanla yıkanıp, son gücünü dört bir yandan saldırmış Hidra’dan[38] kurtulmaya harcarken, sizler ipsiz sapsız hırsızların aklınızı karıştırmasına izin verip sınırsız özgürlükte boğulan asi bir grup çapulcu içinde kendinizi ayaktakımı haline getirdiniz. O adamlara ne kadar, ne yaparsan yap az olduğunu düşünürler, doğrusu elini versen kolunu alamazsın, tiksiniyorum onlardan!”

Yardımcısıyla anlamlı anlamlı bakışan Bölge Amiri “Sakın ha, olmaz, bu çok riskli” diyerek karşı çıkmaya çalıştı. Galiullin de genç komiseri bu çılgınca fikrinden vazgeçirmeye çalışıyor, bu delibaşları eski görev yeri olan 212. Alay’dan bildiğini söylüyordu. Ama komiser onu dinlemedi bile.

Jivago kalkıp gitmek için fırsat kolluyordu. Komiserin saflığı utandırmıştı onu. Bölge Amiri ile yardımcısının kaypak halleri, kurnazca kendilerini çok bilmiş görmeleri daha da rahatsız ediciydi. Gencin ahmaklığı, diğerlerinin riyakârlıklarıyla örtüşüyordu.

Bütün söylenenler, aslında yaşamın kurtulmaya can attığı, sözcük israfına yol açmış, lüzumsuz, gerçeklikten uzak, açık olmayan düzeysiz bir

konuşmaya dönmüştü. İnsan bazen nasıl da yeteneksizliğin üst sınırındaki bu gevezeliklerden bıkıp doğaya, sessizliğe ve anlamlı çalışmalara dönmek istiyordu. O anda Yura, derin uykulara dalmak sonrasında gerçek müziğin kalplere dokunuşunu hissetmek istedi!

Doktor, ne kadar tatsız bir durum olsa da Antipova'yı bulup bir açıklama yapması gerektiğini anımsadı. Diğer yandan nedeni ne olursa olsun onu görecek olmasına seviniyordu. Kuşkusuz en önemlisi, hemşirenin gittiği yerden bir an önce dönmesiydi. Bulduğu ilk fırsatı değerlendirip kimseye belli etmeden odadan çıktı.

6

Hemşire artık evdeydi. Onun döndüğünü söyleyen Matmazel, Lara'nın çok yorgun olduğunu, güçlükle bir şeyler yiyip odasına çekildiğini söyledi ve rahatsız edilmemesi için rica ettiğini de ekledi ve "Siz gene de kapısını tıklatabilirsiniz, daha uyumamıştır, herhalde" diye de önerdi Matmazel. "Odası nerede ki?" diye sordu Yura. Muhatap olduğu soru karşısında şaşkınlığını gizleyemeyen Matmazel, odanın üst katta, konağın sahibesinin eşyalarının depolandığı odaların yanında olduğunu söyledi. Yura daha önce evin o tarafıyla hiç ilgilenmemişti.

Bu arada hava kararmıştı. Sokak daralmıştı sanki. Akşamın karanlığında evler, avlular birbirlerinin üstüne yığılmış gibi duruyordu. Bahçelerin diplerindeki ağaçlar, lambalarla aydınlanmaya başlayan pencerelere yaklaşmıştı. Sıcak ve boğucu bir akşamdı. Her hareket buhar çıkmasına neden oluyordu. Avluya düşen gazyağı rengi şeritler, ağaçların gövdelerinde çamur dereleri gibi aşağıya süzülüyordu.

Son basamağa gelen doktor durakladı. Yol yorgunu bir insanı, kapıdan da olsa rahatsız etmenin uygunsuz ve sırnaşık bir davranış olacağını düşündü. Yapacağı konuşmayı ertesi güne ertelemek en iyisi olacaktı. Bir türlü peşini bırakmayan kararsızlıkla, dalgınlık içinde koridoru geçip diğer ucuna kadar yürümüştü. Komşu bahçeye bakan cam açıktı. Doktor başını uzatıp dışarıyı seyretmeye koyuldu.

Akşam sakin ve gizemli seslerle doluydu. Koridorda, yakın bir yerdeki musluğun birinden, düzenli bir ritimde su damlıyordu. Camın altından fısıltılar işitiliyordu. Bahçelerin başladığı tarafta kovadan kovaya

su doldurup salatalık yataklarını suluyorlardı. Kuyudan su çektiklerinde zincirin şıngırtısı geliyordu.

Yeryüzünün bütün çiçekleri bir anda kokmaya başlamış da, toprak gün boyu cansızken şimdi bu kokuyla kendine gelmişti sanki. Kontesin yüzyıllık bahçesi kuru ağaç dallarıyla öylesine doluydu ki büyük bir binanın duvarı gibi yükselen kocaman ağaçlar ve çiçek açmış yaşlı ıhlamurla geçit vermez bir hale gelmişti.

Bahçe çitinin sağındaki sokaktan keskin sesler geliyordu. izne çıkmış bir asker, bağıra çağıra serserilik ediyor, kapılar çarpılıyor, şarkı nakaratları işitiliyordu.

Kontesin bahçesindeki karga yuvalarının ardından olağanüstü büyüklükte kıpkırmızı ay göründü. Başlangıçta Zıbuşinskaya'daki kerpiç değirmenin rengindeydi, sonra Biryuçevskaya demiryolundaki su kulesinin rengine, hafif sarıya döndü.

Pencerenin altındaki yeni biçilmiş otların, bitki çayını andıran ıtırlı kokusu gecenin diğer güzelliklerinin esansına karışıyordu.

Yakın köylerin birinden yeni alınan bir ineği orada bir yere bağlamışlardı. Bütün gün yürüyen inek yorulmuştu ve belli ki sürüsünü özlüyordu. Henüz alışamadığı yeni sahibesinin elinden yem yemek istemiyordu. "Hadi, hadi ama şımarma da ye sarı kız, şimdi göstereceğim sana, seni şeytan, çifteliyorsun ha" diye söylenip duran köylü kadın hayvanı ikna etmeye çalışıyordu. Ama inek koca kafasını bir taraftan diğerine çeviriyor, boynunu uzatıp öfkeyle acı çeker gibi böğürüyordu. Kasabanın koyu renk samanlıklarının ardında ise yıldızlar ışıldıyordu. Sanki gökteki bu parıltılar, inek için üzülen başka bir dünyanın avlularında dolaşan hayvanlarmış gibi, yıldızlarla inek arasında görünmez bir bağ varmış gibiydi.

Etrafta her şey hareket halindeydi, canlanıyor, var olmanın sihrinde mayalanıp çoğalıyordu. Yaşamın gücüne duyulan hayranlık duygusu, hangi köye, hangi şehre ulaştığının ayrımına varmadan duvarlardan, bahçelerden geçip, ağaçların, bedenlerin arasından süzülen geniş bir dalga halinde yayılan hafif bir meltem gibiydi. Yol boyu önüne çıkan ne varsa heyecanlandırıyordu. Bu yoğun akımın etkisinden kurtulmak isteyen Yura, konuşmaları dinlemek üzere, dışarı çıkıp meydana gitmeye karar verdi.

Ay iyice yükselmişti. Işığı yoğun beyaz bir tabaka gibi her şeyin üstünü kaplıyor, etrafı aydınlatıyordu. Meydanı çevreleyen sütunlu taş binaların geniş gölgeleri siyah halılar gibi yerde uzanıyordu.

Sokak toplantısı talim alanının karşı tarafında yapılıyordu. İnsan istese, talim alanından da konuşmaları işitebilirdi. Ama etraftaki muhteşem manzara doktoru büyüledi. İtfaiye binasının önündeki banka oturup yolun öte tarafından işitilen seslere kulak asmadan, meydanı seyre koyuldu.

Meydanı köşelerinden sarmış küçük, ıssız sokaklar buraya açılıyordu. Sokakların derinliklerinde derme çatma küçük evler görünüyordu. Yollar tıpkı köy sokakları gibi aşılması imkânsız çamur kaplıydı. Söğüt dallarından yapılmış uzun çitler, bu çamur deryasının içinde gölete batırılmış balıkçı sepetleri ya da yengeç yakalamak için dizilmiş kovalar gibi görünüyordu.

Bu küçük evlerin camları arada solgun bir ışıkla göz kırpıyordu. Sanki fırçayla yağlanmışçasına parlak koyu sarı mısır koçanları ön bahçelerden odaların içine doğru uzanıyordu. Yeteri kadar gelişmemiş solgun ebegümeci öbekleri yer yer çökmüş çitlerin ardından, yalnız yalnız uzaklara bakıyor, bu halleriyle de sırtlarında terden ıslanmış gömlekleriyle sıcaktan bunalıp temiz hava almaya çıkmış köylü kadınlara benziyorlardı.

Mehtaplı gece Tanrı'nın bir lütfu ya da şefkatli bir el gibi şaşırtıcıydı. Birden bu peri masallarını andıran ışıltılı gecenin sessizliği sanki daha yeni konuşulmuş tanıdık, ölçülü, gür bir sesle bozuldu. Hoş bir sesti bu, ateşli ve inandırıcıydı. Doktor şöyle bir kulak kabartınca hemen tanıdı. Bu Komiser[39] Gintz'di. Meydanda konuşuyordu.

Herhalde, resmi makamlar, ondan, otoritelerinin tanınmasına yardımcı olacak bir konuşma yapmasını rica etmişlerdi. O da bütün kalbiyle Melyuzeyevolulara iç disiplinlerini kaybettikleri için serzenişte bulunuyor, bu kadar kolayca oyunbozan Bolşeviklerin, gerçek suçluların etkisi altına girmelerini eleştiriyordu. Zıbuşino'da yaşanan olaylar söylediklerinin kanıtıydı. Komutanın odasında konuştuğu tarzda şeyler söylüyor, vatanın zor bir dönemeçte olduğunu sert ve acımasız bir düşmanla mücadele ettiğini hatırlatıyordu. Konuşmasının ortasında kalabalıktan sesler yükselmeye başladı.

Komiserin sözünün kesilmemesini isteyenlerin sesleri, protesto edenlerinkine karışıyordu. Karşı çıkanların bağırışları giderek yükselmeye başladı. Gintz'e eşlik eden görevlilerden biri, o dakikada inisiyatifi ele alarak söyleyecek sözü olanların oldukları yerden değil, düzen içinde konuşmaları gerektiğini söyledi. Kalabalığın içinden bir grup, bir kadına söz verilmesini istiyor, diğerleri karşı çıkarak komiseri dinlemelerine engel olunmamasını talep ediyordu.

Kalabalığın içinden bir kadın, kürsü olarak kullanılan tersine çevrilmiş tahta kasanın durduğu yere geldi. Üstüne çıkmak istemedi, tam önünde durdu. Kadını tanıyorlardı. Bir anda sessizlik oldu. Kadın kalabalığın dikkatini çekmişti, Ustinya'ydı.

"Komiser Yoldaş" diye söze başladı. "Siz şimdi Zıbuşino'dan söz ediyorsunuz, sonra da gözümüzü açmamızdan söz ediyor, insanın gözleri olmalı ve tuzağa düşmemeli diyorsunuz ya, bu arada, sizin konuşmanızı dinledim, sadece Bolşevikler Menşevikler diye geveliyorsunuz. Bolşevik ve Menşevik lafından başka bir şey çıkmadı ağzınızdan. Daha fazla savaş olmasın, kardeşçe yaşayalım diyorsanız, bu Tanrı'nın isteğidir, Menşeviklerin değil, fabrikaların, atölyelerin fakirlere verilmesi ise gene Bolşeviklerin değil insanlığın tasası, özlemidir. Sağır-dilsiz adama gelince, siz olmadan da zaten onu sürekli başımıza kakıyorlardı. Bunları dinlemekten bıktık artık. Size çok mu lazım, artık onu rahat bırakın. Size ne yaptı ki o? Dilsiz dilsiz gezip kimseye danışmadan konuşmaya başlaması mı kabahat? Sanki yaptığı büyük bir işmiş gibi, anlatıp duruyorsunuz. Dünyada daha neler oluyor, haberiniz var mı? Örneğin, meşhur dişi eşek 'Balaam[40], Balaam şerefim için, ne olur oraya gitme, pişman olursun' diye yalvarmış. Elbette, herkesin iyi bildiği gibi, dinlememiş eşeği gitmiş Balaam. Siz de tıpkı Balaam gibi laftan anlamıyorsunuz bir türlü, dolamışsınız dilinize onu, anlatıp duruyorsunuz. Balaam da, bunları ona söyleyen dişi eşek, hayvanın teki diye dinlemedi onu, hor gördü. Ama sonra nasıl pişman oldu, değil mi? işin sonunu biliyorsunuz herhalde değil mi?"

"Neymiş sonu?" diye sordu biri.

"Tamam be!" diye kızdı Ustinya. "Çok bilen çabuk yaşlanır."

"Böyle olmaz, olmaz, söyle sonunu" dedi aynı ses ısrarla.

"Neyse ne, dulavrat otu gibi yapıştın. Balaam sonunda tuz taşına döndü."

“Uyduruyorsun hanım” diyen başka sesler yükseldi. “Tuza dönen Lut’un karısı, atma.’’

Herkes gülmeye başladı. Toplantının yöneticisi sakin olmalarını istedi.

Doktor uyumaya gitti.

8

Ertesi gün akşam Lara ile görüştü. Büfe olarak kullanılan odada buldu onu. Lara’nın önünde koca bir yığın kurumuş çamaşır vardı. Ütü yapıyordu.

Konağın üst katındaki arka odalardan biriydi burası, bahçeye bakıyordu. Semaverlerin durduğu, mutfaktan taşınan yiyeceklerin tabaklara konduğu, kirli bulaşıkların toplanıp yıkanmak üzere aşağı götürüldüğü yerdi. Hastane malzemeleri de burada depolanmıştı. Kap kacak burada sayılıyor, çarşaf ve nevresimler burada listeleniyordu. Ayrıca, çalışanların dinlenme ve boş zamanlarında birbiriyle buluşma yeriydi.

Bahçe tarafındaki pencere açıktı. Oda ıhlamur çiçeği, eski parkları anımsatan kurumuş frenkkimyonu dalı ve Lara’nın biri soğuyunca ısınmakta olan diğerini aldığı iki ütüden hafifçe yayılan odun kömürü kokuyordu.

“Akşam neden kapımı çalmadınız? Matmazel söyledi. Aslında, doğru olanı yapmışsınız. Yatmıştım, sizi içeri davet edemezdim. Neyse, hoş geldiniz. Dikkat edin, üstünüz leke olmasın. Kömür saçıldı her yere.”

“Hastanenin bütün çamaşırlarını siz mi ütülüyordunuz?”

“Hayır, bunların çoğu benim zaten. Siz buradan gidemeyeceğim diye hep takılıyordunuz bana. Ama bu sefer iş ciddiye bindi. Gördüğünüz gibi toparlanıyorum, eşyalarımı hazırlıyorum. Bavulumu kapayacağım ve haydi bakalım, diyeceğim. Ben Urallar’a gideceğim siz de Moskova’ya. Sonra günün birinde size ‘Melyuzeyevo diye bir yer biliyor musunuz?’ diye soracaklar. Siz de Anımsayamıyorum’ diyeceksiniz. Antipova’yı soracaklar, ‘Hiçbir fikrim yok’ diyeceksiniz.”

‘‘Göreceğiz bakalım. Sizin yolculuğunuz nasıl geçti? Köylerde durum iyi mi?”

“Ayaküstü anlatılacak bir konu değil. Ütü ne de çabuk soğuyor! Zahmet olmazsa diğerini verir misiniz bana lütfen? Orada ateşin üstünde. Bunu da oraya koyun, evet öyle. Teşekkür ederim. Köylerin durumu farklı

farklı. Sakinlerine göre değişiyor. Kimi yerlerde halk çalışkan, işlerin ucundan tutuyorlar. Bazı yerlerde ise, doğrusunu söylemek gerekirse, sanki herkes sarhoş. O köyler terk edilmiş gibi.”

“Saçmalık. Hangi sarhoşlardan söz ediyorsunuz? Anlamadığınız pek çok şey var. İçki içecek adam mı kaldı ortada, hepsini askere aldılar. Neyse. Yeni Devrim Komitelerinde durum ne?”

“Sarhoşlar konusunda yanılıyorsunuz, sizinle iddiaya girebilirim. Komiteler mi? Bu konuda sıkıntı biraz uzun sürecek. Yönergeler uygulanabilir değil, nahiyelerde çalışacak insan yok. Şu anda köylüleri ilgilendiren tek konu toprak sorunu. Yolda Razdolnoe’ye de uğradım. Ne kadar güzel bir yer! Siz de gidip görmelisiniz. Baharda biraz zarar görmüş, yangınlar geçirmiş, yağmalanmış. Samanlık yanıp kül olmuş, meyve ağaçları kömüre dönmüş, bazı tarafları is kaplı. Zıbuşino’ya gidemedim, imkân olmadı. Ama her yerde sağır adamdan söz ediyorlar, güya anlatılanlar gerçekmiş. Tipini tarif ediyorlar. Söylediklerine göre genç ve okumuş yazmış birisiymiş.”

“Dün de Ustinya, meydanda abarta abarta bu adamı anlattı.”

“Gelir gelmez burada Razdolnoe’den gelmiş bir araba dolusu döküntüyle karşılaştım. Oysa kaç kere rahat bırakmalarını rica ettim. Sanki bizim başımızdakiler bize yetmiyor. Bu sabah da yönetimden bir nöbetçi elinde Bölge Amirinden bir notla geldi. Kontesin gümüş çay takımıyla kristal şarap bardaklarına çok ihtiyaçları varmış. Yalnızca bir akşam kullanıp sonra iade edeceklermiş. Biz iyi biliriz bu geri vermeleri. Eşyaların çoğunu ara ki bulasın. Dediklerine göre bir davet varmış. Biri gelmiş.”

“Hım, kim olduğunu tahmin edebiliyorum. Genç bir komiser gelmiş. Ben de tesadüfen gördüm. Asker kaçaklarının peşine düşmeye niyetli, onları yola getirip silah bıraktıracakmış. Daha çok toy, bu işler için bebek sayılır. Buradakiler bu iş için Kazakları kullanmayı öneriyor, o ise merhametle işi çözmekten yana. Halkın çocuk gibi olduğunu söylüyor, üstüne üstlük bütün bunların çocuk oyunu olduğunu düşünüyor. Galiullin ikna etmeye çalıştı, ‘Uyuyan canavarı uyandırmayın, bu işi bize bırakın’ dedi ama böyle birine laf dinletmek mümkün mü? Neyse, beni dinleyin. Bir dakika ütüyü bırakıp da dinleyin. Yakında burada içinden çıkılmaz karışıklıklar yaşanacak. Buna engel olmak bizim elimizde değil. Bütün bu olaylar patlak vermeden önce buradan gitmenizi isterim!”

“Hiçbir şey olmayacak. Abartmayın. Zaten gideceğim. Ama bu olay, şip şak, hadi sağlıcakla kalın, diyerek olacak bir iş değil. Elimdeki demirbaşları tutanakla teslim etmeliyim, yoksa bir şeyler çalmışım gibi olur. Kime teslim edeceğim peki? İşte asıl sorun bu. Bu malzemeler konusunda ne kadar uğraştıysam da hiçbir şey halledemedim. Kontes’in eşyalarını hastaneye demirbaş olarak kaydetmiştim. Çünkü talimat öyleydi. Şimdi de bunu Kontes’in eşyalarını korumak için özellikle yapmışım gibi bir durum çıktı ortaya. Ne kadar aptalca!’’

“Of, boş verin halılar, porselenleri, hangi cehennemde kaybolurlarsa kaybolsunlar. Üzülecek daha önemli şeyler var! Evet, evet dün sizinle görüşmememiz bir hayli can sıkıcı oldu. Oldukça dertliydim. Size kâinatın bütün güçlerini anlatıp lanetli soruların tamamının yanıtını verebilirdim! Yok, yok şaka yapmıyorum, o kadar çok konuşup içimi dökmek istiyordum ki. Karımı, çocuğumu anlatmak, kendi hayatımdan söz etmek... Lanet olsun, yetişkin bir erkeğin yetişkin bir kadınla sohbet etmesi bu kadar mı imkânsız? Hemen altında bir ‘buzağı’ mı aramak gerekiyor? Off... Şeytan alsın öküzlerini de, buzağılarını da!

Siz ütüleyin, ütüleyin, lütfen, yani çamaşırlarınızı ütülemeye devam edin, beni dert etmeyin, ben konuşmayı sürdüreceğim. Hem de uzun uzun anlatacağım. İçinde bulunduğumuz dönemin, farkındasınız değil mi? Biz bu günleri sizinle birlikte yaşıyoruz. Böyle efsanevi olaylar ancak yüzyılda bir olur. Düşünebiliyor musunuz, Rusya’nın tamamının üstündeki çatı uçtu ve biz halkla birlikte bir anda kendimizi açıkta bulduk. Bizi koruyup kollayacak kimsemiz de yok.

Özgürlük! Sözcüklerde, taleplerde sözü geçen özgürlük değil, umulmadık bir biçimde sanki gökten inmişçesine gelen gerçek özgürlük. Beklenmeden gelen, anlaşılamayan özgürlük. Herkes ne kadar da şaşkın! Farkındasınız değil mi? Sanki herkes kahramanlığını keşfedip kendisini aşmış gibi.

Evet, siz ütülemeye devam ediyorsunuz, ben de hâlâ konuşuyorum. Sıkıldınız mı? Ütünüzü değiştireyim. Dün akşam mitingi gözlemledim. Çarpıcı bir gösteriydi. Rusya Anamız harekete geçti, yerinde duramıyor, nereye gideceğini bilemiyor. Dile gelmek istiyor, ne anlatacağını kestiremiyor. Konuşanlar yalnızca insanlar olmasın diye yıldızlar da, ağaçlar da toplaşıp sohbete koyulmuşlardı. Akşam çiçekleri felsefe yapıyor, taş evler mitinge destek veriyordu. Bütün bunlarda kutsal bir yan var, değil

mi? Havariler zamanı gibi. Havari Paulus’un sözlerini anımsıyor musunuz? ‘Ruhunuzun ve aklınızın dilleriyle konuşun ve kehanette bulunun. Duygularınızı dile getirmenizi sağlayan bu armağanlar için dua edin’ diyor ya hani.”

“Ağaç ve yıldızların mitinge katılma konusu açık. Ne demek istediğinizi anlıyorum. Bazen bana da böyle oluyor.”

“‘Olan bitenin yarısının nedeni savaş, diğer yarısını da devrim tamamladı. Savaş, doğal olmayan bir biçimde yaşama ara verdi, gerçekten de hayatımız belli bir süre ertelenebilir ne saçmalık! Devrim, uzun süre tutulan nefes gibi, istem dışı patlayıverdi.

Herkes canlandı, yeniden dünyaya gelmiş gibi oldu. Herkes bir dönüşüm, yeniden yapılanma içinde. Şöyle de söyleyebiliriz: Herkes iki devrim birden yaşıyor. İlki, kendi, kişisel devrimi, diğeri ise toplumsal olan. Bana kalırsa, sosyalizm bir deniz. Bütün bu kişisel, farklı farklı devrimlerin derecikler halinde akıp toplandığı yaşam denizi, özgürlükler denizi. Yaşam denizi derken kastettiğim yaşam, tablolarda görülecek cinsten sanatsal açıdan zenginleştirilmiş, dâhice biçimlendirilmiş bir yaşam. Şimdi insanlar bunu kitaplarda okuyup soyut olarak değerlendirmektense kendilerinde deneyerek pratikte görmeye karar verdiler.”

Aniden titremeye başlayan sesi, doktorun heyecanlanmaya başladığının işaretini verdi. Ütüye bir dakikalığına ara veren Lara, ciddiyet ve şaşkınlıkla Yura’ya baktı. Bu bakışla kafası karışan Yura, ne söylediğini unuttu. Kısa bir aranın ardından tekrar konuşmaya başladı. İlgili ilgisiz konulardan söz etmeye koyuldu.

“‘Bu günlerde dürüst ve üretken yaşamayı öylesine istiyorum ki! Bu canlanmış bütünün bir parçası olmayı nasıl da arzu ediyorum. Ama bu herkesi sarıp sarmalayan coşkulu duygular içinde sizin gizemli, Kaf Dağı’nın ardında bir yerlerde gezinen hüzün dolu bakışlarınızı görüyorum. Yüz ifadenizin kaderinizden memnun olduğunuzu, kimseye muhtaç olmadığınızı göstermesi için neler neler verirdim. Keşke bir yakınınız, bu arkadaşınız ya da kocanız olabilir (en iyisi elbette subay olması) elimden tutsa ve sizin için endişelenmememi, üstünüze düşerek sizi rahatsız etmememi söylese bana. Eli fırlatsam, her şeye boş versem ve... Of... Gevezeliğe daldım! Affedersiniz.”

Sesi bir kez daha ele verdi doktoru. İçine düştüğü durumun huzursuzluğuyla elini havada şöyle bir sallayıp oturduğu yerden kalktı ve

pencerenin önüne gitti. Sırtı odaya dönük bir halde camın pervazına abandı. Ellerini yanaklarına dayayıp huzur arayan ve başka bir şey görmeyen bakışlarını bitki örtüsünün karanlığı ile kaplı bahçenin derinliklerine sabitledi.

Diğer cam tarafındaki köşede duran ütü masasının etrafını dolaşan Lara, doktorun birkaç adım gerisine geldiğinde odanın orta yerinde durdu. Kendi kendine konuşurmuş gibi alçak sesle “Ah, hep bundan korkuyordum” dedi. “Ne büyük felaketlere neden olabilecek bir yanılsama! Doğrulun Yuri Andreeviç, böyle yapmayın. Aman, gördünüz mü, sizin yüzünüzden ne yaptım?” diye çığlık atarak ütü tahtasına yöneldi.

Üstünde ütüyü unuttuğu bluzdan ince bir duman tütüyordu. “Yuri Andreeviç” diye devam etti konuşmaya. Bir yandan da kızgın bir ifadeyle ütüyü metal levhanın üstüne koydu. “Lütfen aklınızı başınıza alın, biraz Matmazel’in yanına gidin de bir bardak su için ve lütfen buraya sizi görmeye alışık olduğum halinizle geri dönün kuzum. Ben sizi hep öyle görmek istiyorum. Beni işitiyor musunuz, Yuri Andreeviç? Bunun elinizde olduğunu biliyorum. Lütfen sizden rica ettiğim şeyi yapın.”

Bir daha aralarında benzer bir olay yaşanmadı. Bir hafta sonra Lara yola çıktı.

9

Kısa bir süre sonra Jivago da yola çıkmak için hazırlıklara başladı. Hareketinden bir gece önce Melyuzeyevo’da korkunç bir fırtına koptu. Fırtınanın uğultusu, çatıları dimdik döven ama aşağı doğru indikçe rüzgârın hızıyla her hamlesinde gücünü kaybedip sokaklarda yön değiştiren sağanağınkine karışıyordu.

Aralıksız devam eden gökgürültülerinin her biri diğerinden daha güçlü gümbürdüyordu. Şimşeklerin aydınlattığı sokakların derinliklerinde aynı yöne doğru eğilmiş ağaçlar görünüyordu.

Gece yarısı telaşla vurulan kapı Matmazel Fluery’i uyandırdı. Korkuyla yatağında doğrulan Matmazel kulak kabarttı. Hâlâ kapıya vuruyorlardı. “Koskoca hastanede kalkıp kapıyı açacak kimse yok mu?” diye düşündü. “Her şeyi bir başıma ben mi halletmeliyim, bu zavallı ihtiyar kadının dürüstlüğü ve görev anlayışı yüzünden mi hep böyle oluyor? Tamam, anlıyorum. Jabrinskiler zengin insanlardı. Aristokrattılar. Ama

hastane halka aitti. Onu kime bırakıp gittiler? Sağlık görevlileri nereye kayboldu merak ediyorum.

Herkes bir taraflara gitti, ortada ne yönetici, ne hemşire ne de doktor var. Oysa burada hâlâ yaralılar var, yukarıda eski misafir odası şimdiki ameliyathanede ayaklarını kaybetmiş biri yatıyor, alt katta çamaşırhanenin yanındaki odada bir dolu dizenterili hasta var. Şeytan kadın Ustinya bir yerlere misafirliğe gitti. Fırtınanın yaklaşmakta olduğunu görmesine rağmen, aptal şey, uyanıklık edip gitti. Başkasının evinde kalmak için iyi bahane. Neyse, Tanrı'ya şükür kapıya vurmayı bıraktılar. Baktılar açan yok, boş verip gittiler. Bu havada sokağa çıkmak da şeytan işi. Belki de Ustinya'ydı. Yok, yok onun anahtarı var. Tanrım, ne korkunç, tekrar vuruyorlar! Bu kadarı da alçaklık ama! Jivago'dan bir şey beklemek olmaz. Yarın yola çıkacak, çoktan kafası Moskova'da ya da yoldadır.

Ama Galiullin'e ne demeli? Ya uyuyor ya da gürültüye aldırmadan yatağında rahat rahat yatıyor herhalde. Nasıl olsa zavallı yaşlı, korumasız kadın kalkıp bu kim olduğu belli olmayan insana, bu korkunç ülkenin korkunç gecesinde kapıyı açar. Galiullin mi? O da nereden çıktı şimdi."

Böyle tuhaf bir düşünce uyku sersemliğinden aklına gelmiş olmalıydı! Yoksa artık gölgesi bile orada olmayan Galiullin nasıl kalkabilirdi ki? O korkunç ayaklanmada Komiser Gintz'i istasyonda öldürdüklerinde Galiullin'i de Biryuçina'dan Melyuzeyevo'ya kadar ateş altında takip etmişlerdi. Bütün kasabayı onu bulmak için altüst ettiklerinde bizzat Matmazel, Jivago'yla birlikte ona sivil kıyafetler giydirip hangi köylerden geçip, hangi yollardan kaçabileceğini anlatmıştı. Şimdi hangi Galiullin'den söz edilebilirdi?

O sırada zırhlı birlik kasabaya gelmemiş olmasıydı, taş üstünde taş kalmayacaktı. Birlik tamamen tesadüfen oradan geçiyordu. Sivillere yardım edip, asileri püskürtmüşlerdi.

Fırtına hafifler gibi olmuştu. Gök gürültüleri daha ender ve uzaktan duyuluyordu. Yağmur da dinmek üzereydi. Yağmur damlaları yaprakların üstünden ve oluklardan sessizce süzülüyordu. Gürültüsüzce çakan bir şimşeğin ışığı Matmazel'in odasını aydınlattı ve sanki bir şey ararmışçasına bir süre ışığını odada tuttu.

Bir süredir işitilmeyen kapı sesi tekrar işitildi. Bu kadar umutsuzca ve ısrarla çalındığına göre birisinin yardıma ihtiyacı olmalıydı. Rüzgâr tekrar başlamış, yağmur hızlanmıştı.

“Geldim!” diye seslendi Matmazel, kapıdaki kim olduğunu bilmediği kişiye. Sesinden kendi de ürktü. Bir anda aklı başına gelmişti. Ayaklarını aşağı indirdi, aceleyle terliklerini giyip sabahlığını sırtına geçirdi ve tek başına kapıyı açmaya ürktüğü için Doktor Jivago’yu uyandırmak üzere aceleyle odadan çıktı. Yuri de sesleri işitmişti. Elinde bir mumla aşağı iniyordu. Kapıyı çalanla ilgili ikisinin de tahmini aynıydı.

“Jivago, Jivago, kapı vuruluyor, tek başıma açmaya korkuyorum” diye Fransızca seslenen Matmazel, ardından Rusça ekledi: “Herhalde Lara ya da Galiullin’dir.”

Yuri Jivago da kapıdan gelen sese uyanmıştı. Gelenin tanıdıkları birisi olduğunu düşünüyordu. Ya kaçarken Galiullin’in başına bir şey gelip dönmüştü ya da hemşire Antipova yolda karşısına çıkan bazı zorluklar nedeniyle geri gelmişti.

Kapının eşiğine geldiklerinde Jivago elindeki mumu tutması için Matmazel’e verip kilidi çevirip sürgüyü açmaya koyuldu. Kapının açılmasıyla birlikte rüzgâr, Jivago’nun tuttuğu kanadı savurup mumu söndürdü ve her ikisinin de yüzüne soğuk yağmur damlalarıyla vurdu.

“Kim var orada? Kim o? Nerdesiniz?” diye karanlığın içine doğru bağırdılar. Ancak yanıt veren olmadı.

Sonra aniden benzer sesler evin başka tarafından işitildi. Sesin kullanılmayan taraftan ya da bahçeye bakan bir camdan geldiği izlenimine kapıldılar.

“Sanıyorum, rüzgârın sesi bu” dedi Doktor. “Ama içimizin rahat etmesi için arka tarafa bir bakın, eğer gerçekten, başka bir nedenden değil de, biri varsa kaçırmamak için ben burada bekleyeyim.”

Matmazel evin arkasına doğru giderken Jivago kapının dışına çıkıp verandanın saçağının altında durdu. Karanlığa alışan gözleri, birazdan sökecek şafağın izlerini görüyordu. Kasabanın üstünü kaplayan bulutlar, kaçıp kurtulmak istermişçesine çılgınca bir çeviklikle dağılıyordu. O kadar alçaktan uçuyorlardı ki aynı yöne doğru eğilmiş ağaçlara neredeyse tutunmuş gibi görünüyorlardı. Bu halleriyle ağaçları süpürge gibi kullanarak gökyüzünü temizliyordu sanki. Yağmur evin tahta duvarını ıslatmış, boz renkli duvar siyaha dönmüştü.

“Bir şey buldunuz mu?” diye sordu Jivago, geri dönen Matmazel’e.

“Haklıymışsınız. Kimse yok” diyen Matmazel, evin etrafını dolaştığını anlattı. Ihlamur ağacının dallarının çarptığı yemekhanenin camı

kırılmış, içeriye su dolmuştu. Lara'nın kaldığı odada da durum aynıydı. Yer denize dönmüştü, hatta deniz demek yeterli değildi, okyanus olmuştu.

"Panjur kopmuş, pervaza çarpıyormuş. Anlaşıldı, sesin nedeni bu."

Biraz daha konuştular, sonra kapıyı kilitleyip yatmak üzere odalarının yolunu tuttular. Her ikisi de bekledikleri heyecanın gerçekleşmemiş olmasından dolayı üzülmüştü.

Oysa ikisi de, kapı açıldığında çok iyi tanıdıkları bir kadının içeri gireceğini ve iliklerine kadar ıslanmış olan bu kadını soru yağmuruna tutacaklarını, onun da kâh saçlarını düzeltip kâh gülerek yolda başından geçen maceraları anlatacağını sanmışlardı.

Bundan o kadar emindiler ki kapıyı kapadıklarında hâlâ kadının gölgesi, filigran halinde sokakta evin köşesinde kalmış gibi geliyordu onlara.

10

Biryuçina İstasyonu'nda yaşanan olayda, herkes dolaylı bir biçimde telgraf memuru Kolya Florenko'nun suçlu olduğunu düşünüyordu.

Kolya kasabanın ünlü saat ustasının oğluydu. Melyuzeyevo'da herkes onu çocukluğundan beri biliyordu. Küçükken soylu ailelerden birinde kaldığı zamanlar Matmazel'in gözetiminde Kontes'in kızlarıyla oynamaya gelirdi. Bu nedenle Matmazel, Kolya'yı gayet iyi tanıyordu. O zamanlar biraz Fransızca anlamaya bile başlamıştı.

Kasaba halkı her türlü havada onu ceketsiz, şapkasız görmeye alışıktı. Ayaklarında da yazlık ince bez ayakkabılar olur ve hep bisiklete binerdi. Bisikletini gidonunu tutmadan, elleri göğsünde çapraz, hafifçe geriye eğik oturarak sürerdi. Telgraf direklerini ve telleri kontrol ederek anayolda ve kasabada böyle dolaşırdı.

Kasabadaki bazı evlerde istasyondaki hatta bağlı telefon vardı. Ana santral görevini gören istasyon hattı ve bağlantılarının idaresinden Kolya sorumluydu.

Çok fazla işi vardı: İstasyondaki kutudan telgraf ve telefon haberleşmesini idare ediyor, bazen istasyon şefinin kısa süreliğine ayrıldığı zamanlarda makas işaretleri ve sinyalizasyon işini de üstleniyordu. Bütün teçhizat istasyonda aynı odadaydı. Aynı anda pek çok düzeneği kullanmak zorunda kalan Kolya sonunda farklı bir iletişim tarzı geliştirmişti. Kısa ve

kaba sözcükler kullanıyor, özellikle yanıt vermek istemediği, işine gelmediği için konuşmaktan kaçındığı durumlarda bulmaca gibi laflar ediyordu. Karışıklığın yaşandığı gün de, bu kendine özgü tarzı kullandığı kasabada dilden dile yayılmıştı.

Kasabadan telefon ederek uyarmaya çalışan Galiullin'in iyi niyetli bütün çabalarına suskun kalan Kolya, belki de bilinçsizce, olayların kötü bir biçimde gelişmesine neden olmuştu.

Galiullin, telefona cevap veren Kolya'dan istasyon binasında ya da yakınlarda bir yerde bulunan komiseri çağırmasını istemişti. Amacı Komiser Gintz'e oraya gelmek üzere yola çıktığını, kendisi gelmeden hiçbir şey yapmamasını söylemekti. Kolya, Biryuçina'ya gelmekte olan tren nedeniyle hattın meşgul olduğunu öne sürerek Galiullin'e bu isteğini yerine getiremeyeceğini söylemişti. Oysa türlü çeşit nedenlerle kasabaya Kazakları getiren bu treni makas hattında bekleten kendisiydi.

Her şeye rağmen askeri tren istasyona girdiğinde Kolya hoşnutsuzluğunu gizleyemedi. İstasyonun kara platformuna yavaş yavaş yaklaşan tren, tam da idare binasının büyük penceresinin önünde durmuştu. Kolya, Devlet Demiryolları ambleminin işli olduğu koyu yeşil çuha perdeyi sonuna kadar açmıştı. Camın taş ön pervazındaki büyükçe bir tepside su dolu koca bir sürahi ile kalın cam bardaklar duruyordu. Bardaklardan birine su dolduran Kolya, birkaç yudum içerek dışarıyı seyre koyuldu.

Kolya'yı gören makinist dostane bir şekilde başını sallayarak onu selamladı. Kolya ise nefretle bok böceği kokulu, pis herif diye aklından geçirdi ve makiniste yumruk sallaması yetmezmiş gibi bir de dil çıkardı. Makinist mimiklerle kendisine söylenmek isteneni gayet iyi anlamıştı ama bununla da yetinmedi, omuzlarını silkerek başını arka tarafa çevirdi. Vagonları işaret ederek "Ne yapabilirim ki? Kolaysa sen yap, benim elimde olan bir şey yok" der gibiydi.

"Ne olursa olsun, alçağın tekisin" diye yanıtladı Kolya mimikleriyle. Vagonlardan atları boşaltmaya başlamışlar. Atlar inat ediyor, yerlerinden hareket etmek istemiyorlardı.

İnmeleri için vagonun önüne konulan tahta çatkının üstünden yayılan tok nal sesleri biraz sonra yerini taş perondan çıkan tiz seslere bıraktı. Huysuzlaşarak şaha kalkan atlara rayların üzerinde tur attırdılar. Yolun sonunda kullanılmayan, çürümeye yüz tutmuş iki vagon vardı. Her taraflarını otlar sarmıştı. Yağmurun altında boyaları akmış, çürüyen

tahtalarını kurtlar kemirmişti. Vagonlar bu halleriyle, hemen arkalarında bulut kümelerinin altında başlayan, huş ağaçlarının ağaç mantarından çile çektiği ormanla derin bir bağlantı içinde olduğu izlenimi veriyorlardı.

İstasyon dışına çıkan Kazaklar komut üzerine atlarına binip hayvanları mahmuzladılar. İsyancıları kuşatma işi başlamıştı. At üstündeki askerlerin ağaçların arasındaki görüntüsü her zaman yerdekilere göre daha heybetliydi. Bu görüntü isyancıları etkiledi, oysa onların da depoları silah doluydu. Kazaklar kılıçlarını çektiler.

Devrilmiş ağaç kütüklerinin etrafında çember halinde düzen kurmaya çalışan atlıların arasından sıyrılan Gintz topluluğa dönerek konuşma yapmaya başladı.

Artık alışkanlık haline getirdiği askerlik bilinci, vatan sevgisi gibi yüksek duygulardan söz etmeye başladı. Oysa bu duyguların orada karşılığı yoktu. Toplanmış insan sayısı oldukça fazlaydı ve bu insanlar savaş hakkında pek çok şey dinlemişlerdi. Artık kalpleri nasırlaşmış, dinlediklerinden yorgun düşmüşlerdi. Gintz'in ağzından dökülen sözlere kulakları çoktan alışıktı. Dört ay boyunca ne o tarafa ne bu tarafa yaranamamış olmaları onları taciz etmişti. Üstelik Gintz'in Almanları çağrıştıran soyadı ve Baltık aksanı da sıradan insanların oluşturduğu bu kalabalığı rahatsız etmişti.

Gintz uzun konuştuğunu fark edip kendine kızmıştı. Ne var ki kendisine minnettarlık göstermeleri gerekirken umursamaz davranıp sıkıldıklarının işaretini veren dinleyicilerin daha iyi anlaması için böyle yapıyordu. Dinleyenler üstünde bir türlü istediği etkiyi yaratamayınca, daha sert bir üslupla konuşması gerektiği inancına kapıldı ve her ihtimale karşı hazırladığı tehditlerini savurmaya başladı. Gruptan yükselen homurtuları işitemeyecek bir halde, askeri divan-ı harp mahkemelerinin kurulduğu tehditleri içinde, bir an önce silahlarını bırakmalarını ve elebaşlarının teslim olmasını istedi. Bunları yapmadıkları takdirde, aşağılık hainler, pislik cahiller olarak günlerini göreceklerdi. Kalabalık tepkisi aynı tonda oldu.

Bir anda yüzlerce insanın sesi yükseldi. Bir kısmı "Sonunda dedi diyeceğini günümüzü gösterecekmiş", "Oldu, oldu" gibisinden bağırışıyordu, bunların sesinde öfke yoktu. Diğer bir grup ise oldukça sinirliydi. "Gördünüz mü yoldaşlar, nasıl da lafı çeviriyor? Eskisi gibi aynı! Senin komutan ayakların bize sökmez! Biz hainiz öyle mi? Peki sen nesin efendi? Bununla konuşacak bir şeyimiz yok. Görmüyor musunuz, Alman bu

adam, ajan. Hey sen, evraklarını göster bize, sen bizim kanımızdan değilsin! Ne oldu ağzınız açık kaldı, donup kaldınız mı? Hadi tutuklayın bizi!”

Gintz’in bu talihsiz konuşması Kazakları da hoşnutsuz etmeye başlamıştı. “Hepsi domuz kafalı bunların. Bu da amma adammış ha!” diye birbirleriyle fısıldaşıyorlardı. Önce birkaçı kılıcını kınına soktu, sonra hemen hepsi kılıçlarını yerleştirip birbirlerinin peşi sıra atlarından inmeye koyuldular. Çoğunluk yere indiğinde düzensiz bir şekilde halkanın ortasına atılıp 212. Alay’ın isyancı askerleriyle kucaklaştılar.

Meydandaki herkes birbirine karıştı. Ortalığı dostluk havası sarmıştı.

Olayların gidişatından endişelenen bazı Kazak subayları Gintz’e “Buradan usulca uzaklaşın” dediler. “İstasyonun girişinde bir arabamız var. Oraya birisini gönderip arabanın yakına gelmesini söyleriz. Bir an önce gidin buradan.”

Gintz subayların sözünü dinledi ama kimseye fark ettirmeden sıvışmayı âcizlik olarak nitelendirdiğinden, neredeyse herkese göstere göstere istasyon binasına yöneldi. Gururundan dolayı kendini sakinmiş gibi gösterip telaşsız adımlarla yürümeye çaba gösteriyordu.

Ormanın hemen ardındaki istasyon binasına varmasına az kalmıştı. Ağaçların seyreldiği yerde artık rayları görebildiği yerde ilk kez arkasına baktı. Silahlı askerler peşinden geliyordu. “Ne istiyorlar ki?” diye aklından geçirdi ve adımlarını sıklaştırdı.

Arkasından gelenler de aynı şeyi yaptılar. Aralarındaki mesafe aynı kaldı. Önünde kullanılmayan vagonların oluşturduğu bir duvar belirdi. Onun arkasına geçtiğinde koşmaya başladı Gintz.

Kazakları getiren tren park yerine çekilmiş olduğundan raylar bomboştu. Gintz demir rayları koşarak geçip bir sıçrayışta perona çıktı. Aynı anda peşindeki isyancı askerler de kırık vagonların ardından belirdiler. İstasyon şefi ile Kolya, Gintz’i içerde koruyabileceklerini düşündüklerinden, ona bir şeyler bağırıp el kol işaretleri yaparak istasyon binasına girmesini söylemeye çalıştılar.

Ancak gene, bulunduğu yerde bir karşılığı olmayan ama Gintz’in yetiştiği yerlerde nesilden nesile aktarılan, her koşulda onurunu koruma anlayışı, kurtuluşunun önünde bir bariyer oluşturmuştu. İnsanüstü bir gayretle kalp atışlarını durdurmaya çalışıyordu. İsyancılara dönüp “Hey kardeşlerim, aklınızı başınıza alın, ajan olduğumu nereden çıkardınız?” diye

bağırmalıyım diye düşündü. İsyancıların zihinlerini aydınlatıp onları durduracak içten bir şeyler söylemeliydi.

Son aylarda yaşadığı zafer duygusu, yüreğinden yükselen çığlıklar, istemsiz bir şekilde, kalabalıkları ateşlemek için konuşma yaptığı kürsü ve sandalyelerle bilincinde yer etmişti.

İstasyon kapısının önünde, hemen çanın olduğu yerde büyükçe bir yangın fıçısı vardı. Ağzı sıkı sıkıya kapalıydı. Gintz bir sıçrayışta fıçının üstüne çıktı. Yaklaşmakta olan isyancıların ruhuna hitap edebilecek birkaç söz söylemek istiyordu, ağzından tutarsız, yerli yersiz cümleler döküldü. İki adım atıp binadan içeri girerek kolayca kendini kurtarmak yerine, dışarda kalarak kendilerine konuşma yapma cesareti isyancıları şaşkına çevirmişti. Hepsi oldukları yerde kaldılar. Silahlarını indirdiler.

Gintz fıçının tam kenarına bastığı anda kapak kaydı. Bir ayağı fıçının içine girmiş diğeri dışarda aşağı doğru asılı kalmıştı. At sırtında oturuyormuş gibi bir duruşu vardı.

Askerler onun bu çaresiz haline kahkahalarla gülerek tepki verdiler. Bazıları ateş etmeye başlamıştı. On taraflardan birinin silahından çıkan kurşun boynuna isabet etti. Talihsiz Gintz o anda öldü. Ardından diğerleri süngü darbeleriyle cesedi delik deşik etti.

11

Matmazel Fleury, Kolya'ya telefon etmiş Jivago'ya trende iyi bir yer ayarlamasını, aksi halde başına kötü bir şeyler gelebileceğini söylüyordu. Kolya ise artık alışıldığı gibi tuhaf bir üslupla Matmazel'e yanıt veriyor, diğer hattan şifreli birtakım konuşmalar yapıp telgraf yazdırıyordu: "Pskov, duyuyor musun beni? Hangi kolu? Ne diyorsunuz Matmazel? Hayır, uydurma bütün bunlar. Durun, kapayın telefonu, çalışmama engel oluyorsunuz. Pskov, komosev, Pskov. Otuz altı virgül sıfır sıfır on beş. Matmazel gene m i siz? Size Rusça söylüyorum değil mi, imkânsız, yapamam. İstasyon şefiyle konuşun. Saçma bunların hepsi, uydurma şeyler. Otuz altı... Hay lanet olsun... Durun, Matmazel işime engel oluyorsunuz, Matmazel."

Matmazel devam ediyordu: "Öyle Pskov, Pskov deyip gözümü boyayamazsın Kolya bozuntusu. Ben senin ne mal olduğunu gayet iyi biliyorum. Yarın doktoru yolcu vagonuna bindireceksin ve ben de bir daha

katillerle, günümüzün küçük ispiyoncu Yehuda'sıyla muhatap olmayacağım, ona göre."

12

Yuri Jivago'nun kasabadan ayrıldığı gün boğucu ve sıcak bir hava vardı. Gene geçen günkü gibi fırtına kopacağa benziyordu. Etraftaki kerpiç kulübeler ve istasyon meydanını kaplamış çekirdek kabuklarının üstünde dolaşan kazlar, kapkara bulutların altında ürkütücü bir beyazlıkta görünüyorlardı.

İstasyon binasının önünde uzaklara doğru uzanan genişçe bir meydan vardı. Otların kapladığı bu alanın her köşesi insanlarla doluydu. Her biri haftalardır istedikleri yere kendilerini götürecek farklı trenlerin bekleyişi içindeydiler.

Kalabalığın içindeki gri ceketli yaşlı adamlar, yakıcı güneşin altında insan öbekleri arasında dolaşıyor, yeni bir haber olup olmadığını sorup kulaktan kulağa yayılan bilgileri öğrenmeye çalışıyorlardı.

Dirseklerine dayanıp yerde yan yana uzanmış on dört yaşlarındaki suskun yeniyetme gençler, ellerindeki yapraklarından temizledikleri dallarla hayvan güden çobanları andırıyorlardı. Pembe yanaklı kızlı erkekli küçük kardeşleri gömleklerini çekiştire çekiştire ayak altında dolanıyorlardı. Sırtlarında kahverengi el dokuması ceketlerle yere oturmuş anneler ise kucaklarındaki süt bebeklerini göğüslerine bastırmışlardı.

Doktor Jivago'yla istasyonun önünde ve içinde yatan insanların arasından zorlukla ilerlerken, "Ateş başlayınca koyunlar gibi kaçıştılar. Hoşlarına gitmedi!" dedi düşmanca bir tavırla istasyon müdürü Povarihin. "Bir anda çimenler ortaya çıktı! Toprağın nasıl göründüğünü anımsayıp mutlu olduk! Dört aydır bu kalabalığın yüzünden göremiyorduk da unutmuştuk. Gintz tam burada yatıyordu. Savaşta o kadar çok olay gördüm ki alışmış olmam lazım ama bu çok korkunç bir manzaraydı! Her şeyden önemlisi sebepsiz yere oldu! Öldürmelerinin nedeni neydi ki? Onlara ne kötülüğü dokundu. Bunu yapanlar insan mı? Söylediklerine göre ailesinin kıymetlisiymiş. Şimdi şurdan, sağdan buyrun. Odam burada. Bu trene binmeyi düşünmeyin, ezilip ölebilirsiniz. Ben sizin başka trene binmenizi sağlayacağım, kasabadan kalkacak olana. Biz buradan bir tren organize edeceğiz, şimdi işlemlerine başlıyoruz. Yalnız binene kadar kimseye

söylemeyin, hiç kimseye! Ağzınızdan kaçıracak olursanız daha yola çıkmadan treni parçalarına ayırırlar. Gece yarısı Suhuniçe'ye vardığınızda Moskova trenine aktarma yapacaksınız."

13

Saklı tutulan tren daha deponun ağzında belirip istasyona doğru raylarda yavaş yavaş ilerlemeye başladığında binanın önündeki kalabalık hareketlendi ve bir anda hücuma geçti. Zincirden boşanmış gibi koşup ray çukurlarını geçtiler. Birbirlerini ite kaka bir şekilde trene tutunmaya çalışıyor, kimileri de pencerelerden vagonların tepesinden içeri girmenin yolunu arıyordu. Tren bir anda taşıyamayacağı kadar insanla dolmuştu. Perona vardığında tek bir kişinin bile binebileceği yer kalmamıştı.

Mucize eseri olarak doktor trene binmeyi başarmıştı. Kendisinin de anlamadığı bir biçimde vagonun koridoruna da geçebildi. Yol boyunca da orada kaldı. Suhuniçe'ye dek orada bavulunun üstünde oturdu.

Fırtınanın işaretçisi bulutlar çoktan dağılmıştı. Yakıcı güneş ışıkları altındaki tarlaları baştanbaşa kaplayan cırcır böceklerinin düzenli sesleri trenin tıkırtısına karışıyordu.

Pencerelerin önünde duran yolcular diğerlerinin ışığına engel oluyordu. Onların iki katı, üç katı büyüklüğe varan uzun gölgeleri yere, vagon sıralarına ve bölmelerine vuruyordu. Vagona sığmayan karartılar, karşı pencerelerden dışarı süzülüyor, trenin gölgesiyle birlikte ilerliyordu.

Yolcuların kimileri bağırıp çağırıyor, kimileri şarkı söylüyor, kimileri tartışıyor, kimileri de iskambil oynuyordu. Bir istasyona vardıklarında içerdeki gürültüye dışarının hengâmesi de ekleniyor, uğultu deniz fırtınasının sağır edici gücüne ulaşıyor, tıpkı denizde olduğu gibi, istasyonun ortasında, birden bir sessizlik çöküyordu. Platformda tren boyunca acele eden adımların sesi, yük vagonunun önündeki kargaşa ve tartışmalar, geçirmek için bekleyenlerin uzaktan duyulan sesleri, istasyon bahçesinden gelen tavuk gıdaklamaları ve ağaç dallarının hışırtıları bir anda kesiliyordu.

Tam o sırada, yolda eline ulaşan bir telgraf ya da Melyuzeyevo'dan Yuri Jivago'ya gönderilmiş bir selam gibi güzel bir koku süzülüyordu camdan içeri. Tarlalardaki çeşitli bitkiler ve alışılmışın dışındaki çiçek

tarhlarının içinden geçip usul usul yukarılardan bir yerlerden geliyor, zengin bir aroma hissediliyordu.

İzdiham yüzünden doktorun pencereye yanaşması mümkün değildi. Ama o hiç bakmadan bu bitkileri görebiliyordu. Muhtemelen oldukça yakın bir yerlerde büyümüşlerdi ve rayların tozuyla kaplı dağınık ve sık dallarını, yapraklarıyla vagonların üstüne doğru sakince uzatıyor, yapraklar gökyüzünde küçük parıltılarıyla ışıldayan yıldızlar gibi göz kırpıyordu.

Yol boyunca bu durum devam etti. Kalabalık insan grubu sürekli gürültü etti. Ihlamurların kokusu hiç kesilmedi.

Her yere sinen bu koku sanki bütün makaslarda, kontrol noktalarında kuzeye giden trene eşlik ediyor, yolcular gittikleri her yerde aynı kokuyu duyuyorlardı.

14

Gece yarısı Suhuniçi'ye vardıklarında eski alışkanlıkları sürdüren bir hamal doktora yardım etti. Karanlık rayların üstünden geçirdiği doktoru, istasyona henüz gelmiş tarifede bile görünmeyen bir trenin ikinci mevki vagonuna bindirdi.

Hamal tam vagonun arka kapısını elindeki kondoktör anahtarıyla açıp eşyaları ara boşluğa koyduğu sırada asıl tren görevlisi gelerek inmelerini söyledi. Hamalla görevli arasında başlayan kısa süreli itiş kakış Yuri Jivago'nun dil dökmeleriyle son buldu. Dok tor yalvarıp yakararak trende kalmayı başardı.

Özel olarak hazırlanmış bu trenin gizemli bir hali vardı, oldukça hızlı gidiyor, istasyonlarda kısa süreli duraklamalar yapıyor ve özel olarak korunuyordu. Vagon bir hayli boştu. Jivago'nun bindiği kompartıman, masanın üstünde yanan ve alevi yarı açık camdan esen rüzgârla dalgalanan bir mumla aydınlatılmıştı.

Mum kompartımanın yegâne yolcusuna aitti. Sarışın bir delikanlıydı, kol ve bacaklarına bakarak boyunun oldukça uzun olduğu söylenebilirdi. Sanki vidaları kötü sıkıştırılmış aletler gibi kol ve bacakları eklem yerlerinde kıpır kıpır oynuyordu. Jivago içeri girdiğinde yarı yatar pozisyonunu düzeltip nazik bir biçimde oturur duruma geçti.

Oturduğu kanepenin altında yer bezine benzeyen bir şey görünüyordu. Ama birden bu beze benzeyen şeyin ucu hareket etti ve

kanepenin altından mutsuz hırıltılar çıkaran, sarkık kulaklı bir av köpeği çıktı. Yuri Jivago'yu etraflıca inceleyip, koklayıp tanıdıktan sonra kompartmanın içinde bir köşeden diğerine hareket etmeye başladı. Bacak bacak üstüne atmış sahibi gibi o da patilerini iyice geriyordu. Kısa bir süre sonra sahibinin komutuyla tekrar divanın altına girip bezin üstündeki eski kıvrık pozisyonunu aldı.

Yuri ancak o zaman kompartmanın askılığında asılı duran kılıfındaki çift namlulu tüfeği, deri fişekliği ve vurulmuş av kuşlarıyla ağzına kadar dolu çantayı fark etti. Demek, delikanlı avcıydı.

Oldukça konuşkan bir gençti ve saygılı bir şekilde tebessüm ederek aceleyle doktorla sohbete başladı. Sohbet ederken kelimenin gerçek anlamıyla sürekli olarak doktorun ağzının içine bakıyordu.

Delikanlının sesi itici derecede yüksekti ve metalik bir tınısı vardı. Başka tuhaf bir yönü de sesli harfleri, özellikle de "u" sesini garip bir biçimde telaffuz ediyor, daha çok Fransız ya da Alman aksanıyla çıkartıyordu. Üstelik bu yanlış telaffuzu yetmiyormuş gibi, "u"ları söylerken ayrı bir çaba sarf ediyor, bu sesi diğerlerinden daha yüksek bir tonda çıkarıyordu. Daha ilk ifadelerinde çıkardığı "u" sesleri Yuri'nin kulağını tırmalamaya yetti. Dakikalar ilerledikçe, belli ki kendini kontrol altında tutuyordu, bu hatasını bıraktı, ancak yinelememesi için aklından çıkarması gerekiyordu.

"Bu rahatsızlığın adı neydi?" diye düşündü Jivago. "Böyle bir şey okumuştum, bildiğim bir rahatsızlık. Bir doktor olarak bunu biliyor olmam gerekir ama aklımdan uçup gitmiş işte. Bu, beyinde dile etki eden bir unsurun belirtisi. Ne var ki böyle komik bir biçimde konuşmaya yansıyınca insanın ciddiyetini koruması çok zor. Sohbet etmenin imkânı yok. En iyisi üst kuşete çıkıp yatmalı."

Düşündüğü gibi de yaptı. Yuri kuşete yatmaya hazırlandığında delikanlı, mumun rahatsız edip etmeyeceğini sordu. Doktor isterse söndürecekti. Yuri söndürmesine memnun olacağını söyledi. Yol arkadaşı denileni yaptı. Kompartman karanlığa gömüldü.

Cam yarıya kadar açıktı. "Pencereyi kapatayım mı?" diye sordu doktor. "Hırsızlardan korkar mısınız?" Yol arkadaşı yanıt vermedi. Yuri Jivago bu sefer oldukça yüksek sesle yineledi sorusunu, ancak gene cevap alamadı. Bunun üzerine Jivago kibrit yakarak delikanlıya bakmak istedi. Bu

kadar kısa sürede imkânı yoktu ama belki de kompartımandan dışarı çıkmış ya da uykuya dalmıştı.

Ama hayır, delikanlı yerinde oturuyordu, gözleri açıktı ve yukarıdan ona ışık tutan doktora gülümsüyordu. Kibrit bitti. Yuri Jivago yenisini yakıp kibritin aydınlığında üçüncü kez tekrarladı sorusunu.

“Siz nasıl arzu ederseniz öyle yapın” diyerek yanıt verdi Avcı. “Çalabilecekleri bir şeyim yok. Aslında, açık kalması daha iyi. Kapanınca havasız oluyor.”

“Ah seni kerata!” diye düşündü Jivago. “Demek sadece aydınlıkta konuşabiliyorsun. Nasıl da düzgün konuştu, hiç hata yapmadı! Akıl alır gibi değil!”

15

Geçen hafta yaşadığı olaylar, yol öncesinin endişeleri, istasyonlarda gördükleri ve trene biniş macerasının etkisiyle Yuri kendini bitkin hissediyordu. İlk uzandığı köşede hemen uyuyacağını düşünmüştü. Ancak hiç de öyle olmadı. Aşırı yorgunluktan uykuya dalamıyordu bir türlü. Daldığında da şafak söküyordu.

Bu uzun zaman diliminde kafasında dolaşan düşünceleri karmakarışıktı. Arapsaçına dönmüş düşünceler iki yumak halinde beyninin içinde dolaşıp duruyor, biri çözülürken diğeri düğümleniyordu.

İlki Tonya’yla ilgili düşüncelerden oluşuyordu. Evleri ve küçük ayrıntılarıyla da olsa şiirle bağlantılı içtenlikle dolu, tertemiz eski düzenleri geliyordu aklına. Doktor bu yaşam için endişeleniyor, bütünselliği ve değerleriyle onu koruyabilmek adına gecenin en hızlı treniyle uçup gitmek, iki yıl aradan sonra eski düzenini yeniden kurmak için elinden geleni yapmak istiyordu.

Devrime olan inancı ve hayranlığı da bu yumaktaydı. Devrim diye nitelendirdiği, orta sınıfın ve 1905 devriminin oluşumuna katkıda bulunan ve Blok’a inanan gençlik tarafından kabul edilendi.

Bu, benimsediği ve alışkın olduğu düşünceler yumağıydı. 1912 ve 1914 yılları arasında savaştan önceki dönemde ufukta beliren Rus düşüncesi, Rus sanatı, genelde halkın tamamını, özelde ise Jivagoları kapsayan Rus kaderiyle ilgili yeniliklerin işareti olan vaatler ve geleceğe yönelik önsezilerle doluydu.

Savaştan sonra nasıl da bu yaklaşımların yeniden canlanmasını ve devam etmesini istemiş, bu boşluk duygusu onu eve geri dönmeye yönlendirmişti.

Yeni olan düşünceler ikinci yumağı oluşturuyordu ama “öteki” olduğu oranda yeniden ayrılıyordu! Bunlar içselleştirdiği, alıştığı düşünceler değildi, eskiler istemsizce karşı konulmaz bir biçimde, bir anda meydana gelen şok sarsıntı gibi gerçeğin yönlendirmesiyle yeniyi doğurmuştu.

Savaş, döktüğü kan ve sebep olduğu felaketler, evsizlik ve yalnızlığıyla böyle bir yeniydi. Ondan kaynaklanan acılar ve halkın savaştan öğrendiği bilgelik de bu yeniler arasında yer alıyordu. Savaşın boşalttığı kentler ve buna maruz kalan insanlar da böyle bir yeniydi. 1905 yılında üniversite gençliğinin idealize ettiği devrim yerine şimdiki, savaştan doğan kanlı, hiçbir biçimde askerin olduğu söylenemeyecek, bolşeviklerin felakete doğru yönlendirdiği devrim de bu yeni olguların içindeydi.

Savaşın nereye sürüklediğini yalnızca Tanrı’nın bildiği hemşire Lara Antipova’nın da yeni düşüncesiydi. Yaşamı tamamen bilinmezliklerle doluydu ve kimseyi bunun için suçlamıyor, şikâyetini sessizliğiyle anlatıyor, gizemli suskunluğu onu güçlü kılıyordu. Yuri yaşamı boyunca etrafındaki herkesi, ailesi ve yakınları dışındakileri, sevmek için ayrı bir çaba harcamışken “onu sevmemek” için gösterdiği üstün gayret de yeni düşüncelerin arasındaydı.

Tren bütün hızıyla ilerliyordu. Açık pencereden giren rüzgâr Yuri’nin saçlarını dağıtıp toz içinde bırakıyordu. Gece trenlerinin durduğu istasyonlarda yaşananlar gündüz trenleriyle aynıydı. Kalabalık insan grupları kargaşaya neden oluyor, ıhlamur dalları hışırdıyordu.

Zaman zaman gecenin derinliğinden el ve at arabalarının takırtıları istasyona ulaşıyordu. İnsan sesleri ile tekerlek gürültüleri ağaçların hışırtılarına karışıyordu.

O dakikalarda bu gölgeleri birbirlerine yaklaştırıp fısıldaşmaya zorlayan şeyin ne olduğu anlaşılıyordu. Uykudan ağırlaşan yapraklar güçlükle kımıldayarak birbirlerine fısıltı dilinde bir şeyler mırıldıyorlardı. Bunlar Yuri Jivago’nun kompartımanın üst kuşetinde yattığı yerde dönüp dururken kendi kendine söyledikleriyle aynıydı. Bunlar Rusya’yı boydan boya kaplayan endişelerin, devrimin, onun felakete yol açan güçlüklerle dolu döneminin ve sonuçtaki olası azametinden haberler veren fısıltılardı.

Doktor ertesi gün geç vakitte uyandı. Saat on bir olmuştu. Yol arkadaşı alçak sesle “Markiz, Markiz!” diyerek, huzursuzlanmaya başlayan köpeğini sakinleştirmeye çalışıyordu. Yuri, gece boyu kompartımana başka bir yolcunun binmemiş olmasına ve avcıyla hâlâ yalnız oluşlarına şaşırdı. Bulundukları istasyonun adını çocukluğundan biliyordu. Tren Kaluga’yı geride bırakıp Moskova bölgesi sınırlarına doğru harekete geçti.

Savaş öncesi dönemdeki alışkanlığıyla sabah temizliğini yapıp meraklı yol arkadaşının ona ikram ettiği kahvaltıyı yapmak için kompartımana geri döndü. Bu sefer onu daha dikkatle inceledi.

Delikanlının en önemli özelliği çok konuşkan olması ve hareketliliğiydi. Evet, bu yabancı konuşmayı çok seviyordu ama bu eyleminde onun için önemli olan fikir alışverişinde bulunmak ya da bir konudaki görüşlerini açıklamak değildi. Asıl derdi konuşmak eyleminin kendisiydi. Sözcükleri yüksek sesle söylemeyi seviyor, sesleri çıkarmaktan keyif alıyordu.

Konuşurken kanepede yay gibi geriliyor, nedensiz yere güçlü kahkahalar atıyor, memnuniyetini göstermek için hızlı hızlı ellerini ovuşturuyordu. Ruh halini anlatmaya bunların yetmediğini düşündüğü durumlardaysa elleriyle dizlerine vurarak kendini dövüyor ve gözlerinden yaş gelinceye kadar gülüyordu.

Konuşmaları geceki tuhaflığı çerçevesinde sürüyordu. Delikanlının anlattıkları şaşırtıcı biçimde bağlamdan uzaktı. Kimi zaman ona sorulmadığı halde birtakım sırlarını söylüyor ama kimi zaman da sorulan en basit soruları kulak arkası yaparak yanıtsız bırakıyordu. Kendisiyle ilgili bir dolu hayali ve ilgisiz bilgi verdi. Belli ki birçoğunu uyduruyordu. Karşısındakini etkilemek için görüşlerinin alışılmışın ötesinde, çizgi dışı olduğunu göstermek ister gibiydi.

Bütün bunlar Yuri’ye eskiden çok iyi bildiği şeyleri anımsattı. Geçen yüzyılın nihilistleri böyle bir radikal ruh çerçevesinde konuşurlardı. Onları Dostoyevski’nin bazı kahramanları izlemişti. Yakın bir geçmişteyse Rusya’nın taşrasında ortaya çıkan, görüşleri artık büyük kentlerde moda olmaktan çıksa da derinliklerinde fikir önderlerinin özünü koruması nedeniyle sık sık başkente gelen takipçileri vardı.

Delikanlı ünlü bir devrimcinin yeğeni olduğunu anlattı, anne ve babası ise tam tersi gerici, onun deyimiyle tutucu insanlardı. Cepheye yakın bir yerde geniş toprakları vardı. Delikanlı orada büyümüştü. Ailesi hayatları boyunca dayısıyla kanlı bıçaklı yaşamıştı ama dayı kindar bir insan değildi ve şimdi nüfuzunu kullanarak onların zarar görmemesi için uğraşıyordu.

Dayısına olan inancıyla, geveze bir şekilde, her konuda aşırı maksimalist olduğunu açıkladı. Sözünü ettiği hayati konular, siyaset ve sanattı. Gene Pyotr Verhovenski esintisi seziliyordu konuşmasında. Solcu görüşler değildi bu benzeyişin nedeni, düşüncelerinin dağınıklığı ve boş gevezeliğiydi.

Şimdi fütüristlerden alıntı yapacak diye düşündü Yuri Jivago ve gerçekten de öyle oldu, delikanlı fütürizmden söz açtı. Ardından spordan, atlardan ya da Fransız savaşından konuşmaya başlayacak diye taliminde bulunmaya devam etti Yuri ve her seferinde de bildi. Sonunda konu ava gelmişti.

Delikanlı kendi topraklarında avlandığını söyledi. Olağanüstü bir nişancı olmasıyla övünüyordu. Eğer fiziksel engeli askere gitmesine engel olmasaydı, savaşta bu becerisiyle öne çıkabilirdi.

Jivago’nun ne engeli dercesine kendisine baktığını görünce hayretler içinde haykırdı: “Nasıl yani, fark etmediniz mi? Oysa anladığınızı düşünmüştüm.” Cebinden çıkardığı iki kartı Jivago’ya uzattı. Biri kendi kartvizitiydi. İki soyadı taşıyordu. Adı tam olarak Maksim Aristarhoviç Klintsov-Pogorevşih’ti. Dayısının soyadıyla aynı olmasından dolayı kısaca Pogorevşih diye hitap edilmesini rica ediyordu. Diğer karttaysa çeşitli el ve parmak işaretleri ile betimlenmiş sağır-dilsiz alfabesi vardı. Jivago işte o anda her şeyi anladı.

Bu geveze delikanlı sağır ve dilsizleri eğiten olağanüstü yetenekli kişiler olan Gartman ya da Ostgorgadski’nin okullarından birinde eğitim almış olmalıydı. Bu değerli insanlar, sağır ve dilsizlere dudak okumayla söylenenleri anlamayı ve konuşmayı öğretmeyi başarıyorlardı.

Bunun üzerine Yuri delikanlının avlandığı yerleri şöyle bir değerlendirince, “Cüretimi bağışlayın, isterseniz yanıt vermeyebilirsiniz, sizin Zıbuşino Cumhuriyeti’nin kuruluşuyla bir bağlantınız oldu mu?” diye sordu.

“Nereden biliyorsunuz?.. Müsaade ederseniz... Siz Blajeyko’yu tanıyor musunuz? Elbette ilişkim oldu.” Pogorevşih mutluluktan sözcükleri

yuvarlaya yuvarlaya konuşuyordu. Kompartımanın içinde dört dönerken bir yandan kahkahalar atıyor, bir yandan da dizlerini dövüyordu. Ardından gene fantastik hikâyeler anlatmaya koyuldu.

Anlattığına göre Blajeyko onun için bir araçtı, Zıbuşinskaya'yı ise düşüncelerini hayata geçirebileceği bir yer olarak seçmişti.

Yuri Jivago, delikanlının hikâyelerini takip etmekte zorlanıyordu. Pogorevşih'in felsefesinin temelinin yarısında anarşizm, diğer yarısında ise avcıların uydurma hikâyeleri vardı.

Serinkanlı bir edayla yakın bir zamanda gerçekleşecek ölümcül darbelerle ilgili nutuk atıyordu. Yuri içinden, belki de bunların kaçınılmaz olaylar olduğunu kabul etse de, bu itici delikanlının savlarını ortaya koyarken takındığı bilgiç sakinlik onu çileden çıkardı. "Durun bakalım, durun biraz" diyerek karşı çıktı delikanlıya. "Olaylar dediğiniz gibi gelişebilir. Ama bence, baskıcı düşman karşısında kaos ve yıkıntılar arasında kalmışken böyle riskli deneyimler yaşamanın hiç de sırası değil. Yeni bir ayaklanma gerçekleştirmek yerine ülkeye kendisine gelmesi, yaşadığı darbelerden nefes alması için fırsat vermek gerek. Öncelikle huzur ve düzen ortamının sağlanmasını beklemek gerekir."

"Bu çok naif bir düşünce" dedi Pogorevşih. "Bu karışıklık ve yıkımlar, daha geniş ölçekli yapıcı plan için gerekli olan unsurlardır. Toplum yeteri kadar yıkım yaşamadı henüz. Devrimci egemen gücün, toplumsal yapının parçalarını farklı prensiplerde temelden yeniden yapılandırabilmesi için, öncelikle tamamen çökmesi gerekir."

Yuri Jivago dehşet içinde kalmıştı. Koridora çıktı. Gittikçe hızlanan tren Moskova'ya yaklaşmaktaydı. Geçen her dakika kır evleri ile huş korularını daha da yaklaştırıyordu. Gölgeliksiz dar platformlarla kadınlı erkekli sakinleri ile kır evleri gözünün önünden hızla geçiyor, trenin kaldırdığı toz bulutunun içinde sanki atlıkarıncaya binmişler gibi sallanıyorlardı. Tren birbirinin peşi sıra düdük çalıyor, uzaklara gönderdiği bu sesler, dar uzun tarlalar ve insansız ormanların yankısını besliyordu.

Yuri Andreeviç Jivago birden nerede olduğunu, başına neler geldiğini ve kısa bir zaman, muhtemelen iki saatten biraz daha fazla bir süre sonra onu nelerin bekleyebileceğini bütün açıklığıyla anladı. Günler boyunca ilk kez oluyordu bu. Üç yıla yakın bir süre içinde yaşadığı bilinmezlikler, ordan oraya savrulmalar, savaş, devrim, ayaklanmalar, yaralanmalar, ölüm

sahneleri, patlayan köprüler, yerle bir edilen köyler, yangınlar hepsi bir anda anlamını yitirmiş, yerleri koca bir boşluğa dönmüştü.

Uzun bir aradan sonra yaşadığı ilk gerçek olay bu trende bulunmak ve hâlâ yeryüzünde var olduğuna inandığı, her taşı değerli olan evine baş döndürücü bir yakınlıkta olmaktı. İşte yaşam buydu, maceraperestlerin peşinde koştukları heyecan bundan başka bir şey değildi. Sanatın bütünsel olarak anlatmaya çalıştığı gibi yakınlarına, evine dönmek varoluşun yeniden canlanmasıydı.

Koruluklar geride kaldı. Sık yaprakların arasından sıyrılan tren düzlüğe çıkmıştı. Geçtiği vadi dar bir boğaz şeklinde yükselip ilerde geniş tepelere açılıyordu. Vadinin her yanı koyu yeşil patates tarlalarıyla kaplıydı. Vadinin en ucunda, patates tarlalarının bittiği noktada seraların kocaman camları yükseliyordu. Vadinin aksi yönünde, trenin arka tarafında ise gökyüzünün yarısı koyu leylak rengi büyük bir bulutla kaplıydı. Güneşin ışıkları bu bulutun arasından geniş daireler çizerek her yana süzülüyor, tren yolundan geçip seranın camlarına ulaşıyor ve göz alıcı bir biçimde parlatıyordu.

Birdenbire iri taneli bir yağmur başladı. Güneşte ışıldayan damlacıklar, trene yetişmek ya da onun arkasında kalmamak istercesine, trenin tekerleklerinin hızına eşit telaşta bir tempoyla yere düşüyordu.

Doktor bu görselliğin tam olarak farkına varmaya fırsat bulamadan tepenin arkasından “Hrista Spasitelya”[41] Kilisesi göründü. Bir dakika geçmeden de kubbeler, çatılar, evler ve şehrin bütün bacaları göz önüne serildi. Kompartımana dönüp “Moskova göründü” dedi. “Toparlanma vakti.”

Yerinden fırlayan Pogorevşih av çantasını karıştırmaya koyuldu ve içinden iri bir ördek çıkardı, “Buyrun” dedi. “Bir anı olarak kabul edin. Bütün gün sizinle çok güzel bir yolculuk yaptım.”

Doktor ne kadar itiraz ettiyse de bir faydası olmadı. Sonunda “Peki, o zaman” diyerek kabul etmek zorunda kaldı. “Bunu sizden karıma bir armağan olarak kabul ediyorum.”

“Evet, karınıza, karınıza! Karınıza bir hediye!” diye mutlulukla tekrarladı Pogorevşih. Kesinlikle bu sözcüğü ilk kez duyuyordu. Bütün vücudu titremeye başlamıştı, bir yandan da kahkahalar atıyordu. Markiz de yerinden fırlayarak sahibinin mutluluğuna ortak oldu.

Bu arada tren perona girmişti. Vagonun içi gece gibi karanlığa büründü. Sağır yol arkadaşı bir afiş parçasına sardığı yaban ördeğini Jivago’ya uzattı.

Altıncı Bölüm

Bir Süreliğine Moskova

1

Yol boyunca dar kompartımanda hareketsiz kaldığından Yuri'ye tren ilerliyor, zaman duruyor gibi gelmişti. Vaktin hâlâ öğle saatlerini gösterdiğini sanıyordu. Oysa eşyalarıyla bindiği araba Smolenskiy Çarşısı'nın orada, kalabalığın arasından güçlükle ilerlemeye çalışırken çoktan akşam olmak üzereydi.

Belki gerçekten kalabalıktı, belki de geçmiş yıllardaki izleniminden ötürü Jivago'ya öyle gelmişti. Daha sonraları bu günü anımsadığında, kalabalığın, alışkanlıkları nedeniyle çarşıda toplanmış oldukları sonucuna varacaktı. İnsanların orada olmalarına neden olacak bir şey yok tu ortada. Dükkânların kepenkleri kapalı, tezgâhları bomboştu. Öyle ki kilit takmaya bile gerek görmemişti sahipleri. Yer yer yanmış, uzunca bir süredir temizlenmemiş, çevresi çöple dolu meydanda alınıp satılacak bir şey de yoktu.

Kaldırımda duran yaşlı erkek ve kadınları hem eski günlerde hem de o gün gördüğü izlenimine kapılmıştı. İyi giyimli bu yaşlı insanlar önlerinden geçenlerin aşağılayıcı bakışlarına aldırmadan sessiz bir şekilde yapma çiçekler, yuvarlak, cam kapaklı, ispirtolu, küçük su ısıtıcıları, siyah dantel gece elbiseleri, çoktan kapanmış resmi dairelerin üniformaları gibi hiç kimsenin ihtiyaç duymayacağı, satın almak istemeyeceği eşyaları satışa sunuyorlardı.

Sıradan halk, daha işe yarar eşyalar satıyordu: Itırlı otlar, çabuk bayatlayan kara tayın ekmeği dilimleri, nemlenip kirlenmiş şeker parçaları, yarıdan bölünmüş tütün paketleri.

Çarşı alanına hâkim olan bu kırık dökük, işe yaramaz malların fiyatları el değiştirdikleri oranda artıyordu.

Arabacı, meydana açılan sokaklardan birine saptı. Ark a tarafta batmakta olan güneşin ışıkları sırtlarına vuruyordu. Cinlerinde bir yük arabası gidiyordu. Boş kabin, atın arkasında sallana sallana ilerliyordu. Kaldırdığı toz bulutu batan güneşin ışıklarında bronz gibi parlıyordu.

Sonunda yolun ortasından giden yük arabasını geçebildiler. Yuri'nin bindiği atlı araba daha hızlı gidiyordu. Ev ve avluların duvarlarından sökülüp her yana, yollara, kaldırıma, yayılmış afiş ve gazete parçaları doktoru rahatsız etti. Rüzgâr onları bir tarafa sürüklüyor, gelen geçenlerin tekmeleri, araba tekerleri ise başka tarafa ittiriyordu.

Birkaç sokağı daha geçip sonunda Yuri'nin evinin önüne geldiler. Araba durdu. Yuri Andreeviç Jivago'nun soluğu kesilmişti. Kalbi hızla atıyordu. Bahçeyi geçip binanın girişine geldi ve çıngırağı çekti. İçeriden bir tepki gelmedi. Yuri Andreeviç bir kez daha çekti. Bundan da bir sonuç alamayınca endişesi arttı ve kısa aralıklarla defalarca çaldı zil. Ancak dördüncü kere çalışından sonra içerden anahtar ve zincir sesi geldi ve Yuri yerinden oynamış kapının yana açılan kanadını tutan Tonya'yı gördü. Bu beklenmedik karşılaşmanın ilk anında ikisi de donup kalmıştı. Nasıl haykırdıklarını işitmediler bile. Ama Tonya'nın tutmakta olduğu kırık kapı kanadı, kucaklaşmalarına imkân verecek kadar açıktı. Bu durum sersemliklerini üzerlerinden atmalarını sağladı ve birbirlerine sıkıca sarıldılar.

Bir dakika sonra birbirlerinin sözünü kese kese konuşmaya başlamışlardı. "Öncelikle söyle bana, herkes iyi mi?"

"Evet, evet. Herkes iyi. Sana aptalca şeyler yazdım. Affet beni. Ama konuşmamız gerek. Neden telgraf çekmedin? Şimdi Markel eşyalarını taşır. Sana kapıyı Yegerovna açmayınca telaşlandın değil mi, anlıyorum tabii. Yegerovna köye gitti."

"Zayıflamışsın. Ama gene de genç ve güzelsin! Dur şimdi arabacıyı göndereyim de."

"Yegerovna kocasıyla birlikte gitti. Diğerlerini de bıraktık. Şimdi sadece yeni kadın çalışıyor. Tanımazsın, Nuşa adı, Saşa'ya bakıyor, başka kimse de yok. Herkese haber verdim, geleceğini söyledim. Herkes sabırsızlanıyordu. Gordon, Dudorov, hepsi.''

"Saşa nasıl?"

"Tanrı'ya şükür, iyi. Biraz önce uyandı. Yoldan gelmemiş olsaydın, gidip görebilirdin."

"Baban evde mi?"

"Yoksa sana yazmadım mı? Sabahın erken saatinden gece yarılarına kadar Bölge Komitesi'nde çalışıyor. Temsilci oldu, aklın alıyor mu? Arabacının parasını verdin mi? Markel! Markel!"

Ayaklarının dibinde bavul ve sepetlerle kaldırımın ortasında durmuş konuşuyorlardı. Yolu kapattıklarından gelip geçenler etraflarından dolaşmak zorunda kalıyor, bir yandan da onları tepeden tırnağa süzüyor, uzun uzun bir arabacıya bir de ardına kadar açık sokak kapısına bakıp sonrasında ne olacağını merak ediyorlardı. Pazen gömleğinin üstüne bir yelek giymiş Markel, bahçe kapısından koşarak yanlarına geldi. Bahçıvan şapkasını elinde tutuyor, bir yandan da bağırıyordu:

"Şükürler olsun, sevgili Yura gelmiş. Ne iyi olmuş! Eskisi gibi gene, Yuri Andreeviç, aslanımız! Sen bizim ışığımızsın, unutmadın bizi ha, sefalar getirdin evine!" Ardından yoldan geçerken onları izlemeye duranları da "Ne duruyorsunuz, oyun mu oynuyor burada?" diyerek dağıttı. "Geçin hadi, geçin gidin beyler! Yapışıp kaldınız buraya!''

"Merhaba Markel, gel bir kucaklaşalım. Tak şu şapkanı başına. Eee, ne var ne yok? Kızın, karın nasıllar?"

"Nasıl olsunlar ki? İyiler. Şükretmek lazım. Siz cephede kahramanlıklar yaparken biz de burada uyumadık, görüyorsun işte.

Her tarafın altını üstüne getirip berbat ettik. Şeytanın bile işin içinden çıkamayacağı bir hale getirdik kardeşim. Sokaklar pislik içinde, evlerin çatıları temizlenmiyor, mideler ise oruç zamanı gibi tertemiz, bomboş. Neymiş, toprak işgali ve savaş tazminatı olmadan barış olacakmış."[42]

"Seni Yuri Andreeviç'e şikâyet edeceğim Markel. Görüyor musun Yura, hep böyle şeyler söylüyor. Onun böyle saçma sapan konuşmalarına tahammül edemiyorum. Herhalde şimdi de senin hoşuna gideceğini düşündüğünden böyle konuşuyor. Ne akıllı adam o. Bırak, bırak Markel şimdi üste çıkmaya çalışma. Çok kurnazsın, Markel. Biraz aklını başına topla artık. Tüccarların yanında yaşamıyorsun herhalde değil mi?"

Markel eşyaları kızakla içeri taşıyıp kapıyı kapadıktan sonra da konuşmayı sürdürdü. Yavaş ve inandırıcı bir sesle konuşuyor, sürekli dilbilgisi hatası yapıyordu: "Tonya Aleksandrovna kızıyorlar, duydun işte. Her zaman bu böyle. Söylüyorlar, sen diyor,

Markel için karanlık, her şeye rağmen akıllanmıyorsun. Artık diyor, çocuk değilsin şimdi, artık salon köpekleri bile akıllandı. Elbette, bunu kimse tartışmıyor. Ama Yuroçka ister inan, ister inanma, akıllı insanlar bir kitap ortaya çıkardılar, eski mason, yüz kırk yıldır saklıyorlarmış, şimdi bana öyle geliyor ki bizi sattılar Yura, anlıyor musun? Hem de üç kuruşa,

bir parça ekmeğe, bir çekimlik tütüne bile değil, imkân vermiyorlar ki iki satır laf edeyim, görüyor musun Tonya Aleksandrovna parmak sallıyor bana.”

“Nasıl sallamayayım? Tamam. Eşyaları yere bırak, teşekkürler, gidebilirsin Markel. İhtiyacı olduğunda Yuri Andreeviç gene çağırır seni.”

2

“Sonunda gitti, neyse. Kelimenin tam anlamıyla şarlatan. Aptal gibi davranıp içten içe bıçağını biliyor. Kazan’dan kalkmış gelmiş buralara zavallı yetimin teki. Daha hangi tarafa yaranacağına karar veremedi.”

“Abarttın birazcık! Bence sarhoş, içmiş içmiş gevezelik ediyor, hepsi bu.”

“Onun ne zaman ayık olduğunu söylesene. Neyse cehennemin dibine gitsin. Saşa’nın yeniden uyumuş olmasından korkuyorum. Trenlerde tifüs olduğundan korkmasam... Bitlenmiş olabilir misin?”

“Olmadığımı sanıyorum. Konforlu bir trende geldim, savaş öncesi dönemdeki gibiydi. Biraz elimi yüzümü yıkayıp temizlenebilir miyim? Şimdilik şöyle, çabucak. Sonra etraflıca aklanıp paklanırım. Nereye gidiyorsun? Misafir odasından geçmiyor musun? Artık yukarı başka yerden mi çıkılıyor?”

“Ah evet, bilmiyorsun tabii. Babamla düşündük taşındık sonunda alt katın bir bölümünü Ziraat Akademisi’ne vermeye karar verdik. Yoksa kışın ısıtmaya olanak yoktu. Yukarısı bile oldukça büyük geliyor. Oradan da yer teklif ettik. Henüz istemiyorlar. Burada akademisyenlerin çalışma odaları, bitki odaları ve tohum koleksiyonları var. Umarım fareler sarmaz her yeri. Ne olursa olsun tohum sonuçta. Şimdilik derli toplu tutuyorlar odaları. Artık yaşam alanı deniyor. Buradan, buradan. Amma da beceriksizsin! Eskiden kullanılmayan merdiveni kullanıyoruz. Anladın değil mi? Arkamdan gel de göstereyim sana.”

“Odaları vermekle çok iyi yapmışsınız. Benim çalıştığım hastane de bir kontesin konağındaydı. Bir sürü odası vardı. Parkeleri yer yer bozulmuştu. Sandıkların içine palmiyeler dikmişlerdi. Geceleri yaprakları tuhaf bir şekilde açılır, hayalete benzerdi. Cepheden gelen yaralılar, onlardan korkup uykularında çığlık çığlığa bağırırdı. Yani hiç normal bir durum değildi. Sonunda palmiyeleri kaldırmak zorunda kaldık. Asıl

söylemek istediğim, zenginlerin yaşamında, gerçekten de normal olmayan şeyler varmış. Her taraflarını aşırılık sarmış. Gereksiz mobilya ve gereksiz odalar, duyguların hassasiyetinde gereksizlik, gereksiz bir incelik. Mekânı küçültmekle çok iyi yapmışsınız. Ama yeterli değil, daha fazla vermeli."

"Bu paketten görünen ne? Kuş gagası mı o? Ördek kafası. Ne güzel şey! Yaban ördeği! Nereden buldun? Gözlerime inanamıyorum. Bu günkü şartlarda servet bu!"

"Trende hediye etti biri. Uzun hikâye, sonra anlatırım. Ne dersin, sarıp mutfakta mı bırakayım?"

"Evet, şimdi Nuşa'yı yollayayım da yolup temizlesin. Kışın zor geçeceğini söylüyorlar. Açlık, ayaz hepsi bizi bekliyormuş."

"Evet, her yerde aynı şey söyleniyor. Gelirken vagonun penceresinden bakıp düşündüm. Dünyada aileden ve işten daha önemli ne olabilir? Bunların dışında kalanlar bizim kontrolümüzde değil. Görünen o ki birçoklarını gerçekten de kötü olaylar bekliyor. Bazıları güneye, Kafkaslara gidip kurtulmayı düşünüyor. Uzaklarda şanslarını denemeyi istiyorlar. Bu benim uygun gördüğüm bir çözüm değil. Yetişkin bir erkek, dişlerini sıkıp doğduğu yerin kaderini paylaşmasını bilmeli. Bence bu açık bir durum. Ancak sizin için durum farklı. Sizi uzaklara huzurlu bir yerlere, mesela Finlandiya'ya gönderip sıkıntılardan korumayı o kadar çok isterim ki. Biz her basamakta böyle yarım saat durursak korkarım yukarı varamayacağız."

"Dur bir dakika, dinle beni, sana bir haberim var. Hem de ne haber! Nasıl da unuttum. Nikolay Nikolayeviç geldi."

"Hangi Nikolay Nikolayeviç?"

"Kolya Dayı."

"Tonya, doğru olamaz! Hangi rüzgâr atmış?"

"Gördün mü bak, dedim sana müthiş haber diye. İsviçre'den gelmiş. Finlandiya üzerinden de Londra'ya dönecekmiş."

"Tonya, şaka yapmıyorsun değil mi? Görüştünüz mü? Nerede şimdi? Bir an önce görebilir miyim, şimdi hemen olur mu?"

"Ne kadar da sabırsızsın. Şehir dışında kır evinde kalıyor. Yarından sonra döneceğine söz verdi giderken. Çok değişmiş, görünce hayal kırıklığına uğrayacaksın. Gelirken Petersburg'da kalmış, bolşevikleşmiş. Babam çok şiddetli tartışmalar yapıyor onunla. Gerçekten de niye her basamakta duruyoruz ki? Hadi çıkalım. Demek ki önümüzdeki günlerin iyi

bir şeylere değil de zorluklara, tehlike ve bilinmezliklere gebe olduğunu sen de duydun, ha?”

“Ben de böyle düşünüyorum. Ne yapalım, mücadele edeceğiz. Her şeyin sonu gelmiş olamaz ya. Bakalım başkaları ne yapacak, onu görelim.”

“Söylediklerine göre yakacak odun, su ve elektrik olmayacakmış. Parayı değiştireceklermiş. Ulaşım duracakmış. Gene durduk bak. Hadi gidelim. Dinle, Arbat Sokağı’nda bir atölyede çok iyi demir kuzineler satılıyormuş. Gazete yaksan bile yemek pişirebiliyormuşsun üstünde. Adresini verdiler. Bitmeden almak lazım.”

“Doğru söylüyorsun. Alalım. Çok akıllısın Tonya. Kolya Dayı ha, Kolya Dayı! Düşünsene buradaymış, inanamıyorum bir türlü.”

“Bak ne diyeceğim, şöyle bir planım var. Yukarı katta bir köşeyi kendimize ayıralım diyorum. Oraya biz yerleşelim. Babam, Saşa ve Nuşa ile beraber. Bir köşedeki birbiriyle bağlantılı iki üç odayı kullanalım. Evin geri kalan kısmını da verelim. Sokak girişini de ayırırız. Demin dediğim gibi demir bir kuzine alıp ortadaki odaya koyarız. Borusunu üst camdan çıkarırız. Çamaşırı orada yıkar, yemeği de pişiririz. Misafirler oraya gelir. Isıdan yararlanmak için her şeyi orada yaparız. Kim bilir, böylece Tanrı’nın izniyle kışı atlatabiliriz belki.”

“Başka türlü olabilir mi? Elbette kışı atlatacağız. Hiç şüphe yok buna. Her şeyi ne kadar mükemmel düşünmüşsün. Harikasın. Biliyor musun ne diyorum? Senin bu planını kutlayalım. Getirdiğim ördeği kızartalım, Kolya Dayı’yı da çağırırız.”

“Harika olur. Gordon’dan biraz içki getirmesini isterim. Laboratuvarın birinden buluyor. İşte şimdi bak bakalım. Sözünü ettiğim oda burası. Burayı seçtim işte. Nasıl, onaylıyor musun? Bavulunu yere bırak da sepeti almaya git. Dayın ve Gordon’dan başka Dudorov ve Şura Schlesinger’i de çağıralım mı, ne dersin? Banyonun yerini anımsıyorsun değil mi? Dezenfekte edici bir şeyler de sür kendine. Ben bir Saşa’ya bakayım. Nuşa’yı da aşağı mutfağa yollayayım, Saşa hazır olunca da sana haber veririm.”

3

Moskova’ya geldiğinde Yuri için en önemli olay oğlu oldu. Daha Saşa doğar doğmaz çağırmışlardı onu. Oğluyla ilgili ne biliyordu ki? Yuri

Andreeviç yollara dökülmeden önce Tonya'yı ziyarete hastaneye gitmişti. Bebekleri emzirme saatiydi, onu içeri bırakmamışlardı.

Koridorda oturup beklemişti. Karşı köşesinde doğumhanenin bulunduğu koridor boyunca annelerin yattığı odalar vardı.

Onlarca, hatta daha fazla yeni doğmuş bebeğin ağlaması çınlıyordu. Ebeler koltuk altlarına ikişer ikişer sıkıştırdıkları kundaklanmış bebekleri, koca alışveriş paketleri gibi taşıyor, doyurmaları için bir an önce annelerine yetiştirmenin telaşını çekiyorlardı.

Bebeklerin hemen hepsi "vya, vya" diye neredeyse sanki görev yapıyorlarmış gibi duygusuzca sesler çıkarıyor, hepsi aynı notadan bağırıyordu. İçlerinden yalnızca birinin sesi bu uyumun dışındaydı. O da "vya, vya" diye ses çıkarıyordu ve onun da acı çeker gibi bir hali vardı ama doktora sanki zorunluluktan değil de düşüncelerinin ağırlığından, inatçı bir yalnızlıktan dolayı bas tonda bağırıyor gibi gelmişti.

Yuri Andreeviç işte o zaman oğlunun adını kayınpederine hürmeten Aleksandr koymaya karar vermişti. Diğerlerinden farklı ağlayanın oğlu olduğunu düşünmesinin sebebi tam olarak belli değildi ama bu ağlayışın insanın gelecekteki karakterini ve kaderini belli ettiğini, verdiği ad olan Aleksandr gibi bu ağlayışın da kendi tınısını taşıdığını düşünmüştü.

Yanılmamıştı da. Sonradan farklı ağlayanın gerçekten Saşa olduğu anlaşılmıştı. İşte oğlu hakkında öğrendiği ilk şey bu olmuştu. Sonraki tanışmaları ona cepheye gönderilen bir mektuptaki fotoğraftan olmuştu. Yere serilmiş bir battaniyenin üzerinde hafifçe çömelmiş, dans eder gibi iki eli havada duran koca kafalı, kalın dudaklı, neşeli, sevimli, küçük bir çocuk fotoğrafıydı bu. O zaman bir yaşındaydı, yürümeye başlamıştı. Şimdiyse iki yaşını doldurmuştu ve konuşmayı öğreniyordu.

Yuri Andreeviç kaldırdığı bavulun kayışlarını çözüp pencerenin önünde duran oyun masasının üstüne koydu. Eskiden bu odada ne vardı? Doktor bir türlü anımsayamamıştı. Anlaşılan Tonya buradan bazı eşyaları çıkarmış ya da farklı şekilde yerleştirmişti.

Tıraş takımını almak için bavulu açtı. Hemen pencerenin karşısına düşen tarafta kilise çanlarının arasından parlak dolunay yükselmekteydi. Ay ışığı bavulda dağınık duran çamaşır, kitap ve temizlik malzemelerine vurduğunda, oda bir farklı göründü doktora ve o zaman tanıdı odayı.

Burası Tonya'nın rahmetli annesi Anna Ivanovna'nın sandık odası olarak kullandığı yerdi. Kırık masa ve sandalyeler, işe yaramaz duruma

gelen kâğıt ve belgeler burada saklanırdı. Aile arşivleri, yazları içleri kışlık eşyalarla dolu sandıklar hep burada dururdu. Rahmetlinin zamanında odanın köşesi tepeye kadar eşya yığılı olurdu ve normal olarak oraya geçmeye izin verilmezdi. Ama pek çok çocuğun evde toplandığı büyük bayramlarda, istedikleri gibi eğlenmelerine izin verilir, onlar da üst katın bütün odalarında koşuşturur, kilidi açılan bu odada masaların, sandalyelerin arasına saklanarak korsancılık oynarlardı. Buldukları boyalarla yüzlerini boyar, değişik kıyafetler giyinip eğlenirlerdi.

Anılara dalan doktor bir süre öyle kaldı. Sonra kızakta duran diğer eşyalarını almak için alt kata indi. Aşağıda mutfakta işe koyulan Nuşa ürkek, sıkılgan bir kızdı. Tezgâhın başında durmuş, serdiği bir gazete kâğıdının üstünde ördeğin tüylerini yolmakla uğraşıyordu. Elinde ağır eşyalarla Yuri Andreeviç’i eşikte görünce gelincik gibi kızardı ve ürkek bir irkilmeyle doktoru selamladı. Bir yandan da elindeki tüyleri önlüğüne silmeye çalışıyordu. Yuri Andreeviç’e eşyalarını taşımaya yardım etmeyi önerdi. Teşekkür eden doktor, kendi taşıyacağını söyledi.

Tam Anna Ivanovna’nın sandık odasına girmişti ki arka taraftan, iki ya da üçüncü odadan karısının “Gelebilirsin Yura” diye onu çağırdığını işitti ve Saşa’yı görmeye gitti.

Şimdi çocuk odası olarak kullanılan oda, eskiden Yura ile Tonya’nın ders çalıştıkları yerdi. Yataktaki çocuk, fotoğraftan yola çıkarak hayal ettiği kadar güzel değildi. Ama şaşılacak derecede Yuri’nin annesi Marya Nikolayevna Jivago’ya benziyordu. Ellerinde kalmış annesinin fotoğraflarından daha çok ona benzeyen çarpıcı bir kopyasıydı.

“Bak bu baban. Senin baban, hadi el salla ona bakayım” dedi Tonya çocuğa. Bir yandan da Yuri’nin oğlanı daha rahat kucağına alması için yatağı çevreleyen parmaklığı aşağı indiriyordu.

Saşa bu tanımadığı saçı başı darmadağınık, tıraşsız adamın yanına yaklaşmasına izin verdi. Belki de korkmuş, çekinmişti ondan. Ama babası onu kucaklamaya kalktığında bir anda kalktı ve annesinin bluzuna yapışıp babasının yanağına da bir tokat attı. Kendi yaptığı işten kendisi o kadar korktu ki annesinin göğsüne başını gömüp böğüre böğüre acı içinde ağlamaya başladı.

“Ah seni, ah” dedi Tonya. “Böyle yapılmaz ki Saşa, baban yaramaz olduğunu düşünecek, kötü çocuk diyecek. Göster bakalım nasıl öpüyorsun, hadi bir öp babanı. Ağlama ama ağlama. Ne oldu böyle sana, ağlama.”

“Rahat bırak oğlanı Tonya” dedi doktor. “Çocuğu üzme, sen de üstünde durma. Biliyorum, şimdi sen takarsın kafana. Bu sıradan bir şey değil, kötüye işaret dersin. Bunlar boş şeyler. Bu doğal bir durum. Çocuk beni hiç görmedi ki. Yarından sonra ne kadar iyi bir ikili olacağımızı görürsün bak.”

Ama gene de kolu kanadı kırılmış bir halde çıktı odadan. İçini kuruntular kaplamıştı.

4

İzleyen birkaç günde aslında ne kadar yalnız olduğu çıktı ortaya. Bundan dolayı kimseyi suçlamıyordu. Bu durumu kendi isteği ile olmuştu.

Arkadaşları tuhaf bir biçimde kurumuş, renklerini yitirmişti. Hiçbirinin kendi dünyası, özgün düşünceleri kalmamıştı. Oysa anılarında çok daha canlı insanlar olarak kalmışlardı. Görünüşe bakılırsa eskiden onları değerlendirirken abartmış olmalıydı.

Düzen, zengin sınıfın fakirlerin sırtından istedikleri gibi yaşamalarına olanak verdiğinde insanların ahkâm kesmesi kolaydı. Zamanında sabreden çoğunluğun, azınlık halkın sahip olduğu çılgınca heves ve aylaklık hakkına artık sahip olduğunu düşünmesi zor olmamıştı.

Artık alt tabaka yükselmiş, üstekilerin hiçbir ayrıcalığı kalmamıştı. Herkes çok çabuk kabuk değiştirmiş, içleri hiç sızlamadan özgün düşüncelerinden vazgeçmişlerdi. Kim bilir belki de hiç sahip olmamışlardı!

Şimdi Yuri ancak, uzun uzun tümcelere ihtiyacı olmayan, ihtirastan uzak insanlarla yakınlık kurabiliyordu. Bunlar karısı, kayınpederi ve alçakgönüllü, çalışkan birkaç meslektaşıydı.

Ördek nedeniyle verilen yemek planladıkları gibi gelişinin ikinci ya da üçüncü günü, davet ettiklerinin tümüyle görüşebilmesinden sonra gerçekleşti. Yani davetten önce hepsiyle bir kez bir araya gelmişti. Besili ördek, açlığın kol gezdiği o günlerde, olağanüstü lezzetli bir yemek olmuştu. Yanında yiyecekleri ekmekleri bile yoktu, bu durum canlarını sıkmıştı.

Gordon bir ecza deposundan bulduğu içki olarak içilebilecek düşük derecede ispirto getirmişti. İspirto karaborsacıların en gözde mallarından biriydi. Tonya şişeyi elinden bırakmıyor, duruma göre masadakilerin bardaklarına azar azar ekliyordu. İspirtoyu kafasına göre suya eklediğinden

içki bazen sert, bazen hafif oluyordu. Bu durumda masadakilerin sarhoşluk durumu da farklılık gösteriyor, bu da onları sinirlendiriyordu.

Her şeyden hüzünlü olan, eğlencelerinin günün koşullarından uzak olmasıydı. Sokağın karşısındaki evlerde yaşayanların aynı şekilde yiyip içiyor olmaları düşünülemezdi. Pencerenin dışında karanlık ve aç bir Moskova vardı.

Şehirdeki bütün tezgâhlar bomboştu. Ördek, votka gibi şeyleri hayal etmeyi bile unutmuşlardı.

Yaşam, çevredekilerin yaşamları paylaşıldığı zaman gerçekti ve onların arasında hiçbir iz bırakmadan yok olup gidenler de oluyordu. Mutluluk, diğerlerinden kopuk yaşandığı zaman mutluluk olmaktan çıkıyordu. O anda şehirdeki yegâne ördek ve ispirto olan yiyecek ve içeceklerinin bir anlamı yoktu. Her şeyden çok onları bu üzüyordu.

Konukların huzursuzluğu artıyordu. Gordon derin düşüncelere dalıyor, görüşlerini kederli ve dağınık bir şekilde ifade ediyordu. Yuri Andreeviç'in en yakın arkadaşıydı. Lisedeyken sevilen biriydi.

Ama kendi eski halini beğenmez olmuş, toplum içindeki davranışlarını başarısızca değiştirmeye yeltenmişti. Canlı durmaya çalışıyor, neşeli bir insan imajı yaratmaya çabalıyordu. Şikâyet edilecek konularda kıvrak zekâsını kullanıyor, sürekli "ilginç", "muhteşem" gibi aslında kendi söz dağarcığında bulunmayan laflar ediyordu. Oysa Gordon hayatı hiçbir zaman eğlence olarak görmemişti.

Az önce de kendine çok komik gelen Dudorov'un evlenme öyküsünü, arkadaşlar arasında bilinen haliyle, o gelmeden anlatmıştı. Yura gelini tanımıyordu. Dudorov neredeyse bir yıl evli kalmış, sonra ayrılmıştı. Hikâyenin asıl ilginç yanı bundan sonra başlıyordu. Dudorov'u yanlışlıkla askere almışlardı. Bir yandan askerliğini yaparken diğer yandan yanlışlığı düzelttirmeye çalışmış. Askerde kaldığı sürece de en çok cezayı dikkatsizlikten ve sokakta üstlerine selam vermemekten almış. Öyle ki terhis olduktan sonra da uzunca bir süre sokakta bir subay gördüğünde eli başına gider, her tarafta apolet görür gibi olurmuş.

O dönemde her şeyi birbirine karıştırıyor, dalgınlıktan hatalar yapıyor, pot üstüne pot kırıyormuş. Tam da o sırada Volga kıyısında bir iskelede iki genç kızla, kardeşmiş bunlar, tanışmış. Aynı gemiyi bekliyorlarmış. Etraftaki subayların çokluğundan rahatsız olup askerlik günlerinin kötü anılarının etkisiyle kontrolünü kaybetmiş ve doğru düzgün bakıp tanımadığı

kızların küçük olanına telaş içinde evlenme teklif etmiş. “İlginç değil mi?” dedi Gordon. Ne var ki hikâyesini tamamlayamadı. Çünkü tam o sırada anlattığı öykünün kahramanının sesi geldi ve Dudorov odaya girdi.

Dudorov farklı yönde değişmişti. Eskinin uçarı ve şımarık züppesi ağır başlı bir bilim insanına dönüşmüştü. Siyasi bir suçlunun kaçmasına yardım etmesi yüzünden liseden atılmasının ardından değişik sanat okullarında zaman öldürmüş, sonunda yine klasik liseye dönmüştü. Arkadaşlarından daha geç, savaş yıllarında, üniversiteyi bitirdi. Diplomasını aldıktan sonra Rusya *ve* genel tarihi kürsülerinin başına geçti. Yazdığı ilk kitap Korkunç İvan’ın toprak politikası, ikincisi Fransız devrimci Louis Antoine de Saint-Just ile ilgiliydi.

Şimdi hemen her konuda zarif bir biçimde, sanki boğazını üşütmüş gibi, bağırıp çağırmadan akıl yürütüyor, konuşurken düş kuruyormuşçasına gözlerini hareket ettirmeden tek bir noktaya sabitliyordu.

Gecenin sonuna doğru Şura Schlesinger sitemleriyle birlikte geldiğinde, artık herkesin neşesi yerindeydi. Bağırıp çağırarak konuşuyor, keyifle sohbet ediyorlardı. Yuri Andreeviç’in çocukluklarından beri “siz” diye hitap ettiği Dudorov, birkaç kez “Tolstoy’un *Savaş ve Barış’ını* ya da Mayakovski’nin *Omurganın Flütü’nü* okudunuz mu?” diye sordu.

Yuri Andreeviç bu konudaki düşüncelerini ona çoktan söylemişti ama Dudorov odadaki gürültüden yanıt verdiğini anlamadığı için aradan biraz geçtikten sonra bir daha sordu: *“Omurganın Flütü ya da İnsan’ı* okudunuz mu?” “Cevap verdim ya. Duymadıysanız sizin suçunuz. Tamam, sizin gibi yapayım, tekrar söyleyeyim. Mayakovski’yi her zaman beğenmişimdir. Bir şekilde Dostoyevski’nin devamı olduğunu düşünüyorum. Daha doğrusu, sanki onun kahramanlarından birinin. ‘İppolit’, ‘Raskolnikov’ ya da ‘Delikanlı’ olabilir bu. Onun kaleminden çıkmış lirik eserlermiş gibi geliyor bana. Nasıl da her şeyi içine alıp yutan bir güç bu! Söylendiği gibi, ebedi, uzlaşmasız ve dobra! Asıl önemlisi bütün bunların bu kadar cesur bir açıklıkla toplumun yüzüne ve daha da uzaktaki uzamlara vurulmuş olması.”

Gecenin en önemli kahramanı kuşkusuz Yuri’nin dayısıydı. Tonya, Nikolay Nikolayeviç’in kır evinde olduğunu söylerken yanılmıştı. Yeğenin geldiği gün o da şehre dönmüştü. Yuri Andreeviç bu geceden önce iki ya da üç kere dayısını görebilmiş ve tadına vara vara sohbet edebilmişti. İlk buluşmaları gri puslu bir gecede gerçekleşmişti.

Yağmur çiseliyor, tozlu küçük taneler insanı hafifçe ıslatıyordu. Yuri Andreeviç, Nikolay Nikolayeviç'in otel odasına gitmişti. Artık otellere, şehir komitesinin yönlendirmesiyle yolcu alınıyordu. Ancak Nikolay Nikolayeviç herkesin çok iyi tanıdığı bir kişiydi. Eski bağlantıları gücünü koruyordu.

Otel binası, yöneticilerinin terk edip gittiği akıl hastanesi izlenimi bırakıyordu insanda. Her tarafta bir boşluk ve kargaşa hâkimdi. Koridor ve merdivenlerde, odalarda şansın gücü hâkimdi.

Nikolay Dayı'nın dağınık ve temizlenmemiş odasının camından o tuhaf günlerin bireyleri korkutan ıssız ve geniş meydanlarından biri görünüyordu. Sanki gerçekten insanın gözünün önünde değildi de rüyada görünen bir hayaldi.

Buluşmaları son derece etkileyici, unutulmaz ve tek kelimeyle mükemmeldi! Yuri'nin çocukluk idolü, gençlik duygularının yönlendiricisi eti ve kemiğiyle karşısında duruyordu.

Ağaran saçlar Nikolay Nikolayeviç'e çok yakışmıştı. Yurtdışında diktirdiği takım elbisesi tam üstüne göreydi. Yaşına göre oldukça genç ve yakışıklıydı.

Elbette önemli gelişmenin olduğu bir zamanda yaşadığı gurbet hayatı ondan çok şey alıp götürmüştü. Olaylar onu değiştirmişti. Ama dayısını bu biçimde yargılamak Yuri Andreeviç'in aklına bile gelmedi.

Nikolay Nikolayeviç'in sakinliği, siyasi konuları konuşurken takındığı serinkanlı şakacı tavrı bir hayli şaşırttı Yuri'yi. Kendine hâkim olmadaki becerisi şimdiki hiçbir Rus'ta görülemeyecek kadar üstündü. Bu hali hemen göze çarpıp rahatsız ediyor ve eski moda görünmesine neden oluyordu.

Ah, elbette buluşmalarının ilk saatlerinin izlenimleri değildi bunlar. Birbirlerinin boynuna sarılıp, heyecandan derin derin iç çekerek ağlaşmışlar, ilk sohbetlerini acele etmeden, çok heyecanlı konulara girmeden sık sık duraklayarak yapmışlardı.

Kanbağıyla birbirlerine bağlı iki sanatçı ruhun buluşmasıydı bu. Artık kendi hayatlarını sürdürüyor olsalar da geçmiş anıları şimdiki durumlarına baskın çıkmıştı. Ayrı kaldıkları sürede yaşadıkları anlamını yitirmişti. Ne dayı olmak önemliydi ne de yeğen. Hele yaş farkının hiç değeri yoktu. Onlar için yaratıcı beyinlerin en iyi bildiği konu şiir vardı yalnızca. Tekrar ve tekrar enerjileri birbirine karışıyordu.

Son on yıldır Nikolay Nikolayeviç kendi görüşleri çerçevesinde yazarlık cazibesi ve sanatsal yaratıcılığın anlamı konusunda şimdiki kadar uygun bir ortamda konuşma olanağı bulamamıştı. Diğer yandan Yuri Andreeviç de böylesine esin kaynağı olacak kadar besleyici ve son derece sağgörülü öğeler taşıyan değerlendirmeleri dinleyebileceği bir ortamda olmamıştı.

Her ikisi de ortak görüşlerinin doğruluğunu anladıkça başlarını ellerinin arasına alıp kısa kısa sevinç sesleri çıkarmaktan kendilerini alamıyor, odayı hızlı adımlarla arşınlıyorlardı. Bazen de karşılıklı olarak birbirlerini anlıyor olmanın heyecanıyla pencerenin önüne dikilip parmak uçlarıyla camda tempo tutuyorlardı.

Bu atmosferde geçen ilk buluşmalarının ardından doktor birkaç kez daha dayısını başkalarıyla beraberken gördü. Ancak Nikolay Nikolayeviç toplum içinde tanınmaz derecede farklıydı.

Moskova'da konuk olduğunu düşünüyor ve bu yaklaşımını değiştirmek istemiyordu. Böyle düşünürken Petersburg'u mu yoksa başka bir kenti mi evi olarak gördüğü belli değildi. Toplum içindeki siyasi dilbazlığı ve insanları etkisi altına almadaki başarısı ona huzur veriyordu. Moskova'da da Paris'te devrim sırasında Madam Roland'ın açtığı gibi siyasi sorunların konuşulup tartışılacağı "Salon"lar açılacağını sanıyordu.

Moskova'nın ıssız sokaklarında yaşayan konuksever hanım dostlarını ziyaret ediyor, tutarsız ve cahil düşünceleri nedeniyle bu hanımlara ve beylerine takılıyor, olayları at gözlükleriyle değerlendirme alışkanlıklarını alaya alıyordu. Bir zamanlar dini kitapları ve eski Orfizm[43] metinlerini okuması ile böbürlendiği gibi şimdi de iyi bir gazete okuru olmasıyla gururlanıyordu.

Söylentilere göre İsviçre'de genç bir sevgilisi, yarım bıraktığı bazı işleri ve henüz tamamlamadığı bir kitabı vardı. Vatanındaki fırtınalı değişimleri görmek için gelmişti ve başını belaya sokmamayı becerirse tekrar Alplerine dönecekti.

Nikolay Nikolayeviç, Bolşevikleri destekliyordu ve sık sık kendisiyle aynı fikirde olduklarını söylediği iki solcunun adını anıyordu. Bunlardan biri Miroşka Pomor takma adıyla yazan gazeteci, diğeri siyaset yazarı Silvia Koteri Hanım'dı. Ateşli tartışmalara girdiklerinde Tonya'nın babası Aleksandr Gromeko homurdanarak "Konuyu ne kadar uzak noktalara

getirdiniz Nikolay Nikolayeviç” diye sitem eder ardından da “Sizin bu Miroşka da neymiş böyle. Karanlık kutunun teki. Bir de Lidia Pokori’niz var” derdi. “Koteri” diye düzeltirdi Nikolay Nikolayeviç. “Adı Silvia.”

“Pokori ya da Tokori ne fark eder ki, adlar değil konu olan.”

“Gene de düzeltmek de yarar var: Koteri” diye sabırla düzeltirdi Nikolay Nikolayeviç.

Nikolay Nikolayeviç ile Aleksandr Gromeko arasında hep benzer replikler geçiyordu.

“Neyi tartışıyoruz ki? Bu tip gerçekleri ispat etmeye çalışmak bile utanç verici. Bu işin alfabesi. Halkın temel tabakası yüzyıllarca hayal edilmesi bile güç bir şekilde varlık gösterdi. İstediğiniz tarih kitabına bakabilirsiniz. İster feodolizm ya da toprak reformu deyin ya da kapitalizm ve fabrika üretimi diye tanımlayın hiç fark etmez. Düzenin yapaylığı ve adaletten uzak oluşu çoktan biliniyordu ve halkı aydınlığa çıkaracak devrimin olacağı, her şeyi yerli yerine oturtacağı çoktan belliydi. Sizin de bildiğiniz gibi, eskinin adım adım yenilenmesi bu durumda yararlı olmaz, meseleyi kökünden halletmek gerekir. Bu beraberinde kimi yapıların çökmesi sonucunu getirebilir. Ama bundan korkup gerekeni yapmamak olmaz. Bu zamanımızın sorunu. Nasıl olur da bunu tartışırız?”

“Eh, konu bu değil ki. Benim söz ettiğim bu mu? Bunu mu söyledim ben şimdi” diye Aleksandr Gromeko kızar ve tartışma alevlenirdi.

“Sizin bu Tokori ile Miroşki vicdansız insanlar. Konuştuklarıyla yaptıkları birbirini tutmuyor. Yazdıklarının mantığı nerede? Tutarsızlık içindeler. Durun bir dakika, hemen göstereceğim size.”

Sonra da gürültüyle yazı masasının çekmecelerini açıp kapayarak tutarsız görüşlerin olduğunu düşündüğü makaleyi aramaya koyulurdu. Gürültülü, düzensiz hareketler zihnini toplayıp tekrardan güzel konuşmasına yardımcı olurdu.

Aleksandr Gromeko konuşurken herhangi bir nedenle ara vermek zorunda kalmaktan hoşlanırdı. Bu zorunlu ara, bazı sesleri yutup “Eee... hımm...” diyerek zorlandığı zamanlarda toparlanmasına yardım ederdi. Özellikle kaybettiği bir şeyi ararken zilini açılır, örneğin karanlık holde çizmesinin tekini ararken ya da omuzunda havlu banyonun eşiğindeyken söylemek istediği şeyi anımsardı. Kimi zaman konukların kadehine şarap koyarken de uzun zaman düşündüğü bir şey aklına gelirdi.

Yuri Andreeviç Jivago kayınpederini keyifle dinlerdi. Yumuşak vurgulu, eski Moskova aksanına, Gromeko ailesine özgü harfleri yuvarlayışına hayrandı. Aleksandr Gromeko'nun özenle tıraş edilmiş üstdudağı altdudağına göre hafifçe öne çıkıktı. Kravatı da aynı bu şekilde öne çıkık dururdu. Üstdudağıyla kravatı arasındaki bu tuhaf uyum Aleksandr Gromeko'ya içten ve çocuksu bir hava veriyordu.

O gece, geç vakitte konukların dağılmasına yakın bir zamanda gelen Şura Schlesinger'in gecikmesinin nedeni, öncesinde bir toplantıya katılmış olmasıydı. Sırtında işçi tulumu, başında kasketle kararlı adımlarla odaya girmiş, sırayla herkesle merhabalaştıktan sonra eleştirilerini yağdırmaya başlamıştı.

"Merhaba Tonya, merhaba Saşenka. Bu yaptığınızın eşeklik olduğunu kabul edin. Herkes döndüğünü biliyor, bütün Moskova bunu konuşuyor ama siz en son bana söylüyorsunuz. Canınız cehenneme. Herhalde hak etmedim. Eee, nerede o, beklenen adam? Durun geçeyim. Hıh, merhaba! Bravo, bravo. Okudum. Hiçbir şey hatırlamıyorum ama dâhiceydi. Hemen anlaşılıyor. Merhaba Nikolay Nikolayeviç. Şimdi sana geleceğim Yura. Konuşacağım özel konular var, önemli şeyler. Merhaba gençler. Sen de mi buradasın Gogoçka? Ooo... Ördek ha, yemek ister misin ha?" gürültüyle son selamladığı Gromekoların yedi kuşak uzaktan akrabası Gogoçka'ydı. Şaşkın ve komik oluşu nedeniyle pişpirik, zayıf ve uzun boyundan dolayı da iskeletor derlerdi ona.

"Burada böyle oturmuş yiyip içiyorsunuz demek. Şimdi yetişirim size. Ah efendiler, ah hiçbir şey bilmiyorsunuz, olan bitenin farkında değilsiniz. Yeryüzünde neler neler oluyor! Ne işler yapılıyor? Çıkın da bir yerel mitinglerden birine katılın, gerçek toplantıya. Kitaplarda uydurulmuş işçi ve askerlerin olmadığı gerçeklerinin katıldığı toplantıya. Orada şöyle hafiften savaştan ve zaferle yazılmış sonundan söz edin bakalım. Sizin sonunuz olur bu! Şimdi bir bahriyeliyi dinledim. Yura, işitsen çıldırırdın. Öyle ateşli konuşuyordu ki! Çok güzel ifade etti!"

Şura'nın sözünü kestiler. Her kafadan ayrı bir ses çıkıyordu. Şura, Yuri Andreeviç'in yanına oturup ellerini tuttu. Diğerlerinin sesini bastırabilmek için ağzına bir boru dayamış gibi bağıra bağıra "Benimle bir mitinge gel Yura. Sana insanları göstereyim. Buna mecbursun, yapmalısın anlıyor musun? Antaios gibi, yere inip insanların arasına karışmalısın. Niye öyle yaptın gözlerini? Seni şaşırttım mı? Yoksa benim eski tüfeklerden

olduğumu bilmiyor musun Yuroçka? Artık gözaltına alınmayı, barikatlarda çarpışmayı da biliyorum. Elbette ya! Ne sanıyordun? Elbette, biz halkı tanımıyoruz! Ben şimdi onların yanından, ta içlerinden geliyorum. Onlar için bir kütüphane kurmaya çalışıyorum."

Bu arada yemeği ve içmeyi sürdürdüğünden çakırkeyif olmuştu. Yuri Jivago'nunsa kafası uğulduyordu. Nasıl olup da Şura'yla odanın ayrı köşelerine geçtiklerinin farkında değildi. Birden kalktı ve kendinden hiç beklemediği bir şekilde konuşmaya başladı. Sessizliği sağlaması biraz zaman aldı.

"Arkadaşlar, söylemek istediğim... Mişa! Gogoçka!.. Tonya dinlemeleri için ne yapmalıyım? Arkadaşlar iki kelime etmeme izin verin. Duyulmamış, görülmemiş olaylar kapıda. Henüz geç olmadan bir dileğimi söylemek istiyorum size. Olaylar patlak verdiğinde, Tanrı'nın izniyle, birbirimizi ve gerçek benliğimizi kaybetmeyelim. Henüz bitirmedim Gogoçka, bitince bağırırsın 'yaşa' diye. Köşelerde konuşmayı bırakın da dikkatle dinleyin beni.

Savaşın bu üçüncü yılında halk artık er ya da geç cephe ile cephe gerisi arasında bir fark kalmayacağına inanıyor. Bu kan gölü eninde sonunda herkesi içine alacak, hiçbir şeye bulaşmadan yaşayanlar, keyiflerini bozmayanlar da kanla boğulacak. İşte bu sel devrimdir.

Biz savaştayken yaşamın, kişisel olan her şeyin bittiği izlenimine kapılmıştık. Devrim süreci yaşanırken siz de böyle düşüneceksiniz. Yeryüzünde ölmek ve öldürmek dışında, bir daha başka hiçbir şey olmayacakmış gibi gelecek. Bu yaşadıklarımızın tarihinin yazılacağı günleri görebilirsek geçen yüzyılda yaşanan acılardan daha fazlasının bu son beş ya da on yılda yaşanmış olduğunu anlayacağız.

Halk kendiliğinden mi birlik olup ayaklanacak, yoksa onun adına başkaları mı bu işi üstlenecek bilmiyorum. Bu kadar büyük ölçekli olayların dramatik esasa ihtiyacı yoktur. Ben bu haliyle buna inanıyorum. Aile içinde çıkan tartışmaların kendi dinamiği olur ve insanlar birbirlerinin saçını çekip tabak çanağı kırdıktan sonra akıllarına, tartışmaya ilk kimin başladığı gelmez. Gerçeğin de tıpkı evrenin tamamı gibi, ulvi bir başlangıcı yoktur. Herhangi bir nedeni olmadan, sanki hep varmışçasına ya da gökten inivermişçesine bir anda beliriverir karşınızda.

Dünyanın kuruluşundan bu yana ilk sosyalist devletin Rusya olmasının ülkemizin kaderinde olduğuna inanıyorum. Bu gerçekleştiğinde

bir süre köreleceğiz ve sonra kendimize geldiğimizde yitirdiğimiz hafızamıza bir daha geri dönemeyeceğiz. Geçmişimizin bir kısmını unutacağız ve bunun nedenini aramayacağız. Yeni düzen ufuktaki ormanlar ya da başımızın üstündeki bulutlar gibi alışkanlıkla sarıp sarmalayacak gibi. Başka da bir şey olmayacak."

Yuri Andreeviç bir şeyler daha söyledi. Konuşurken tamamen ayılmıştı. Ancak başta olduğu gibi etraftakilerin konuşmalarını tam işitemediğinden gereken yanıtları veremiyordu. Konukların onu sevgiyle dinlediklerini anlamıştı ama kendisini de etkisine alan hüznün ağırlığından kimseyi kurtaramıyordu.

Sonunda "Teşekkürler, teşekkürler" dedi. "Duygularınızı anlıyorum. Bunu hak edecek bir şey yapmadım. Sevgi göstermek için aceleci olmamak gerek. Sonra daha fazla sevmek zorunda kalmaktan korkmalı insan."

Keskin zekâsından etkilenen konuklar gülerek alkışladılar Yuri'yi. O ise, iyiliğe olan açlığına ve mutlu olma isteğine karşın, gelecekte kendini bekleyen sahipsizliğin bilincine varmasıyla ruhunu saran kederden ne yapacağını şaşırmıştı.

Konuklar dağılmaya başlamışlardı. Yorgunluktan hepsinin gözleri kapanıyordu. Esnemekten çeneleri ayrılıyor, bu halleriyle suratları ata benziyordu.

Vedalaşırlarken perdeyi açıp camı araladılar. Aydınlanmakta olan gökyüzünün rengi sarıya çalıyordu. Islak gökyüzü kirli, toprak rengi bulutlarla kaplıydı.

"Biz burada laflarken sağanak varmış herhalde" dedi içlerinden biri. "Buraya gelirken yolda yağmura yakalanmıştım zaten. Koşa koşa zor gelmiştim" diyerek onayladı Şura.

Boş ve hâlâ karanlık sokakta ağaçlardan damlayan yağmur damlalarının sesiyle ıslak serçelerin inatçı cıvıltıları birbirine karışıyordu. Sanki bütün gökyüzünü boydan boya yararmışçasına bir şimşek çaktı ve bir anda sessizlik oldu. Ardından sonbaharda toplanan patateslerin yığınlardan dökülürken çıkan sese benzeyen dört gümbürtü duyuldu.

Gök gürültüsü, toz ve tütün kokan odanın havasını temizledi.

Bir anda elektrik elementleri gibi var olmanın temel öğeleri: Hava ve su, mutlu olma arzusu, yer ve gök hissedilir oldu. Yavaş yavaş uzaklaşan misafirlerin sesi azaldı.

“Çok geç olmuş” dedi Yuri Andreeviç Tonya’ya. “Gidip yatalım. Bu dünyada yalnızca seni ve babanı seviyorum.”

5

Ağustos bitmiş, neredeyse Eylül’ün de sonu geliyordu. Kaçınılmaz olaylar yaklaşmaktaydı.

Kış kapıdaydı, günlük hayattaysa gelecek günlerin beklenen ayaz gibi insanları donduracağı dilden dile yayılıyordu.

Soğuk günler için hazırlık yapmak gerekiyordu. Yiyecek ve yakacak odun bulunmalıydı. İçinde bulunulan koşullar kavramları da etkilemişti. Yiyecek, günlük tüketim malzemesine, odun ise yakacak sorununa eşdeğer olmuştu. Şehirdeki insanların hali, bir anda tanımsız bir şey yanlarında belirmiş çocuklar gibi, çaresizdi. Bu bilinmeyen şey yoluna çıkan bütün alışkanlıkları altüst ediyor, kendi de şehrin çocukları arasından gelmesine, şehir bilinciyle yetişmiş olmasına rağmen her şeyi yok ediyordu. Herkes birbirini aldatır, yalan söyler olmuştu. Zaten kötü ve sıkıcı olan yaşam iyice berbat bir hal almış, kolu kanadı kırılmış bir halde eski alışkanlıklarına kavuşmak için çırpınıyordu. Yuri yaşamı yalın haliyle değerlendiriyor, ortaya koyduğu zorunlulukları anlıyordu. Kendini ve çevresindekilerini mahkûm olarak kabul ediyordu. İşkence çekecekler ve belki de ölüm cezası alacaklardı.

Kalan sayılı günleri gözlerinin önünde canlanıyordu.

Eğer günlük yaşamın ufak tefek işleriyle uğraşmasa, rutin işlere kafa yormasa Yuri çıldırabilirdi. Karısı ve oğlu, para kazanma zorunluluğu, temel ihtiyaçlar, her şeyi oluruna bırakıp günlük hay huy içinde işe gitmek, çalışmak, hastalarını ziyaret kurtarıcısı olmuştu.

Büyücü bir dev olan geleceğin önünde kendini cüce gibi hissediyor, ondan korkuyordu. Oysa onu sevmiş gizliden gizliye onunla gururlanmıştı. Ama son kez vedalaşmak için bu talihsiz, bu esin kaynağı Rus kentine; gökyüzüne, ağaçlara, sokaktaki insanlara bakmış ve her şeyin daha iyi olması için kendini bu mutsuz kent uğruna fedaya hazır olduğunu düşünmüştü. Ama elinden bir şey gelmemişti.

O gökyüzünü ve gelip geçenleri daha çok Arbat’ı geçip Mostovaya Sokağı’nın ortalarına geldiğinde, Starokonyuşennaya Sokağı’nın köşesindeki Rus Doktorlar Birliği Eczanesi’nin orada görüyordu.

Eskiden çalıştığı hastanedeki işine geri dönmüştü. Hastanenin bağlı olduğu Kutsal Haç Derneği çoktan kapatılmıştı. Ama henüz hastanenin adını değiştirmemişlerdi. Orada da çoktan hizipleşme başlamıştı. Doktorun hoşlanmadığı ılımlılar ve kalın kafalılar onun tehlikeli olduğunu düşünüyorlardı. Aşırı siyasi olanlar içinse yeteri kadar kızıl değildi. Ne o grubun, ne diğerinin içinde sayılıyor, bir kıyıdan uzaklaşmışken diğerine yanaşamıyordu.

Hastanede asıl ilgilenmesi gereken işler dışında, başhekim istatistik verilerini kontrol etme görevini de ona vermişti. Bu iş için doldurmadığı anket, bakmadığı soru, hazırlamadığı form kalmamıştı!

Ölüm oranları, hastalanma yüzdeleri, çalışanların malvarlıkları, vatandaşlık bilinçleri ve seçimlere katılma durumları, karşılanmamış yakacak, tıbbi alet edavat, ilaç ihtiyaçları gibi konuların hepsi Merkez İstatistik Komitesi'ni ilgilendiriyor, bunların yanıtını bilmek istiyordu.

Yuri bu işleri doktorların çalışma odasında camın önünde duran eski masasında yapıyordu. Değişik boyutlardaki çizgili kâğıtlar önünde duruyor, farklı biçimlerde anketler masanın köşesinde yığılmış bekliyordu. Bazen bu işlere ara verdiğinde, kişisel tıbbi notlarından başka, üzerinde çalıştığı ve *Oyun* adını verdiği kitabı için bir şeyler yazıyordu. Yaşadıkları günlere ait izlenimlerini, içinden geldiği gibi kimi zaman düzyazı, kimi zaman şiir tarzında, kaleme aldığı kederli bir günlüktü. Yazdıklarının özünde, insanların neredeyse yarısının kendileri olmaktan çıkıp neye dönüştüklerinin belli olmadığı vardı.

Doktor odası beyaz badanalı, pencereleri güneş alan aydınlık bir mekândı. Uspenie Yortusu'nun olduğu günlerde, insanı ürperten ilk sabah ayazlarında büyükbaştankaraların ve saksağanların koruların rengârenk derinliklerine doğru uçtuğu ilk ayazların aksine altın sonbaharın parlak krem rengi odanın içine dolmuştu.

Yerkürede var olan her şey daha net olarak duyulup görülür olmuştu. Mesafeler havada asılı kalmış bir ses yankısını parça parça ve net olarak iletiyordu. Yaşamın içinden yıllar sonrasına, geleceğe doğru bir aydınlanma olmuştu sanki. Bu saydamlık böylesine anlık olmasaydı ve kısa sonbahar gününün erken çöken karanlığından hemen önce ortaya çıkmasaydı farkına varmak mümkün olmazdı.

İşte böylesine bir ışık huzmesi doldurmuştu doktor odasını. Erken batan güz güneşinin sulu olgun ak elma gibi saydam ve parlak ışığıydı bu.

Doktor masasında oturuyordu, kalemini mürekkep hokkasına batıra batıra dalgın dalgın yazıyordu. Odanın geniş penceresinin önünden bir grup kuş sakince uçuşurken, sessiz gölgeleri doktorun hareket eden elinin üstüne vurdu. Ve o anda, kâğıt dolu masayla birlikte odanın yer ve duvarları da sessizce ortadan kayboldu.

O sırada içeri giren bir deri bir kemik kalmış laborant “Akçaağaç ölüyor” dedi. “Yağmurun altında kaldı, rüzgâra bana mısın demedi. Üstesinden geldi. Ama şimdi bir sabah ayazı işini bitirdi!”

Doktor başını kaldırdı. Camın önünde bir o yana, bir bu yana uçuşan kuşların aslında akçaağacın dallarından kopup havada yüzer gibi salınarak turuncu renkli yıldızlarla kaynaştıktan sonra hastanenin çimenlerinin bir köşesine düşen parlak ateş rengi yapraklar olduğu ayrımına vardı.

“Pencereler macunlandı mı?” diye sordu laborant.

“Henüz değil” dedi Yuri Andreeviç ve yazmaya devam etti.

“Niye ki? Zamanı geldi.”

Yuri Andreeviç yanıt vermedi. Yazmaya dalmıştı.

“Of, Tarasyuk’un olmaması çok kötü” diye devam etti laborant. “Çok becerikli bir adamdı. Çizmeleri onarır, bozuk saatleri tamir ederdi. Yapamayacağı iş yoktu. Her şey gelirdi elinden. Camları macunlama zamanı geldi. Kendimiz yapacağız herhalde.”

“Macun yok.”

“Siz hazırlayabilirsiniz. Bakın tarifini anlatayım” dedi laborant ve macun yağı ile tebeşir karışımından nasıl macun yapılacağını tarif etti. “Neyse” dedi. “Size engel olmayayım.”

Laborant diğer camın önüne gitti ve kendi aletleri, tüpleriyle uğraşmaya koyuldu. Hava kararmaya başlamıştı. Biraz sonra “Gözleriniz bozulacak” dedi. “Karanlık oldu. Odayı aydınlatmak için bir şeyimiz de yok. Eve gidelim.”

“Ben biraz daha çalışayım. Yirmi dakika kadar daha.”

“Karısı burada hastalara bakıcılık yapıyor.”

“Kimin?”

“Tarasyuk’un.”

“Biliyorum.”

“Kendisinin nerede olduğuysa belli değil. Sağda solda dolanıp duruyormuş. Yazın iki kere ortalığa çıktı. Hastaneye de uğradı. Şimdi de köyün birindeymiş galiba. Orada kendine yeni bir hayat kuruyormuş.

Trenlerde, meydanlarda gördüğünüz Bolşevik askerleri gibi. İşin sırrını bilmek ister misiniz? Örneğin Tarasyuk'la ilgili olarak. Dinleyin. Dedim ya adam her işin ustası. Yaptığı hiçbir iş kötü olmaz. Elini hangi işe atsa mucizeler yaratır. Savaşta da böyle olmuş. Savaşı bir zanaatmış gibi güzelce öğrenmiş.

Çok iyi bir nişancı olmuş. Siperdeyken de, hareket halindeyken de. Gözü, eli hep on numara! Aldığı bütün nişanları cesaretinden değil hep on ikiden vurduğu için vermişler. Varsın öyle olsun. Yaptığı her iş ihtirasa dönüşür bu adamda. Savaş da aynen öyle olmuş. Silahın güç sağladığını görünce iyice sarılmış ona. Kendisi bir güç merkezi olmak istemiş. Silahlı birinin sıradan birinden çok farklı olduğunu anlamış. Eski zamanlarda da eşkıyalar bu tip iyi nişancılardan çıkmamış mıydı? Kolaysa şimdi al elinden tüfeğini. Sonra birden bir çağrı yapılıyor sokaklarda. 'Süngülerinizin yönünü çevirin' diyorlar. O da çevirdi silahını. Alın size Marksizm."

"Üstelik yaşamdan daha gerçek. Siz ne olacağını düşünüyordunuz ki?"

Laborant kendi tarafındaki camın önüne yöneldi. Tüplerini karıştırmaya başladı. Sonra "Nasıl sobacı işinizi gördü mü?" diye sordu.

"Evet, tavsiye ettiğiniz için teşekkür ederim. Oldukça ilginç bir adam. Neredeyse bir saat Hegel'den Croce'den konuştuk."

"Elbette! Heidelberg Üniversitesinde doktora yapmış. Peki soba halloldu mu?"

"Onu hiç sormayın."

"Tütüyor mu?"

"Felaket bir durum."

"Boruları doğru takmadınız herhalde. Sobaya iyice sabitlemek gerekirdi, o doğrudan camdan çıkardı herhalde."

"Kurduğu soba Hollanda malı ama gene de tütüyor." "Baca kanalını tam bulamadı demek ki, havalandırmadan bağladı. O da kapanınca tütüyordur. Ah, Tarasyuk'un olmaması çok kötü! Biraz sabırlı olun. Soba kurmak piyano çalmaya benzemez. İnceliklerini öğrenmek gerekir. Odun temin edebildiniz mi?"

"Nereden bulabiliriz ki?"

"Kilisenin bekçisini göndereyim size. Adam tam bir avlu hırsızı. Bahçe çitlerini yakacak olarak topluyor. Ancak uyarıyorum. Pazarlık edin. Çok para istiyor. Ya da böcek ilaççısı kadını göndereyim size."

Bu arada, merdivenlerden vestiyere inmiş, paltolarını giyinip sokağa çıkmışlardı. “Böcek ilaççısı kadını niye göndereceksiniz ki? Evde böcek, tahtakurusu filan yok.”

“Böcek için değil. Ben size ne diyorum, siz ne anlıyorsunuz. Böcekle ilgisi yok, odun için. Kadın her şeyin ticaretini yapıyor. Ev, kütük ne bulursa yakacak olarak satmak üzere satın alıyor. Ciddi bir satıcı. Dikkat edin ayağınız bir yere takılmasın, çok karanlık. Doğduğumdan beri burada yaşıyorum. Eski günlerde bu mahallede gözüm kapalı dolaşabilirdim ben. Her taşını bilirdim. Şimdi bütün avluları talan ettiler. Gözüm açıkken bile, yabancı bir yerdeymişim gibi, hiçbir yeri tanıyamıyorum. Diğer yandan bilmediğimiz neler varmış avlu duvarlarının arkasında!

Çalıların kapladığı bahçelerin ortasındaki ampir stili evler, yuvarlak bahçe masaları, kırık dökük banklar ortaya çıktı hep. Geçenlerde üç yol ağzında, böyle terk edilmiş bir evin önünden geçiyordum. Bir baktım neredeyse yüz yaşında bir nine elindeki sopayla toprağı kazıyor. ‘Kolay gelsin, nine’ dedim. ‘Balık tutmaya gideceksin de, solucan mı topluyorsun?’ ‘Hayır’ dedi gayet ciddi bir edayla. ‘Mantar var mı diye bakıyorum’ diye de ekledi. Gerçekten de şehir ormana döndü. Etraf çürümüş yaprak ve mantar kokuyor.”

“Sözünü ettiğiniz yeri biliyorum. Srebrennaya ile Molçanovaya’nın arasında değil mi? Ne zaman oradan geçsem beklenmedik bir şeylerle karşılaşırım. Ya yirmi yıldır görmediğim biri karşıma çıkar ya da bir şey bulurum. Söylentilere göre köşede de soyguncular oluyormuş. Bu pek şaşırtıcı değil. Tam geçiş yeri. Pek çok noktadan Smolenski Meydanı’na açılıyor. Köşeye sıkıştırıp soyarlar, sonra hop, ara ki bulasın.”

“Sokak lambaları da çok az aydınlatıyor. Göz şişliklerine lamba denmesi boşa değil. Kolaylıkla da kırılıyor.”

6

Gerçekten de doktor sözü edilen bu yerde imkânsız gibi görünen pek çok olay yaşamıştı. Ekim’deki çarpışmalar başlamadan önce sonbaharın sona ermekte olduğu karanlık ve soğuk bir akşam vakti, tam o köşeden geçerken ayağı bir şeye takılmıştı. Bu, kaldırımın kenarında baygın yatan birisiydi.

Adam elleri iki yana açık, kafası bir taşa dayalı yatıyordu. Ayakları Mostovaya Sokağı’na doğru uzanmıştı. Doktorun onu ayıltmak için yüksek

sesle sorduğu sorulara anlaşılmaz bir şeyler mırıldanarak yanıt verdi ve tekrar bayıldı. Kanlar içindeki kafası yarılmıştı. Doktor alelacele yaptığı bir kontrolle kafatasında kırık olmadığını anladı. Baygın adamın soyguncuların kurbanı olduğuna hiç şüphe yoktu. İki üç kere “Çantam, çantam” diye fısıldadı adam.

Yuri yakınlardaki Arbat eczanesinden telefon ederek hastanenin hizmetinde olan yaşlı arabacının bulundukları yere gelmesini istedi ve meçhul adamı hastaneye götürdü. Sonradan yaralının ünlü bir siyasetçi olduğu anlaşıldı. Doktor, tedavisiyle bizzat ilgilendi. Siyasetçi, uzun yıllar doktoru kurtarıcısı olarak kabul etti ve bu adam, herkesin birbirinden şüphe ettiği zor dönemde başı ne zaman sıkışsa Yuri’ye yardım etti.

7

Günlerden pazardı. Doktorun boş günüydü, işe gitmesi gerekmiyordu. Tonya’nın tasarladığı gibi, üst kattaki üç odaya yerleşmişlerdi.

Rüzgârın alçak kar bulutlarının altından soğuk soğuk estiği, karanlık, iç karartıcı bir gündü. Sabahtan yaktıkları soba tütmeye başlamıştı. Soba yakmaktan hiç anlamayan Tonya bu işi Nuşa’ya vermişti ve hiç sesini çıkarmadan ıslak odunlarla mücadele eden kıza, sürekli işe yaramaz öğütler veriyor, gereksiz şeyler söylüyordu.

Durumu gören ve yapılması gerekeni bilen doktor, olaya karışmayı denediyse de karışı usulca onu omzundan tuttu ve odadan çıkardı: “Sen kendi işine baksana. Zaten işler sarpa sarmış bir de sen çıkma başımıza, ne kadar seviyorsun ortalığı karıştırmayı. Senin dediklerin yangına körükle gitmekten başka bir şey değil.”

“Körük ha, gayet iyi olur Tonyacığım! Sobayı anında yakarız. Ne yazık ki körük ve ateş yok ortada.”

“Laf ebeliği yapmanın sırası değil. Bazen hiç yeri olmuyor, biliyorsun değil mi?”

Sobanın yakılamaması pazar planlarını altüst ediyordu. Herkes karanlık çökene kadar işlerini halledip akşamı rahat geçirmeyi tasarlamıştı. Oysa şimdi yemek gecikecek, sıcak suyla başını yıkamak isteyenler ertelemek zorunda kalacak ve daha pek çok plan sarpa saracaktı.

Çok geçmeden soba öyle bir tütmeye başladı ki nefes almanın olanağı yoktu. Dışardaki güçlü rüzgâr bütün dumanı odaya geri dolduruyordu.

Masallarda anlatıldığı gibi kara bir duman bulutu kaplamıştı içeriyi.

Yuri sonunda odadakileri dışarı çıkarıp camı açtı. Sobadan bir miktar odunu geri boşalttı. Kalanların arasına çıra ve ince tahta parçaları koydu. Açık pencereden temiz hava dolmuştu odaya. Perde yukarıya doğru havalandı. Yazı masasındaki kâğıtların bazıları uçuştu. Rüzgârın etkisiyle içerden bir kapının hızla çarptığı duyuldu. Her köşede varlığını hissettiren rüzgâr, kedinin fareyi kovalaması gibi içerde kalan dumanı önüne katmış sürüklüyordu.

Isınan odunlar ateş alıp çıtırdamaya başladı. Bir süre sonra soba alev alev yanmaya başlamıştı. Sobanın solgun renkli demir yüzeyinde kırmızı halkalar beliriyordu. Duman iyice azalmıştı. Kısa bir süre sonra tamamen yok oldu. Odanın havası temizlenmişti artık. Yuri'nin, laborantın tarifine göre birkaç gün önce macunladığı pencerelerde buğulanan camlar sanki ağlamaya başlamıştı. Macunun ılık, yağlı kokusu hissedildi. Sobanın yanında kuruyan çam kütüklerinden ise ıtırlı ağaç kabuğu kokusu yayılıyordu. Taze sonbaharın nemli, esans dolu parfümüydü bu.

Tam o sırada, tıpkı camdan giren rüzgâr gibi Nikolay Dayı girdi odaya. "Sokakta çarpışmalar oluyor. Geçici hükümet yanlısı harbiyelilerle Bolşevikleri destekleyen garnizon askerleri çarpışıyor. Her tarafta silahlar patlıyor, her yer birbirine girmiş. Size gelirken yolda iki kere çatışmanın ortasında kaldım. Biri Bolşaya Dmitrovka'nın orada, biri de Nikitskie Vorota'da. Anayolu kullanmanın imkânı yok, ara sokaklardan dolaşılıyor. Haydi, Yura, giyin de çıkalım. Bunu görmek lazım. Tarih yazılıyor. Bu hayatta ancak bir kez olur."

Acele eden kendisi olmasına rağmen neredeyse iki saat konuştu, ardından yemeğe oturdular. Eve gitmek üzere toparlandığında, yanında gelmesi için doktoru ikna etmeye çalışırken Gordon'un gelişi onlara bir uyarı oldu. Aynı Nikolay Nikolayeviç gibi uçarak ve benzer haberlerle girmişti içeri Gordon.

Geçen sürede tansiyon iyice yükselmişti. Yeni gelişmeler vardı. Gordon, silahlı çatışmaların arttığını, hatta yoldan geçen bazı insanların serseri kurşunlarla vurulduğunu anlattı. Dediğine göre şehrin yolları kapanmıştı. Mucize eseri Yurilerin köşesine kadar gelmiş, ardından onların sokak da kapanmıştı.

Nikolay Nikolayeviç, Gordon'un söylediklerine tam olarak ihtimal vermedi. Dışarı çıkmaya karar verdiyse de eve geri dönmek zorunda kaldı.

Dediğine göre sokağın bittiği yerde yol kapatılmıştı. Her tarafta mermiler vızıldıyor, saplandıkları duvarlardan, çatılardan parçalar koparıyordu. Sokaklarda hiçbir canlı görünmüyordu. Yollar tamamen kapatılmıştı.

O günlerde, biraz hasta olan Saşa'nın durumu kötülemişti. "Size yüz kez çocuğu sobaya yakın tutmayın dedim. Çocuğun fazla sıcakta durması, soğukta kalmasından on kat daha tehlikelidir" diye söyleniyordu Yuri Andreeviç. Saşa'nın boğazı ağrıyor, ateşi gittikçe daha fazla yükseliyordu. Midesi bulanıp öğürdükçe korkuyor, gene öğürecek diye huysuzlanıyordu. Babasının elindeki laringoskopu ittiriyor, boğazını muayene etmesine izin vermiyordu. Ağlamasını da kesmiyordu bir türlü.

Ne kadar çabalayıp ne diller döktülerse de ikna edemediler. Sonunda Saşa'nın esnediği bir anı fırsat bilen doktor, yıldırım gibi bir hamleyle oğlunun iyice açılmış ağzına kaşığı sokup dilini sabitledi ve şişmiş bademciklerine ve boğazının rengine iyice baktı. Gördüğü manzara hiç de hoşuna gitmedi.

Aradan biraz zaman geçtikten sonra gene benzer yöntemlere başvuran doktor, oğlunun boğazından örnek almayı başardı. Evde kayınpederine ait bir mikroskop vardı. Oldukça yetersiz koşullarda, zor da olsa örnekten kendisi bir şeyler anlamaya çalıştı. Neyse ki difteri değildi.

Ama hastalığının üçüncü gecesinde bademcikleri tamamen iltihaplanmıştı. Alev alev yanıyor, güçlükle soluk alıp veriyordu. Yuri hasta oğluna bakmakta zorluk çekiyor, onun acı çekmesinden ıstırap duyuyordu. Tonya oğlunun ölmekte olduğunu düşünüyordu. Kucaklarına aldıkları Saşa'yla odanın içinde dolanıyorlardı. O zaman biraz daha rahatlıyordu Saşa.

Saşa için süt, maden suyu ya da soda gibi içebileceği bir şeyler bulmak gerekiyordu. Sokak çatışmalarının en ateşli günleriydi. Silah sesleri bir an bile durmuyordu. Şehrin hiçbir yaşam belirtisi olmayan bölgelerine hayatını tehlikeye atarak gitmeye bir tek Yuri Andreeviç cesaret edebilirdi. Çarpışmaların nasıl sonuçlandığını bilmiyorlardı.

Oysa durum artık netleşiyordu. Her yerde işçilerin üstünlüğü sağladığından söz edilmekteydi. Bazı harbiyeli gruplar, yer yer çarpışmaya devam etseler de kendi içlerinde parçalanmışlar ve komutanlarıyla bağlantıyı koparmışlardı.

Svintsev Bölgesi, Dorogomilova tarafından dönen askerlerin denetimine geçmişti. Almanlarla savaştan gelen askerler, genç işçilerle

birlikte sokakta kazdıkları siperlerde oturuyor, artık tanış oldukları camlardan, sokak kapılarından onlara laf atan mahalle sakinleriyle şakalaşıp sohbet ediyorlardı.

Şehrin bu bölgesinde trafik hareketlenmeye başlamıştı.

Olaylar nedeniyle son üç gün Jivagolarda mahsur kalan Gordon ve Nikolay Nikolayeviç artık evlerine dönebileceklerdi. Saşa'nın hastalığına denk gelen bu zor dönemde onların varlığından mutlu olan Yuri ve Tonya, bu nedenle konukların evin düzenini bozmalarına aldırmamışlardı. Her iki konuk da ev sahiplerinin misafirperverliğine minnettarlıklarını, onları sohbetleriyle oyalamakla göstermek istemişlerdi. Üç gün boyunca süregelen boş konuşmalardan yorulan Yuri, sonunda gitmelerine sevinmişti.

8

Nikolay Dayı ile Gordon'un sağ salim evlerine vardıklarının haberini aldılar. Ancak bununla birlikte, şehirdeki durumun tamamen sakinleşmemiş olduğunu da öğrendiler. Değişik bölgelerde çatışmalar devam ediyordu. Öyle ki bazı caddelerden geçmenin hâlâ imkânı yoktu. Bu nedenle doktor artık özlediği işine gidemiyor, çekmecesindeki *Oyun*'una ve anı defterine kavuşamıyordu bir türlü.

Sadece bazı arka mahallelerde insanlar sabahları dışarı çıkabiliyor, evlerinden pek uzaklaşmadan ekmek bulmaya çalışıyorlardı. Yolda süt almış birileriyle karşılaşırlarsa, durdurup nereden bulduğunu soruyorlardı. Bazen insanları evlerinde kalmaya zorlayan silah sesleri şehre hâkim oluyordu. O zaman herkes taraflar arasında görüşmelerin yapıldığını tahmin ediyor, masadaki başarıya göre silah seslerinin artıp artmayacağının belli olacağını düşünüyordu.

Eski takvime göre Ekim ayının sonlarında bir gün, akşam saat on sularında Yuri Andreeviç hızlı adımlarla yürüyor, çok da gerekli olmayan bir nedenle yakınlarda oturan iş arkadaşlarından birine gidiyordu. Normalde oldukça hareketli olan sokakta, şimdi kimseler yoktu. Hemen hemen hiç kimseyle karşılaşmadı yolda.

Yuri Andreeviç aynı hızla ilerliyordu. Mevsimin ilk karı yağmaya başlamıştı. Kara eşlik eden rüzgâr gittikçe hızlanıyordu, Yuri Andreeviç'in gözünün önünde neredeyse kar fırtınasına dönüşmüştü.

Yuri Andreeviç bir sokaktan diğerine dönmekten ne kadar yürüdüğünü karıştırmıştı. Bu arada kar yağışı iyiden iyiye hızlanmış, iri taneler, açık tarlalarda çığlık atarak topraktan havalanan ama kentin çıkmaz, dar sokaklarında ancak kaybolmuşçasına varlık gösteren fırtına ile oynaşmaya başlamıştı.

Gerek manevi gerek fiziksel yaşamda, gerek uzak gerek yakın uzamda, gerek yerde gerek gökte olan biten de aynıydı. Bir yerlerde, bölük pörçük alanlarda, bastırılmış direnişin son silah atışları yapılıyordu. Ufukta kara kara kütleler yükseliyor, sönmekte olan yangınların solgun ateşleri görülüyordu.

Bir yol ağzında “Yazıyor, son haberler, yazıyor!” diye bağıran küçük bir oğlan çocuğu çıktı karşısına. Koşar adım giden çocuğun kolunun altında baskıdan yeni çıkmış bir tomar gazete vardı. Birini satın alan Yuri “Üstü kalsın” dedi çocuğa. Çocuk tomarın içinden güçlükle çıkardığı daha kurumamış gazeteyi doktorun eline tutuşturup rüzgârın içinden çıktığı aynı hızla gözden kayboldu.

Doktor iki adım ötesindeki sokak lambasına yöneldi. Gazetede yazanları, okumayı ertelemeden, bir an önce öğrenmek istiyordu. Ekspres baskı, arkası boş tek sayfadan oluşuyordu. Petersburg’daki hükümet, Halk Komiserliği Sovyeti’nin kurulduğunu bildiriyor, bundan böyle Rusya’da Sovyet yönetimi önderliğinde Proleter diktatörlüğün hüküm süreceğini ve bunun işleyiş şeklini açıklıyordu.

Ayrıca yeni yönetimin ilk kararnameleri ve çeşitli konularda telgraf metinleri basılmıştı gazetede.

Şiddetli rüzgâr, yazıların üstünü kapayan iri kar tanelerini doktorun gözüne sokuyor, yazıların üstünü kapıyordu. Yuri aldırış etmeden okumayı sürdürdü. Asırlar gibi süren, bu önemli dakikalar çok etkilemişti onu, kendine gelemiyordu.

Yazılanların tamamını okuyabileceği aydınlık ve kuytu bir yer bulabilmek için etrafına bakındı. O zaman gene kendi büyülü yerinde bulunduğunun farkına vardı. Serebryannaya Sokağı’nın köşesindeydi ve biraz ilerde beş katlı yüksek bir binanın aydınlık, oldukça geniş bir girişi olduğu görülüyordu. Elektrikle aydınlanan bir evdi.

Binaya giren Yuri, holde lambanın altında durdu ve gazeteyi okumaya devam etti. Üst kattan gelen ayak sesleri işitti. Biri sık sık duraklayarak merdivenlerden iniyordu. Sanki inip inmemeye karar veremiyor gibiydi.

Gerçekten de inen kişi birden vazgeçip geri döndü ve hızla yukarı çıkmaya başladı. Ardından bir kapı açıldı ve kadın mı, erkek mi oldukları seslerinden anlaşılmayan iki kişinin anlaşılmaz bir şeyler konuşan sesleri duyuldu. Tekrar kapı sesi geldi, peşinden az önceki ayak sesleri, bu sefer oldukça kararlı bir şekilde merdivenleri inmeye başladı.

Yuri Andreeviç kendini tamamen okumaya kaptırmıştı. Başını kaldırıp da gelene bakmadı bile. Aceleci ayak sesleri aşağı kata gelince durdu. Bunun üzerine Yuri, okumaya ara verip merdivenlerden inen kişiye baktı.

On sekiz yaşlarında bir delikanlıydı. Üstünde Sibirya'da giydikleri tarzda tüylü kısmı dışarda, geyik derisi bir kaban vardı. Başına da aynı tarzda kürk şapka takmıştı. Esmer tenli, gözleri bir Kırgız'ınki gibi çekikti. Delikanlının aristokrat bir havası vardı. Belki telaşlı halinden, belki de gizemli inceliğinden dolayı böyle gelmişti Yuri'ye. Birbirinden farklı soyların karışımından olan insanların değişik bir halleri olduğuna inanırdı.

Delikanlı Yuri Andreeviç'i başkası sanmış, kafası karışmıştı. Şaşkın bir halde doktora bakıyor, kim olduğunu çıkartamadığından konuşup konuşmamaya karar veremiyordu. Bu durumu sonlandırmak isteyen Yuri, kurbanı karşısındaki avcı edasıyla başta n ayağa süzdüğü delikanlıya buz gibi bir bakış attı.

İyice denetimini kaybeden oğlan tek bir kelime etmeden çıkış kapısına yöneldi. Bir kez daha arkasına baktıktan sonra ağır kapıyı iterek açtı ve sokağa çıktı. Kapı arkasından gürültüyle kapandı.

Yaklaşık on dakika sonra da Yuri Andreeviç çıktı binadan. Delikanlı da, ziyaretine gittiği meslektaşı da çıkmıştı aklından. Tamamen okuduklarının etkisindeydi ve evine doğru yürümeye başladı. Yolda başka bir durum, içinde bulundukları ortamda çok önemli sayılan bir ayrıntıya yöneldi dikkati.

Eve oldukça yaklaştığı bir yerde, karanlıkta kaldırıma istif edilmiş koca bir yığın kalas gördü. Yolun köşesinde resmi bir bina vardı ve belli ki orası için şehir dışında bir yerde yıkılmış ahşap bir evin kalıntıları yakacak olarak getirilmişti. İçeriye sığmayan kısmı sokakta yığılı kalmıştı. Bu kıymetli mal, avluyla sokak arasını adımlayan silahlı bir nöbetçi tarafından korunuyordu.

Yuri Andreeviç bir an bile tereddüt etmeden uygun bir anı kollamaya başladı. Nöbetçi avluya yöneldiği anda kar da iri ve dolgun tanelerle

yağmaya başlamıştı. Yuri sokak lambasının ışığının ulaşamadığı karanlık bir noktadan kalas yığınına yaklaşıp yavaşça, büyük bir kütüğü kendine doğru çekti. Güçlükle çıkartıp omuzuna aldı. Kendi yükü insana ağır gelmeyeceğinden artık ağırlığını hissetmiyordu bile. Bahçe duvarlarının karanlık köşelerinden yürüye yürüye sırtında kütükle eve vardı sonunda.

Hiç odunları kalmamış olduğundan bu çok iyi bir rastlantı olmuştu. Kütüğü kırdıklarında epeyce odun çıktı. Yuri Andreeviç sobanın karşısına çömelip oturdu ve getirdiği odunlarla sobayı tutuşturdu. Kapağın ardında gittikçe büyüyen alevleri seyrederek sessizce oturuyordu. Kayınpederi Aleksandr Aleksandroviç de sandalyesini sobaya yaklaştırdı. Biraz ısınmak istiyordu. Ceketinin yan cebine koyduğu gazeteyi çıkartan Yuri, kayınpederine uzattı ve “Gördünüz mü bunu? Okuyun bakın, hoşunuza gidecek” dedi.

İstifini hiç bozmadan sobanın ateşini küçük bir maşa ile karıştırıyor, bir yandan da kendi kendine söyleniyordu.

“Ne muhteşem bir operasyon! Güzelce kesip sanatsal bir hamleyle yaralı kısmı çıkarıyorsun! Kendine itaat edilmesine, önünde el pençe durulmasına alışmış adaletsizliği, basitçe, fazla lafa gereksinim duymadan mahkûm ediyorsun. Böyle korkusuzca sonuçlandırılmış olmasında milli yapımızın da özellikleri var. Eskiden beri bildiğimiz nitelikler bunlar. Puşkin’in koşulsuz ışık saçan aydınlığından, Tolstoy’un kanıtlara sadık kalışına kadar olan süreçte görüyoruz bunları.”

“Puşkin mi? Ne dedin sen? Dur biraz. Şimdi bitiyor. Aynı anda hem okuyup hem de seni dinleyemem” diyen Aleksandr Aleksandroviç, yanı başında konuşan damadının sözünü kesti.

“Asıl dâhice olan ne biliyor musunuz? Eğer herhangi birinden yeni bir dünya kurup yeni bir dönem başlatmasını isteselerdi, mutlaka öncelikli olarak kendine buna uygun bir yer gösterilmesine ihtiyaç duyardı. Sonra da yeni bir dönemi yapılandırmak için eski dönemin bitmesini bekler, yuvarlak sayılı bir tarihe denk gelsin, satır başı olsun, temiz bir sayfa açılsın isterdi.

Oysa şimdi yaşananlara bir bakın. Eşi benzeri görülmemiş, tarihsel bir mucize bu. Bütün gücüyle devam eden bir sıradanlığa onun gidişatına aldırmadan bir darbe indiriliveriyor. Bir başlangıç noktası yok, şehrin en yoğun olduğu saatlerde, bir iş günü, saatleri önceden düzenlenmeden yeni sefere konmuş bir tramvay gibi aynı. Dâhice olması buradan geliyor işte.”

Kış tam bekledikleri gibi bastırdı. Aslında kendinden sonra gelecek iki kıştan daha az korkutucu olmasına rağmen karanlık, aç ve soğuktu. Alışkanlıklar kırılıyor, var olmanın temelleri yeniden yapılandırılıyordu. Herkes insanüstü bir gayretle kaygan yaşama tutunmaya çalışıyordu.

Her biri diğerinden daha şiddetli üç kış yaşadılar. 1917'den 1918'e geçerken yaşananlar ise sanki o zaman değil de daha sonraları olmuş gibiydi. Birbirini izleyen bu üç kışı birbirinden ayırmak mümkün değildi.

Eski yaşam ile yeni düzen henüz uyum sağlayamamıştı. Aralarında gözle görülür bir düşmanlık yoktu, ancak ertesi yıl iç savaş çıktığında bütün bağları koptu. Farklı kamplarda birbirlerine karşı olan ve kaynaşmalarına olanak kalmayan iki grup oldular.

Mahalle yönetimleri, organizasyonlar, işyerleri, sosyal kurumlar başta olmak üzere her yerde seçimler yapılıyordu. Eski yöneticiler değiştiriliyordu. Yerlerine yeni komiserler atanıyordu. Bunlar geniş yetki sahibi, iradeleri güçlü, siyah meşin ceket giyen, korkutup sindirme amacıyla silah taşıyan, arada sırada tıraş olan ve az uyuyan insanlardı.

Bu adamlar, küçük ölçekli devlet tahvillerini ellerinde bulunduran sıradan dalkavukların oluşturduğu burjuva sınıfının ortaya nasıl çıktığını iyi biliyorlardı ve hiç acımadan, karşılarındaki ele geçirdikleri sanki bir yankesiciymiş gibi, Mephisto tarzı ironik bir tebessümle onlarla konuşuyorlardı.

Programın yönlendirdiği gibi, herkese patronluk taslıyor, her kurum diğerinin peşi sıra Bolşevikleştiriliyordu.

Yuri'nin çalıştığı Kutsal Haç Hastanesi artık 2 No'lu Bölge Hastanesi olarak anılıyordu. Orada da bir dolu değişiklik olmuştu. Pek çok insan işten çıkarılmış, bir kısmı da orada çalışmayı elverişsiz bularak kendileri ayrılmıştı. Bunlar ağızları iyi laf yapan, üst tabaka tarafından şımartılmış, geçerli alanlarda uzmanlaşmış iyi para kazanan doktorlardı. Kendi çıkarları doğrultusunda verdikleri istifa kararlarını, vatandaşlık ilkeleri çerçevesinde, dürüstçe açıklayamadıklarından, hastanede kalanları, neredeyse onları boykot edecek kadar aşağılamaya başlamışlardı. Hastanedeki işine devam edenlerden biri de Jivago'ydu ve bu aşağılamalardan nasibini alıyordu.

Akşamları karı koca arasında şu tür konuşmalar oluyordu: "Çarşamba günü Doktorlar Birliği'nde donmuş patates verilecek unutma. İki torba.

İşten saat tam kaçta çıkabileceğimi öğreneyim de sana yardıma geleyim. İkimiz kızakla getirebiliriz ancak.”

“Tamam. Hallederiz Yuracığım. Sen yatsana artık. Geç oldu. Nasıl olsa işlerin hepsini bitiremezsin. Dinlenmen lazım.”

“Çok ciddi bir salgın var. Genel zayıflık insanların vücut direncini kırıyor. Sen ve baban için endişeleniyorum. Bir şekilde tedbir almamız lazım. Bunu nasıl yaparız bilmiyorum. Gereği gibi korunmuyoruz. Dikkatli olmak gerek. Dinliyor musun? Uyudun mu?”

“Hayır.”

“Kendim için endişelenmiyorum. Gücüm kuvvetim yerinde. Ama gene de olur da başıma gelir de hastalığa yakalanırsam sakın aptallık etme, kendini kaybetme ve sakın evde tutma beni. Hemen hastaneye git.”

“Neler söylüyorsun Yura! Tanrı korusun. Neden kötü kötü konuşuyorsun?”

“Şunu sakın unutma, artık çevremizde ne dürüst bir insan ne de arkadaşımız kaldı. Eğer bir şey olacak olursa sadece Piçujkin’e gidebilirsin. Tabii o sağlam kaldıysa. Uyuyor musun?”

“Hayır.”

“Hepsi para uğruna çekip gittiler. Şimdi de kalkmış vatandaşlık duygularından, ilkelerden söz ediyorlar. Karşılaştığımızda tokalaşmayacaklar neredeyse. Kaşlarını çata çata ‘Onlara mı hizmet ediyorsunuz?’ diyorlar. ‘Evet, onlara hizmet ediyorum. Yoksun kaldığımız şeyler nedeniyle insanların kusura bakmamalarını rica ediyorum ve bizleri bunlardan mahrum eden insanlara saygı duyuyorum’ diyorum.”

10

Uzunca bir süre halkın çoğunluğunun yemeği sade suda kaynatılan darı çorbası ile ringa balığı kafasından yapılan çorbaydı. Kafası çorbada kullanılan balığın kalan kısmı kızartılıyor bu da asıl yemek oluyordu. Öğütülmemiş çavdar ve buğday, temel besin kaynağıydı. Bunlardan lapa yapıp yiyorlardı.

Tonya tanıdığı bir profesör hanımdan sobada ekmek pişirmeyi öğrendi. Niyeti bunların bir kısmını satarak kazandığı parayla, eski yıllarda olduğu gibi, mutfaktaki asıl ocağı yakabilecek odun almaktı. Böylelikle

yakmak için çile çektikleri, ha bire tüten ve doğru düzgün ısıtmayan sobadan kurtulabileceklerdi.

Ekmek pişirmede oldukça başarılı oldu, ancak satış işi iyi gitmiyordu. Eski sobayı devreye sokma planları suya düşünce yine tüten sobaya dönüldü. Jivagolar gittikçe yoksullaşıyordu.

Bir sabah Yuri gene her zamanki gibi işe gitmişti. Evde ancak iki odun parçası kalmıştı. Tonya paltosuna sarındı. Palto artık o kadar eskimişti ki çok soğuk olmayan günlerde bile ısıtmıyordu. Tonya “arama-tarama” için dışarı çıkmaya karar verdi.

Yarım saat kadar, çevre köylerden adamların patates ve sebze türü şeyler getirdikleri yakın sokaklarda dolaştı. Satış yapmalarına izin verilmediğinden belli bir yerde duramayan köylülerin izini sürmek gerekiyordu. Bir süre sonra Tonya aradığını bulmuştu. Yapılı, köylü gömleği giymiş genç bir adam Tonya’nın yanında yürüyor, bir yandan da bir kızağı, sanki oyuncakmış gibi kolayca çekiyordu. Gromekoların avlusuna kadar özenle getirdi.

Kızakta hasır örtünün altında duranın akağaç kütüğü olduğu anlaşıldı. Geçen yüzyıla ait fotoğraflarda görülen konaklardaki eski moda mobilyaların iskeleti kadar inceydi. Tonya bu malın gerçek bedelini biliyordu, bu yakacak olarak kullanılacak akağaç odunu filan değil kötü kalite yeni kesilmiş bir kerestelikti Başka seçeneği olmadığından sesini çıkarmadı.

Genç köylü, dört beş seferde yukarı taşıdı getirdiklerini. Malının karşılığı olarak da, genç karısına hediye götürmek üzere, aşağı katta duran Tonya’nın küçük camlı dolabını alıp kızağının üstüne yerleştirdi. Bir dahaki sefere patates getireceğini söyledi, karşılığında kapının girişinde duran piyanoyu istiyordu.

Yuri işten döndüğünde karısının alışverişi üzerine bir yorumda bulunmadı. Tonya’nın odunlara karşılık verdiği dolabı parçalayıp yaksalar daha kârlı çıkacakları belliydi ama buna elleri varmazdı.

“Masadaki notu gördün mü?” diye sordu Tonya.

“Başhekimden gelen mi? Söylediler bana, biliyorum. Bir hastaya çağırıyorlar. Gideceğim bu akşam. Biraz dinleneyim, çıkarım. Epey uzakta. Triumfalnie Vorota’nın orası. Adres var bende.”

“Garip bir ücret önermişler. Gördün mü? Oku bak. Bir şişe Alman konyağı ya da bir çift kadın çorabı. İnsanları neyle tavlayacaklarını

biliyorlar. Kim bunlar acaba? Tuhaf bir tarzda yazılmış, günümüz koşullarından hiç haberleri yokmuş gibi. Yeni zenginlerdenler herhalde."

"Taşeronmuş galiba."

Yeni düzende devlet bireysel olarak ticaretle uğraşılmasını yasaklamıştı. Ancak bir süreliğine çeşitli mal ihtiyacını karşılayabilmek için, önceki dönemde küçük işletme kabul edilen ve ticaretle uğraşan imtiyazlı işletmeler ile temsilciliklerin faaliyetlerine izin vermişti. Bunlara taşeron deniyordu. Eskiden büyük çaplı iş yapan firmaların yöneticileri bu taşeronların arasında yoktu. Onlar aldıkları darbeden sonra toparlanamamışlardı. Bu yeni kategoriyi oluşturanlar savaş ve devrim günlerinin derinliklerinden ortaya çıkan, bu konuda bir geçmişi olmayan kimselerdi.

Şekerli su katılmış sütünü içen Yuri, hastaya gitmek üzere yola çıktı. Kaldırım ve yollar kalın kar tabakasıyla kaplıydı. Sıra sıra evlerle yollar karla birbirine bağlanmıştı. Bazı yerlerde karın yüksekliği evlerin giriş katındaki pencereleri örtecek yüksekliğe ulaşmıştı. Bütün bu açıklıkta, sadece yarı canlı halde sessizce hareket eden birkaç gölge görünüyordu. Bunlar da bulabildikleri malları kucaklarında ya da çektikleri kızaklarda götürmeye çalışıyorlardı. Ortalıkta hiç araba yoktu.

Binaların bazı yerlerinde eski tabelalar asılı kalmıştı. Zamanında bakkal, züccaciye ya da kasap dükkânları gibi yerler olduklarını gösterir bu tabelaların şimdiki durumla bir ilgisi yoktu. Hepsinin kepenkleri inmiş, camları demirlenmişti ve hepsi bomboştu.

Kapalı ve boş olmalarının tek nedeni mal bulunamaması değildi. Yaşamın, ekonomik düzeni de içine alacak şekilde her koldan yeniden yapılandırılıyor olması da önemli bir etkendi. Yeniden yapılanma şimdilik, bu dükkânları da kapsayan en genel çerçevede oluşmuş ama ayrıntılara henüz yansımamıştı.

11

Doktorun çağrıldığı ev Bretskaya Sokağı'nın sonunda, Tverskaya'ya yakın bir yerdeydi. Kışla tarzı çok eski mimarisi olan kerpiç bir binaydı. İçeri açılan avluda yapının arka tarafı boyunca uzanan üç bloğunu birbirine bağlayan ahşap galeriler vardı.

Bina sakinleri Bölge Komitesi tarafından önceden ilan edilmiş genel toplantı için bir araya gelmişlerdi. Bölge Komitesi temsilcisi bir kadın da oradaydı. O sırada Savaş Komitesi'nin görevlileri, silah araması için geldiler. Ruhsatsızları topluyorlardı. Başlarındaki adam, Bölge Komitesi'ndekilere dağılmalarına gerek olmadığını söyledi. Arama çok uzun sürmeyecek, işlerini çabucak bitirip gideceklerdi. Kontrolü tamamlanan daire sakinleri toplantıya dönebilirlerdi. Böylelikle toplantı kaldığı yerden devam edebilecekti.

Doktor adrese vardığında arama işi sona ermek üzereydi, kontrol edilmemiş birkaç daireden biri de hastanın eviydi. Yuri'nin yolundaki merdivenlerin, başında omzunda silahla hazırolda bekleyen bir asker hiçbir şekilde geçmesine izin vermiyordu. Sonunda komutan tartışmaya dahil oldu. Gelenin doktor olduğunu öğrenince, işine engel olmamak için sözü edilen dairenin kontrolünün muayeneden sonra yapılmasını emretti.

Doktoru, ev sahibi olan esmer, melankolik bakışlı siyah gözlü, nazik genç bir adam karşıladı. Yüklendiği pek çok sorumluluk nedeniyle endişeliydi: Karısının hastalığı, silah araması, tıp bilimine ve onun temsilcilerine duyduğu derin saygı.

Doktorun emek ve zamanını boşa harcamamak için mümkün olduğu kadar kısa konuşmaya çalışıyor ama telaşından iyice uzun ve anlaşılmaz açıklamalar yapıyordu. Ev, parayı kalıcı bir şeylere yatırmanın telaşı içinde, gösterişli ve ucuz eşyaların karışımı şeklinde döşenmişti. Dekoratif eşyaların arasında, mobilyaların bütününe hiçbir şekilde uymayan parçalar vardı.

Ev sahibi karısının aşırı korkudan sinir krizi geçirdiğini düşünüyordu. Bir türlü asıl konuya giremeden, lafı dolandıra dolandıra, çoktandır çalışmayan eski bir müzikli duvar saatini kendilerine üç kuruşa sattıklarını anlatmaya başladı. Saat ustalığının önemli ve ender bir eseri diye düşünüp satın almışlardı. (Bu arada adam saati göstermek için doktoru yan odaya sokmuştu.) Tamir edilebileceğinden bile endişeleri vardı. Derken bir gün, yıllardır fabrikasının yüzünü görmemiş saat, kendiliğinden birden çalışmaya başlamış, bir "menuet" çalmış ve yeniden durmuştu. Dehşete düşen karısı, 'Benim son saatimin geldiğinin işareti bu" diyerek yatağa düşmüştü. İşte ne yiyor, ne içiyor, kocasını bile tanımıyordu.

"Siz de bunun, sinirsel bir durum olduğunu düşünüyorsunuz öyle mi?" diye şüpheli bir ses tonuyla sordu Yuri Andreeviç. "Beni hastanın

yanına götürün.”

İki başında kırmızı ağaçtan komodinin durduğu iki kişilik geniş yatağın tam üstünde porselen abajurun sallandığı yan odaya geçtiler. Yatağın kenarında yorganı çenesine kadar çekmiş ufak tefek bir kadın yatıyordu. İri gözleri kapkaraydı. Odaya girenler olduğunu görünce yorganın altından çıkardığı ellerini sallayarak onları kovar gibi bir hareketler yapmaya başladı. Hareketlenince geniş geceliğinin kolları omuzlarına kadar sıyrıldı. Kocasını tanımamıştı ve sanki odada hiç kimse yokmuş gibi alçak sesle hüzünlü bir şarkı söylemeye başladı. Melodinin etkisiyle iyice hüzünlenip ağlamaya başladı. Çocuk gibi burnunu çekiyor, eve götürmeleri için yalvarıyordu. Doktor hangi taraftan yanaşırsa diğer yana kaçıyor, muayene etmesine izin vermiyordu.

“Elbette muayene etmem lazım ama bu haliyle de durum ortada” dedi Yuri Andreeviç. Karınız karahummaya tutulmuş, üstelik ağır bir safhasında. Acı çekiyor zavallıcık. Size hastaneye yatırmanızı tavsiye ediyorum. Evde rahat ettireceğinizden hiç şüphem yok ama ihtiyacı olan şey bu değil. Sürekli doktor denetiminde olması gerek. Hastalığın ilk haftasında bu özellikle önemli. Bir arabacı bulabilir misiniz? Kızak da olur ama tabii iyice sarıp sarmalamanız gerekecek. Bir sevk kâğıdı yazıp vereceğim.’’

“Araba bulabilirim. Hallederim. Ama durun biraz. Gerçekten tifüs mü?”

“Maalesef.”

“Benden uzakta olursa onu kaybederim diye korkuyorum. Onu evde tedavi etmenizin bir yolu yok mu? Mümkün olduğunca sık gelirsiniz. Nasıl isterseniz öyle öderim.”

“Söyledim size. Sürekli gözetim altında olmalı. Siz önerimi dinleyin. Nereden bulursanız bulun, bir an önce arabacı çağırın. Şimdi sevk kâğıdını yazacağım. Aslında sizin apartman komitesinin önünde hazırlamak daha iyi olacak. Çünkü sevkin altını onaylamaları gerekiyor, başka formaliteler de var.”

12

Silah araması biten dairelerin sakinleri birbiri ardına kürk mantolarına, kalın şallarına sarınmış bir halde, eskiden yumurta deposu olan, şimdiyse

apartman komitesinin kullandığı yere geliyorlardı. Burası ısıtılmadığından çok soğuktu.

Bir köşede masa ve bu kadar insana yetmesi mümkün olmayan birkaç sandalye duruyordu. Bu sebeple onların etrafına daire şeklinde, ters çevrilen yumurta sandıkları dizilmişti. Aynı sandıklar karşı köşede tepeye kadar yığılı bir dağ oluşturmuştu. Kırılmış yumurta kabuklarını kolayca temizlemek için üstlerine dökülmüş talaş kalıntıları da yapış yapış bir halde süpürülüp aynı kenara yığılmıştı. Bu yığının içinde bir sürü fare vardı. Arada salonun boş taraflarında taş zeminde görünüyor, sonra tekrar yerlerine kaçıyorlardı.

Farelerin her görünüşünde sandıkların üstünde oturan şişman bir kadın çığlık çığlığa yerinden fırlayıp sandığın üstüne çıkıyordu. Eteklerini işveyle hafifçe yukarı kaldırıp uzun konçlu şık botlu ayaklarını vurarak bağırmaya başlıyordu: “Olga, Olga burada fareler dolaşıyor. Ay geldi, pislik. Domuz şey, buraya çıkacak. Geliyorlar, tırmanacaklar buraya, eyvah! Aman eteğimin altına girmesinler de. Korkuyorum, aman, korkuyorum. Arkanızı dönün beyler. Ah, affedersiniz unuttum, beyler demeyecektik değil mi, yoldaşlar lütfen.”

Gürültü eden kadının üstünde önü açık astragan bir manto vardı. Çenesinin altında üç kat olmuş gıdısı sallanıyor, iri göğüsleri ve kocaman karnı ipekli elbisesinin altında titreyip duruyordu. Bir zamanlar üçüncü sınıf tüccarların arasında ün yapmış biri olduğu belliydi. Domuzu andıran şiş gözkapakları güçlükle açılıyordu. Zamanın birinde bir rakibi elinde asit şişesiyle kadına vuracak gibi yapmış, bir iki damla sol gözkapağına gelmiş, izi belli olmayan iki damla da dudağının sol köşesine düşmüştü.

Bölge Komitesi temsilcisi kadın, toplantıya başkan seçilmişti. Masanın başında oturduğu yerden “Bağırıp durma Hrapugina” diye bağırdı. “Çalışmamıza engel oluyorsun.”

Binada eskiden beri yaşayanlar kadını tanıyordu. O da onları iyi bilirdi. Toplantı başlamadan önce samimi bir ses tonuyla, eskiden pis bodrum katında kocası ve çocuklarıyla yaşarken şimdi kızıyla binanın ikinci katındaki iki odalı aydınlık dairelerden birine taşınan apartmanın eski kapıcısı Fatima’yla sohbet etmişti.

“E, nasılsın bakalım Fatima?” diye sormuştu temsilci kadın. Fatima bu kadar çok insanın yaşadığı koca binayla baş etmenin zorluğundan yakınmış, daire sakinlerinin avlu ve sokak temizliği konusunda

paylaştırılmış sorumlulukları yerine getirmediklerinden, üstlerine düşeni yapmadıklarından söz etmişti.

“Dert etme Fatima. Bunların inadını kıracağız, rahat ol. Komite niye var? Çok akıllıca değil mi? Kurallara uymayan bir durum var ortada, kaçakları saklıyorlar burada. Seni binanın yöneticisi yapacağım, yalnız sen fazla söylenme.”

Kapıcı kadın bunu yapmaması için yalvarmaya başlamıştı ama temsilci onu dinlemiyordu artık. Bakışlarıyla mekânı kontrol etmiş, yeteri sayıda insan toplandığını görünce sessiz olunmasını isteyerek kısa selamlama sözleriyle toplantıyı açmıştı.

Temsilci, öncelikle mevcut yönetimin faal olmadığını tartışmaya açarak yeni komite seçimi için adayların belirlenmesini önerdi. Ardından başka konulara geçti. Konuşmasını bitirirken “İşte böyle yoldaşlar. Açık konuşacağız. Binanız çok sayıda insanın yaşamasına uygun inşa edilmiş. Yurt olarak kullanıma uygun. Zaman zaman farklı illerden delegasyonlar toplantılar için geliyor, onlara kalabilecekleri uygun yerler bulamıyoruz. Bu binanın, şehre gelen heyetlerin kullanımına açılmak üzere Bölge Komitesi’ne tahsis edilmesi ve adının da sürgüne gönderilene kadar, herkesin bildiği gibi, bu binada yaşayan yoldaşın anısına Tverzin olmasına karar verildi. İtirazı olan var mı? Boşaltma konusuna gelince, hemen olması gerekmiyor. Önünüzde daha bir yıl var. İşçi olanlar başka yerlere yerleştirilecekler, işçi statüsünde olmayanları şimdiden uyarıyorum, kendi başlarının çaresine bakacaklar, on iki ay süre veriyoruz.” Bunun üzerine her taraftan “Hepimiz işçiyiz, hepimiz çalışıyoruz” sesleri yükseldi. Biri “Bu büyük güç şovenizmi! Artık bütün milliyetçiler eşit, söylemek istediğiniz şey belli” diye bağırdı.

“Hep bir ağızdan konuşmayın. Hanginize cevap vereceğimi şaşırıyorum. Hangi milliyetçilik? Milliyetçilerin konuyla ne ilgisi var, vatandaş Baldırkin? Bakın, Hrapugina örneğin, milliyetçi değil ama o da evden çıkartılacak.”

“Çıkartacaklarmış! Görelim bakalım nasıl çıkartıyorsun. Kanepe güzeli seni! Her taşın altında sen varsın!” diye sıçradı yerinden Hrapugina. Ateşli tartışmalarda yaptığı gibi aklına gelen en anlamsız lafları söylüyordu.

“Ne yılansın sen. Şeytansın şeytan. Hiç utanman yok mu?” diye söylendi Fatima.

“Sen karışma Fatima. Ben kendim hallederim” diyen temsilci susturdu Fatima’yı ardından, “Sus artık Hrapugina. Fırsat buldun mu insanın tepesine çıkıyorsun. Biraz daha devam edersen seni yetkililere teslim ederim. O zaman evde içki üretmek, suçluları saklamak neymiş görürsün.”

Gürültü artık en üst noktaya ulaşmıştı. Kimsenin ne söylediği anlaşılmıyordu. O sırada doktor toplantı yerine geldi ve kapıda ilk gözüne çarpan kişiye komiteden bir yetkiliyle konuşmak istediğini söyledi. Adam ellerini boru gibi yaparak heceleye heceleye “Ga-li-ul-li-na!” diye bağırdı. “Buraya gel. Seni soruyorlar.”

Doktor kulaklarına inanamadı. Yanına gelen zayıf, hafif kamburu çıkmış kapıcı kadının, oğluyla benzerliği şaşırtıcıydı. Yuri oğlunu tanıdığını kadına hemen söylemedi.

“Apartman sakinlerinden biri tifüse yakalanmış” dedi. “Hastalığın yayılmaması için çok dikkatli olunması gerekiyor. Ayrıca hastanın hastaneye götürülmesi lazım. Onaylatmanız gereken sevk kâğıdını yazıp size bırakayım. Nerede halledebiliriz bu işi?”

Kadın kendine söylenenlerden yalnızca hastanın götürülmesinin gerekli olduğu kısmını anladı. Kalanı onu hiç ilgilendirmemişti. “Birazdan Komite’den yoldaş Demina’yı almak üzere buraya bir at arabası gelecek. Yoldaş Demina çok iyi bir insandır, söylerim ona, arabayı hastaya verir. Merak etme doktor yoldaş hastanı göndeririz hastaneye.”

“Arabanın halledilmesi iyi elbette ama söylemek istediğim bu değil. Bana gerekli kâğıdı yazabileceğim bir yer lazım. Affedersiniz, siz Yusuf Galiullin’in annesi misiniz? Onunla cephede beraberdik.” Kapıcının vücudu titredi ve bembeyaz kesildi. Doktoru kolundan tuttuğu gibi çekiştirdi “Dışarı çıkalım” dedi. Kapıdan çıkar çıkmaz hızlı hızlı konuşmaya başladı. “Yavaş konuş, kimse duymasın. Yoksa mahvolurum. Yusuf kötü yollara saptı. Bir düşün sen, kimdi Yusuf? Alt tarafı bir çırak, bir öğrenciydi. Sıradan halkın şimdiki dönemde yükseldiğini anlaması lazımdı. Bunu körler bile görürken lafa gerek yok. Sen ne düşünüyorsun bilemem, senin için doğru olabilir ama Yusuf için öyle değil, günah, Tanrı affetmez bir kere. Babası askerde öldü, hem de nasıl ölmek, suratı dağılmış, ne eli kalmış, ne ayağı.”

Daha fazla konuşacak gücü kalmamıştı. Elini sallayıp heyecanının yatışmasını bekledi. Sonra yine konuşmaya koyuldu: “İçeri geçelim.

Arabanı ayarlayayım. Kim olduğunu biliyorum. İki günlüğüne gelmişti buraya, anlattı bana. Söylediğine göre Lara Gişarova'yı tanıyormuşsun. Çok iyi bir kızdı. Buraya gelirdi, hatırlıyorum onu. Şimdi kim bilir nasıldır, kim bilebilir. Beylerin beylere karşı olması mümkün olabilir mi? Yusuf için olmaz, günah. Gidelim de arabayı isteyelim. Yoldaş Demina verir. Onun kim olduğunu biliyor musun? Olga Demina, Lara'nın annesinin yanında atölyede çalışıyordu. İşte o. O da buradan, bu avlunun insanı. Hadi gidelim."

13

Hava iyice kararmıştı. Her taraf zifiri karanlıktı. Yalnızca Demina'nın küçük el fenerinin beyaz yuvarlak ışığı beş adım ötesini aydınlatıyor, bir kar yığınından diğerine sıçrayıp yollarını aydınlatmak yerine, yansımasıyla onları şaşırtıyordu. Gece her yere çökmüştü. Onu küçük kız haliyle pek çok insanın tanıdığı, gelecekteki kocası Antipov'un büyüdüğü ev geride kalmıştı.

Demina koruyucu bir şakacılıkla "Gerçekten yolun devamını fenersiz mi gideceksiniz?" diye sordu. "İsterseniz size fenerimi verebilirim doktor yoldaş. Evet... bir zamanlar şaka değil, gerçekten Lara'yı çok severdim. O zamanlar küçüktük ikimiz de. Onların dikiş atölyeleri vardı. Orada çıraktım. Geçen yıl gördüm onu. Moskova'ya gelmişti bir iki günlüğüne. 'Nereye gideceksin, aptallık etme' dedim ona. 'Kalsan iyi olur. Beraber yaşayabiliriz, sana iş bulurum. Orada ne var ki' dedim, ama istemedi. Kendi bileceği iş. Paşa ile evlenirken aklının yoluna gitti, yüreğini dinlemedi. O zamandan beri de çılgınlıklarına devam ediyor. Çıktı gitti."

"Lara hakkında ne düşünüyorsunuz?"

"Dikkat edin. Burası çok kayıyor. Kaç kere dedim kapının önüne pis suları dökmeyin diye, anlatamadım ki. Ne mi düşünüyorum? Ne düşünebilirim ki? Bunlara vaktim yok ki benim. İşte evim burası. Ona söylemedim, kardeşinin başına gelenleri sakladım ondan, subaydı ya, kurşuna dizilmiş, söylediklerine göre. Annesine ise, benim eski patronuma, herhalde yardımcı olabilirim, bir şeyler yaparım onun için. Ben buradan ayrılıyorum, hoşça kalın."

Ayrılmışlardı. Demina'nın fenerinin ışığı dar, taş merdivende yukarı doğru titreyerek kaydı ve pis avlunun lekeli duvarlarında ileriye doğru

kayboldu. Doktor artık tamamen karanlıktaydı.

Sağında Triumfalnaya, solunda ise Karetnaya Sokağı uzanıyordu. Ufkun karanlığında kara karlar altında bunlar kelimenin alışılmış anlamındaki sokaktan çok, Ural ya da Sibirya bölgesindeki gibi geniş taygalara açılan, taş binaların uzandığı iki orman yolu gibi görünüyorlardı.

Evleri aydınlık ve sıcaktı.

“Neden bu kadar geciktin?” diye sordu Tonya. Yanıt vermesine fırsat bırakmadan devam etti: “Sen yokken tuhaf bir şey oldu. Açıklanamayacak kadar garip. Sana söylemeyi unutmuştum. Dün babam çalar saati bozdu, ben de çok üzüldüm. Evdeki son saatimiz. Tamir etmeye oturdu. Evirdi, çevirdi, bir sonuç alamadı. Köşedeki saatçi tamir etmek için üç somun ekmek istedi. Akıl almaz bir ücret. Babam üzüntüsünden kahroldu, ne yapabiliriz diye. Sonra birden, bir saat önce bir gong sesi duyduk. Saat çaldı. Düşünebiliyor musun? Çalıştı!”

“Tifüs olma vaktim geldi desene” dedi Yuri şakayla karışık. Sonra da evdekilere hastasının hikâyesini anlattı.

14

Yuri’nin tifüse yakalanması bu olaydan çok daha sonra oldu. Jivagolar yoksulluğun son sınırına gelmişlerdi. Ellerinde avuçlarında hiçbir şey kalmamıştı, stokları tükenmişti, bitmek üzereydiler.

Yuri Andreeviç hayatını kurtardığı, yankesicilerin kurbanı parti üyesini buldu. Adam elinden geleni yapıyordu ama iç savaş başlamıştı. Sürekli bir yerlere gidiyor, Moskova’da pek bulunmuyordu. Ayrıca, yokluk durumunu normal karşılıyor, kendisinin de açlık çektiğini dile getirmiyordu.

Yuri Andreeviç karısını tedavi ettiği adamı bulmak için Tverskaya’nın oradaki eve gitti. Ama geçen aylar içinde iz bırakmadan kaybolmuştu adam, sağlığına kavuşan karısından da haber yoktu.

Bina sakinleri tamamen değişmişti. Demina cepheye gitmişti Yönetici Galiullina ise evde değildi.

Bir gün resmi fiyatla odun alabileceği karneyle ödüllendirildi. Odunları Vindavskiy Garı’ndan taşıması gerekiyordu. Bitip tükenmek bilmeyen Meşanskaya Sokağı boyunca odunları taşıttığı arabacının yanından yürüdü. Bir ara sokağın gözüne başka türlü göründüğünü fark etti.

Ayakları birbirine dolanıyor, bacakları vücudunu taşımıyordu. O anda başının dertte olduğunu, tifüse yakalandığını anladı.

Arabacı yığıldığı yerden doktoru kaldırdı. Yuri, odunlara bakarken, birden nasıl olup da eve geldiğini anlayamadı.

15

Hastalığı iki haftadan daha fazla sürdü. Sürekli hayaller görüyordu. Bir keresinde, Tonya yazı masasının yanına iki sokak koymuştu, solda Karetnaya, sağda Triumfalnaya duruyordu. Masa lambasını sokakların yakınına getirmişti. Lamba, sıcak, turuncu renkte ve parlaktı. Lamba gelince sokaklar aydınlandı. Çalışabilirdi artık. Artık yazıyordu.

Her zaman olmasını arzu ettiği şevk ve akıcılıkla yazıyordu. Bunu çoktan yapması lazımdı ama bir türlü becerememişti. Ama işte şimdi yazabiliyordu. Bazen çekik Kırgız gözlü genç bir çocuk engel oluyordu. Üstünde Sibirya ya da Ural taraflarında giyilen türden geyik derisi, kürkü dış tarafta palto vardı.

Bu genç, ölüm işareti ya da daha basit deyişle ölümdü. Ama Yuri'ye şiir yazmasına yardım ettiğine göre ölüm olamazdı. Ölümden böyle bir yarar gelebilir miydi insana?

Yazdığı şiir yeniden dirilme ya da mezarla ilgili değildi. Arada sıkışmış günleri anlatıyordu, bu günlerle diğer günler arasında kalan zamanı. Şiirin adı "Kargaşa"ydı.

Her zaman, yerküredeki kara fırtınanın üç gün boyunca nasıl esip kükrediğini, ölümsüz aşkın varlığına karşı ayazını ve kar fırtınalarının gücünü kullanarak nasıl hücum ettiğini, dalgalanan deniz kıyılarının bu ölümsüz gücü korumak için nasıl çırpındığını yazmak istemişti. Bir iki dize takılmıştı diline, beyninde yankılanıyordu:

mutluyuz yaşadıklarımızdan ve artık uyanmak gerek
mutluyuz yaşamış olmaktan cehennemi
ve çöküşü ve ölümü ama bunlarla beraber bahara,
Mecdelli Meryem'e ve yaşama da dokunmalı.
Ve uyanmak gerek.
Uyanmalı ve kalkmalı.
Yeniden canlanmak gerek.

İyileşmeye başlamıştı. Başlangıçta tuhaf bir hali vardı, hiçbir şeyin nedenini sorgulamıyor, her şeyi olağan karşılıyor, hiçbir şey hatırlamadığı gibi şaşkınlık da yaşamıyordu. Karısı ona üstüne yağ sürüp beyaz ekmek yediriyor, şekerli çay hazırlıyor, kahve içiriyordu. Yuri, yaşadıkları günlerde bunların bulunmaz nimetler olduğunu unutmuştu, şiir ve masallardaki gibi iyileşmenin vazgeçilmezi olan lezzetli yemekleri yemekten keyif alıyordu. Nice sonra aklı başına gelmeye başladı ve “sen bunları nereden buluyorsun?” diye sordu karısına.

“Senin Granya getirdi.”

“Hangi Granya?”

“Granya Jivago.”

“Granya Jivago mu?”

“Senin Omsk’ta yaşayan kardeşin. Üvey kardeşin yani. Sen kendini bilmeden yatarken sık sık bize geldi.”

“Geyik postu mu giyiyordu?”

“Evet, evet. Baygın halinle gördün mü, hatırlıyor musun? Seninle bir keresinde bir binanın girişinde merdivenlerde karşılaşmış, öyle anlattı. Sen olduğunu anlamış ve kendini tanıtmak istemiş. Ama sen korkutmuşsun çocuğu! Sana tapıyor, yazdıklarını okuyormuş. Neler bulup da getirdi bize bir bilsen! Pirinç, kuru üzüm, şeker. Şimdi evine gitti. Bizi de oraya çağırıyor. Biraz değişik, gizemli bir delikanlı. Tepedekilerle bir işi olduğunu sanıyorum. Bir iki yıl sonra büyük şehirleri bırakıp gitmek gerektiğini söylüyor, ‘toprakla uğraşmak’ lazımmış. Onunla konuşunca Krugerler geldi aklıma. Onların yerlerini sordum. Şiddetle tavsiye ediyor. Sebze bahçemiz, yanında da bir orman olsun diye aklıma geldi. Burada koyunlar gibi ölüp gitmeyi sessizce beklemek olmayacak.”

O yıl Nisan ayında Jivagolar ailecek Urallar’a doğru yola çıktılar. Gitmeyi istedikleri yer Yuryatina yakınlarında bulunan Yarıkinoların eski malikânesiydi.

Yedinci Bölüm

Yolda

1

Mart'ın son günleri gelmişti, yılın ilk ılık günleriydi bunlar. Her yıl hemen arkalarından şiddetli soğukların yaşandığı aldatıcı bahar günleri.

Gromekoların evinde yol hazırlıkları bütün hızıyla devam ediyordu. Artık binada dışardaki serçelerden daha fazla sayıdaki, iç içe geçmiş yaşayan komşularına, telaşlarının nedenini Paskalya öncesi büyük temizlik olarak açıklamışlardı.

Yuri Andreeviç taşınmaya karşıydı. Gerçekleşemeyeceğine inandığından hazırlıklara başlanmasına çok fazla itiraz etmemişti. Son dakikada karısının fikrini değiştireceğini düşünüyordu. Oysa işler sandığı gibi gelişmedi. Hazırlıklar ilerledi ve neredeyse sona yaklaştı. Artık ciddi olarak konuşma zamanı gelmişti. Yuri, karısına ve kayınpederine bir kez daha bu aile kararıyla ilgili endişelerini anlattı. Sonunda da "Kuşkularımın yersiz olduğunu mu düşünüyorsunuz, bütün söylediklerime rağmen gidecek miyiz?" diye sordu.

Cevap karısından geldi: "Bir yıl daha dişimizi sıkalım, sonrasında toprak sorununa ilişkin yeni düzenlemeler gelecek, Moskova yakınlarında biraz toprak sahibi olup kendi bahçemizi ekip biçebileceğimizi söylüyorsun. Peki bu oluncaya kadar nasıl dayanacağız, ona bir öneri getiremiyorsun. En önemli sorun bu, bu sorunumuz hakkında bir şey duyabilsek keşke."

Kızını destekleyen Aleksandr Aleksandroviç de Yuri'nin önerisi için "Tam bir saçmalık" dedi.

Sonunda Yuri "'Tamam" demek zorunda kaldı. "Teslim oluyorum. Beni durduran tek şey, taşınmamızın tamamen belirsizliklerle dolu olması. Nereye gittiğimizi bilmeden körü körüne yola çıkıyoruz. Gittiğimiz yer hakkında azıcık bile fikrimiz yok. Varıkino'da yaşayan üç yakınımdan ikisi annem ve ninemdi, öldüler. Üçüncüsü dedem Kruger sağ mı, değil mi haberim bile yok. Hayattaysa da, ya parmaklıklar arkasındadır ya da esirdir.

Savaşın son yılında dedem orman ve fabrika için bir girişimde bulunmuş göstermelik olarak bir adama ya da fabrikaya mı ne satmış yoksa

anlaşmalı olarak birisinin üstüne mi geçirmiş, böyle bir şeyler duydum. Peki, bu konuda ne biliyoruz? Bu topraklar şimdi kime ait, kaybettiysek de ettik, endişem bundan değil, asıl konu topraklardan sorumlu olanın kim olduğu? Hangi yasaya göre yükümlülüklerini yerine getiriyor? Ormanı kesiyorlar mı? En önemlisi de orası şimdi hangi güçlerin egemenliğinde ve biz oraya vardığımızda hâlâ yönetiminde kimler olacak?

Siz Mikulitsin'i oradaki kurtarıcımız olarak görüyorsunuz, sık sık adını anmaktan hoşlanıyorsunuz. Peki size kim o yaşlı yöneticinin hâlâ orada olduğunu ve yaşadığını söyledi? Dedemin, adamın adını zorlukla telaffuz etmesinden başka ne biliyoruz, hakkında bir şey anımsıyor muyuz? Öte yandan bütün bunları konuşmanın artık ne gereği var ki? Siz gitmeye karar verdiniz. Bana da fikrinize katılmak kaldı. Artık yapılması gereken şey bu işi nasıl yapacağımız. Erteleyecek bir durum yok ortada."

2

Yuri Andreeviç yolculuğun üstesinden nasıl gelebileceklerini araştırmak için Yaroslaskiy İstasyonu'na gitti.

Yolcular o kadar çoktu ki bekleme salonlarına konmuş sıra sıra tahta parmaklıkların arasında, taş yerde gri kaputların içinde balık istifi yatıyorlardı. Sürekli öksürüyor, yerlere tükürüyorlardı. Konuştuklarında onlardan beklenmeyecek kadar yüksek sesle birbirlerini bastırıyorlardı. Gürültüleri kemerli tavanlarda yankılanıyordu.

Çoğunluğu tifüs hastasıydı. Hastanelerdeki aşırı doluluk nedeniyle, hastalıkları tamamen iyileşmeden taburcu edilmişlerdi. Doktor olarak Yuri'nin de böyle davranmak zorunda olduğu durumlar olmuştu ama zamanında önce taburcu edilen hastaların bu kadar çok olduklarını ve onların istasyona sığındıklarını o zamana kadar bilmiyordu.

Beyaz önlüklü bir hamalla konuşmuş bilgi almıştı. Adam ona "Ne yapıp edip önce yolculuk izin belgesi alın. Sonra her gün buraya gelip durumu kontrol edin. Artık trenler çok nadir oluyor, tamamen tesadüfi. Bir de tabii bildiğin durum var. (Hamal son cümleyi söylerken iki parmağını birbirine sürterek para işareti yapmıştı.) "Un ya da benzeri bir şeyler olabilir. Ne demişler, tekerleklerin dönmesi için yağlanması gerekir. Şu şeyi de unutma... (Bunu söylerken parmağını boğazına vurmuştu[44])... Ulvi mesele."

3

O sıralar Aleksandr Aleksandroviç'i birkaç kez danışman olarak Yüksek Ekonomi Komitesi'ne çağırmışlardı. Yuri Andreeviç ise ağır hastalanan yönetim konseyinden birinin yerine atanmıştı. Her ikisine de o dönemde olabilecek en yüksek bedel ödenmiş, yalnızca imtiyazlı kişilere mal temin edilen mağazada kullanabilecekleri karne verilmişti.

Siminov Manastırı'nın yakınındaki bir ordu deposundaydı mağaza. Yuri ile Aleksandr Aleksandroviç, manastır ve kışlanın nizamiyelerini geçip doğruca taş arkın altından aşağı doğru inerek mahzene gelmişlerdi.

İleri doğru genişleyen yerin sonunda uzun bir tezgâh vardı. Başındaysa önündeki malları sakince ölçüp biçen, tartıp koyan, arada sırada mal almak için içeri geçen, verdiği malları elindeki listede kurşunkalemle kalınca işaretleyen hiç acelesi olmayan birisi duruyordu.

Mal almak üzere gelen az kişi vardı içerde.

Ellerindeki karnelere şöyle bir göz atıp "Sizin paketinizi hazırlayalım" dedi profesörle Yura'ya. Hepsini çuvala koyacakları küçük yastık kılıflarından torbalara doldurmak üzere tezgâhın üstüne yığılan un, bakliyat, şeker ve makarnaları görünce her ikisinin de gözleri açılmıştı. Üstelik hepsi bu kadar da değildi. Domuz pastırması, sabun ve kibrit de vardı iaşe listesinde. Her ikisinin çuvalına kâğıda sarılı birer paket koydular. Evde açınca içindekinin Kafkas peyniri olduğunu gördüler.

Kayınpederle damat, ters bir arabacının eline düşerlerse aldıklarının başına bir şey gelmemesi için, çeşitli büyüklükte yaptıkları bohçaları telaşla iki kocaman çuvala doldurdular.

Bodrumdan dışarı temiz havaya çıktılar. Yeryüzünde boşa yaşamadıklarının bilincine varmanın sarhoşluğu içersindeydiler. Evdekiler için önemli bir şey yapmışlar, aile hayatlarının temel direği genç Tonya'nın övgü ve şükranlarını kazanarak solukladıları havayı hak etmişlerdi.

4

Yuri ve Aleksandr Aleksandroviç resmi daireleri dolaşarak seyahat için gerekli belgeleri toplamaya uğraşıyorlardı. Evde kullandıkları odaları devretmek için de resmi işlemlerin tamamlanması gerekiyordu. Tonya da eşyaları topluyordu.

Binada Gromekoların üstünde kayıtlı kalmış üç odanın arasında dolaşıyor, sürekli elinde bir eşyayı tartar gibi yapıyor, ardından düzenlenecek eşya yığınının arasına bırakıyordu.

Ayrılan eşyanın sadece küçük bir kısmı evdekilerin kişisel ihtiyacı içindi. Asıl yığını yolda yiyecek takası için kullanacakları ve vardıkları yerde ihtiyacı olacaklar oluşturuyordu.

Açık pencereden içeri taze Fransız francalası gibi mis kokan temiz bahar havası doluyordu. Avludan tavuk gıdaklamaları, oynayan çocukların sesi geliyordu. Odalar havalandıkça sandıklardaki kışlık eşyaların arasından yayılan naftalin kokusu daha net hissediliyordu.

Hangi eşyanın yanlarına alınıp hangisinin bırakılacağına karar verme sorunu daha önce oraya gidenler tarafından çözülmüş ve yakınlarına yazdıkları mektuplar aracılığıyla bu gözlemler paylaşılmıştı. Bu kısa ve öz talimatlar, yazıldıkları netlikte Tonya'nın aklındaydı. Sanki avludan gelen kuş cıvıltıları, oynayan çocukların sesleri kendi gürültüleriyle birlikte gizemli bir biçimde bunları fısıldamıştı kulağına.

"Kumaş, kumaş alın yanınıza" demişlerdi. "Kesilmiş olmaları daha iyi. Yolda aramalar oluyor, her şeye bakıyorlar, bir sorun çıkmaması için kesip dikilmiş gibi katlayın. Elbise, örtü tarzı, pek kullanılmamış bir eşya gibi koyun. Mümkün olduğu kadar hafif şeyler alın yanınıza, yükünüz ağır olmasın. Sık sık eşyaları bir yerden başka bir yere taşımak gerekiyor. Bu nedenle sepet, bavul gibi şeyleri unutun. Küçük çıkınlar yapın, kadın ve çocukların taşıyabileceği ağırlıkta olsun. Yaşadıklarımız, yolculukta yanınızda tütün ve tuz olmasının çok önemli olduğunu gösterdi ama bu bir o kadar da tehlikeli. Paranız geçici hükümetin çıkardığı Kerenski banknotlarından olsun. En önemlisi de belgeler."

Ve daha birçok ayrıntı...

5

Yola çıkmalarının arifesinde kar fırtınası başladı. Rüzgâr kar tanelerini gri gökyüzünde iyice yükseltiyor, sonra beyaz bir bulut olarak geri gönderiyordu. Karanlık sokakların derinliklerini beyaz bir tül kaplamıştı.

Evde her şey toplanmıştı artık. Odalara ve kalan eşyaya göz kulak olma işini eski hizmetçilerinin akrabası Moskovalı yaşlı bir çifte

bırakmışlardı. Tonya geçen kış onlarla tanışmış ve yardımlarıyla bazı eski eşya ve mobilyaları odun ve patatesle takas etmişti.

Artık kapıcı Markel'e güvenleri kalmamıştı. Her gün kendine siyasi dernek bellediği milis karakoluna gidiyordu. Eski ev sahibi Gromekoları "Canıma okuyorlar" diye şikâyet etmiyordu ama geçen onca yıl boyunca cahil kalmasının nedeni olarak onları gösteriyor ve "Benden insanların maymundan geldiğini bile sakladılar" diyordu.

Tonya evi teslim edecekleri çifte, adam eski bir ticaret adamıydı, son kez odaları gezdiriyor, hangi anahtar nerede duruyor, nereyi açıyor anlatıyor, onlarla birlikte bütün çekmece ve dolapları birer birer açıp kitliyordu. Sonunda her şey açılıp kapanarak kontrol edildi ve ayrıntılar açıklandı.

Odalardaki masa ve sandalyeler duvara çekilmiş, yolluklar kenara kaldırılmış, bütün perdeler çıkarılmıştı. Kar fırtınası kış düzeninden farklı olarak özgürce, artık açık olan pencerelerden boş kalmış odalarda olup bitene göz atıyordu. Karın yağışı her birine başka bir şey anımsatmıştı. Yuri Andreeviç, çocukluğunu ve annesinin ölümünü hatırlamıştı. Tonya ile babası, Anna Ivanovna'nın öldüğü güne ve cenazesine gitmişlerdi anılarında. Evdeki son geceleri olduğunu ve bir daha burayı göremeyeceklerini düşünüyorlardı. Bu hislerinde yanıldıklarını daha sonra anlayacaklardı ama o anda birbirlerinin ruh hallerine dokunmamak, birbirlerini üzmemek için her biri kendi âleminde, çilelerle akıp gitmiş yaşamını gözden geçiriyor, gözyaşlarına hâkim olmaya çalışıyordu.

Aldığı terbiye gereği, içindeki fırtına Tonya'ya, diğer kişilere karşı olan sorumluluğunu yerine getirmesine engel olamazdı. Dairenin yeni sahipleri yaşlı çiftle sohbet etmeye çalışıyordu. Onlar için yaptıkları iyiliğin büyüklüğünü abartarak anlatıyordu. Nasıl teşekkür edeceğini bilemediğini söylüyor, sürekli yan odadan eşarp, bluz, bir parça şifon bir şeyler getirip hediye ediyordu. Getirdiği eşyaların hepsi koyu renk üstüne beyaz kareli ya da çıplak pencerelerden bu veda gecesini izleyen karanlık karlı sokaktaki benekler gibi nokta desenliydi.

6

Şafak sökmeden çıktılar evden. Binadakiler henüz kalkmamıştı. Yalnızca yeryüzünde olan biten her şeyden haberi olan Zevorotkina ayaktaydı ve

onların gittiğini görünce bütün kapılara vurarak diğerlerini de uyandırdı: “Yoldaşlar, kalkın! Ayrılık vakti! Hareketlenin haydi! Gromekolar gidiyor.”

Herkes vedalaşmak için arka kapıya inen (ön kapı bir yıldır giriş çıkışa kapatılmıştı) sahanlıkta ve merdivenlerde toplandı. Grup halinde fotoğraf çektirir gibi dizilmişlerdi.

Sürekli esneyen komşular üşümemek için sırtlarına aldıkları paltoların altında titreşiyor, aceleyle çorapsız giydikleri geniş keçe çizmeli ayaklarını ısıtmak için ayaklarını yere vuruyorlardı.

Markel nasılsa bir yerlerden bulmayı becerdiği alkolün etkisiyle tamamen sarhoş bir halde merdivenlerden sarkmış onlara tehditler savuruyordu. Eşyaların istasyona taşınmasına yardım etmek istemiş, reddedilince de sinirlenmişti. Kurtulmaları bir hayli güç oldu.

Avlu hâlâ karanlıktı. Kar yağışı başladığındaki rüzgâr dinmişti. Kar dingin havada daha iri tanelerle yağıyordu. Büyük, dağınık görünüşlü pamuk taneleri tembelce, sanki yere yaklaştıklarında düşmeli mi düşmemeli mi diye kararsızlık çekerek duraklıyorlarmış gibi uçuşuyordu.

Arbat Sokağı’na geldiklerinde hava ağarmaya başlamıştı.

Kar yağışı, üst kısmı kar tanelerinin sivri uçları saplı beyaz kaygan bir örtü gibi sokağı tamamen örmüş, geçenlerin yürümesini zorlaştırıyordu. Hiç ilerlemeden oldukları yerde adım sayıyorlar gibi hissediyorlardı. Sokakta in cin top oynuyordu. Kimseyle karşılaşmadılar. Bir süre sonra bir araba göründü.

Arabacı da atıyla birlikte ıslak hamurun içinde yuvarlanmış gibi görünüyordu. Yükü yoktu. O zaman için akıl almaz az bir paraya onları istasyona götürmeyi kabul etti. Eşyaları yüklediler ve Yuri Andreeviç dışında herkes arabaya bindi. Yüksüz yürümenin zor olmayacağını söyleyerek arabaya binmeyi istemedi.

7

İstasyona vardıklarında Tonya ile babası, sonu gelmez gibi görünen tahta bariyerlerin arasında bekleşen insanların oluşturduğu kuyruğa girdiler. Trenlere iniş-binişler peronlardan yapılamıyordu. Peronların önünde uzanan bölgeyi buzdan ve pislikten temizlemeye yetişemediklerinden trenler oldukça uzakta bekliyor daha yakına gelemiyordu.

Nuşa ile Saşa kalabalığın içinde değillerdi. Ana girişin önündeki açık alanda temiz havada dolaşıyorlar, büyüklerin yanına gitme vaktinin gelip gelmediğini anlamak için arada sırada ana holden içeri bakıyorlardı.

Yuri'nin geldiğini gören Tonya kocasına el salladı ve yanlarına gelmesine gerek olmadan yolculuk izin belgesini hangi gişeden onaylatması gerektiğini bağırarak söyledi. Yuri o tarafa yöneldi. Döndüğünde karısı "Mühre bir bakayım, nereye yönlendirmişler bizi?" diye sordu. Yuri'nin uzattığı kâğıt yığınına Tonya'nın arkasında bekleyen ve omuz başından bakan adam, "Bu, özel sefer için izin" dedi.

Tonya'nın önünde bekleyen, kurallara sıkı sıkıya bağlı ve bütün yönergeleri çok iyi bilen avukat "Bu mühürle trende özel bir yer talep edebilirsiniz. Daha açık söylemek gerekirse yolcu vagonunda seyahat edebilirsiniz, trende öyle bir vagon olursa" diye açıkladı.

Bir anda kuyrukta bekleyenlerin hepsi tartışmaya katılmıştı. "Öne geçin, özel tren yolcularını bulun. Yoksa pişman olacaksınız. Burada yük vagonuna binebilirsen teşekkür etmen gerek."

"Siz bunlara kulak asmayın şef. Benim dediğimi dinleyin. Özel trenler şimdilerde seferden kaldırıldı. Yalnızca toplu trenler var. İster asker, ister hükümlü, isterse hayvan taşısın hepsi sivil yolcu da alıyor. Dil yumuşak organdır, istediğin gibi döndürür ne istersen söyleyebilirsin, insanın kafasına vurmaktansa anlayabileceği gibi açıklamak gerekir."

"Sen de amma açıklanmışsın. Ne akıllıya çattık. Tezkereleri özel mühürlü ama bu daha işin başı. Önce onlara bir bak, ondan sonra konuş. Bu halleriyle özel vagona binmeleri mümkün olur mu sanki? Orası ayyaş dolu. Hele bir de bahriyeliler oldu mu, onların gözü keskin olur. Üstelik silah da taşırlar. Bir bakar hemen varlıklı sınıftan olduklarını anlar bunların. Hem de doktor, eski efendilerden. Bahriyeli çıkardığı gibi silahı sinek gibi ezer, atar."

Bu konuşmalarla kuyruktakilerin doktor ve ailesine acımaları kontrolden çıkacak hale gelmişti ki dışarda başlayan olağandışı bir hareketlilik kalabalığın dikkatini dağıttı.

Bekleyenlerin çoğu istasyon binasının geniş aynalı camlarının ardından uzaklara bakıyordu. Dar platformun ileri uzanan sundurması kar yollarına dönmüş rayların üzerine düşen taneciklerin manzarasını değiştiriyordu. O mesafeden kar taneleri sanki hiç hareket etmeden havada asılı kalmış ve yavaşça aşağı süzülmeye başlayacakmış gibi görünüyordu.

Bu halleriyle balıkları beslemek için suya atılan ekmek kırıntılarını andırıyorlardı.

Epeydir birtakım insanlar, bazıları gruplar halinde bazıları tek tek, o tarafa toplanmıştı. Başlangıçta az sayıdaydılar ve titreşen kar perdesinin ardında çok da göze batmıyorlardı. İşleri gereği orada olan demiryolu işçileri izlenimi bırakmışlardı. Ama çok geçmeden sayıları çok arttı. Toplandıkları yerin az uzağından bir trenin dumanı yükseldi.

“Açın şu kapıları, düzenbazlar!” diye bağrışmaya başladı kuyruktakiler. Kalabalık hareketlendi. Herkes kapıya hücum ediyordu. Arkadakiler sıranın önündekileri eziyordu. “Yaptıkları işe bakın! Burada önümüze set çekiyorlar, oradakileri sırasız trene alıyorlar. Şimdi tıklım tıkış dolduracaklar her yeri, biz de koyunlar gibi bekliyoruz burada! Açın şu kapıları şeytan suratlılar, kıracağız yoksa! Haydi arkadaşlar, yüklenin!”

‘‘Kimi kıskandıklarını bile bilmiyor, aptallar” dedi çok bilen avukat. “Bunlar Petrograd’dan devlet hizmetine yönlendirilen mahkûmlar. Önce Vologda’daydılar, oradan kuzeye gönderildiler. Şimdi de Doğu cephesine gidiyorlar. Kendi istekleri dışında. Yanlarında muhafızlar var. Gidip siper kazacaklar.”

8

Yolda üçüncü günleriydi. Moskova’dan çok da uzağa gidememişlerdi. Etraf hâlâ kış manzarasındaydı: Raylar, tarlalar, ormanlar, çatılar hepsi karla kaplıydı.

Jivago ailesinin şansı yaver gitti ve bir vagonun sol tarafında bulunan karanlık kare pencerenin tam önündeki üst bölmenin orada bütün aile fertlerine yetecek kadar yer buldular.

Tonya ilk kez bir yük vagonunda seyahat ediyordu. Kapıları ağır ve sürgülü olan vagonlar yerden oldukça yüksekti. Bu nedenle, Moskova’da kadınlar trene binerken Yuri’nin onları kucaklayarak yardım etmesi gerekmişti. Daha sonra, yolculuk ilerledikçe kadınlar da katara kendi başlarına inip binmeye alıştılar.

Yolculuğun ilk saatlerinde Tonya vagonların tam anlamıyla tekerlek takılmış hayvan ahırı olduklarını düşünüp ilk sarsıntıda dağılacaklarından endişelenmişti. Ama işte üç gündür trenin manevralarına, tümseklerin konumuna göre sağa-sola, öne-arkaya sallanıyorlar, üç gündür tekerlerin

aksları oyuncak davul tokmağı gibi hiç ara vermeden rayları dövüyor ve gene üç gündür tren hiçbir zarar görmeden ilerliyordu. Tonya'nın endişeleri yersiz çıkmıştı.

Yirmi üç vagondan oluşan tren (Jivagolar on dördüncü vagondaydı) küçük yerlerde durduğunda yalnızca başı, sonu ya da ortası istasyona denk geliyordu. Ön vagonlar askerlere, ortadakiler sivil halka, son vagonlar ise mahkûmlara ayrılmıştı. Değişik yaş ve meslek gruplarından, farklı statülerde beş yüze yakın yolcu vardı.

Bu insanların doldurduğu sekiz vagonun görüntüsü çok renkliydi. Gayet iyi giyimli Petersburglu borsa simsarlarının, avukatların yanında, sömürenler sınıfına dahil arabacılar, döşemeciler, hamam sahipleri, eski eşya tüccarı Tatarlar, akıl hastanelerindeki yönetim değişikliklerinden yararlanarak kaçan hastalar, tüccar ve keşişler vardı.

İlk gruptakiler kıpkırmızı olmuş sıcak sobanın başında kısa kesilip yontulmuş odun yığınlarında ceketsiz oturuyor, birbirlerine doğru düzgün konuşma imkânı vermeden bir şeyler anlatıp yüksek sesle gülüyorlardı. Bunlar çevreleri geniş insanlardı. Cesaretlerini kaybetmemişlerdi. Yaşadıkları yerlerde etkili akrabaları onlar için gerekeni yapıyordu. En azından yolda başları sıkışsa rüşvetle işlerini halledebilirlerdi.

İkinci gruptakiler çizmeli, üstlerindeki kaftanların önleri açık ya da uzun gömlekleri pantolonlarının üstünden sarkan, kimi çıplak ayaklı, bazıları sakallı, bazıları sakalsız insanlardı. Boğucu katarın kirişlerle tutturulmuş sürmeli kapısının önünde pervaza dayanmış duruyorlar, sabit bakışlarla yolda geçtikleri yerlere bakıyor, kimseyle tek kelime konuşmuyorlardı. Bunların işe yarayacak tanıdıkları yoktu. Ümit edebilecekleri bir şeyleri kalmamıştı. Sivil halka ayrılmış vagonlarda yalnızca bu türden insanlar yoktu. Yolcuların bazıları da Jivagolar gibi kendilerine yeni bir hayat kurmak için yola çıkmış insanlardı.

On dördüncü vagon da işte böyle birbirinden farklı insanlarla doluydu.

9

Genellikle, tren bir istasyona girerken üstte yatmakta olan Tonya, pek de rahat olmayan bir şekilde, vagondaki yerleri tavana çok yakın olduğundan, yattığı yerden doğruluyor, başını aşağı uzatıp kapı aralığından geldikleri

yerin mal değişimine uygun olup olmadığını anlamaya çalışıyordu. Edindiği izlenime göre aşağı inip İnmemeye karar veriyor, katardan dışarı çıkmaya değecekse iniyordu.

Şimdi de aynen öyle oldu. Tonya trenin yavaşlamasıyla yarı uyur halinden çıktı. Katarın yavaşlaması sırasında çıkan ses ve sarsıntılardan geldikleri yerin büyük bir istasyon olduğunu ve burada uzun süre duracaklarını anladı.

Hafifçe doğrulan Tonya gözlerini ovuşturup saçlarını düzeltti. Yakınındaki çıkına elini sokup biraz aradıktan sonra, içinden üstü horoz, geleneksel kıyafetli köylüler, yay ve çemberler işli bir havlu çıkardı. O sırada doktor da uyanmıştı. Bulundukları üst bölmeden aşağı atlayıp karısının inmesine yardım etti.

Vagonun kapısından önce nöbetçi kulübeleri ve sokak lambaları göründü. Ardından istasyonun ağaçları şerit gibi akmaya başladı. Karla kaplı ağaçlar aşağı doğru uzanmış dallarıyla treni ekmek ve tuzla karşılıyor gibiydiler. Trenden ilk inenler bahriyeli erler oldu. Herkesten önce, genellikle satış yapmak yasak olmasına karşın, ellerindeki malları gelen yolculara satmaya çalışan köylülerin kendilerini gizleyerek bekledikleri istasyonun arka tarafına doğru koşuştular.

Siyah üniforma, şapkalarının uçuşan kurdelaları ve geniş paçalı pantolonları bahriyelilerin adımlarını güçlendiriyor, onları hedeflerine daha bir kararlılıkla yönlendiriyordu. Yoldaki insanlar, gelenler kayakçı ya da tam hız kayan buz patencileriymiş gibi, açılıp onlara yol vermek zorunda kalıyordu.

İstasyon binasının arkasında, yakın yerlerden tren yolcularına satmak için salatalık turşusu, kaymak, haşlanmış et getiren ve soğukta lezzetini, sıcaklığını kaybetmesin diye pişirdikleri hamur işlerini kat kat örtülerin altında saklayan köylüler, fal açar gibi endişeli bir halde birbirlerinin arkasına gizlenerek tek sıra olmuş bekleşiyorlardı. Şallarını kısa mantolarının altında düzgünce bağlamış kocakarılarla genç kızlar, bahriyelilerin yaptıkları şakalardan dolayı kızarıyor, bir yandan da onlardan korkuyorlardı. Çünkü karaborsa ve serbest mal dolaşımıyla mücadele eden milisler, bazen kılık değiştirip sivil halkın arasına karışabiliyordu.

Köylülerin endişeli halleri kısa sürdü. Tren durdu. Diğer yolcular da istasyona gelmeye başladılar. Satıcılar, erler, sivil yolcular hepsi birbirine karıştı. Alışveriş hareketlendi.

Tonya istasyonun arka tarafında karla elini yüzünü temizlemeye gidiyormuş gibi yapıp havlu omuzunda satıcı kadınların önünde bir tur attı. Birkaç kez “Hey şehirli güzel, havluya ne istersin?” diye seslenenler oldu. Ama Tonya durmadan kocasıyla yürümeye devam etti. Sıranın sonunda, siyah zemin üstüne kırmızı desenli şal takmış bir kadın duruyordu. Tonya’daki işli havluyu hemen fark etti. Gözleri ışıldadı. Etrafını şöyle bir kolaçan edip tehlikeli bir durum olmadığını anlayınca Tonya’nın burnunun dibine kadar yaklaştı. Elindeki malın üzerindeki örtüyü ucundan şöyle bir açıp tekerleme söyler gibi hızlı hızlı “Şu güzelliğe bak, çoktandır böylesini görmemişsindir. Bayılacaksın. Çok düşünme, birileri kapar yoksa” diye fısıldadı. “Havluyla değişelim bu güzelliği.”

Tonya, kadının son söylediğini anlamamıştı. Eşarp, şal gibi bir şeyden söz ettiğini sandı. “Ne diyorsun sen kuzum?” diye sordu. Kadının elinde tuttuğu ve güzellik diye söz ettiği şey bir tavşanın yarısıydı. Güzelce kızartılmıştı. Teklifini yineledi: “Havlunu değişelim bu yarım yavruyla diyorum. Ne bakıyorsun öyle? Köpek eti değil bu. Kocam avcı benim. Tavşan bu, tavşan.”

Değiş tokuş işini gerçekleştirdiler. Her iki taraf da yapılan değişimin kendisi için oldukça kârlı olduğunu, karşı tarafın bir miktar zarara uğradığını düşünüyordu. Tonya, zavallı köylü kadına karşı pek de dürüst davranmadığı görüşündeydi ve bundan biraz utanç duymuştu. Köylü kadın ise bir an önce günahı işlediği yerden uzaklaşmanın telaşına düşmüş, getirdiği malları satıp bitiren komşusunu çağırarak onunla beraber karlara bata çıka hızlı adımlarla köylerine doğru yürümeye başlamıştı.

O sırada kalabalıkta bir hareketlenme oldu. Yaşlı bir kadın bağırmaya başlamıştı: “Nereye gidiyorsun, beyim? Parasını versene. Ne zaman verdin bana parayı, ahlaksız adam? Doymak bilmez bağırsak solucanı seni, bir dönüp bakmıyor bile, almış başını gidiyor. Dursana diyorum sana, dursana beyefendi! Nöbetçi! Hırsız var! Soydular beni! İşte o, o adam, yakala onu!”

“Hangisi?”

“İşte şu, sivri zekâlı, gülerek giden adam.’’

“Şu zayıf olan mı?”

“Evet o, o. Aman Tanrım, soyuldum!”

“Ne oluyor burada?”

“Şu yaşlı kadından sütü, böreği nesi varsa almış adam, sonra da para vermeden tüymüş. O da ağlayıp bağırıyor şimdi.”

“Bunu adamın yanına bırakmamalı, yakalamak lazım.”

“Git de yakala o zaman. Baksana adam tepeden tırnağa silahlı. Yanına gideni o öyle bir yakalar ki.”

10

On dördüncü vagonun yolcuları arasında ordunun çalışma birliklerine gönderilen birkaç kişi de vardı. Atlı birlikten Voronyuk, onlardan sorumluydu. Bu mahkûmlardan üçü, farklı nedenlerle diğerlerinden ayrılıyordu. Bunlardan ilki Petrograd Devlet Şarap Fabrikası’nın eski veznedarı Prohor Pritulyev, diğerleriyse vagondakilerin on altılık Vasya Brıkin dedikleri bir hırdavatçıda çıraklık yapmış delikanlı ile Çarlık döneminin bütün sürgün yerlerinde bulunmuş, şimdi de yeni dönemin, yeni hapishanelerini dolaşmaya başlamış taşralı aydın Kostoyed-Amurskiy’di.

Bu insanların yakalanmadan önce birbirleriyle bir tanışıklıkları yoktu. Ormanda yakalanmışlar ve yolda birbirleriyle dostluklarını yavaş yavaş ilerletmişlerdi. Vagonda yaptıkları sohbetlerden vezneci Pritulyev ile çırak Vasya Brıkin’in hemşeri oldukları ortaya çıkmıştı. Her ikisi de trenin yol güzergâhında olan ve kısa bir süre sonra varacağı Vyatski’dendi.

Şehrin küçük burjuvalarından olan Pritulyev bodurdu. Saçları kısacık tıraşlı, suratı sivilceli, çirkince bir adamdı. Koltukaltları terden kapkara olmuş gri asker ceketi, tombul kadın göğsünü saran ceket gibi oturmuştu üstüne. Sessizdi, put gibi oturur, saatlerce düşüncelere dalıp ellerinin üstünü kaplayan sivilceleri kanatıncaya kadar kaşırdı. Artık iltihaplanmalarına neden olmuştu.

Bir yıl önce, sonbaharda Nevskiy Caddesi’nde dolaşırken Liteynaya Sokağı’nın köşesinde nöbetçilerin dikkatini çekmişti. Durdurup evraklarını sormuşlardı. İşsizlere dağıtılan ama karşılığında asla bir şey verilmeyen dördüncü sınıf yemek karnesi sahibi olduğu ortaya çıkmıştı. Buna dayanarak işsiz güçsüz olduğuna karar verip, aynı gerekçeyle sokaktan topladıkları pek çok kişiyle birlikte, kışlaya göndererek gözetim altına almışlardı. Bu şekilde oluşan grubu, daha önce toplanan ve Arhangelsk’e cepheye siper kazmaya gönderilenler örneğinde olduğu gibi, Vologda’ya yollamayı planlamışlar ama sonra Moskova üzerinden Doğu cephesine yönlendirmişlerdi.

Savaş sırasında Petersburg'da görevlendirilmesinden önce Pritulyev, Luga'da karısıyla yaşıyordu. Petersburg'a gittiğinde kadın orada kalmış ve daha sonra kocasının başına gelen talihsiz olayı öğrenince kocasını aramak için yollara dökülmüştü. Elinden geleni yapıp Pritulyev'i "ordu işçi"liğinden kurtarmak istiyordu. Ne var ki Pritulyev'in bulunduğu birlikle yolu bir türlü kesişememişti. Kadının bütün uğraşları sonuçsuz kalmış, her şey karmakarışık bir hal almıştı.

Savaşın ilk dönemlerinde Petersburg'a gönderilen Pritulyev, orada Pelegaya Tyagunova adında bir kadınla yaşamaya başlamıştı. Tutuklandığı gün de onunla birlikte Nevskiy Caddesi boyunca yürümüşler ve işe gitmek üzere tam bir dörtyol ağzında birbirlerinden ayrıldıkları sırada olanlar olmuştu. Milislerin kâğıtlarını kontrol ettiği sırada Pritulyev, Liteynaya Sokağı'nda ilerleyen kadının sırtını hâlâ görebiliyordu.

Tyagunova toplu, gücü kuvveti yerinde, küçük burjuva bir kadındı. Çok güzel elleri ve ensesinden aşağı kalın örgü yaptığı saçları vardı. Saç örgüsünü bir o omzundan, bir diğerinden göğsüne doğru indirirdi. Kendi iradesiyle bu trende Pritulyev'e eşlik ediyordu.

Pritulyev'in peşine takılan kadınların bu adamın tipinde ne bulduklarını anlamak mümkün değildi. Tyagunova'dan başka, trenin lokomotife yakın ön vagonlarından birinde nasıl olup da bu trene bindiği anlaşılmayan bir hayranı daha vardı. Çok açık sarı saçlı, zayıf bu genç kadının adı Ogrızkova'ydı. Tyagunova ona türlü çeşit aşağılayıcı isimler buluyor, söz ederken "burun damlası", "şırınga" gibi sözcükler' kullanıyordu.

Bu iki rakibe birbirlerini boğmaya hazır bir haldeydiler ve karşılaşmamak için çaba sarf ediyorlardı. Ogrızkova onların vagonuna hiç gelmiyordu. Hayranı olduğu adamla nerede görüştüğü bir sırdı. Belki de onu trenin yakacak ikmali sırasında, yolcuların odun ve kömür yüklenmesine yardım ettikleri zamanlarda uzaktan görmekle yetiniyordu.

11

Vasya'nın öyküsü daha farklıydı. Babası savaşta ölmüştü. Annesi de onu okuması için Petersburg'da yaşayan dayısının yanına göndermişti.

Apraskin Çarşısı'nda demir atölyesi bulunan dayıyı kışın bir açıklama için Komite'ye çağırmışlardı. Binada odaların numarasını karıştırmış,

gitmesi gereken oda yerine başka bir yere girmişti.

Yanlışlıkla girdiği odada “iş ordusu alım komisyonu” kurulmuştu. Ortalık çok kalabalıktı. İçerde yeteri kadar insan toplandığına kanaat getirdiklerinde, Kızıl Ordu askerleri içeri girmiş ve oradaki herkesi gecelemek üzere Semenovski Kışlası’na götürmüştü. Sabah olduğunda ise cepheye gidecek trene binmeleri için istasyona sevk etmişlerdi.

Bu kadar çok insanın cephe için toplandığı haberi şehirde çok çabuk yayılmıştı. Ertesi sabah pek çok insan yakınları ile vedalaşmak üzere istasyona akın etmişti. Dayısını geçirmek isteyen Vasya ve yengesi de bunların arasındaydı.

İstasyonda birbirlerini bulduklarında, dayısı nöbetçiden kendisini birkaç dakikalığına bırakması için yalvarmaya başladı. Bu şimdi on dördüncü vagonda seyahat eden grup sorumlusu Voronyuk’tu. Yerine rehin olarak birisini almadan dayıyı dışarı çıkarmasının mümkün olmadığını söyledi. Bu durumda yerine bir süreliğine yeğenini bırakmayı önerince Voronyuk kabul etti ve Vasya’yı tutukluların bulunduğu bölmeye aldı. Sonra ne dayısı ne de yengesi bir daha görünmediler.

Oyun ortaya çıktığında, kandırıldığını anlayan Vasya ağlamaya başladı. Voronyuk’un ayaklarına kapandı, ellerini öpüp kendisini serbest bırakması için yalvardıysa da bir yararı olmadı. Çok katı yürekli bir insan olmasa da atlı birliğe bağlı bir askerdi ve oldukça zor bir dönemden geçiyorlardı. Kurallar çok katıydı. Sorumlu olduğu grubu eksik teslim etmesi canına mal olabilirdi. Böylelikle Vasya iş ordusunun bir mensubu olmuştu.

Hem Çarlık hem de şimdiki dönemin hapishanelerinde bulunanların saygınlığını kazanmış, her zaman herkesle ortak dil bulmayı başaran iş bitirici Amurskiy, birkaç kez komutana Vasya’nın iç yakan durumundan söz etmişti. Voronyuk, yaşanan tersliğin çok kötü olduğunu itiraf etmiş ancak bu karışıklığı yolda çözmenin mümkün olmadığını söylemişti. Gidecekleri yere vardıklarında halledilebileceğini umuyordu.

Vasya iyi bir çocuktu. Kutsal kitaplardaki melek tasvirleri ya da Çarlık askerleri gibi düzgün yüz hatları vardı. Ender rastlanan şekilde temiz ve saftı. En sevdiği şey büyüklerin dizlerinin dibine oturup başını dizlerine dayamak ve onların konuştuklarını, anlattıklarını dinlemekti. Ağlamak ya da kahkahalarla gülmek için hazır tuttuğu yüz kasları dinlediklerine göre

biçim değiştirir, suratından anlatılanların içeriği anlaşılırdı. Bu duygusal çocuğun yüzü sohbetin konusunu ayna gibi yansıtırdı.

12

Jivagoların yanlarına davet ettiği Kostoyed, ikram edilen tavşan etini ağzını şapırtadarak büyük bir iştahla yiyordu. Cereyanda kalıp üşütmekten korkuyordu. “Bir yerlerden esiyor! Nereden geliyor?’’ diye endişelenip sürekli yer değiştiriyor, daha korunaklı bir köşe arıyordu. Sonunda hiçbir yerden esmediğini düşündüğü bir köşeye oturdu ve “Şimdi oldu” dedi. Elindeki et parçasını bitirip parmaklarını yaladıktan sonra ellerini mendiline sildi ve kendisini çağırdıkları için Jivagolara teşekkür etti. Ardından konuşmaya başladı.

“Size bu camdan esinti geliyor. Bunu halletmek lazım. Diğer yandan, tartıştığımız konuya dönecek olursak, haksızsınız doktor. Evet, kızarmış tavşan mükemmel bir şey. Ama bundan yola çıkarak bütün köylerde bolluk olduğu sonucunu çıkartmak, kusura bakmayın ama en yumuşak deyimle, oldukça riskli bir yargı.”

“Yapmayın canım” diye karşı çıktı Yuri Andreeviç. “Şu istasyonlara bir bakın. Ağaçlara bir balta bile vurulmamış. Bütün çitler sağlam. Hele o pazar yerleri! O köylü kadınlar! Ne kadar memnuniyet verici olduğunu düşünün! Oralarda bir yerlerde yaşam var. Birileri mutlu demek ki. Herkes yok olup gitmiyor. Bu tablo doğruluyor beni.”

‘‘Keşke dediğiniz gibi olsa. Ama bu doğru değil ki. Nasıl olup da bu sonuca vardınız? Geçtiğimiz yolun yüz verst içlerine doğru bir gidin bakın. Her tarafta köylüler isyanda, ayaklanmaların sonu gelmiyor. Bir de kime karşı olduklarını sorun. Beyazlara da kızıllara da karşı çıkıyorlar, yönetime kimin geçtiğine bağlı olarak. Otoritenin her türlüsüne karşılar yani, sorsanız ne istediklerini kendileri de bilmiyorlar. Kusura bakmayın ama sevinmek için biraz beklemeniz gerek. Onlar bunu bizden daha iyi biliyorlar, ama istedikleri bizim sizinle arzuladığımızdan çok daha farklı.

Devrimin uyandırdığı köylü; konaklarda, çiftliklerde kimsenin otoritesi altında olmadan kendi elleriyle yaşam kurabilmek için yüzyıllık rüyasının gerçekleşeceği kararına vardı. Her kim olursa olsun hiç kimseye ve hiçbir otoriteye karşı sorumluluğu olmayacağını düşündü. Ama devletin elindeki köhnemiş mengeneden kurtulup yeni devrimci devletüstü

otoritenin daha da güçlü olan baskısı altında kaldı. İşte köyün hali bu ve bir huzur ortamı filan da yok. Siz de kalkmış köylülerin zenginleştiğini söylüyorsunuz. Ah beyim hiçbir şey bilmiyorsunuz ve anladığım kadarıyla öğrenmek de istemiyorsunuz.”

“Evet, gerçekten de istemiyorum. Tamamen doğru. Ah, anlayacaksınız siz de! Neden her şeyi bilmek ve her şeye katlanmak zorundayım ki? Yaşam yüzüme gülmüyor bir türlü, beni oradan oraya savurup duruyor. Bu durumda, izin verin ben de bazı olayları gözardı edebileyim. Sözlerimin Rusya’daki gerçek durumla örtüşmediğini söylüyorsunuz. Peki şimdi Rusya’da gerçek diye bir şey var mı? Bana kalırsa onu öyle bir korkutmuşlar ki, ortadan yok olmuş. Köylülerin isteklerine ulaştıklarına ve başardıklarına inanmak istiyorum. Eğer bu bir yanılgıysa o zaman ne yapabilirim? Yaşam gücünü nerede bulacağım, kime inanacağım? Bir ailem var, ayakta kalmam gerekli.”

Yuri Andreeviç, kayınpederine Kostoyed ile tartışmayı sürdürmesini işaret eden bir el hareketi yaptı. Kendisi ise hafifçe kenara doğru çekilip başını aşağı sarkıttı ve orada olup bitenleri seyretmeye koyuldu.

Aşağıda Pritulyev, Voronyuk, Tyagunova ve Vasya her zamanki gibi ondan bundan konuşuyorlardı. Geçtikleri yol doğduğu yerlere yakın olduğundan Pritulyev, yaklaşmakta oldukları istasyon ile ilgili bilgi veriyor, sonrasında köyüne nasıl gidileceğini ne kadar yürüyüp nerede ata binileceğini anlatıyordu.

Vasya da bildiği yerlere gelmenin heyecanı içinde yerinde duramıyor, parlayan gözleriyle heyecan içinde, kendisinde büyülü bir masal etkisi yaratan yer adlarını tekrarlıyor, “Suhiy’de attan inmek lazım değil mi?” gibi sorularla sözünü kesiyordu.

“Tabii ya! Bizim dönemeç! Bizim istasyon! Sonrasında Buyskoe’den geçmek gerek değil mi?”

“Sonra Buyskoe köyü.”

“Ben de öyle dedim ya, Buyskoe köyü diye. Nasıl bilmem! Bizim köye de oradan gidiliyor. Buyskoe’den sağa giderseniz bizim oraya çıkarsınız. Haritonoviç Amca sizin yol soldan ama değil mi, nehrin oradan? Pelga Nehri’ni duymuşluğunuz var değil mi? Nasıl yani? Bizim nehrimiz. Sizin oraya gitmek için kıyıyı takip etmek gerekiyor. Nehrin orta kısımlarının orada, yukarı taraflarda Veretennikki, bizim köy yani! Tam yarın üst kısmında! Kıyı çok güzel görünür! Biz boğaz deriz oraya. Tepede

durup aşağı bakmaya korkarsın, öylesine korkunçtur. Tanrı korusun bir düşersen. Kayalarda parçalanırsın. İşte orada, bizim köyde Verettenniki de yaşıyor annem. İki de kız kardeşim var orada. Alyonka ile Arişka. Palaşa Teyze, nasıl söyleyeyim, annem Pelagaya Nilovna, size benziyor biraz, sizin gibi genç ve beyaz tenli. Voronyuk Amca! Voronyuk Amca! Tanrı aşkına, yalvarıyorum size... Voronyuk Amca!"

"Ne var?" diye ağzının içinde yuvarlaya yuvarlaya konuşmaya başladı Voronyuk. "Voronyuk Amca diye tutturdun gene, teyzen olmadığımı biliyorum. Ne istiyorsun gene? Seni bırakmamı mı söyleyeceksin? Neler geveliyorsun ha? Böyle bir şey yapsam, başıma gelecekleri bilmiyor musun?"

Pelagaya Tyagunova'nın gözleri dalmıştı. Sessizce uzaklara bakıyordu. Vasya'nın başını okşamaya başladı. Düşünceli bir halde oğlanın açık kahve saçlarını karıştırıyordu. Arada sırada başını sallıyor, göz işaretleri ve gülümsemesiyle Vasya'ya uluorta yerde Voronyuk'la bu konuyu konuşarak aptallık etmemesini anlatmaya çalışıyordu. "Bırak biraz zaman geçsin, her şey yoluna girer" demek istiyordu.

13

Tren Rusya'nın orta kesimini arkada bırakıp Doğu'ya yaklaşırken beklenmedik olaylar gelişmeye başladı. Kargaşanın hüküm sürdüğü, silahlı çetelerin egemen olduğu ve daha yeni yeni sakinleşmeye başlayan bölgelerden geçiyorlardı.

Sık sık yol ortasında tren durduruluyor, kordon altına alınıp bütün bagajları aranıyor, kimlik denetimi yapılıyordu.

Bir keresinde tren gece yarısı durdu. Vagona gelen giden, kalkmalarını isteyen kimse olmadı. Ters bir şey olup olmadığını merak eden Yuri Andreeviç, vagondan indi.

Etraf zifiri karanlıktı. Durdukları yerde, trenin durmasını gerektirecek olağanüstü bir durum görünmüyordu. Yolun iki tarafında çam ağaçları vardı. Yuri Andreeviç'ten önce inen ve vagonun önünde ayaklarını yere vurarak ısınmaya çalışan yol arkadaşları herhangi bir olay olmadığını, treni makinistin, yolun bu bölgesinin tekin olmadığını gerekçe göstererek durdurmuş olduğunu söylediler. Gerekli kontrol yapılmadan makinistin yola devam etmek istemediğini eklediler. Yolcuları temsilen bir grup adamı ikna

etmek üzere yanına gitmişti, gerekirse makinisti yağlayıp yola getirmenin çaresine bakacaklardı. Söylenenlere göre bahriyeliler de işin içindeydi. Bu onların üstesinden gelebileceği bir durumdu.

Yuri Andreeviç'e olanı biteni anlattıkları sırada kar yığınları arasındaki lokomotifin üstünden ateş kıvılcımları çıkmaya başlamıştı. Bir ocaktan fışkırırcasına bacadan dökülen ateş parçaları kar yığınlarını aydınlatıyordu. O sırada lokomotifin yanındaki düzlüğe düşen ışık kütlelerinden birinin ışığında karda koşuşturan kara gölgeler açık bir şekilde göründü.

En öndeki makinist olmalıydı. Biraz ilerdeki tahta geçite dek koşup üstünden atlayıp gözden kayboldu. Peşinden giden bahriyelilerin de aynı şekilde hareket ettikleri görüldü. Onlar da çitin oraya koştular, sıçradılar ve yere düştükleri sırada yer yarılıp içine düşmüş gibi kayboldular.

Gördüklerinden etkilenen Yuri Andreeviç, birkaç meraklıyla birlikte lokomotife doğru yöneldi. Trenin ön tarafında geniş alanda gözlerinin önüne serilen manzara da bir hayli ilginçti. Makinist tren yolunun kenarında yerde, yarısı karların altında debelenip duruyordu. Peşindeki gözleri dönmüş bahriyeliler, yarı bellerine kadar kara batmış bir halde etrafını sarmışlardı.

Makinist, "Sağ olun 'fırtına kuşları![45]' Bunu da gösterdiniz bana! Kardeşinizi, işçiyi tekmeliyorsunuz demek! Hem de tren daha ileri gidemez dedim diye öyle mi?" diyerek bağırıp duruyordu. Sonra devam etti: "Yoldaşlar, siz de şahitsiniz bulunduğumuz yere bir bakın. Buralar çetelerle dolu, rayların cıvatalarını söküp yerlerinden oynatıyorlar. Kendimi düşündüğümden mi sanki? Sizin için dedim. Sizin canınızı düşünüyorum, kendiminkini değil ya. Bir de aldığım karşılığa bakın. Ne yapayım, hadi öldürün beni, yolcular, yoldaşlar, şahitsiniz işte onlar, ben de buradayım, kaçmıyorum bir yere."

Rayların oradaki kalabalıktan farklı sesler yükselmeye başladı. Gördüklerinden şaşırmış bir grup bağırışıyordu: "Ne diyorsun sen?.. Kendine gel... Daha neler artık... Kim onlara izin verecekmiş ki?.. Bu adamlar böyle işte..."

Başka bir grup ise ortalığı biraz daha karıştırmak istercesine "Serseri bunlar serseri! Ey makinist başı bunlara boyun eğme" gibi laflar ediyorlardı.

Battıkları kardan ilk kurtulan kızıl saçlı kafası kocaman, düz suratlı bir bahriyeli, sakin bir tavırla kalabalığa döndü ve Voronyuk'unkine benzer Ukrayna aksanıyla konuşmaya başladı. Gecenin o saatinde yaşananlar karşısında komik kaçan dingin hali, yumuşak ses tonuyla "Kusura kalmayın da, ne diye toplaştınız bura? Üşütürsünüz bakın, hadi yerlerinize dönün" dedi. Kalabalık dağılıp insanlar vagonlarına yürümeye başladığında kızıl kafalı bahriyeli, henüz tam anlamıyla kendine gelememiş karların içindeki makiniste yöneldi ve "Yeter bu kadar tantana, yoldaş makinist" dedi. "Kalk artık, yola devam edelim."

14

Ertesi gün tren, rayların yerlerinden oynamış olma tehlikesine karşı, dura kalka yavaş yavaş ilerliyordu. Yaşam izi olmayan bir yerde durdu, az ilerdeki istasyon binasının yangından sonraki hali ne olduğu anlaşılmayacak bir haldeydi. İsle kaplı kalıntıların üstünde "Nijniy Kelmes'' yazısı okunabiliyordu. Yangının izini taşıyan yalnızca demiryolu binası da değildi. Arkadaki düzlükte istasyonun kaderini paylaşıp terk edilmiş karlar altındaki köy görünüyordu.

Köyün en sonunda kalan ev kömür gibi olmuştu. Yanındaki birkaç ağacın yandan aldıkları darbeyle kökleri dışarı çıkmıştı. Kızak kırıkları, çitlerden kopmuş tahtalar, ne olduğu anlaşılmayan demir parçaları, kırık dökük ev eşyaları her yana savrulmuştu. Toprağı kaplayan kar tabakasının rengi is ve dumandan koyu griye dönmüş, üstü kömüre dönmüş parçalar, kül ve tozla kaplanmıştı. İstasyon ve köyde in cin top oynuyordu.

Beklenmedik bir şekilde iki kişi çıktı ortaya. Yıkıntıların arasından istasyon şefinin geldiğini gören tren sorumlusu perona indi ve "Her şey yanmış galiba, öyle mi?" diye sordu.

"Merhaba. Hoş geldiniz. Yanmasına yandı da daha kötü şeyler de oldu" diyerek yanıtladı istasyon şefi.

"Anlamadım" dedi tren sorumlusu.

"Hiç konuşmasak daha iyi."

"Yoksa Strelnikov mu bastı burayı?"

"Evet, doğru bildiniz."

"Sizinle ne derdi varmış?''

“Bizimle değil. Uzaktan yakından bir alakamız yok aslında. Komşu köyleymiş meselesi. Ama ucundan kıyısından bize de bulaştı. Köyün ilerisini görüyor musunuz? İşte asıl suçlular orada. Nijniy Kelmes köyü orası. Her şey onların yüzünden geldi başımıza.’’

“Konu neymiş?”

“Günahların en büyüklerini işlemişler desem yeridir. Yoksul köylüler komitesini kapatmışlar, bu bir. Atlarını Kızıl Ordu’ya vermemişler, dikkatinizi çekerim Tatarların hepsi, bu iki. Seferberlik emrine uymamışlar, bu da üç. Anladınız değil mi?”

“Demek öyle, şimdi anlaşıldı durum. Bu yüzden ateşe verdiler desenize.”

“Evet.”

“Zırhlı trenle mi geldiler?”

“Elbette.”

‘‘Kötü bir durum. Üzüntü verici. Ama bizim akıl yürütebileceğimiz bir olay değil.”

“Bir de şimdiki durum var tabii. Size kötü haberi vermem gerek. Bir iki gün burada kalınanız gerekecek.”

“Şakayı bırakın lütfen. Oyalanacak vaktim yok. Cepheye asker desteği yetiştiriyorum. Vakit kaybetmeye alışık değilim.”

“Ne şakası olabilir bu durumda? Kar yığınlarını siz de görüyorsunuz. Bir hafta boyunca kuvvetli tipi vardı. Kar her tarafı kapadı. Küreyip temizleyecek kimse de yok. Köyün yarısı kaçıp gitmişti zaten. Kalanları çalıştırıyorum ama altından kalkamıyorlar.”

“Bu felaket. Mahvolduk! Mahvolduk! Ne yapacağız şimdi?”

“Bir şekilde temizleyeceğiz, eninde sonunda gideceksiniz.”

“Temizlenmesi gereken kısım çok mu?”

“Çok fazla olduğu söylenemez. Yer yer çok yoğun. Fırtına bazı yerleri iyi doldurmuş. En zorlu kısım ortalarda. Üç kilometrelik bir tepelik var orada. Bir türlü açamıyoruz. Ondan sonrası kolay. Düzlük yer. Orman korumuş orayı. Tepeye kadar olan yol da düzlük, işi kolay. Rüzgâr da eser.”

“Kahretsin. Böyle temennilerle iş mi halledilir? Trendekileri harekete geçireyim de yardım etsinler.”

“Ben de aynen böyle düşünüyorum.”

“Yalnız bahriyelilerle, Kızıl Ordu erlerine dokunmayalım. Bir vagon dolusu işçi ordusuna giden insan var. Sivillerle birlikte toplam sayı yedi

yüzü bulur.’’

“Fazlasıyla yeter. Kürekler gelir gelmez başlarız. Küreğe ihtiyacımız var. Getirsinler diye komşu köye adam yolladık. Bulup buluşturuyoruz.” .

“Ne derde düştük, ey Tanrım! Hallederiz değil mi?”

“Elbette. Birlikten kuvvet doğar, derler. Demiryolu. Anayol. Dua edelim.”

15

Yolun temizlenmesi üç gün sürdü. Çalışmaya Nuşa dahil Jivagolar aktif olarak katıldı. Yolculuklarının en güzel günleri bu üç gün olmuştu.

Bulundukları yerin gizemli bir havası vardı. Puşkin’in *Pugaçev İsyanı*’ndaki yerleri anımsatıyor, Aksakov’un betimlemelerini çağrıştırıyordu. Çevrenin yıkıntılar içinde olması, terk edenlerden sonra az sayıda kalmış sakinlerin içine kapanık halleri bu gizemi güçlendiriyordu. Olan bitenden ürkmüş köylüler, jurnallenmekten korktukları için ne trenden inip aralarına karışan yolcularla ne de birbirleriyle konuşmuyorlardı.

Herkes birden işe koyulmamış, sınıflarına göre gruplandırılmışlardı. Çalışma alanı askeri koruma altına alınmıştı.

Gruplar, yolu temizlemek için farklı köşelerden işe koyuldular. Temizlenen yerlerin arasında, çalışma ekipleri arasında set oluşturan el değmemiş kar tepeleri yükseliyordu. Bu tepeler ancak çalışmanın sonunda herkesin ortak gayretiyle temizlenebildi. Uç gün boyunca hava ayaz, gökyüzü bulutsuzdu. Gündüz açık havada çalışıp akşam yatmak için vagonlarına dönüyorlardı. Ekipler kısa süre çalıştıktan sonra değişiyordu. Bunun nedeni yorulmaları değil, kürek sayısının çalışanlardan az olmasıydı. Bu koşullarda yol temizleme işi keyfe dönüşmüştü.

Jivagoların çalıştığı yerin etrafı açık, manzarası güzeldi. Doğu yönünde bir vadiye doğru yol aşağı doğru eğim kazanıyor, sonrasında iniş çıkışlarla ufka dek uzanıyordu. Karşı tepede ise bir ev vardı. Her tarafı rahatça görülüyordu. Evi çevreleyen ve muhtemelen yazları yemyeşil olan bahçe şimdiki çıplak haliyle evi hiçbir şekilde koruyabilecek halde değildi.

Etrafı örtü gibi saran kar, her şeyi eşit hizaya getirip ortalığı dümdüz yapmıştı. Herhalde, şimdi kar yığınlarının bebeği saran battaniye gibi örttüğü demiryolu viyadüğü, bahar geldiğinde dolambaçlı bir dere olup coşuyordu.

Evde yaşayan birileri var mıydı yoksa terk edilmiş haliyle yerel komitenin ya da çetelerin eline mi geçmişti? Sahipleri nereye gitmişti, başlarına neler gelmişti? Yurtdışına mı kaçmışlardı?

Yoksa köylüler mi öldürmüştü onları? Aklı başında insanların sayesinde bir yerlerde bildikleri işi yapıyor olabilirler miydi? Belki de son ana kadar burada kalmışlar ve Strelnikov tarafından affedilmişler ya da şiddete mi maruz kalmışlardı?

Ev tepede böyle hüzünlü bir sessizlik içinde duruyor ve merak duygularını tetikliyordu. Ama ne bir soru sorulduğu ne de bir yanıt verildiği günlerdi. Güneş kar tepelerini öylesine beyaz bir ışık huzmesiyle aydınlatıyordu ki, insan bu parıltıdan kör olabilirdi. Yuri küreğini son derece ustaca kullanıyor, kar tepelerinin üstünü düzgün tabakalar çıkararak temizliyordu! Çıkarttığı kar kümelerinin içinde elmastan yansırcasına ışık yayıyordu. Bulunduğu ortam onu çocukluk günlerine götürmüştü. Açık renk sırmalar dikilmiş başlığı başında, koyun postu paltosuyla küçük Yura'nın evin önünde aynı kör edici beyazlıktaki kardan piramitler, küpler yaptığı, bazen de pastalar hazırlayıp kale ve mağaralarla dolu şehirler inşa ettiği günlerdi hatırladıkları! Ah o zamanlar bu evrende yaşamak ne kadar da güzeldi, etrafta her şey ne kadar büyüleyici ve görsel içerikliydi!

Açık havada geçirdikleri bu üç gün ayrıca karınlarının da iyice doyduğu günler oldu. Bu doygunluk hissi boşuna değildi. Akşamları çalışanlara taze pişmiş ekmekler getiriyorlardı. Bunların nereden geldiğini ve neyin şerefine onlara dağıtıldığını kimse bilmiyordu. Bilinen, ekmeğin tombul ve çok lezzetli olduğu, üstü çatlak uçların çıtır çıtır yendiğiydi. Kabuğu cilalı gibi parlaktı ve orasına burasına bulaşmış kömürün ateşinde pişirilmiş olduğu belliydi.

16

Tıpkı karlı dağlarda kısa süreli bir geziye çıkmış insanlar gibi, yıkık istasyona içleri ısınmıştı.

Çevresi, dış görünüşü ve etrafındaki bazı ayrıntılar hafızalarına kazınmıştı.

Akşamları güneş battığında geliyorlardı istasyona.

Güneş, sanki geçmişe bağlılığının bir göstergesiymiş gibi aynı yerde batmaya devam ediyor, nöbetçi telgrafçı, odasının camının arkasına düşen

koruluktaki yaşlı huş ağacının ardında kayboluyordu. Buradaki duvar içeri doğru yıkılıp odanın içini doldurmuştu. Yıkıntılar sağlam kalmış camın karşısındaki arka tarafa ulaşmamıştı. O kısımdaki her şey sağlamdı. Kahverengi duvar kâğıdı, kapağı zincirle tutturulmuş soba ve duvara asılı demirbaş listesi yerli yerindeydi.

Güneş mutsuzluğa yol alıyormuş gibi toprağa doğru inerken, sobanın desenlerine ulaşıyor, kahverengi bir ateşle duvar kâğıtlarını parlatıyor ve huş ağacının dallarının gölgesini kadın şalı gibi duvara asıyordu.

Binanın diğer tarafında bulunan bekleme odasının kapısı da yerinde duruyordu. Üstünde muhtemelen Şubat devriminin ilk günlerinde ya da hemen sonrasında asılmış bir ilan hâlâ duruyordu. İlanda şunlar yazılıydı: “İlaç ve pansuman malzemesine ihtiyaç duyan hastaların endişelenmemesi rica olunur. Bilinen nedenlerden dolayı bunları odaya kilitledim. Ust-Nemda Kıdemli Sağlık Memuru - İmza.”

Sonunda iki taraftan temizlenen yolun ortasında kalan son kar tepesi de küreNdiğinde demiryolu boyunca ok gibi uzanan raylar ortaya çıktı. Kazınan karlar yolun iki kenarında, arkadaki kara ormanla rayları birbirinden ayıran beyaz bir duvar oluşturmuştu.

Demiryolu boyunca gözün alabildiği her yerde elleri kürekli insan öbekleri vardı. İlk kez birbirlerini toplu halde görmüşler ve bu kadar kalabalık olmalarından şaşkınlığa düşmüşlerdi.

17

Vakit bir hayli ilerlemişti. Havanın kararmasının yakın olmasına rağmen trenin birkaç saat sonra yola çıkacağı haberi yayıldı. Trenin hareketinden önce Yuri ile Tonya son bir kez daha çalıştıkları yere gidip, oranın güzelliğini içlerine sindirmek istediler. Meydanda kimse yoktu. Doktorla karısı durup uzakları seyre daldılar. Birkaç kelimeyle izlenimlerini paylaşıp vagonlarına doğru yürümeye koyuldular.

Dönüş yolunda birbirlerine küfür eden iki kadının öfkeli konuşmaları kulaklarına geldi. Daha ilk işittiklerinde bunların Ogrızkova ile Tyagunova olduklarını seslerinden anladılar. Bu iki kadın da trenin arka tarafına, doktorla karısının gittiği yöne doğru gitmişlerdi. Ancak onlar ters taraftaydılar. Vagonlar onları ayırıyor, birbirlerini görmelerine engel

oluyordu. Kadınlar doktorla Tonya’nın biraz gerisinden geliyorlar gibiydi. Bazen aralarındaki mesafe daha da artıyor gibiydi.

Her iki kadın da oldukça heyecanlıydı. İkisinin arasındaki güç dengesi sürekli değişiyordu. Çıkardıkları seslerden yürürken bazen karlara batıp bazen de ayaklarının birbirlerine dolaştığı anlaşılıyordu. Kâh yüksek sesle bağrışıyorlar, kâh fısıltıyla konuşuyorlardı. Belli ki Tyagunova Ogrızkova’yı kovalıyor, yakaladığı zamanlarda yumrukluyor bile olabilirdi. Rakibini, erkeklerin bile söylerken çekineceği, ağza alınmayacak sözlerle sövüyordu.

“Ah, seni orospu seni! Artık ne yapacağını şaşırdın, eteğini havalandırmaktan bıkmadın mı? Seni kaltak, kocamı ayarttığın yetmedi mi? Bir de çocuğu baştan çıkartmaya çalışıyorsun, kuyruk sallıyorsun, sübyancı kaltak seni.”

“Sen kendine bak, Vasya da mı senin kocan?”

“Göstericem ben sana kocayı, pis kaltak! Elimden sağ kurtulamayacaksın. Beni günaha sokma!”

“Havalandın sen gene! Çek ellerini üstümden! Ne istiyorsun benden?”

“Gebermeni istiyorum, pis kaltak. Seni utanmaz, ciğeri peş para etmez nankör kedi!”

“Benim anlatacak bir şeyim yok. Benim ne olduğumu herkes biliyor. Sen kendine bak asıl. Kimden peydahladı anan seni? Yetişin, imdat, kurtaracak kimse yok mu? Öldürüyorlar beni burada, kurtarın beni!”

“Hadi çabuk, gidelim buradan’’ dedi Tonya kocasına. “Bu işin sonu iyi bitmeyecek.”

18

Hava da, yolun durumu da bir anda değişivermişti. Ovalık arazi bitmiş, dağların tepelerin arasından geçmeye başlamışlardı.

Son zamanlarda sürekli esen kuzey rüzgârı da kesilmişti. Sanki sobadan yayılıyormuş gibi sıcak kokan güney esintisi vardı. Buradaki ormanlar dağların yamaçlarında basamaklar oluşturmuştu. Bunların arasından geçerken tren önce yukarı doğru dik bir yokuş tırmanıyor, ardından inişe geçiyordu. Bodur ağaçların arasında güçlükle yokuş yukarı

yol alan tren, sanki önden yürüyüp arkasındaki etrafı seyre dalmış kalabalık yolcu grubuna yol gösteren yaşlı bir ormancı gibiydi.

Aslında henüz seyredilecek bir şey yoktu. Ormanın derinlikleri, tıpkı kış mevsimi gibi, insanda uyuma arzusu uyandırıyor, dinginlik veriyordu. Yalnızca arada sırada bazı fundalıkların ve ağaçların alt dallarını kaplayan karların dökülme sesi duyuluyordu.

Yuri Andreeviç'i bir uyku hali sarmıştı. Günlerini vagonun üst bölmesindeki köşesinde, kâh uyur, kâh uyanık kimi zaman da yerinden kalkmadan düşünceler içinde etrafı dinleyerek geçiriyordu.

19

Yuri Andreeviç böyle uyuklayıp dururken bahar kendini göstermeye başlamıştı. Yola çıktıkları gün Moskova'ya yağan ve seyahatleri boyunca hiç dinmeyen, üç gün yolda kalmalarına neden olan, emek emek küredikleri, üç bin verst boyunca her yeri kaplamış olan kar artık eriyordu.

Önceleri kar tabakaları iç kısımlarından sessizce erimeye başlamıştı, eridiği hiç belli olmuyordu. Ancak içteki erime yüksek bir düzeye geldiğinde artık gizli bir yanı kalmamıştı. Bu efsanevi gizem dışa vurdu. Parçalanan kar tabakalarının altından sular gürlemeye ve fışkırmaya başladı.

Gür ormanların derinlikleri hareketlendi. Her şey uyanıyordu sanki. Sular her tarafı karış karış geziyordu. Aşağılara doğru akıyor, gölleri dolduruyor, dereleri genişletiyordu. Kısa sürede her taraftan su sesi duyulmaya, kokusu hissedilmeye başlamıştı. Ormanda yılan gibi kıvrılan dereler akıyor, kalan kar kütlelerini aralarına alıp sıkıştırarak her tarafı düz hale getiriyorlardı. Bu dereler, aşağı doğru akarken sudan bir toz bulutu gibi her yeri kaplıyorlardı. Toprak artık suya iyice doymuştu. Asırlık çamlar, neredeyse bulutlara yükselen başdöndürücü yükseklikteki derelerden köklerini beslemiş, gövdelerinde bira içenlerin dudak kenarlarındaki gibi, beyaz köpükler iz bırakmıştı.

Bahar, sarhoşluğu ile gökyüzünü de etkilemişti. Gök bulutlarla kaplanmıştı. Küçüklü büyüklü alçak bulutlar ormanın üstünde yüzüyor, son kalmış kara renkli buz parçalarını yok edecek yağmur kokusuyla toprağı selamlıyordu.

20

Yuri Andreeviç uyandı. Çerçevesi çıkarılmış cama doğru uzanıp dirseklerine dayandı ve sesleri dinlemeye koyuldu. Bir kömür havzasına yaklaştıklarından etrafta yaşam belirtileri artmıştı. Evler daha sık görünür olmuş, istasyon araları kısalmıştı. Trendeki yolcu hareketi artmıştı. Küçük istasyonlarda da inip binenler oluyordu. Yakın yerlere gitmek için trene binenler, geceyi trende geçirecek olsalar bile, yerleşmek için çok çaba harcamadan vagonların ortasındaki kapı önlerine kıvrılıyor, yalnızca kendilerini ilgilendiren bölgesel konularda birbirleriyle alçak sesle konuşuyor ve çoğunlukla da bir sonraki istasyonda iniyorlardı.

Yuri Andreeviç, son üç günde vagonlarına inip binen yerel halkın konuştuklarından, kuzeyde Beyazların egemen olduğu sonucunu çıkardı. Henüz yönetimlerine almadılarsa bile Yuryatin'i de ele geçirmeleri an meselesiydi Eğer doğru işitebildiyse, Beyazlara kumanda eden kişi sıradan birisi değil, Yuri'nin Melyuzeyevo'daki cepheden gayet iyi tanıdığı Galiullin'di.

Yuri Andreeviç bütün bunların gerçekliğinden tam olarak emin olamadığından boşu boşuna endişelenmesinler diye aile fertlerine bu konulardan hiç söz etmedi.

21

Vakit gece yarısına yaklaşırken mutluluk içinde gözlerini açtı Yuri. Duyguları onu uyandıracak kadar yoğundu. Tren bir garda durmuştu. İstasyon binası aydınlık bir gecenin saydam karanlığıyla kaplıydı. Bu ışıklı sis ince ve gizemli bir şeyle doluydu sanki. Durdukları yerin geniş ve açık bir mekân olduğuna şahitlik ediyor, garın geniş bir düzlüğe açılan yüksek bir yerde bulunduğunu fısıldıyordu adeta.

Platformda sessizce adımlar atanlar vagonun yanından geçiyorlardı. Onların bu hali de Yuri Andreeviç'in keyfini artırdı. İnsanların geç vakitte olmalarının bilincinde, trende uyuyan yolcular olduğunu düşünerek, attıkları özenli adımlar, alçak sesle konuşmaları dikkatini çekmişti. Bu davranış biçimi daha çok eski zamanlarda, savaştan önceki dönemlerde görülen bir durumdu.

Oysa doktor yanılıyordu. Platformda her yerdeki gibi gürültü kopuyor, insanlar çizmelerini vura vura yürüyordu. Sadece yakın bir yerde şelale vardı ve onun sesi geceyi doldurmuş, etrafa ferahlık ve enerji saçmıştı. Doktor rüyasında onu saran bu sesten neşelenmişti. Şelalenin düzenli ve güçlü sesi etraftaki diğer sesleri bastırdığından istasyon yalancı bir sessizlikte görünmüştü.

Şelalenin varlığından haberi olmayan ve aldatıcı sessizlikten etkilenen doktor tekrar derin uykuya daldı.

Vagonda onun yattığı yerin altında iki adam konuşuyordu. Biri diğerine sordu: "Ne haber, seninkileri sakinleştirdiler mi? Kuyruklarını kıstırdılar mı?"

"Dükkân sahiplerini mi diyorsun?"

"Evet, onları diyorum."

"Aldılar paçalarını aşağıya. Şimdi kuzu gibiler. Diğerlerine örnek olsun diye canlarını çıkardılar. Artık hepsi sakinledi. Ceza da kestiler."

"Çok mu?"

"Kırk bin."

"Uyduruyorsun!"

"Ne diye uydurayım?"

"Yok artık, Kırk bin ha!"

"Evet kırk bin *pood"*

"At tepmişe dönmüşlerdir. Aferin onlara, bravo."

"Kırk bin *pood* hem de iyi cins buğdaydan."

"En iyi kaliteden. İyi bir iş senin anlayacağın. Bu arada, yukarı bölgelere doğru yayılıyorlar, Yuryatin'e doğru sıra sıra bütün köyleri, depo ve siloları ele geçiriyorlar. Şerstobitov Kardeşler, Perekatçikov ve oğulları, senin anlayacağın her taraf tüccar dolu."

"Yavaş ol biraz. Milleti uyandıracaksın."

"Tamam."

Konuşanlardan biri esnedi. Diğeri "Biraz kestirsek mi acaba?" dedi. "Tren hareket etti galiba."

O sırada, arka tarafta gittikçe artan bir gürültü vardı. Şelalenin sesini bastıracak güçteydi. Birazdan ikinci yoldan, Yuri'lerin henüz durmakta olan trenlerinin yanından son hızla eski tip bir haberleşme treni geçti. Bacasından kıvılcımlar çıkarıyor, sirenini öttürüyordu. Duran treni arkada bırakıp gözden kayboldu. Aşağıdaki iki yolcu tekrar lafa daldı.

“Eh, şimdi de şabbat[46], bekle dur.”

“Evet, epey dururuz herhalde.”

“Herhalde Strelnikov’du. Zırhlı tren olduğuna göre.”

“O olmalı.”

“Acımasız biri olduğunu söylüyorlar.”

“Galeev’in peşindeymiş.”

“O kim ki?”

“Ataman Galeev. Yuryatin’i kuşatmış diyorlar. Buğday silolarını ele geçirmiş, limandaki depolar da onun denetimindeymiş.”

“Ataman Galeev ha?”

“Belki de Prens Galiullin, karıştırdım şimdi.”

“Bu adla prens olmaz. Herhalde sözünü ettiğin Ali Kurban. Karıştırdın sen.”

“O dediğinden başka biri.”

22

Yuri sabaha karşı uyandı. Gene güzel bir rüya görmüştü. İçi sonsuz huzur ve özgürlük duygusuyla doluydu. Tren gene duruyordu. Burası belki uyumadan önce durdukları yer, belki de yeni bir istasyondu. Gene şelale sesi vardı. Bu akşamki de ya da yeni bir tane de olabilirdi.

Yuri Andreeviç’in tekrar içi geçti. Uyur uyanık bir halde birtakım koşuşturma ve bağrışmalar duyuyordu. Kostoyed komutanla tartışıyor, ikisi de birbirlerine bağırıp duruyorlardı. Dışarısı yolculuğun ilk günlerine oranla çok güzelleşmişti. O günlerde duyulmayan güzel bir esinti hissediliyordu. Büyülü, baharımsı, kahve-beyaz, az rastlanır bir rüzgârdı bu. Mayıs ayında, daha havada erimeye başlayan taneleri toprağa düştüğünde, toprak anayı beyazlatacağına, kendi rengini iyice parlatan kar fırtınası kadar hafifti.

Yemişleri küçük, parlak yapraklı, kahve beyaz, ıtırlı kokan idris ağacını anımsadı Yura rüyasında “mahlep”[47] diye mırıldandı.

23

Sabah olduğunda Tonya Yuri’ye çıkıştı.

“Şaşırtıyorsun beni Yura. Çelişkilerle dolusun. Bazen bir sinek uçsa uyanır, sabaha kadar bir daha gözünü kırpmazsın. Şimdiyse ortalık gürültü

patırtıdan yıkılırken seni uyandırmak mümkün değil. Dün gece Pritulyev ile Vasya Brıkin kaçmış. Düşünebiliyor musun? Üstelik Tyagunova'yla Ogrızkova da. Hepsi bu kadar da değil. Voronyuk da kaçanlar arasında. Evet, evet o da kaçmış. Aklın alıyor mu? Dinle beni, nereye saklandıkları, birlikte mi ayrı ayrı mı olduklarından kimsenin haberi yok. Tam bir bilmece, senin anlayacağın. Hadi diyelim ki Voronyuk, diğerleri kaçınca sorumluluktan kurtulmak için yaptı bu işi. Ama öbürlerine ne demeli? Hepsi kendi isteğiyle mi kaçtı yoksa bir tehdit var mıydı? Örneğin kadınların durumu biraz şüpheli. Ama hangisi hangisini öldürdü acaba, Tyagunova Ogrızkova'yı mı, yoksa tam tersi mi? Bunları bilen yok.

İş ordusu kafilesinin komutanı trende bir baştan diğer başa koşuşturup durdu. 'Buna nasıl cesaret edersiniz, trenin hareket emrini nasıl verirsiniz? Kanuna göre kaçaklar yakalanıncaya kadar treni durdurma hakkım var' diye tren şefine bağırıp durdu. Şef ise hiç oralı olmadı. 'Siz çıldırdınız mı? Benim öncelikli sorumluluğum askerleri cepheye yetiştirmek. Sizin kaçaklarınız için kaybedecek zamanım yok. Ak sini nasıl düşünebilirsiniz?' diye kararının arkasında durdu. İkisi birden Kostoyed'e yüklendiler. 'Aklı başında adam, yanı başlarında duruyordu, cahil, kara kuru bir askere sahip çıkmadı, yanlış yapmasını engellemedi' dediler. 'Bir de narodnik[48] olacak' diye söylenip durdular. Kostoyed de altta kalmadı elbette. 'Ne ilginç düşünceleriniz var. Gardiyana göz kulak olmak mahkûmun işi mi sizce? Horozun yerine tavuk ötsün diyorsunuz yani' dedi.

Bütün bunlar olurken ben de seni uyandırmaya çalışıp durdum. Omzundan sarstım, sırtından dürttüm ama nafile. 'Yura, kalk, insanlar kaçmış' dedim ama top atılsa uyanmayacaktın... Neyse bırakalım bunları şimdilik. Aman dışarı bakın, Yura, Baba... Baksanıza ne güzel!"

Önünde yattıkları pencere boşluğundan başlarını uzatınca uçsuz bucaksız bir ova ve coşmuş bir nehir görünüyordu. Taşan suların seviyesi bazı yerlerde kenardaki toprak yükseltileri aşıyordu. Demiryolunun bulunduğu yükseklikten bakınca hareket halindeki tren adeta suda kayıyormuş gibi bir hisse kapılıyordu insan.

Suyun rengi çok az yerde demir mavisiydi. Kalanı sabah sıcağında, bir aşçının yağa buladığı fırçayla parlattığı kızarmış sıcak böreklerin parlak rengine bürünmüştü.

El değmemiş izlenimi veren bu yerde, çayırlık alanlar, çukurlar, çalılıklar, beyaz bulutların uzantılarının altında suyun derinliklerine doğru kayboluyorlardı. Nehrin ortalarına doğru, üstünde birkaç ağaç bulunan, iki parça halinde dar bir toprak parçası yerle gök arasında görünüyordu.

“Ördeklere bakın! Yavrular” diye bağırdı o tarafa bakan Aleksandr Aleksandroviç. ‘

“Nerede?”

“Adanın orada. Yanlış tarafa bakıyorsun. Daha sağa, sağa. Hay aksi, uçtular. Ürktüler herhalde.”

“A, evet gördüm. Sizinle bir şey konuşmam gerekiyor, Aleksandr Aleksandroviç. Neyse, sonra konuşuruz. Bizim kadınlarla, işçi mahkûmlar kaçmışlar ya, iyi etmişler. Bana kalırsa bir terslik olmadan kaçmışlardır, kimseye bir kötülükleri olmamıştır. Öylesine, şu akan su gibi kaçıp gitmişlerdir yani.”

24

Aydınlık kuzey gecesi sona ermişti. Artık dışarısı tam olarak belirgindi ama, dağ, koruluk ve yar, sanki gerçeklikten uzak masalmış gibi görünüyordu.

Koru yeni canlanmaya başlamıştı. Birkaç idris ağacından başka tomurcuklanan yoktu. Koru dağın yamacında, boş arazinin biraz gerisinde dar bir alanı kaplıyordu. Yakınlarda bir de şelale vardı. Her taraftan görünmüyor, yalnızca korunun olduğu yönden, yamacın oradan seçiliyordu. Vasya kendisini ürkütüp bir yandan da büyüleyen bu şelalenin yanına gidip onu seyretmekten bıkmıştı. Etrafta şelalenin ihtişamına denk hiçbir şey yoktu. Bu eşsizlikte öyle korkunçtu ki bu hali onu yaşam ve bilinçle donatılmış bir şeye, insanların ellerinde avuçlarında ne varsa verip bu toprakları terk etmelerine neden olan efsanevi bir ejderha ya da boa yılanına benzetiyordu.

Şelale yarı yüksekliğinde, bir falezle ayrılıp iki koldan aşağı iniyordu. Üst bölüm hemen hemen hiç hareket etmezken bu iki kısım, hareket yönü bile anlaşılmadan, bir dakika bile durmaksızın kıpır kıpır hareket ediyor, bir düzelip bir kıvrılıyordu. Ama şelale, ne kadar sendelerse sendelesin ayaklarının üstünde kalabiliyordu.

Vasya, koruluğun seyreldiği yerde meşin ceketini yere serip uzanmıştı. Ortalık aydınlandığında, dağdan havalanan iri gövdeli, kocaman

kanatlı bir kuş, ağaçların üstünde geniş daireler çizip sonunda Vasya'nın yattığı yerdeki köknar ağacının en yüksek dalına kondu. Vasya başını kaldırıp bu mavi boyunlu, gri gövdeli gökkuzguna baktı ve büyülenmişçesine "ronja" diye fısıldadı. Bu, kuşun Ural bölgesindeki adıydı. Sonra yattığı yerden kalkıp meşin ceketini yerden aldı ve sırtına geçirdi. Biraz ileri doğru yürüyüp yol arkadaşını buldu.

"Gidelim Teyze. Soğuktan donmuşsunuz dişleriniz takırdıyor. Ne bakıyorsunuz öyle, korkmuş gibi? Adam gibi söylüyorum size, harekete geçmemiz lazım diye. Kendinize gelin, bir köye sığınalım. Köylüler kendi insanlarını suçlamazlar, korurlar. Böyle olmaz ki, iki gündür bir lokma yemedik, açlıktan öleceğiz. Kim bilir Voronyuk Amca ortalığı nasıl ayağa kaldırmıştır, aramaya dökülmüşlerdir. Kaçmamız lazım Tyagunova Teyze, sıvışalım buradan. Sizinle derde düştüm Teyze, kaç gündür bir kelime etmediniz! Yemin ederim, dertten dilinizi yutacaksınız. Katya Teyze'yi, Katya Ogrızkova'yı siz bilerek vagondan aşağı itmediniz ki, yalnızca yandan biraz çarptınız. Sonra kendi gözlerimle gördüm, düştüğü yerden kalktı, bir yerine bir şey olmamıştı, koşmaya başladı. Pritulyev Amca da öyle. Kısa sürede bize yetişir onlar, gene birlikte oluruz, ne sanıyorsunuz siz? Önemli olan kendinizi yiyip bitirmemeniz, o zaman işler yoluna girer, diliniz de açılır."

Tyagunova yerden kalktı, elini Vasya'ya uzatıp yavaşça "Hadi gidelim evlat" dedi.

25

Her tarafı gıcırdayan vagonlar, yüksek bir dağa tırmanıyordu. Dağın eteklerinde farklı farklı bitkilerin olduğu fundalık vardı. Ağaçların seviyesi henüz demiryolu hattının yüksekliğine ulaşamıyordu. Aşağıda sular altında yeni kalmış çayırlıklar görünüyordu. Kumla kaplanmış otlar gelişigüzel ortalığa yayılmış kütüklerin altında kalmıştı. Belli ki bunlar bir yerde işlenmek üzere hazırlanmışken taşan suların etkisiyle oraya buraya dağılmışlardı.

Genç orman neredeyse hâlâ kışın olduğu kadar çıplak görünüyordu. Yalnızca her tarafı balmumu damlacıklar gibi kaplamış sürgünlerde sanki kirli bir şey ya da şişlik izlenimi veren bir fazlalılık, düzensizlik göze

çarpıyordu. Ormanın ilk yapraklanmakta olan ağaçlarını saran bu yeşil ışık, bu kirlilik ve düzensizlikti yaşam.

Orada burada, tek tük yaprakları çıkıp tomurcuklanmış çilekeş huş ağaçları vardı. Nasıl koktuklarını gözle bile anlamak mümkündü. Işıltıları ile aynıydı kokuları. Cilaların yapıldığı ağaç ispirtosu kokuyorlardı. Bir süre sonra yokuş bitti. Bir dönemeci geçip, ormanın içinde ortası tomruk kalıntılarıyla dolu çürümüş kütük ve ağaç parçaları yığınıyla karşılaştılar. Makinist bunların yanına geldiğinde yavaşladı. Tren sarsıldı ve bu yuvarlak yığının yanında hafifçe selam verirmiş gibi durdu.

Birkaç kez düdük çaldı kısa kısa, ardından da bağırışmalar geldi. Yolcular bunlar olmadan da anlamışlardı: Makinist trene yakıt ikmali yapmak için treni durdurmuştu. Vagon kapıları hareketlendi. Küçük bir şehir nüfusu oluşturacak kadar insan kalabalığı çıktı. Her acil durumda işe koyuldukları halde bu çalışmaya katılmayan ön vagonlardaki bahriyeliler inmedi sadece.

Odun parçaları yakıt vagonunu doldurmaya yetecek miktarda değildi. Bu nedenle, bazı kütüklerin parçalanması gerekti. Lokomotifte birkaç da testere vardı. Bunlar ikili gruplar oluşturan gönüllülere dağıtıldı. Jivago, kayınpederiyle eşleşmişti.

Askerlerin olduğu vagonların açık kapılarından dışarı neşeli sesler yayılıyordu. Yanlışlıkla zorlu işçi ailelerin arasına karışmış gibi görünen, hiç barut koklamamış, güçbela savaş eğitimini tamamlayabilmiş, henüz yangın görmemiş yeniyetmeler, bahriyeliler gürültü ediyor, akıllarını düşüncelerden arındırmak için kendilerinden daha büyük olanlarla şakalaşıyorlardı. Hepsi sınanma vaktinin yaklaştığını hissediyordu.

Şakacılar kaba saba laflarla testerelerin başındakilere laf atıyorlardı.

“Hey babalık! Ben süt çocuğuyum, annem bana zor işler yapmayı öğretmedi, böyle işleri beceremiyorum. Hey, Mavra! Dikkat et de eteğini kaptırma, rüzgâr alır, üşürsün sonra. Hey güzel kız, ormana kaçma, bana kaç en iyisi.”

26

Kütükler ormanda düzgünce çapraz istiflenerek kazıklarla sabitlenmişti. Uçları açıktı. Yuri ve Aleksandr Aleksandroviç seçtikleri bir kütüğü kesmeye başladılar.

Baharın bu günleri, toprağın karın altında kalmadan önceki haliyle ortaya çıktığı dönemdi. Ormanın her köşesi nemliydi ve geçen yıl dökülmüş yapraklarla kaplıydı. Bu haliyle koparılmış makbuz koçanları, mektuplar ve geniş bir yaşam dönemine ait notların oraya buraya saçıldığı dağınık, temizlemeye fırsat bulunamamış bir odaya benziyordu.

Aleksandr Aleksandroviç'e "bu kadar hızlı kesmeye gerek yok, yorulursunuz" diyen doktor, testerenin devinimlerini yavaşlatıp biraz dinlenmelerini önerdi.

Bir ileri bir geri gidip gelen diğer testerelerin kimi zaman birbirleriyle uyumlu, kimi zaman ayrı telden çalan sesleri ormana yayılıyordu. Uzaklardan bir yerden bir bülbülün ilk bahar denemeleri işitiliyor, başka bir yerden de bir karatavuğun, tıkanmış bir flütü üflermiş gibi çıkardığı, daha uzun aralıklı ötüşü çalışanlara ulaşıyordu. Lokomotifin bacasından çıkan duman bile, çocuk odasında ispirto ocağında kaynatılan sütün fokurtusunu andıran bir tınıyla gökyüzüne yükseliyordu.

"Benimle konuşmak istediğin bir şey vardı'' diye anımsattı Aleksandr Aleksandroviç. "Unuttun mu yoksa? Sular altında kalmış bir ovadan geçiyorduk, hani ördekler uçmuştu, sen de düşüncelere dalıp benimle bir konuda konuşmak istediğini söylemiştin."

"Ah evet. Çok uzatmadan nasıl anlatabilirim bilemiyorum. Siz de görüyorsunuz, gittikçe daha içerilere yol alıyoruz... Bütün bölge kaynıyor. Yakında gideceğimiz yere varacağız. Orada zincirin hangi halkasına takılacağımızı bilmiyoruz. Her ihtimale karşı ortak bir tavır belirlememiz gerekebilir. İnanç konusu değil sözünü ettiğim. O konuyu böyle, bir ilkbahar ormanında beş dakikada konup halletmek saçma olurdu. Birbirimizi iyi tanıyoruz. Üçümüz, siz, ben ve Tonya, daha pek çokları ile beraber günümüzde bir dünya oluşturuyoruz, ayrıldığımız tek nokta onu algılamadaki durumumuz. Anlatmak istediğim bu değil. Bu işin alfabesi. .

Benim konuşmak istediğim konu başka. Farklı durumlarla karşılaştığımızda nasıl davranacağımıza önceden karar verirsek, birbirimizi utandırmak durumunda kalmaz, diğerlerinin yüzünün kızarmasına neden olmayız."

"Tamam. Anladım. Sorunu ortaya koyuş biçimin hoşuma gitti. Tam da gerekli sözcükleri buldun. Bak sana ne söyleyeceğim. Kar fırtınası olan bir gece ilk kararnamenin basılı olduğu gazeteyi getirmiştin, anımsıyor musun? Nasıl görülmemiş, koşulsuz bir ifadeydi anımsıyor musun peki?

Dobra dobra ve açık seçik yazılmış olması hayranlık uyandırmıştı. Ama bu gibi kararlar ancak yaratıcılarının kafalarında ve yalnızca ilk açıklandıkları gün öyle net ve temiz olabilirler. Siyasetin düzenbaz yönü ertesi gün onları anlaşılmaz bir şeye dönüştürüverir. Sana ne söyleyebilirim ki? Bu felsefe bana çok yabancı. İktidar bizim karşımızda. Bu değişimi yaparken bana soran olmadı. Ama bana inandılar, benim davranışlarımsa, zorunlu kalıp da yapmış olsam bile, benim için bağlayıcıdır. Tonya sürekli olarak dikim zamanında yeni yerimizde olup olamayacağımızı, ekeceğimiz sebzeler için geç kalıp kalmayacağımızı sorup duruyor. Ona nasıl cevap verebilirim ki? Buraların toprak özelliğini bilmiyorum. İklim koşullarından haberim yok. Yazlar oldukça kısa. Burada bir şeyler yetişiyor mu ki?

Hem zaten biz sebzecilik yapmak için mi bu uzun yola çıktık? Kelime oyunu yapmaya gerek yok. Hani, 'Yedi verst öteye, içecek suyum varmış diye gidilmez' dedikleri gibi. Üstelik burada sözü edilen yedi verst filan da değil, ne yazık ki, yolumuz üç bin, dört bin verst. Hayır, doğrusunu söylemek gerekirse bizim bunca yolu aşmamızın başka bir amacı var. Çağdaş bir şekilde ömrümüzü geçirmeyi ve bir şekilde, eğer olursa, eski dede topraklarının, orman ve diğer malvarlıklarının paylaşımına bir şekilde taraf olmayı denemek istiyoruz. Özel mülkün geri verilmesi değil derdimiz. Ama her şeyin kaos ormanında heba olması, onca değerin aklın almayacağı biçimde çar çur edilmesi hoş değil. Dünyaları verseler bile fabrikayı hediye olarak kabul etmem. Bu yeniden bir koşuya başlamak olurdu. Rusya'da özel mülkiyet dönemi bitti, buna inanmalısın. Biz Gromekolar olarak eskiyle, geçmişteki geleneklerimizle vedalaştık artık."

27

Havasızlıktan uyumak mümkün değildi.

Doktorun başı ve yastığı terden sırılsıklamdı.

Kimseyi uyandırmamak için yattığı bölmeden dikkatlice aşağı inip yavaşça vagonun kapısını açtı. Nem kokusu geldi burnuna, mahzende örümcek ağıyla karşılaşmış gibi hissetti kendini. "Sis" diye düşündü, "Sis, hava sıcak ve bunaltıcı olacak demek ki. Nefes darlığı ve nefes almanın neden zorlaştığı anlaşıldı."

Ön tarafa doğru yürümeden önce, bir müddet kapının eşiğinde durup etrafı dinledi. Tren hayli büyük olan ana istasyonlardan birinde durmuştu.

Çok sayıdaki tren yolunun orta noktasında bulunan gar binasından oldukça uzakta bir yerde durduklarından, etraflarındaki sessizlik ve sisin dışında, tamamen bir kenarda terk edilip unutulmuş gibiydiler. Uzaklardan iki farklı ses belli belirsiz işitiliyordu. Geldikleri yönden gelen, çamaşır yıkanıyormuş ya da direkte asılı ıslak bir flamayı rüzgâr hareket ettiriyormuş gibi düzenli bir şırıltıydı.

Ön taraftan bir uğultu geliyor ve bu ses savaşı bilen doktora cepheyi anımsatıyordu. Düzenli ve sakin biçimde alçalarak ortalığa yayılan gümbürtüyü dinleyip “Uzun menzilli toplar” diye düşündü. Başını sallayıp vagondan aşağı atlarken, “Demek tam cepheye geldik” diye mırıldandı. Birkaç adım ileri yürüdü. İki vagon sonra tren bitiyordu. Ayrılan kısmı da götürdüğü için, o anda istasyonda duran vagonlarının lokomotifi yoktu.

“Bahriyelilerin dünkü huzursuzluklarının nedeni buymuş” diye düşündü doktor. “Ateşin tam göbeğine atılmak üzere olduklarını hissetmişler.” Rayları geçip istasyona yürüyeceği yolu bulmak amacıyla trenin çevresini dolandı. Vagonun köşesinde eli silahlı bir nöbetçi yerden biter gibi belirdi. “Nereye? Belgeleri göreyim!” diye seslendi.

“Burası hangi istasyon?”

“Hangisiyse hangisi, sen kimsin?”

‘‘Ben Moskovalı bir doktorum. Ailemle trende seyahat ediyorum. İşte belgelerim.”

“Bildiğin evraklar bunlar. Bu karanlıkta yazı okuyup da gözümü bozacak kadar aptal değilim ben. Görmüyor musun sisi? Senin ne biçim bir doktor olduğunu anlamak için belgeye filan gerek yok. Senin doktorları on ikiliklerle hallediyorlar. Şimdi sana bir tane patlatırdım ama erken daha. Sağlam kalmışken uygun adım hadi marş, geri dön.”

“Beni birine benzetti herhalde” diye düşündü doktor. Nöbetçiyle tartışmanın bir yararı olmayacaktı. Gerçekten de, işler daha karışmadan, en iyisi geri dönmekti. Arkasını dönüp yürümeye başladı.

Arka taraftan gelen top sesleri durmuştu. O taraf doğuydu. Sis bulutunun içinden güneş, hamamda köpük bulutunun içinde parlayan çıplak beden gibi yükseliyor, alacakaranlıkta belli belirsiz göz kırpıyordu. Doktor tren boyunca yürüyordu. Vagonlar bittikten sonra da ilerlemeye devam etti. Attığı her adımla yumuşak toprağın biraz daha derinlerine gidiyordu.

Düzenli olarak işitilen şırıltı yakınlaşmış, yol aşağı doğru hafif bir eğim almıştı. Birkaç dakika daha yürüdükten sonra ne olduğunu anlamadığı

bazı karartılar gördü, alacakaranlıkta büyük bir şeyler olduğu hissine kapıldı. Az daha yaklaşınca, Yuri Andreeviç, gölgelerin arka taraflarından kıyıya bağlanmış kayıklar olduğunu fark etti. Balıkçı kayıklarının gövdelerine ve iskele görevini gören tahta köprüye tembelce vuran dalgaların etkisiyle yavaş ve yorgun şırıldayan geniş bir ırmağın kenarına gelmişti. Kıyıdan biraz ilerde beliren bir başka nöbetçi “Burada gezinmene kim izin verdi?” diye sordu. Az önce yaşadığı deneyimden sonra asla bir şey sormak istememesine rağmen, istem dışı olarak “Bu hangi nehir?” diye sordu.

Nöbetçi cevap vermek yerine elindeki düdüğü ağzına götürdü ama çalmaya fırsat bulamadı. Belli etmeden Yuri Andreeviç’i takip eden ilk nöbetçi, düdükle çağırmaya gerek kalmadan, arkadaşının yanına gelmişti. İkisi konuşmaya daldılar.

“Kafa yormaya gerek yok. Belli ki kuş uçmaya hazır. Yok, ‘İstasyonun adı ne?’, yok, ‘Bu nehir hangisi?’ Kafa karıştırmaya çalışıyor. Ne dersin, hemen şuradan yardan aşağı mı atalım, önce trene mi götürelim?”

“Trene götürelim, derim. Komutan ne karar verirse, onu yaparız.”

“Kimliğini ver” diyen ikinci nöbetçi, doktorun uzattığı kâğıt tomarını aldı. Kime seslendiği belli olmadan “Buna göz kulak ol, hemşerim” dedi ve ilk nöbetçiyle birlikte istasyon tarafında gözden kayboldu.

Bunun üzerine kumlarda yatan bir adam olduğunu fark etti. Herhalde balıkçı olmalıydı, yattığı yerden hareketlendi ve duruma açıklık kazandırmak için “Seni ona götürecekleri için şanslısın. Kim bilir, iyi adamsındır, kurtulursun. Ama sen bunları suçlama. İşlerini yapıyorlar. Şimdi onların devri. Bu belki de iyiye işarettir. Sen şimdilik bir şey söyleme. Görüyorsun, her şeyi *k*arıştırıyorlar. Birini yakaladılar mı, hemen ‘Tamam o’, diyorlar. ‘İşte işçi sınıfının düşmanı, yakaladık’ diye düşünüyorlar. Hata tabii. Sen her durumda komutanlarıyla görüşmek için ısrar et. Bundan vazgeçme. Bunlar belalı, Tanrı bunlardan korusun. Onlarla bir şey halletmeye çalışma. Sana ‘gidelim’ deseler de gitme onlarla. ‘Benim komutanla konuşmam lazım’ de.”

Yuri Andreeviç balıkçıdan pek çok ayrıntı da öğrendi. Kıyısında durdukları nehir, gemi taşımacılığıyla da bilinen ünlü Rınva Nehri’ydi. Trenin durduğu istasyon ise Razvilye idi ve burası Yuryatin şehrinin sanayi bölgesiydi. İki üç verst uzaklarında olan Yuryatin de sürekli el değiştirmişti.

Herhalde artık Beyazlardan kurtulmuştu. Balıkçı ayrıca, Razvilye'de de olayların sürekli yaşandığını anlattı. Herhalde karışıklıkların bastırılmış olması nedeniyle ortalık bu kadar sessizdi. İstasyon çevresinde yaşayan sivil halk boşaltılıp bölge güvenlik çemberine alınmıştı. Balıkçı son olarak da "İstasyonda bekleyen trenler içinde askeri olanlar da vardı" dedi. Bunlardan biri ordu siyasi komiseri Strelnikov'unkiydi. Doktorun belgeleri de ona götürülmüştü.

Bir müddet sonra, Strelnikov'un vagonundan bir muhafız doktoru almak üzere çıktı. Diğerlerinden farklı olarak, sarhoş bir arkadaşını taşıyormuş da desteğini çekerse yere düşüverecekmiş gibi, elindeki tüfeği, kimi zaman yerde sürüye sürüye, kimi zaman da kucağında taşıyordu. Doktoru komiserin vagonuna götürdü.

28

Muhafız parolayı söyleyerek deri kaplı bir koridorla birbirine bağlanmış iki vagondan birine doktorla beraber girdi. Onların içeri girmesiyle birlikte ortalığa yayılan kahkaha ve gürültüler bir anda kesiliverdi.

Nöbetçi dar bir koridordan geçirdiği doktoru geniş bir bölüme soktu. Sessizlik ve düzen hâkimdi burada. Derli toplu mekânda iyi giyimli, eli yüzü düzgün insanlar çalışıyordu. Doktor, kısa bir sürede ünlenip koca bölgede tehdit oluşturan, siyasi açıdan bağımsız komiserin çalışma ortamının çok daha farklı olacağını düşünmüştü.

Herhalde kendisinin asıl çalışma odası burada değil de sıcak savaşın yaşandığı, cepheye daha yakın bir yerdeydi. Burası daha çok özel yazı işlerinin yapıldığı, harekât öncelerinde evi gibi kullandığı küçük bir yer olmalıydı. Halı ve kilim serili koridorlarında yumuşak ayakkabılar giymiş çalışanların dolaştığı, sıcak deniz kaplıcaları gibi huzurlu bir ortamdı burası. Vagonun orta kısmı eskiden yemek salonuydu. Tabanı halı kaplı olan bu bölüm şimdi sevkiyat noktası olarak kullanılıyordu. Birkaç masa konmuştu.

Kapıya en yakın oturan genç subay "Bir dakika" dedi. Bunun üzerine diğer masalardakiler doktorun varlığını unutma hakkını kendilerinde görerek, onunla ilgilenmekten vazgeçtiler. Genç subay belli belirsiz bir kafa hareketiyle nöbetçiye gidebileceğini işaret etti. O da tüfeğinin dipçiğini koridorun metal kısımlarına çarptıra çarptıra uzaklaştı.

Doktor kapının eşiğinden baktığında kendi evrakını görmüştü. Sondaki masada, eski albay forması giymiş daha yaşlıca bir subayın önünde duruyordu. Adam askeri istatistikçiydi. Burnundan birtakım homurtular çıkartarak rehberlere bakıyor, ardından askeri haritaları karıştırıyor, bir şeyleri harmanlıyor, bir yandan kesip diğer yandan yapıştırıyordu. Mekândaki pencerelere sırayla baktı ve hepsinde aynı görüntü olmayan camların hepsinden edindiği izlenimden çıkardığı ortak sonuçla "Bugün çok sıcak olacak" dedi.

Masaların arasında teknik işlere bakan bir subay yerde, kopmuş bir kabloyu onarmaya uğraşıyordu. Genç subayın masasının altına geldiğinde, subay tamire engel olmamak için yerinden kalktı. Yan masada erkek kabanı giymiş yazıcı kadın bozuk bir yazı makinesiyle uğraşıp duruyordu. Daktilonun silindiri yerinden kayıp kenarda sıkışıp kalmıştı. Genç subay, kadının taburesinin arkasına geçti ve onunla beraber daktilonun neden bozulmuş olabileceğini incelemeye koyuldu. Yerde sürünen teknisyen de onların yanına geldi ve yerinden oynayan parçaları alttan incelemeye başladı. Çok geçmeden yerinden kalkan albay üniformalı adam da onlara katıldı. Herkes daktiloyla uğraşmaya başlamıştı.

Bu manzara doktoru sakinleştirdi. Kaderini belirleyecek insanların, onun olduğu ortamda böyle boş şeylerle uğraşacak kadar rahat davranmaları kötüye yorumlanamazdı. "Gene de kim bilebilir ki?" diye düşündü. "Nasıl bu kadar sakin olabiliyorlar? Yanı başlarında toplar ateş yağdırıp insanlar ölürken bunlar sıcaklığı bombalara göre değil de havadan yola çıkarak tahmin ediyorlar. Belki de algıları kapanacak kadar çok şey görmüşlerdir."

Yapacak bir şeyi olmadığından oturduğu yerden karşı camlara bakmaya başladı.

29

Baktığı yerden trenin önünde uzanan demiryolu ve dağdaki yerleşim yeri ile aynı adı taşıyan Razvilye İstasyonu görünüyordu.

Demiryolundan istasyona üç kademeli boyasız ahşap bir merdivenle çıkılıyordu. Bu taraftan bakınca rayların olduğu yer büyük bir lokomotif mezarlığını andırıyordu. Yakıt vagonlarından ayrılmış, bacaları kâse ya da çizme koncuna benzeyen lokomotifler, hurda vagon yığınları arasında üst üste yığılmış duruyordu.

Aşağıdaki lokomotif mezarlığıyla kasaba mezarlığı, rayların üstündeki hurda demir, paslı tavan bölmeleri ve tabela parçaları, erken sabah sıcağında kaynayan beyaz gökyüzünün altında terk edilmiş köhne bir yer görüntüsü veriyordu.

Yuri Andreeviç, Moskova’dayken, şehirde ne kadar çok tabela olduğuna ve onların binaların nasıl da büyük bir kısmını kapadığına dikkat etmemişti. Burada gördüğü tabela kalıntıları ona bunu anımsattı. Yoldaki tabelalar da harflerin büyüklüğüne göre trenden okunabiliyordu. Bunlar tek katlı binaların çarpık camlarına dengesizce ve o kadar aşağıdan asılıydı ki, alçak yapılar bu tabelaların altında, babalarının kasketini yan yatırıp takan kasabalı çocuklar gibi, görünmez oluyordu.

Bu arada sis tamamen açılmıştı. Yalnızca gökyüzünün solunda ve doğu yönünde uzaklarda izleri vardı. Ama işte onlar da, tıpkı bir tiyatro perdesi gibi, hafifçe titreyerek hareketlenmiş ve ortadan yok olmuştu. Tam o tarafta, Razvilye’nin üç kilometre kadar uzağında bir tepede, çevresindeki kasabalardan daha yüksek bir yerde büyük bir şehir göründü. Herhalde burası ya bir bölge merkezi ya da valilikti. Güneş ışıkları rengini sarıya döndürmüş, aradaki uzaklık şehrin keskin hatlarını yumuşatmıştı. Tepenin üstündeki haliyle Aynaroz Dağı[49] ya da ucuz bir sokak tablosunda, evlerin üst üste çizildiği, sokakların birbirine geçtiği bir manzaranın ortasındaki tepeliğe resmedilmiş, boş bir manastırı andırıyordu.

“Yuryatin olmalı burası!” diye düşündü Yuri heyecanla. “Rahmetli Anna Ivanovna’nın anılarında yaşattığı, hemşire Antipova’nın sık sık anımsadığı yer! Ne kadar çok işittim Yuryatin adını onlardan ama ancak bu koşullarda ilk kez görüyorum.” Doktor bunları düşünürken daktiloyla uğraşanların dikkati başka bir şeye, camın dışına kaymıştı. Hepsi başını oraya çevirmişti.

Doktorun bakışları da aynı tarafa yöneldi.

Bir grup esir ya da mahkûm, istasyon merdivenlerinden çıkarılıyordu. Aralarında başından yaralı liseli bir genç vardı. Yarası bir yerlerde sarılmıştı ama sargının altından hâlâ kan akıyordu. Liseli terli, sıcak yüzünü eliyle siliyordu.

Grubun en arkasından giden iki Kızıl Ordu görevlisinin arasındaki liseli gencin böylesine dikkat çekmesinin nedeni yakışıklı yüzüne yansımış kararlı halinin yanı sıra bu kadar genç yaşta isyancı olmasının insanda

yarattığı keder duygusuydu. O ve kendisine eşlik eden erler, tuhaf hareketleriyle bakışları üstlerinde toplamışlardı. Sürekli yapılmaması gereken şeyleri yapıyorlardı.

Delikanlının sargılı başındaki okul kepi sürekli kayıyor, liseli de onu çıkarıp eline almak yerine, iki de bir düzeltiyor ya da aşağı doğru itiyordu. İki Kızıl Ordulu da oğlanın yarasına iyice zarar verecek bu duruma, gönülden yardımcı oluyorlardı.

Sağlıklı düşüncenin tamamen karşıtı olan bu saçmalığın sembolik bir yanı vardı. Yuri olayın çok yönlülüğünü bir tarafa bırakıp alana koşmak ve içinden geçenleri haykırmak istedi. Hem çocuğa hem de trendekilere, kurtuluşun üniformalara bağlanmakla değil, aksine onlardan kurtulmakla olabileceğini bağıra bağıra söylemekti istediği. Doktor bakışlarını diğer tarafa çevirdi. Az önce kararlı adımlarla içeri girmiş olan Strelnikov odanın ortasında duruyordu.

Nasıl olur da o, doktor, onca sıradan insanla tanışmış olmasına rağmen bu kadar sıra dışı bir adamla şimdiye kadar tanışmamış olabilirdi? Nasıl olmuştu da hayat onları bir araya getirmemişti? Nasıl olmuştu da şimdiye kadar yolları kesişmemişti?

Nasıl böyle anlaşıldığının açıklanması zor da olsa, Strelnikov'un son derece erk sahibi olduğu hemen belli oluyordu. Olmak istediğinin o kadar ötesindeydi ki üstündeki her şeyle ve her haliyle örnek teşkil edebilirdi. Başının vücuduna oranı, yakışıklılığı, adımlarındaki kararlılık, uzun bacakları, belki de kirli olan ama onda temiz görünen yüksek konçlu çizmeleri, aslında buruşuk olmasına rağmen üstünde ütülü görünen kurşuni üniforması hepsi bu bütünselliği tamamlıyor, bu izlenimi güçlendiriyordu. Tanrı vergisi bir üstünlüktü bu, doğal, yapmacıklıktan uzak. Bu adam, yaşamın gerektirdiği her koşulda kendini eyer üstündeki kadar rahat hissedebilirdi. İlle de özgün olması gerekmeyen bir özelliği vardı. Hareketlerine yansıyan bu yetenekli hali belki de öykünmeydi. Bu günlerde herkes birilerini örnek alıyordu. Tarihteki dini kahramanları ya da cephede, çatışma günlerinde şehirlerde parlayan insanları, hayal gücünü zorlayanları örneğin. Daha çok da halkın otorite kabul ettiği insanlara öykünülüyordu. Yoldaşlar arasında öncelikli olanlara. Kısacası herkes birbirinden etkileniyordu.

Strelnikov, nezaket gereği, yabancı birinin orada olmasına şaşırdığını ya da varlığından rahatsız olduğunu gösteren bir davranış sergilemedi.

Aksine, kimseyi birbirinden ayırmadan, doktor da onlardan biriymiş gibi konuşmaya başladı.

“Hepinizi tebrik ederim. Püskürttük onları. Ciddi değilmiş de savaşçılık oynuyormuşuz gibi geldi bana. Çünkü onlar da bizimle aynı, Ruslar. Sadece aptallıklarından vazgeçmiyorlar bir türlü. Bunun için bizim de güç kullanmamız gerekti. Komutanları arkadaşımdı. Ailesi benimkinden daha proleterdir onun. Aynı avluda büyüdük. Benim için çok şey yaptı aslında, bu anlamda ona borçluyum. Onu nehrin öte yakasına, hatta daha da ilerilere püskürttüğümüz için de mutluyum.

Guryan hemen bir bağlantı kuralım. Sadece telgraf ve habercilere güvenip iş tutamayız. Ne kadar sıcak, farkında mısınız? Neyse, her şeye rağmen bir buçuk saat kadar uyudum. Haa... Doğru ya..” dedi ve uyandırılma nedenini anımsayarak doktora döndü. “‘Birini yakaladık’ diye saçma bir sebeple kaldırmışlardı.”

Doktoru tepeden tırnağa iyice bir süzüp “Bu mu?” dedi. “İlgisi yok. Ne kadar aptalsınız!” Gülmeye başlamıştı. Doktora dönüp “Kusura bakmayın, yoldaş” dedi. “Sizi başkası sanmışlar. Nöbetçiler karıştırmış. Serbestsiniz. Yoldaşın belgeleri nerede? Evet, işte burada. İzninizle şöyle bir göz atayım. Jivago... Jivago... Doktor Jivago... Sanki Moskova’dan... Gelin, benim odama geçelim. Burası sekreterlik. Çalışma odam yan vagonda. Lütfen buyurun, çok tutmam sizi.”

30

Kimdi bu adam, böyle?

Kimse onu tanımıyordu. Parti üyesi bile olmadan önemli mevkilere yükselmesi ve oralarda kalmayı becerebilmesi şaşırtıcıydı. Bilinen, Moskovalı olduğu ve üniversiteyi bitirdikten sonra öğretmenlik yapmak üzere taşraya gittiğiydi. Savaş başladığında bir süre esir düşmüş, uzun zaman haber alınamadığı için de öldüğü sanılmıştı.

Demiryolu işçilerinin öncülerinden olan Tverzin’in ailesinde büyümüş ve onun önermesiyle görevler verilmişti. O dönemde iş başında olan insanlar Tverzin’e güveniyorlardı. Farklı görüşlerin ortaya çıktığı ve heyecanın dorukta olduğu o günlerde, Strelnikov’un hiçbir engel tanımayan devrimci yaklaşımı, özgün ve fanatik oluşu, hiçbir şekilde tesadüflere

kalmadan yaşamın içinden ahenkle çıkmasıyla diğerlerininkinden ayrılıyordu.

Strelnikov kendisine gösterilen güveni boşa çıkarmamıştı.

En son başardığı görevlerin içinde Ust-Nemdinskoe ve Nijne-Kelmesskoe zaferleri ile levazım birliklerine karşı koyan Gubbasov köylülerinin bastırılması ve Medvejye İstasyonunda malzeme trenine yapılan baskının püskürtülmesi geliyordu. Turkatue şehrinde silahlarıyla Beyazların tarafına geçen askerlerin isyanı, Çirkinus nehir limanında Sovyet yönetimine bağlı bir kumandanın öldürülmesi olayından sonra çıkan karışıklıkların yatıştırılması işleri de siciline başarı ile işlenmişti.

Bütün bu yerlerde, beklenmedik bir anda ortaya çıkıyor, çabucak, abartısızca ve cesur bir biçimde olayları kavrıyor, ikna etmek için uğraşıyor ve gereğinin yapılmasını sağlıyordu. Seyahat ettiği trene, bölgede yakalanan firariler ve suçlular için bir bölüm eklenmişti. Askere alım komitelerini denetlemesi pek çok şeyi düzene sokmuştu. Kızıl Ordu'ya kayıtlarda başarılı bir gelişme gözleniyordu. İlgili komisyonlar hararetli bir çalışma içindeydiler. Son olarak, Beyazların kuzeyden saldırıya geçip son zamanlarda tehdit oluşturması yüzünden, Strelnikov'a yeni bir strateji ve sorumlulukla cephe komutanlığı görevi verilmişti. İşe el atmasının sonuçlarını almak uzun sürmedi.

Strelnikov kendisine Rastelnikov[50] adını taktıklarını biliyordu. Çoktan aşmıştı bunları, hiçbir şeyden korkusu yoktu.

Moskovalı'ydı. 1905 yılındaki devrimci harekete katılan ve bundan dolayı ceza alan işçi bir babanın çocuğuydu. Kendisi o dönemde devrimci olaylardan uzak durmuştu, bunun nedeni gençliği ve buna paralel olarak da üniversiteye girmeyi başarabilen fakir aile çocuklarının öncelikli olarak eğitimlerini düşünmeleri ve zengin çocuklara göre buna çok daha fazla önem vermeleriydi. Varlıklı öğrencilerin heyecanları onu ilgilendirmemişti.

Üniversiteden mezun olduğunda oldukça donanımlıydı. Aldığı tarih-felsefe eğitimini kendi çabalarıyla matematikle güçlendirmişti.

Yasalara göre askerlik yapması gerekmiyordu ama savaşa gitmek için gönüllü oldu. Astsubay rütbesiyle esir düştü. 1917 yılı sonunda Rusya'da devrim olduğunu duyunca ülkesine geri kaçmayı başardı.

Karakterinin onu diğerlerinden ayıran iki huyu, iki eğilimi vardı.

Olağanüstü düzeyde ileriyi görme yeteneğine sahipti. Çok az rastlanır bir şekilde dürüstlük ve adalet duygusu bahşedilmişti ona, hisleri çok kuvvetliydi.

Ama bilimsel çalışmaların önüne açtığı yeni yollar, dayanağı olmayan öngörüleri yıkabileceği, zekâsına uygun, beklenmedik ve ödül niteliğinde olaylarla güç vaat etmiyordu.

İlkeleri de, iyi şeyler yapabilmesi için genel olaylara eğilim göstermeyen, sadece az insanın başarabildiği özel durumlarla ilgilenen yüreğini başka tarafa çeviremiyordu. Strelnikov daha küçük yaşlarından itibaren hep en iyi ve en yükseğe özenmişti. Yaşamın, insanların en mükemmele ulaşmak için, kurallar çerçevesinde mücadele ettikleri kocaman bir stadyum olduğunu düşünürdü.

Gerçekte böyle olmadığını anladığı zaman, dünya düzenini daha basite alıp kendisinin yanlış düşünebilmiş olacağı aklına bile gelmedi. Kırgınlığını uzun süreliğine içine atıp günün birinde dünyayı koruyup onu bozanlardan intikam alabileceği ve yerküreyle onu karıştıran güçler arasında yargıçlık yapabileceği zamanın geleceği fikrini içinde olgunlaştırmaya başladı.

Hayal kırıklığı zalimleştirdi onu. Devrim silahlandırıp güçlendirdi.

31

Özel vagonuna girdiklerinde Strelnikov hâlâ “Jivago... Jivago” diye yineliyordu. “Bir tüccarın adı mıydı, yoksa soylu biri miydi? Moskovalı doktorsunuz demek. Varıkino’ya gidiyorsunuz. Tuhaf. Moskova’dan yola çıktınız ve bu unutulmuş yere gidiyorsunuz ha.”

“Tam da bu amaçla gidiyoruz. Niyetimiz huzur bulmak. Ücra bir köşede, sıradan bir yaşam.”

“Söylesenize Varıkino’da nasıl bir romantizm bekliyorsunuz? Oraları biliyorum. Eski Kruger fabrikaları. Akrabalarınız mı yoksa? Mirasçı falan mısınız?”

“Bu alaycılığınızın nedeni ne? ‘Mirasçı’ olmakla ne ilgisi var? Zaten karım da...”

“Gördünüz mü bakın. Beyazları mı özlediniz? Sizi hayal kırıklığına uğratacağım.”

‘‘Alay etmeyi sürdürüyorsunuz.”

“Sonra, doktorsunuz. Hem de askeriyede görev yapmışsınız. Şimdi savaş zamanı. Olayın beni ilgilendiren kısmı. Kaçaklar. Yeşiller[51] de ormanda saklanıyor. Huzur arıyorlar. Neyin huzuru belli değil.”

“İki kez yaralandım ve çürüğe çıktığım için hizmetim bitti.”

“Lafın burasında Eğitim ya da Sağlık Komiserliğinden aldığınız sizin ‘tam bir Sovyet vatandaşı’ olduğunuza ilişkin belgeyi gösterebilirsiniz. Şimdilerde yeryüzünde korkunç bir mahkeme kurulu, sayın efendi, etrafımız, doktorlara merhamet göstermekten uzak, kılıçlı, kanatlı canavarlarla kuşatılmış. Size serbest olduğunuzu söylemiştim. Sözümden dönmeyeceğim. Ama bu şimdilik böyle. Bir kez daha karşılaşacağımızı hissediyorum, o zaman her şey daha farklı olur, dikkat edin.”

Bu tehdit ve gözdağı Yuri Andreeviç’in gözünü korkutmadı. “Hakkımda ne düşündüğünüzü gayet iyi biliyorum. Kendi açınızdan haklısınız da. Ama beni çekmek istediğiniz tartışmayı ben, zihnimde kendimi suçlayan bir sesle bir ömür boyudur yapıyorum. Hatta bir sonuca varabileceğim zamanlar olduğunu da söyleyebilirim. Bunları iki kelimeyle açıklayabilmem mümkün değil. Gerçekten serbestsem, açıklama yapmadan gitmeme izin verin, yok değilsem gerekeni yapın. Sizin önünüzde vereceğim bir hesabım yok.”

Telefon sesiyle konuşmaları kesildi. Hat tamir edilmişti. Strelnikov telefonu kaldırıp “Teşekkür ederim, Guryan” dedi ve birkaç kez ahizeye üfledi. “Buraya birini gönderin, Doktor Jivago’ya eşlik etsin. Bir terslik daha olmasın diye. Bir de Razvilye Çeka Ulaştırma Müdürlüğü’nü bağla bana.”

Yalnız kalan Strelnikov istasyon binasını aradı: “Oraya bir çocuk getirdiler. Durmadan şapkasını çekiştirip duruyor. Başı da sarılı, berbat bir durum. Evet. Gerekiyorsa tıbbi yardım yapın. Evet, gözünüzün içi gibi bakın delikanlıya, yoksa hesabını sorarım sizden. Gerekiyorsa yemek de verin. Evet, aynen öyle. Şimdi işe gelelim. Daha konuşuyorum, bitmedi. Hay aksi, başka biri girdi araya. Guryan! Guryan! Bağlantı gene koptu.”

İstasyonla konuşmasını bitirmeye çabalamayı bir an için bırakıp “Belki de benim öğrencilerimden biridir” diye düşündü. “Büyümüş, bize karşı savaşıyordur.”

Strelnikov zihninden öğretmenlik dönemini, savaş ve esirlik yıllarını hesaplayıp gencin yaşıyla tutup tutmadığını anlamaya çalıştı. Sonra

vagonun penceresinden ufukta görünen manzarada ırmağın üst tarafındaki mahallelerini, Yuryatin'deki evlerini görmeye çalıştı. Belki de karısı ve kızı hâlâ oradaydı. Onların yanına gidiverseydi! Şimdi, şu dakikada! Sanki bu olabilecek bir şey miydi? Bu artık bambaşka bir hayattı. Eski yaşamına dönmeden önce, bu yeni yaşamı bitirmek gerekirdi.

Elbet bu bir gün olacaktı, bir gün elbette. Evet ama ne zaman, ne zaman?

İKİNCİ KİTAP

Sekizinci Bölüm

Varış

1

Jivagoları getiren tren, diğerlerinden ayrı bir hatta, hâlâ garın gerisindeki hatlardan birinde duruyordu. Yol boyunca Moskova'yla aralarında uzanan bağlantı sanki bu sabah kopmuş, artık sona ermiş gibiydi.

Buradan itibaren, başka bir dünya, kendine, taşranın cazibesine insanı çeken yeni bir coğrafya önlerine açılıyordu. Buralı insanlar birbirlerini daha yakından tanıyorlar, başkentlilerden daha içten davranıyorlardı. İstasyon çevresi ve Yuryatin-Razvilye hattının tamamen dış güçlerden temizlenip Kızıl Ordu tarafından kordon altına alınmış olmasına rağmen, çevre bölgelerden gelen yolcular anlaşılmaz bir şekilde, demir yoluna çıkmayı becerebiliyor ve kendi deyimleriyle trene "sızabiliyorlardı". Birçoğu çoktan vagonları doldurmuş, hatta kapılardan sarkar hale gelmişlerdi. Bazıları tren boyunca raylardan yürüyor, parmaklarının ucunda yükselip vagonların içine bakıyordu. Bu insanların hepsi istisnasız birbirlerini tanıyor, daha uzaktan konuşmaya başlayıp selamlaşıyordu. Giyim ve konuşma tarzları başkenttekilerden daha farklıydı. Aynı şeyleri yemiyorlardı. Değişik alışkanlıkları vardı.

Nasıl geçindiklerini, maddi ve manevi olarak neyle beslendiklerini, zorluklarla nasıl baş ettiklerini, yasaların burada nasıl işlediğini öğrenmek ilginç olacaktı.

Soruların yanıtını, hem de canlı olarak almak, pek uzun sürmedi.

2

Doktor, vagonuna, tüfeğini sopa gibi kendine destek yaparak yerde taşıyan o nöbetçinin eşliğinde döndü.

Hava boğucu sıcaktı. Güneş rayları ve vagonların çatısını yakıyordu. Petrol karası toprak altın gibi sarı bir ışıltıya bürünmüştü.

Nöbetçinin yerde sürüklediği tüfeği arkasında derin bir iz bırakarak toz kaldırıyordu. Tüfek gürültüyle tabanlığına çarptı. Nöbetçi "Sıcak iyice kendini gösterdi" dedi. "Bahar günleri artık, yulaf ekme zamanı ya da

buğday, darı da olur tabii. Karabuğday için erken daha. Karabuğdayı bizim orada Akulina'da ekerler. Morşansklı'yız biz, Tambovsk bölgesinden, buralı değiliz, ah, doktor yoldaş! Böyle bir solucan gibi iç savaş olmasaydı, ben bu yaban ellere düşer miydim hiç? İnsanların arasına kara kedi girdi, görüyorsun işte, ne yapalım!"

3

"Teşekkür ederim. Ben kendim hallederim" diyerek vagonun kapısında yukarı çıkmasına yardım etmek için kendisine uzanan elleri geri çevirdi Yuri Andreeviç. Uzanıp bir atlayışta vagona girdi ve karısına sarıldı. ''Sonunda gelebildin. Tanrı'ya şükür, hepsi geride kaldı" diye yineleyip duruyordu Tonya. "Biliyorduk zaten döneceğini."

"Nasıl biliyordunuz?"

"Hepimiz biliyorduk."

"Nasıl?"

"Nöbetçilerden işittik. Haber almadan durabileceğimizi mi sandın? Babamla çıldıracaktık neredeyse, baksana, şimdi uykuya daldı, mümkün değil uyandıramazsın. Çektiği heyecandan sonra külçe gibi yığıldı kaldı. Yeni yolcular geldi. Şimdi seni içlerinden biriyle tanıştıracağım. Ama önce beni dinle, etrafımızdakiler neler konuşuyor, onu anlatacağım. Öncelikle, herkes kurtulduğun için seni kutluyor" derken, birden durdu Tonya Aleksandrovna. Başını çevirip "Bakın burada kim var" diye konuyu birden değiştirerek vagona yeni katılmış, arka tarafta duran yolculardan birine kocasını tanıttı.

O taraftan "Samdevyatov" diyen bir ses işitildi ve bir dolu yabancı kafanın arasından tüylü kalın şapkalı biri belirdi. Kalabalığın içinden doktora ulaşmaya çalışıyordu.

Adamın soyadını işiten doktor, "Samdevyatov" diye tekrarladı içinden. "Bu adamın eski Rus baladlarındaki gibi çalı sakallı, uzun ceketli, kakmalı kemerli biri olacağını düşünmüştüm. Ama bu kıvırcık saçları, bıyığı ve kısa sakalıyla Sanat Dostları Derneği üyesine benziyor."

"İtiraf edin, Strelnikov korkuttu mu sizi?"

"Hayır, neden korkutsun? Ciddi bir konuşma yaptık. Oldukça güçlü bir kişiliği var."

“Hem de nasıl. Onu tanıyorum biraz. Bizim buralı değil. Sizin oralardan, Moskovalı. Buralarda son zamanlarda yeni olan diğer şeyler gibi. Yeniler hep Moskova’dan, ithal. Biz kendi aklımızla bir şey beceremiyoruz.”

Söze karışan Tonya Aleksandrovna, “Bu bey Anfim Yefimoviç Samdevyatov, Yura. Herkesi tanıyor, olan biten her şeyi de biliyor. Senin hakkında da bilgi sahibi, babanı biliyor, benim dedemi, herkesi ama herkesi tanıyor” dedi. “Tanıştırayım sizi” diye ekleyerek, sıradan bir konudan söz eder gibi “Öğretmen Antipova’yı da tanıyorsunuzdur herhalde, o da buralıymış” dedi.

Samdevyatov da aynı kayıtsızlıkla “Antipova’yla ne ilginiz var ki?” dedi. Yuri Andreeviç konuşulanları işitse de lafa karışmadı. Tonya konuşmaya devam etti: “Anfim Yefimoviç bolşevik, Yura. Onunla konuşurken dikkatli ol.”

“Gerçekten mi? Hiç aklıma gelmezdi. Tipine bakınca sanatçı olduğunu düşünmüştüm.”

“Babamın bir hanı vardı. Uç atlı yedi arabasıyla oradan oraya insan taşırdı. Ben yükseköğrenim gördüm. Gerçekten de sosyal demokratım.”

“Yura, Anfim Yefimoviç’in ne dediğini bir bilsen, bu arada darılmayın ama adınızı söylemek de çok zor, insanın dili dönmüyor. Ha, Yura ne diyordum, bak” diyen Tonya devam etti: “Felaket şanslıyız. Yuryatin’e bizim treni alamıyorlar. Şehirde yangın çıkmış, köprü yıkılmış, geçmek mümkün değilmiş. Bizim treni başka bir hatta vereceklermiş, geniş bir daire çizip asıl yoluna öyle girecekmiş. Bu verdikleri hat, bizim gideceğimiz Torfyanaya’dan geçiyor, düşünebiliyor musun? Bu trenden inip başkasına binmemiz gerekmeyecekmiş yani, eşyaları bir istasyondan diğerine taşımayacağız, böylelikle normal olarak gideceğiz. Tren uzun manevralar yapacakmış. Bütün bunları bana Anfim Yefimoviç anlattı.”

4

Tonya’nın tahminleri doğru çıktı. Bazı vagonları çözülüp bazıları eklenen tren, geniş tarlalara ulaşmasına engel olan başka trenlerin peşi sıra, unutulmuş hatlarda bir ileri bir geri manevralar yaparak yola koyulacağının işaretlerini vermeye başladı.

Uzaktan, tepelerin arasından şehrin bir kısmı seçiliyordu. Ufkun arkasından evlerin çatıları, fabrika bacalarının ucu, kilise çanlarının haçları tek tük görünüyordu. Yangın kenar mahallelerden birindeydi. Duman rüzgârla her köşeye ulaşmış, havalanan at yelesi gibi gökyüzünü kaplamıştı.

Doktor ile Samdevyatov eşiğin üzerinden ayaklarını sarkıtıp vagonun köşesinde yere oturdular. Samdevyatov sürekli eliyle uzaklarda bir yerleri gösterip doktora bir şeyler açıklıyordu. Bir süre sonra trenin gürültüsü kulaklarını öylesine sağır etmişti ki bir şey duymanın imkânı kalmamıştı.

Doktor sürekli "Ne dediniz?" diye sormak zorunda kalıyordu. Anfim Yefimoviç yüzünü doktorunkine iyice yaklaştırıp söylediklerini, bağıra bağıra doğrudan kulağına tekrar ediyordu. "Şurası sirk binası 'Gigant'. Yangın orada. Harp okulu öğrencileri kalıyordu binada. Neyse ki önceden teslim olmuşlardı. Genel anlamda çatışmalar henüz bitmedi. Çan kulesinin oradaki kara noktaları görüyor musunuz? Onlar bizimkiler. Pislikleri temizliyorlar."

"Hiçbir şey görmüyorum. Siz nasıl fark edebiliyorsunuz?"

"Şu yanan yer ise Hahriki, sanayi bölgesi. Ticaretle uğraşanların olduğu Kolodeeva şu tarafta. Orayı merak ediyorum. Bizim han da orada. Neyse, yangın çok büyük değil. Şimdilik merkeze ulaşamaz."

"Efendim? İşitemedim."

"Diyorum ki şurası merkez, merkez. Kilise, kütüphane. Bizim soyadımız Samdevyatov, Rusçaya San Donato'dan gelmiş. Biz Demidovlardanız[52]."

"Gene bir şey anlamadım."

"Soyadımız diyorum, Samdevyatov, San Donato'dan geliyor. Demidovlardanız biz. Prens Demidova San Donato. Belki uydurma da olabilir tabii. Bir aile efsanesi. Şurası Spirkin Niz. Kır evlerinin olduğu, gezip eğlenmeye gidilen yer. Gerçekten de tuhaf bir ad değil mi?"

Önlerinde uzayıp giden bir ova vardı. Her köşesinden demiryollarıyla kesişiyordu. Çok kısa aralıklarla telgraf direkleri dikilmişti etrafına. Tren yolunun güzelliğine rakip geniş bir asfalt yol, kurdele gibi kıvrılarak uzanıyordu. Yer yer ufkun arkasına saklanıyor, kimi yerde de başka bir dönemeçte yeni bir yay çizerek görünüyordu. Sonra bir daha gözden kayboluyordu.

“Burası bizim ünlü dağ yolumuz. Bütün Sibirya’yı katediyor. Sürgün kokar. Şimdilerdeyse partizanların üssü. Gördüğünüz gibi, bizim buralar hiç de fena değildir. Kolayca işinizi yoluna koyar, alışırsınız. Şehir eğlencelerini seveceksiniz. Su tankerlerimiz. Yol ayrımındakiler. Açık alandaki kadın kulüpleri.”

“Biz şehre yerleşmeyeceğiz ki. Varıkino’da yaşayacağız.”

“Biliyorum. Karınız söyledi bana. Olsun. İşlerinizi halletmek için şehre gidip geleceksiniz. Daha ilk bakışta karınızın kim olduğunu anladım. Gözlerinden. Burnu, alnı, tam bir Kruger. Dedesinin kopyası. Bizim buralarda Krugerleri herkes bilir.”

Ovanın sonlarına doğru kırmızı, yuvarlak yapıda petrol tankları görünüyordu. O tarafta yüksek direklerde sallanan bazı sanayi ürünlerinin reklam panoları vardı. İçlerinden biri iki farklı yerde gözüne çarptı doktorun. Üstünde “Moro ve Vetçinkin. Tarım Aletleri” yazılıydı.

“Çok iyi bir firmaydı. Mükemmel biçerdöverler üretirlerdi.”

“Efendim? Ne dediniz?”

“Firma diyorum, işittiniz mi, firma. Tarım aletleri üretiyorlardı. Çok ortaklı bir şirketti. Babam da hissedardı.”

“Han işletmecisi olduğunu söylemiştiniz.”

“O başka, bu başka. Hancılık ortaklığa engel değil ki. Babam, hiç aptal biri değildi, en iyi işletmelere para yatırırdı. ‘Gigant’ Sirki’ne de para yatırmıştı.”

“Bundan gurur duyar gibi bir haliniz var.”

“Babamın keskin zekâsıyla mı? Elbette!”

“Peki sizin sosyal demokratlığınıza ne oldu, bu durumda?”

“Affedersiniz ama bunun konuyla ne ilgisi var? Marksist görüşlere sahip bir insanın açlıktan salyaları akan, silik bir insan olması gerektiği nerede yazıyor? Marksizm felsefi ve tarihsel bağlamda gerçekleri öğreten pozitif bir bilimdir.”

“Marksizm ve bilim mi?” dedi doktor. Doğru düzgün tanımadığı birisiyle bu konuları konuşmak pek de akıl kârı değildi. Ama artık ok yaydan çıkmıştı. “Marksizm bilim olarak kendini kanıtlayacak bir şey yapmamıştır. Marksizm ve tarafsızlık diye soracak olursak, ben Marksizm kadar kendini yalıtan, gerçek olaylardan uzak tutan bir akım daha bilmiyorum. Her birey deneyimlerle kendini kontrol etmek ister, yönetimde olan insanlar ise kişisel yanılmazlık masalları uğruna bütün güçleriyle

doğrulara sırt çevirirler. Siyaset bana bir anlam ifade etmiyor. Gerçeklere kayıtsız kalan insanlardan hoşlanmıyorum.”

Samdevyatov, doktorun sözlerini sivri dilli bir şaşkının kendini bilmezliği olarak nitelendirdi. Gülümsemekle yetindi, doktora karşı da çıkmadı.

O sırada tren manevra yapıyordu gene. İşaret direğinin oradaki çıkış okuna her yaklaştıklarında, kuşağına küçük süt güğümü bağlamış yaşlı makasçı kadın, elindeki örgüyü bir elinden öbürüne geçirerek işaret okunun halkasını diğer tarafa çevirip treni geri gönderiyordu. Tren birazcık geri gittiğinde de kadın geriliyor ve yumruk yaptığı eliyle onlara doğru tehditler savuruyordu.

Samdevyatov kadının bu hareketini kendi üstüne alınmıştı. “Neden böyle yapıyor ki?” diye aklı karıştı. “Tanıdık biri olmalı. Tuntseva olmasın bu. Herhalde o. Peki benimle ne ilgisi var? Glafira’ya göre daha yaşlı. Hem ben ne yapabilirim? Rusya anamızda, vatanımızda darbeler olurken demiryollarında da sersemce şeyler yaşanıyor, kadının işi de zor olmalı. Peki benim suçum ne de yumruk sallıyor. Canı cehenneme, onun için kafamı yoracak değilim.”

Makasçı kadın sonunda makiniste bağırarak bir şeyler söyledi ve elindeki bayrakla işaret verdi. İşaret sütununu geçen tren gideceği hatta çıktı. On dördüncü vagon makasın oradan geçerken, kadın gözlerini duygusuz bir ifadeyle vagonun aşağı kısımlarına dikip dil çıkardı. Samdevyatov büsbütün düşüncelere daldı.

5

Çevresi alevler içindeki şehir, silindir depoları, telgraf direkleri ve reklam panolarıyla arkalarında kalıp gözden kaybolmuştu. Artık yeni bir manzara belirmişti önlerinde. Küçük ormanlar, tepelerin arasından kıvrılan yol görünüyordu sık sık. Samdevyatov, “Kalkalım artık, içeri geçelim” dedi. “Birazdan ineceğim. Siz de benden sonraki istasyonda ineceksiniz. Dikkat edin de trende kalmayın.”

“Buraları iyi biliyorsunuz değil mi?”

“Avcumun içi gibi. Bu çevredeki yüz verstlik alanı gayet iyi bilirim. Mesleğim de avukatlık olunca tabii. Yirmi yıldır çalışıyorum. Davalar. Sürekli bir yerlere gidip geliyorum.

“Şimdi de devam ediyor musunuz?”

“Elbette.”

“Şimdilerde ne gibi davalar görülüyor ki?” “Aklınıza ne gelirse. Eskiden başlamış tamamlanmamış davalar, yükümlülüklerin yerine getirilmesiyle ilgili olanlar. İşimiz başımızdan aşkın, felaket durumda.”

“Yeni dönemde bu tip işlere son verilmedi mi?”

“Bir bakıma öyle ama pratikte mala ihtiyaç var. Bazı şeyler olmadan da olmuyor. İşletmelerin devletleştirilmesi söz konusu, diğer yandan şehir yönetiminin yakıta ihtiyacı var. Devlet çiftliklerine at lazım. Bütün bunların yanı sıra, elbette herkes yaşamak istiyor. Geçiş döneminin özelliği bu, henüz teori ile pratik birbirini tutmuyor.

Bu durumda, aklı başında insanlar gerekli. Benim gibi, becerikli, olgun karakterli. Babamın sık sık dediği gibi, doğru insan, kötülüklere kulak asmayan, çıkarını düşünmeyendir. Vilayetin yarısı benden geçinir. Sizin oraya da geleceğim, kereste davaları var. Atla gelirim elbette, hele bir iyileşsin de. Son atım sakatlandı da. Sağlam olsaydı, ben şimdi burada böyle sallanır mıydım? Lanet olsun, bir de tren diyorlar adına. Varıkino’ya geldiğimde size faydam dokunabilir. Mikulitsinleri çok iyi tanırım.

“Bizim neden oraya gittiğimizi, planlarımızı biliyor musunuz?”

“Şöyle böyle. Tahmin edebiliyorum, bazı görüşlerim var elbette. İnsanın toprak sevgisi asırlara dayanır. Sonra, kendi elleriyle bir hayat kurma arzusu.”

“Neden olmasın ki? Pek onaylamıyorsunuz gibi geldi bana? Ne dersiniz?”

“Saf hayaller bunlar, biraz şairane. Ama neden olmasın? Tanrı yardım etsin. Ama ben inanmıyorum. Ütopik buluyorum. Biraz da ilkel.

Mikulitsin sizi eşikten içeri sokmaz, süpürge sapıyla kovalar. Haksız da sayılmaz. Siz olmadan da işleri allak bullak zaten, bin bir dert başında, çalışmayan fabrikalar, işçiler darmadağın, hiçbirinin bir şey umurunda değil, kendi karnını doyuramıyor, bir de siz çıkıp mutluluk aramaya geliyorsunuz. Sizi öldürmeye kalkışsa inanın, onu haklı çıkarırım.”

“İşte gördünüz mü, hem Bolşevik olduğunuzu söylüyorsunuz hem de kendiniz bunun aslında gerçek yaşam olmadığını anlatıyorsunuz. Başka bir örneği olmayan, bir yanılsama, saçmalık.”

“Elbette. Ama tarihsel olarak kaçınılmaz bir şey bu. Bu süreci yaşamak gerekiyor.’’

"Neden kaçınılmaz?"

"Çocuk musunuz, yoksa dalga mı geçiyorsunuz? Ay'dan mı geldiniz acaba? Aç gözlü parazitler, mideleri boş emekçilere yapışıp neredeyse öldürüyorlar. Peki bu böyle mi kalmalı? Çeşitli yollardan eziyet ve sömürü yapılıyor. Halkın haklı öfkesini, eşit şartlarda yaşamak istediğini, gerçeklerin peşine düştüğünü anlamıyor musunuz yoksa? Ya da siz köklü bir değişiminin parlamento yoluyla yapılabileceğini, diktatörce yöntemlere başvurmadan gerçekleşebileceğini mi düşünüyorsunuz?"

"Sizinle farklı şeylerden söz ediyoruz. Yüzyıl tartışsak da ortak bir noktada buluşamayız. Son derece devrimci bir ruhum vardı ama şimdi şiddet yoluyla bir şeye ulaşılamayacağını düşünüyorum. Doğru olana ancak güzellikle erişilebilinir. Neyse, konumuz bu değil. Mikulitsin'e dönelim biz. Bizi dediğiniz gibi karşılayacaksa, neden gidiyoruz ki? Sırtımızı dönüp geri gidelim."

"Ne saçmalık. Birincisi, aydınlığa çıkan tek yol ondan mı geçiyor? İkincisi, Mikulitsin çok iyi kalpli biridir, hem de akıllara sığmayacak kadar. Önce bağırır çağırır, öfkelenir sonra sırtındaki gömleğini vermeye kalkar, son lokmasını bile hiç düşünmeden paylaşır" diyen Samdevyatov, anlatmaya başladı.

6

"Mikulitsin yirmi yıl önce Petersburg'da Teknoloji Enstitüsü öğrencisiyken geldi buraya. Polis denetiminde tutulmak üzere gönderilmişti. Krugerlerin yanında idari müdür olarak çalışmaya başladı, sonra da evlendi. O zamanlar, Yuryatin'deki bütün öğrenci gençlerin peşlerinde olduğu dört kız kardeş vardı burada, Çehov'unkinden bir fazla yani, Tuntseva Kardeşler. Baba adları Severin'di.[53] Bu nedenle onlara kuzeyli kızlar diyorlardı. İşte bunların en büyüğü kuzeyli kız Agrippina'yla evlendi Mikulitsin.

Çiftin kısa bir süre sonra bir oğulları oldu. Aptal baba özgürlük idealleri uğruna oğlunu az rastlanır bir ad olan Liberi adıyla vaftiz ettirdi. Kısaca Livka dedikleri oldukça haylaz olan bu çocuğun çok yönlü eğilimleri ve becerileri vardı. Sonra savaş patlak verdi. Livka doğum tarihini büyütüp daha on beş yaşındayken gönüllü olarak cepheye gitti. Zaten hastalıklı bir yapısı olan annesi bu durumu kaldıramayıp yataklara

düştü ve bir daha da kalkamadı. İki yıl önceki kış öldü, tam devrim arifesiydi.

Savaş bitince Liberi döndü. Hem de kim olarak biliyor musunuz? Üç madalyalı bir kahraman ve elbette, bolşevizmin cephe sözcüsü olarak. Orman Kardeşleri'ni duydunuz mu hiç?"

"Kusura bakmayın ama hayır."

"O zaman söz etmemin bir anlamı yok. Anlamı kaybolur. Bu durumda sizin vagondan dışarı yola bakmanızın da pek bir anlamı yok. Onun önemini anlayamadıktan sonra neye yarar? Günümüzde bu yolu partizanlar kullanıyor. Peki partizan dediklerimiz kim? Bunlar iç savaşın temel kadrosudur. Bu güç, iki ana kuvvetin birleşmesinden ortaya çıktı. Devrim yönetimini üstlenen siyasi teşkilat ve savaş yenilgisinden sonra eski yönetime itaat etmeyi reddeden askerler bir araya geldi. İşte bu birleşimden partizan ordusu doğdu. İçlerinde her kesimden insan var. Çoğunluğu mülk sahibi orta köylülerden[54] oluşsa da aralarında ne tür insan ararsanız bulursunuz. Yersiz yurtsuzlar, kiliseden atılmış papazlar, aile büyüklerine karşı çıkanlardan tutun da anarşistler, nereden gelip nereye gittiği belli olmayan garipler, ileri yaştakiler, okullarından atılmış mankafalılara kadar her türlüsü. Ayrıca özgürlükleri ve memleketlerine dönüş vaat edilen Avusturyalı Alman savaş esirleri de var aralarında. İşte böyle binlerce kişiden oluşan halk ordusunun bir birimi de kumandanlığını Mikulitsin'in oğlu Liberi'nin yaptığı Orman Kardeşleri."

"Ne diyorsunuz?"

"Evet, doğru işittiniz. Neyse, devam edeyim. Averkin Stepanoviç Mikulitsin karısının ölümünden sonra bir daha evlendi. Yeni karısı, Yelena Proklovna, lise öğrencisi, okul sırasından kalkıp nikâha gelmiş. Doğuştan saf bir kadın ama kendini olduğundan daha saf ve genç göstermeye çalışır. Kırıtıp cilve yapar, takındığı bu pozlarla da aptal bir tarla kuşuna benzer. Sizi bir görsün hemen sınava başlar: 'Suvorov ne zaman doğdu?', 'Eşit açılı üçgen türlerini sayın' gibi sorular sorar. Eğer olur da yanıtlayamazsanız bayram eder. Zaten birkaç saat sonra gördüğünüzde anlattıklarımın doğruluğunu kendiniz fark edeceksiniz.

Konuştuğumuz 'asıl kişiye' dönecek olursak onun zayıf noktaları farklı. Ağzında pipo, dilinde 'Yalnız hiç kuşku duymadan, imanla istesin[55]' tarzı eski kilise dilinden söylemler. Asıl kariyerini denizde yapmalıymış.

Enstitüde okurken gemi inşa bölümüne devam etmiş. Dış görünüşünde ve alışkanlıklarında bunun izleri görülüyor. Her zaman tıraşlıdır, piposu ağzından hiç eksik olmaz, dişlerinin arasından dökülen nazik sözcüklerle, telaşsızca konuşur. Az kalsın asıl önemli ayrıntıları söylemeyi unutuyordum: Sosyalist devrimcilerdendir, Kurucu Meclis'e katılmak üzere bölge temsilcisi olarak seçildi."

"Bu çok önemli. Baba-oğul kanlı bıçaklılar desenize. Siyasi olarak birbirlerine karşı gruplardalar."

"Teorik olarak evet. Gerçekteyse Varıkino milislerin savaş alanı değil. Neyse, devam edeyim. Averkin Stepanoviç Mikulitsin'in ilk evliliğinden üç baldızı hep Yuryatin'de kaldılar. Evlenmediler de. Zaman değişti, kızlar da değişti. Mikulitsin'in karısından sonra en büyük olarak kalan Advotya Severinovna şehir kütüphanesinde çalışıyor. Sevimli, esmer bir kız, çok da çekingen. En ufacık bir şeyde domates gibi kızarıyor hemen. Okuma salonunda ölüm sessizliği olur biliyorsunuz, insanı ürkütür. Kızcağızın alerjik nezlesi tuttuğunda yirmi kere hapşırdığı oluyor. İşte o zaman utancından yerin dibine geçiyor. Ne yapabilirsiniz ki? Asabi bir durum işte.

Ortancaları Glafira Severinovna mükemmel biri. Zor işlerin insanı, becerikli. Hiçbir şeyden yılmaz. Herkes Liberi'nin savaşçı yanını bu teyzesinden aldığı konusunda hemfikir. Bir gün terzi atölyesinde, ertesi gün çorap tezgâhının başında görebilirsiniz onu. Daha siz arkanızı dönmeye fırsat bulamadan bir bakmışsınız kuaför salonunda çalışıyor. Yuryatin'de manevra yaparken bize yumruk sıkan makasçı kadın dikkatinizi çekmiş miydi? Oradaki nöbetçi Glafira gibi geldi bana. Ama belki de değildi. O kadın, Glafira'dan daha yaşlıydı sanki. Kardeşlerin en küçüğü Simuşka, ailenin baş belası, ceza sanki. Çok okuyan bilgili bir kız. Felsefeyle ilgilenir, şiir severdi. Ama işte devrim zamanında, genel olaylardan, sokak çatışmalarından, meydanlarda atılan nutuklardan o kadar etkilendi ki kafayı dine takıp aklını yitirdi. Kardeşleri işe gittiklerinde onu kilitlemek zorunda kalıyorlar ama o camdan kaçıp sokaklarda dolaşıyor, etrafına insanları toplayıp vaaz vermeye başlıyor, kıyamet gününü anlatıyor. Lafa daldım iyice, birazdan ineceğim istasyona geleceğiz. Siz de benden sonrakinde ineceksiniz. Toplanmaya başlayın."

Anfim Yefimoviç trenden indiğinde Tonya kocasına "Sen ne düşünüyorsun bilmiyorum ama bana kalırsa bu adamı bize Tanrı yolladı. Buradaki işlerimizde olumlu bir rolü olacak gibi geliyor bana."

“Olabilir Tonyacığım. Ne var ki dedene benzerliğinden dolayı senin kini olduğunu hemen anlamalarından huzursuz oldum. Deden burada herkesin bildiği bir insan. Strelnikov’a ağzımın ucuyla bir Varıkino diyecek oldum, o bile hemen ‘Varıkino, Kruger fabrikaları. Akrabalığınız var mı? Mirasçı mısınız?’ diye sordu. Burada, sıradan insanlar olmak için kaçtığımız Moskova’ya göre daha çok göze batacağımızı düşünüyorum. Elbette şu anda yapacak bir şeyimiz yok. Olan oldu artık, başa gelen çekilir. En iyisi ortalıkta çok fazla görünmeden ve pek fazla bir şeye karışmadan durmak. İçimde kötü bir his var. Neyse, hadi bizimkileri uyandır artık. Denkleri yapıp kayışlarını takalım da inmeye hazırlanalım.’’

7

Torfyanaya’da trenden indiklerinde Tonya, birkaç kez aile fertlerini ve eşyaları saydı. Vagonda bir şey bırakmadıklarından emin olmak istiyordu. Ayaklarının altında platform toprağını hissetmesine rağmen, hâlâ inecekleri istasyonu kaçıracakları endişesini taşıyor ve önünde hareketsizce duran trenin gürültüsünü kulaklarında hissediyordu. Bu endişe ve sesten başka ne bir şey görüyor, ne işitiyor ne de hissediyordu. Trende yollarına devam edecek yolcular, yukarıdan onunla vedalaşıyordu. Tonya onların farkında değildi. Trenin oradan ayrılışını da fark etmedi. Uzaklaşmasının ardından yeşil tarlalar boyunca o tarafa doğru uzanan diğer hat, mavi gökyüzünün altında gözlerinin önüne serilince ancak gördüklerini algılayabildi.

İstasyon binası taştı. Girişte iki tarafa tahta banklar konmuştu. Moskova treninden Torfyanaya’da inen yolcular sadece onlardı. Eşyaları yere koyup banklardan birine oturdular.

İstasyonun sessizliği, temizliği ve ortalıkta hiç insan olmaması onları şaşırtmıştı. Etraflarında ağız dalaşı yapan, itişip kakışan insanlar olmaması alışılmışın dışında gelmişti onlara. Yaşam bu ücra köşede taşralı kalmıştı. Başkentin karmaşasını yakalamasına daha vardı.

İstasyon binası huş ağaçlarının arasına gizlenmişti. Bu nedenle tren istasyona geldiğinde içersi kararmıştı. Ellerinde, yüzlerinde, platformun nemli sarı toprağında, yerde ve çatılarda ağaçların yeni yeni büyüyen zayıf tepe dallarının gölgeleri bir ileri bir geri salınıyordu. Kuş cıvıltıları koruluğun tazeliğiyle uygunluk içersindeydi. Daha önceden işitmedikleri kadar net, başka gürültülerin arkasında kaybolmayan kuş sesleri ormana

yayılıp içlerine işliyordu. Demiryolu ve kasabaya giden toprak yol, koruluğu ikiye ayırıyordu. Yaygın dallar her iki tarafta da aynı biçimde aşağı doğru genişliyordu.

Tonya'nın görme ve işitme yetisi bir anda açıldı. Bütün algıları aynı anda geri dönmüştü. Kuş sesleri, ormanın duruluğu, etraflarını kuşatan sakinlikten yayılan huzur. İçinden tekrarlayıp durduğu "Sağ salim varacağımıza inanmıyordum. Senin o Strelnikov, karşında yüce ruhluluk taslayıp seni serbest bırakan o adam, buraya bir telgraf çekip indiğimiz gibi tutuklanmamızı emredebilirdi. O adamların adil olduklarına inanmıyorum, canım benim, inanmıyorum. Bunların hepsi göstermelik" cümleleri yerine ağzından başka şeyler döküldü. Gördüğü güzel manzara karşısında "Burası ne kadar güzel!" dedi. Başka da bir şey konuşamadı. Gözyaşları boğazında düğümlenmişti. Hüngür hüngür ağlamaya başladı.

Hıçkırıklarını işiten yaşlı istasyon müdürü binadan dışarı çıktı. Usul adımlarla banka yaklaşıp elini nazikçe üniformasının kırmızı tepeli şapkasının siperliğine götürdü ve "Hanımefendiye sakinleştirici bir damla verelim mi acaba?" diye sordu. "Ecza dolabımızdan bulabiliriz."

"Önemli bir şey değil. Teşekkür ederiz. Geçer şimdi" dedi Aleksandroviç.

"Yolculuk heyecanı, endişe. Bir de alınacak eşyaların toplanması, kalanların dağıtılması, normal tabii. Bugünkü Afrika sıcağı da eklenince, bizim buralarda sık rastlanır bir durum da değil ama. Yuryatin'deki olaylar da cabası."

"Evet, biz de geçerken trenden gördük yangını."

"Yanılmıyorsam Orta Rusya'dansınız öyle değil mi?"

"Moskovalı'yız."

"Moskovalı mı? O zaman şaşıracak bir şey yok. Elbette hanımefendinin sinirlerinin bozulması normal. Dediklerine göre, orada taş üstünde taş kalmamış, öyle mi?"

"Abartmışlar biraz. Pek çok şey oldu tabii ama o kadar da değil. Bu hanım benim kızım, bu da damadım. Bu onların oğlu, bu genç hanım da dadımız, Nuşa."

"Merhaba, merhaba. Çok memnun oldum. Geleceğinizden haberim vardı. Anfim Yefimoviç Samdevyatov, Sakma İstasyonundan aradı. 'Doktor Jivago ve ailesi geliyor Moskova'dan, lütfen onlara yardımcı olun, elinizden ne gelirse yapın' dedi. Siz doktor olmalısınız, değil mi?"

“Hayır, Doktor Jivago bu bey, damadım. Benim uzmanlığım başka, tarım profesörüyüm ben, adım Aleksandr Gromeko.”

“Affedersiniz, bağışlayın, karıştırdım. Tanıştığımıza çok memnun oldum.”

“Demin dediklerinizden Samdevyatov’u tanıdığınız anlaşılıyor, öyle mi?”

“Onu tanımamak mümkün mü? Sihirli değneği olan biridir o. Bizim ümidimiz, koruyup kollayanımızdır. O olmasaydı çoktan burada kaybolup gitmiştik. Evet, elimizden gelenin en iyisini yapmamızı söyledi. ‘Emredersiniz’ dedim ben de. Söz verdim. Lazımsa at bulalım ya da başka ne lazımsa. Bu arada, nereye gideceksiniz?”

“Varıkino’ya. Nasıl, orası uzak mı buraya?”

“Varıkino mu? Tabii ya, deminden beri kızınızın kime benzediğini çıkarmaya çalışıyorum. Demek, Varıkino’ya gideceksiniz. İşte şimdi anlaşıldı her şey. Biz bu yolu İvan Kruger’le birlikte inşa ettik. Hemen ilgilenirim, hallederiz şimdi. Birini çağırayım da bir araba bulalım. Donat, Donat, bak burada eşyalar var, onları şimdilik yolcu salonuna taşı, bekleme salonuna. Atların durumu ne? Bir koşu git bak bakalım, çay ocağına, bir şey yapabilirler miymiş diye sor. Sabahtan olsaydı, Baküs buralardaydı. Sen gene de bir sor bakalım, belki gitmemiştir. Varıkino’ya dört yolcu var dersin. Kayda değer bir eşya yok. Yeni birileri taşınıyor, de. Çabuk biraz. Size bir büyük nasihati vereyim hanımefendi. İvan Kruger’le akrabalığınızın derecesini sormaya hakkım yok ama bu konuda dikkatli olun. Geçmişinizi herkese açmayın. Yaşadığımız dönemde neler olabildiğini siz de biliyorsunuz.”

Baküs adı tüm yolcuların şaşırmasına neden oldu. Hepsi Anna Gromeko’nun anlattığı, kendisine demirden bağırsak yapan ve bir dolu şaşırtıcı olayın kahramanı Baküs’ü hâlâ gayet iyi anımsıyordu.

8

Ay kadar beyaz, kepçe kulaklı, saçları dağınık yaşlı bir arabacı, kendi gibi beyaz, yeni doğurmuş bir atın çektiği arabayla geldi onları almaya. Her şeyin bu kadar beyaz olmasının çeşitli nedenleri vardı. Adamın yeni ayakkabıları henüz çoraptan kararmamıştı, pantolonuyla gömleğininse rengi, kullanılmaktan ağarmıştı. Beyaz atın arkasından gelen gece kadar

kara yavrusu henüz kıkırdakları sertleşmemiş bacaklarıyla ilerlemeye çalışıyordu. Kafasındaki kıvırcık tüyleriyle tahtadan yontulmuş bir oyuncağa benziyordu.

Araba yolun çukurlarında hopladıkça yolcular düşmemek için kenarlara tutunuyorlardı. İçleri huzur doluydu. Hayalleri gerçekleşmiş, yolculuk hedeflerine ulaşmalarına çok az kalmıştı. Bu aydınlık, büyülü günün akşam saatleri bütün cömert açıklığı ve zenginliğiyle gelişini geciktiriyordu. Yol bazen ormanın içinden, bazen de açık tarlaların arasından geçiyordu. Ormanda ilerlerken sık sık kütük yığınlarına çarpan arabanın sarsıntısıyla dertop oluyorlar, endişeyle birbirlerine sımsıkı sarılıyorlardı. Genişliğinden endişe duygusunun etkisiz kaldığı açık alanlarda yol aldıklarında ise sırtlarını dikleştirip bedenlerini esnetiyorlar, rahatça yerlerine yerleşip etrafı seyrediyorlardı.

Dağlık bir bölgeydi burası. Hep olduğu gibi, dağların özgün bir görüntüsü, özel bir dokusu vardı. Heybetli, kocaman kara gölgeleriyle uzaklarda durmuş, sessizce yolcuları izliyorlardı. Tarlalar boyunca peşlerinden onları takip eden mutluluk dolu pembe ışık huzmesi Jivagoları sakinleştirip, içlerini umutla dolduruyordu. Etraflarındaki her şey hoşlarına gidiyor, gördüklerine şaşırıyorlardı ama hepsinden etkilisi; artık izleri yok olmuş eski Rus tarzı söylemler, çoktan unutulmuş Tatarca sözcükler ve bölgesel ağızla bütünleştirip kendi tarzında anlattığı gevezelikleriyle bir türlü çenesi kapanmayan, şaşkın, yaşlı arabacıydı.

Peşindeki tay, yetişmekte zorlandığında kısrak yavaşlayıp yavrusunu bekliyordu. Yavru at düzensiz aralıklarla beceriksizce sıçrayarak yürüyordu. Uzun, çelimsiz bacaklarıyla arabanın kenarına yanaşıyor, uzun boynunun ucundaki ufacık kafasını öne uzatıp annesinin memesine yapışıyordu.

“Bir türlü anlayamadım” dedi Tonya kocasına. Arabanın sarsıntısından çarpan dişlerinin arasına dili sıkışmasın diye duraklayarak konuşuyordu. “Bu adam annemin anlattığı Baküs olabilir mi? Hatırlıyor musun, hani bir dolu tuhaflıkla dolu hikâyesi vardı adamın. Demirciydi hani, bir kavgada bağırsaklarını deşmişlerdi de, o da kendine yenisini yapmıştı. Kısaca söylemek gerekirse, demir bağırsaklı Baküs. Bunların hepsinin masal olduğunu biliyorum ama o hikâyeler bu arabacıyla ilgili olmasın? İkisi aynı adam mı acaba?”

“Elbette, değil. Birincisi, sen kendin bütün bunların masal olduğunu söylüyorsun, halk hikâyesi bu. İkincisi, daha annen bu halk hikâyesini

anlatırken, olayın kendi zamanından yüz yıl önceye ait olduğunu söylerdi. Hem niye bu kadar yüksek sesle konuşuyorsun ki? Adam işitirse alınır.”

“Bir şey işitmez o. Duvar gibi sağır. İşitse bile o aklıyla bir şey anlamaz.’’

Arabacı, arabaya koşulu atın kısrak olduğunu gayet iyi bildiği halde, nedense erkek adıyla haykırarak “Hey, Fyedor Nefyodiç!” diye kısrağa seslendi ve devam etti: “Bu sıcak ne yahu, cehennem gibi! İbrahim’in ateşi sarmış dört bir yanı! Kahretsin, eziğin tekisin sen! Sana söylüyorum hey! Mazepa[56]!’’

Sonra birden, eski zamanlarda oralardaki fabrikalarda söylenen bir şarkıyı söylemeye başladı:

Elveda ekmek kapım,
Elveda ustam, demir sarayım,
Ekmek verip karnımı doyurdunuz,
Kuyularınızdan su içirdiniz.
Kıyısında kuğular yüzer,
Suları açа açа gider,
Sarhoşluğum şaraptan değil,
Vanya askere gidiyor.
Maşa’yım ben, hiç de aptal değilim.
Ben de Selyaba şehrine giderim,
Sentetyuruk’ta işe girerim.

“Hey seni gidi kısrak, Tanrısız seni! Şu leşe bakın ey insanlar, şeytanın kendisi! Sen gitsin diye kırbacı vurursun, o da sana yallah der, arabadan atar. Ha, Fedya-Medya, ne zaman biter bu yol? Bu orman dedikleri, tayga aslında, sonu gelmez. Buranın gücü köylüdedir. Burada Orman Kardeşleri var, hem de nasıl var! Of, Fedya-Medya, gene durdun, seni şeytan, lanet olası!”

Bunları söyleyen arabacı sonra birden döndü ve gözlerini Tonya’ya dikip bozuk Rusçasıyla konuşmaya başladı:

“Senin kafa nasıl çalışıyor hanım, sana bir şey öğretmemiş miyim, nerden çıktın sen böyle? Bakıyorum da safın tekisin, kızım. Yer yarılsa içine girsem, tanıdım işte! Tanıdım! Pörtleklerime inanamıyorum, tıpkı Grigov. (Yaşlı adam pörtlek sözcüğüyle gözlerini, Grigov ile de Kruger’i

kastediyordu.) Torunu olabilir misin acaba? Grigov'u ben tanımaz olur muyum hiç? Onunla bir ömür geçirdim, yanında dirseklerimi çürüttüm. Her karış toprağında çalıştım, iş öğrendim. Demircilik de yaptım, tahıl da öğüttüm, atlarla da ilgilendim. Hadi ama canlan biraz, gene durdu, bacaksız! Deh! Çinli melekler mi sana dur diyor, ha?

Oturmuş, hangi Baküs diye bakıyorsun, demirci mi diyorsun. Safsın sen anacık, gözlerin güzel ama aptalın tekisin. Senin Baküs'ün lakabı Postanogov'du. Demir bağırsak Postanogov, yıllar önce göçüp gitti, mezarı boyladı. Bize ise Mehonoşinler derler. Tamam adaşız onunla ama o kadar işte. Her duyduğun adı aynı adam sanma."

Yaşlı adam bu sözlerin ardından, kendine özgü sözcükler kullanarak yolcularına Samdevyatov'dan daha önce tanıdıkları Mikulitsinleri anlatmaya başladı. Mikulitsin'e Mikuliçem, karısına ise Mikuliçna diyordu. Şimdiki karısı için "ikinci nikâhlısı" tabirini kullanıyor, ilk karısını ise "rahmetli, ilki" diye anıyor, melek olarak tanımlıyordu. Laf partizanların lideri Liberi'ye geldiğinde, Moskova'da hiç tanınmadığını, ondan ve Orman Kardeşleri'nden söz edilmediğini öğrendi ve asla gerçek olamayacağını düşündüğü bu durum karşısında "Nasıl hiç mi işitmediniz? Orman Yoldaşları'nı da mı? Ah, Çinli melekler, bu Moskovalıların kulakları sağır mı olmuş, ne?" diyerek isyan etti.

Artık akşam oluyordu. Önlerindeki her şey biraz daha uzuyor, kendi gölgeleri önden önden koşuyordu. Geniş bir düzlüktü yolları. Orada burada, uzun dallarının ucunda çiçekler açmış çeşitli çalı demetleri görülüyordu. Aşağıdan, topraktan yansıyan batmakta olan güneşin ışıklarıyla aydınlanan bu çalı kümeleri, hayali bir şekilde büyüyüp tarlalara dikilen korkuluklara benzemişti.

Ova ilerde, yolun sonunda yükselen tepelerle birleşiyordu. Uzaktan orada yola engel bir dere ya da geçit varmış gibi görünüyordu.

Gökteki bulutlar köy yoluna açılan sınırı oluşturmuştu.

Tepede beyaz, tek katlı, ince uzun yapıda bir ev göründü.

"Yukarıdaki kuleyi görüyor musun? Senin Mikuliç'le Mikuliçina'nın yeri. Aşağıdaki vadi de Şutma denilen yer" dedi arabacı.

Birbiri ardına vadide yankılanan iki el ateş sesi duyuldu.

"Bu da ne böyle? Partizanlar olmasın, dede? Bize mi ateş ediyorlar? "

"İsa akıl fikir versin size. Ne partizanları? Mikuliç kurtları korkutmak için ateş ediyor."

9

Mikulitsinlerle ilk karşılaşmaları avluda, eskiden idari birim olarak kullanılan küçük yapının önünde gerçekleşti. Ortalığa önce yoğun bir sessizlik hâkim oldu, ardından gürültü patırtı koptu. Tatsız bir sahneydi yaşanan.

Mikulitsin'in karısı Yelena Proklovna ormanda yaptığı akşam yürüyüşünden dönüyordu. Bir ağaçtan diğerine geçen akşam güneşinin ışıkları kadının yüzünde tıpkı saçları gibi altın rengi iz bırakmıştı. Kadının üstünde ince, yazlık giysiler vardı. Yürümekten kızarıp terleyen yüzünü mendiliyle siliyordu. Sırtında sallanan hasır şapkasının ipi boynunda asılıydı. Karşıdan gelen kocası, elinde tüfeğiyle vadiden dönüyordu. Aklında, ateş ettiği sırada tutukluk yapan tüfeğini temizleme işi vardı.

İşte tam o sırada, hiç beklenmedik bir biçimde Baküs'ün arabası avlunun taşlarında takırdayarak getirdiği hediyeyle ortaya çıktı.

Hemen ardından diğerleriyle birlikte arabadan inen Aleksandr Gromeko, şapkasını kâh başına takıp kâh çıkartarak, duraksaya duraksaya ilk açıklamayı yaptı.

İlk birkaç dakika ev sahiplerinin şaşkınlıkları ve içinden çıkılmaz bir duruma düştükleri, bahtsız konukların ise utançtan kahroldukları anlaşılmadı.

Herhangi bir açıklamaya gerek olmadan Baküs, Nuşa ve Saşa bile durumu anlayabiliyorlardı. Ortamdaki ağır hava, güneşin altın renkli ışıklarına, Yelena'nın etrafında uçuşup yüzüne, boynuna konan sineklere, kısrak ve taya bile yansımıştı.

Sonunda sessizliği bozan Averkin Stepanoviç Mikulitsin oldu: "Anlamıyorum, hiçbir şey anlamıyorum ve asla da anlamayacağım. Ne yani, burası güney mi de kalkıp geldiniz? Beyazlar mı yönetimde burada, yoksa buğday cenneti mi? Neden ille burayı tercih ettiniz, sizi buraya, bizim yanımıza çeken şey ne?"

"Bunun kocama nasıl bir sorumluluk yükleyeceğini düşünüp düşünmediğinizi merak ediyorum doğrusu."

"Sen karışma Lenacığım, duyuyorsunuz değil mi? Karım tamamen haklı. Bu durumun benim başıma ne işler açacağını düşündünüz mü?"

“Aman Tanrım, siz bizi yanlış anladınız. Öyle olur mu? Bizim dediğimiz küçücük, kayda değer olmayan bir yer. Size zarar verecek, huzurunuzu bozacak bir şey istemiyoruz. Kenarda köşede yıkıntılar içinde boş kalmış bir yerden söz ediyoruz. Kimsenin işine yaramayan, ekip biçebileceğin bir karış bir yer. Biraz da ormandan odun alırız, kimse görmez. Yoksa öyle sizi rahatsız edecek çok bir isteğimiz yok.”

“Evet ama koca dünyada niye biz? Bu şerefi bize vermenizin nedeni ne, niye başkaları değil?”

“Biz sizi tanıyoruz ve sizin de ailemizi tanıdığınızı ümit ettik. Siz bize, biz size yabancı değiliz.”

“Kruger ile akrabalığınızdan mı söz ediyorsunuz? Nasıl oluyor da bu zamanda, böyle konuları dile getirebiliyorsunuz?”

Averkin Stepanoviç geriye taranmış saçı, yüz hatlı, geniş sırtı, kuvvetli bacakları olan bir adamdı. Yazları kuşak bağladığı gömlekler giyiyordu. Eski zamanlarda asiler bu tarzda dolaşırlardı. Şimdilerde ise uzatmalı öğrenciler, hayalperest ruhluların tipi böyleydi.

Gençliğini özgürlük hareketine, devrime adamıştı. Devrimin gerçekleşmesine kadar yaşamayacağından ya da devrimin ılımlı yanının radikal ve kanlı hırsları tatmin edemeyeceğinden korkardı. Sonunda, devrim, kendisinin bütün cesur öngörülerini altüst ederek gerçekleştiğinde, doğuştan emekçi Averkin de ilk kurulan işletmelerden olan “Svyatogor Bogatır”ın işçileri kontrol eden fabrika komitesine seçilmişti. Ama kendini, yapması gereken işler yerine, menşeviklerin peşi sıra köyden kaçan işçilerin boşalttığı köyde fasulyelerin arasında bulmuştu. Şimdiyse bu saçmalık, Kruger’in bu davetsiz akrabaları ona kaderin bir cilvesi olarak görünüyor ve sabrını taşıran son damla olarak karşısında duruyorlardı.

“Aman ne âlâ. Akıl almaz bir şey. Varlığınızla benim için nasıl bir tehlike oluşturduğunuzu, beni nasıl bir duruma düşürdüğünüzü anlamıyor musunuz? Evet, evet, aklımı yitirmiş olmalıyım. Hiçbir şey anlamıyorum, anlayacağım da yok.”

“Siz olmadan da bizim burada topun ağzında olduğumuzu düşündünüz mü acaba?”

“Dur Lenacığım. Karım tamamen haklı. Siz olmadan da buradaki durumumuz hiç iç açıcı değil. Yaşam berbat, tımarhane gibi ortalık. İki ateşin ortasındayız, çıkış yolumuz yok. Bir taraftan köpekler saldırıyor, niye oğlun kızılların tarafında, bolşevik, halkın sevgilisi diye. Diğerlerini benim

Kurucu Meclis'e seçilmiş olmam rahatsız ediyor. Kimseye yaranamıyorum, elim kolum bağlı kalıyor. Şimdi bir de siz çıktınız başıma. Sizin yüzünüzden kurşuna dizilmek pek eğlenceli olacak."

"Neler söylüyorsunuz? Kendinize gelin lütfen! Tanrı aşkına!"

Bir süre sonra öfkesi geçen Mikulitsin yumuşadı. "Hadi artık, avluda dikilmeyelim böyle. İçeride devam edelim" dedi ve ekledi: "Peki, artık ne yapalım. Bizi nelerin beklediğini kestiremiyorum ama gizemlerin gizli sessizliğinin karanlığından ancak kederli şeyler çıkar. Öte yandan biz de ne yeniçeriyiz ne de vicdansız insanlarız. Sizi Mihail Potanıç'ın kucağına, ormana atacak halimiz yok. Lena, düşündüm de, çalışma odasının yanındaki palmiyeli odaya yerleşsinler. Sonra nerede yaşayacaklarına bakarız. Biz onlara, herhalde, bahçedeki evi veririz. Lütfen içeri geçin, eve buyrun. Baküs, eşyaları taşı. Yardım et yolcularına."

Kendisine denileni yapmaya koyulan Baküs, bir yandan da söylenip duruyordu: "Kutsal bakireler adına! Zavallı insanlar. Yalnızca birkaç çıkınları var bunların, eşya adına bir şeycikleri yok."

10

Akşam epey ilerlemiş, hava soğumuştu. Konuklar ellerini yüzlerini yıkayıp temizlendiler. Kadınlar, gelenlere ayrılan odayı düzenlemeye girişti. Çocukça konuşmasıyla büyükleri kendine hayran bırakıp çevresindekilerin ilgisini toplayan ve bu nedenle aralıksız konuşmaya alışkın Saşa, o gün hiç havasında değildi. Gevezelikleri etraftakilere sevimli gelmiyor, ilgi çekmiyordu. Kara tayı eve almadıkları için mutsuzdu. Bir de üstüne üstlük haşarılıklarına son vermesi için onu azarladıklarında, yaramaz ve söz dinlemez bir çocuk olduğu için, doğumunda aldıklarını hayal ettiği çocuk dükkânına geri gönderecekleri endişesiyle hüngür hüngür ağlamaya başladı. Bir yandan da korkusunu içtenlikle çevresindekilere bağırarak söylüyordu. Ne var ki bu sevimli saçmalıkları da kimseye sempatik gelmedi. Büyükler, yabancı bir evde olmanın çekingenliğiyle telaşlı hareketlerle kendi işlerini yapıyorlardı. Saşa da, dadıların dediği gibi, bu duruma alınıp herkese küstü. Sonunda güçlükle onu doyurup uyutabildiler. Mikulitsinlerin Ustinyası da Nuşa'yı hem yemek yedirmek ve hem de evin girdisini çıktısını anlatmak için yanına çağırdı.

Ev sahipleri Antonina Aleksandrovna ile beyleri çay içmeye çağırdılar. O arada, Aleksandr Aleksanroviç ile Jivago kısa bir süreliğine dışarı çıkmak için izin isteyip biraz temiz hava almak için kapının önüne çıktılar.

“Ne kadar da çok yıldız var” dedi Aleksandr Aleksandroviç.

Dışarısı kapkaranlıktı. Aralarındaki mesafe iki adım olmasına rağmen kayınpederle damat birbirlerini seçemiyorlardı. Arkalarındaki camdan gelen ışık vadiye yansıyordu. Islak soğuğun karanlığında ışığın üçgeninde kalan alanda çalı ve ağaçlarla birlikte, ne olduğu belli olmayan bazı figürlerin gölgesi görünüyordu. Aydınlık şerit sohbet edenlere ulaşamamış aksine onların etrafını iyice karanlık yapmıştı.

“Yarın sabahtan bize vereceğini söylediği eve bakalım. Yaşanacak gibi bir yerse hemen tamir ederiz. Biz o işlerle uğraşırken zemin de düzelir, toprak ısınır. Biz de o zaman vakit kaybetmeden hemen ekim işlerini yaparız. Lafın arasında bize patates tohumu sözü de verdi gibi geldi bana. Yoksa yanlış mı işittim?”

“Verdi, verdi. Başka tohumlar da vereceğini söyledi. Kulaklarımla işittim. Sözünü ettiği evi biz gelirken, parktan geçtiğimizde gördük. Nerede biliyor musunuz? Bu asıl evin arkasında, aşağıda kalıyor. Bu ev taş ya, o ahşap. Arabada size göstermiştim, hatırladınız mı? Bahçeyi de orada yapabiliriz. Uzaktan gördüğüm kadarıyla orada eskiden çiçek tarhları varmış gibi geldi bana. Belki de yanılıyorumdur. O hatları açıp ortaya çıkarmalı, önceden ekildiğinde gübrelemişlerdir herhalde, toprak humusludur.’’

“Yarın bakarız. Bilmiyorum. Toprağı otlar sarmıştır herhalde ve korkunç derecede serttir. Zamanında konakta bir sebze bahçesi de vardı mutlaka. Belki de hâlâ bir yerlerde, çoraklaşmış duruyordur. Yarın hepsini anlarız. Sabahları hâlâ ayaz oluyordur buralarda. Gece dona çekeceği belli. Artık buraya, yerimize varmış olmamız ne mutluluk. Bunun için birbirimizi tebrik edebiliriz. Burası çok güzel. Ben beğendim.”

“Çok iyi insanlar. Özellikle de adam. Kadın biraz tuhaf. Kendinde beğenmediği, hoşuna gitmeyen tarafları var gibi. Bu da onu sevimsiz yapıyor, çenesine vuruyor. Dış görünüşüyle ilgi çekme telaşına düştükçe bıraktığı olumsuz etki artıyor. Şapkasını çıkarmayı unutup omuzlarında taşıması da garipliğinden değil. Tam da ona göre bir hareket.”

“İçeri girelim mi artık? Epey uzun kaldık dışarda. Ayıp olmasın.”

Ev sahipleri ile Tonya Aleksandrovna'nın, üstünde lamba asılı yuvarlak masada semaverin başında oturdukları aydınlık yemek odasına geçmek için kayınpederle damat karanlık çalışma odasına girdiler.

Odanın duvarını boydan boya kaplayan pencere vadiye bakıyordu. Karanlık basmadan önce doktor ilk kez bu odaya girdiğinde, Baküs'ün onları getirdiği yolun göründüğünü fark etmişti. Gene o zaman, çizim masasına benzeyen geniş bir masanın camın önünde durduğunu görmüştü. O da bütün duvarı kaplamıştı. Üzerinde ise boylu boyunca duran bir av tüfeği vardı.

Bir kez daha çalışma odasından geçen Yuri Andreeviç geniş manzaralı pencereyi, masanın büyüklüğünü ve konumunu, gereği gibi döşenmiş mekânın genişliğini gene kıskançlıkla fark etti. Aleksandr Aleksandroviç'le birlikte yemek odasına girip masanın başına geldiklerinde ev sahibine ilk kez taşkınlık gösterip ''Ne kadar güzel bir yeriniz var. Hele çalışma odanız büyüleyici, insanı çalışmaya teşvik ediyor, ilham verici bir yer" dedi.

"Çayınız fincanda mı olsun, bardakta mı? Açık mı yoksa koyu mu seviyorsunuz?"

"Yura baksana, Averkin Stepanoviç'in oğlu küçükken yapmış bu stereoskopu."

"O hâlâ küçük, Sovyet yönetimi için Komuç'la savaşıyor olsa da henüz büyümedi."

"Kiminle dediniz?"

"Komuç'la."

"Onlar kim?"

"Geçici Sibirya Hükümeti'ne bağlı ordu. Geçici hükümetin kalıcı olması için mücadele ediyorlar."

"Bütün gün oğlunuz hakkında övgü dolu sözler duyduk. Onunla ne kadar gururlansanız azdır."

"Bunlar Ural manzaraları, iki katı büyütülmüş, stereoskopik, bunlar da oğlumun işleri, kendi yaptığı objektifle çekti."

"Hamuru sakarinle mi açtınız? Çok lezzetli kurabiyeler."

"Ne diyorsunuz kuzum? Bu ücra köşede ne sakarini? Nereden bulalım? Gerçek şeker. Çayınıza da şeker koydum, yoksa fark etmediniz mi?"

“Evet, gerçekten de. Fotoğraflara dalmışım. Sanırım çay da doğal, değil mi?”

“Elbette, bitki çayı.”

“Nereden buldunuz?”

“Sihirli lambadan. Bir tanıdığımız getiriyor. Günümüzün işadamı. Oldukça solcu. Bölge Sovyet Tarım Kooperatifi’nin resmi temsilcisi. Şehre götürmek için bizden odun alıyor, bize de dostluk adına buğday, yağ, un gibi malzemeler getiriyor. Siverka (kadın kocası Averkin’e böyle hitap ediyordu), Siverka gevrek tabağını uzatır mısın bana? Şimdi söyleyin bakalım bana, Griboyedov ne zaman öldü?”

“1795’te doğmuştu, sanırım. Ama ölüm tarihini tam olarak anımsamıyorum.”

“Bir çay daha?”

‘‘Hayır, teşekkür ederim.”

“Bu sefer şöyle bir şey sorayım. Söyleyin bakalım, Nijmegen Anlaşması hangi ülkeler arasında ve ne zaman imzalandı?”

“Lenacığım, konukları rahatsız etme. Bırak da insanlar yol yorgunluğunu atsınlar üstlerinden.”

“Bir de kaç çeşit mercek olduğunu merak ediyorum, sayabilir misiniz bana? Bir de hangi durumlarda gerçek görüntü alınıp hangi durumlarda ters olduğunu söyleyin.”

“Bu kadar geniş fizik bilgisini nerede öğrendiniz?”

“Yuryatin’de mükemmel bir matematik öğretmenimiz vardı. İki ayrı okulda, erkek lisesinde bir de bizimkinde ders verirdi. Bir anlattı mı, tam anlatırdı! Tanrı gibi! Neredeyse çiğneyip çiğneyip ağzımıza verirdi. Antipov’du adı. Buralı bir kadınla evliydi. Bütün kızlar onun için ölüp biterdi, hepsi âşıktı ona. Gönüllü olarak savaşa gitti, bir daha da dönmedi, vurulup ölmüş. Korniser Strelnikov’un, ilahi güçlerin gücüyle, hortlayan Antipov olduğunu söyleyenler var. Efsane tabii bu. Ama çok benziyor. Gene de kim bilebilir ki? Her şey olabilir. Bir fincan daha?”

Dokuzuncu Bölüm

Varıkino

1

Kış gelip de boş zamanları çoğaldığında Yuri Andreeviç çeşitli notlar yazmaya başladı. Defterine ilk olarak *"Yazın sürekli Tyutçev ile birlikte söylemek istediğim dizeler vardı"* ifadesini kaydedip şairin bir dörtlüğünü en başa yazdı:

Ne güzel bir yaz bu, ne güzel!
Sanki bu, büyülü bir hak ediş,
ve sorarım nasıl elde ettiğimizi
ordan mı, burdan mı nereden diye?

Sonra anı defterine yazmayı sürdürdü:

Gerçek bir ana gibi kendi benzerlerini yeniden ve yeniden dünyaya getiren evrenin kurucusuna öykünüp gün doğumundan batımına dek kendin ve ailen için çalışmak, bir ev kurmak, ürün almak için toprağa emek vermek, Robinson gibi kendi dünyanı kurmaya çabalamak ne büyük saadet!

İnsan el emeği, beden gücüyle toprakla uğraşıp odun keserken; önüne fiziksel olarak yapabileceği, altından kalkabileceği hedefler koyuyor. Bunlara ulaşıp mutlulukla başarı hissini ödül olarak yaşadığı zamanlarda, altı saat boyunca aralıksız olarak balta sallayıp bir şeyler kestiğinde, tertemiz havanın insanı sarıp sarmaladığı açık havada toprağı kazdığında insanın kafasından ne kadar çok düşünce geçiyor, aklına ne kadar çok yeni fikir geliyor. Bunlar; bu fikirler, tahminler, öngörüler kâğıda dökülemeden, akla geldikleri hızda unutuluyor. Ama asla kaybolmuyor, birer kazanç olarak kalıyor. Şehirli münzevi, yıpranmış sinirlerini, kaybolan hayal gücünü koyu kahve ya da tütünle iyileştirmeye çalışıyorsun, güçlü uyuşturucunun içten duygularda ve güçlü sağlıkta düğümlendiğini bilmiyorsun.

Konuyu daha ileri götürüp Tolstoy'un basite indirgeme ve toprak konularındaki söylemlerini yinelemeyeceğim. Sosyalizmin tarım sorununa bakışı üzerinde kendimce düzeltmeler yapmıyorum. Ben yalnızca meseleyi ortaya koyuyorum, bizim tesadüflerle yönlenmiş kaderimizi sistemleştirmek değil niyetim.

Bizim örneğimiz tartışmalı, bir sonuca varmak için uygun değil. Farklı dinamikleri olan bir sistem geliştirdik. İşletmemizin küçük bir kısmını, kendi gücümüzle yetiştirmek zorunda olduğumuz sebze ve patates üretimimiz oluşturuyor. Geri kalanların tümünü başka kaynaklardan temin ediyoruz.

Bizim toprağı kullanmamız yasalara aykırı. Yasa dışı bir şekilde devlete bildirimi yapılmıyor. Ormandan odun alıyor olmamız hırsızlık. Kestiğimiz ağaçların eskiden Kruger'e ait olması, devletten mal çalmaktan bizi kurtaracak bir gerekçe değil. Mikulitsin'in de aynı tarzda yaşıyor olması ve bizim durumumuzu örtbas etmesi, yaşadığımız yerin şehre uzaklığı ve şans eseri henüz şehirdekilerin bizden haberleri olmaması sayesinde yaşayıp gidiyoruz.

Artık tıbbi çalışmalar yapmıyorum, özgürlüğümün sınırlanmaması için doktor olduğumu söylemiyorum. Ama her zaman, uzak köşelerde bir yerde Varıkino'ya bir doktorun taşındığını söyleyen iyi yürekli insanlar oluyor ve onu dinleyen birileri doktora bir şey danışmak için ellerinde bir tavuk, yumurta, yağ ya da benzeri bir şeylerle otuz verst yol katedebiliyorlar. Gelenlerden muayene ücreti almayı reddedersem, öğütlerimi dinlemiyorlar. Karşılıksız yapılan işin doğruluğundan kuşku duyuyorlar. Bu durumda, doktorluktan da bir gelirimiz olduğunu söyleyebiliriz. Ama asıl dayanağımız Mikulitsin ve Samdevyatov.

Samdevyatov akıl almaz derece çelişkilerle dolu bir insan. Devrimi içtenlikle destekliyor, Yuryatin Şehir Komitesinin ona gösterdiği güveni tamamen hak ediyor. Aslında yetkilerini kullanarak Varıkino ormanlarının kullanım hakkını alıp Mikulitsin'e ve bize bir açıklama yapmasına gerek kalmadan bütün odunu götürebilir. Biz

kılımızı bile kıpırdatamayız. Diğer yandan, istese kolaylıkla devletin bütün parasını cebine indirebilir, kimsenin gıkı bile çıkmaz. Ne rüşvet vermek ne de bir şey paylaşmak zorunda olduğu insanlar var. Hal böyleyken bizi düşünmesi, Mikulitsin'e ve çevredeki herkese destek olmak için çırpınmasının anlamı ne? Örneğin, Torfyannaya istasyon müdürüne niye yardım ediyor? Sürekli olarak bir yerlere gidiyor, bir şeyler bulup oraya buraya götürüyor, ortalığı düzeltip "şeytanlara" laf anlatıyor.

Dostoyevski ve Komünist Manifesto *onun için aynı derecede önemli. Samdevyatov yaşamını bu kadar karışık bir hale getirmese sıkıntıdan patlar gibi geliyor bana.*

2

Daha sonraki günlerde doktor defterine tekrar yazdı:

Anna Gromeko'nun çocukluğunda, Krugerlerin hizmetlileri, idari çalışanları ve dadıları için yapılan ana binanın arkasındaki ahşap iki odalı müştemilata yerleştik.

Geldiğimizde burası köhnemiş bir haldeydi. Oldukça hızlı tamir ettik. İşten anlayan insanların yardımı sayesinde sobayı iki odayı da ısıtacak şekilde yeniden kurduk. Bu konumunda evin tamamını eskisinden daha iyi ısıtıyor.

Bahçenin bu köşesinde etrafı saran otlar, eski plana göre ekili yerlerin izlerini tamamen yok etmişti. Şimdi kış gelip de ortalık çoraklaşınca, yaşayanlar kuruyup gidenlerin yerini almadığından, karın doldurduğu eski izler daha net ortaya çıktı.

Şansımız yaver gitti. Sonbahar oldukça kuru ve ılık geçti. Yağmurlardan önce, soğuklar tam bastırmadan, patatesleri toplayabildik. Mikulitsinlere borcumuzu ödedikten sonra yirmi çuval kadar da bize kaldı. Hepsini bodrumdaki kilere koyup üstlerini kuru ot ve eski battaniyelerle örttük. Tonya'nın kurduğu iki fıçı hıyar turşusu ve bir o kadar lahana turşusunu da kilere depoladık. Taze lahanaları çatal çatal çiftli olarak bağlayıp tavana astık. Havuçları kuru

toprakla örttük. Kilerde yeteri kadar pancar ve turp da var. Bunlardan başka evde koruduğumuz çok miktarda fasulye ve nohutumuz var. Samanlığa istiflediğimiz odunlarla bu kışı rahat çıkarırız. Sabahın erken saatinde, daha kış şafağı sökmeden elinde tuttuğun sönmeye yüz tutmuş mumun zayıf ışığında yavaşça kilerin oynak kapısını kaldırıp insanın burnunu kök, toprak ve kar kokusu ile dolduran ılık bodrum havasını soluklamayı seviyorum.

Bazen de samanlıktan çıkıyorsun, gün henüz ağarmamış oluyor. Kapı gıcırdıyor ya da istemeden hapşırıveriyorsun. Bazen de ayağının altında kar gıcırdıyor ve işte o anda ilerdeki sebzelikte karın altında kalmış lahana köklerini eşelemekle uğraşan tavşanlar ürküp karın düzgünce örttüğü yerleri bozarak hoplaya sıçraya kaçıyor. Ardından çevredeki köpekler birbirlerinin peşi sıra uzun uzun havlamaya başlıyor.

Son horoz daha önce ötmüş oluyor. Artık onların sesi çıkmıyor. Ortalık aydınlanmaya başlıyor. Uçsuz bucaksız karın üzerinde, tavşanlarınkinden başka, ipe dizilmiş gibi düzenli aralıklarla çukurlar bırakan vaşakların izi oluyor. Vaşaklar, kediler gibi patilerinin ucuna basarak yürüyorlar ve söylenilenlere bakılırsa bir gecede ciddi yol katedebiliyorlar. Bunları yakalamak için tuzaklar kuruluyor. Ama vaşakların yerine hep zavallı tavşanlar yakalanıyor.. Her tarafları karla kaplanmış, donmuş bir halde çıkarıyorlar onları tuzaklardan.

Önceleri, ilkbahar ve yaz döneminde her şey çok zordu. Gücümüzü tükettik. Şimdi, kış akşamlarında dinleniyoruz. Samdevyatov'un bize bulup getirdiği gaz sayesinde yaktığımız lambanın etrafında toplanıyoruz.

Kadınlar dikiş ya da örgüyle uğraşırken ben ya da Aleksandr Aleksandroviç yüksek sesle kitap okuyoruz. Bir yandan da sobamız yanıyor.. Eskinin deneyimli soba yakıcısı olarak bu işten ben sorumluyum, ısı kaybını önlemek için kapağı zamanında kapıyorum. Ateşe engel olan ıslak bir parça odun olursa, duman içindeki odunu alıp koşar adım

dışarı çıkıyor, onu karların üzerine uzağa fırlatıyorum. Yüksekte kıvılcımlar çıkararak, kızgın bir meşale gibi havada yol alan odun parçası, beyaz kare mendiller örtülü gibi duran, uyuyan bahçenin karanlık bir köşesini aydınlatarak bir kar tepesine düşüyor ve cızırtıyla sönüyor. Sürekli Savaş ve Barış'ı, Yevgeni Onegin'i *ve Puşkin'in diğer şiirleri ile Stendhal'ın* Kırmızı ve Siyah*'ını, Dickens'in* İki Şehrin Hikâyesi'ni *ve Kleist'ın kısa hikayelerini Rusça çevirilerinden okuyoruz.*

3

İlkbahar yaklaşırken doktor defterine bu kez de şöyle yazdı:

Bana kalırsa Tonya hamile. Bunu ona da söyledim. Kendi bana inanmıyor ama ben eminim. Henüz daha tartışmasız belirtiler ortaya çıkmamış olsa da şimdi tespit ettiklerim beni yanıltıyor olamaz.

Hamile kadınların yüzü değişiyor. Tonya'nın çirkinleştiğini söylemek doğru olmaz. Ama onun eskiden özen gösterdiği dış görünümü değişti, artık onu kontrol edemiyor. İçinde taşıdığı canın yönlendirmesine göre hareket ediyor, artık bundan sonra da kendi gibi olamayacak. Kontrolünden çıkan bu kadın görüntüsü kendisinin istemediği fiziksel değişimlere neden oluyor. Yüzü canlılığını yitiriyor, derisi solgunlaşıp başka türlü oluyor, gözleri daha değişik parlıyor. Bütün bunlarla baş etmesi mümkün olamadığı için o da kendini bırakıyor.

Biz Tonya'yla hiçbir zaman birbirimizden uzak olmadık. Ama bu son bir yıllık mücadele dönemi bizi iyice birbirimize yaklaştırdı. Bu süre içersinde Tonya'nın ne kadar eli çabuk, kuvvetli ve yıkılmaz olduğunu fark ettim, işleri yaparken zaman yitirmemek için ne kadar bilinçli planlama yapabildiğini gözlemledim.

Her hamileliğin temiz ve saf olduğunu düşünmüşümdür, Meryem Ana'yla ilişkili olan bu düşüncemde analık duygusunun temel felsefesi yatıyor.

Doğuran her canlıyı bir yalnızlık duygusu sarar, kendi kendine geliştirdiği bir terk edilmişlik duygusu kaplar içini. Sanki erkeğin bu oluşumda katkısı o kadar yoktur ki bu çok önemli olan anda ortaya çıkıveren şey gökten inmiştir.

Kadın, neslinin devamını yeryüzüne getirenin salt kendisi olduğunu düşünür ve ikinci aşamada bebeğin varlığını nasıl ve nerede sürdüreceğine, beşiği koyacağı en sessiz ve güvenli yerin neresi olduğuna kendisinin karar vermesi gerektiğine inanır. Ve çocuğunu dingin bir huzur içinde kendi elleriyle besleyip büyütür.

Herkes Meryem Ana'ya sığınır, "Kutsal Meryem, Tanrı'nın annesi, bizim için dua et" der. Onun ağzından "ruhum, kurtarıcım Tanrı sayesinde sevinçle coşar. Çünkü O, sıradan biri olan kuluyla ilgilendi. İşte, bundan böyle bütün kuşaklar beni mutlu sayacak" diyen ayet dökülür. Burada Meryem kendini yücelten evladını anlatır. ("Çünkü Güçlü Olan benim için büyük işler yaptı.") Meryem'in şanı oğludur. Bunu her kadın söyleyebilir. Kadının Tanrı'sı çocuğundadır.

Yüce insanların anneleri bu duyguyu tatmış olmalılar. İstisnasınız bütün yüce insanların anneleri. Yaşamın sonradan kandırması ise onların suçu değildir.

4

Sürekli Yevgeni Onegin *ve Puşkin'in diğer eserlerini okuyoruz. Dün Samdevyatov geldi, armağanlar getirmiş. Lezzetli şeyler yedik, karanlıktan kurtulduk. Sanat sohbetimiz bitmek bilmedi.*

Eskiden beri sanatın sınırsız sayıda kavram ve dalı kucaklayan bir olgu olmasının aksine daha dar ve belirgin odaklı olduğunu düşünürüm. Sanat, bir eseri oluşturan, gerçeklerle yoğrulmuş ona güç katan kavram ve içerik unsurlarıdır. Hiçbir zaman sanatın bir disiplin ya da şekillendirilen bir biçim olduğunu düşünmedim. Daha çok gizemli olduğuna ve kısmen içerikle örtülü olduğuna

inandım. Böyle olduğunu gün gibi açık bir şekilde biliyorum, iliklerimde hissediyorum bunu ama nasıl açıklayacağımı, düşüncelerimi nasıl dile getirebileceğimi biliniyorum.

Eserlerin bize hitap şekilleri farklıdır. Dile getirdikleri görüşleri, biçemleri, konuları ve kahramanlarıyla bize ulaşırlar. Aslında sanat bunların özündedir. Suç ve Cezanın sayfalarındaki sanatın etkisi, Raskolnikov'un işlediği cinayetten daha sarsıcıdır.

Binlerce yıllık süreçte sanata Antik, Mısır, Yunan ya da bizimki denmiş olsa da aslında hepsi aynıdır. Ancak tek bir sanattan söz edilebilir. Parçalanması mümkün olmayan sözcüklerin geniş kapsamlı anlamlarında yaşamı doğrulayan bir fikir bütünlüğüdür sanat. Bu sanat, bütün gücüyle ruhların ve yansımaların özü olarak karşımıza çıkar.

5

Biraz üşütmüşüm, öksürüyorum ve herhalde ateşim de var. Bütün gün nefesim tıkandı, boğazımda bir yumruk var sanki. Durumum kötü. Bunlar aortta bir sıkıntı olduğunun belirtileri. Hayatı boyunca kalp hastalığı çeken zavallı annemden miras bir derdin ilk işaretleri. Doğru olabilir mi? Bu kadar erken mi? Öyleyse bu dünyada çok da kalıcı değilim demektir.

Odada hafif bir karbon kokusu var. Ütü yapıldığının işareti bu. Çamaşır ütülüyorlar, henüz alev almamış sobadan kızgın bir kömür parçası alıp ütünün, kapağı çene gibi yerine kapanan haznesine koyuyorlar. Bu bana bir şey anımsatıyor. Ne olduğunu çıkartamıyorum bir türlü. Hastalık belleğimi etkiliyor.

Güzel olaylardan söz edeyim. Samdevyatov kaliteli sabun getirdi, evde genel temizlik var ve bu nedenle Saşa'yla iki gündür ilgilenen yok.

Ben yazı yazmaya oturduğumda masanın altına giriyor, ayaklarımı koyduğum tahtaya kızak gibi oturup her

geldiğinde onu kızakla gezdiren Samdevyatov'u taklit ederek beni uzaklara götürüyormuş gibi yapıyor.

İyileşir iyileşmez şehre gitmeliyim, bölgenin etnografik yapısı ve tarihiyle ilgili bir şeyler okumak istiyorum. Dediklerine göre şehir kütüphanesi mükemmelmiş, zengin koleksiyonlar bağışlanmış zamanında. Yazmak istiyorum. Acele etmeliyim. Bir bakacağız, bahar gelmiş. O zaman ne yazmaya ne de okumaya zamanım olacak.

Başımın ağrısı gittikçe artıyor. Gece iyi uyuyamadım. İnsanın uyandığı anda hemen unuttuğu cinsten kötü bir düş gördüm. Rüyayı hatırlamıyorum ama uyanmama neden olan şeyi anımsıyorum. Havada çınlayan bir kadın sesi uyandırdı beni. Bildiğim bir sesti. Bu yorgunluktan cansızlaşmış, boğuk, içten gelen sesin sahibinin kim olabileceğini bulmak için şimdiye kadar tanıdığım bütün kadınları aklımdan geçirdim. Hayır, hiçbiri değildi. Belki de Tonya'nın olabileceğini, artık çok alıştığını için sesini tanıyamadığımı düşündüm. Karım olduğunu unutup görüntüsünü beynimden silmeye çalıştım. Böylelikle eğer gerçekten oysa anlayabilecektim. Ama o da değildi. Ne yazık ki kimin sesiyle uyandığımı çıkaramadım.

Rüya görme konusuna gelince, insanın gündüzki koşuşturma içersinde çok etkisinde kaldığı şeyleri düşünde gördüğüne inanması oldukça hoş bir düşünce. Benim bu konudaki saptamalarım tam tersi yönde.

Gündüz üstünkörü yaşadığımız olayların, aklımızdan gelip geçen düşüncelerin, yürekten değil öylesine ağzımızdan dökülen sözlerin, geceleri rüyaların konusu olarak kanlanıp canlanmış bir şekilde, gündüz ki umarsızlığımızın intikamını almak üzere düşlerimize geldiklerine pek çok kez şahit oldum.

6

Gece ayaz ve gökyüzü parlak. Alışılmışın dışında bir aydınlık ve görüş açıklığı var. Ayaz toprak, hava, ay ve yıldızları soğuk nefesiyle birbirlerine sımsıkı bağlanmış. İki yanındaki ağaçların keskin gölgeleri parktaki yola vuruyor. İnsan

sürekli oradan buradan çıkan koyu figürlerin yolda hareket ettiği izlenimine kapılıyor. Kocaman yıldızlar, mavi camdan sokak lambaları gibi dalların arasından sarkıyor. Yıldızlarla kaplı gökyüzü, yaz mevsiminin papatya tarlasını anımsatıyor.

Akşamları Puşkin sohbetlerimize devam ediyoruz. Lise Yılları[57] *şiirlerinin birinci cildini bitirdik. Şiirde vezin ölçüsü ne kadar da önemliymiş!*

Arzamas[58] şiirleri, büyüklerinden geri kalmamak, onların gözlerini boyamak için gençliğin verdiği sınır tanımazlıkla alegori, kibir, fütursuzluk, keyfilik ve sahte bir sağduyuyla dolu uzun dizeler. İlk dönem şiirlerinde tek tük görülen kısa dizeler, daha sonraki Kişinev döneminde kendilerini bulup geleceğin Puşkin'inin sinyalini vermişler.

Şiir, dışarının ışığını, havasını, bütün obje ve varlığıyla yaşamın gürültüsünü odaya taşıyan pencere gibi tıpkı. Dış dünyadaki nesneler, günlük yaşamı oluşturan parçalar, canlı-cansız bütün varlıklar, tümcenin bazı öğelerini kullanmaya gerek olmadan, bir şekilde sıkışıp bütünleşerek dizelerin içine giriyor. Puşkin'in sonradan geliştirdiği ünlü dörtlü uyak şeması, tıpkı çizme yaptırmak için ayak ölçüsü vermek ya da eli tam sarması için eldiven numarası belirlemek için kullanılan, ölçü birimleri gibi gerçek Rus yaşamının özünden alınmış. Nekrasov'un[59] üçlü ölçüsü, daha sonraki dönemlerde Rusya'nın sesi olan biri uzun biri kısa ritim ile mırıldandığı name olmuş.

7

Uğraştığım toprak işleri ve doktorluğun yanı sıra, bilimsel bir çalışma ya da sanatsal değeri olan bir eser yazarak, kalıcı bir şey yapmayı o kadar isterim ki.

Her insan, her şeyi sarıp sarmalayan, her şeyi hisseden ve her şeyi ifade edebilen bir Faust olarak doğar. O Faust'un bilim adamı olabilmesi için kendinden öncekilerin ve çağdaşlarının hatalarını özenle incelemesi gerekir. Bilimde

ilerleme, kemikleşmiş yanılgılar ve gerçek dışı teorilerinin çürütülmesi, etki-tepki yasasının işlemesiyle olur ancak. Faust'un sanatçı olması içinse, öğreticilerinin etkin örneklerini iyice incelemesi gerekir. Sanatta ilerleme çekim kuvvetiyle, ustalara öykünüp, onların izini sürerek hayranlık beslemeyle olur.

Günlük sorumluluklarımı yerine getirip doktorluk da yaparken yazmama ne engel olabilir? Günümüzde oldukça etkin ve yaygın olan sarsıcı ifadelerin yoksunluk ve aylaklık, kararsızlık ve değişimin aksine gelecek kıvılcımı, yeni bir dünya kurma ve insanlık ateşi olduğunu düşünüyorum. Bunları dinlediğimde öncelikli olarak hayal dünyasının ne kadar engin olduğunu düşünüyorum!

Gerçekteyse bu tam anlamıyla yetenek eksikliği.

Ancak bir dahinin eli değdiğinde basit şeyler efsaneye dönüşebilir.

Bu anlamda en iyi örnek Puşkin. Alın teri, görev bilinci, günlük adetleri nasıl da göğe çıkartmış! Şimdi sıradan olma, burjuvalık aşağılama olarak kullanılıyor. Puşkin günümüzün bu aşağılamasını öngörmüş ve "Soyağacım'ın satırlarında, "Ben burjuvayım, ben burjuvayım" demiş.

"Onegin'in Yolculuğu'ndaysa: "Artık idealim evlenmek, Arzum huzur bulmak, / Azıcık aşım, kaygısız başım" diye yazmış.

Rus edebiyatında artık en çok Puşkin ve Çehov'un çocuksu yanlarını seviyorum. İnsanlığın inancını kaybedişi ve bundan kurtulmak gibi konular karşısındaki ürkek ilgisizlikleri etkiliyor beni. Elbette üstesinden rahatlıkla gelebilecekleri konulardı bunlar ama hiçbir biçimde tevazularını elden bırakmak istemediler, böyle bir görev için sınırlarını aşmayı uygun görmediler! Gogol, Tolstoy, Dostoyevski ise bu sorunun çözümü için ölmeye hazırdılar, sürekli arayış içindeydiler, sonuçlar çıkartmakla uğraştılar. Bu ideallerin peşinde hayatın nasıl geçtiğini fark edemediler. Kendi yaşamları aktı gitti... Şimdi ise bu özel konular

herkesin bildiği ortak konuya dönüşüp olgunlaşmış elmaların ağaçtan toplanması gibi insanlığa mal olmuş.

8

Bahar kendini göstermeye başladı, ortalık ısındı. Takvimler oyun yapıyormuş ama aslında Paskalya bayramıymış gibi havada blini[60] *ve votka kokusu var. Uykulu güneş, bereketli gözlerle ormanda ışıldıyor, uykulu orman dikenden kirpiklerini kırpıştırıyor, vakit öğle olduğunda bereketli su birikintileri ışıldıyor. Esneyip gerinen doğa diğer tarafa dönüp tekrar uykuya dalıyor.*

Puşkin, "Yevgeni Onegin"*in yedinci bölümünde, baharı betimler, Onegin'in malikânesi, Lenski'nin mezarı, akan sular, dağlar şairin gözünden dizelerde ses bulur.*

Bülbül baharın sevgilisi,
Gece öter, coşar su sesi,
Ve kuşburnu çiçek açar.

Peki ama neden sevgili? Doğrusu betimleme son derece estetik ve yerli yerinde. Gerçekten de sevgili. Ayrıca, kuşburnuyla da kafiye oluşturmuş.[61] *Ses uyumu için "Blini" masallarında kullandığı betimlemeyi yineleyip "eşkıya bülbül" [solovey-razboynik] diyemez miydi?*

Varıkino'ya geldiğimizde bahar olmak üzereydi. Kısa sürede, Mikulitsinlerin evinin aşağısındaki Şutma ovası yeşillenmiş, özellikle mahlep ağaçları, ceviz ve kızılağaçlar tomurcuklanmıştı. Birkaç gece sonra da bülbüller ötmeye başlamıştı.

Gene bu cıvıltıyı ilk duyduğumda, bülbül ötüşünün diğer kuşlarınkinden böylesine farklı oluşuna şaşırdım. Doğa, bülbülün bu fasılalı ötüşüyle nasıl da benzersiz bir mükemmelliğe erişmiş. Ne kadar farklı ses değişimi oluyor ve nasıl da uzaklara ulaşıyor! Turgenyev'in bir eserinde bülbül

ötüşünü orman devinin kavalı, oynak bir cıvıltı diye yazdığını okumuştum. Her tarafları çiy ile kaplı çalıların sanki gıdıklanmışlar gibi silkelenip kendilerine gelmeleri karşısında bazen üç, bazen de sayısız titreşimli aceleci ve azla yetinmesini bilmeyen, büyüleyici "Tik-ik-ik-ik"lerle ötüyorlar. Kimi zaman da, gönülden çıkan, sanki uyandırmak için söylenen bir ricaymış gibi yankılanan iki titreşimli cıvıltıyla ötüp "A-çıl! a-çıl!" diyorlar.

9

Sonunda bahar geldi. Artık toprak işlerine hazırlanıyoruz. Günlük yazmaya zaman olmayacak. Oysa yazmaktan çok hoşlanıyorum. Gelecek kışa kadar ertelemem gerekecek.

Geçenlerde, bu sefer gerçekten Paskalya zamanıydı, yolların daha tamamen açılmadığı günlerden birinde, çamur ve sulara bata çıka kızaklı bir köylü geldi avluya. Onu kabul edemeyeceğim belli bir şeydi. "Uğraşma boşuna, dostum, artık doktorluk yapmıyorum. Ne gerekli ilaçlar ne de aletlerim var" dedim. Sanki böylelikle kurtulabilirmişim gibi. "Yardım et. Derim soyuluyor. Tanrı aşkına, deri hastalığına yakalandım."

Ne yapabilirdim? Katı yürekli bir insan değilim ki. Bakmayı kabul ettim. "Soyun" dedim adama. Muayene ettim ve "Sende lupus var" dedim. Bir yandan da göz ucuyla camdaki fenol şişesine bakıyordum. (Aman Tanrım, onu nereden bulduğumu sormayın, onu ve daha başka gerekli şeyleri! Hepsi Samdevyatov'dan tabii.) O arada bir baktım, kapının önüne yeni bir kızak daha geldi. İlk anda başka bir hasta olduğunu sandım. Ama hiç beklenmedik bir şey oldu ve kardeşim Yevgraf indi. Evde bir süre bir hareketlilik yaşandı, Tonya, Saşa, Aleksandr Aleksandroviç hepsi etrafını sardı.

İşim bittiğinde ben de onlara katıldım.

Sorular birbiri ardına geldi: Nasıl oldu da buraya geldin, neredeydin, neler yaptın? Her zamanki gibi, kaçamak

sözlerle hiçbir soruya tam bir yanıt vermeden tebessüm ve gizemle geçiştirdi.

Yaklaşık iki hafta konuğumuz oldu, sık sık Yuryatin'e gidip geldi bu süre içinde ve sonra sanki yer yarılmış da içine girmiş gibi ortadan kayboluverdi. Bizimle olduğu dönemde Samdevyatov'dan daha etkin olduğunu ama kardeşimin ilişki ve işlerinin diğerininkinden daha da anlaşılmaz olduğunu gözlemledim. Nereden gelmişti buraya? Bu gücün dayanağı neydi?

Ne işle uğraşıyordu? Ortadan yok olmadan önce ev ve tarla işlerimizi hafifletmek için bir şeyler yapacağına söz vermişti. Böylelikle Tonya, Saşa'nın eğitimine daha çok vakit ayırabilecek, ben de tıp ve edebiyat ile daha rahat ilgilenebilecektim. Bunu nasıl yapabileceği konusunda meraklanıp sormuştuk. Gene susmuş ve gülümsemişti. Ama bizi kandırmadığı ortaya çıktı.

Yaşam koşullarımızın gerçekten iyileşeceğinin belirtileri var.

Şaşırtıcı bir olay! Bu adam benim üvey kardeşim. Benimle aynı soyadını taşıyor. Ve doğrusunu söylemek gerekirse ben onu herkesten daha az tanıyorum.

Bu, onun zor durumda kaldığımda, dürüst zekâsı ve bütün zorlukların üstünden gelme becerisiyle, ikinci kez hayatıma girip bana yardım edişi. Belki de her varlığın, yaşamına girip etki eden insanlardan başka, karşılık beklemeden onu koruyup kollayacak gizemli bir görünmez güce ihtiyacı vardır. Benim hayatımda bu hayırsever rolü oynayan kişi kardeşim Yevgraf'tır?

Yuri Andreeviç'in notları bu satırlarla sona erdi. Bir daha defterine bir şey yazmadı.

10

Yuri Andreeviç, Yuryatin Şehir Kütüphanesinin okuma salonunda oturmuş aldığı kitaplara bakıyordu. Duvarlarında bolca pencere olan salon yüz kişi

alacak kapasitede düşünülmüş, uzun, dar masalar pencerelere doğru sıra sıra konmuştu. Hava karardığında okuma salonu kapanıyordu. Bahar geldiğinde şehir akşamları aydınlatılmıyordu: Zaten Yuri Andreeviç hiçbir zaman karanlığa kalmıyor, öğleden sonra şehirden ayrılıyordu. Geldiğinde Mikulitsin'in ona verdiği atı, Samdevyatov'un hanının orada bırakıyor, bütün sabah okuyor, gün öğle olduğunda tekrar atla Varıkino'ya dönüyordu.

Kütüphaneye gelmeye başlamadan önce çok fazla Yuryatin'e gelmemişti. Şehirde yapılacak özel bir işi olmuyordu. Bu nedenle de doktor şehri pek iyi bilmiyordu. Okuma salonu gözlerinin önünde Yuryatin okurlarıyla dolmaya başladığında, kimi kendisine yakın, kimi daha mesafeli yanına oturduklarında şehirle tanışıyormuş gibi bir his belirmişti içinde, sanki Yuryatin'in kalabalık bir meydanında duruyormuş gibi bir duyguya kapılmıştı. Bu salona gelen insanlar da okuma sevdalıları değil de birbirlerinin ev, sokak komşularıydı.

Diğer yandan gerçek Yuryatin, canlı ve günlük haliyle camlardan görünüyordu. Ortadaki en büyük pencerenin önünde bir sıcak su bidonu vardı. Okuyucular ara vermek istediklerinde sigara içmek için merdiven boşluğuna çıkıyor, bidondan su alıp içtikten sonra bardakta kalanı yandaki leğene döküyorlardı. Çoğunlukla da pencerenin önünde toplanıp şehir manzarasıyla dinleniyorlardı.

İki tip okuyucu vardı. Birinci grup eskiden beri Yuryatin'de yaşayan entelektüel sınıftan, ikinci grup ise sıradan halktan olan kişilerdi. Entelektüeller çoğunluğu oluşturuyordu. Aralarında kadınların da bulunduğu aydınlar kendileriyle ilgilenmeyi bırakmış görünen, giysileri özensiz, .sağlıksız, yüzleri gergin, belki açlıktan, belki de sarılık ya da ciğerlerindeki sudan şişkinlikleri olan tiplerdi. Müdavim oldukları belliydi, kütüphane çalışanlarıyla muhabbet ediyor, burada kendilerini evlerindeymiş gibi rahat hissediyorlardı.

Halktan olanlar, al yanaklı ve sağlıklı yüzlüydüler. Giysileri bayram havası içinde düzgündü. Kiliseye girermiş gibi dimdik ve mahcup bir edayla salona giriyor ama içerde âdet ve düzeni bilmediklerinden, ne kadar sessiz olmaya çalışsalar da güçlü adımlarına ve seslerine hâkim olmayı beceremediklerinden gereğinden fazla gürültü yapıyorlardı.

Pencerelerin karşısında kalan duvarın önü sakin bir yerdi. Tavanı salonun diğer yerlerine göre daha alçak olan bu köşede okuma salonu görevlileri, bir kıdemli memur ile iki yardımcısı çalışıyordu.

Yardımcılardan biri sinirlice, yün şallı bir hanımdı. Sürekli olarak burnunun üstündeki kelebek gözlüğüyle oynuyor, belli ki görmek ihtiyacından çok, ruh haline göre takıp çıkartıyordu. Diğer yardımcı hanımsa siyah ipekli bir kazak giymişti. Mendilini ağzından ve burnundan hiç çekmiyor, konuşurken ve nefes alırken ağzını mendille kapıyordu. Göğsünden bir sıkıntısı var gibiydi.

Okuyucuların yüzlerinin yarısı gibi, kütüphane görevlilerinin de yüzleri aşağı sarkık, ciltleri solgun ve kırış kırıştı. Tenleri salatalık turşusu yeşili ya da gri küf rengiydi. Her ikisi de aynı şekilde yeni gelenlere kuralları fısıltıyla anlatıyor, talep formlarını toplayıp istenilen kitapları getirip işi bitenleri geri alıyorlardı. Boş kaldıkları zamanlarda yıllık plan hazırlamaya çalışıyorlardı.

Düşünceleri nasıl olduysa birbirine bağlandı ve pencerenin ardındaki gerçek şehirle salondaki manzara bütünleşti beyninde. Herkes guatr hastasıymış gibi cansız bir şişkinliğin her yere sinmiş olduğunu hissetti. Bu duyguların etkisinde, Yuryatin yolunda, sabah vagonda yere oturdukları sırada Samdevyatov bir şeyler anlatırken gördüğü mutsuz makasçı kadını ve yol arkadaşının anlattıklarını anımsadı. O zaman uzak sınırların ardında gördükleriyle ilgili anlatılanları, şimdi yakından gözlemledikleri ile bütünleştirmek arzusu doğdu içinde. Ama ne kadar çabalasa da Samdevyatov’un konuştuklarını anımsayamadı.

11

Yuri Andreeviç salonun uzak bir köşesinde kitaplara dalmış oturuyordu. Önünde yerel İstatistiklerin yazılı olduğu bazı dergiler ve bölgenin etnografik yapısını anlatan kitaplar vardı. Pugaçev tarihini anlatan bir iki kitaba daha bakmak istedi. Ama ipek bluzlu kütüphaneci, ağzına kapadığı mendilinin ardından fısıldayarak, okuyuculara bir anda bu kadar çok kitap verilmediğini, yeni bir kitap istiyorsa elindekilerden bazılarını teslim etmesi gerektiğini söyledi.

Bunun üzerine Yuri Andreeviç, önündeki kitapları hızla taramaya başladı. İçlerinden işine yarayacakları ayırıp, diğerlerini geri vermek istiyordu. Hızla sayfaları çeviriyor, başlıklara göz atıp ilgisini çekmeyenleri bir kenara koyuyordu. Salonun kalabalığı ona engel olmuyor, dikkatini dağıtmıyordu. Artık komşularını iyi tanıyordu. Başını kitabından

kaldırmaya gerek duymadan sağında ve solunda oturanların kim olduklarını anlıyor, camdan görünen kilise ve binalar gibi onların da Yuri gitmeden yerlerinden kalkmayacaklarını biliyordu.

Bu arada yerinde durmayan şey güneşti. Sürekli yer değiştiriyordu. O saatlerde kütüphanenin doğu köşesini turluyordu. Şimdi güney tarafındaki pencereden içeri doluyor, oraya yakın oturanların okumalarına engel oluyordu.

Soğuk algınlığı olan görevli hanım oturduğu bankonun arkasından kalkıp pencereye yöneldi. Camlarda beyaz, ışığı yumuşatan bir malzemeden yapılmış perdeler asılıydı. Kütüphaneci biri dışında diğer pencerelerin perdesini çekti. En köşede güneş almayan açık kaldı. Kadın camın üstündeki açılır kapanır küçük bölümü açmak için ipine uzandığında hapşırmaya başladı. Onuncu ya da on birinci hapşırığında Yuri Andreeviç, onun, Samdevyatov'un anlattığı, Mikulitsin'in baldızı olan Tuntseva Kardeşler'den biri olduğunu tahmin etti. Salondakiler gibi o da başını kaldırıp kadının durduğu tarafa baktı.

O zaman salonda bir değişiklik olduğunu fark etti. Karşı köşeye yeni bir okuyucu gelmişti. Yuri Andreeviç, Lara Antipova'yı hemen tanıdı. Lara, doktorun oturduğu sıralara sırtı dönük oturmuştu. Önünde ona doğru eğilmiş olan hasta kütüphaneci kadınla yavaş sesle bir şeyler konuşuyordu. Fısıldaştıkları konu her neyse, kütüphaneci kadının yararına olduğu belliydi. Bir anda yalnızca soğuk algınlığının izlerini üstünden atmakla kalmadı, sinirli tavırları da yok oluverdi. Antipova'ya sıcak ve anlamlı bakışlar atarken sürekli ağzını kapadığı mendilini çekip cebine koydu. Yerine dönerken kendinden emin ve mutlu gülümsüyordu.

Bu dokunaklı sahne salondaki insanların birçoğunun gözünden kaçmadı. Değişik köşelerden sempatiyle Antipova'ya bakıp gülümsüyorlardı. Yuri Andreeviç, bu ufak ayrıntıdan Lara'nın şehirde tanınan ve sevilen bir insan olduğu sonucunu çıkarttı.

12

Yuri ilk olarak hemen yerinden kalkıp Lara Antipova'nın yanına gitmek istedi. Ama sonra hiç de kendi yapısına uymayan, Lara söz konusu olduğu için böyle davranıyormuş gibi bir samimiyetsizlik duygusu ağır bastı. Onu rahatsız etmemeye karar verdi. Böylelikle kendi de okumasına ara

vermemiş olacaktı. İstem dışı atabileceği bakışlardan kendini korumak için de sandalyesini masanın köşesine kaydırdı ve salondakilere tamamen sırtını döndü ve kitapların içine gömüldü. Kitabın birini eline almış okuyor, diğeri açık olarak dizlerinde bekliyordu.

Ne var ki aklı çoktan okuduklarının çok uzağında bir yerlere gitmişti. Okuduklarıyla hiç ilgisi yokken, bir kış gecesi Varıkino'da uykusunda işittiği sesin Lara Antipova'ya ait olduğunu anladı. Çevredeki insanların Antipova'ya gösterdikleri ilgi ve sevgi hayrete düşürdü onu. Antipova'yı görebilmek ve ona bakabilmek için sandalyesini eski konumuna getirdi. Ona sırtından bakıyor, ancak vücudunun yarısını görebiliyordu. Kareli açık renk bir bluz giymiş, kemer takmıştı. Başını hafifçe sağ omzuna eğmiş, tıpkı çocuk gibi kendinden geçmiş, ilgiyle önündeki kitabı okuyordu. Bazen düşüncelere dalıp gözlerini tavana dikiyor ya da önünde bir noktaya bakışlarını sabitliyordu. Sonra tekrar eski pozisyonunu alıyor, elini başına dayayıp hızlı bir tempoyla defterine kitaptan notlar yazıyordu.

Yuri Andreeviç, Melyuzeyevo'da onun için edindiği izlenimleri aklından geçirip bir kez daha haklı olduğuna karar verdi. "Lara'nın başkalarının beğenmesini arzu etmek gibi bir endişesi yok" diye düşündü. "Güzel olmakmış, insanları kendine bağlamakmış ona göre şeyler değil. Kadınlığın özünde olan bu duyguları aşağılayarak, bu kadar güzel olduğu için kendini cezalandırıyor sanki. Bu kendisine karşı takındığı gurur dolu düşmanlık onun çekim gücünü iyice artırıyor. Yaptığı her şeyi ne kadar güzel yapıyor. Okurken öyle bir tavrı var ki sanki bu insanlığın önemli bir faaliyeti değil de sıradan herhangi bir insanın, her canlının yapabileceği bir şey. Su taşımak, patates soymak gibi sıradan bir olay sanki."

Bu düşünceler Yuri'yi rahatlattı. Çok sık duymadığı huzur duygusu kapladı içini. Oradan oraya koşuşturan düşünceleri dinginleşti. Farkında olmadan gülümsedi. Antipova'nın oradaki varlığı, kütüphaneci kadınla aynı etkiyi bırakmıştı doktorda.

Sandalyesinin nasıl durduğuna aldırmadan ve zihnini hiçbir şeye takmadan bir, bir buçuk saat kadar daha, Antipova'nın gelmesinden önce çalıştığından daha da yoğun biçimde okumayı sürdürdü. Önündeki kitap yığını içinden en gerekli bulduğunu inceledi ve hatta iki önemli makaleyi ciddiyetle okudu. Yaptığı çalışmayı yeterli bulmanın keyfiyle aldığı kitapları geri vermek üzere topladı. Bütün gereksiz düşünceler, bilincini zorlayan kötü fikirler aklından çıkmıştı. Vicdanı rahatlamış, içine huzur

dolmuştu. Görevlerini yerine getiren bir insanın eski ve iyi bir tanıdığıyla konuşmayı hak etmiş olduğunu, bu mutluluğu kendisine çok görmemesi gerektiğini düşünüyordu. Ama yerinden kalkıp da salona göz attığı zaman Lara'nın gitmiş olduğunu anladı. Kitapları geri verdiği bankonun üzerinde Lara'nın teslim ettiği kitaplar duruyordu. Hepsi de Marksizm konusunda klasiklerdi. Herhalde, eski bir öğretmen olarak, onun da yeni düzene göre hizmet içi eğitim alması gerektiğinden kendisini siyasi konularda geliştiriyordu.

Lara'nın bıraktığı kitapların arasında talep formları görünüyordu. Larisa Feodorovna'nın adresinin yazılı olduğu baş kısımları dışarda kalmıştı. Oldukça kolay okunur bir adresti. Yuri Andreeviç tuhaflığına şaşırarak aklında tuttu adresi: "Kupeçeskie (Tüccarlar) Sokağı, Heykelli Ev'in karşısı" Anlamak için birilerine sorduğunda bu tanımın çok yaygın olduğunu, Moskova'da bir adres tarif etmekte nasıl kiliseler belirleyiciyse ya da Petersburg'da "beşli kavşağa" göre nasıl adres veriliyorsa, Yuryatin'de de "Heykelli Ev"in bu işe yaradığını anladı.

Koyu gri metalik renkli bina, antik dönem karyatidleri ve yüzleri maskeli heykellerle süslenmişti. Geçen yüzyılda bir tüccar, şahsi ev tiyatrosu olarak inşa ettirmişti. Daha sonraları ev mirasçılar tarafından Tüccarlar Birliği'ne satılmış ve sokağın adı da bu nedenle değişmişti. Binayı şimdi Parti Şehir Komitesi kullanmaktaydı. Eskiden tiyatro ve sirk afişlerinin olduğu yüksek tavanlı, süslü duvarlarda şimdi son parti bildirileri ve kararnameler asılıydı.

13

Mayıs ayının başlarında soğuk, rüzgârlı bir gündü. Şehirde birtakım işlerini hallettikten sonra kısa bir süreliğine kütüphaneye uğrayan Yuri Andreeviç, birden bütün planlarını değiştirip Lara Antipova'yı aramaya gitmeye karar verdi.

Rüzgârın neden olduğu kum ve toz bulutları sık sık yolda duraklamasına neden oluyordu. Her toz bulutu kalktığında duruyor, arkasını dönüp yüzünü korumaya çalışıyor ve toz toprağın dağılıp gitmesini bekliyordu.

Lara Antipova, Tüccarlar Sokağı ile Novosvaloçnıy Sokağı'nın kesiştiği yerde, doktorun ilk defa gördüğü Heykelli Ev'in karşısındaki

binada oturuyordu. Heykelli Ev gerçekten de hakkında bu kadar söz edilmesine değecek bir binaydı. İnsanda tuhaf bir etki bırakıyordu. Neredeyse iki insan boyunda efsanevi kadın kahramanların karyatid sütunları üzerine oturtulmuştu. Binanın rüzgârı tutan cephesinden bakınca doktor bir anda, evdeki bütün kadın figürlerinin balkona çıkıp korkuluklara yaslanarak aşağı sokağa ve kendisine baktıkları izlenimine kapıldı.

Lara'nın yaşadığı evin iki girişi vardı. Ana sokağın üstündeki asıl girişin açık olup olmadığından emin olamadığı için bahçe tarafına yöneldi. Tam sokaktan avluya döndüğü sırada rüzgârın kaldırdığı yeni bir toz ve çöp bulutu her tarafını sardı. Bu kara bulutun ardında, avluda horozdan kaçışan tavuklar gıdaklayarak ayaklarına dolandılar. Dağılan toz toprak bulutunun ardında doktor, Lara Antipova'yı kuyunun başında gördü.

Taşımak için sol omzuna taktığı sopanın iki ucundaki su kovalarıyla yakalamıştı onu toz fırtınası. Aralarına toprak girmesinden korktuğu saçlarını aceleyle alnına doğru "guguk kuşu" gibi eşarbıyla toplamış, eteklerini uçuşmasın diye bacaklarının arasına sıkıştırmıştı. Rüzgâr çıktığı sırada tam da eve gitmek üzereydi. Ne var ki rüzgârın gücüyle başından sıyrılan eşarbı tavuklara doğru uçup saçları dağılınca durmak zorunda kalmıştı.

Yuri Andreeviç eşarbın peşinden koştu. Düştüğü yerden alıp kuyunun başında hayretler içinde kalakalmış Lara'ya getirdi. Her zaman doğal halini koruyan Lara, bu sefer de şaşkınlığını tam açığa vurmadan hafif bir çığlıkla "Jivago!" dedi.

"Larisa Fedorovna!"

"Nasıl bir sürpriz bu? Bunu neye borçluyuz?"

"Kovaları yere koyun da ben alayım."

"Asla yarı yoldan dönmem, başladığım işi de yarım bırakmam. Beni görmeye geldiyseniz içeri girelim, buyrun."

"Başka kime olabilir ki?"

"Sizi tanıyan birilerine."

"Siz gene de izin verin de şu kovaları ben taşıyayım. Siz böyle zahmet çekerken, elim kolum boş duramam."

"Buna zahmet diyorsunuz, demek. Veremem. Merdivenleri ıslatırsınız. Bunu boş verin de sizi hangi rüzgâr attı onu söyleyin. Bir yıldan fazla oldu sizler buraya geleli. Beni bir arayıp sormadınız, ziyaretime gelmediniz.''

“Burada olduğumu nereden biliyorsunuz?”

“Yerde gökte bu konuşuluyor. Hem sizi kütüphanede de gördüm.”

“Neden bir selam vermediniz?”

“Şimdi de sizin, beni görmediğinize inanmamı mı istiyorsunuz?”

Yuri, omzundan sarkan kovaların hafifçe sallanmasına aldırmadan rahat adımlarla yürüyen Lara’nın peşi sıra alçak kemerden geçti. Burası kara duvarlı girişti. Yere çömelen Larisa Fedorovna kovaları omzundan toprak zemine bıraktı. Doğrulup nereden bulduğu anlaşılmayan minik bir mendille ellerini sildi.

“Buyrun, bu iç koridordan ana girişe geçireyim sizi. Orası daha aydınlık. Orada bekleyin beni. Şu karanlık holden suları götüreyim, biraz da yukarıda ortalığı toparlayayım, üstüme çeki düzen vereyim. Merdivenlerimizi görüyorsunuz değil mi? Basamaklar ferforje demir döküm. Yukarıdan bakınca aşağısı görünüyor. Eski bir ev. Bombardımanlarda zarar gördü. Top ateşiyle elbette. Görüyor musunuz, sıvalar koptu. Tuğlaların arasında delik var. Katya’yla anahtarı buraya saklıyoruz. Aklınızda olsun. Belki bir gün ziyaretime gelirsiniz, evde olmam, o zaman lütfen kapıyı açıp girin içeri, eviniz gibi düşünün. Ben zaten hemen gelirim. Hah, işte burada anahtar. Şimdi bana gerekmiyor. Ben arkadan geçip içerden açacağım kapıyı. En önemli derdimiz fareler. O kadar çoklar ki, bir türlü kurtulamıyoruz. Bina eski, duvarlar sallanıyor, her tarafta delikler var. Pek bir şey fayda etmiyor. Belki bir gün yardım etmeye gelirsiniz, ha? Delikleri birlikte kaparız. Ha, ne dersiniz? Siz şimdi burada biraz bekleyin, kafanızı meşgul edecek bir şeyler bulursunuz. Çok bekletmem merak etmeyin, hemen seslenirim.”

Yuri Andreeviç çağrılmayı beklerken sıvası dökülmüş duvarları ve demir basamakları incelemeye koyuldu. Bir yandan da düşünüyordu: “Kütüphanede ne kadar kendini vererek okuduğuna şaşırmış, sanki çok doğal bir işmiş gibi yaptığını sanmıştım. Buradaysa aksine, sanki bir şey okuyormuş, hiçbir zorluğu yokmuş gibi su taşıyor. Her iş yakışıyor eline, pek çok şeyin üstesinden kolaylıkla gelebiliyor. Ta eskiden, çocukluğunda öğrenmiş yaşamı uyumla yakalamayı. Şimdi öğrendiklerini uyguluyor, sorunsuzca her şeye yetişiyor. Eğildiğinde omurgasında, gülümsemesinde, sözlerinde, düşüncelerinde bu uyumu görebiliyor insan.”

Lara kapı eşiğinden “Jivago!” diye bağırdığında Yuri’nin düşünceleri dağıldı. Merdivenden yukarı çıktı.

"Elinizi verin, yavaşça gelin arkamdan. Burası karanlık, tavana kadar eşya yığılı iki oda var. Eğilin biraz da çarpıp bir yerinizi acıtmayın."

"Gerçekten de labirent gibi. Yalnız olsam yolu bulamazdım. Neden burası böyle? Evde tamirat filan mı var?"

"Yok, yok öyle bir şey. İşin aslı böyle değil. Ev bir yabancıya ait. Kimin olduğunu bile bilmiyorum. Bizim kendimize ait bir yerimiz vardı, resmi olarak verilmişti, lise binasındaydı. Lise, Yuryatin İskân Dairesi'ne verilince kızımla beni bu terk edilmiş eve yerleştirdiler. Hâlâ eski sahibinin düzeni vardı. Bir dolu da eşyası. Ben de o eşyaları bu iki odaya topladım. Pencereler de kapandı bu yüzden. Elimi bırakmayın, düşersiniz. İşte geldik, sağa dönelim. Artık engelleri aştık. Kapı dışarı açılıyor. Şimdi aydınlık olacak. Eşiğe dikkat edin, takılmayın."

Lara'nın peşinden odaya giren Yura, kapının karşısında pencereyi gördü öncelikle. Onun ardında gördüğü manzara şaşırttı Yura'yı. Avluya bakıyordu. Daha ilerde komşu evler, bahçeler ve nehrin çevresindeki boş alanlar görünüyordu. Uzun tüylü keçi ve koyunlar sanki geniş otlaklarda otluyormuş gibi ortalıkta dolanıyordu. Ayrıca cama dönük, bir şekilde iki direğe asılı bir reklam panosu göze çarpıyordu. İlanın üstündeki "Moro ve Vetçinkin - Tarım Aletleri" yazısını Yura daha önce de görmüştü.

Gördüğü tabeladan etkilenerek söze ailesiyle Urallar'a nasıl geldiklerini anlatmakla başladı. Strelnikov'un Lara'nın kocası olabileceğine dair etrafta dolaşan söylentileri unutup, daha doğrusu bu konuya hiç kafa yormadığından, Komiser'le karşılaşmasını da anlattı. Hikâyenin bu kısmı özel bir ilgi uyandırdı Larisa Fedorovna'da.

"Strelnikov'u mu gördünüz?!" diye ateşli tekrar sordu. "Size başka bir şey söylemiyorum. Bu olağanüstü bir şey! Karşılaşmış olmanız akla hayale sığacak bir şey değil. Size bir gün anlatırım, şaşıp kalırsınız. Yanılmıyorsam, anlattığınız kadarıyla, olumlu bir etki bırakmış sizde, öyle mi?"

"Evet, sanırım. Aslında bana itici gelmesi gerekirdi. Adamın dehşet saçtığı bölgeden geçiyorduk. Cellat kılıklı ya da devrim manyağı bir maceracıyla karşılaşacağımı düşünüyordum. Ama ne onu ne de diğerini buldum karşımda. İnsanın hakkında kötü düşündüğü birisini görüp de

yanıldığını anlaması çok iyi bir şey. Bence sıradan olmak insanın sonudur. Karşımızdakini herhangi bir tipleme sınıfına koyamıyorsak, yani onu bir şekilde damgalamıyorsak bu onun ölümsüz olduğunu gösterir."

"Parti üyesi olmadığı söyleniyor."

"Öyle sanıyorum. Kendini bu denli rahat hissetmesinin dayanağı ne peki? Kadersiz biri. Bana kalırsa sonu iyi olmayacak. Yaptığı kötülüklerin bedelini ödemek zorunda kalacak. Asıl sorun, devrimin ortaya çıkardığı bu dediğim dedikçilerin kötülüklerinden çok, motoru bozulmuş bir mekanizmanın olması.

Strelnikov da en az onlar kadar deli. Ama onun bu çılgınlığı okuduğu kitaplardan gelmiyor. Yaşadıklarının, çektiklerinin sonucunda bu duruma gelmiş. Onun gizeminin ne olduğunu bilmiyorum ama eminim, bir dolu sırrı var. Bolşeviklerle bir arada oluşu rastlantısal. Şimdilik onların gereksinim duydukları bir insan, Strelnikov'a karşı sabır gösteriyorlar, bu onların yararına. Ama onunla işleri bittiğinde, tıpkı daha önceki güçlü savaşçılara yaptıkları gibi, ellerine geçen ilk fırsatta hiç acımadan Strelnikov'dan kurtulacaklardır."

"Öyle mi düşünüyorsunuz?"

"Kesinlikle."

"Hiç kurtuluş umudu yok mu adamın? Örneğin kaçamaz mı?"

"Nereye Larisa Fedorovna? O eskidendi, Çarlık zamanlarında. Şimdi bir deneyin bakalım."

"Çok yazık. Anlattıklarınızdan sonra acıdım ona. Siz değişmişsin iz. Eskiden devrime karşı bu kadar öfkeli değildiniz."

"İşte mesele de bu ya, Larisa Fedorovna, her şeyin bir sınırı var. Geçen bu kadar zaman içinde bir noktaya gelinmesi gerekirdi. Oysa değişim kargaşası ve bir afete dönüşen yeniden yapılanma devrim öncülerinin ekmeği suyu haline geldi. Başka bir şeye ihtiyaçları yok, dünya ölçeğinde kargaşa ver yeter. Dünyanın yeniden yapılanması, geçiş dönemi temel amaçları. Becerebildikleri tek şey bu, başka bir şey öğrenmemişler. Bu sonu gelmez hazırlıkların nereden çıktığını biliyor musunuz? Belirlenmiş temel bir eğilimin, uygulama yeteneğinin olmamasından. İnsan yaşama hazırlanmak için değil, yaşamak için doğar. Yaşamın kendisi, yaşam olgusu, yaşamın bereketi şakaya gelir şeyler değildir! O halde niye palyaçoluk yapıp, yaşamı uyduruk şeylerle doldurup değiştiriyorlar.

Çehov'un okullu kahramanlarının Amerika'ya kaçmayı istemeleri gibi bir şey bu.[62]

Neyse, yeter benim konuştuğum. Şimdi soru sorma sırası ben de. Biz buraya sizin darbenin olduğu sabah geldik. Siz o kargaşada burada mıydınız?"

"Evet, hem de ne kargaşaydı! Her taraf yanıyordu. Neyse ki kendimiz yanmadık. Dedim ya size, ev yerinden oynadı. Avluda, bahçe kapısının orada hâlâ patlamamış bir bomba var. Soygunlar, patlayan bombalar, yaşanan rezaletler. Her iktidar değişiminde tekrarlandı bu sahneler. Sonuncuda öğrenmiştik artık, alışmıştık. İlk olmuyordu ki. Beyazlar geldiğinde neler oldu, neler! Köşebaşlarında intikam adına insanlar öldürülüyordu, çok kötü bir ortam vardı! Size asıl önemli haberi söylemedim. Bizim Galiullin'i! Beyazların önemli bir komutanı olarak geldi buraya. General Vali gibi bir rütbeyle."

"Biliyorum. Duymuştum. Görüştünüz mü onunla?"

"Hem de sık sık. Onun sayesinde o kadar çok insanın hayatını kurtardım ki! Bir dolu insanın da saklanmasına yardım ettim. Ona karşı dürüst olmalıyım. O zamanlar gücü ellerinde tutan, dürüst insanlara fırsat vermeyen Kazaklar ya da muhafızlar gibi yapmadı, oldukça mert ve dürüst davrandı. Çok yardımı dokundu bana. Bunun için ona teşekkür borçluyum. Biz eski ahbabız tabii. Küçük bir kızken sık sık onun büyüdüğü avluya giderdim. Demiryolu işçilerinin yaşadığı bir binaydı. Yoksulluk ve emeğin ne olduğunu çocukluğumda yakından öğrendim. Bu nedenle, devrimle ilgili düşüncelerim sizinkilerden biraz farklı. Ben kendime daha yakın hissediyorum devrimi. Bu düşüncede benim olan çok şey var. Bir kapıcı çocuğu bir anda albay oluveriyor. Hatta Beyaz bir general. Ben sivil hayattan geldiğim iç in rütbeleri pek anlamıyorum. Tarih öğretmenliği eğitimi aldım. İşte böyle Jivago. Çok insana yardım ettim. Onunla görüşüyorduk. Sizi andığımız bile oldu.

Her yönetimde iyi ilişkide olduğum insanlar oldu, her dönemde de hayal kırıklıkları ve kayıplar yaşandı. İnsanlar sadece kötü yazılmış kitaplarda iki kampa ayrılır ve asla bir araya gelmez. Gerçek yaşamdaysa, insanları bir araya getiren o kadar farklı bütünleşmeler olur ki! Yaşamda yalnızca tek bir rolü oynamak, toplumda tek bir yer sahibi olmak, her şeye

aynı anlamı yüklemek için insanın iflah olmaz bir zavallı olması gerekir! Aaa, burada mıydın?”

Odaya sekiz yaşlarında ince saçları iki yandan örgülü bir kız çocuğu girmişti. Hafif çekik, köşeli gözleri muzip ve kurnaz bir ifade katmıştı yüzüne. Güldüğünde gözleri yukarı kalkıyordu. Aslında daha kapı önünde annesinin bir misafiri olduğunu anlamış ama eşikte yüzüne şaşırmış bir insan ifadesi vererek reverans yaparak selamladığı doktora gözlerini sabitledi. Yalnız büyüyen ve erken yaşta düşünmeyi öğrenen bir çocuğun korkusuz bakışları ile bakıyordu.

“Bu kızım Katya. Seveceğinizi umarım.”

“Melyuzeyevo’da fotoğrafını göstermiştiniz. Ne kadar da büyümüş ve değişmiş!”

“Sen ne zaman geldin eve? Dışarda dolaştığını sanıyordum. Girdiğini duymadım.”

“Delikten anahtarı alırken, tam bu kadar kocaman bir fare çıktı karşıma! Bir bağırdım, kaçıp gitti. Korkudan öleceğimi sandım.”

Katya konuşurken yüzünü buruşturuyor, gözlerini kocaman açıyor, sudan çıkmış balık gibi ağzını genişletiyordu.

“Sen şimdi odana git. Bu amcayı yemeğe kalması için ikna edeceğim. Yemek hazır olunca seni çağırırım.”

“Teşekkür ederim ama daveti geri çevirmek zorundayım. Benim şehre geldiğim günler altıda yemek yiyoruz. Ben de yemeğe yetişmeyi âdet edindim. Daha at üstünde üç saat yolum var, dördü de bulabilir hatta. Bu nedenle de size böyle erken bir saatte geldim, kusura bakmayın, birazdan kalkacağım.” ‘‘Hiç değilse bir yarım saat daha kalın.”

“Memnuniyetle.”

15

“Şimdi, siz bana açık yüreklilikle her şeyi anlattınız, ben de öyle yapacağım. Sizin sözünü ettiğiniz Strelnikov var ya, o aslında benim cepheye aramaya gittiğim ve öldüğüne bir türlü inanmadığım kocam Paşa, Pavel Pavloviç Antipov.”

“Doğrusunu isterseniz şaşırmadım, buna hazırdım. Bu hikâyeyi daha önce işitmiş ama saçma bulmuştum. Anlatılanlara o kadar kayıtsız kalmışım ki size anlatırken hiç aklıma bile gelmedi, rahatça söz ettim. Bu

söylentilerin aslı astarı olduğunu sanmıyorum. Ben o insanı gördüm. Sizi onunla nasıl bağdaştırabilirler? Ortak neyiniz olabilir ki?”

“Ama gerçek bu Yuri Andreeviç. Strelnikov, Pavel Antipov’un ta kendisi, benim kocam. Bu konudaki genel fikre katılıyorum ben de. Katya da bunu biliyor, babasıyla gurur duyuyor. Strelnikov takma bir ad, diğer devrimcilerin de yaptığı gibi.

Bazı nedenlerden dolayı sahte bir adla yaşamak ve çalışmak zorunda. Yuryatin’i alan, bizi top ateşi altında tutan oydu, sırrı ortaya çıkmasın diye, bizim burada olduğumuzu bildiği halde yaşayıp yaşamadığımızı anlamak için bir kez bile girişimde bulunmadı. Elbette yaptıkları onun göreviydi. Nasıl davranması gerektiğini bize sorsa aynını söylerdik. Her şeye rağmen benim bir dokunulmazlığımın olması, şehir komitesinin bize bir ev vermesi gibi konular bizimle gizliden ilgilendiğinin dolaylı göstergeleri, siz de anlayabilirsiniz bunu! Ama gene de hâlâ anlayamadığım durumlar var. Burada yanı başımızda olmak ve buna rağmen bizi görme arzusuna karşı çıkmak! Bunu aklım almıyor bir türlü, mantık sınırlarımı aşıyor. Benim ulaşamayacağım bir durum bu, öylesine bir hayat değil, Roma halk kahramanlarının günümüze uyarlanmış hali sanki.

Sizin etkinizde kaldım galiba, sizinle aynı tonda konuşmaya başladım. Bu istediğim bir şey değil. Sizinle görüşlerimiz farklı. Görüşlerimizin ortak bir noktada buluşmasının olanağı yok. Ama anlamlar çok geniştir öyle değil mi, yaşam felsefesi olarak zıt kutuplarda olmak daha iyidir.

Strelnikov’a dönecek olursak, şimdi Sibirya’daymış. Evet haklısınız, onunla ilgili içimi ürperten bazı olumsuzluklar benim kulağıma da geldi. Sibirya’da bizim en güçlü, gelişen birliklerimizden birinin başında. Eski mahalle arkadaşı, aynı cephede mücadele verdiği zavallı Galiullin’i bombalamakla meşgul. Onun eşim olduğu sırrını bilmemesi mümkün olmayan Galiullin, bir kez bile bunu ima eden bir davranışta bulunmadı, bana hiç hissettirmedi. Oysa Strelnikov’un adını her işittiğinde öfkeden deliye dönüp kendini kaybediyordu.

Evet, işte dediğim gibi, artık Sibirya’da.

Buradayken, uzun kaldı Yuryatin’de ama hep trende, vagonlarda yaşadı, siz de görmüşsünüz ya, hep onunla karşılaşmayı umdum, bir tesadüf olmasını istedim. Bazen toplantı için genel karargâha geliyordu, eskiden Komçuk Savaş Merkezi olan yere. Kaderin ilginç bir oyunu olsa gerek,

karargâhın kullandığı bina daha öncesinde Galiullin’in beni kabul ettiği, farklı konularda yardımını istemeye gittiğim yerdi. Örneğin, Askeri Okul’da hayli gürültü kopartan bir olay olmuştu. Öğrenciler Bolşevik yanlısı olduklarını öne sürerek hoşlanmadıkları öğretmenlerin üzerine ateş açmışlardı. Bir keresinde de Yahudileri toplayıp kaba kuvvet kullanmaya başladıklarında gitmiştim. Bu arada şunu söylemek istiyorum: Eğer biz kentte yaşıyorsak ve işimiz beyin gücüne dayanıyorsa tanıdıklarımızın yarısı onlardan demektir. Böyle korkunç ve tiksindirici bir kıyım dönemi başladığında, öfke, utanç ve acıma hislerinin yanı sıra bizi ağırlığı altında ezen en acı öğe ikiyüzlülük aslında, merhamet hissimizin özünün önemli bir kısmında samimiyetsiz ve kötücül tortuların bulunması.

Bir zamanlar insanlığı putperestlikten kurtaranlar, şimdi aynı güçle kendilerini toplumsal kötülüklere kapılıp gitmekten, kişisel âcizliklerinden, artık ömrünü tamamlamış, bir anlamı kalmamış Nuh Nebi’den kalma kavramlardan korumaya çalışıyorlar. Kendilerini aşıp gerçekte ne olduğunu tam olarak kavrayabilseler, zamanında oluşturdukları dini temellerin görüşleriyle örtüştüğünü anlarlar. Dışlanma ve ötekileştirme onları böyle anlamsız ve ölümcül duruma itiyor. Utanç dolu, belalı bir duruma düşürüyor. İçlerinde asırlara dayanan bir yorgunluk ve bezginlik var.

Onların ironik biçimde kendini beğenmişliklerini, bazı anlamları basitleştirmelerini sevmiyorum. Hayal güçlerinin zayıflığından hoşlanmıyorum. Bu beni yaşlıların ihtiyarlıktan, hastaların hastalıktan konuşması gibi rahatsız ediyor. Haksız mıyım?”

“Bu konuda düşünmemiştim. Gordon adında bir arkadaşım var, o da sizinle benzer görüşlere sahip.”

“İşte dediğim gibi oraya Pavel’e rastlarım diye gidiyordum. Gelirken ya da giderken görürüm umuduyla. Bir zamanlar orada General Vali’nin çalışma ofisi vardı. Şimdi o kapıda “şikâyet odası” tabelası asılı. Görmüş de olabilirsiniz. Şehrin en güzel yerinde. Binanın önünde parke taşlı bir meydan var. Biraz ilerisinde de şehir parkı. Çeşit çeşit ağaçlar, rengârenk çiçekler. Bir keresinde kaldırımda bekleyen insanların arasına karıştım. Tahmin edeceğiniz gibi, sekreteryaya gidip karısı olduğumu söylemiyordum. Zaten soyadlarımız farklı. Hem bu durumda kalbin söylediklerinden kime ne? Orada tamamen farklı kurallar işliyor. Örneğin, öz babası Pavel Ferapontoviç Antipov eski bir siyasi sürgün. İşçi sınıfından.

Şimdi buraya yakın bir yerde demiryolu mahkemesinde çalışıyor. Eski sürgün arkadaşı Tverzin'le birlikte mahkeme heyetinde.

Düşünebiliyor musunuz, babasına da kendini göstermemiş. Babası da bunun görev gereği olduğunu kabul ediyor ve hiç gücenmiyor oğluna. 'Oğlum kimliğini gizliyorsa demek ki böyle gerekiyor' diye düşünüyor. Bunlar taştan, duygusuz olan insanlar. Onlar için geçerli olan ilkeler ve disiplin.

Hem ben onlara Strelnikov'un eşi olduğumu kanıtlasam ne olacaktı ki, aman ne önemli şey! Burada eşlere gelene kadar, yapılacak ne çok işleri var. Şimdi karıların, ailelerin ne önemi var? Proleter dünya söz konusu, yeni bir düzen kuruluyor, gerisi boş, anlıyorum. Oraya ha birisinin karısı gelmiş, herhangi bir iki ayaklı bir yaratık yani, ha bitler pireler basmış, bir farkı yok.

Bürodan görevli asker gelip herkesin ne için beklediğini sordu. Bazılarını içeri bırakıyordu. Ben soyadımı söylemeden özel bir konuda görüşeceğim diye yanıtladım sorusunu. Umutsuz bir durum olduğu belliydi. Asker omuzlarını silkip şüpheyle baktı bana. Sonra bir daha da görmedim onu. Onun bizi unutup, sevmekten vazgeçtiğini mi düşünüyorsunuz? Hayır, aksine! Duyguları böylesine yoğun! Elleri boş dönmek istemiyor yanımıza. Bu askeri başarılarını, kazandığı şan ve şöhreti ayaklarımızın altına sermek, kahraman olarak dönmek istiyor! Gözlerimizi kamaştırmak arzusunda! Çocuk gibi!"

Odaya tekrar Katya girdi. Larisa şaşkın şaşkın bakan kızını kucağına alıp gıdıklamaya başladı. Bir yandan öpüp okşuyor, bir yandan da sımsıkı sarılıyordu.

16

Yuri Andreeviç, atına binmiş Varıkino'dan dönüyordu. Yüzlerce kez geçmişti buralardan. Artık yola o kadar alışmıştı ki, etrafındakileri algılamıyordu bile. Birazdan ormandaki yol ayrımına varacaktı. Varıkino'ya devam eden yolun dışında kalan Sakma Nehri kıyısındaki balıkçı köyüne gidiyordu. Kavşakta bir tarım ürünleri reklam tabelası asılıydı. Genelde günbatımında varırdı buraya. Şimdi de akşam olmak üzereydi.

Larisa Fedorovna'yı görmeye gitmesinin üstünden iki aydan fazla bir süre geçmişti. O gün eve dönmemiş, evdekilere işleri nedeniyle şehirde

kalması gerektiğini ve geceyi Samdevyatov'un hanında geçirdiğini söylemişti. Çoktan Antipova'yla birbirlerine "sen" diye hitap edecek kadar yakınlaşmışlardı. Doktor, Larisa Fedorovna'ya "Lara" diyor, kadın ona "Jivago" diye sesleniyordu.

Yuri Andreeviç karısı Tonya'yı kandırıyor; çok önemli, olmaması gereken bir konuyu ondan gizliyordu. Daha önce hiç yapmadığı bir şeydi bu. Tonya'yı taparcasına seviyordu. Karısının ruh zenginliği, sakinliği Yuri için dünyadaki her şeyden daha önemliydi. Onun itibarını korumak için babasından, hatta kendinden daha fazla endişe duymuştu hep. Biri Tonya'nın gururunu kıracak olsa kendi elleriyle cezasını vermeye hazırdı. Ancak bu kez onun gururuyla oynayan kendisiydi.

Evde olduğu zamanlarda, aile fertlerinin yanında kendini kaçak bir suçlu gibi hissediyordu. Evdekilerin olup bitenden habersiz halleriyle her zamanki sevgi dolu yaklaşımları onu öldürüyordu. Sohbetin en can alıcı yerinde birdenbire suçunu anımsıyor, damarlarındaki kan çekiliyor ve hiçbir şey hissetmez, anlamaz oluyordu. Bu durum sofradayken başına gelirse lokmalar boğazında düğümleniyor, çatalı kaşığı bırakıp tabağını kenara itiyordu. Adeta gözyaşlarına boğulacak gibi oluyordu. Tonya endişelere kapılıyor, "Neyin var?" diye soruyordu. "Şehirde kötü bir haber mi aldın? Birini mi tutukladılar, yoksa öldürdüler mi? Söyle bana. Üzüleceğim diye korkma. Anlat açılırsın" diyerek onu rahatlatmaya çalışıyordu.

Tonya'yı aldatmış, başka bir kadını mı tercih etmişti? Hayır, asla bir tercih yapmamış, kıyaslamamıştı. "Evlenmeden bir arada yaşama" görüşü, "insanın hak ve ihtiyaçları" tanımları ona yabancıydı. Bu konularda konuşmak, bunları düşünmek ona bayağılık olarak gelirdi. Hayatı boyunca hiç "mutluluk çiçeği" koparmamış, kendini tanrılaştırıp insanüstü bir yere koyarak özel imtiyaz ve çıkarlar talep etmemişti. Çektiği vicdan azabının altında eziliyordu.

"Bunun sonu nereye varacak?" diye bazen kendine soruyor, bir yanıt bulamıyordu. Durumun kendiliğinden düzelebileceği, hiç olmayacak bir çözüm hayal ediyordu. Ama artık böyle devam edemeyeceği açıktı. Bu sorun yumağını kendi gücüyle çözecekti. Eve çözümle gidiyordu. Her şeyi Tonya'ya anlatmaya karar vermişti. Ondan af dileyecek, Lara'yı da bir daha görmeyecekti.

Ne var ki düşündüklerini kolaylıkla gerçekleştiremeyeceği açıktı. Lara'yla vedalaştığında bu ayrılığın sonsuza dek olacağını tam

açıklayamadığı kanısına kapıldı bir anda. Bu sabah, Tonya'ya her şeyi itiraf etmeye karar verdiğini, artık görüşmelerinin imkânsız olduğunu söylemişti Lara'ya. Ama şimdi düşüncelerini net olarak Lara'ya açıklayamadığını, biraz yumuşatarak ifade ettiğini düşünüyordu.

Larisa Fedorovna, Yuri Andreeviç'in önünde acıklı sahnelere neden olup onu üzmek istememişti. Dokunaklı konuşmalar olmadan da acı çektiğinin farkındaydı. Elinden geldiği kadar sakin dinlemişti Jivago'nın verdiği haberi. Tüccarlar Sokağı'na bakan, Lara'nın kullanmadığı odalardan birinde yaşanmıştı bu konuşma. Lara'nın irade dışı süzülen gözyaşları, o sırada yağmakta olan yağmurun karşıdaki heykelli evin sütunlarından yuvarlanan damlaları gibi, usulca kaymıştı yanaklarından. Yapmacık yüce gönüllülükten uzak, tamamen içten bir tavırla "Beni düşünme, kendin için en iyi olanı yap, ben her şeyin üstesinden gelirim" demişti. Ağladığının farkında bile değildi, gözyaşlarını silmeye gerek görmemişti.

Yura bu anımsamaların etkisiyle Larisa Fedorovna'nın yanlış anlamış olabileceğini, onda boş ümitler bıraktığını düşündü. O kadar ki atını geri çevirip Lara'ya aralarındaki ilişkinin bittiğini tam olarak anlatmak ve asıl önemlisi bu ayrılığın ömür boyu süreceğini gerektiği gibi açıklamak için şehre doğru sürmeye hazırdı. Güçlükle de olsa kendini tuttu ve yoluna devam etti.

Güneş alçaldıkça ormanı soğuk ve karanlık kaplıyordu. Ortalık hamam girişlerindeki gibi *vernik*[63] kokuyordu. Havada, sudaymış gibi hareketsiz duran sivrisinek sürüleri vardı. Hepsi bir ağızdan aynı tonda ve uyum içinde vızıldıyorlardı. Yuri Andreeviç, sürekli yüzüne ve boynuna konanları tokatlıyordu. Terli teninde şaplayan elinin çıkardığı sesi, kayış gıcırtısı, ağır vücut hamlelerinin etkisiyle çamurlu yolda çıkan nal tınıları gibi at sırtında duyulan başka sesler yanıtlıyordu. Birden ilerden, güneşin ortadan kaybolduğu noktadan bir bülbül ötüşü işitildi: "Aç gözünü! Aç gözünü!" diyor ve ikna ediyordu. Paskalya'dan öncesi gibiydi aynı: "Yüreğim benim, yüreğim benim! Ayağa kalk yeniden, acele et!"

Tam o anda yeni bir fikir geldi Yuri Andreeviç'in aklına. Acele etmesine ne gerek vardı ki? Kendine verdiği sözden dönmeyecekti. Gerçeği anlatacaktı mutlaka. Ama onun mutlaka bugün olması mı gerekiyordu? Henüz Tonya'nın bir şeyden haberi yoktu.

Bu durumda açıklama yapmayı başka bir sefere erteleyebilirdi. Bu arada şehre gidip bir kez daha Lara'yı görebilirdi. Bu sefer son noktayı iyi koyacaktı, derinlemesine ve bütün açık kalpliliğiyle konuşacak, sıkıntılarını anlatacaktı. Oh, bu çok iyi bir fikirdi! Adeta mucize! Nasıl olmuş da daha önce aklına gelmemişti! Antipova'yı bir kez daha görme düşüncesi Yuri Andreeviç'i keyiflendirdi. Kalp atışları hızlandı. İçi gene hayranlık duygusuyla doldu.

Yuri, şimdi Lara'yı görmeye gidiyordu. Ahşap evlerin yanından geçiyordu. Şimdi vardığı Novosvaloçnıy'ı geçip şehrin ahşap kısmı arkasında kaldığında taş binalar başlayacaktı. Şehri saran küçücük evler ışıldıyor, aceleyle karıştırılan kitap sayfaları gibi yanından akıp gidiyordu. Ama işaretparmağıyla hızlı bir açma değildi bu, bir eliyle alt köşesinden tutup büktüğü kitabın yapraklarını tam olarak açmadan, diğer elinin başparmağının yardımıyla hareketlendiriyordu sanki. Soluğu kesiliyordu! İşte orada, yolun sonundaydı evi. Akşama doğru yağmur bulutlarından arınan, açık gökyüzünün parıltısı altında duruyordu. Bu tanıdık evleri, ona giden yolu ne kadar çok seviyordu. Elinden gelse onları oldukları yerden alıp öpmek geliyordu içinden! Ah bu çatıların arasından el çırpan asmalar! Su birikintilerinin içinde büyümüş yemiş dalları! Yağmurlu gökyüzünün beyaz uzamındaki bütün güzellikler! Vardığı yerde yaradanın elinden tekrar bir güzellik alacak, Tanrı'nın yarattığı ak güzelliğe kavuşacaktı. Birazdan karanlıklar içinde bir gölge kapıyı açacaktı. Karanlık kıyıda kumsalda ayağına çarpan kimseye tabi olmayan ilk deniz dalgası gibi Lara karşısına çıkacak, soğuk kuzey gecelerinin aydınlığı gibi, ölçülü, soğuk bir edayla onu karşılayacaktı.

Yuri Andreeviç dizginleri bırakıp atın üstünde öne doğru eğildi. Yüzünü atın yelesine gömerek hayvanın boynuna sarıldı. Bu sevgi gösterisinden hızlı gitmesi gerektiğini anlayan at, kendinden istenileni yapıp hızlandı. Dörtnala gidiyorlardı. Atın yere ne zaman basıp ne zaman kaldırdığı belli olmayan ayaklarının altındaki toprak parçaları, her nal darbesiyle geriye doğru uçuşuyordu. Yuri Andreeviç hızla vuran kalp atışlarından başka birtakım çığlıklar da duyuyor ama bunların hayali olduğu düşünüyordu.

Yakınında duyduğu bir silah sesiyle kendine geldi. Başını kaldırdı, dizginleri alıp hafifçe çekti. Hızını kesmek isteyen at birkaç sıçrayıştan sonra şaha kalkıp durdu.

Tam da yolun ikiye ayrıldığı, “Moro ve Vetçinkin. Tarım Aletleri’’ tabelasının oradaydı. Yolun ortasında üç silahlı adam duruyordu. Yolunu kesmişlerdi.

Birinin başında lise şapkası üstünde de birtakım bantlar dikilmiş ceket vardı. İkincisi süvari kaputu giymişti. Başında asker kalpağı vardı. En tuhafları üçüncüydü. Şişmandı ve maskeli baloya gider gibi bir hali vardı, yün pantolon giymiş kafasındaki geniş kenarlı papaz şapkasını iyice aşağı indirmişti.

“Kımıldamayın doktor yoldaş” dedi süvari kaputu giymiş olan. Sesi ölçülü ve sakindi. Belli ki üçünün arasında en kıdemli olan oydu. “Dediklerimizi yapmanız durumunda bir zarar görmeyeceğinizi garanti ederiz. Ama karşı çıkacak olursanız ateş edeceğimizi bilin. Birliğimizin doktoru öldürüldü. Sizi onun yerine birliğimize tayin ettik. Şimdi at tan inin ve dizginleri şu genç arkadaşımıza verin. Tekrar hatırlatayım, en ufacık birkaçına girişiminde törene filan gerek kalmadan sıkarız kurşunu.”

“Orman Kardeşi yoldaş, siz Liberi misiniz?”

“Hayır, ben onun irtibat subayıyım. Adım Kamennodrovskiy”

Onuncu Bölüm

Dağ Yolunda

1

Bu dağ yolu birçok kent, kasaba ve köyü birbirine bağlıyordu. Krestovozdvijevsk şehri, Omelçino, Pajinsk, Tısyatskoe, Yaglinskoe, Zvonarskoe gibi büyük istasyonların olduğu merkezler bunların içinde en bilinenleriydi. Pek çok yerleşim yerini birbirine bağlayan Sibirya'nın en ama en eski yoluydu. Keskin bir bıçağın ekmeği kesmesi gibi şehirleri ikiye ayırır, kasaba ve köylerde arkasında bıraktığı sıra sıra dizilmiş kulübelere bir daha dönüp bakmadan başka bir kavşağa yönelirdi.

Yol koca bir aileyi barındırıyordu sanki. Şehirler şehirlerle bütünleşmiş, köyler birbirine akraba olmuştu. Hadotskoe şehrinin demiryoluyla kesiştiği bölgede vagon tamir ve mekanik atölyeleri vardı. Gözden ırak demiryolunun bu noktasında yaşam açlık, sefalet, hastalıkla tanımlanıyordu. Teknik konulardan anlayan siyasi sürgünler buraya usta olarak gelmiş ve sonrasında da kalmışlardı.

Bu bölgede devrimin en başında kurulan Sovyet birimleri çoktan yıkılmıştı. Kısa bir süre Geçici Sibirya Hükümeti hâkimiyeti eline almış ama sonrasında bölge Kolçak'ın iktidarına geçmişti.

2

Yol burada uzun, dik bir yokuştu. Yukarı doğru çıktıkça manzara iyice genişliyordu. İnsan, sanki tırmanmanın sonu hiç gelmeyecek, görüntünün derinliği gittikçe artacak sanıyordu.

Ancak atlar ve insanlar yorulup da soluklanmak için durduklarında, yokuşun bittiğini anladılar.

Kejma Nehri ilerdeki köprünün altından hızla akıyordu. Nehrin arka tarafında oldukça büyük bir yapı olan Vozdvijenskiy Manastırı'nın kerpiç duvarları görünüyordu. Yol manastırın bulunduğu yamaçta zikzaklar çizerek ilerliyor, birkaç dönemeçten sonra kenar mahallelerin avlularının yanından geçip şehrin içine süzülüyordu.

Orada bir kez daha manastırla buluşuyor, merkeze açılan yeşil boyalı demir kapısının önünden geçiyordu. Giriş kemerindeki ikonun üzerinde altın harflerle “Sevin, ey can taşıyan haç, inancın yenilmez zaferi” yazılıydı.

Kış sona eriyordu artık, Strastnaya[64] haftasıydı, Büyük Perhiz yakında bitecekti. Her tarafı kaplayan kar kütleleri yumuşamaya başlamış, rengi kararmıştı. Sadece çatılarda hâlâ beyazdı, kalın birer şapka gibi binaların üstünü örtmeye devam ediyordu.

Zangoçlarla beraber Vozdvijenski’nin çan kulesine tırmanan çocuklara şehrin evleri küçücük birer kutu gibi görünüyordu. Evlere girip çıkan insanlar minik, siyah noktalardı aynı. Bazılarının kim olduğunu hareketlerinden anlamak mümkün olabiliyordu. Sokaktan geçenler duvarlara yapıştırılmış hükümet bildirilerini okuyorlardı. Üç farklı kategoride asker alınacağı yazıyordu.

3

O gece hiç beklenmedik olaylar yaşandı. Hava, yılın o döneminde olmayacak kadar sıcaktı. Neredeyse damlaları, hava kabarcıkları kadar ince bir yağmur yağıyordu, öyle ki daha yere düşemeden havada kaybolup gidecek toz tanelerini andırıyordu. Ama bu yalnızca görüntüde böyleydi. Yağmurun oluşturduğu ılık derecikler, toprağın üstünde sanki terleyip de kirlenmiş gibi siyahlaşmış karı temizlemeye yetecek güçteydi. Küçük elma ağaçlarının tomurcuklanmış dalları, mucizevi bir biçimde bahçe duvarını aşıp sokağa taşmıştı. Çizerlerinden süzülen yağmur damlaları pek de dostane olmayan tıkırtılarla tahta kaldırıma düşüyordu. Bu akordu bozuk davul bandosunun gürültüsü bütün şehre yayılıyordu.

Fotoğrafçının avlusunda geceyi zincire bağlı geçirecek Tomik adlı köpek, bir yandan uluyup diğer yandan havlıyordu. Belki de onun havlamasından ürken Galuzinlerin bahçesindeki karga bütün gücüyle gakgaklıyor, çıkardığı ses şehre yayılıyordu.

Şehrin aşağı tarafında yaşayan tüccar Lyubeznov’a üç araba dolusu mal gelmişti. Lyubeznov, bu işte bir hata olduğunu, böyle bir sipariş vermediğini söyleyerek malları geri çevirmişti. Artık zamanın bir hayli geç olduğunu söyleyen genç arabacılar, geceyi evde geçirmelerine izin vermesini istemişlerdi tüccardan. Yanıt olarak Lyubeznov adamlara sövmüş,

sonra da kapıyı suratlarına kapatarak kovmuştu onları. Onların tartışma sesleri de yayılmıştı şehre.

Kilise saati yediye ama gerçek saat gece yarısı bire geldiğinde Vozdvijenski'nin en ağır, zar zor hareket ettirilen çanı çaldı ve yağmurun karanlık nemine karışan sakin, siyah ve tatlı bir ses diğerlerinden ayrılarak yüzermiş gibi dalga dalga yayıldı. Taşan suların etkisiyle kıyıdan koptuktan sonra nehrin içinde parçalanan bir kara parçasının dibe doğru batışı gibiydi çandan çıkan sesin yayılışı.

Strastnaya'nın Kutsal Perşembe gecesiydi. Yağmur bulutunun altında hareket halindeki küçük meşaleler, onların aydınlattığı alınlar, burunlar ve yüzler güçlükle seçiliyordu. Oruç tutanlar ayine geliyordu. Ayinin başlamasından on beş dakika sonra kaldırımda yaklaşan ayak sesleri işitildi. Bakkalın karısı Galuzina daha yeni başlayan ayinden dönüyordu. Adımlarının belli bir ritmi yoktu, başında eşarbı, sırtında kürküyle bazen koşar adım ilerliyor, bazen de neredeyse duruyordu. Kilisede kalabalıktan rahatsız olunca biraz hava almak için dışarı çıkmıştı. Sonra da yaptığından utanmış ve ayinin sonunu beklemediğinden önümüzdeki yıl oruç tutamayacağı için üzülmüştü. Aslında kederinin nedeni bu değildi. Gündüz gördüğü, şehrin her tarafına yapıştırılmış askere alma bildirileriydi canını sıkan. Zavallı aptal oğlu da askere gidecekti bu durumda. Güçlükle zihninden atmaya çalıştığı sıkıntının nedenini, duvarlarda beyaz beyaz görünen ilanlarla tekrar anımsamıştı.

Evi biraz ötede, elini uzatsa tutabileceği mesafedeydi ama ayakları geri geri gidiyordu. Kötü düşünceler doldurmuştu zihnini. Hepsini dile getirmeye kalksa ne sabaha dek zamanı ne sözü yeterdi. Ama şimdi sokakta olmak iyi gelmiş, içini saran sıkıntı yumaklarından kurtulmaya başlamıştı. Açık havada biraz daha kalıp manastırın köşesinden meydana kadar bir iki tur daha atarsa hepsinden kurtulacaktı.

Neredeyse Paskalya gelip çatmıştı ama evde kimseler yoktu. Herkes bir yerlere gitmiş onu yalnız bırakmıştı. Ne yani yalnız değil miydi? Elbette yalnızlıktı bu. Evlatlık Ksyuşa sayılmazdı. O kız da kim oluyordu? Onunla kan bağı olmayan biri. Belki dost, belki düşmandı, kim bilir belki de gizli bir rakipti. Kocasının ilk evliliğinde evlatlık alınmış bir kızdı. Belki de evlatlık değildi, gizli bir ilişkiden doğmuş olamaz mıydı? Hatta belki evlat olmakla hiç ilgisi yoktu, başka işlerin bahanesiydi! Erkeklerin aklından geçenleri anlamak mümkün müydü? Evet, kız için kötü bir şey

söylenemezdi. Akıllı, güzel, örnek biriydi. Kocasından da aptal oğlu Tereşka'dan da daha zekiydi.

İşte böyle Paskalya arifesinde onu bırakıp gitmişlerdi. Her biri bir köşeye dağılmıştı. Kocası Vlas çevre köylerde yeni askere alınanları askeri zaferlere hazırlamak, onlara başarı nutukları atmak üzere yollara dökülmüştü. Aptal adam, burada kalıp da kendi öz oğluyla ilgilense, onu bu ölümcül tehlikelerden korusa çok daha iyi iş yapmış olurdu.

Oğlu Tereşa da Paskalya'ya kadar bekleyememiş kendini yollara atmıştı. Başına gelenleri unutmak için Kuteynıy'daki akrabalarının yanına gidip biraz eğlenmeye karar vermişti. Sonunda okuldakilerin sabrı taşmıştı. Hemen her sınıfı iki yıl okuyarak geçmesine göz yummuşlar ama sekizinci sınıfta okuldan atmışlardı. Alı nasıl bir sıkıntı bu böyle! Aman Tanrım! Ne oldu da her şey böylesine ters gitmeye başladı? Kolum kanadım kırıldı sanki. Her şey elimden kayıp gidiyor, yaşamak bile istemiyorum! Neden bütün bu kötülük! Devrim yüzünden mi böyle oldu? Yok, hayır, hayır! Her şeyin nedeni savaş. Cephede erkeklerin güzel yanlarını öldürdüler, geriye kötülük ve işe yaramazlık kaldı sadece.

Babasının evinde hiç böyle miydi? Müteahhitti babası. İçki içmeyen, bilgili bir adamdı, evleri huzur doluydu. Polya ve Olya adlarında iki kız kardeşi vardı. Adları gibi kendileri de uyumlu birbirlerinden güzeldiler. Babasını ziyaret etmeye ormancılar, ağaç işleriyle uğraşan insanlar gelirdi evlerine. Bunlar bölgede tanınmış, seçkin, bazı avantajlara sahip insanlardı. Birden akıllarına esmiş, evde bir sıkıntıları yoktu tabii, altı renkli yünden şal örmeye kalkmışlardı, yaratıcıydılar.

Bu işte becerikli oldukları anlaşılınca, ördükleri şallar dört bir yana yayılmıştı. Yoğunluk ve uyumdu mutluluk yaratan. Her şey vardı hayatlarında: Kilise ayinleri, dans, insanlar, eğlenceler. İşçi ve köylü sınıfından basit bir aileye, burjuvaya ödül olarak verilen şeylerdi bunlar. O zamanlar Rusya da genç bir kız gibiydi. Gerçek hayranları, içtenlikle onu koruyanları vardı. Şimdi ki gibi değildi yani. Artık bütün bu parlak günler geride kalmış, avukatlık yapmaya soyunan bir dolu ıvır zıvır insan ortalığı doldurmuştu. Sabahtan akşama kadar Yahudilik'ten dem vurup konuşmalarıyla bezdiriyorlardı insanı.

Vlas ve arkadaşları şampanya içilip iyi dileklerde bulunulan geçmişin altın sayfalarını geri getireceklerini umuyorlardı ama kaybedilen sevgilerin

geri kazanılması mümkün müydü sanki? Bunun için dağları delmek, taşları yerinden oynatmak gerekirdi!

4

Galuzina çarşı meydanına kadar birkaç tur atmıştı. Evi sol tarafta kalıyordu. Ama meydana her vardığında oradan gitmekten vazgeçiyor, tekrar manastıra doğru yürüyordu.

Çarşı meydanının genişliği büyükçe bir tarla kadardı. Eskiden pazar kurulan günlerde köylüler getirdikleri malları burada tezgâhlara koyarlardı. Meydanın bir taraftan sonu Yeleniskiy Sokağı'na çıkıyordu.

Diğer taraftaysa bir ya da iki katlı evler diziliydi. Bunlar ambar, işyeri, atölye ve ticarethane olarak kullanılıyordu. Eski sakin zamanlarda, gözlük takıp uzun gömlekler giyen, kaba bir ayıyı andıran ve karısından nefretle söz eden Bryuhanov, dört kanatlı açılır kapanır demir kapısının önündeki geniş eşikte sandalyesine oturup *Kopeyka*[65] gazetesini okurdu. Dükkânında deri, katran, tekerlek, at arabası aksamı, yem ve daha pek çok mal satardı. Burada loş küçük bir pencerede yılların birikimi olarak pek çok karton kutu birikmişti. İçleri kurdele, çiçek buketleri, vaftiz ve nikâh mumlarıyla doluydu. Camın arkasındaki boş odada, binlerce mum yapılmakta kullanılmış, şimdi nerede yaşadığını ancak Tanrı'nın bileceği kim bilir kimin nesi olan bir mum milyonerinden kalma, birbirinin üstüne yığılı birkaç balmumu kalıbı hesaba katılmazsa, hiçbir mobilya ve herhangi bir mal izi yoktu.

Burada, sokağın ortasında Galuzinlerin üç büyük vitrinli, oradakilerin her ihtiyacını karşılayan dükkânları vardı. Sürekli müşterilerle çay içilen dükkânın boyasız zemini günde üç kez süpürülürdü. Genç sahibe sık sık ve istekle geçerdi kasanın başına. En sevdiği renk leylaktı, özel törenlere özgü kilise rengi, henüz açmamış leylakların, elbisesinin bordosundan daha güzel olan rengiydi bu. Evine aldığı şarap kadehlerinin rengi de leylaktı. Çünkü leylak, mutluluğun, anıların, devrim öncesindeki genç kız Rusya'nın rengiydi. Evet, dükkânda kasada oturmayı severdi, çünkü burası mis gibi nişasta, şeker ve koyu leylak frenküzümü karameli kokar ve dükkânın leylak loşluğu onun çok sevdiği renge benzerdi.

Burada köşede, kereste deposunun yanında, dört cephesi görülen iki katlı, ahşap, eski bir ev vardı. Dört daireliydi. Evin iki köşesinde farklı

girişleri vardı. Alt kat solda Zalkind Eczanesi, sağda noter bulunuyordu. Eczanenin üstünde kalabalık bir ailesi olan kadın terzisi Şmuleviç yaşıyordu. Atölyenin karşısında, noterin üstüne gelen yerde yaptıkları işlerin yazılı olduğu tabelalarla evin kapısını tamamen kapamış bir dolu insan çalışıyordu.

Burada saatçiden, çizme tamircisine her meslekten insan vardı. Juk ve Ştrodah adlı iki ortak fotoğrafçılık yapıyor, gravür sanatçısı Kaminskiy çalışıyordu. Mekânın darlığı ve insan sayısının fazlalığı nedeniyle fotoğrafçının genç yardımcıları Senya Magison ile öğrenci Blajein bahçe girişindeki samanlığın orada bir karanlık oda yapmışlardı kendilerine. Cama vuran kırmızı ışıktan anlaşıldığı kadarıyla, şimdi de oradaydılar. İşte havlamasını bütün sokağa duyuran köpek de bu avluda bağlıydı zincire.

Kurşuni evin önünden geçerken "Polonyalı bu Yahudilerin yüzünden geldi başımıza bütün bunlar" diye tekrarladı içinden. "Yoksulluk ve pislik yatağı." Ama hemen bunları söyleyen anti-semit kocasının pek de haklı olmadığını düşündü. Bu bir avuç insanın koskoca bir iktidarın kaderinde söz söyleyebilecek güçleri olamazdı ki. Örneğin yaşlı Şmuleviç'e bütün bu karışıklığın, düzensizliğin nedenini soracak olsak, yüzünü buruşturup "Leyboçkin'in[66] işleri hep bunlar" derdi.

Of, ne farklı düşüncelere dalmıştı, böyle nereye varabilirdi ki? Asıl mesele bu muydu? Dert olan şey neydi? Sorunun kaynağı şehirlerdi. Rusya'yı düşünmüyorlardı. Eğitimli olmalarına güvenip sınırlarını aşmaya karar vermişler ama hiçbir şey elde edememişlerdi. Kendi özlerini beğenmeyip başka diyarlara yola çıkmışlardı ama bir yere varabildikleri de yoktu.

Belki de tam tersiydi sorun, bütün bunların günahı cahillikti. Âlim insan göz ucuyla görür, olacakları önceden tahmin ederdi. Bizse kafamızı kopardıklarında şapkamıza yapışırız. Karanlık bir ormanda gibiyiz. Belki her şey çok düzgün değil şimdi ama eğitim var. Açlık yüzünden şehirlerden kaçmak zorunda kalınıyor. Gel de çık işin içinden. Şeytan bile çözemez bu durumu.

Gene de her şeye rağmen buralar daha iyi değil mi? Selitvinler, Şelaburinler, Pamfil Palıh, Nestor Kardeşler'e ne demeli? Kendi işlerinin patronları, el emeği, göz nuru, kimseye hesap vermek yok. Yol boyunca yeni çiftlikler yaptılar, hepsi de ne güzel. Hepsine toprak, atlar, keçiler,

inekler, domuzlar verdiler. Üç yıl yetecek buğdayları var. Hele o tarım araçlarının seyrine doyum olmuyor. Harman makinesi bile var. Kolçak da yaltaklanıyor, onları kendisine bağlamaya çalışıyor. Hele komiserler Orman Kardeşleri'ne katılsınlar diye neler yapmadılar. Savaştan imparatorluk madalyası Kutsal Georgi nişanıyla döndüklerinde herkes peşlerine düştü hemen. Aslında apolet olup olmaması pek de fark etmiyor. Önemli olan bilgili olmak. Eğer öyleysen her yerde aranan insansın demektir. Kaybolup gitme endişen olmaz.

“Neyse, artık eve dönme zamanı. Bir kadının sokakta bu kadar dolaşması hoş değil. Kendi bahçende olsan başka. Ama şimdi orası çamur içinde. Sanki biraz rahatladım gibi.”

Bir kez daha karmakarışık düşüncelere dalıp, neyin neyle bağlantılı olduğunu iyice karıştıran Galuzina sonunda evine yaklaştı. Tam içeri gireceği sırada çatıdan düşen damlaların tıkırtısıyla farklı bir şey takıldı aklına.

Hadotskoe'nin başında olan insanları anımsadı. Tverzin, Antipov, eskinin anarşisti şimdinin tesisatçısı Gorşenya başta olmak üzere başkentten siyasi sürgün olarak gelmişlerdi bunlar. Hepsi de açık göz insanlardı. Zamanında birçok karışıklığa neden olmuşlardı, belli ki yeniden bir şeylere hazırlanıyorlardı. Bir işe karışmadan duramazlardı. Ömürleri makinelerin başında geçmişti. Onlar da tıpkı makineler gibi acımasız, soğuk insanlardı. Kısa süveterlerin üzerine ceket giyiyor, sigaralarını kemik ağızlıkla içiyorlardı. Mikroplardan sakınmak için kaynamış su tüketiyorlardı.

Vlas'ın çabaları boşunaydı, bu adamlar her şeyi kendilerine göre yapacaklar ve onların dediği olacaktı. Sonra kendini düşündü Galuzina. İyi ve kendine özgün nitelikleri olan bir kadındı. Akıllı ve ölçülüydü. Hiç de kötü bir insan değildi. Yaşamında bu özelliklerin hiçbirinin bir işine yaramayacağını biliyordu. Belki yalnızca burada değil, hiçbir yerde bir anlamı yoktu bunların. Urallar'ın hemen her köşesinde söylenen, aptalın teki Sentetyurih karısını anlatan edepsiz şarkının nakaratı dolandı diline:

Sentetyurih sattı arabayı,
aldı parasıyla balalaykayı.

Devamı edepsiz olan şarkıyı Kutsal Haç töreninde söylerlerdi. Sanki bir ima var gibi hissederdi Galuzina kendine karşı.

Derin bir iç çekip eve girdi.

5

Kapının önünde hiç oyalanmadı, paltosunu bile çıkarmadan doğruca yatak odasına geçti. Odanın pencereleri bahçeye bakıyordu. Gecenin bu saatinde içerde ve dışarda oluşan gölgeler birbirlerinin hemen hemen aynı gibiydiler. Asılı torba gibi duran perdelerle, çıplak bahçede kara ve belirsiz hatlarla yükselen ağaçların gölgesi birbirlerine eşti. Yaklaşmakta olan baharın koyu leylak ılıklığı, atlas gecenin karanlığında sona ermekte olan kışın etkisindeki bahçeyi ısıtıyordu. Odada da buna benzer iki durumla yeni başlangıç hissediliyordu. İçerdeki bunaltıcı hava perdelerden kalkan tozla yumuşuyor ve koyu leylak rengi bir sıcaklık, Paskalya bayramının yaklaşmakta olduğunu söylüyordu.

İkonda Kutsal Bakire'nin gümüş rengi ayin giysisinin altından çıkardığı boş eli yukarı doğru dönük ve hafifçe kıvrıktı. Adının Yunanca karşılığının baş harflerini tutuyordu ellerinde.

Galuzina palto ve eşarbını çıkartırken ters bir hareket yapınca kürek kemiğinin oradan bir ağrı saplantı. Korkuyla bir çığlık atıp dua mırıldanmaya başladı: "Büyük acılar yaşandığında, yardımcımız Kutsal Bakire, huzur ver yüreklerimize..." Arkasından ağlamaya başladı. Ağrının biraz azalmasını bekledikten sonra tekrar soyunmaya koyuldu. Yakasının arkasındaki düğmeleri de sırtındaki kopçaları da açamıyordu. Kumaşın kıvrımları arasında ellerine hükmedemiyordu bir türlü.

O sırada, onun gelmesine uyanan evlatlık Ksyuşa girdi odaya. "Neden karanlıktasınız anacığım? Lamba getireyim mi?" dedi.

‘‘Gerekmez. Böyle de görüyorum."

"Olga Nilovna anacığım, durun ben açayım. Uğraşmayın."

"Ne yaparsam yapayım parmaklarıma söz geçiremiyorum. Şu terzi de bir kafası çalışıp da doğru düzgün dikmiyor ki, insan giymeyecek sanki. Kör tavuk ne olacak. Götürüp atmalı kafasına."

"Ne güzel ilahiler okudular manastırda. Gece öyle sessizdi ki. Sesleri buraya kadar geldi."

"Evet, okudular okumasına. Ama ben pek fena oldum. Gene orama, burama ağrılar saplandı. Her yerime. Bu da böyle bir dert. Ne yapacağımı bilmiyorum."

“Doktor Stıdobski yardım etmişti size.”

“Her söyleneni sürekli yapmak mümkün değil ki. Senin doktor nalbantmış meğerse. Ondan ne köy olur, ne kasaba. Bu birincisi. Artık o buradan gitti. Gitti ya, gitti. Bu da ikincisi. Giden sadece o da değil. Paskalya öncesi herkes şehirden sıvıştı. Burada deprem olacağı haberini filan aldılar galiba. “

“Peki o Macar doktor, esir olan hani, iyi gelmişti tedavisi.”

“Saçmalıyorsun gene. Sana kimse kalmadı, herkes gitti diyorum. O da diğer Macarlar gibi sınırın öbür tarafına geçti. Zavallıcığa görev verdiler. Kızıl Ordu’ya hizmet ediyor artık.”

“Siz kuruntu yapıyorsunuz bence. Asabiyetten kalbiniz sıkışıyor. Burada kocakarı ilaçlarıyla mucizeler yaratıyorlar. Hatırlasanıza bir asker karısı bir şey mırıldanmıştı, ağrılarınız geçmişti. Unuttum adını, neydi, askerdi kocası. Unuttum.”

“Sen de beni kör cahil yerine koydun. Belki de arkamdan aptal Sentetyurih şarkısını söylüyorsundur.”

“Tanrı korusun! Böyle konuşup günaha girmeyin anacığım. En iyisi kadının adını anımsamaya çalışın. Dilimin ucunda. Hatırlamadan rahat yok bana.”

“Bir dolu adı var onun, giydiği eteklerden daha fazla. Senin aradığın hangisi ne bileyim. Kubariha diyen de var Medvediha ya da Zlıdariha diyen de. Oyun bitti artık, şimdi bulabilirsen bul onu. Hapse atmışlar kadını. Düşük yaptırmış birine, sadece o da değil. Seninki hapiste sıkılınca kavgaya karışmış, tutmuş Uzakdoğu’ya doğru yollanmış. Sana diyorum ya, gitti herkes. Vlas, Tereşa, Polya Teyze, herkes. Bir senle ben kaldık burada, şerefimizle, şehrin iki aptalı olarak. Yalan mı söylüyorum? Derdimize çare olacak bir doktor bile yok. Başımıza bir şey gelse çağıracak kimse bulamayız. Dediklerine göre Yuryatin’de Moskova’dan gelmiş ünlü bir doktor varmış, intihar etmiş eski bir tüccarın profesör olmuş oğluymuş. Ben kalkıp ona gitmeye karar verene kadar, yola yirmiden fazla kızıl nokta koydular, aşmak imkânsız. Neyse bunlar başka konu. Hadi sen git yat, ben de uyumaya çalışacağım. Öğrenci Blajein başını döndürdü senin galiba. Gizlemenin ne anlamı var? Ortaya çıkar nasıl olsa, baksana domates gibi kızardın. Zavallı çocukcağız kutsal gecede bile fotoğrafların başında uğraşıp durdu, benim resimlerimi basıyor herhalde. Kendileri uyumadıkları gibi başkalarını da uyutmuyorlar. Kapılarının önünde Tomik havlayıp

duruyor, gürültüsüyle yıkıyor şehri. Bizim elmaların orada da karga avaz avaz ötüyor, baksana. Anlaşılan bu gece uyku yok bana. Ne oldu, niye küstün, bir şey denmiyor sana da. Kızlar beğenmeyecekse, öğrenci dediğin ne işe yarar?”

6

“Bu köpek niye böyle havlıyor acaba? Gidip ne olduğuna bir bakmalı. Durduk yerde havlamaz böyle. Dur Lidoçka, sus bir dakika. Önce durumu anlamamız lazım. Bir tuzağa düşmeyelim. Ustin sen gitme. Sivobloy sen de kal. Ben yalnız gideceğim.”

Örgüt merkezinden gelen temsilci, susması istendiğini işitmediğinden aynı sözleri tekrarlayıp duruyordu.

“Sibirya’ya egemen olmuş askeri burjuvalar soygunlar yapıp şiddet uygulayarak iktidarlarını sürdürüyor. İnsanları kurşuna diziyorlar. Bu işkenceler kafası karışmış insanların gözlerini açmalı. Yaşananlar sadece işçi sınıfı düşmanlığı değil. Bütün emekçilere, köylülere karşı. Sibirya ve Urallar’daki emekçi köylüler sadece şehirlerdeki proleterlerle birlik olurlarsa, Kırgız ve Buryatlarla birlik olurlarsa...”

Sonunda susmasının işaret edildiğini anladı ve konuşmaya ara verdi. Alnına biriken terleri mendiliyle silip yorgun, şiş göz kapaklarını indirip gözlerini kapadı.

Yakınında duranlar hep bir ağızdan “Dinlen biraz, bir yudum su iç” dediler. Biraz önce endişelenen partizanların şefine de “Niye heyecanlanıyorsun? Her şey yolunda. İşaret lambası camda. Nöbetçi de gözünü etraftan ayırmıyor. Tekrar konuşmaya dönebiliriz. Devam edin yoldaş Lidoçka” dediler.

Büyük bir depo olan mekânın içi kısmen odun ve kütüklerden temizlenmişti. Açılmış olan alanda gizli bir toplantı yapılıyordu. Tavana kadar dizilmiş odunlar katılanları gizlemeye yarıyordu. Herhangi bir tehlike durumunda kullanabilecekleri bir yeraltı geçidi vardı. Bu yolla manastırın arka tarafındaki Konstantinov Çıkmazı’na varabileceklerdi.

Dazlak başını siyah bir şapkayla kapayan konuşmacının yüzü soluktu. Esmer sakalları kulaklarına kadar yüzünü kaplamıştı. Stresten ateş basıyor ve sürekli ter içinde kalıyordu. Durmadan sönen sigarasını, içinden sıcak hava yükselen masadaki gaz lambasında yakıyor sonra tekrar kâğıtlarına

eğiliyordu. Miyop gözleriyle sinirli ve aceleci bir tavırla satırları tarayıp donuk ve yorgun sesiyle devam ediyordu.

"Şehir ve köylerde hüküm süren sefaletten kurtulmak ancak Soyuz'un kurulmasıyla olur. Artık Sibirya köylüsü de, istese de istemese de, Sibirya işçilerinin başlattığı mücadeleye katılma eğilimi gösterecektir. Ortak amaç, halktan nefret eden amiral ve Kazak atamanların zorba yönetimini, halkın katılacağı silahlı ayaklanmayla devirip köylü ve askerleri de içine alan Sovyet iktidarını kurmak olmalıdır. Burjuvazinin paralı askerleri silahlı Kazaklarla kıyasıya girilen mücadelede cephe muharebesi kurallara uygun olarak yürütülmeli, savaş sabır ve kararlılıkla sürdürülmelidir."

Gene durdu, alnındaki terleri sildi ve gözlerini kapadı. Dinleyenlerden biri yönergeye uygun olmasa da oturduğu yerden doğrulup elini kaldırdı ve dikkat edilmesini istediği noktalar olduğunu söyledi.

Partizanların şefi, daha doğrusu Sibirya Bölgesi Kejma Grup Komutanı, konuşmacının hemen önünde oturuyor ve karşısındakini saymadığını gösteren pozlar takınarak sürekli sözünü kesiyordu. Neredeyse çocuk denecek kadar genç bir askerin, koca bir ordunun komutanı olması, herkesin onun emirlerine uyup, saygıda kusur etmemesi şaşılacak bir şeydi. Bacaklarını ve ellerini sırtındaki süvari kaputuna sarmış olarak oturuyordu. Kaputun üst tarafı ve kol kısmından sandalyenin sırtlığına atılmıştı. Gömleğinin omuzlarında koyu lekeler görülüyordu. Askeri okul formasının apoletleri sökülmüştü.

Komutanın yanında duran iki sessiz muhafız da onun kadar genç askerlerdi. Rengi koyulaşmış beyaz kıvırcık koyun postundan olan ceketleri kısaydı. Taş gibi hareketsiz, yakışıklı yüzlerinde, kumandanlarına körü körüne bağlı ve onun uğruna her şeyi yapmaya hazır olduklarından başka hiçbir duygu belirtisi yoktu. Toplantıda olan bitene, konuşulan sorunlara karşı kayıtsız, hiç konuşmadan ve gülümsemeden dikiliyorlardı. Onlardan başka on on beş kişi daha vardı depoda. Kimileri ayaktaydı, kimileri de yere oturmuştu. Oturanların kimi sırtlarını duvara ya da odun yığınlarına dayamış, kimi ayaklarını uzatmış, kimi de dizlerini toplamıştı.

Toplantının önemli konukları için sandalyeler konmuştu. Bunların iki üçü ilk devrime aktif katılan eski işçilerdi. Aralarında artık değişmiş olan, asık suratlı Tverzin ve her zaman onu destekleyen dostu, Paşa'nın babası Antipov da vardı. Devrimin ayaklarının altına ayrıcalıklar ve kurbanlar

serdiği bu özel katılımcılar hiç konuşmadan oturuyordu. Sert bir duruşları vardı, siyaset, ruhlarında canlı ve insani ne varsa söküp çıkarmıştı.

Bunların dışında dikkat çeken birkaç kişi daha vardı içerde. Biri bir saniye bile sakin duramadan bir oturup bir kalkıyordu. Rus anarşizminin kodamanlarından Kara Sancak lakaplı Vdoviçenko'ydu bu. Arada bir volta atıyor, sonra deponun orta yerinde duruyordu. Şişman, iri kafası, yele gibi saçları ve koca ağzıyla dev gibi bir adamdı. Rus-Türk ve Rus-Japon savaşında subay olduğu söyleniyordu. Sürekli saçma hayallere dalardı. Aşırı iyi kalpliliği ve iri yapısı nedeniyle ufak tefek işlere ilgi gösteremediğinden salonda konuşulanlara dikkatini tam olarak veremiyordu. Bu nedenle de her şeyi ters anladığından aykırı görüşler öne sürüyor, herkesin fikrini alıyordu.

Yanında arkadaşı, orman avcısı ve iyi tuzak kuran Svirid oturuyordu. Geçimini çiftçilikle sağlamamasına rağmen, koyu renk kumaştan gömleği, boynundaki haçı ve göğsünü kaşıyışına bakınca ortaya toprak insani görüntüsü çıkıyordu. Yarı Buryat olan Svirid, sevimli, cahil bir adamdı. Saçları kısa, sakal ve bıyığı birkaç teldi. Moğol genleri yüzünü yaşlı gösteriyor, sürekli konuşulanları onaylarcasına gülümsüyordu.

Konuşmacı, Merkez Komite'nin temsilcisi olarak Sibirya'yı dolaşıyor, bu geniş coğrafyaya askeri bildirilerde ele alınan fikirleri yaymaya çalışıyordu. Bu anlamda daha yapacak çok işi vardı. Toplantıya katılanların çoğunluğuyla pek ilgilendiği yoktu. Ancak, çekirdekten yetişmiş bir devrimci ve halk adamı olarak, önünde oturan genç subayı hayranlıkla izliyordu. Onun devrimcilik dolu sesle yaptığı kabalıklarını affediyor, bununla da yetinmeyip bu çıkışlarını sevdiği erkeğin huysuzluklarını beğenen âşık bir kadının hayranlığıyla izliyordu.

Partizanların kumandanı Mikulitsin'in oğlu Liberi'den başkası değildi. Konuşmacı ise geçmişte sosyalist devrimci gruplara yakın duran eski trudovik[67] Kostoyed-Amurskiy'di. Son dönemlerde, yaptığı değerlendirmeler neticesinde yanlış yerde olduğunu anlayarak durum değiştirmiş, birkaç özeleştiri yazısından sonra yalnızca Komünist Parti'ye kabul edilmekle kalmamış, bir de böyle büyük sorumluluk gerektiren bir göreve de atanmıştı.

Daha önce askerlik yapmamasına rağmen bu görevi ona vermelerinin nedeni devrimciliğine, hapishane geçmişine olan saygıları ve aynı zamanda

başkaldırının hüküm sürdüğü Batı Sibirya'da köylü sınıfın nabzını iyi tutabileceğine olan inançlarıydı. Bu noktada köylüyü iyi tanıması askeri geçmişten daha önemli bir unsurdu.

Geçirdiği siyasi değişiklik Kostoyed'i tanınmaz bir hale getirmişti. Dış görünüşünü oldukça farklılaşmış, hareketleri, vücut dili değişmişti. Eskiden onu dazlak ve sakallı olarak hiç gören olmamıştı. Belki de böyle olması istenmişti ondan. Parti ciddi bir şekilde kimliğini saklamasını istemişti. Değişik takma adları vardı. Beredney ve Yoldaş Lidoçka en sık kullandıklarıydı.

Vdoviçenko'nun yersiz çıkışıyla hareketlenen ortalık, onun ikna olmasıyla sakinleşince Kostoyed konuşmasını sürdürdü: "Köylü hareketinin geniş kitlelere ulaşması amacıyla, hiç zaman kaybetmeden bölge komitesine bağlı bütün partizan birlikleriyle bağlantı kurulmalıdır." Ardından Kostoyed gizli toplantıların nasıl düzenleneceği, parola ve şifrelerin belirlenmesi yöntemleri ile ilgili bilgiler verdi. Sonra tekrardan ayrıntılara döndü.

"Birliklere, Beyazların silah, teçhizat ve gıda depolarının yerlerini bildirmek gerekli. Ayrıca paralarını nerede sakladıkları ve nasıl koruma altında tuttukları tespit edilmeli. Birliklerin iç yapılanması, komutanlar, askeri disiplin, komplo teorileri, birliklerin dış dünyayla bağlantıları, yerel halkla ilişkiler, askeri devrim mahkemesinin işleyişi ve ayrıca karşı tarafın köprü, demiryolu, yolcu ve yük gemileri, istasyon, teknik destek atölyeleri, posta, maden ocakları gibi yerlere yönelik yıkıcı taktik bilgilerine ilişkin tüm ayrıntılar titizlikle çalışılmalı."

Liberi, Kostoyed'in anlattıklarını sabırla dinledi, dinledi ancak sonunda tutamadı kendini. Bütün bu söylenenler amatörce saçmalık olarak gelmişti ona: "Mükemmel bir konuşma. Gün gelir hatırlarız belki. Kızıl Ordu'nun desteğini kaybetmemek için bütün bu dile getirilenler koşulsuzca yapılmalı öyle mi?"

"Elbette."

"Peki, çok sevgili Lidoçka, söyler misiniz lütfen, benim topçusuyla, süvarisiyle üç ordum artık savaşın içindeyken ve bütün gücüyle düşmanla uğraşırken senin bu öğrenci kopya metinlerin ne işe yarayacak?"

"Ne kadar güzel! Ne kadar kendinden emin!" diye düşündü Kostoyed.

Tartışmalarını kesen Tverzin oldu. Liberi'nin saygısız tavrından hoşlanmamıştı. "Bağışlayın Lidoçka yoldaş. Pek emin değilim. Maddelerden birini doğru kaydetmemiş olabilirim. Emin olmak istiyorum.

Şöyle ki, okuyorum: ‘Eskiden cephede savaşanların, devrim zamanında cephe görevi yapanların ve çeşitli askeri görevlerde bulunanların Komite’ye katılımını sağlamak çok önemlidir. Komite’de askeri teknikten anlayan bir ya da iki kişinin olmasına özen gösterilmelidir’ diye yazmışım. Doğru mu yoldaş?”

“Doğru. Kelimesi kelimesi. Doğru.”

“Bu durumda şunu söylememe izin verin. Askeri uzmanlarla ilgili bu madde beni huzursuz etti. Bizler, 1905 yılında devrime katılmış olan biz işçiler, orduya güvenmeye pek alışık değiliz. Ordu her zaman karşı devrimi de bünyesinde barındırır.”

Bu arada dinleyiciler arasından “Yeter artık! Karara geçelim! Karar alınsın artık! Dağılma vakti! Geç oldu” diyen sesler yükselmeye başladı.

Vdoviçenko derin bir sesle “Çoğunluğun görüşüne ben de katılıyorum” dedi. “Edebi söylemek gerekirse, tam da şöyle: Sivil örgütlenme demokratik temelde aşağıdan yukarı doğru gerçekleştirilmeli, tıpkı ağaç fidelerinin toprağa ekildiği şekilde. İşaret kazıkları gibi tepeden çakmakla olmaz. Jakobenlerin düştüğü hata da buydu işte, tam da bu yüzden Fransa’da konvansiyon dağıldı.”

“Su götürmez bir gerçek bu” diyerek arkadaşını davudi sesiyle destekledi Svidrid “Küçücük çocuk bile anlar bunu. Bazı şeyleri önceden düşünmek gerekirdi, artık geç. Şimdi bizim işimiz savaşmak. Başka yollara sapamayız. Sonuna kadar böyle yapmalıyız. Peki sonra ne olacak? Ne ekersen onu biçersin. Ne derler, hamama giren terler.”

“Hadi artık bitirelim toplantıyı, karara geçelim, yeter artık, bitirelim” talepleri yükseldi her yandan. Pek de toplantıyla ilgisi olmayan, ormancılık ve kereste gibi konulara dalıp güneş doğuncaya kadar konuştular. Sonra gerekli gizlilik önlemlerini alıp ayrıldılar.

7

Dağ yolunun en güzel manzaralı yeriydi burası. Sarp bir yarın tepesinde kurulu Kuteyni Pasad ile aşağı vadideki Malıy Yermoloy’un arasından geçen Pajinskaya Nehri’nin coşkuyla aktığı yer. Kuteyni’de askere yeni alınanları uğurlamak üzere toplanmışlardı. Malıy Yermoloy’daysa Albay Ştreze’nin başkanlığında çalışan kabul komisyonu, Yermoloy ve komşu ilçelerden çağrılan gençlerin işlemlerine devam ediyordu. Paskalya sona

ermişti. Komisyon çalışmaları nedeniyle köyde Kazaklar ve atlı polisler vardı.

Paskalya'nın üzerinden üç gün geçmişti. Baharın ilk günlerinden biriydi. Dingin ve ılıktı. Acemiler için hazırlanmış ikramların konduğu masalar sokağa dizilmiş, hazırlıklar geçişe engel olmamak için yolun kenarına yapılmıştı. Büyüklü küçüklü masaların üzerine yerlere kadar beyaz örtüler serilmişti. İkram edilen yiyecek içecekler herkesin evinden getirdikleriydi. Çoğunluğu füme jambon, paskalya çöreği, börek gibi bayram yemeğinden arta kalanlardı. Konserve edilmiş mantarlar, hıyar ve lahana turşuları, köyde kendi imalatları olan ekmekler ve geniş tabaklara tepeleme doldurulmuş boyalı yumurtalar da boydan boya diziliydi. Yumurtalar ağırlıklı olarak pembe ve mavi boyanmıştı.

Mavi, pembe soyulmuş yumurta kabukları, içlerinin beyaz rengiyle masaların etrafındaki çimenlerin üstünü kaplamıştı. Delikanlıların ceketlerinin altından görünen gömlekleri mavi, genç kızların elbiseleri mavili pembeliydi. Masmaviydi gökyüzü. Bu mavi gökte, pembe bulutlar yavaş ama kesintisiz bir döngüyle hareket ediyor, sanki hep birlikte yüzüyorlardı.

Vlas Galuzin pembe, ipekli bir kuşak bağlamıştı beline. Çizmelerinin topuklarını yere sıkıca vurarak koşuşturuyordu. Pafnutkinlerin, masaların karşı tarafında, yokuşta duran evlerinden doğru hızla geldi ve konuşmaya başladı.

"Evlatlarım, bardağımı, kendi ellerimizle yaptığımız içkiyle dolu kadehimi, şampanya niyetine, şerefinize kaldırıyorum. Ömrünüz uzun, yolunuz açık olsun genç insanlar! Sevgili asker evlatlarım! Kutlayacak daha nice güzel günlerinizin olmasını dilerim. Şimdi beni dikkatle dinlemenizi istiyorum. Vatanımızın topraklarını kardeş kanıyla sulayan ırz düşmanlarına karşı göğüs göğüse mücadeleye girişeceğiniz uzun ve kutsal bir yol var önünüzde. Halkın isteği, kan dökmeden devrimin olabilmesinin yollarını aramaktı ama yabancı sermayenin uşağına dönen Bolşevikler ve onların kutsal amacı olan Kurucu Meclis, kaba güç ve süngüye sığınarak masum insanların kanını akıttı oluk oluk. Genç asker evlatlarım! Dürüst müttefiklerimiz Almanya ve Avusturya'ya karşı borcumuzu ödeyebilmemiz için onların karşısında kırılan Rus onurunu yukarı kaldırın. Tanrı sizinle olsun evlatlarım..."

Galuzin konuşmasına devam etmek istiyordu ancak herkes “Yaşa!” diye bağırmaya başlayıp alkışlayınca sesi işitilmez oldu. Elindeki bardağı ağzına götürüp tam damıtılmamış alkol karışımını küçük yudumlarla yavaşça içti. Ev yapımı votka keyiflendirdi onu. Aslında kaliteli şarap içmeye alışıktı. Ama toplumsal hizmet bilinci içinde yaptığı şeyler ona huzur veriyordu.

Teryoşa Galuzin’in arkadaşı, aynı masadaki Goşka Ryabıh “Kartal gibiymiş baban. Vahşi bir hayvan gibi ötüyor! Mecliste vekil sanki! Hey Tanrım, neymiş be!” diye laf attı. Yarı sarhoş ağızla konuşuyor, arkadaşının babasına övgüler yağdırıyordu. “Doğru söylüyorum, kartal bu adam. Boşuna uğraşmıyor. Seni askerlikten kurtarmak için dil döküyor.”

“Neler söylüyorsun Goşka! Bir sor önce. ‘Kurtarmakmış’. Seninle aynı gün gideceğim ben de, göreceksin o zaman kurtarılmayı. Aynı birliğe düşeriz herhalde. Gene fen dersinden bıraktılar beni, aşağılıklar. Annem perişan oldu. Şansımız yaver gitse de sivil göreve düşsek. Cepheye er yolluyorlarmış. Babam için dediğin doğru, konuşması için yani. Usta bu konuda. En önemlisi, ustalığının nereden geldiği. Doğuştan. Öyle bir eğitim almışlığı falan yok.”

“Sanka Pafnutkin’e olanları işittin mi?”

“Evet. Sence dedikleri hastalık doğru olabilir mi?”

“Ölünceye kadar çekecek. Frengiden olacak sonu. Kendi suçu. Söylemişler ona ‘gitme’ diye.”

“Peki şimdi ne olacak ona?”

“Trajik bir durum. Kendini öldürmek istemiş. Yermoloy’daki komisyon bakıyormuş, alırlar onu da herhalde. ‘Gidip partizan olacağım, halktan bunun intikamını alacağım’ diyormuş.”

“Dinle Goşka. Bulaşıcı hastalık kapmaktan söz ediyorsun ama kadınlara gitmeden de hasta olabilirsin.”

“Neden söz ettiğini biliyorum. Sen kendi deneyimine göre konuşuyorsun. Bu hastalık değil, gizli bir eksiklik.”

“Şimdi suratına bir tane patlatacağım. Pis yalancı, insan arkadaşına böyle iftira eder mi?”

“Şaka yaptım, sakin ol. Sana söylemek istediğim başka. Pajinsk’e gitmiştim. Oraya biri gelmiş, her tarafı dolaşıp konuşmalar yapıyormuş. ‘Benliğin kurtuluşu’ diye bir ders verdi. Epey ilginçti. Anlattıkları çok hoşuma gitti. Anarşistlere katılacağım, anasını satayım. Güç içimizde, dedi.

Cinsiyetimiz, karakterimiz, adamın dediğine göre, hayvansal enerjinin uyanışıymış. Ha, ne diyorsun buna? Adam dâhi. Ama ben körkütük sarhoş oldum. Amma da bağırışıyor herkes, neler diyorlar anlamıyorum. Daha fazla devam edemeyeceğim, Tereşka, sus sen de. Sana söylüyorum, orospu çocuğu, anasının kuzusu, kapa çeneni."

"Son bir şey söyle bana Goşka. Sosyalizmle ilgili bütün sözcükleri bilmiyorum. Örneğin sabotajcı. Ne demek bu? Ne için kullanılıyor?"

"Bu lafların profesörüyüm ama Tereşka, söyledim ya sana sarhoşum, rahat bırak beni. Sabotajcı başka çetelerle birlik olan adamdır. Bir kere sabotajcı dediler mi, sen de onlarla aynı eşkıyalığın içindesin demektir. Anladın mı koca kafa?"

"Zaten ben de kötü bir anlama geldiğini anlamıştım. Enerjinin gücüyle ilgili dediklerinde haklısın. Bir ilan görmüştüm Petersburg'da elektrik güçleriyle ilgili, yazılmak istedim. İşleri geliştirme adına. Ödeme yapmak gerekiyordu. Sonra birden yeniden devrim oldu. Bizim iş yattı."

Teryoşa konuşmasını tamamlayamadı. Yakınlardan gelen müthiş bir patlama sesi sarhoş muhabbetlerini bastırdı. Masanın gürültüsü bir anda kesildi. Ancak bir dakika sonra daha güçlü bir şekilde başladı. Oturanların çoğu yerlerinden fırladı.

Nispeten daha ayık olanlar ayakta durabiliyordu. Diğerleri bir tarafa kaçmak için ayakta biraz sendeledikten sonra masaların altına girip sızdılar. Kadınlar çığlık çığlığa bağrışıyordu. Ortalık ana baba gününe dönmüştü.

Vlas Galuzin kimin suçlu olduğunu anlamak için etrafına bakındı. Önce kendi köylerinde bir yerde, hatta masaların yanı başında, bir patlama olduğunu sanmıştı. Boynunu ileri doğru uzatıp kıpkırmızı bir suratla "Hangi serseri yaptı bunu?" diye avaz avaz bağırmaya başladı. "El bombalarıyla oynayan şımarık kim? Onu elime bir geçirirsem böcek gibi ezeceğim! Böyle şakalara tahammülümüz yok yurttaşlar! Hemen çevreyi sarın. Köyün etrafını saralım! Provakatörü yakalayın! Orospu çocuğunun kaçmasına izin vermeyelim!"

İlk başta herkes onu dinliyordu. Sonra dikkatler aşağı köyün üstünde yavaş yavaş yükselmekte olan kara duman bulutuna çevrildi. Herkes neler olup bittiğini anlamak isteğiyle tepenin oraya yöneldi.

Yermoloy tarafından onlara doğru koşan yarı çıplak asker adaylarını gördüler. Bunlardan biri güçbela pantolonunu kapmış, yalınayak ve tamamen çıplaktı. Acemileri muayene eden ve sınıflarını belirleyen

subaylarla Albay Ştreze de o kalabalığın içindeydi. Atların üstündeki dimdik Kazak askerleri ve polisler yılan öldürürmüşçesine havaya kaldırdıkları ellerindeki kamçılarını şaklatarak köyün içinde dört dönüyordu. Birilerini arıyor, birilerini yakalıyorlardı. Pek çok insan Kuteyno yolunda koşuyordu. Yermolovski Kilisesi'nin çanı kesik ve ürpertici alarmla koşanlara eşlik ediyordu.

Olayların sonraki gelişimi çok hızlı oldu. Karanlıkta arama çalışmalarına devam ettiler. Ştreze, Kazak askerleriyle beraber Kuteyniy köyüne geldi. Köyün çevresi sarılarak evler birer birer aranmaya başlandı.

O zamana dek, şereflerine sofra kurulan gençlerin çoğu körkütük sarhoş olmuştu. Kimi masaya başını koymuş, kimi de yerlere yatmış sızmış uyuyordu. Arama için askerlerin köye geldiği anlaşıldığında artık hava kararmıştı. Saklananlar kötü bir şey yapmamışlardı. Hataları kaçmalarıydı. Birçoğu sarhoş olduğundan ne yaptığının farkında değildi. Bazıları da sakıncalı olduğunu düşündükleri kimi tanıdıkları yüzünden başlarının derde girip kendilerini öldürebileceklerinden korkmuştu. Her şeye siyasi bir kılıf bulunduğu dönemdeydiler. Sovyet tarafında yaramazlık, serserilik yapmak ideolojik sapma olarak değerlendiriliyor, Beyazların denetimindeki yerlerde de Bolşeviklik işareti olarak nitelendiriliyordu. Saklanan gençlere bu çoktan öğretilmişti.

Depo tıka basa insan doluydu. Gençlerden önce de buraya gelip saklananlar olmuştu. Her iki köyden de insan vardı. İlk gelenler en sarhoş olanlardı. Bunların çoğu sızmış, horlayarak uyuyor, arada dişlerinin arasından bir şeyler sayıklıyorlardı, bazıları da böğürüp kusuyordu. Depo kapkaranlık ve havasızdı, içersi berbat kokuyordu. Son gelenler içeri girdikleri yerdeki açıklığı, dışardan görünmemesi için taş ve toprakla kapadılar. Bir süre sonra horultu ve öğürtüler tamamen kesildi. İçersi tam bir sessizliğe büründü. Herkes uykuya daldı.

Yalnızca bir köşeden ölesiye korkmuş Teryoşa Galuzin'le Yermoylu kavgacı Koska'nın fısıldaşmaları geliyordu. "Yavaş konuş, hayvan öldürtecek misin bizi? Sümüklü şeytan. İşitiyor musun, Ştreze'nin adamları yaklaşıyor. Döndüler köşeyi şimdi dümdüz ilerliyorlar, birazdan buraya varırlar. Hah işte onlar. Sus, nefes bile alma, boğarım seni! Hah, şanslısın, uzaklaştılar. Iska geçtiler burayı. Aptal herif, sen niye kaçtın? Koca kafa seni, sana kim dokunabilir ki?"

“Baktım Goşka bağırıyor, hadi, çabuk diye. Ben de takıldım peşine.” “Goşka’nın meselesi başka tabii. O aileden bozuk, yöneticilerin güvenini kaybetmişler. Hodatsiy’de yaşayan akrabaları varmış. Burjuva işçiler. Sen kafana takma bunları, yat sessizce. Burada da her taraf batmış. Hareket edip durursan kendinde boka batarsın, beni de bulaştırırsın. Kokuyu duymuyor musun yoksa? Ştreze köyde ne arıyor ki? Asıl aradığı aşağı köyden, bizim oradan gelenler.”

“Sizin orada ne oldu ki? Nasıl başladı olaylar?”

“Hepsi Sanka’nın yüzünden. Bütün bu yaygara Sanka Pafnutkin’in suçu. Muayene için hepimiz soyunup tek sıra dizilmiştik. Sıra Sanka’ya geldi. Bir türlü soyunmadı. İçkiliydi de, kafası iyi gelmiş muayeneye. Kâtip onu uyardı. ‘Soyunun’ dedi, nazikçe. Sanka’ya ‘siz’ diye hitap etti. Adam orduda kâtip. Sanka ona en kaba konuşmasıyla ‘Soyunmayacağım, vücudumun her yerini görsünler istemiyorum’ diye cevap verdi. Utanmıştı galiba. Sonra adamın üzerine saldırdı, çenesine bir yumruk attı. Ya, işte. Düşünebiliyor musun? Kimse onu tutmaya fırsat bulamadan yazı masasını havalandırdığı gibi, üstündekilerle beraber, mürekkep hokkası, resmi kâğıtlar, indirdi yere hepsini! Kapıda Ştreze belirdi, bağırıyor ‘Bu ne kabul edilmez zorbalık böyle, kansız devrimin nasıl olacağını göstereceğim ben size, yasalara karşı gelmek neymiş göreceksiniz. Kim yaptı bunu?’

O arada Sanka cama koştu. ‘Nöbetçi, elbiseleri al! Burada sonumuz geldi, yoldaşlar’ diye bağırdı. Ben giysilerin peşine gittim, koşarken giyindim, sonra Sanka’nın yanına geldim. Sanka bir yumrukta kırdı camı, atladı aşağı, tut tutabilirsen. Ben de peşinden. Koşuyorum ama nasıl. Peşimizden de bir sürü insan. Şimdi bütün bunların nedeni ne desen, kimse cevap veremez.” “Peki bomba?”

“Ne bombası?”

“Bombayı kim attı? Bomba mı, el bombası mı, neyse artık?”

“Aman Tanrım, onu da mı biz yaptık?”

“Başka kim olabilir ki?”

“Anladım ne olduğunu. O başka biridir. Karışıklığı görünce, dur bir de ben karıştırayım ortalığı demiştir. Nasıl olsa o olduğu anlaşılmayacak ya. Siyasilerden biridir. Pajinski’den gelen bir sürü adam var burada, onlardan biridir. Yavaş! Sesler geliyor. İşitiyor musun? Ştreze’nin adamları dönüyor. Kayboldular. Sessiz ol diyorum.”

Sesler yaklaşmıştı. Çizmelerin gıcırdıyor, mahmuzlar şakırdıyordu. Komutan tonunda, sorumluluk dolu “İtiraz istemiyorum” diyen bir ses geldi. Petersburglu komutan Ştrese’ydi bu: “Yanılmam ben. Konuşmalar işittim.”

“Size öyle gelmiş olmalı, efendim” diyen ise Yermolov’un muhtarı, yaşlı balıkçı Otvyajistin’di. “Burası köy yeri, elbette her tarafta konuşan insanlar var. Mezarlık değil ya. Orada bile konuşuluyor ya. Evlerdekiler dilsiz hayvanlar değil. Belki de domovoylar[68] dolaşıyordur”

“Ha-ha! Aptallık etmek neymiş göstereceğim ben size, Kazan yetimleri sizi! Domovoymuş! Siz burada iyi yayılmışsınız. Öbürleri gelinceye kadar aklınız başınıza gelir ama iş işten geçer. Domovoymuş!”

“Acıyın bize, efendim, sayın albayım! Öbürlerinin burada ne işi var? Budala odunlarız biz, karanlığın içinde oturuyoruz. Devrim bizim neyimize.”

“Her deliğe bakıldığını mı söylüyorsunuz? Kooperatifin deposuna da tepeden tırnağa bakın. Bütün kutulara, raflara bakın. Bitişik binaları da arayın.”

‘‘Emredersiniz, efendim.’’

“Pafnutkin, Ryabıh, Nehvalennıh’ı ölü ya da diri bulun getirin. Galuzinlerin oğlunu da istiyorum. Babasının vatansever nutuklar atması burada bir işe yaramaz. Aksine. Bunlarla bizi uyutamaz. Aldığımız bilgilere göre şehirde, evlerinin bahçesinde siyasi kaçakları saklıyorlarmış. Yakalayın oğlunu da. Ona ne yapacağıma karar vermedim ama bir açığını yakalarsam, diğerleriyle beraber onu da yakarım.”

Arama yapanlar ileri doğru harekete geçti Yeteri kadar uzaklaştıklarında Koska Nehvalennıh korkudan beti benzi atmış Tereşka’ya “İşittin mi?” diye sordu. “Evet” dedi Tereşka, sesi titriyordu. “Artık sen, ben, Sanka ve Goşa’nın tek kaçış yolu var, o da orman. Hep orada kalırız demiyorum. Bir yer bulana kadar. Belki ortalık yatışınca geri döneriz.’’

On Birinci Bölüm

Orman Milisleri

1

Yuri Andreeviç'in partizanlar tarafından esir alınışının ikinci yılıydı. Bu tutsaklığın sınırlarını anlamak mümkün değildi. Gerçi kapalı bir yerde tutulmuyor, peşinde nöbetçiler dolanmıyordu. Ama Partizan ordusu sürekli hareket halindeydi.

Yuri Andreeviç de her yere onlarla birlikte gidiyordu. Partizanlar, halkın arasına karıştıkları zaman onları diğerlerinden ayırmanın olanağı yoktu. Geçtikleri köy ve kasabalarda yerel halkın içinde hiç fark edilmezlerdi. Sanki bu bağımlılık, bu esaret durumu yokmuş, aslında doktor özgürmüş ama bu hakkını kullanmıyormuş gibi görünüyordu.

Doktorun onlara bağımlı oluşu, mahkûmiyeti elle tutulup gözle görülmeyen, bir kuruntu, uyduruk bir şey gibi algılanan yaşamın diğer zorunlulukları gibiydi. Her ne kadar ortada zincir, nöbetçi, kalın duvarlar yoksa da ve her ne kadar uydurukmuş izlenimi verse de doktor özgür değildi.

Üç kez kaçma girişiminde bulunmuş, üçünde de yakalanmıştı. Gerçi çok kötü sonuçlar doğurmamıştı bu girişimleri ama ateşle oynamaktı. Bir daha tekrarlamadı. Komutan Liberi Mikulitsin ona değer veriyordu. Kendi çadırında yatırıyor, sohbetinden hoşlanıyordu. Yuri Andreeviç milislerin komutanının kendine gösterdiği bu yakınlıktan boğuluyordu.

2

Bu sıralarda hemen hemen hiçbir yerde durmadan doğuya doğru ilerliyorlardı. Zaman zaman bu yürüyüş Kolçak'ı Batı Sibirya'dan atmaya yönelik genel bir planın parçası gibi bir ruha bürünüyordu. Kimi zaman da Beyaz milislerin onları çembere alına girişimleriyle bir geri çekilmeye dönüyordu. Doktorun bu durumu anlaması uzun sürmüştü.

İlerler ya da geri çekilirken geçtikleri yolun paralelindeki kasaba ve köylerin durumu savaşın gidişatına göre farklılık gösteriyor, renkleri Beyaz ya da Kızıl oluyordu. Dışardan bakarak yönetimin hangi tarafta olduğunu

anlamak nadiren mümkündü. Milisler köy ve kasabalardan geçerken bu yerleşim birimlerinde en görünür şey, ordunun kendisi olurdu. Yolun kenarındaki evler sanki toplaşıp yerin altına girerdi Üstlerine ayların çamuru yapışmış askerler, atlar, top ve tüfekler, her şey büyür, büyür ve evlerden daha kocaman olurdu.

Bir keresinde bir kasabanın yakınlarından geçerken, General Kappel'in[69] çekilmesinden sonra ecza deposunda kalan İngiliz ilaçlarını savaş ganimeti olarak almak üzere Yura'nın merkeze gitmesi gerekmişti.

Karanlık, yağmurlu bir gündü. Yalnızca iki renk hâkimdi kasabaya. Işık yansıyan yerler beyaz, diğerleri siyahtı. Yuri'nin içini de başka bir tona yer bırakmayacak şekilde bu basitliğin karası sarmıştı.

Askeri birliklerin geçtiği yol, bozulmuş çamur deryasına dönmüştü. Birçok yerde ileri geçmeye olanak yoktu. Sokaklarda bir taraftan diğerine geçmek için bir hayli dolaşmak gerekiyordu. Uygun bir yol bulmaya çalışan Yuri, Yuryatin'e gelirken trende birlikte seyahat ettikleri Pelagaya Tyagunova'yı gördü.

Önce Pelagaya tanımıştı onu. Yuri karşı kaldırımdan kendisine doğru gelen bu tanıdık yüzün kime ait olduğunu ilkten çıkaramamıştı. Kadının bakışları, konuşup konuşmamanın kararsızlığını taşıyordu. Sonunda doktorun onu tanıdığını anlarsa konuşmaya karar verdi, olur da tanımazsa Pelagaya da görmezlikten gelecekti.

Yuri bir anda Pelagaya'yı ve onunla beraber pek çok şeyi anımsadı. Kalabalık vagon, çalışma ordusuna götürülen mahkûmlar, gardiyanlar, elleri kolları sepetlerle dolu yolcular geldi aklına. Bu tablonun ortasında da ailesi vardı. Uzun geçmişte ailecek yaptıkları yolculuğun ayrıntıları yüreğini acıyla doldurdu. Dayanılmaz derecede özlediği sevdiklerinin yüzleri canlı olarak gözlerinin önünde belirmişti. Başıyla Tyagunova'ya bir işaret yaparak ilerde çamurların üstündeki taşlardan geçtiği yeri işaret etti. Kendisi de o tarafa doğru yürüdü.

Pelagaya bir dolu şey anlattı ona. Yanlışlıkla iş ordusuna yazılan, aynı vagonda gittikleri genç Vasya'dan söz etti. Kendinin de bir süre Vasya'nın annesinin evinde kaldığını, orada güzel günler geçirdiğini anlattı. Ama diğer köylülerin onu yabancı sayarak içlerine almadıklarını, bu nedenle oradan ayrıldığından söz etti. Vasya'yla yakınlaştığını ima etmişlerdi. Bir kötülük yapacaklarından korkmuş, onun için daha fazla kalmamıştı. Kız

kardeşi Olga Galuzina'nın yanında, onun yaşadığı şehre gitmişti. Pritulyev'in burada olduğunu duyunca da kalkıp gelmişti ama söylenenlerin yalan olduğu anlaşılmıştı. O da bir iş bulmuş, resmi olarak yerleşip burada yaşamaya başlamıştı.

Geçen zaman içinde iyi yürekli insanların başına bir dolu talihsizlik gelmişti. Yasalara karşı gelip yiyecek sakladıkları gerekçesiyle Vasyaların köyünü basmışlardı. Gelen haberlere göre Vasyalarm evi yanmış, akrabalarından ölenler olmuştu. Galuzinlerin evlerine ve bütün mallarına el konmuştu. Galiba Vlas Galuzin hapsedilmiş ya da öldürülmüştü. Yeğeninden haber alan yoktu. Kız kardeşi Olga yokluk çekmiş, aç kalmıştı. Şimdi bir tanıdıklarının yanında hizmetçilik yapıyordu.

Tesadüfen Yuri'nin ilaçlara el koymaya gittiği eczane, Pelagaya'nın çalıştığı yerdi. Pelagaya dahil birçok insanın ekmek kapısı olan eczanenin boşalacak olması hayal kırıklığı yaratmıştı. Ne var ki bunu değiştirmek doktorun elinde değildi. İlaçları alırken Tyagunova, Yuri'ye yardım etmek zorunda kaldı.

Yük arabasını eczanenin arkasındaki deponun önüne çekmişlerdi. Balya balya ilaçlar, örgülü hasır şişeler, kutular taşınıyordu. Yüklemeyi izleyen insanlar gibi eczacının yaşlı, uyuz atı da ahırdan hüzünle bu manzaraya bakıyordu. Yağmurlu gün sona ermek üzereydi. Gökyüzündeki bulutlar biraz açılmıştı. Bulutların arasına sıkışmış güneş ışığı kısa aralıklarla kendini gösteriyordu. Ardından battı. Koyu tunç rengi avluda ışık huzmelerinin, iç karartıcı sarı renkli gübre çamurunda bıraktığı ışıltılar kaldı sadece. Rüzgâr dokunmadı bu manzaraya. Gübre birikintisi ağırlığından kıpırdamıyordu. Ama yolda birikmiş su birikintileri rüzgâra kapılıp sülfürle karıştılar.

Milis Birliği en derin göletlerin, çukurların etrafından dolaşıp yolları aşarak ilerliyor, ilerliyordu. El koydukları ilaçların içinden koca bir şişe kokain çıkmıştı. Partizanların başı son zamanlarda kokain çekmeye alışmıştı.

3

Yuri'nin her zaman işi başından aşkındı. Kış boyu tifüs, yazın da dizanteri salgınıyla uğraşmıştı. Ayrıca, özellikle çatışmaların hız kazandığı günlerde yaralanmalar oluyordu.

Sık geri çekilmelerine ve başarısız olmalarına karşın, köylü ayaklanmalarının yaşandığı yerlerden, düşman kamplarından kaçanlar artan bir şekilde onlara katılıyordu. Doktorun partizanlarla olduğu bu yaklaşık iki yıl içinde ordudaki insan sayısı on kat artmıştı. Liberi Mikulitsin'in Krestovozdvijenski'deki gizli toplantıda abartarak söylediği sayıya artık gerçekten ulaşılmıştı.

Yuri Andreeviç'in, tecrübeli birkaç hastabakıcı yardımcısı vardı. Sağ kolu konumundakilerden biri bir Macar komünist, esir düşen askeri doktor Kereni Layoş'tu. Ona kısaca Yoldaş Layuş diyorlardı. Diğeri de sivil hayatında da hastabakıcılık yapan Hırvat Angelyar'dı. O da Avusturya tarafından savaş esiriydi. Yuri Macar'la Almanca anlaşıyordu, Slav kökenli olan Layoş'la bu yüzden sorun yaşamıyordu. Hırvat ise biraz Rusça anlıyordu.

4

Uluslararası Kızılhaç anlaşmasına göre askeri doktorların ve sağlık hizmetlilerinin silah taşıması ve çatışmalara katılmaları yasaktı. Ancak bir keresinde istemeden de olsa bu kuralı çiğnemesi gerekmişti. Bir kuşatma sırasında açık arazide çatışmanın ortasında kendini bulmuş savaşın kaderini paylaşıp silah kullanması gerekmişti.

Partizan birliğiyle ormanın kenarındayken ateş altında kaldıklarında doktorla muhabereci yere yatmıştı. Arkalarında sık bir orman, önlerinde uçsuz bucaksız tarlalar vardı. Beyazlar korunacak hiçbir köşesi olmayan bu açık alandan saldırıya geçmişti. Gittikçe yaklaşıyorlardı. Doktor gayet iyi görüyordu onları, her birinin yüzünü seçebiliyordu. Bunlar başkentli, askerlikle ilgisi olmayan ailelerin genç çocuklarıyla yedek sınıftan askere alınan biraz daha büyük insanlardı. Ama ilk göze çarpanlar, daha üniversite eğitimlerinin ilk yılında ya da lisenin son sınıfında okuyan ve gönüllü olarak askere yazılan gençlerdi.

Doktor hiçbirini tanımıyordu. Ama hemen yarısının yüzü daha önce gördüğü, bildiği biriymiş gibi tanıdık geliyordu. Eski okul arkadaşlarını anımsatmıştı bu genç yüzler ona. Belki de onların küçük kardeşleriydiler. Daha yaşlıca olanları eski günlerde bir tiyatroda görmüş, sokakta karşılaşmış olabilirdi. Etkileyici, güçlü yapıları tanıdık gelmişti.

Kendilerine özgü görev anlayışı, onları gereksiz bir cesaretin içine sokmuştu. Askeri eğitim almışların önüne geçiyor, az sayıda da olsa siper olarak kullanabilecekleri çalılara, çukurluklara hiç itibar etmeden, dimdik bedenleriyle tehlikeye meydan okurcasına ilerliyorlardı. Partizanların kurşunları neredeyse hepsinin başına isabet ediyordu.

Beyazların ilerlediği açık, geniş tarlanın ortasında yanmış bir ağaç vardı. Belki yıldırım düşmesinden belki de çetelerin yaktığı ateşten ya da önceki savaşlardan yanıp kurumuştu. Gönüllülerin her biri bu ağacın yanından geçerken bir an duraklıyordu. Kuru gövdeyi kendine siper ederek daha güvenli ateş etme arzusuyla kısa bir mücadeleden sonra, bu cazip fikri kafasından atıyor ve yoluna devam ediyordu.

Partizanların cephanesi sınırlıydı. Dikkatli kullanmaları gerekiyordu. Yakın mesafeden ve karşıdan gelen düşman sayısı kadar tüfekle ateş edilmesi emredilmişti. Doktor silahsız olarak yerde yatmış çarpışmanın gidişatını izliyordu. Yüreği kahramanca ölen çocuklardan yanaydı. Bütün kalbiyle onların başarısını istiyordu. Bunlar aile ortamına alışkın çocuklardı. Yuri'nin ruhuna, aldığı eğitime, ahlaki birikimine, anlayışına uyan ailelerin çocukları. Aklından kalkıp onlara doğru koşmak, teslim olup böylelikle de kurtulmak geçiyordu. Ama bir adım bile atması riskliydi, tehlikelerle doluydu.

Daha tarlanın ortasına varıp da ellerini havaya kaldıramadan iki taraftan da ateş altında kalabilir, göğsünden ve sırtından vurulabilirdi. Partizanlar ihanet ettiği, öbürleri de bu hareketinin nedenini anlamadıkları için cezalandırırlardı. Benzer durumlar daha önce de başına geldiğinde bütün yapabileceklerini değerlendirmiş, sonunda kurtuluş planlarının gerçekleşemeyeceğini anlamıştı. Sonunda, bu defa da ikircikli düşünceleri kafasından kovdu ve başı çarpışma alanına dönük, yüzükoyun, silahsız yatmaya devam etti.

Öte yandan bütün acımasızlığıyla süren çarpışmaları eli kolu bağlı izlemek dayanılmaz bir şeydi ve insanüstü bir gayret gerektiriyordu. Konunun kendi iradesi dışında onu burada tutan partizanlara olan bağlılığı ya da kendini savunmasıyla ilgisi yoktu, asıl mesele etrafında oynanan, kurallara bağlılıkla ifade edilen oyunu izliyor olmasındaydı. Bu kurallara karşıydı ve onların pasif bir izleyicisi olmak istemiyordu. Tıpkı diğerlerinin yaptığı gibi onun da bir şey yapması gerekiyordu. Çarpışma sürüyordu.

Onların tarafına, birlikte olduğu insanlara ateş ediliyordu. Karşı ateş açmak lazımdı.

Yanında uzanan muhabereci titreme nöbetinin ardından birden hareketsizleştiğinde Yuri Andreeviç sürünerek iyice askerin yanına yanaştı, çantasını çıkardı, sonra tüfeğini alıp eski yerine döndü ve bir daha, bir daha ateş etti. Acıma duygusu, sempati duyduğu gençlere ateş açmasına izin vermedi. Aptalca ve bayram eğlencesi gibi havaya ateş açmaksa onun amacına ters düşerdi. Sonunda uygun anı bekleyip, hedef noktasıyla arasında kimse olmadığı zaman kurumuş ağaç gövdesine ateş etmeye başladı. Ağacı üstünde numaralar olan hedef tahtası yapmıştı kendine. Nasıl yapacağını hiç hesap etmesine gerek olmadan, tüfeği kurup tetiği çekiyor ve düzenekte beklenmedik bir terslik olmasına imkân tanımadan, eski nişancılığının rahatlığıyla ölü ağacın sarkmış kuru dallarına ateş ediyordu.

Sonra kötü bir şey oldu! Doktor ne kadar kimseyi vurmamak için çaba gösterse de, kendine hedef olarak seçtiği ağaçla arasına girenler oluyordu. Sonunda tam tetiğe bastığı anda, birbirlerinin peşi sıra yürüyen birkaç kişi ateş hattında belirdi. İki asker yaralanmış, üçüncü kadersiz ise ağacın hemen yanına cansız uzanmıştı.

Nihayet saldırının faydasızlığını kavrayan Beyazların komutanı geri çekilme emri verdi.

Partizanların sayısı azdı. Asıl kuvvetleri yürüyüş halindeydi. Diğer küçük bir grup ise başka bir cepheye destek vermeye gitmişti. Sayılarının azlığını belli etmemek için geri çekilen Beyazları takip etmediler.

Hastabakıcı Angelyar yanına aldığı iki sağlık eriyle çarpışma alanına geldi. Yanlarında sedye de getirmişlerdi. Yuri yaralılarla ilgilenmelerini emretti. Kendi de hareketsiz yatan muhaberatçının yanına gitti. Belki nefes alıyordur, yaşama döndürmek mümkün olur diye küçük bir umut vardı içinde. Ama çoktan ölmüştü. Yuri bundan tam olarak emin olabilmek için gömleğinin önünü açıp kalbini dinledi. Atmıyordu. Boynunda bir muska asılıydı. Yuri çıkarttı onu. Bez parçasına sarılı kenarları iyice yıpranmış, üstündeki yazılar solmuş katlı küçük bir kâğıt çıktı içinden. Yuri neredeyse parçalanmak üzere olan kâğıdı geri katladı.

Üstünde *Kutsal Kitap'ın,* insanları her türlü tehlikeden koruduğuna inanılan doksan birinci mezmurdan bir parça yazılıydı. Halk arasında çok iyi bilinen bu dua, ağızdan ağıza yayılırken biraz değişikliğe uğramıştı. Ama kâğıtta yazan kilise metninden alınmış ve çok düzgün el yazısıyla

yazılmıştı: “Yüceler Yücesi’nin barınağında oturan, Her Şeye Gücü Yeten’in gölgesinde barınır. Ne gecenin dehşetinden korkarsın, ne gündüz uçan oktan, beni sevdiği için ‘Onu kurtaracağım’ diyor Rab, beni iyi tanıdığı için, ona kale olacağım. Sıkıntıda onun yanında olacağım, kurtarıp yücelteceğim onu.”

Duanın mucizevi bir gücü olduğuna ve mermilerden koruduğuna inanılıyordu. İmparatorluk dönemindeki savaşlarda da askerler kötülüklerden korunmak için bu duayı üstlerinde taşırlarmış. Aradan bir hayli zaman geçtikten sonra tutuklular bunu elbiselerine dikmeye başlamışlar, mahkûmlar geceleri sorguya çağrıldıklarında gene bu duadan güç alırmış.

Ölen muhaberecinin yanından ayrılan Yuri, meydanı geçip, vurduğu genç Beyaz askerin yanına geldi. Gencin masumiyeti ve geçmiş acıları yüzünden okunuyordu. “Neden onu öldürdüm?” diye düşündü doktor. Delikanlının önünü açıp kaputunu iki yana genişçe yaydı. Astarda özenle, sevgi dolu bir el tarafından işlenmiş, büyük olasılıkla bu kişi annesiydi, bir yazı vardı: Seryeja Rantseviç. Ölü askerin adı ve soyadıydı bu. Gömleğinin yakasının içinden zincire takılı bir haç, madalyon ve bir de küçük altın bir kutu ya da plakaya benzer bir şey dışarı çıkmıştı. Kutunun sanki minik bir vidayla sabitlenmiş kapakçığı vardı. Yarı kapalıydı. İçinden bir kâğıt parçası görünüyordu. Onu eline aldığında doktor gözlerine inanamadı. Bu da doksan birinci mezmurdu. Tek fark bu kitap harfleriyle[70] yazılmıştı. O sırada Seryoja’nın inleyerek hafifçe kımıldadığım gördü. Delikanlı yaşıyordu. Daha sonra anlaşılacağı üzere yarası hafifti. Kurşun annesinin ona verdiği altın madalyonu sıyırmış, böylelikle hayatı kurtulmuştu. Ama şimdi bu baygın yatan delikanlıyı ne yapacaktı?

Savaşın her iki tarafının da acımasızlığın sınırını kaybettikleri bir dönemdi. Esir alınanları gidecekleri yere varmadan öldürüyor, yaralılarıysa, taşımaya bile gerek görmeden yattıkları yerde hallediyorlardı. Sürekli yeni katılan birileri ya da eskilerin içinden ayrılanlar, düşman tarafına geçenler olduğundan orman milislerinin askeri ekibi sürekli değişiyordu. Bu durumda, sırlarını çok iyi saklamaları koşuluyla, Seryoja’yı aralarına yeni katılan bir asker olarak göstermek olabilirdi.

Düşüncesini gerçekleştirebilmek için Angelyar’dan yardım isteyen Yuri, ölen muhaberecinin giysilerini çıkarıp hâlâ baygın olan Seryoja’ya

giydirdi. Her ikisinin de özenli bakımı sonucunda delikanlı kısa sürede toparlandı. Kızıllarla savaşmaya devam edeceğini kurtarıcılarından gizlememesine rağmen, tam olarak iyileştiğinde bir kolayını bulup delikanlıyı özgür bıraktılar.

5

Sonbaharda milisler, üç tarafında dalgalarıyla kıyılarını aralıksız döven, coşkun nehirlerin aktığı, yüksekçe bir tepelikteki ormanda kamp kurmuşlardı. Buraya Lisıy Burnu deniyordu.

Partizanlardan önce, Kappel'in ordusu geçen kışı burada geçirmişti. Kendi çabaları ve çevre köylerde yaşayanların yardımıyla ormanı düzenlemişler, bahar gelince de her şeyi bırakıp gitmişlerdi. Kazdıkları siperleri, yaptıkları barınakları şimdi partizanlar kullanıyordu. Liberi kendine ayırdığı barınağı doktorla paylaşıyordu. Son iki gecedir durmadan konuşuyor, Yuri'nin uyumasına fırsat vermiyordu.

"Benim saygıdeğer büyüğüm, değerli pederim şimdilerde ne yapıyor acaba, çok merak ediyorum."

İçini çeken doktor, "Tanrım, bu alaycı tavra hiç dayanamıyorum" dedi kendi kendine. "Babasının kopyası aslında!"

"Önceki sohbetlerimizden anladığım kadarıyla Averkin Mikulitsin'i iyi tanıyorsunuz. Hem, onunla ilgili izlenimlerinizin olumlu olduğunu sanıyorum. Ha, sayın bayım, ne dersiniz, öyle mi?"

"Liberi Averkiyeviç, bildiğiniz gibi yarın seçim toplantısı yapılacak. Kaçak içki yapanların duruşması da çok yakında. Yardımcılarımla birlikte mahkemeye gerekli belgeleri hazırlamam gerekiyor. Yarın bu amaçla toplanacağız. İki gecedir gözümü kırpmadım. Bu sohbetimizi ertelesek diyorum. Biraz acıyın lütfen."

"Yok, şimdi olmaz, Averkin Mikulitsin'den konuşmak istiyorum. Benim ihtiyar için neler söyleyebilirsiniz?"

"Bir kere babanız daha genç, Liberi Averkiyeviç. Neden onun hakkında böyle konuşuyorsunuz? Şimdi sizi yanıtlayayım. Size pek çok kez sosyalizmin kendi içindeki sınırlarını pek de iyi anlamadığımı söyledim, Bolşeviklerle diğerleri arasında bir fark göremiyorum. Babanız Rusya'nın bu çalkantı ve kargaşa dönemini borçlu olduğu insanlardan biri. Tip ve karakter olarak devrimin tam bir temsilcisi. Bana kalırsa Rusya bir

mayalanma sürecine girmekte ve babanız Averkin Mikulitsin bu mayalanma başlangıcının temsilcisi.”

“Bu sözlerinizle övdünüz mü, yerdiniz mi?”

“Lütfen, bir kez daha rica ediyorum, bu tartışmayı başka bir zaman yapalım. Söylemek istediğim bir şey daha var, kokain konusuna dikkat edin, son zamanlarda ölçüyü kaçırıyorsunuz. Keyfi davranıp stoklarımdan bile kullanıyorsunuz. Başka amaçlar için alıyorsunuz. Kokainin zehir olduğunu ve sağlığınızdan benim sorumlu olduğumu söylemiyorum bile.”

“Dünkü derste gene yoktunuz değil mi? Cahil nineler, örümcek kafalı burjuvalar gibi toplumsal damarlarınız dumura uğramış sizin. Doktorsunuz, hem de bir hayli okumuşluğunuz var, bence kendiniz de bir şeyler yazıyorsunuz. Peki açıklayın bana, bunları nasıl bağdaştırıyorsunuz?”

“Nasıl olduğunu bilmiyorum. Bağdaştırılamaz herhalde, yapacak bir şey yok. Acınacak haldeyim.”

“Alçakgönüllülük gururdan daha üstündür. Böyle ince ince alay edeceğinize, kibrinizin yersiz olduğunu kabul edip eğitim programımızı inceleseniz daha iyi olur.”

“Tanrı sizi bildiği gibi yapsın Liberi Averkeviç! Kibir bunun neresinde? Sizin eğitim çalışmalarınıza saygı duyuyorum. Sorunlar gündemde tekrarlanıyor. Okudum ben. Askerlerin manevi olarak eğitilmesi konusundaki görüşlerinizi biliyorum. Çok da beğeniyorum. Halk ordularının savaşı ve yoldaşlara ilişkin söyledikleriniz, korumasız ve zayıf insanlara, kadınlara nasıl davranılması gerektiği konusundaki düşünceleriniz, dürüstlük ve namus kavramlarına yaklaşımınız, bunların hepsi Duhaborların[71] felsefesini anımsatıyor. Tolstoy’un yaklaşımının izlerini görmek mümkün. Bu olgun bir varoluş rüyası. Gençliğim bu idealle doluydu. Bunlarla nasıl dalga geçebilirim? Ama, öncelikle şunu belirtmek isterim, Ekim’den itibaren anlaşıldığı şekliyle, mükemmelleşme görüşü beni hiç tatmin etmiyor. Çünkü, yaşananlar ideal olana ulaşmaktan çok uzak. Mükemmelleşme adına oluk oluk kan akıyor, amaca ulaşmak için kullanılan araçlar maalesef uygun değil.

Son olarak da şunu söyleyeyim, bence en önemlisi, şu yaşamı düzeltme lafını duyduğum zaman çileden çıkıyorum, ümitsizliğe kapılıyorum. Yaşamı düzeltmekmiş! Yaşamı bir kez bile anlamayan, ruhunu hissedip özünü kavramayan insanlar ancak böyle bir yaklaşımda olabilirler.

Onlar için varoluş, bir dokunuşla iyileştiremedikleri, üstünde çalışmalarına muhtaç bir malzeme, sadece kaba bir yığın. Oysa yaşam hiçbir zaman bir malzeme, bir materyal olamaz. Bilmek istersiniz diye söylüyorum: Yaşam sürekli olarak kendi kendini yeniler, bizim akıldan yoksun teorilerimize ihtiyacı yoktur. Dur durak bilmeden kendini düzenleyen başlangıçlar yapar.”

“Gene de söylüyorum doktor, bizim toplantılarımıza gelip de oradaki mükemmel insanlarla sohbet ederseniz, moraliniz düzelir. Bozuk olduğunu anlıyorum. Böyle melankolik düşüncelerden kurtulursunuz. Nedenini anlıyorum, tabii. Bizi sıkıştırdıklarını düşünüyorsunuz, önümüzdeki günlerin aydınlığa çıkacağına inanmıyorsunuz. Ama dostum, paniğe asla gerek yok. Daha korkunç olaylar gördüm ben, hem de doğrudan benimle ilgili olanları yaşadım, şimdilik onları devre dışı bıraktım ama hiçbir şeyi unutmuş değilim. Bizim başarısızlıklarımız gelip geçici. Kolçak’ın sonu kaçınılmaz. Unutmayın bu sözlerimi. Göreceksiniz. Biz kazanacağız. Üzmeyin kendinizi.”

“Yok, bunun başka bir örneği olamaz” diye düşündü doktor. “Nasıl da çocukça düşünceler bunlar! Ne kadar sığ! Sürekli görüşlerimizin farklılığını anlatmaya çalışıyorum. Beni kaçırıp getirdi buraya, zorla tutuyor yanında, sonra da kalkıp başarısızlıklarına üzülmememi, planlarıyla, ümitleriyle cesaretlenmemi söylüyor. Ne kadar kör gözü! Onun gözünde, devrimin çıkarlarıyla güneş sisteminin varlığı arasında bir fark yok.”

Yuri Andreeviç kasılmıştı. Cevap vermedi, yalnızca omuz silkti. Ne kadar saklamaya çalışsa da Liberi’nin saflığı sabrını taşırmıştı, kendini güçlükle tutuyordu. Bu hali Liberi’nin gözünden kaçmadı.

“Jupiter, kızdın sen, demek ki haksızsın” dedi.

“Anlayın, anlayın artık lütfen. Yok ‘Jupiter’, yok ‘panik yapma’, yok ‘a’yı istiyorsan, b’yi de yapmalısın[72]’, ‘Patron işini bitirdi, Patron gidebilir’. Bütün bu bayağılıklar, bu ifadeler bana göre şeyler değil, anlayın artık. A’yı söylediysem, çatlasanız da patlasanız da, b’yi söylemek zorunda değilim. Rusya’yı aydınlatıp, kurtardığınızı kabul edelim. Farz edelim ki siz olmasaydınız Rusya sefalet ve cahilliğin pençesinde yok olup gidecekti ama siz beni hiç ilgilendirmiyorsunuz, umrumda değilsiniz, sizi sevmiyorum, lanet olsun hepinize.

Akıl hocalarınız sürekli atasözleri söyleyip duruyor. Ama en önemlisini, *zorla güzellik olmaz* demeyi unutmuşa benziyorlar. Kurtarmak alışkanlığınız olmuş, durmadan ondan söz ediyorsunuz. Sizden böyle bir şey istememiş insanlara mutluluk vermekten dem vuruyorsunuz. Yeryüzünde, benim için sizin yanınızda olmaktan başka gidecek daha iyi bir yerim olmadığını düşünüyorsunuz herhalde. Sizin bu kampınızdan, bu topluluğunuzdan başka bir yerim yok mu benim? Beni burada kendi İsteğim dışında tuttuğunuz için, ailemden, oğlumdan, evimden, işlerimden, benim için değerli olan, yaşamım olan her şeyden kopardığınız için size minnettarlık duymamı, teşekkür etmemi de bekliyorsunuzdur herhalde?

Aldığım bir habere göre, kimin nesi oldukları belli olmayan bir birlik Varıkino'ya saldırmış. Söylenenlere göre her yeri yakıp yıkmışlar. Kamennodrovskiy yalanlamadı bu haberi. Benim ailem de sizinkiler de kaçabilmiş galiba. Çekik gözlü, kalpaklı adamlarmış, ayaz bir günde, buz tutmuş Rınva Nehri'ni yürüyerek geçip herkesi öldürmüşler, taş taş üstünde bırakmamışlar. Sonra da geldikleri gibi gizemli bir şekilde ortadan yok olup gitmişler. Siz bir şey biliyor musunuz? Doğru mu konuşulanlar?”

“Saçmalık. Hepsi uydurma. Aslı astarı olmayan söylentiler.”

“Eğer siz gerçekten askerlerin moral eğitimi bildirilerinde yazıldığı gibi iyi ve yüce kalpliyseniz beni tamamen serbest bırakın. Gidip yaşayıp yaşamadıklarını, nerede olduklarını bilmediğim ailemi arayayım. Eğer değilseniz, çok rica ediyorum, susun ve beni rahat bırakın. Çünkü ailemden başka hiçbir şey beni ilgilendirmiyor, kendim için bir şey yapmak istemiyorum. Ve en nihayetinde, lanet olsun, basit bir isteğim var, rahat bırakırsanız uyumak istiyorum!’’

Yuri Andreeviç upuzun yattı yatağa. Yüzünü yastığa gömdü. Bütün gücüyle, hâlâ baharda Beyazları yeneceklerini anlatarak onu sakinleştirmeye çalışan Liberi'yi işitmemeye çabalıyordu. İç savaş bitecek, özgürlük ve barış hâkim olacaktı. O zaman kimse doktoru alıkoyamazdı. Ama bunlar gerçekleşene kadar sabretmek gerekliydi. Bütün bu yaşananlardan, bunca insanın kurban edilmesinden sonra bekleyecek çok bir zaman kalmamıştı. Doktor şimdi onları bırakıp nereye gidebilirdi ki? Kişisel arzuları için onu bırakamazlardı.

“Müzik kutusunun kolunu kurdu gene, şeytan! Durduramıyor kendini! Yıllarca aynı lafları söylemekten bıkıp usanmaz mı, utanmaz mı insan?” diye düşünerek derin derin içini çekti Yuri. “Kendi söyleyip kendi

dinliyor, geveze, kokainci, rezil adam. Gece mi, gündüz mü umuru değil, birlikte yaşamanın imkânı yok, lanet şey. Nefret ediyorum bu adamdan. Tanrı biliyor ya bir gün öldürüvereceğim. Ah Tonya, zavallı bebeğim benim! Yaşıyor musun? Neredesin? Tanrım, çoktan doğurmuş olmalı! Nasıl atlattın doğumu? Kızımız mı oldu, yoksa oğlumuz mu? Canlarım benim, hepiniz ne haldesiniz kim bilir. Ah Tonya, ah günahım benim. Ah Lara, adını anmak bile içimi burkuyor, düşündükçe nefes alamıyorum.

Tanrım, Tanrım! Bu adam hâlâ nutuk atmaya devam ediyor, nefret dolu, duygusuz hayvan. Of, bir gün kendimi tutamayacağım ve öldüreceğim onu, öldüreceğim."

6

Pastırma yazı sona ermişti. Altın sonbaharın sıcak günlerinden biri yaşanıyordu. Lisıy Burnu'nun batısında Beyazlardan kalan ahşap kule parlıyordu. Yuri Andreeviç ve yardımcısı Layoş'la bazı konuları konuşmak üzere kulede bir araya geleceklerdi. Sözleştikleri saatte Yuri oradaydı. Layoş'u beklerken, toprak dolmuş siperleri dolaştı, gözetleme noktasına çıkıp makineli tüfek yuvalarından nehrin arkasında kalan ormanları seyretti. Sonbahar, iğne yapraklı ağaçlarla geniş yapraklılar arasındaki farkı net olarak ortaya çıkarmıştı. İğne yapraklılar, kara bir duvar gibi kasvetli bir şekilde ormanın ilerisinde yükseliyorlardı. Diğerleri ise arada sırada parıldayan şarap kırmızısı lekelerle kaplıydı. Çok, çok eskiden ormanların derinliklerinde kurulan kaleli, altın kubbeli köylerin ahşap evlerine benziyordu her biri.

Doktor'un ayakları altındaki, hendekleri dolduran toprak ve çamur karışımı sabahın serinliğinde hafif buzlanmıştı. Sertleşen yol kurumuş, küçük söğüt yapraklarıyla tamamen kaplanmıştı. Sonbahar keskin bir şekilde yaprak ve ıtırlı bitki kokuyordu. Yuri Andreeviç, büyük bir istekle çekti içine kokuyu. Buzda beklemiş elma, acı toprak ve Eylül'e özgü, kaynayan su dolu kovaların buharını anımsatan, kömür gazı kokusunu bir daha, bir daha solukladı.

Arkasından gelen Layoş'u fark etmedi bile. "Merhaba dostum" dedi ona Almanca ve hemen işe koyuldular. "Üç konumuz var. Kaçak içki üretenler, gezici hastanenin düzenlenmesi ve seyir halindeyken akıl hastalarına nasıl bir tedavi uygulanacağı. Belki benimle aynı fikirde

değilsinizdir ama sevgili Layoş benim gözlemlerime göre hepimiz çıldırmak üzereyiz. Geldiğimiz noktada, akıl hastalığı da bulaşıcı bir hastalık gibi yayılıyor, insandan insana geçiyor.”

“Çok ilginç bir sorun. Bu konuya sonra değineceğim. Şimdi size başka bir şeyden söz etmek istiyorum. Kamp kaynıyor. Kaçak votka üretenlerin durumu herkesin canını sıkıyor. Bazıları da Beyazlar yüzünden köylerini terk etmek zorunda kalan aileleri için endişeli. Partizanların birçoğu karıları, çocukları ve büyüklerini buraya getiren konvoyu bekliyor, bu nedenle hiçbir şekilde kamptan çıkmak istemiyorlar.”

“Bu durumda konvoyu beklemek gerekecek.”

“Bütün bunlar ortak komutanlık seçiminin arifesine denk geldi. Bütün birlikler tek komutana bağlanacak. En güçlü adayın Yoldaş Liberi olduğunu düşünüyorum. Gençlerin oluşturduğu bir grup Vdoviçenko’yu destekliyor. Bu bize yabancı bir grup. Kaçak üreticiler yakınları. Bunlar bir de Kolçak’ın ordusundan kaçan eski tüccar ve dükkâncıların çocukları. En fazla da bu grup huzursuz.”

“Sizce bu votka işine karışanlar, malzeme temin edenler, yapanlar, satanlar, ne olacak onlara?”

“Önce ölüm cezasına çarptırıp, ardından affederek koşulluya çevireceklerini sanıyorum.”

“Neyse lafa daldık, işimize dönelim. Şu gezici hastanenin düzenlenmesi. Öncelikle bu konuya bakalım.”

“Tamam. Psikolojik hastalıklarla ilgili söylediklerinize hiç şaşırmadığımı söylemek zorundayım. Ben de aynı görüşteyim. Yayılarak devam eden bir hastalık durumu var, son derece tipik, günümüzün özelliklerini taşıyor, dönemin tarihsel gelişmelerinden tetikleniyor. Örneğin, bizim askerlerden biri, Çarlık ordusundaymış daha önce, çok bilinçli aslında, doğuştan gelen bir sınıf içgüdüsü var. Adı da Pamfil Palıh. Yakınlarıyla ilgili korku içinde. Ölürse ailesinin Beyazların eline düşeceğini ve kendisinin yüzünden işkence göreceklerini düşünüp endişeleniyor. Çok zor bir psikoloji içinde. Galiba ailesi gelen konvoydaymış, kampa katılacaklarmış. Dilim yetmediği için gerektiği gibi konuşamıyorum onunla. Angelyar ya da Kamennodrovskiy gösterir size onu. Muayene edebilirseniz çok iyi olur.”

“İyi tanırım Palıh’ı. Ordu meclisinde bir ara yollarımız kesişmişti, o yüzden bilmemem imkânsız. Şöyle esmer, haşin, dar alınlı değil mi? Onun

nesi size sempatik geldi anlayamadım. Her zaman ileri derecede sertlik ve ölüm cezasından yana olmuştu. Ben hiç ısınamamıştım ona. Tamam. İlgilenirim ben.”

7

Güneşli, açık bir gündü. Son bir haftadır olduğu gibi, dingin, ılık bir hava vardı.

Deniz uğultusunu andıran, derinlerden gelen bir gürültü hâkimdi kampa. Ormanda amaçsızca dolaşanların adımları, insan sesleri, balta vuruşları, örsler, at kişnemeleri, köpek havlamaları, horoz sesleri birbirine karışmıştı. Güneşten yüzleri yanmış, beyaz dişli insanlar gülümseyerek ormanda dolaşıyordu. Doktoru tanıyanlar selam veriyor, diğerleri bakmadan yanından geçip gidiyorlardı.

Partizanlar, yoldaki aileleri kendilerine yetişmeden kamptan ayrılmayı kabul etmemişlerdi ama bazıları çoktan eşyaları toplamaya başlamış, doğuya doğru hemen hareket edebilecek biçimde hazırlıklarını sürdürüyordu. Tamiratla uğraşıyor, malzemeleri temizleyip sandıklatıyor, arabaların durumunu kontrol ediyordu. Ormanın ortasındaki tepelikte, düzlük bir alan vardı, burada otlar çiğnenmekten yan yatmıştı. Askeri toplantıların yapıldığı bir yerdi burası. Bugün de önemli bir toplantı yapılacağı haber verilmişti herkese.

Ormanda henüz sararmamış yeşillikler vardı. Özellikle kuytularda görünen ağaçlar hâlâ canlı ve yeşildi. Akşamüstü güneşinin alçalmakta olan ışıkları yeşil yaprakları parlatıyordu. Işık huzmelerinin altındaki yapraklar saydam cam parçaları gibi ışıldıyorlardı.

İrtibat subayı Kamennodrovskiy, arşiv olarak kullanılan yerin önündeki çimenliğe oturmuş, Kappler ordusundan kalan belgeleri ve artık işlerine yaramayacak kendi kayıtlarını yakıyordu. Önünde koca bir yığın vardı. Güneş, ateşe karşıdan vuruyor, ormanın yeşilini alevlerin içine taşıyordu. Alevler görünmüyordu, bir şeylerin yandığını ancak yükselen sıcak hava bulutundan anlamak mümkündü. Ormanın her yerinde çeşit çeşit yemişler bitmişti: Yaban mersinleri, ahududular, böğürtlen çeşitleri her yeri kaplamıştı. Yusufçuklar, arada sırada duyulan kanat sesleriyle, aynı orman ve ateş gibi, havada sakince uçuşuyorlar, alacalı, şeffaf kanatlarını çırpıyordu.

Akşam güneşi saatlerinde ormanda gezmeyi çocukluğundan beri severdi Yuri Andreeviç. O anın tadını çıkarır, güneş ışıklarının içine süzülmesine izin verirdi. Canlılık veren bir ruh akımı önce göğsünü doldurur ardından bedenini sarıp sırtından kanat olup dışarı çıkardı.

Herkesin yaşamı boyunca içinde büyüyen ve sonrasında kişiliğinin iç sesi olarak kalan, hayali bir tipi vardı. Onun da bu gençlik döneminin ilk örnek modeli, o anda bütün canlılığıyla ortaya çıkmış; doğayı, ormanı, batmakta olan güneş ışıklarını ve çevrede görünen ne varsa her şeyi bir kızın prototipine dönüştürmüştü: Lara! Gözlerini kapayıp bu adı fısıldadı ya da sadece içinden geçirdi. Seslendiği bütün yaşamı, bütün yerküre, önünde uzanan bütün orman ve güneş ışığının altındaki bütün uzamdı. Gerçekteyse yaşam bütün hızıyla devam ediyor, günün gerçekleri değişmiyordu. Rusya'da Ekim Devrimi olmuştu ve o Partizanların elinde esirdi. Nasıl olduğunu anlamadan ateşin başındaki Kamennodrovskiy'in yanına gelmişti.

"Arşiv belgelerini mi imha ediyorsunuz? Daha bitmedi mi?"

"Nerede? Kolay kolay biteceğe benzemiyor."

Doktor, çizmesinin burnuyla yerdeki kâğıt yığınını karıştırmaya başladı. Beyazların bir telgrafı ilişti gözüne. Onca evrağın içinde Rantseviç adına yazılmış bir belgeyi görmesi olacak iş değildi, zaten bir an için öyle olduğunu sanmıştı. Aslında gözüne çarpan kısaltmalarla yazılmış, içeriği anlaşılmaz bir belgeydi. Başka bir yığını eşelemeye başladı. Eski Partizan toplantılarından birinin tutanağını gördü. "Çok acil. Tatil düzenlemeleri" yazılıydı üstünde. "Seçim Komisyonlarının yeniden seçimi. Gündemi. İgnatodrovski köyü kadın öğretmenlerinin kanıtlanmayan suçları" diye devam ediyordu.

O sırada Kamennodrovskiy cebinden çıkardığı bir kâğıdı uzattı ve şöyle söyledi: "Kampı boşaltma sırasında sağlık ekiplerinin nasıl hareket edeceği belirlendi. Partizan ailelerini getiren arabalar yakında burada olacak. Oylama bugün yapılıp hareket planı belirlenecek. Bugün yarın harekete geçeceğiz."

Kâğıda göz atan Yuri içini çekti: "Geçen seferkinden daha az araba vermişsiniz bana. Oysa epeyce yaralı eklendi! Yürüyebilecek durumda olanlar, hafif yaralılar yürür ama onlar da o kadar az ki. Ağır yaralıları nasıl götüreceğiz. İlaçlar, diğer malzemelerimiz, onlar ne olacak?"

"Bir yolunu bulacaksınız. Koşullara uyum sağlamak gerek. Başka bir konu var aslında. Herkesin ortak ricası. Burada yoldaşlardan biri, son

derece güvenilir, kendini ispatlamış, davamıza bağlı, iyi bir savaşçımız, hastalandı. Garip bir hali var."

"Palıh mı? Layoş sözünü etmişti."

"Evet, ona bir uğrayıp baksanız."

"Psikolojik mi durumu?"

"Öyle olduğunu sanıyorum. Yanıma birileri geliyor, diyor. Halisünasyon görüyor herhalde. Uyku uyuyamıyormuş, baş ağrısından da şikâyet ediyor."

"Tamam, şimdi gideyim bari şu anda başka işim yok. Toplantı ne zaman başlayacak?"

"Toplanmaya başlamışlardır artık. Sizle beni ilgilendiriyor mu ki? Baksanıza ben gitmedim. Biz olmadan da hallederler."

"O halde ben Palıh'a gideyim. Aslında zor ayakta duruyorum, çok uykum var. Liberi Averkiyeviç geceleri felsefe yapmadan duramıyor, lafa tutuyor beni. Palıh'ı nerede bulabilirim? Nerede kalıyor?"

"Huş ağaçlarının oradaki moloz çukurun orayı biliyorsunuz değil ıni? Huş korusunun orada."

"Bulurum."

"Orada meydanlıkta kumandanlık çadırları var. Birini ona verdik. Karısı, çocuklarıyla yolda. İşte dedim ya, oradaki çadırlardan birinde kalıyor. Tabur haklarından yararlandırıp, yaptığı hizmetler karşılığında çadır tahsis edildi."

8

Yuri Palıh'ı görmeye giderken artık yürüyemeyeceğini hissetti. Yorgunluk bedenini sarmıştı. Uykusuz geçen gecelerin sonunda adım atacak hali kalmamıştı. Geri dönüp uyumak istiyordu. Ama her an Liberi'nin sığınağa dönüp gene konuşmaya başlayabileceğinden korktuğu için, bu düşüncesinden vazgeçti.

Ormanın içinde, açıklık bir alana geldiğinde, ağaçlardan dökülen kurumuş altın renkli yaprakların üzerine uzandı. Yapraklar yerde kareli, damalı bir desen oluşturmuştu. Güneş ışınları da onların bu altın renkli halısının üstüne yatmıştı. Renkler cümbüşü oynaşıyordu gözlerinin önünde. Minik harflerle yazılmış bir yazıyı okurken olduğu gibi uykusunu getirdi bu manzara.

İpek gibi hışırdayan yaprakların üzerine uzanmış, topaklanmış ağaç kökünü kendine yastık yapıp kolunu da başının altına koymuştu. Hemen uykuya daldı. Güneş damlalarının alacası, yaprakların kare desenine uzanmış bedenini bir örtü gibi sardı ve görünmezlik şapkası takmışçasına ışık huzmelerin ufkunda, yapraklarla bütünleştirdi onu. Aşırı yorgunluktan uykuyu sürdürmekte güçlük çekiyordu. Bozulan vücut dengesi, ters tepki veriyordu. Hiç dinlenmeyen bilinçaltı sakin ortamda dışa vurmuştu. Düşünceler yumağı, kırık bir araba tekeri gibi gürültüyle oradan oraya savruluyordu. Bu duygusal karmaşa doktoru kızdırdı. “Alçak Liberi” diye düşündü öfkeyle. “Dünyada insanı delirtecek yüzlerce neden olması yetmiyor adama. Esir tuttuğu insanı, aptalca konuşmalarıyla gerçek bir manyağa çeviriyor. Bir gün öldüreceğim onu.” O sırada güneşin geldiği taraftan rengârenk kanatlarında kahverengi benekler seçilen bir kelebek uçtu ona doğru. Doktor uykulu gözlerle izledi. Kelebek uçtu, uçtu ve rengine en uygun yere, çam ağacının kahverengi köküne kondu. Fark etmek zorlaşmıştı. Oynaşan güneş ışıkları ve gölgelerin altında kelebeğin görüntüsü de yavaş yavaş silindi Yuri’nin gözlerinin önünden.

Bu defa her zamanki düşünceler sardı beynini. İrade ve amaca yönelmenin sonucunda tam uyumun sağlanması gibi, tıbbi çalışmalarında dolaylı da olsa üstünde kafa yorduğu konulardı bunlar. Taklide sığınma ve savunma mekanizmalarını, uyum gösterenlerin hayatta kalabildiğini, aslında mücadele için seçilen yolun, bilinç tarafından ertelenmiş tercih olabileceğini düşündü. Özne neydi? Nesne neydi? Bu iki kavramın özdeşliği nasıl belirlenebilirdi? Kafasında Darwin’in düşünceleri Schelling’e karışmış, uçan kelebek görsel sanatla ilgili fikirlerini tetiklemişti.

Tekrar daldı ve bir dakika sonra yine uyandı. Bu sefer yakınından gelen fısıldaşmalar uyandırmıştı onu. Net olarak duyabildiği birkaç kelime, gizli ve yasak bir konuda konuşulduğunu anlamasına yetti. Orada olduğunu fark etmemişlerdi. Hareket edip varlığını belli etmesi canına mal olabilirdi. Yuri Andreeviç hiç hareket etmeden dinlemeye koyuldu.

Seslerin bir kısmını tanıdı. Bunlar bir işe yaramayan, çömez partizanlardı. Kısa bir süre önce Sanka Pafnutkin, Goşa Ryabıh, Koska Nehvalenıh da onlara katılmış, Teryoşa Galuzin’i de peşlerinden sürüklemişlerdi. Tam anlamıyla, en berbat işlere karışan belalılar grubu olmuşlardı. Kaçak içki yapımı da dahil olmak üzere her türlü pis işe

bulaşan, onlardan daha kara bir tip olan Zahar Gorazdnıh da aralarındaydı. Yuri Andreeviç, en çok komutanın kişisel korumalarından olan ve milislerin en kıymetli grubuna dahil Sivobloy'un varlığına şaşırdı. Çarlığın erken dönemlerinden beri süregelen bir geleneğin devamı olarak adama "komutanın kulağı" adını vermişlerdi ama demek ki o da komplonun bir parçasıydı.

Komplocular Beyazların gönderdiği devriyelerle konuşuyorlardı. Karşı taraftan olanlar o kadar yavaş konuşuyordu ki onları işitmek imkânsızdı. Ancak işitebildiği sesler sustuğunda, Beyazların söze girdiğini anlıyordu. Sesi en çok gelen, bol bol küfreden sarhoş Zahar Gorazdnıh'tı. Elebaşı olduğu anlaşılıyordu.

"Şimdi, ıvır zıvır ayrıntıları bırakın. En önemlisi, kurnazlık, kalleşlik yok. Yoldan çıkan, bizi satan olursa, bıçağı görüyorsunuz değil mi? Bağırsaklarınızı deşerim bununla. Anlaşıldı mı? Artık oraya, buraya takılacak durumumuz yok, karşımızda ölüm sehpası duruyor. Bu işi halledersek, affı hak etmiş oluruz. İnanmayan varsa grubu terk etsin. Onu eli kolu bağlı, canlı istiyorlar. İşitiyor musunuz beni, bu ormanın sonunda onların adamı Gulevoy var. (Bazı sesler, Galivlin diye düzeltti ama o General Galeev diye devam etti.) Böyle bir şans bir daha geçmez elimize. İşte bu adamlar onların sözcüleri. Her şeyi kendileri anlatacak. Onlar da söylüyor, görelim diye. Kendiniz sorun yoldaşlar. Söyle hadi bir şeyler. Anlatın kardeşler."

Bu kez düşman tarafından gelen devriyeler konuşmaya başlamıştı. Yuri Andreeviç bir kelimesini bile işitemiyordu. Ama genel sessizliğin uzunluğundan, devriyelerin komplonun ayrıntılarını anlattıklarını çıkardı. Sonra tekrar Gorazdnıh başladı konuşmaya.

"İşittiniz mi kardeşler? Kendiniz de karşımıza çıkanın ne menem bir şey olduğunu anladınız değil mi? Adam mı bu? Yeni-yetme mi, papaz mı belli değil. Şimdi çeneni kıracağım Tereşka! Ne dişlerini gıcırdatıp duruyorsun? Ahlaksız günah çocuğu. Geveleyip durma ağzının içinde. Evet. Sübyan kalmış papazın teki. Ona uysak papaz olur gideriz. Konuştuğunda neler söylüyor? Küfür ve kavgayı atacakmışız hayatımızdan. Sarhoş olunmayacak, kadınlarla yatılmayacakmış. Böyle yaşamak olur mu? Son söz söylendi artık. Bu akşam derede, taşların yığıldığı yerde. Ben onu getiririm oraya. Sonra hep birlikte çullanırız üstüne. Böyle bir kurnazlık yaparız ona. Bir kerede. Nasıl paketleyeceğiz? Adamlar canlı istiyor.

Bağlarız. Baktım işler planladığımız gibi gitmiyor, kendi ellerimle hallederim. Onlar da adamlarını gönderecekler, yardım ederler.’’

Ses komplonun ayrıntılarını anlatmaya devam ediyor, bir yandan da uzaklaşıyordu. Doktor artık işitmez olmuştu. “Liberi’nin peşinde alçaklar!” dedi dehşet içinde. Bir anda komutana kaç kez kendisinin lanet okuduğunu, onu kendi elleriyle öldürmek istediğini unutmuştu. “Beyazlara teslim edecekler ya da öldürecekler. Nasıl önleyebilirim? Ateşin başına gidip ad vermeden Kamennodrovskiy’e anlatsam mı durumu? Liberi’yi bu tehlikeden kurtarmanın bir yolu olmalı.”

Kamennodrovskiy bıraktığı yerde değildi. Ateş sönmek üzereydi. Yardımcısı ateşin tam olarak sönmesi, yayılmaması için uğraşıyordu.

Komplo gerçekleşemedi. Önlendi. Yuri’nin haber vermesine gerek kalmadan öğrenmişlerdi. Akşam olduğunda komplocular yakalanmıştı artık. Sivobloy ikili oynamış, arkadaşlarını ihbar etmişti. Doktor iyice nefret etti ondan.

9

Partizan ailelerinin kampa iki gün uzakta olduğunu öğrenmişlerdi. Yakınlarıyla buluşmanın telaşı içersindeki Lisıy kampı, bir yandan da harekete hazırlanıyordu. Yuri Andreeviç, Palıh’ı görmeye gitti.

Onu sığınağının yakınında, elinde baltayla buldu. Önünde huş ağacı dallarında koca bir yığın vardı. Onları baltayla odun haline getiriyordu. Daha işin başında sayılırdı. Dalların bir kısmı kendi ağırlıklarıyla ağaçtan kopmuştu. Diğer bir kısmını da yakınlardan toplamıştı. Huş ağaçlarının esnek ve güçsüz dalları oraya buraya dağılmıştı. Ormanın bütün yeşili çadırın girişinde bariyer oluşturmuş gibiydi.

“‘Çok önemli konuklarım geliyor da” dedi Palıh, ne için uğraştığını açıklamak istemişti doktora. “Çadırın çatısı alçak. Karım ve çocuklar geldiğinde olmaz. Yağmur yağdığında da akıyor. Çatıya destek yapacağım. Kara da dayansın.”

“Boşuna uğraşıyorsun. Seninkiler geldiğinde burada kalmalarına izin vermezler. Sivillerin savaş alanında yaşadığı nerede görülmüş? Onları kampın dışında bir yere yerleştireceklerdir. Savaş çadırlarında bırakacaklarını hiç sanmam. Boş zamanlarında yanlarına gidebilir, onları görebilirsin. Konu bu değil aslında. Senin zayıfladığını, yemeden içmeden

kesildiğini söylüyorlar, uyumuyormuşsun da, öyle mi? Görünüşte böyle bir durumun yok. Yalnızca tıraş olman gerekiyor.”

Palıh iri yarı, sağlıklı bir adamdı. Saç ve sakalı siyahtı. Alnı hafif dışarı doğruydu. Kaşlarının üstünde bir halka gibi duruyordu. Alnının bu yapısı yüzünden güven vermeyen, kötü yürekli bir insan gibi görünüyordu.

Devrimin başlangıç aşamasında, 1905 yılında ilk olaylar yaşandığında, sürecin kısa süreli olacağından ve aydın kesimle sınırlı kalacağından korkulmuştu. Toplumun derinliklerine inmesi ve geniş katmanlara yayılması amacıyla var güçle propaganda yapılmış, halkı hareketlendirip tetikleyerek devrimin içine çekmek için çaba sarf edilmişti.

O günlerde asker Pamfil Palıh gibileri, herhangi bir yönlendirme, kışkırtma olmadan içgüdüsel bir tiksintiyle entelektüellerden, subaylardan nefret ederdi. Onların insanlık dışı davranışları, işçi sınıfının en iyi hareketi sayılıyor, barbarlıkları devrimci eğilim olarak algılanıyordu. Pamfil’in ünü de böyle olmasından geliyordu. Partizanların öncüleri arasında en iyilerinden biri sayılıyordu.

Bu içine kapanık, hüzünlü çam yarmasının hali pek de normal görünmedi Yuri Andreeviç’e. Çevreye olan ilgisizliği, monoton ve sefil hali bu görüşünü destekliyordu. “İçeri girelim” diye önerdi Palıh.

“Yok, ne gerek var, geçecek yer de yok, açık hava daha iyi.”

“Tamam. Nasıl isterseniz. Gerçekten tavşan yuvası gibi burası. Şu uzantıların (uzunlamasına yığılmış kütükleri kastetmişti böyle diyerek) üzerine oturup laflayayım o zaman.”

Kesilmiş huş dallarının, kütüklerin olduğu tarafa geçip oturdular. “Öyle iki arada, bir derede olmuyor bu işler, hele benim hikâyem hiç olmaz. Anlatmak için üç yıl bile yetmez.

Nereden başlasam bilmem ki? Herhalde, şöyle: Karımla yaşıyorduk. Gençtik. O evi çekip çeviriyordu. Bir derdi yoktu, ben de çift çubukla uğraşıyordum. Çocuklar oldu. Askere aldılar. Destek kuvveti olarak cepheye gönderdiler. Savaşı sana anlatacak halim yok, sen de gördün onu doktor yoldaş. Bir de devrim oldu. Aklım ermeye başladı. Gözlerim askerde açıldı benim. Düşmanlar sadece Fritzler Mritzler, Almanyalı Almanlar değildi, bizden olanların içinde de karşı taraftan olanlar vardı. ‘Dünya devriminin erleri, süngülerinizi indirip evlerinize dönün, silahlarınızı burjuvaya çevirin!’ gibi laflar ediyorlardı. Daha bunun gibi pek çok şey. Sen kendin daha iyi bilirsin doktor yoldaş. İşte sonrasında da olanlar. İç

savaş başladı. Partizanlara katıldım. Birçok şeyi anlatmıyorum, atlıyorum, yoksa bitiremem. Şimdi ne bileyim ben, daha uzun mu sürecek, kısa sürede bitecek mi? O sersem herif ne yaptı? Tuttu Rus cephesinden birinci ve ikinci Stavrapol Alayı'nı, Orenburg Kazak Alayı'nı çekti. Ben çocuk muyum da anlamayayım? Orduda görev yapmam boşa mı gitti? Bizim işler kötüye gidiyor doktor yoldaş, kötüye. Hapı yuttuk biz. Bizi kuşatmak istiyor.

Çocuklarımla karım var benim, doktor. Şimdi kaçıyorlar ondan tamam da, ya kaçıp geldikleri yeri de basarsa? Onların suçsuz olduklarına bakar mı, anlar mı böyle bir şeyi? Hiçbir şeye bakmaz. Benim yüzümden karıma işkence edecek, karımı, çocuklarımı cezalandıracak. Kırılmadık kemiklerini bırakmayacak. Gel de yemek ye, uyku uyu. Demirden oluşun boşuna, bu durumda aklını kaçırırsın.''

"Çok âlem adamsın Pamfil. Seni anlayamıyorum. Yıllarca ailenden ayrı yaşadın, nasıl yaşadıklarından haberin bile yoktu, onları arayıp sormadın. Yarın öbür gün kavuşacaksın onlara, kalkmışsın sevineceğin yerde dertleniyor, kuruntularla kendini yiyip bitiriyorsun."

"Eskisiyle şimdiki durum arasında çok fark var. Beyaz böcekler ensemizde. Konu ben değilim yani. Sonumun mezar olduğu belli. Yolum çizilmiş artık. Ama ailemi de yanımda oraya sürüklemek istemiyorum. Onun pençesine düşerlerse, son damlasına kadar alır kanlarını."

"Bu yüzden mi hayaller görüyorsun? Dediklerine göre, hayaletler basıyormuş seni."

"Tamam doktor. Sana daha her şeyi anlatmadım. En önemlisinden söz ettim. Tamam o zaman, dinle bakalım, dinle de öğren derdimi ama bana karşı kullanma, her şeyi dümdüz yüzüne anlatacağım. Ben sizin kardeşlerinizden çok adam öldürdüm, çok beylerin, subayların kanı bulaştı elime. Ne sayılarını biliyorum, ne de adlarını. Her türden adam vardı, hepsi öldü gitti. Ama biri var ki, bir delikanlı, hiç aklımdan çıkmıyor. Öyle bir gençti ki unutamıyorum. Keyfekeder öldürdüm onu, aptalcasına. Yoktan yere yaptım.

1917 Şubat'ıydı. Kerenski iktidarı vardı. O sıralar ayaklanmıştık. Olay bir istasyonda oldu. Bir delikanlı göndermişlerdi yanımıza. Konuşup bizi ikna etsin diye. Zafere kadar savaşmamızı istiyorlardı. Geldi bu, okullu asker, güzel laflar edip bizi yola getirecek. Çekimsiz, zayıf bir tip. 'Zafere kadar savaş' diye bir slogan tutturmuş konuşuyordu. Sloganını bağıra

çağıra, orada duran su bidonlarından birisinin üstüne çıktı, yangın için koymuşlar istasyona. Çıktı işte bidonun tepesine, oradan sesini daha iyi duyuracağını, savaşa daha yüksekten çağıracağını düşündü, sonra birden bidonun kapağı kaydı ve genç çocuk tepetaklak suya düştü. Ayağı takılmıştı. Çok komik bir manzaraydı! Ben de başladım gülmeye. Katılıp öleceğim sandım. Çok komikti! Elimde tüfeğim vardı. Gülmekten tutamıyorum ama kendimi, sadece ben değil, herkes katılıyor kahkahadan. Sanki çocuk o haliyle beni gıdıklıyordu. Sonra birden nişan aldım ve onu olduğu yerde hallettim. Nasıl olduğunu kendim bile anlamıyorum. Sanki biri kolumu dürtmüştü. Şimdi anladın mı benim hayaletlerimi. Gece olunca bütün istasyon üstüme geliyor. O zaman delikanlının hali komikti ama şimdi üzüntü veriyor."

"Olayın yaşandığı yer, Melyuzeyevo muydu?"

"Unuttum gitti."

"Ayaklananlar peki, Zıbuşino'dan mıydı?" ''Hiç hatırlamıyorum.''

"Cepheyi hatırlarsın, hangi cephedeydiniz o zaman? Batı cephesinde mi?"

"Herhalde, tam hatırlamıyorum ama Batı olabilir."

On İkinci Bölüm

Üvez Ağacı

1

Partizan aileleri eşyalarıyla birlikte uzun bir süredir ordunun peşinden ilerliyordu. Yanlarında çocuklar da vardı. Çoğunluğu inek olan büyük bir sığır sürüsü kafilenin en arkasındaydı. Büyük baş hayvan sayısı birkaç binden fazlaydı.

Ailelerin katılmasıyla birlikte Zlıdariha ya da Kubariha denilen, ineklere şifa vermesiyle ünlü bir kadın ortaya çıkmıştı. Gizliden büyücülükle de uğraşıyordu. Başında, ters taktığı İngiliz tarzı bir polis kasketi, sırtında İskoç piyade askerlerinin giydiği tarzda bir kaputla dolaşıyor ve ısrarla bunları belirsiz bir nedenle Kolçak'ın onu hapsettirdiği Kejem Hapishanesi'ndeki mahkûmlardan edindiğini söylüyordu. Anlattığına göre hapisten Kızılların yardımıyla kurtulmuştu.

Partizanlar yeni bir yerde kamp kurmuşlardı. Burada kışı geçirecekleri daha uygun bir yer bulana kadar kısa bir süre kalmaları öngörülmüştü. Ama olaylar beklediklerinden daha farklı gelişti ve kışı orada geçirmek zorunda kaldılar.

Yeni ordugâh Lisıy Burnu'na hiç benzemiyordu. Buradaki çam ormanı uçsuz bucaksız ve geçit vermez bir şekilde uzanıyordu. Yoldan içeri kamp kurdukları noktadan başlıyor ve sonu görünmüyordu. Çadırlar kurulup yerleşim hazırlıklarının yapıldığı ilk günlerde Yuri, çevreyi dolaşma olanağı bulabilmişti. Birkaç farklı yoldan ormanın içlerine doğru girmiş ve sonunda kolaylıkla insanın yolunu kaybedebileceğini anlamıştı. Bu ilk keşiflerinde iki yer dikkatini çekmişti.

Artık sonbaharın tam anlamıyla hâkim olduğu ormanda bütün ağaçların yaprakları dökülmüştü. Yalnızca tek bir ağacın, ormanın kapısı gibi orta yerde tek başına duran üvezin, bakır rengi yaprakları üstündeydi. Bataklığa bakan bir tepede, göğe yükselen dallarıyla çok güzel görünüyordu. Koyu gri renkli kış arifesinin o kötü havasında kıpkırmızı meyveleri ışıldıyordu. Buz parçası gibi ışıldayan tüyleriyle minik kış kuşları

ağaca konuyor, usulca, meyvelerin arasından iri olanlarını boyunlarını uzata uzata seçip gagalıyorlar, yemek için çaba harcıyorlardı.

Ağaçla kuşlar arasında gözle görünür bir ilişki vardı. Üvez ağacı, üstünde olan biten her şeyi görüyor, başlangıçta uzun bir süre inatla direniyor ama sonunda kuşlara teslim olup yavrusunu besleyen ana gibi göğsünü açıyor, “Sizinle ne yapacağımı bilmiyorum, yiyin bakalım, yiyin doyurun karnınızı” diyor ve gülümsemeye başlıyordu.

Yuri’nin dikkatini çeken ikinci yer daha hoştu. Burası hafif tepelik, yüksekçe bir yerdi. Bir yanı heybetli bir yardı. İnsan bakınca alt kısmın manzarasının yukarısından daha farklı olacağı izlenimine kapılıyor, bir ırmak ya da çayırlık olan bir vadiyle karşılaşacağını sanıyordu. Oysa orası da tıpkı tepelik gibiydi, yalnızca baş döndürücü derinlikteydi ve ağaçların dorukları insanın ayakları altına serilecekmiş gibi görünüyordu. Muhtemelen burada çok önceleri bir çöküntü yaşanmıştı. Nasılsa bu dev orman tökezlemiş, olduğu gibi aşağı göçmüş gibiydi. Sanki yer yarılıp da yerin altına geçeceği sırada, bir anlık mucizeyle karar değiştirip toprağa tutunmuş, hiç yara almadan kurtulmuştu. Yarın eteklerinde hışırdayarak göğe yükseliyordu.

Ancak bu tepeliğin dikkat çekmesinin nedeni başka bir özelliğiydi. Etrafı basamak şeklini almış dik granit kayalarla çevriliydi. Eski zamanlardan kalma, taş devri mezarlarına benziyorlardı. Yuri Andreeviç ilk kez burayı gördüğünde, taşların bu halinin doğal olmadığına, insan eli değdiğine yemin edebilirdi. Buranın, ilkel çağlardan kalma bilinmedik bir kabilenin tören alanı olduğunu düşünmüştü.

Mahkeme sonunda ölüm cezasına çarptırılan kaçak votka üreten iki milisle, komploya karışan on bir kişinin infazları, soğuk ve kasvetli bir sabah burada gerçekleştirildi. Suçlular, en güvenilir partizanlardan seçilmiş yirmi kişilik bir grup ve özel koruma ekibinin eşliğinde getirilmişti infaz yerine. Elleri tüfekli muhafızlar, mahkûmların çevresini yarım daire şeklinde sarıp hızlı adımlarla onları uçurumun kenarına sürmüşlerdi. Adamların aşağı atlamaktan başka çareleri kalmamıştı.

Uzun süren sorgulama ve yaşadıkları işkencelerin ardından mahkûmlar bitkin bir durumdaydı. İnsanlıktan çıkmış bir halleri vardı. Saç ve sakalları birbirine karışmış, benizleri solmuş, iğne ipliğe dönmüşlerdi. Soruşturma ilk başladığında üstleri aranmıştı. Ancak kimsenin aklına, infaz öncesi bir kez daha arama yapmak gelmemişti. Böyle bir davranışın ölüme

giden insanlara karşı bir alçaklık olacağını düşünmüşlerdi. Birden Vdoviçenko'nun yanında yürüyen ve tıpkı onun gibi eski bir anarşist olan Rjanitskiy konvoya doğru üç el ateş etti. İsteği Sivobloy'u vurmaktı. Çok iyi bir nişancı olmasına rağmen eli heyecandan titreyince hedefi tutturamadı.

Eski arkadaşlarına karşı gene kabalaşmak istemeyen ve acıma duyguları ağır basan muhafızlar, Rjanitskiy'in ne üstüne atladılar ne de ateş ettiler. O anda böyle bir emir verilmemiş olması da rahat davranmalarına zemin oluşturmuştu. Rjanitskiy'in tabancasında üç mermi daha kalmıştı. Ama, belki de heyecandan unuttuğu için, tekrar ateş etmeye yeltenmedi. Sinirli bir hareketle tabancasını kayalıklara doğru fırlattı. Taşlara çarpan silah bir kez daha ateş aldı ve fırlayan mermi Paçkolya adlı mahkûmun ayağına isabet etti.

Paçkolya acı bir çığlıkla ayağını tutup yere düştü. Sürekli inliyordu. Pafnutkin ile Gorazdnıh kollarından destek olup yerden kalkmasına yardım ettiler. Onlardan başka kendini toparlayan olmamıştı. Paçkolya bir yandan inliyor, bir yandan da tek ayağının üstünde sekiyordu, yaralı bacağının üstüne basmasına imkân yoktu. Sonunda uçurumun kenarına toplanmış diğer mahkûmların yanına vardılar. Ancak Paçkolya'nın çığlıklarının sonu gelmiyordu. Acı bağrışları diğerlerini de etkiledi. Sanki bir işaret almış gibi, bütün mahkûmlar denetimlerini kaybettiler. Akıl almaz bir durum çıktı ortaya. Bir yandan küfür ediyorlar, diğer yandan dualar okuyorlardı. Beddualar, yakarışlar havada birbirine karışıyordu.

Yeniyetme Galuzin, o zamana dek başında olan okul şapkasını çıkartarak dizlerinin üstüne çöktü ve o halde, gruptan ayrılıp korkunç kayalıklardan sürünerek uzaklaştı. Muhafızların önüne geldi. Sürekli affedilmesi için yalvarıyor, önlerinde toprağa kapanmış olarak "Suçluyum, kardeşlerim, acıyın bana ne olur, bir daha yapmayacağım. Öldürmeyin beni. Daha hiçbir şey yaşamadım, ölmek için çok gencim. Biraz daha yaşayayım, anacığımı bir kez olsun daha göreyim. Affedin beni, kardeşlerim, ne olur affedin. Ayağınızın altını öpeyim. Kulunuz, köleniz olayım. Yandım ben, anam, yandım, ne belaya bulandım, anam, anam benim" diyerek gözyaşı döküyordu.

Gruptan başka sesler de yükselmeye başladı, kim oldukları anlaşılmıyordu. "Yoldaşlar, iyi insanlar, nasıl yaparsınız bunu? Kendinize gelin. İki savaşta da beraber kan döktük. Birlikte mücadele verdik, omuz

omza durduk. Acıyın bize, serbest bırakın. Bu iyiliğinizi unutmayız, karşılığını öderiz, buna layık oluruz. Kulaklarınız sağır mı oldu, cevap versenize. Tanrı'dan da mı korkmuyorsunuz?''

Bazıları Sivobloy'a kızıyordu: 'Ah seni, kalleş herif seni! Bize hain diyorsun ha! Sen hainlerin hainisin köpek herif, başta Çar'ına bağlılık yemini ettin, sonra da öldürdün adamı. Bize sözler verdin, arkasından sattın bizi de. Şeytanını satmadan önce kucaklarsın sen. Alçak."

İçlerinde kendini kaybetmeyen bir tek Vdoviçenko vardı. Dağınık kır saçlı başı dimdik, kayalıların orada dikiliyordu. Kumandan edasıyla, herkesin işiteceği biçimde "Rezil etme kendini, savaşçı! Senin protestonu anlayamazlar. Bu yeni hassa askerleri, yeni cellat ustaları senin sözlerine kulak veremez. Moralini bozup inancını yitirme. Tarih kimin haklı olduğunu ortaya çıkartacaktır. Bir sonraki kuşak, bunların rezil yönetim tarzlarını da, karanlık işlerini de utanç panosunda ilan eder, merak etme. Biz dünya devrimi yolunda acı çeken çilekeşler olarak öleceğiz. Yaşasın devrimci ruhumuz. Yaşasın dünya anarşistleri!" dedi.

O sırada, alçak sesle verilen bir emirle yirmi tüfek bir anda patladı. Mahkûmların çoğu hemen öldü. Kalanlar da ikinci el ateşle yere yığıldı. Ölüme en uzun direnen Tereşa Galuzin oldu. Ama sonunda o da hareketsiz kaldı.

2

Kış aylarım, doğu taraflarında başka bir yerde geçirmek fikrinden hemen vazgeçmediler. Nehrin sınırı Vıtsko-kejemskiy yoluyla uygun olabileceğini düşündükleri diğer taraflarda pek çok keşif gezisi yaptılar. Liberi, bu nedenle sık sık kamptan ayrılıp doktoru yalnız bıraktı. Ama Yuri'nin kaçması için artık çok geçti, gidebilecek bir yeri de yoktu. Partizanların sürekli yenilgi yaşadıkları bir süreçteydiler. Beyazlar artık sonuca varmak adına, sağlam bir adım atarak son bir darbeyle ormanlardaki düzensiz birlikleri ortadan kaldırmak için bütün güçlerini bir araya toplamıştı. Her taraftan milisleri kıstırıyorlardı. Nefes alacak güçleri kalmamıştı. Neyse ki çemberin alanı genişti Beyazların denetim altında tutması gereken bölgenin akıl almaz büyüklüğü onları kurtarıyordu. Yaklaşmakta olan kış öncesinde düşman birliklerinin geçilmesi zor taygaları katetmesi, köylü çetelerini daha fazla sıkıştırması pek kolay değildi.

Bu durumda, herhangi bir yere kımıldamaları imkânsızdı. Ortada, askeri avantaj vaat eden bir hareket planı olsaydı, yeni bir pozisyon için kuşatma birlikleriyle çarpışmaya girmeyi göze alabilirlerdi elbette. Ama üstünde kafa yorulmuş böyle bir çalışma yoktu. İnsanların gücü kalmamıştı. Üst rütbeli subayların emirlerindeki askerleri ateşleyebilecek heyecanları tükenmişti. Komutanlar, her akşam askeri kurulda bir araya geliyor ve birbiriyle çelişen önerilerde bulunuyorlardı.

Kış için yeni bir yer arama fikrini bir tarafa bırakıp bulundukları yeri sağlamlaştırmaları gerekiyordu. Kışın her yer karla kaplandığında, kar için yeterli donanımı olmayan düşmanın burada yol alması mümkün olamazdı. Bu nedenle, yapılacak en iyi şey kampın çevresine derin siperler kazmak ve mümkün olduğu kadar yiyecek depolamaktı.

Stok sorumlusu Bisyurin, ellerinde un ve patatesin hemen hemen hiç kalmadığını rapor etmişti. Buna karşılık çok sayıda büyükbaş hayvanları vardı, kışın temel gıdaları et ve süt olacaktı. Kışlık giysi ihtiyacı da söz konusuydu. Partizanların çoğu neredeyse yarı çıplak dolaşıyordu. Bunun üzerine kamptaki köpeklerin öldürülmesine karar verdiler. Dericilikten anlayanlar, partizanlara köpek derisinden içi kürklü ceketler dikecekti.

Artık doktora yaralı taşıması için araba verilmeyecekti. At arabaları daha önemli işler için gerekliydi. Kamp yolunun son kırk verstinde ağır yaralılar zaten sedyelerde taşınmıştı. İlaç olaraksa yalnızca kinin, tentürdiyot ve sodyum sülfat vardı Yuri'nin elinde. Ameliyat ve yaralarda kullanılan tentürdiyot kristal halindeydi. Kullanmadan önce alkolle sulandırmak gerekiyordu. Bunun için de alkole ihtiyaç vardı. Kaçak içki üretenleri ortadan kaldırdıkları için üzüldüler. İçki üretiminde daha az suçlu bulundukları için kurşuna dizilmeyen adamları bu işle görevlendirdiler. Ya eski düzeneği tamir edecekler ya da yenisini yapacaklardı. Yasaklanan alkol üretim işi, tıbbi amaç için tekrar başlayacaktı. Bu durum, askerler arasında göz kırpmalara, kafa sallamalara yol açmıştı.

Alkol üretiminin serbest kalması, sarhoşluğun artması ve bunun sonucunda kamptaki çöküşün hızlanması demekti. Üretilen alkolün saflığı yüze kadar çıkıyordu. Kristalin çözülmesi için gerekli bir sertlikti bu. Kış başı tifüs vakaları arttığında Yuri, ürettikleri bu sıvıyı kininle karıştırıp salgın tedavisinde de kullandı.

Yuri bir gün Pamfil Palıh'ı gördü. Bütün yazı, tozlu yollarda kaçarak geçiren karısı ve çocukları da yanındaydı. Hâlâ çektikleri sıkıntıların korkusu vardı üstlerinde, tekrar aynı şeyleri yaşayacak olmanın endişesini taşıyorlardı. Göçebelik, silinmesi güç bir iz bırakmıştı onlarda.

Karısı ve ikisi kız, biri oğlan olan çocukları açık tenliydiler, güneşten yanmışlardı. Sarı saçları ve beyaza yakın, çatık kaşları güneş ve rüzgârdan kararmış yüzlerini tamamlıyordu. Çocuklar yaşadıklarının başka bir izi görünemeyecek kadar ufak tefektiler. Annelerinin yüzünde; yüz yüze kaldıkları dehşetli anların ve korku dolu günlerin söküp attığı yaşam oyunlarının yumuşak izinden geri kalan, kuru ve düz bir ifade vardı. İncecik bir ip gibi gerili dudakları gergin bir şekilde, herhangi bir acı karşısında savunmaya hazır bekliyordu.

Palıh ailesini, özellikle de çocuklarını akıl almaz biçimde çok seviyordu. Doktor gösterdiği şefkate hayran olmuştu. Palıh, baltasının sivri yüzünü ustaca kullanarak onlara ağaç parçalarından tavşan, ayı, horoz gibi oyuncaklar yapmıştı. Ailesinin gelişiyle neşelenmiş, morali yerine gelmişti. Sağlığı yavaş yavaş düzeliyordu. Ama son zamanlarda çıkan bir söylenti kötü bir etki bırakmıştı. Kamp alanına yerleşen ailelerin partizanların disiplinini bozduğu ve bu nedenle askeri bölgenin sivillerden arındırılacağı konuşuluyordu. Dediklerine göre göçmen kafile, yeterli sayıda korumayla birlikte kışı geçirecekleri başka bir yere nakledilecekti. Bu konuda yapılan hazırlık az ama üretilen laf çoktu. Yuri, bu olasılığın gerçekleşebileceğini pek sanmıyordu. Ama Palıh işittiklerinin etkisinde kalıyordu. Gene morali bozulmuş, hayaller görmeye başlamıştı.

4

Ağır kış şartlarının kapıda olduğu günlerde, endişe, belirsizliğin tehditkârlığıyla dolu, karışık bir atmosfer hâkimdi kampta.

Beyazlar planladıkları gibi kuşatmayı tamamlamışlardı. Harekât, General Vitsin, Kvardi ve Basalıgo tarafından yürütülmüştü. Bu kumandanlar sertlikleri ve ödün vermez kararlılıklarıyla tanınıyordu. Yalnızca adları bile Partizan eşlerini ve çevrede köylerini terk etmemiş sivil halkı korkutmaya yeterliydi.

Oysa düşmanın, etraflarındaki çemberi daha fazla daraltabilecek imkânı yoktu. Bunu hesaba katarak sakinliklerini koruyabilirlerdi. Ama diğer yandan elleri kolları bağlı durmaları mümkün değildi. Kuşatmaya direniş göstermemeleri karşı tarafın moralini yükseltebilirdi. Kamp kendileri için güvenli olsa da, sırf güç gösterisi yapmak için yarma harekâtında bulunmaları gerekiyordu.

Bu amaçla, çemberin batı tarafına güçlü bir birlik gönderildi. Uzun süren sıcak çatışmalardan sonra Partizanlar düşmana ağır bir darbe indirerek, o bölgede kuşatmayı yardılar. Böylelikle açılan gedikten taygaya ulaşma imkânına sahip oldular. Yeni kaçaklar için de Partizan birliklerine katılma şansı ortaya çıktı. Milis ordusunun temeli her zaman için sivil vatandaşlardı. Beyazların zulmünden bezen köylüler, yerlerini yurtlarını bırakıp koruyucuları olarak gördükleri Partizanlara sığınıyorlardı.

Kamptakiler, ekmeklerini paylaşmak zorunda kalacakları yeni insanlar istemiyorlardı. Kendi dertleri kendilerine yetiyordu. Ne yeni birilerine ne de yabancılara ihtiyaçları vardı. Bu sebeple, gelenleri yolda durdurup Çilimka Nehri'nin orada değirmenli köy Çilimskaya'ya yönlendiriyorlardı. Burası değirmenin çevresine yayılmış, Dvorı[73] (Konaklar) diye anılan birkaç büyük evin bulunduğu bir yerdi. Köylerinden kaçanların gerekli eşya ve yiyecek maddelerini rahatça saklayabilecekleri, kışı geçirmelerine uygun bir ortamdı. Aslında kamp komutanlarının aldığı bir karar değildi bu, olay kendi kendine gelişmişti. Kamp yönetimi durumu anladığında iş işten geçmişti.

Düşmana karşı kazanılan zafer biraz karmaşık bir hal almıştı. Partizanlar açılan gedikten hareket imkânı bulmuşlardı ama Beyazlar da içlerine kapanıp açık verdikleri bölgede güçlenme çalışmalarına başlamışlardı. Ganimet bulma amacıyla kuşatmanın dışına çıkan birlikler geri dönemiyordu. Kaçak gelenlerle de başları dertteydi. Sık ormanda kayboluyor, izlerine rastlanamıyordu. Kaçak kadınların durumu farklıydı. Gruplar halinde ormanın derinliklerine doğru ilerliyorlar, geçtikleri yerlerde köprüler kurup yollar açarak mucizeler yaratıyorlardı.

Ormandaki bu gelişmeler Liberi'nin planlarını altüst ediyor, yapmak istediklerine ters düşüyordu.

Sık ormanın yola yakın bir noktasında duran Liberi, hararetli bir biçimde Svirid'le son gelişmeleri tartışıyordu. Onların biraz uzağında, diğer komutanlar yol boyu uzanan telgraf direklerini kesip kesmeme konusunda akıl yürütüyorlardı. Son sözü Liberi söyleyecekti ama yetenekli kapancıyla ateşli bir konuşmaya dalmıştı. Adamlarına "Bekleyin biraz, geleceğim" gibisine bir el işareti yaptı.

Svirid uzunca bir süredir Vdoviçenko'nın yargılanıp kurşuna dizilmesini kabullenemiyordu. Adamın tek suçu, Liberi'nin otoritesine karşı duran bir rakip olarak kampta güç kazanmış olmasıydı. Svirid, Partizan Birliği'nden ayrılıp tekrar eski günlerde olduğu gibi kendi başına buyruk yaşamak istiyordu. Elbette bu olacak bir şey değildi. Böyle bir girişim, sonunun gelmesi demekti. Orman Kardeşleri'nden ayrılırsa, kurşuna dizilenlerin kaderini paylaşması kaçınılmazdı.

Çok kötü bir hava vardı. Böylesi hayal bile edilemezdi. Şiddetli rüzgâr, hiç ara vermeden alçaktan esiyor, yoğun is kütlelerine benzeyen bulut kümelerini sürüklüyordu. Birden bu bulutlardan beyaz bir engel oluşturma telaşındaki kar taneleri düşmeye başladı. Bir anda beyaz bir örtü sardı etrafı. Ama uzun sürmedi bu. Yağdığı kadar da çabuk, eriyiverdi kar. Uzaklarda bir yerlere sağanak bırakan gökyüzünü kaplamış kara bulutların rengine eş, kömür gibi toprak çıktı ortaya gene. Toprağın artık su emecek hali kalmamıştı. Sanki yukarıdan bir pencere açılmış da gökyüzü, ak ve soğuk bir şeyle havalandırılıyormuş gibi, bulutlar bir anda dağıldı. Toprağın içine almakta zorlandığı su, kabarmış birikintilerinin yardımıyla aynı parlaklıkla yanıt verdi.

Duman bulutu, çamların reçineli iğneleri üstünde, bir engele takılmışçasına asılı kaldı. Telgraf telleri, görünmez bir ipe sımsıkı dizili boncuklar gibi görünen yağmur damlaları ile örtülmüştü. Svirid, ormanda kaçakları karşılamaya giden grubun içindeydi. Komutana şahit olduğu olayları anlatmak istemişti. Çelişkili emirler veriliyor ama bunların hiçbirine uyulmuyordu. Sonuçta karmakarışık bir durum çıkmıştı ortaya. Ayrıca kontrolden çıkmış kadın gruplarının zayıf halkasından da söz etmek istemişti. Acımasız olaylar yaşanıyordu.

Elleri, sırtları eşya ve yiyecek çıkınlarıyla dolu kadınların kimileri daha memeden kesilmemiş bebekleriyle uzunca bir yol almışlar ve artık yorgunluktan perişan olmuşlardı. Yaşadıklarından akıllarını kaybeden genç annelerin içinde, küçük çocuklarını yol kenarına fırlatıp çuvallardaki

unlarını dökerek geri dönmeye kalkanlar vardı. Açlıktan can çekişmektense bir an önce ölüp gitmenin daha iyi olduğunu düşünüyorlardı. Ormanda vahşi hayvanlara yem olmaktansa düşmanın eline düşmek daha iyiydi.

Diğerleri, daha güçlü olanlarsa erkeklerin bile anlamakta güçlük çektiği bir dayanıklılık ve cesaret gösteriyordu. Svirid daha başka haberler de getirmişti. Kampa yeni bir ayaklanmanın başlayabileceğinin sinyalleri vardı, eskisinden daha kötü şeyler olabileceği konusunda Liberi'yi uyarmak istiyordu ancak, komutanın sabırsız tavırları karşısında ağzı dili tutulmuştu. Liberi'nin ikide bir Svirid'in sözünü kesmesinin tek nedeni yolun kenarında onu beklemeleri ve sürekli el kol işaretleri yapmaları değildi. Son iki haftadır, kamptaki gerginlikle ilgili çok uyarı dinlemişti, şimdi duydukları onun için yeni şeyler değildi.

‘‘Dur be komutan yoldaş, ben o kadar iyi bir hatip değilim. Lafı ağzımın içine tıkma, diyeceklerimi karıştırıyorum. Ne diyordum? Şu ailelerin konvoyuna bir git, kadınlara Çaldon[74] âdetlerini söyle. Her şeyi, birbirine karıştırıyorlar. Sordum onlara, ‘Bu ne hal’ diye, ‘Hepiniz Kolçak'a mı gitmek istiyorsunuz yoksa meydan savaşına mı?’ dedim.”

“Kısa kes, Svirid, görmüyor musun, beni çağırıyorlar? Lafı dolandırma.”

“Bir de şu büyücü var ya Kubariha, kimse kadının neyin nesi olduğunu bilmiyor. Sürekli beni bayt olarak alın diye söyleniyor...’’

“Bayt değil, Svirid, baytar.”

‘‘Ben ne diyorum? Baytar hayvanların salgın hastalıklarını iyileştirir. Onun nesine gerek hayvanlar. Karanlık işlerine inekleri alet edecek. Yeni gelen kadınların kafasını karıştırıyor, ‘Başınıza gelenler kendi suçunuz, Kızılların peşine takılırsanız böyle olur, aynı hatayı tekrarlamayın’ diyor.”

“Sen neden söz ediyorsun Svirid, hangi mülteciler, hangi kadınlar, bizimkilerin aileleri mi yoksa yeni gelen ötekiler mi?”

‘‘Ötekilerden tabii. Bizimle ilgisi olmayanlardan, yeni gelenlerden söz ediyorum.”

“Onların burada ne işleri var? Konaklara yerleşmediler mi? Değirmen köyüne, Çilimskaya'ya.”

“Sen öyle san. Senin Konaklar dediğin yer yanmış, kül olmuş. Çilimskaya'ya gidenler, bomboş bir arazi bulmuşlar karşılarında. Birkaç

aklı evvel geri dönüp Beyazlara katılmaya karar vermiş. Diğerleri de tersini yapmış, buraya gelip kafileye katılmış.”

“O ormanı, bataklığı geçip, öyle mi?”

“Baltalar, testereler ne işe yarıyor? Bizim adamlardan göndermiştik yanlarına, onlarla birlik olup gelmişler üstesinden. Söylediklerine göre, neredeyse otuz verst yol açmışlar kendilerine. Köprüler yapmışlar, patikalar bulmuşlar. Şimdi söyle söyleyebilirsen bakalım, karı kısmı diye. Bizim uğursuzların üç ayda yapamayacakları şeyi başarmışlar.”

“İyi halt emişler! Sen de otuz verst yol açtılar diye seviniyor musun? Vitsin ile Kvardi’nin arayıp da bulamadığı olanak bu. Balta girmez ormanda adamlara geçecek yol açılmış. Şimdi toplarını, tüfeklerini rahatça yakınımıza taşırlar artık.’’

“Kordon, kordon altına alırsın sen de, muhafızlar dikersin, iş biter.”

“İyi ki söyledin, hiç aklıma gelmezdi.”

6

Günler kısalmaya başlamıştı. Artık saat beşte hava kararıyordu. Karanlık çökmesine yakın, kampa dönmekte olan Yuri Andreeviç birkaç gün önce Liberi’nin Svirid’le konuştuğu yerden geçiyordu. Üvez ağacının olduğu tepeliğe yakın bir yerde, Kubariha’nın yaramaz ve şakacı bir sesle bağırdığını duydu. Yuri, tedavi konusunda rakibi olan bu kadına şakayla karışık büyücü doktor diyordu. Kubariha, çığlık ve kahkahalar eşliğinde bir şeyler anlatıyordu. Birileri de onu dinliyordu. Kadınlı erkekli kahkaha çınlamalarıyla arada susuyordu. Bir süre sonra dinleyenlerin sesleri tamamen kesildi. Dağılmış olmalıydılar.

O zaman Kubariha, olanca sesiyle şarkı söylemeye başladı, etrafta kimse olmadığını düşünüyordu. Alacakaranlıkta bataklığa düşmekten korkan Yuri, usul adımlarla Üvez ağacına doğru giden patika yolda ilerlemeye başladı. Sonra birden donakaldı. Kubariha çok eski bir Rus şarkısı söylemeye başlamıştı. Yuri Andreeviç’in bilmediği bir şarkıydı bu. Kubariha kendi uyduruyor olabilir miydi?

Rus şarkıları bentlerle çevrilmiş su gibiydi. Tamamen durmuş, bir daha hiç hareket etmeyecekmiş gibi gelirdi insana. Ama durağan olan, aldatıcı dış yüzeydi, derinlerdeki hareketlilik hiç bitmezdi. İnce ince işlenen içeriğin temposu nakaratlarla, tekrarlarla yavaşlardı. Ama ilk bulduğu

fırsatta sınırları alt ederek coşar ve bizi bir anda etkisi altına alırdı. Kendini baskılayan güce karşı koyma biçimi olarak ortaya çıkardı. Zamanı sözlerle durdurmaya çalışmanın akıl almaz bir yöntemiydi. Kubariha bazen şarkıyı melodisiyle söylüyor, bazen de yalnızca sözlerini tekrarlıyordu:

Tavşancık dünyanın etrafında koşturuyordu,
Beyaz karlarla kaplanmış dünyada,
Üvez ağacının yanından geçerken
Onunla dertleşip duruyordu.
Ben küçük, ürkek bir tavşanım,
Ürkek benim kalbim, titrek
Hayvanların ayak izleri gördüğümde ürkerim
Ayak izlerinden, karnı aç kurtlardan.
Acı bana, üvez çalısı,
Güzel çalı, güzel üvez ağacı.
Sen güzelliklerini düşmanlarla paylaşma,
Kötü düşmanlarla, kötü kargalarla.
Sen kırmızı meyvelerini rüzgârla dağıt,
Avuç avuç rüzgârda, bembeyaz karlarda,
Köyün eteklerindeki o eve kadar,
Benim doğduğum yere yuvarlansınlar.
En kenardaki avluya, en kenardaki pencereye
Benim yarim orada gizli
Çok özlerim onu, sevgilim benim.
Kederli sevgilimin kulağına
Sevgi dolu bir şeyler fısılda.
Ben bir savaşçı asker
Bu esarette sıkışıp kaldım,
Canımı sıktı bu gurbet.
Bu acı esaretten kurtulurum ben,
Güzel sevgilime kaçarım ben.

7

Palıh’ın karısı, Agafi Fotievna -kısaca ona Fatyeva diyorlardı-, hasta inekleri için Kubariha’yla konuşuyordu. Hastalanan ineği sürüden ayırıp

çayırda bir ağaca bağlamışlardı. Sahibe ön ayaklarının dibinde, büyücü asker de arka tarafta süt sağına taburesinde oturuyordu.

Sürünün geri kalanı ormandaki dar açıklıkta tutuluyordu. Orman, hayvanların tutulduğu dar alanı, alt dalları toprağa oturmuş gibi görünen ve adeta dağ gibi yükselen üçgen çam ağaçlarıyla dört bir yandan kuşatmıştı. İneklerin çoğu Sibirya'da çok yaygın olan İsviçre cinsiydi. Hemen hepsi siyah beyaz benekliydi. Hayvanlar da uzun yoldan, yetersiz besin ve dar yerlerde tutulmaktan dolayı en az insanlar kadar yıpranmışlardı. Sırt sırta duruyorlar, sıkışıklıktan böğürüyorlardı. İyicene sersemlediklerinden cinsiyet ayrımlarını tamamen kaybetmişlerdi. İnekler, memelerini güçlükle kaldırıp boğa gibi birbirlerinin üstüne çıkıyorlardı. Altta kalan danalar, kuyruklarını kaldırıp sıyrılmayı başardıkları anda önlerine gelen ne varsa ezip ormana doğru kaçmaya başlıyordu. Yaşlı çobanlarla, çocuklar da çığlıklar atarak peşlerine düşüyordu.

Tıpkı çam ağaçlarının sınırlarını belirlediği bu sıkışık alan gibi, gökyüzü de kar taşıyan siyahlı beyazlı, birbirine yapışık duran bulutlarla kaplıydı.

Meraklı bir kalabalık uzaktan Kubariha'yı izlemek için toplanmıştı. Kadın pek de dostane olmayan bakışlarla hepsini tepeden tırnağa süzdü. Onlardan utandığını söylemek itibarını zedelerdi. Kendini beğenmişlik duygusu engel oluyordu. En iyisi onları hiç görmemiş gibi yapmaktı. Doktor izleyici kitlesinin en arkasında duruyordu, Kubariha'nın görüş açısında değildi.

Yuri Andreeviç ilk kez onu yakından görüyordu. Üzerinde her zamanki İngiliz kasketi ve gelişigüzel omuzlarına attığı kaputu vardı. Anlaşılmaz bir tutkunun kibirli izleri vardı yüzünde. Gençlik yıllarını geri bırakmış kadının gözleri belli ki çok daha önceden solmuştu. Suratında, hiçbir şeyin umurunda olmadığını, bundan sonra olacakları hiç umursamadığını söyleyen bir ifade vardı. Yuri Andreeviç'i asıl Palıh'ın karısının hali şaşırttı. Neredeyse tanıyamayacaktı kadını. Kısa sürede akıl almaz bir şekilde zayıflamıştı. Gözleri yuvalarından çıkacak kadar pörtlemişti. Boynu iyice uzamış, yumrular belirmişti. Kadını bu hale getiren gizli korkularıydı.

"Süt vermiyor, kardeşim" dedi Agafya "Önce gebe sandım ama baktım o da değil, öyle bile olsa çok geçti üstünden, süt verirdi artık, ama yok ortada bir şey."

“Ne gebeliği? Baksana memelerine, şarbon hastalığı var bunda. Sana bir karışım vereceğim, benim otlarla yağda hazırladığım, onu sürersin. Bir de okuyup üfleyeceğim tabii.”

“Başka bir derdim de kocamla ilgili.”

“Hallederim onu da, bırakır başkalarıyla olmayı. Bu kolay. Öyle bir yaparım ki dizinin dibinden ayrılmaz. Başka bir derdin var mı? Üçüncü ne, onu söyle.”

“Yok, başkalarıyla filan gezmiyor. Keşke gezseydi. Keşke derdim kocamın çapkınlığı olsaydı da bu olmasaydı. Aksine, bana ve çocuklara çok bağlı, bizden ayrılacak diye dertleniyor. Aklındakileri biliyorum, kamp ikiye ayrılacak, bizi de başka bir yerlere gönderecekler diye düşünüyor. Bizim düşman eline düşeceğimiz, onun da yanımızda olmayacağı takıntısı hep beyninde. Bizi kurtaracak kimse olmayacak, bize işkence edecekler sanıyor. Biliyorum onun düşüncelerini, biliyorum. Yeter ki kendine bir şey yapmasın.”

“Bir şey düşünelim bakalım. Kurtaralım seni bu üzüntüden. Üçüncü derdini söyle.”

“Yok benim üçüncü bir derdim. İneğim ve kocam, hepsi bu.”

“Sen de pek dertsizmişsin be anam! Şöyle bir etrafına bak, bak Tanrı seni ne kadar seviyor. Gece gündüz arasan böylesini bulamazsın. Zavallı aklını iki dertle bozmuşsun, biri de kocanın sana olan ilgisi. İnek için ne vereceksin? Hesabımızı bilelim.”

“Sen ne istiyorsun?”

‘‘Bir somun ekmekle kocanı.” Etraftaki herkes gülmeye başladı.

“Alay mı ediyorsun sen?”

“Pahalı geldiyse sadece ekmeği ver yeter. Kocan için sonra anlaşırız.”

Etraftakilerin gülmesi artmıştı.

“Adı ne ki? Kocanın değil ha, ineğin adı ne?”

“Yosma.”

“Bu sürünün yarısı Yosma zaten, tamam anlaştık.”

Ardından ineğe okumaya koyuldu. Önce inekle ilgili birtakım dualar okuyup bir şeyler anlattı. Sonra Agafya ile ilgilenmeye başladı. Ona büyü konusunda pek çok şey açıkladı. Yuri Andreeviç izlemeye devam ediyordu. Rusya’nın batısından yola çıkıp Sibirya’ya geldiklerinde Baküs’ün sıra dışı, renkli gevezeliklerini dinlerken duyduğu aynı şaşkınlığa düşmüş, bir hayli etkilenmişti.

Kadın anlatıyordu: “Morgosya Teyze, bize misafirliğe gel. Salının derdini çarşamba götür, dertlerimizi temizle. Hastalıklarımızı al götür, ineğin memesini temizle dur. Sakin ol, Yosma, ortalığı karıştırma. Dağların önünde dur, nehirlere set kur. Hastalık korku salmış, ısırganlar onu kapmış, kabuklara sarıp atmış. Gücünü topla, Kubariha’nın sözünü yabana atma.

Sevgili Agafya, hepsini bilmek gerek. Karşı konulması gerekiyorsa ayrı, cezalandırılacaksa ayrı. Övecek sözler var, yerecek sözler var. Bak şimdi şöyle etrafına. Ne görüyorsun? Orman değil mi? Şimdi oraya kötü güçler girmiş, meleklerle savaşıyor. İşte sizinkilerle diğerlerinin durumu bu. Şimdi şu dediğim örneğe bak, nereye bakıyorsun kardeşim, oraya değil, parmağımla gösterdiğim tarafa bakacaksın. Hah, tamam oraya işte. Gördüğünün ne olduğunu sanıyorsun? Kuşun yuva kurmak istediğini düşünüyorsun değil mi? Hiç alakası yok. Bu şeytanın işi.

Denizkızı, yavrusuna bir taç örmek istemiş. Burada insanların olduğunu duyunca bırakmış. Korkmuş tabii. Gece olunca gelecek ve bitirecek işini, görürsün. Böyle olur bu işler.

Sizin şu flamalar, kırmızı kırmızı hani. Ne sanıyorsun? Sadece bayrak mı? Aslında bayrakla ilgisi yok. O, kızların başına taktığı al renkli sallama eşarbından başka bir şey değil. Peki, neden sallama dediğimi biliyor musun? Genç delikanlılara nazlı nazlı işaret vermek için kullanıyorlar da ondan. Siz de kalkmış bayrak diyorsunuz.

Diyorum ya, her şeyi bilmek lazım, Agafya kardeş. Her şeyi ama ne var ne yoksa her şeyi. Hangi kuş, hangi taş, hangi ot, hepsini. Bak şimdi sana kuşlardan bir örnek vereyim. Sen kuş dersin de, bakarsın altından ne çıkar. Bak, sen bana kimi seçtiğini söyle yeter. Kimi dersen de, sana bağlarım, dizinin dibinden ayırmam. Kolçakmış, Lesnıhmış, Çar İvan’mış hiç fark etmez. Atıyorum sanıyorsun değil mi?

Kış gelir, fırtınalar kopar görürsün kardeş, geniş ovalarda, tarlalarda kardan kalın kalın sütunlar olur. Bıçakla keser gibi yıktım mı o kar yığınlarını kanlar dökülür içinden. Yaa... gördün mü, anladın mı dediği mi? Atıyorum sanıyorsun ama hiç de öyle değil. Rüzgâr eser, kanlı bir fırtına çıkar, kanlar her tarafa sıçrar. Rüzgâr mı sanırsın onu, çocuğunu kaybeden orman cini o, bebeğini arar durur, her yerde, ağlar sürekli anladın mı? Benim bıçağım onun işini çözer, anladın mı? Kan o zaman dökülür işte. İşte o bıçakla ne istersen yaparım sana, yeni yollar çizerim. İster Kolçak olsun,

isterse de Strelnikov hiç fark etmez. Çar İvan bile o yoldan, peşinden gelir senin.

Bazen güçlü bir duygu seli kaplar dünyayı. Acıma hisleri kabarır insanların. Bir şeylerin kurbanı olduğunu hisseder insanlar. Bağlılık arttıkça bu his daha da kuvvetlenir. Daha çok da kadınlara karşı olur bu. Eşi benzeri bulunmaz diye düşünülen kadınlara. Soluk aldığı havadan bile kıskanırlar onu. Yıllardır doğanın kendi başına üstesinden geldiği olaylara müdahale etmeye çalışırlar, anladın mı kardeşim?”

Yuri Andreeviç büyücü kadının son söylediklerinin Novgorod veya İpatyev el yazmalarının apokrif bölümlerinden çarpıtılarak alıntılandığını anlayacak kadar bilgiliydi bu konuda. Kâhinler ve masalcılar yüzyıllarca bunların kulaktan kulağa yayılmasını, nesillerden nesillere yorumlanmış şekliyle aktarılmasını sağlamışlardı.

Dinlediği efsanelerin onu bu kadar etkilemesinin nedeni ne olabilirdi? Bütün bu uydurma saçmalıklar, hayali yaratıklar sanki gerçekmiş gibi gelmişti Yuri’ye. Lara gelmişti gözünün önüne. Sol omuz başı açıktı. Ardında efsanevi bölmeler olan demirden kapının gizemli bir anahtarla açılması gibi bir kılıç darbesiyle kürek kemiğini ortaya çıkarmışlardı. Ruhunun derinliklerinde sakladıkları ortaya çıkacaktı böylelikle. Ona yabancı şehirler, yabancı sokaklar, yabancı evler, yabancı mekânlar bir şerit gibi gözünün önünden akıyor, tutam tutam şeritten dışarı fırlıyordu. Nasıl da seviyordu onu! Ne kadar güzel bir kadındı! Tam her zaman düşündüğü, hayal ettiği gibi, ihtiyaç duyduğu tarzda bir kadındı! Onu bu derece çekici kılan şey neydi? Bu söze dökülebilir, tanımlaması yapılabilir miydi? Hayır, hayır! Tanrı bir el hareketiyle ona böylesi benzersiz bir sadelik ve çekicilik vermişti. İlahi gücün eli, tıpkı yıkanıp temizlenmiş bir bebeği saran örtü gibi, onun yüreğini sarıp sarmalamıştı.

Peki ama şimdi Yuri neredeydi, ne olmuştu onlara? Orman, Sibirya, Partizanlar. Kuşatılmışlardı ve o başka bir yerde, başka insanlarla beraberdi. Bu büyücü, bu efsaneler de neyin nesiydi? Tekrar Yuri’nin gözleri karardı, başı ağrıdı. Her şey uçuşuyordu. Bu arada, beklenen karın aksine, yağmur yağmaya başlamıştı. Şehirlerde bir binadan diğerine gerili ipe asılmış kocaman bir bayraktan çok daha büyük bir imge, bulunduğu uzamda bir taraftan diğerine sallanıyor, bütün ormandan görünüyordu. Çok iyi bildiği ilahi bir yüzdü bu. O yüz ağlıyordu, gücünü artıran yağmur öpmeye başlamıştı ağlayan yüzü, hem öpüyor, hem ıslatıyordu.

“Hadi artık” dedi büyücü kadın Agafya’ya. “İneğini okudum, iyileşecek. Kutsal Meryem Ana’ya dua et. Evini ve hayvanlarını korusun.’’

8

Tayganın batı sınırında çarpışmalar devam ediyordu. Ancak orman o kadar büyüktü ki savaş sanki başka bir ülkede yaşanıyormuş gibi onların bir şeyden haberi olmuyordu. Kamptaki insan sayısı çok fazla olduğundan kayıplar da anlaşılmıyordu. Savaşa ne kadar çok insan giderse gitsin gene de ortalık boşalmıyordu. Savaşın etkisi ormanın derinlerindeki kampa ulaşamamıştı.

Bir gün ormanın içinden silah sesleri geldi. Birkaç el birbirinin peşi sıra ateş edilmişti ve sesler çok yakından geliyordu. Ardından düzensiz atışlar başladı. İlk ateş sesi gelen yerde karşılıklı atışlar oluyordu. Telaşlanan kamp halkı at arabalarına doğru kaçmaya başladı. Ortalık bir anda karışmıştı. Herkes olası bir çatışmaya karşı hazırlık yapmaya koyulmuştu.

Kısa bir süre sonra herkes sakinleşti. Endişenin yersiz olduğu anlaşılmıştı. İnsanlar, ateş edilen yere doğru yöneldiler. Kalabalık gittikçe artıyordu. Gruba sürekli yenileri ekleniyordu.

Yerde kanlar içinde yatan bir adamın çevresinde çember olmuşlardı. Sağ eli ile sol bacağı kesilmişti. Bu halde kampın yakınına kadar nasıl sürünüp geldiği akıl alır bir şey değildi. Kanlar içindeki kesilmiş kol ve bacağı sırtına bağlanmış, üstlerine de bir yazı konmuştu. Kaba saba laflarla, Orman Kardeşleriyle ilişkisi olmayan Kızıl birliklerden birinin vahşetine karşılık yapıldığı yazıyordu. Bundan başka, bu notta verilen sürede silahını Vitsin birliğine getirip teslim olmayanların başına sırayla aynı şeyin geleceği de belirtilmişti. Bütün yaralarından kanlar akan adam arada bayılıp kendinden geçiyordu. Yine de alçak sesle, dili döndüğünce başına gelenleri, General Vitsin’in karargâhındaki askeri soruşturmayı ve sonrasında kendisine yapılan işkenceleri anlatmayı başardı.

Acımış görüntüsü verip adamın ölüm cezasını hafifletmişler, kol ve bacağının kesilmesine karar vermişlerdi. Bu haliyle kampa gelmesini sağlayıp Partizanları dehşete düşürmeyi amaçlamışlardı. Kampın yakınlarına kadar kucaklarında getirmişler, sonra da yere bırakarak sürünmesini emretmişler, peşinden de havaya ateş etmişlerdi.

Zavallı adam dudaklarını güçlükle kımıldatıyordu. Çıkardığı seslerin ne olduğunu anlamak için iyice üstüne eğilmiş, dikkatle dinliyorlardı.

“Dikkat edin kardeşler. Düşman kampa ulaşabilir.”

“Nöbetçi koridoru var yolda. Hepsi iyi savaşçılar. Dayanırız.’’

“Gedik açılmış artık. Gedik. Oradan beklenmedik baskın yapmak istiyor. Biliyorum. Of, dayanamayacağım, kardeşler. Görüyorsunuz değil mi kan kusuyorum, şimdi öleceğim.”

“Sen yat şimdi biraz, kendini toplamaya çalış. Konuşma. Siz de konuşturmayın artık adamı, geri zekâlılar. Görmüyor musunuz halini?”

“Elle tutulur bir yanımı bırakmadı, köpek herif, hepsi alçak bunların. ‘Kanınla ödeyeceksin bunları’ dedi bana. ‘Söyle sen kimin nesisin’ diye sordu. Kimmişim ben, söyleyeyim kardeşler, gerçek bir savaş kaçağıyım, onlardan kaçıyordum. Evet. Sizin tarafınıza geçecektim.”

“Kim bu söz ettiğin adam söylesene. Seni bu hale sokan kim?”

“Oy, kardeşler, içim yanıyor. Durun bir soluklanayım. Anlatacağım hepsini. Ataman Bekeşin’di adam. Ştreze’nin komutanı. Hepsi Vitsin’in adamları. Sizin ormanda bir şeyden haberiniz yok. Şehir inliyor. İnsanların canlarını çıkardılar. Canlı canlı adamların sırlında demir dağlıyorlar, derilerini kesip kemer yapıyorlar. Enselerinden yakaladıkları gibi bilinmez bir yerlere götürüyorlar. Sonra bir bakıyorsun, vagonlara, demir kafeslere kapamışlar. Bir kafesin içine kırktan fazla insan tıkıyorlar. Sonra biri gelip kafesten içeri pençelerini uzatıyor, ilk takılanı da doğru vagona götürüyor. Tavuk kesmekten farkı yok. Tanrı biliyor hepsini. Çıkardıklarının kimini kesiyor, kimini asıyor, kimini de sorguya götürüyorlar. Bağlayıp bir güzel dövüyorlar, yaralarına tuz basıp kaynar su döküyorlar. Kusan ya da allına yapan olursa, yemesini emrediyorlar. Çocuklara, kadınlara yaptıklarını bilmek bile istemezsiniz, Tanrım!”

Bahtsız adam artık son nefesini vermek üzereydi. Lafının sonu getiremedi, hafifçe sıçrayıp ruhunu teslim etti. Herkes o anda anladı öldüğünü. Şapkalarını ellerine alıp haç çıkardılar.

Akşam çok daha kötü bir haber yayıldı kampa.

Ölen adamın başındakilerin arasında Palıh da vardı. Onu görmüş, anlattıklarını dinlemiş, sırtındaki kâğıtta yazan tehditleri okumuştu. Bu olay, kendisinin ölmesi durumunda ailesinin başına geleceklerden duyduğu kaygıyı akıl almaz bir boyuta taşımıştı. Gözünün önünde onlara yapılacak işkenceler canlı sahneler halinde belirmiş, acı çeken yüzlerini görmüştü.

Kulaklarında sürekli yardım isteyen çığlıklarını duyuyordu. Sonunda, er ya da geç başlarına gelecek bu acılardan onları kurtarmak, çekilecek sıkıntılara son vermek için hepsini kendi elleriyle öldürmüştü. Çocuklarına oyuncak yonttuğu tıraş bıçağı kadar keskin baltasıyla karısını ve üç çocuğunu kesmişti.

İşin ilginç yanı sonrasında kendine bir şey yapmamıştı. Ne düşünmüştü? Onu neler bekliyordu? Geleceğe yönelik planları neydi? Bu kaçınılmaz sonun başlangıcı, aklını kaçırmanın bir işaretiydi.

Liberi ve doktorun katıldığı harekât komisyonu hemen toplanıp ona ne yapacaklarını tartışmaya başlamışlardı. Onlar toplantıdayken Palıh başı önünde kampın içinde dolanıyor, feri kaçmış gözleri hiçbir şey görmüyordu. İnsani hiçbir iz taşımayan tuhaf bir tebessüm vardı yüzünde, acısı hiç dinmiyor gibiydi.

Ona acıyan kimse olmadı. Herkes uzaklaştı ondan. Linç etmek isteyenlerin sesleri yükseliyordu etrafta. Onları destekleyenler de yoktu.

Artık bu yaşamda yapacak hiçbir şeyi kalmamıştı. Şafak sökerken ayrıldı kamptan. Sudan korkan kuduz köpeklere benziyordu hali.

9

Kış çoktan bastırmıştı. Ayaz iyiden iyiye hissediliyordu. Buzlu sisin arkasında parça parça sesler, ne olduğu anlaşılmaz şekiller beliriyordu. Bir görünüp bir kayboluyordu bunlar. Alışılmışın dışında bir güneş çıkıyor, koyu vişne rengi bir top gibi ormanın üstünde duruyordu. Rüyalardaki ya da masallardaki gibi, bala benzer koyu kehribar renkli ışıklarını toprağa doğru gönderiyor, ışıltıları yolda, havada ve ağaçların üstünde asılı kalıyordu.

Valenkilerin[75] içinde kaybolmuş ayaklar, yuvarlak izler bıraktıkları karı her adımda gıcırdatarak uyandırıyor, bu manzarayla bütünleşmiş şapkalı, kısa kabanlı figürler gökyüzünde yıldız çizer gibi havada uçuşuyordu.

Tanış olanlar durup konuşuyorlardı. Hamamdan çıkmış gibi kıpkırmızı yüzleriyle birbirlerine iyice yaklaşıyorlardı. Bıyık ve sakalları keseden sonra buz tutmuş gibiydi. Ağızlarından yoğun bir şekilde buhar kütleleri yükseliyor, donmuş sözcüklerle kısa konuşmalar yapıyorlardı.

Dar bir patikadan yürüyen Liberi doktorla karşılaştı. “A, siz misiniz? Bunca zamandır nerelerdeydiniz? Akşam bana gelin lütfen. Bende

kalırsınız. Eski günleri yâd eder, laflarız biraz. Yeni havadisler var.”

“Haberci döndü mü? Varıkino’dan haber var mı?”

“Hayır, sizinkilerden de, benimkilerden de bir haber yok. Böyle olunca kötü bir şey olmadığı sonucunu çıkartıyorum. Demek ki tam zamanında kaçabildiler. Onları anmamız gereken nedenler var. Neyse, bunları buluştuğumuzda konuşuruz. Hadi, bekliyorum sizi.”

Akşam Liberi’nin barınağında doktor sorusunu yineledi: “Lütfen söyleyin, ailelerimizle ilgili ne biliyorsunuz?”

“Gene at gözlükleriyle bakmayı sürdürmek istiyorsunuz ha? Bizimkiler, elimizdeki verilere göre, sağlar ve güvendeler. Ama asıl konu bu değil. Müthiş haberler var. Biraz et alır mısınız? Söğüş dana eti.”

“Hayır, teşekkür ederim. Konuyu dağıtmayalım. Lütfen anlatın.”

“Tuhaf, gerçekten istemiyor musunuz? Ben biraz yiyeceğim. Kampta iskorpit hastalığı başladı. İnsanlar ekmekle, sebzenin ne olduğunu unuttular. Sonbaharda kadınlar kamptayken ceviz, yemiş filan toplatmayı örgütlememiz lazımmış. Neyse, söylemek istediğim olağanüstü gelişmeler olduğu. Her zaman size söylediğim şey gerçek oluyor artık. Tünelin sonunda ışık göründü. Kolçak bütün cephelerde geri çekilmeye başladı. Bu durum kesin bir yenilginin işareti. Anlıyorsunuz değil mi? Dememiş miydim size? Siz de sızlanıp duruyordunuz.

“Ne zaman sızlandım ben?”

“Her zaman. Özellikle de Vitsin bizi sıkıştırdığında.”

Yuri Andreeviç, Liberi’nin sözünü ettiği dönemi anımsadı. Geçen sonbaharda, isyancıların kurşuna dizildiği, Palıh karısı ve çocuklarını öldürdüğü, kanın oluk gibi aktığı günlerdi. Dehşetin sonu gelmeyecek gibiydi.

Beyazlarla Kızıllar vahşette birbirleriyle yarışıyor, nispet edercesine her seferinde daha hunharca davranıyorlardı. Kandan göz gözü görmüyordu. Sanki boğazlarına kadar kana batmışlardı. Gözleri kandan başka bir şey görmüyordu. Bu asla sızlanma değildi, onun çok ötesinde bir şeydi. Ama bunu Liberi’ye nasıl anlatabilirdi ki?

Barınakta hoş bir kömür kokusu vardı. Odanın tamamını sarmış, burun ve boğazlarını gıdıklıyordu. İçersi, üçayaklı demir kaplarda yakılan çıralarla aydınlatılıyordu. Çıra yanıp bittiğinde, demir kabın altına konmuş su dolu bir kovaya düşüyor, Liberi de kalkıp yeni bir tane tutuşturuyordu.

“Neyle aydınlandığımı görüyorsunuz değil mi? Hiç yağımız kalmadı. Odunlar kurudu. Çıralar çabucak yanıp bitiyor. Az önce söyledim değil mi, iskorpit hastalığı diye. Gerçekten et yemeyecek misiniz? İskorpit. Siz ne düşünüyorsunuz bu konuda? İnsanları toplayıp durumu açıklasanız, yöneticilerimize hastalık hakkında bilgi verseniz ve ne tedbirler alıp nasıl mücadele edebileceğimizi anlatsanız iyi olmaz mı?

“Tanrı aşkına, işkence etmeyin bana lütfen. Yakınlarımızla ilgili kesin olarak ne biliyorsanız onu anlatın önce.”

“Söyledim ya, kesin olan bir bilgi yok. Ama son savaş raporlarından edindiğim bilgileri söylemedim daha. İç savaş bitti artık. Kolçak’ın sonu geldi. Kızıl Ordu, Beyazları denize dökmek için ana demiryolundan Doğu’ya doğru kovalıyor. Kızıl Ordu’nun başka bir kolu bize yetişmek üzere, bir araya geldiğimizde bu bölgedeki dağınık Beyaz birlikleri yok edeceğiz. Güney Rusya tamamen temizlenmiş halde. Niye hâlâ memnun olmuyorsunuz? Bunlar yeterli değil mi?”

“Memnun olmadığım doğru değil. Elbette oluyorum. Ama ailelerimiz nerede? Onları merak ediyorum.”

“Varıkino’da değiller. Bu gayet sevindirici. Tam da benim dediğim gibi, geçen yaz Kamennodrovskiy’in anlattığı efsanenin gerçek olmadığı anlaşıldı. Hatırlıyor musunuz hani, kim oldukları belli olmayan esrarengiz bir grup Varıkino’yu bastı diye saçmalıklar anlatılmıştı? Güya o yüzden kasaba tamamen boşalmıştı. Orada gerçekten birtakım olaylar olmuş ama neyse ki ailelerimiz tam zamanında orayı terk etmişler. Kurtulduklarına olan inancımızı yitirmemeliyiz. İstihbaratçılarımın verdiği bilgiler bu doğrultuda.”

“Peki Yuryatin? Orada neler olmuş? Şimdi Yuryatin kimlerin elinde?”

“Orası için de durum aynı. Anlatılanların gerçekle ilgisi yok.” “Ne demek istiyorsunuz?”

“Güya Beyazlar şehre hâkim olmuştu. Bu çok saçma, olabilecek bir şey değil. Şimdi size bunun neden olamayacağını anlatayım.”

Liberi kalkıp madeni kaba yeni bir çıra koydu. Sonra iyice buruşmuş, kat izleri belli haritayı açıp kenar uçlarını altına doğru kıvırıp düzeltti. Sonra elindeki kalemle işaret ederek anlatmaya koyuldu.

“Bakın şimdi. Bütün bu bölgelerde Beyazlar geri püskürtüldü. Bakın ta burdan buraya. Oradan da şuraya, bütün bölgede.”

Haritanın üstünde cepheleri gösteriyordu. “Dikkatle takip edebiliyor musunuz?”

“Evet.”

“Yuryatin tarafına yönelmiş olmaları mümkün değil. Çünkü oradan diğer birlikleriyle ilişki kurmaları imkânsız. Bu da keklik gibi avlanırlar demektir. Bunu anlamak için general olmaya gerek yok, en basit er bile anlar. Üstünüzü niye giydiniz? Nereye gidiyorsunuz?

“Kusura bakmayın, biraz dışarı çıkacağım. Hemen dönerim. İçerinin tütün ve çıra kokusundan bunaldım. Biraz temiz havaya ihtiyacım var.”

Barınaktan yukarı, dışarı çıkan doktor, girişe oturmak için konulan kalınca kütüğün üstünü kabanının koluyla temizledi. Sonra oturup başını iki elinin arasına aldı ve düşüncelere daldı.

Karlar altındaki tayga, kamp, Partizanların yanında geçirdiği on sekiz ay, hepsi silindi kafasından. Tamamen unuttu onları. Sadece yakınları vardı beyninde. Onları hayalinde canlandırdı. Hepsi birbirinden daha kötü olan tahminlerde bulunuyordu.

İşte Tonya kar fırtınası altında gidiyordu. Saşa kucağındaydı. Saşa’yı bir battaniyeye sarmıştı. Kara bata çıka yürümeye çalışıyor, bütün gücüyle ilerlemeye çalışmasına rağmen tipi aman vermiyordu. Rüzgâr onu yere savuruyor, düşen Tonya kalkıp tekrar adım atmaya çalışıyordu. İyice zayıflamış, ayaklarında derman kalmamıştı. Ama, Yura hep unutuyordu. Hep yapıyordu bunu, Tonya’nın iki çocuğu olduğunu unutuyordu. Küçüğünü emziriyor olmalıydı.

Tıpkı Konaklar’ın oraya gönderilen kadınlar gibi, Tonya’nın da iki eli doluydu. Keder ve umutsuzluktan sağduyularını yitiren o kadınlar gibiydi hali. İki eli de doluydu ve etrafta yardım edecek hiç kimse yoktu.

Saşa’nın babasının nerede olduğu bilinmiyordu. Uzaklarda bir yerdeydi, her zaman uzakta olmuştu, yaşamı boyunca onlardan uzakta yaşamıştı, gerçekten baba mıydı o, böyle bir baba olabilir miydi? Peki Tonya’nın babası neredeydi? Aleksandr Aleksandroviç, o nereye gitmişti? Ya Nuşa? Diğerleri neredeydiler? En iyisi bu soruları sormamak, bunları düşünmemek, anlamaya çalışmamaktı.

Aşağı, Liberi’nin barınağına geri dönmek üzere Yuri kütükten kalktı. Ama bir anda fikrini değiştirdi. Komutanın yanına geri dönmeyecekti. Çoktan beri kaçmayı kafasına koyduğundan bir kızak, kuru gıda dolu bir torba ve gerekli bazı eşyaları hazırda bekletiyordu. Hepsini kampın dışında,

nöbetçi noktalarının biraz ilerisinde üstüne kendince bir işaret koyduğu bir ağacın dibine, karların altına gömmüştü.

Kar yığınlarının arasından açılmış dar yolda ilerlemeye başladı, oraya gidiyordu. Dolunay her tarafı aydınlatmıştı. Gece nöbetçilerinin durdukları yerleri gayet iyi biliyordu, kolayca atlattı onları. Ama bembeyaz buz kaplı üvez ağacının oradaki düzlüğe geldiğinde nöbetçilerden biri arkasından seslendi. Kızakla arkasından geliyordu. İyice yaklaştığında “Dur, yoksa vururum! Kimsin sen? Parolayı söyle!” diye bağırdı.

“Ne oldu asker? Aklını mı yitirdin? Benim. Yoksa tanımadın mı? Sizin doktorunuzum, Jivago.”

“Kusura bakma, Yoldaş Jelvak. Karıştırdım. Bilemedim. Ama Jelvak, ileri bırakamam, kurallar var, ben askerim, parola?”

“Dediğin gibi olsun. Parola ‘Kızıl Sibirya’, işareti ‘kahrolsun müdahaleciler.’”

“İşte bu kadar. Şimdi nereye istersen git. Gece gece hangi şeytanın peşine düştün? Hasta mı var?”

“Uyku tutmadı, biraz da susadım. Gidip biraz kar toplayayım, yer susuzluğumu gideririm dedim. Sonra da meyveleri buz tutmuş üvez ağacını gördüm. Gidip biraz onlardan yiyeceğim.”

“İşte tam bir soylu enayiliği, kış günü meyve toplayacakmış. Üç yıldır kafalarına sokmaya çalışıyoruz, anlatmaya çalışıyoruz ama boşuna. Bir şey anladıkları yok. Hadi git bakalım üvezlerine. Senden mi esirgeyeceğiz?”

Nöbetçi ıslık çalan kayaklarıyla sürekli artan bir hızla kayarak uzaklaştı Yuri’nin yanından. Kışın ince telli saçlar gibi kalmış çalılıkların arkasında gittikçe gözden kayboldu. Doktor ise yürüdüğü keçi yolundan devam edip üvez ağacının yanına vardı.

Ağacın yarısı karla, yarısı da donmuş yaprak ve meyvelerle kaplıydı. İleri doğru uzanmış tamamen karlı iki dalıyla karşıladı doktoru. Yuri Lara’nın uzun, beyaz, cömert kollarını anımsadı. Dalları tutarak sarıldı ağaca. Üvez onun bu ilgisine yanıt verirmişçesine Yuri’nin üzerine kar serpti. Tepeden tırnağa beyaza büründü Yuri. Ne söylediğinin farkında bile olmadan bir şeyler mırıldanmaya başladı: “Seni yeniden göreceğim, güzel sevgilim benim, üvezim, al incim, canım benim.”

Apaydınlık bir geceydi. Ay ışıldıyordu. Yuri yoluna devam etti ve kampın dışında eşyalarını gömdüğü yere gitti. Kampı terk ediyordu.

On Üçüncü Bölüm

Heykelli Ev'in Karşısı

1

Malaya Spaskaya Sokağı kavisli bir yokuşla Tüccarlar Sokağı'na iniyordu. Daha yukarı mahallelerdeki ev ve kiliseler sokağa bakıyordu.

Heykelli Ev tam köşedeydi Dört köşesi heykellerle süslü binanın tüm dış cephesi hükümet ilanları, son kararnameler ve bildirilerle kaplanmıştı. Gelip geçen insanlar küçük gruplar halinde kaldırımda toplanıp yazıları okuyordu.

Son birkaç gün havalar gayet iyi gitmişti. Şimdi kuru bir ayaz vardı ve ısı tekrar düşüyor gibiydi. Kısa bir süre önce karanlığın çöktüğü saatlerde gökyüzü daha ışıklı oluyordu. Kış gitmiş yerini aydınlığa bırakmıştı. Bu aydınlık akşam olunca yeryüzünü terk etmekte hiç acele etmiyordu. İnsanı alıp uzaklara götürüyor, heyecanlandırıyor, korkutup endişelendiriyordu.

Beyazlar kısa bir süre önce şehri Kızıllara bırakıp kaçmışlardı. Artık bomba ve ateş sesleri gelmiyor, ortalık kan gölüne dönmüyor ve sirenler ötmüyordu. Bu durum da, aynı kışın bitip baharın gelmesi gibi, korkutup endişe veriyordu. Uzayan günün son ışığında sokaktan geçenlerin okuduğu bildiride şunlar yazılıydı:

"Vatandaşlara duyurulur:

İlgili kişiler çalışma karnelerini, Oktyabrskaya Sokağı No: 5 adresindeki Yuryatin Şehir Komisyonu'nun 137 No'lu odasından 50 Rubleye alabilir.

Çalışma karnesi olmayan ya da farklı bir karneye sahip olanlar ve yanlış bilgiyle dolduranlar Savaş Mahkemelerinin en ağır maddeleri uyarınca cezalandırılacaktır.

Çalışma karnelerini doldurma tamimi Yuryatin İcra Komitesi'nin bu yıl yayımlanan 86 (1013) No'lu bülteninde belirtilmiş ve bu bülten 137 No'lu bülteninde belirtilmiş ve bu bülten 137 No'lu odaya asılmıştır."

Bir diğer bildiride şehirde yeteri kadar yiyecek bulunduğu, ancak bazı burjuvaların kargaşa ortamı yaratmak ve Yuryatin İaşe Komitesi'ni zor

duruma sokmak için ellerindeki malları gizledikleri yazılıydı. Bildiri şu ifadelerle son buluyordu: “Gizli gıda stoğu yapanlar tespit edildikleri yerde vurulacaktır.”

Üçüncü bildirideyse şunlar yazılıydı:

“İaşe işlerinin düzenli olarak yürümesini sağlamak için sömürü güçleriyle ilişkisi olmayanlar tüketici komünlerinde bir araya gelecektir. Daha geniş bilgi için Oktyabrskaya Sokağı No:5 137’ye başvurun.”

Askerler içinse şöyle bir uyarı vardı: “Silahlarını teslim etmeyenler ya da yeni düzenlemeye göre ruhsat çıkartmamış olanlar en sert biçimde cezalandırılacaktır. Yeni silah ruhsatları Yuryatin Devrim Komitesi, Oktyabrskaya, 6, oda 63’te çıkartılmaktadır.”

2

Binanın önünde bildiri okuyan kalabalığın yanına sıska, epeydir yıkanmamış ve bu yüzden de esmer gözüken yabani tipli bir adam yanaştı. Elinde bir değnek, omuzlarında da eski püskü bir çanta vardı.

Doktor Yuri Andreeviç Jivago’ydu bu. Kürk kabanını ya yolda çalmışlar ya da yemek karşılığı vermiş olmalıydı. Üstünde başkasının olduğu anlaşılan kısa kollu bir gömlek vardı. Onu soğuktan koruması imkânsızdı. Çıkınında son uğradığı köyde verilen bir parça ekmek ve biraz domuz yağı vardı. Kamptan kaçtığından beri günlerce yolda yürümekten o kadar gücü tükenmiş, öylesine zayıf düşmüştü ki şehre demiryolu tarafından bir saat kadar önce varmasına rağmen, buraya ulaşması bir saati bulmuştu. Artık ayakta durmakta güçlük çekiyordu. Yere düşüp bir daha göreceğini hiç ummadığı bir dostla karşılaşmış gibi şehrin taşlarını öpmemek için sık sık durması gerekmişti

Katettiği yolun neredeyse yarısı kadar uzunca bir mesafeyi demiryolu boyunca yürümüştü. Karlarla kaplı yol artık kullanılmıyordu. Kolçak’ın ordularının bozgun ve yakıt kıtlığından bırakmak zorunda kaldığı yolcu vagonları ve yük katarlarıyla doluydu her yer. Bir daha hiç hareket etmeyecek gibi karın altında kalmış bu vagon dizisinin uzunluğu onlarca versti buluyordu. Hırsız çeteleri, yol eşkıyaları, siyasi ve askeri kaçaklar soğuktan donmamak için bunlara sığınmışlardı. Ayrıca, vagonların bir kısmı demiryoluna yakın köylerde şiddetli salgın olan tifüsten ve soğuktan ölenler için de toplu mezar haline gelmişti.

Tam da “İnsan insanın kurdudur” sözünün doğrulandığı zamandı. O ya da bu nedenle yollara düşmüş bir insan, karşısına çıkan başka birini öldürüyor, kendisi kurban olmaktan korkanlar göz kırpmadan diğerini katlediyorlardı. Tek tük de olsa yamyamlık olaylarıyla bile karşılaşılıyordu. Medeniyetin insanlık yasaları geçerliliğini yitirmişti. Artık vahşet zamanıydı. Tarihöncesi devirlerde mağara insanlarının sürdürdüğü gibi bir yaşam söz konusuydu. Kimi zaman, önünde, sağında, solunda, kendini göstermemeye çalışan ve tek başlarına dolaşan gölgeler beliriyordu. Yuri Andreeviç, becerebildiği kadarıyla onlardan uzak durmaya çalışıyor, sık sık da onları bir yerlerde görmüş olduğunu sanıyor, yüzleri tanıdık geliyordu. Hemen hepsini Partizan kampından tanıdığını düşünüyordu. Çoğunda yanılsa da bir keresinde gerçekten haklıydı. Yataklı vagonu kaplayan kar yığının altından süzülen bir delikanlı, tuvalet ihtiyacını giderdikten sonra tekrar kendine barınak edindiği vagona geri dönmüştü. Kurşuna dizilen Galuzin’den başkası değildi. İnfaz sırasında yalnızca yaralanıp bayılmıştı. Partizanlar onu öldü sandıkları için dokunmamışlardı. Bir süre sonra ayılan genç sürünerek ormana kaçmış, yarasını iyileştirmişti. Şimdi kendine başka bir soyadı uydurmuş, terk edilmiş vagonlarda barınarak, insanlardan kaçarak köyüne dönmeye çalışıyordu.

Karşılaşılan bu manzaralar, bu yaşam kesitlerini akılla açıklamanın olanağı yoktu. Ne olduğu tam olarak bilinmeyen uzaylı yaratıklar tarafından yanlışlıkla yeryüzünde kurulmuş bir sahnenin parçası olabilirlerdi ancak. Bu çerçevenin içinde tarihe bağlı kalan yalnızca doğaydı ve modern sanatçıların görüşleri doğrultusunda yansıtıyordu üstünde yaşanılanları. Koyu pembeyle açık grinin birbirine geçtiği dingin kış geceleriydi. Huş ağaçlarının kara, elle çizilmiş harfler kadar ince tepeleri şafak aydınlığında çizgi gibi beliriyordu. Kirlenmiş karlara gri sis tabakasının altında tam olarak buza dönüşememiş sarkıtlardan iri siyah damlalar düşmeye başlıyordu. İşte böyle soğuk, açık gri, merhamet dolu bir akşam er ya da geç Yuryatin’de heykelli evin karşısında olacağını vaat etmişti.

Doktor, ilanları okumak için duvarın önüne doğru hareketlendi ancak bakışlarını karşı evden alamıyordu. Bakışları üst kattaki pencerelere takılı kalmıştı. Bu pencerelerin camları bir zamanlar kireçle badana edilmişti. Ev sahibinin eşyalarıyla tıka basa dolu olan odalardı bunlar. Pencere pervazları buzlanmıştı ama camlar saydamdı, kireçten arınmışlardı. Bu değişikliğin

anlamı ne olabilirdi? Ev sahipleri geri mi dönmüştü? Lara gitmişti de, evde başkaları mı yaşıyordu? Belki de her şey değişmişti.

Belirsizlik doktoru heyecanlandırdı, duygularını kontrol edemiyordu. Karşı kaldırıma geçti ve ana girişten binaya girerek, o çok iyi bildiği merdivenleri çıkmaya başladı. Partizan kampındayken sık sık bu çok sevdiği merdivenleri, onun dökme demirden yapılmış parmaklıklarını ve dönemeçlerini anımsamıştı. Dönemeçlerden birinde durulup aşağı bakıldığında bir sürü kova, leğen ve kırık dökük sandalyeler görünürdü. Şimdi de aynen öyleydi. Değişen bir şey yoktu, her şey eskisi gibiydi. Doktor, geçmişe bağlılığı için neredeyse merdivene şükran duyacaktı. Bir zamanlar kapıda zil vardı. Ama daha doktor Partizanların eline düşmeden önce düzeneği bozulmuştu. Kapıya vurmak istediği anda eski tahta kapıya sıkı sıkıya asılı halkalara geçirilmiş ağır asma kilidi fark etti. Eskiden böyle bir vandallığa izin verilmezdi. Kapılara gömme kilitler takılır, bozulursa çilingire tamir ettirilirdi. Bu basit ayrıntı, kötü yöndeki gelişmelerin açık bir habercisiydi.

Doktor, Lara ve Katya'nın evde olmadıklarına emin oldu. Belki Yuryatin'de bile değildiler. Hatta belki hayatta da yoktular. En kötü sonuca hazırlamıştı kendini. Gene de vicdanını susturmak için içeri girip bakmaya karar verdi. Anahtar var mı diye Katya'nın fare çıkmasından korktuğu deliği kontrol edecekti. Önce fareleri kaçırmak için ayağıyla duvara vurdu. Deliğin ağzı bir kerpiçle kapatılmıştı. Yuri Andreeviç kerpiçi çıkartıp elini soktu ve mucize gerçekleşti! Anahtar ve bir not vardı. Dosya kâğıdına yazılmış uzunca bir nottu. Doktor okuyabilmek için sahanlıktaki cama yaklaştı. İnanılmaz bir olaydı: Bu kendisine yazılmış bir mektuptu! Hemen okudu.

"Tanrım, ne büyük bir mutluluk! Senin bulunduğunu, sağ olduğunu söylediler. Yakınlarda bir yerlerde seni görünce haber vermek için koşmuşlar bana. İlk önce Varıkino'ya gideceğini düşünerek ben de Katya'yla oraya gidiyorum. Her ihtimale karşı anahtarı bildiğin deliğe bırakıyorum. Ev bomboş, ev sahibinin bazı eşyalarını satmak zorunda kaldım. Sana biraz yiyecek, yani haşlanmış patates, bıraktım. Tencerenin kapağının üstüne, benim yaptığım gibi, ütü ya da başka ağır bir şey koy ki fareler gelmesin. Mutluluktan uçuyorum.

Hiçbir yere gitme ve dönüşümü bekle. Haberin olsun ben artık evin sokağa bakan ön kısmındaki odalarda yaşıyorum. Kendin de göreceksin

zaten.”

Kâğıt burada bitiyordu. Doktor arkasının da yazılı olduğuna dikkat etmedi. Avcunda buruşturduğu kâğıdı dudaklarına götürdü, sonra hiç bakmadan anahtarla birlikte cebine koydu. Akıl almaz mutluluğu bir anda derin bir acıyla karıştı. Lara hiç çekinmeden Varıkino’ya gittiğine göre ailesi orada değildi demek ki. Bunu düşününce ailesiyle ilgili endişeleri iyice arttı. İçini derin bir hüzün kapladı. Lara onların nerede olduklarıyla ilgili tek bir sözcük bile yazmamış, sanki hiç yoklarmış gibi davranmıştı. Uzun boylu düşüncelere dalacak zamanı yoktu. Hava kararmak üzereydi.

Henüz ortalık aydınlıkken yapması gereken işler vardı. Her şeyden önce duvar ilanlarını okuması gerekliydi. Bu işler şakaya gelmezdi. Yeni kuralları bilmemek insanın ölümüne bile neden olabilirdi. Eve girmekten vazgeçti. Çantasını bile bırakmadan aşağı inip karşıya geçti. Duvarın tümünü kaplamış bildirileri okumaya koyuldu.

3

İlanların bir kısmı kesilmiş gazete makaleleri, protokoller ve toplantı tutanaklarıydı. Yuri Andreeviç hızla başlıklara göz attı: “Varlıklı kişilerin mallarının kamulaştırılması, İşçi Kontrolleri, Fabrika Komiteleri.” Hepsi de şehre yeni hâkim olanların eski işleyişi düzeltmek için aldıkları kararlardı. Beyazların yönetimde olduğu dönemde halkın büyük bir olasılıkla unuttuğu koşulsuz kabul etme düzenini çağrıştırıyorlardı. Sürekli tekrarlanan ifadelerden Yuri Andreeviç’in başı döndü. Kaç yıldır gündemdeydi bu başlıklar? İlk devrimden beri böyle söylemler var mıydı? Yoksa son dönemlerde ya da Beyazlardan sonra yaşanan çalkantıların ardından mı çıkmıştı bunlar? Verilmek istenen mesaj neydi?

Geçen yıla mı aitti bu bildiriler? Yoksa ondan da önceki yıldan mı kalmışlardı? Yaşamında sadece bir kez böyle düz ve yalın ifade tarzını beğenmişti. Peki artık o beğenmesinin bedelini uzun yıllar yaşamdan kopuk, anlaşılmaz, yerine getirilmesi hiç de kolay olmayan taleplerin tekdüze söylemleriyle mi ödemesi gerekiyordu? Bir anlık sempati duygusu muydu asırlarca sürecek tutsaklığının bedeli?

O sırada gözüne bir yerlerden kesilmiş bildirinin alt parçası ilişti:

‘Açlık çekildiğine dair elde edilen veriler, yerel örgütlerin ne kadar iş bilmez olduklarını göstermektedir. İstismar gerçeği ve spekülasyonun

boyutu bilinirken yerel İşçi Birlikleri ve Fabrika Komiteleri ne yapmıştır? Bizler, Yuryatin ve Razvilye bölgelerinde sıkı denetimler yapmadan, yiyecek stoğu ve karaborsacılıkla uğraşanlar bulundukları yerde kurşuna dizilmeden açlık sorunu ortadan kalkmayacaktır.”

“Ne kadar da kıskandırıcı bir körlük!” diye düşündü doktor. Çoktandır bir parça ekmek bulunamazken hangi stoklardan söz ediyorlar? Diğer bildirilerde ortadan kaldırdıklarını gururla ilan ettikleri varlıklı sınıfı suçlamalarına ne demeli? Sözü edilen köylü hangisi, o köyler nerede? Kendi elleriyle taş üstüne taş bırakmayanlar nasıl olup da yapılanları unutabiliyorlar? Çoktan ortadan kalkmış şeyleri tekrar tekrar ısıtıp halkın önüne koymak, bunlardan başka bir şey görmemek, duymamak için nasıl bir insan olmak gerekli?

Doktorun başı dönmeye devam ediyordu. Kendinden geçip kaldırıma yığıldı. Kendine geldiğinde kalkması için yardım ediyorlardı. Gideceği yere kadar yardım etmeyi önerdiler. Evinin hemen karşıda olduğunu söyleyerek teşekkür etti.

4

Bir kez daha merdivenlerden yukarı çıktı ve Lara’nın dairesinin kapısını açarak içeri girdi. Merdiven boşluğuna karanlık daha tam çökmemişti. Güneşin acele etmemesi, bir an için sevindirdi onu.

Kapının açılmasıyla içerden birtakım gürültüler geldi. Boş ev, devrilen teneke kutularının tangırtısıyla karşıladı Yuri’yi. Her köşede dolaşan fareler kaçışmak için kendilerini yere atmışlardı. Bu iğrenç manzara karşısındaki çaresizliği çileden çıkardı doktoru. Ev bir fare ordusunun istilası altındaydı. Eve varabilmek için onca çektiği sıkıntıdan sonra içerde yaptığı ilk iş uyumadan önce farelere karşı tedbir almak olacaktı. Uygun bir oda seçecek ve buradaki fare deliklerini kırık cam ve bulabildiği metal parçalarıyla kapayacaktı. Girişten sola dönüp evin daha önce bilmediği kısmına doğru yürüdü. Karanlık bir odadan geçip aydınlık, sokağa bakan iki penceresi olan bir odaya girdi. Hemen karşıda heykelli ev görünüyordu. Alt duvarları gazete parçalarıyla kaplıydı. Cama sırtları dönük insanlar onları okuyordu.

İçerdeki ışık ile dışardaki aynıydı. Erken ilkbahar akşamının yumuşak aydınlığıydı bu. Işık o kadar aynıydı ki sanki evle sokak arasında hiç sınır

yokmuş gibi geliyordu insana. Tek fark, Yuri'nin durmakta olduğu Lara'nın yatak odasının dışardan daha soğuk olmasıydı. Bundan bir iki saat önce, Yuri Andreeviç şehrin yakınlarına vardığında, gittikçe artan şiddette duyduğu yorgunluk hissinin, gelmekte olan bir hastalığın işareti olduğunu düşünerek endişelenmişti.

Şimdiyse içerinin sokak kadar aydınlık oluşu onu mutlu etmeye yetiyordu. Avluya, eve, sokağa inmeye başlayan akşam soğuğu onu sokaktan gelip geçen insanlarla yakınlaştırıyor, kendisini şehrin ve yaşamın bir parçası olarak hissetmesini sağlıyordu. Endişeleri dağılmıştı. Artık hasta olacağına ihmal vermiyordu.

Bahar akşamının saydamlığı, her tarafa işleyen aydınlık gelecek güzel günlerin, zengin ümitlerin işaretiydi. Her şeyin düzeleceği inancı doldu içine. Her şeyi yoluna sokacak, kaybettiği insanları bulacak, onlar için ne gerekiyorsa yapacaktı. Lara'yla buluşacak olması bütün isteklerinin gerçekleşmesi yolunda ilk adımdı.

Güçsüzlük duygusunun yerini heyecan ve denetleyemediği bir telaş almıştı. Aslında bu durum yaklaşmakta olan hastalığın daha önce duyduğu halsizlikten daha açık bir göstergesiydi. Yerinde duramıyordu bir türlü. Tekrar sokağa çıkmak için başka bir bahane buldu.

Eve yerleşmeden önce saçlarını kestirip sakalını tıraş ettirmek istiyordu. Aslında şehir merkezinden geçerken eski berber dükkânlarına bakmıştı. Bildiği kimi dükkânların yeri boşalmış, kiminde de başka işyerleri açılmıştı. Bazılarının kapılarında kocaman kilitler vardı. Ortada tıraş olabileceği bir yer, kendisinde de ustura yoktu. Evde bir makas bulsa işini halledebilirdi. Ama telaşla Lara'nın çekmecelerini altüst etmesine karşın bir makas bulamadı.

Aklına bir zamanlar Malaya Spaskaya Sokağı'nda bulunan terzi dükkânı geldi. Atölye hâlâ faaliyetteyse ve dükkân kapanmadan yetişebilirse bir makas rica edebilirdi. Tekrar sokağa çıktı.

5

Belleği onu yanıltmamıştı. Atölye eski yerindeydi ve çalışıyordu. Sokağa bakan pencere neredeyse kaldırım hizasından başlıyor, dükkânın içi bir uçtan diğerine olduğu gibi görünüyordu. Gelen geçen herkes atölye de çalışan insanları seyrediyordu. Çalışanlar çok kalabalıktı. Asıl ustaların yanı

sıra, Heykelli Ev’in duvarındaki ilanda yazdığı gibi, çalışma karnesi almak için bazı Yuryatinli yaşı geçkin kadınlar da işe alınmışa benziyordu. Bunların her hali, diğerlerinden farklı olduklarını anlatıyordu. Atölyede kalın pantolonlar, apoletli ceketler ve kabanlar gibi askeri elbiseler ve Yuri Andreeviç’in Partizan kampında örneklerini gördüğü tipten, köpek derisinden paltolar dikiliyordu. Bu iş deneyimsiz terziler için oldukça zordu. Amatör terzilerin sakar parmakları dikiş makinelerinin büyük iğneleri altındaki kalın kumaş parçalarıyla baş edemiyordu.

Yuri Andreeviç atölyenin vitrin camına vurarak el kol hareketleriyle içeri girmek istediğini anlatmaya çalıştı. İçerdekiler de, aynı şekilde, özel sipariş almadıklarını jestlerle anlattılar. Yuri içeri girmekte kararlıydı, ısrarla hareketlerini yineliyordu. Camın arkasındakiler, acil yetiştirecek işleri olduğunu ve onlara engel olmamasını söylüyorlardı. Terzilerden biri, avucunu açıp elini uzattı ve ne istediğini sordu. İşaret ve orta parmaklarını açıp kapatarak makas işareti yapmaya çalıştı Yuri. Ancak terziler bunu anlamadı. Yuri’nin onlara müstehcen işaretlerle uygunsuz tekliflerde bulunduğunu sandılar. Gülüşmeye başlayan kadınlar camın önünden onu kovdular. Sonunda Yuri’nin aklına atölye çalışanlarının kullandığı bir kapısı olması gerektiği gelebildi Avluyu dolaşıp arka kapıyı buldu ve çaldı.

6

Siyah elbiseli, esmer suratlı bir terzi açtı. Sert görünüşüne bakılırsa oranın sorumlusu olmalıydı.

“Amma da yapışkansınız! Ceza mısınız başımıza? Çabuk söyleyin, ne istiyorsunuz? Sizinle harcayacak vaktim yok.”

“Şaşıracaksınız belki ama sadece bir makasa ihtiyacım var. Bir iki dakikalığına ödünç vermenizi rica edecektim. Hemen burada sakalımı kesip size iade ederim. Eğer verebilirseniz minnettar kalırım size.”

Terzi kadının yüzünde şaşkın bir tereddüt ifadesi belirdi. Yuri’nin aklını yitirmiş birisi olduğundan şüphe duyduğu açıkça belliydi.

“Uzaklardan geliyorum” diye açıklamaya koyuldu Yuri. “Şehre yeni geldim. Yollarda saçım sakalım birbirine karıştı. Tıraş olmak istiyorum. Ama tek bir berber bulamadım. Ben de kendim halledeyim dedim, bu sefer de makasım yok. Bu nedenle geldim buraya, lütfen sizinkilerden birini kullanmama izin verin.”

“Peki, sizi ben tıraş edeceğim. Yalnız bakın, eğer aklınızda başka bir şey varsa, hani bir kurnazlık yapmayı düşünüyorsanız, ne bileyim siyasi kaçaksanız filan, toz olup gidin buradan. Sizin için hayatımızı tehlikeye atamayız, hemen sizi ihbar ederiz. Şimdi zaman çok farklı.”

“Sizi korkuttuğum için üzgünüm ama inanın endişelenecek bir şey yok.”

Bu konuşmanın üstüne kadın doktoru içeri alıp neredeyse bir dolap büyüklüğünde olan, köşedeki bir odaya götürdü. Yuri bir dakika sonra, aynı berber dükkânlarındaki gibi, boynuna büyükçe bir beyaz örtü takılmış olarak sandalyede oturuyordu.

Odadan çıkan kadın, birazdan elinde makas, çeşitli büyüklüklerdeki taraklar ve tıraş aletleriyle geri döndü. Doktorun şaşkın bakışlarını fark edince “Bu hayatta her işi yapmayı denedim ben” dedi. “Berberlik de yaptım. Savaşta hemşireydim, saç sakal kesmeyi de o zaman öğrendim. Sakalınızı önce makasla keseceğim, sonra usturayla alırım.”

“Saçımı iyice kısaltın lütfen.”

“Elimden geleni yaparım. Kültürlü insanlar gibi konuşuyorsunuz ama önemli konuları bilmiyor gibi davranıyorsunuz. Artık mesailer haftalık değil on günlük hesaplanıyor ya Bugün de ayın on yedisi. Yedili günler berberlerin tatil günü. Sanki bunu bilmiyormuşsunuz gibi, berber aramaya çıkmışsınız.”

“Gerçekten haberim yok, yoksa neden bilmiyormuş gibi yapayım. Size söyledim ya. Uzaklardan geldim. Buralı değilim.”

“Tamam durun. Kımıldamayın. Hemen hallederim. Demek buralı değilsiniz, öyle mi? Neyle geldiniz buraya?

“Yürüyerek.”

“Dağ yolundan mı?”

“Bir kısmını dağ yolundan yürüdüm. Ama çoğunu demiryolundan geldim. Ne kadar çok tren vardı bir bilseniz! Hepsi de karlar altındaydı. Lüks, yataklı, kuşetli her türlü tren vardı.”

“Neyse, az bir yer kaldı. Şurayı da aldım mı tamamdır. Ailevi nedenlerden mi yoldasınız?”

“Ailenin ne işi olur oralarda? Eski kredi kooperatiflerinin birtakım sorunları nedeniyle. Müfettiş olarak araştırma için gönderdiler, kuş uçmaz kervan geçmez yerler. Doğu Sibirya’da kalakaldım. Geri dönmem imkânsızdı. Trenler çalışmıyordu. Yapacak başka bir şey yoktu, yürümek

zorunda kaldım. Bir buçuk aydır yoldayım. Gördüklerimi anlatmaya bir ömür yetmez."

"Anlatmayın da zaten. Size biraz akıl vermek lazım. Ama önce durun bakalım, alın şu aynayı. Örtünün altından uzatın elinizi. Bir bakın bakalım. Nasıl, beğendiniz mi?"

"Biraz az kesmişsiniz galiba. Daha kısaltamaz mısınız?"

"Kısaltmasına kısaltırım da düzgün durmaz. Şimdi bakın, kimseye bir şey anlatmanız gerekmez diyorum size. Şimdilerde en önemli şey insanın çenesini tutmayı bilmesi. Yok kredi kooperatifi, yok kar altındaki lüks trenler, müfettişler, bilmem daha neler neler... Hiç sözünü etmeyin bunların. Hatta aklınızdan silin atın bu sözcükleri. Bunları konuşursanız başınıza gelmeyen kalmaz! Ondan, bundan söz etme zamanı değil şimdi. En iyisi doktor ya da öğretmen olduğunuzu söyleyin. Hah şöyle, sakalınızı usturaya gelecek hale getirdim. Şöyle bir sabunlayalım, sonra da çık-çık yaptık mı, on yıl gençleşeceksiniz. Ben gidip biraz su ısıtayım da getireyim."

Terzinin ardından "Bu kadın kim olabilir acaba?" diye aklından geçirdi doktor. Sanki bir zamanlar, bir yerlerde ortak bir şeyleri olmuş gibi hissediyor, kadını tanıyabileceğini düşünüyordu. Bir yerlerde görmüş ya da sesini işitmişti. Belki de birini çağrıştırıyordu. Ama kim olduğunu çıkartamıyordu bir türlü."

O sırada kadın döndü. "Artık sakalınızı tıraş edebiliriz. Evet, ne diyordum, bu zamanda en iyisi fazladan bir şey konuşmamak. Bu gerçek, hep böyle kalacak. Söz gümüşse, sükût altındır diye boşuna dememişler. Trenler de, krediler de orada kaldı. Dedim ya, başka bir şey uydurun, doktor ya da öğretmen gibi. Gördükleriniz sizde kalsın. Anlattıklarınıza şaşıracak kim kaldı ki? Acıtıyor mu?"

"Birazcık."

"Tahmin ederim. Biraz sabredin lütfen. Buraları da almam gerek. Sakallarınız öyle sertleşmiş ki, teniniz de tıraşı unutmuş. Evet. Gördüklerinizle kimseyi şaşırtamazsınız. İnsanlar neler, neler gördü. Biz de çok acı çektik, ne işkencelerden geçtik. Burada tam bir çete zihniyetiyle yapmadıkları kalmadı. Irza geçmeler, adam öldürmeler, kaçırmalar. İnsanları hayvanlar gibi avladılar. Örneğin burada bir yönetici bozuntusu, teğmenlerden birine sinir olmuş, düşünebiliyor musunuz, teğmenden nefret etmiş. Sonra da topladığı gibi adamlarını Krapulskiy binasının karşısına gelen yerde pusu kurmuş. Silahlarını almışlar, atlı muhafızlar eşliğinde

Razvilye'ye göndermişler. Şimdi Gubçeka[76] neyse, o zamanlar Razvilye de öyleydi. Giden geri gelmezdi. Neden başınızı oynattınız? Canınız mı yandı? Haklısınız, biliyorum. Ama yapacak bir şey yok. Sakallarınız fırça gibi olmuş, tıraş etmek zor tabii. Çok sertleşmiş. Burayı da aldık mı tamamdır. Neyse, acımasızlığın hüküm sürdüğü yer yani. Karısı sinir krizleri geçiriyor, teğmenin karısı, 'Kolya'm benim' diyor başka bir şey çıkmıyor ağzından. Doğrudan bölgenin en yetkilisine gitmek istedi. Tabii lafın gelişi 'doğrudan'. Kim bırakır kadını kumandanın yanına. İyi bir tanıdık lazım, öyle kolay mı? Burada iki sokak aşağıda bir kadın yaşıyordu, komutana nasıl ulaşılacağını iyi biliyor, herkese de yardım ediyordu. Komutan da diğerlerinden çok farklıydı, insancıldı bir kere, duyarlıydı, başkalarına benzemezdi. General Galiullin. Sorgusuz sualsiz insanların idam edildiği, vahşetin hüküm sürdüğü, kıskançlık dramları almış başını gidiyordu. Tıpkı İspanyol romanlarındaki gibi."

"Lara'dan söz ediyor" diye düşündü doktor. Ama kendini ele vermemek için hiçbir şey söylemedi hatta pot kırmamak için soru bile sormadı. Terzi kadının "İspanyol romanları" benzetmesi güçlü bir çağrışım yapmıştı ama kimdi-neydi çıkartamıyordu bir türlü. Bu ilgisiz göndermeyi daha önce de duymuştu.

"Şimdi durum tamamen farklı tabii. Gene takipler, sorgular, ihbarcılık var, kurşuna dizmeler olmuyor değil, hem de fazlasıyla. Ama şimdi bunların amacı farklı. Her şeyden önce yönetim değişti. Daha dün bir bugün iki, yeni başladılar işe. Üstelik, bunlar halktan yana, güçlerini buradan alıyorlar. Bizi örnek alalım, benle beraber dört kız kardeşiz. Hepimiz çalışıyoruz. Doğal olarak Bolşeviklere yakın hissediyoruz kendimizi. Kardeşlerimden biri öldü, siyasi bir sürgünle evliydi. Kocası buradaki fabrikalardan birinde yönetici olarak çalışıyordu. Oğulları, benim yeğenim, partizanlara komutan oldu, epeyce bilinen biri olduğunu söyleyebilirim."

"Hah, şimdi hatırladım" diye geçirdi içinden Yuri Andreeviç, "Kadın Liberi'nin teyzesi, Mikulitsin'in de baldızı. Elinden her iş gelir diye anlattıkları. Berber, terzi, demiryolu makasçısı, on parmağında on marifet olan kadın. En iyisi ben fazla bir laf etmeyeyim de kim olduğum ortaya çıkmasın."

"Yeğenim çocukluğundan beri halka yakındı. Babasının yanında işçilerin içinde büyüdü. Varıkino'daki fabrikaları duymuşsunuzdur

herhalde. Ne yapıyorum ben böyle? Aptal geveze kadınlar gibi! Sakalınızın yarısını tıraş etmişim, diğer yarısı olduğu gibi duruyor. Çenem düştü. Siz de öyle duruyorsunuz, işine devam et, desenize. Sabun kurudu yüzünüzde. Gideyim de suyu ısıtayım tekrardan, baksanıza soğumuş."

Kadın geri döndüğünde Yuri Andreeviç "Varıkino burada yaşananlardan etkilenmeyecek kadar uzakta bir yer, öyle değil mi?" diye sordu.

"Ne desem bilmem ki? Orada da az şeyler yaşanmadı. Kimlerden oldukları bilinmeyen silahlı bir çetenin baskınına uğradılar. Başka bir dilde konuşuyorlarmış. Evlere girip herkesi öldürmüşler. Sonra da tek bir açıklama yapmadan çekip gitmişler. Cesetler hâlâ karların altında, toplanmadı. Kışın yaşandı ya baskın. Gene kıpırdanmaya başladınız. Rahat durun da usturayla boğazınızı kesmeyeyim."

"Eniştenizin Varıkino'da yaşadığını söylemiştiniz. Ona ne oldu peki, kurtulabildi mi?"

"Neyse ki, Tanrı korudu onları. Karısıyla beraber tam zamanında ayrıldılar oradan. Yeni karısıyla yani. Nerede olduklarından haberimiz yok ama en önemlisi yaşadıklarını biliyoruz. Son zamanlarda onların yanına birileri yerleşmişti. Moskova'dan gelmiş bir aile. Onlar bizimkilerden de önce gitmişlerdi. Ailenin genç erkeği, doktordu. Ortadan kayboluverdi bir gün. Öyle habersiz ortadan kaybolmak ne demek? İnsanları üzmek istemedikleri zaman böyle laflar uyduruyorlar. Gerçek anlamı öldü demek, öldürdüler adamı. Aradılar, aradılar bir türlü bulamadılar. Ardından yaşlı olanı, ailedeki diğer erkeği Moskova'dan çağırmışlar. Profesörmüş adam. Tarım konularını biliyormuş. Duyduğuma göre, çağrı doğrudan hükümetten gelmiş. Yuryatin'e ikinci kez Beyazlar gelmeden önceydi. Gene hareketlendiniz yoldaş, rahat durun. Ustura eldeyken böyle kıpırdanır mı? Az kaldı, rahat durun da bir yerinizi kesmeden bitireyim. Berberden çok şey bekliyorsunuz."

"Demek ki Moskova'ya gitmişler" diye düşündü Yuri.

7

"Moskova'dalar! Moskova'dalar!" diye yüreği heyecan içinde üçüncü kez demir basamakları çıktı. Boş daire gene oraya buraya kaçışan farelerle karşıladı onu. Ne kadar yorgun olursa olsun, bu rezalet duruma karşı önlem

almadan yatıp uyuması mümkün değildi. Yatmadan önce fare deliklerini kapamaya başladı. Neyse ki yatak odasında, evin diğer yerlerine oranla daha az delik vardı. Yatak odası dışında bütün döşeme ve duvarlar korkunç bir haldeydi. Acele etmesi gerekiyordu. Birazdan karanlık tam olarak çökecek, göz gözü görmeyecekti. Mutfakta, büyük bir olasılıkla onun gelişi için duvardan indirilerek hazırlanmış yarısı dolu bir gaz lambası masanın üstünde duruyordu. Hemen yanında da kibrit kutusu vardı. Yuri Andreeviç içinde on kibrit çöpü saydı. Gazı ve kibritleri, her ikisini de, özenerek kullanması gerekiyordu. Yatak odasında da bir yağ lambası vardı ama o belli ki farelerin hışmına uğramıştı.

Kimi yerlerde süpürgelikler yer döşemesinden kopmuştu. Yuri Andreeviç odadaki deliklerin içini kırılmış çam parçalarıyla iyice doldurdu. Odanın kapısı da sıkıca kapanınca evin diğer bölümlerinden ayrı, korunaklı bir köşe oluşturmuş olacaktı kendine. Bütün bunları halletmesi bir saatten fazla zamanını almıştı. Köşede renkli fayans bir soba vardı. Mutfakta, desteler halinde hazırlanmış ince odun öbekleri duruyordu. Yuri Andreeviç Lara’nın hazinesinden kullanmaya karar verdi ve dizlerinin üstüne çöküp sol eliyle yakacak demetlerinden aldı. Bunları odaya taşıyıp sobanın yanına koydu. Biraz kurcalayınca nasıl yakması gerektiğini anladı. Odanın kapısını kapamak isteyince kilidin kırık olduğunu gördü. Arasına kâğıtlar sıkıştırarak kapıyı kapayabildi. Hiç acele etmeden sobayı tutuşturmak için işe koyuldu. Tahta parçalarını sobaya yerleştirirken birinin üstündeki işaret dikkatini çekti. Hemen tanıdı mührü. Eskiden kütüklerin kimin deposundan olduğunu anlamak için basılan türde, “K” ve “D” harflerinden oluşan mühürdü bu. Krugerler fazla kütüklerini satışa çıkardıklarında mühürlerinde bu harfleri kullanırlardı.

Lara’nın elinde bu odunlardan bulunması onun Samdevyatov’la tanışık olduğunu ispatlıyordu. Demek ki bir zamanlar doktora ve ailesine yardımcı olduğu gibi şimdi de Lara’ya kol kanat geriyordu. Böyle bir sonuca varmak Yuri’yi kalbinden yaraladı. Adamı ve eskiden yaptığı yardımları anımsamıştı. İyiliklerinin altında kalmış olmanın ezikliği başka duygularını tetikliyordu. Samdevyatov, Lara’nın büyüleyici gözleri uğruna kadına yardım elini uzatmış olabilirdi. Samdevyatov’un çapkın davranışlarıyla Lara’nın kadınca saflıkları geldi gözünün önüne. İkisinin arasında bir şey olmaması imkânsızdı.

Kuru odun parçaları dostça bir sohbetle çıtırdayarak yanmaya başladı. Yuri Andreeviç'in ufacık bir şüphe kırıntısından tam bir olumsuz sonuca ulaştığı kör kıskançlığı gibi, Kruger odunlarının alevleri de gittikçe yükseldi. İçindeki sıkıntılar yüreğini dağlıyor, aklına takılan her konuyla acısı katlanıyordu. Endişe dolu düşüncelerini kontrol edemiyordu. Ailesi aklına takılınca kıskançlıktan uzaklaşabildi.

"Demek Moskova'ya gittiniz canlarım benim." Terzi kadın ailesinin güvenle Moskova'ya vardıklarını söyledi gibi gelmişti ona. "Demek bir daha ve bensiz döküldünüz o zorlu ve uzun yola ha? Nasıl geçti yolculuğunuz? Aleksandr Aleksandroviç'i niye çağırmışlar? Akademide eğitim işlerini yoluna koyması için mi? Evi nasıl buldunuz? Her şey yerli yerinde mi, ev duruyor mu? Oh Tanrım ne kadar acı! Düşünmek istemiyorum, istemiyorum. Aklım karışıyor! Düşüncelerim birbirine giriyor. Neler oluyor bana Tonya? Hastalanıyorum galiba. Burada benim başıma neler gelecek, size orada neler olacak? Tonya, Tonyacığım, Saşa, Aleksandr Aleksandroviç ne durumdasınız? Tanrım, neden bana sırt çevirdin? Çıkış yolu göster bana. Neden hep sizden ayrı kalıyorum, neden biz hep ayrıyız? Tonya, tekrar buluşacağız, bir araya geleceğiz, olacak bu değil mi, doğru değil mi? Başka bir yol bulamazsam, yürüyerek de olsa geleceğim yanınıza. Tekrar bir arada olacağız. Her şey yeniden yoluna girecek, öyle değil mi? Nasıl da her şeyi unutuyorum. Tonya'nın doğuracağı çıkıyor hep aklımdan. Doğurdun değil mi? Bebeğimizi unutmam ilk kez olmuyor. Nasıl geçti doğum? Zorluk çektin mi? Moskova'ya gitmeden Yuryatin'e gelmişler. Lara onları tanımıyordu, görmemiştir. Ama ona bakarsan terzi kadın da tanımıyordu ama haberi vardı. Lara tek bir kelime bile yazmamış ailemle ilgili. Çok tuhaf ve duygusuzca bir hareket! Samdevyatov ile tanışıklığı hakkında yazmamış olması gibi tuhaf bir durum."

Yuri bulunduğu odayı daha dikkatli gözlerle incelemeye başladı. Odada Lara'ya ait hiçbir şey olmadığını biliyordu. Eşyaların hepsi eski ev sahiplerinin olduğu için Lara'nın zevki hakkında bir ipucu yakalamak muhtemel değildi. Böyle olduğunu bilmesine rağmen duvarda asılı kadın ve erkek fotoğraflarının karşısında kendisini kötü hissetti. Odayı dolduran kaba saba eşyalardan bir düşmanlık yayılıyordu. Yatak odasında kendini çok yalnız ve fazla hissetti. Oysa Partizanların yanındayken defalarca bu evi anımsamış, özlemini duymuştu. Lara'ya duyduğu özlem bu odaya duyduğuyla özdeşleşmişti! Bu duygusallığı başkalarına kim bilir ne kadar

komik gelirdi! Samdevyatov gibi güçlü, yakışıklı bir adamın böyle durumlara düştüğü oluyor muydu? Peki Lara neden onun karaktersizliğini, gerçekçi olmayan hayranlık sözlerini tercih etmişti? Böyle bir tantanaya ihtiyacı var mıydı? Kendisi gibi davranmaktansa, onun istediği gibi birisi olmayı mı istemişti? Peki ama Lara ne ifade ediyordu onun için?

Bu sorunun cevabı kafasında hazırdı. Çok iyi biliyordu cevabı. Avludaki o bahar akşamını anımsadı. Havada seslerin birbirine karıştığı akşam vaktini. Her yerin yaşamla dolu olduğunu ispat etmek istercesine uzaklardan oyun oynayan çocukların sesi geliyordu. Rusya'ydı bu. Sınırsız genişlikteki sınırları içinde yaşanan bütün çalkantıları, bir ana sıcaklığında her şeyi kucaklayışı, acıları, inatları, delişmenlikleri, asla öngörülemez ve bitip tükenmez oyunlarıyla Rusya'nın ta kendisi. O zaman, orada olmak, var olduğunu bilmek çok güzeldi! Yaşamak güzeldi, hayatı sevmek güzeldi! İnsan yaşama minnettarlığını ifade etmek için bir yol bulamıyordu. Hayatın da, varoluşun da yüzüne bakıp teşekkür edilemiyordu. İşte Lara, bunun için vardı. Onlarla konuşulamıyordu ama Lara hayat ve varoluşun temsilcisiydi; varoluşun sessiz başlangıcının bir armağanı olan işitme ve konuşma yeteneğinin ete ve kana bürünmüş bir ifadesiydi.

Asla, ama asla az önce aklına düşen şüpheler, o nedenle söyledikleri gerçek olamazdı. Lara tam anlamıyla kusursuz, her yönüyle mükemmel bir insandı! Bir yandan kadına duyduğu hayranlık, diğer yandan aklından geçirdiklerinin pişmanlığıyla gözleri doldu. Sobanın kapağını açıp maşayla ateşi karıştırmaya başladı. İyice ateş almış üstteki odunları alta, daha tutuşmamış olanları baca deliğine yakın tarafa doğru çekmeye çalıştı. Sobanın kapağını bir süre için açık bıraktı. Ateş ve sıcak havanın yüzünde ve ellerinde oynaşması keyiflendirdi onu. Alevlerin hareketleri kendine gelmesini sağladı. Nasıl da özlemişti onu, onu hissettirecek bir şeye gereksinimi vardı şiddetle! Cebinden mektubunu çıkardı. Öyle bir katlamıştı ki ilk okuduğunda fark etmediği arka taraftaki yazılar içeri gelmişti. Şöyle bir göz atınca mektubun okumadığı kısmı olduğunu fark etti. Çıtır çıtır yanan sobanın alevlerinin ışığında okumaya başladı:

"Sanırım ailenden haberin vardır. Moskova'ya gittiler. Tonya bir kız çocuğu doğurdu. Şimdi acele etmem gerek, daha at bulmam gerekiyor. Eğer bulamazsam ne yaparım bilmiyorum. Katya'yla o yolu yürümem çok zor olur..."

Cümlenin bundan sonrası silinmiş, okunmuyordu.

“Gittiğine göre atı Samdevyatov’dan almış olmalı” diye düşündü sakince. “Bu konuda vicdanı rahat olmasa, bir şey saklamak istese hiç değinmezdi.”

8

Odunlar iyice yanmaya başlayınca sobanın kapağını kapadı. Kalkıp bir şeyler yedi. Midesine bir şeyler gidince ağır bir uyku bastırdı. Üstündekileri bile çıkarmadan divana uzanıp derin bir uykuya daldı. Yatak odasının duvarlarının dışında kalan farelerin sağır edici gürültülerini duymadı bile. Birbirinin peşi sıra iki uzun rüya gördü.

İlkinde Moskova’daydı. Camlı kapısı kilitli bir odada duruyordu. Kapının açılmadığından emin olmak için kolunu çekip kontrol etti. Kapının dışında oğlu Saşa içeri girmek için ağlayıp yalvarıyordu. Üstünde palto vardı. Bahriyeli kıyafeti giymiş ve başında bahriyeli şapkası vardı. Sevimli yüzü mutsuzdu. Çocuğun arka tarafında ise bir şelale ya da, zamanın en sıradan olaylarından, patlamış bir borunun suları çağıldıyor, damlaları Saşa’yla kapıya sıçrıyordu. Bu belki de kapının önünde son bulan bir dağ geçidiydi ve vadide yıllarca biriken buzlar, ısınan havanın etkisiyle çağlayan gibi akmaya başlamıştı. Gürül gürül akan suyun sesinden çocuk neredeyse ölecek kadar korkuyordu. Bağırırken ne dediği anlaşılmıyordu. Suyun gürültüsü çocuğun sesini bastırıyordu.

Ama Yuri Andreeviç, dudak hareketlerinden “Babacığım! Babacığım!” diye haykırdığını anlıyordu. Yuri’nin kalbi paramparça olmuştu. Bütün varlığıyla oğlunu tutup kucağına almak ve onunla uzaklara kaçmak istiyordu. Ama gözyaşları içinde kilitli kapıyı her ihtimale karşı açılmasın diye içerden itiyor ve çocuğu odaya almıyordu. Çocuğun annesinden başka bir kadına karşı yanlış yorumlayıp beslediği sadakat ve görev duygularına kurban ediyordu onu. Bu kadın her an odanın diğer tarafından içeri girebilirdi.

Yuri Andreeviç gözyaşları içinde uyandı. Terden sırılsıklamdı. “Ateşim var, hastalanıyorum” diye düşündü. “Tifüs değil ama ağır ve tehlikeli bir hastalık bu. Bütün enfeksiyonlar gibi, aşırı yorgunluk sonucu, ataklarla ortağa çıkan bir hastalık olmalı. Önemli olan neyin galip geleceği: Ölüm mü, hayat mı? Nasıl da uykum var.’’ Tekrar uykuya daldı.

Gene Moskova'daydı. Soğuk ve karanlık bir kış sabahında kalabalık bir sokakta yürüyordu. Henüz sokak lambaları söndürülmemişti. Bütün işaretler, erken saatteki hareketlilik, tramvayın ön vagonunda çalan çan, sokak lambalarının ışığı altında sarı çizgili görünen kar, devrim öncesi zamanlarda olduklarının işaretiydi. Pek çok pencereli uzun bir ev vardı. Sokaktan pek de yüksek olmayan pencerelerin hepsi aynı yöne bakıyordu. Herhalde ikinci kattı. Perdeler yerlere kadardı. Evin içi vagon gibiydi, insanlar tıpkı trende seyahat ediyorlarmış gibi üstlerini çıkarmadan değişik pozlarda yerlerde uyuyorlardı. Serdikleri gazetelerin üzerine yatmışlardı. Her taraf kızarmış tavuk kemikleriyle doluydu. Kanatlar, butlar ortalığa saçılmıştı. Yatarken çıkardıkları botlar ortadaydı. Kısa akraba ya da dost ziyaretlerinde olduğu gibi çift çift yere dizilmişlerdi, Ev sahibesi evdeki işleri düzene sokmak için telaşla ama hiç gürültü etmeden bir köşeden diğerine koşuşturuyordu. Ev sahibesi, kuşaklı sabahlığını aceleyle giymiş Lara'ydı. O nereye giderse Yuri de, kadını bıktırırcasına, peşinden gidiyordu. Olup bitenleri anlayamıyordu. Lara'nın ona bir açıklama yapacak zamanı yoktu. Yalnızca yürürken yaptığı baş hareketleriyle ona ne tarafa gitmesi gerektiğini söylüyor, gözüyle sessizce bir şeyler anlatıyordu. Aralarındaki tek yakınlık Lara'nın benzersiz gülüşüydü. Her şeyini feda ettiği, sahip olduklarının değerini hiçe sayıp neyi varsa verdiği kadın ne kadar da uzağında, ne kadar soğuk ama çekiciydi.

9

Ağlayan ve hıçkıran bir tek kendi değildi. İçinde şefkatli ve karanlıkta kelimelerin yardımıyla fosfor gibi parlayan bir aydınlık da ağlıyordu. Ruhunun iniltileri kendi hıçkırıklarına karışıyordu. Bu haline üzülüyordu.

Bilinci kapalı, alev alev yanarken arada kısa süreli olarak kendine geldiğinde “Hastalanıyorum, hastayım ben” diyordu. “Bu tıp kitaplarında yazmayan bir çeşit tifüs olmalı. Tıp fakültesinde bunu öğrenmedik ama bir yolunu bulmalıyım, bir şeyler yemem gerek, açlıktan öleceğim yoksa.”

Ama dirseklerini koyup ayağa kalmak için giriştiği daha ilk hamlede güçsüzlüğüne yenik düşüyor, hislerini kaybedip tekrar derin bir uykuya dalıyordu. Bir keresinde biraz kendine gelir gibi olduğunda “Üstüm başımla ne kadardır yatıyorum burada, acaba?” diye düşündü. “Kaç saat oldu? Kaç

gün geçti? Yattığımda bahar geliyordu. Şimdi camlar buzlanmış. Camların kirinden oda iyice karanlık.”

Mutfakta fareler cirit atıyor, çarpıp düşürdükleri tabak çanağın gürültüsü geliyordu. Duvarlar boyunca koşuşurken çıkarttıkları çığlık sesleri iğrençti. Yuri tekrar dalıyor, sonra ayılır gibi oluyordu. Her kendine geldiğinde odada değişiklikler oluyordu.

Bir keresinde camı kaplayan buz tabakasından süzülüp içeri yansıyan pembemsi ışığı kristal bir kadehteki kırmızı şaraba benzetti. “Sabah ışığı mı yoksa akşam mı?” diye takıldı kafasına. Başka bir sefer, yakınında bir yerde insan sesleri işitti. Hemen yanı başından geliyordu. Tamamen aklını kaybetmekte olduğunu düşününce morali bozuldu. Kendine acıyarak gözyaşları dökmeye başladı. Sessizce gökyüzüne doğru fısıldamaya başladı: “Tanrım, neden terk ettin beni? Sensiz karanlıklar içindeyim, yardım et bana, koru beni.”

Sonra birden hayal görmediğini anladı. Bilinci açıktı. Üstelik kirli giysilerini çıkarmış, üstü başı da kendisi de tertemiz, mis gibi çarşaf serili yatakta yatıyordu. Biri başucunda durmuş saçlarını okşuyor, her ikisinin de gözyaşları birbirine karışmış bir halde, birlikte ağlıyorlardı. Lara’ydı bu. Bu kez de mutluluktan bayıldı.

10

Bir an için aklını yitirdiğini sanmış ve Tanrı’ya sitem etmişti. Oysa şimdi gökyüzü bütün genişliğiyle yatağına eğilmiş onu kucaklıyordu. Bembeyaz, uzun bir çift kadın kolu ona uzanmıştı. Sevinçten gözleri kararıyordu, mutluluk uçurumuna düşer gibiydi.

Bütün hayatı boyunca hep bir şeyler yapmıştı Yuri. Sürekli bir şeylerle meşgul olmuş, evde, hastanede çalışmış, okumuş, düşünmüş, ortaya bir şeyler çıkması için emek harcamıştı. Böyle hareketsiz olmak, çabalamadan, düşünmeden öylece doğanın sıradan bir parçası haline gelmek güzeldi. Lara’nın şımartan şefkatli, zarif ellerine bırakmıştı kendini!

Yuri Andreeviç, Lara’nın gösterdiği özenle çabucak toparladı kendini. Lara elleriyle onu besliyor, nemli nefesiyle canlandırıp gırtlağından çıkardığı fısıltıyla sorduğu soru ve yanıtlarıyla ruhunu iyileştiriyordu. Fısıldaşarak yaptıkları sohbetlerin en anlamsızları bile Platonov’un[77] diyalogları kadar anlamlıydı onlar için. İkisinin de dış dünyadan kopmuş

olması birlikteliklerini güçlendiren başka bir unsurdu. Dönem insanlarının talihsiz biçimdeki tekdüzelikleri, ezberletilmiş coşkuları, gürültülü sevinçleri ikisinin de aynı oranda canını sıkıyordu. Pek çok bilim ve sanat insanı da dâhiliklerini korumak adına bu tektipliliğin parçası olmuşlardı.

Birbirlerini deliler gibi seviyorlardı. Herkes severdi belki ama kimse bu duygunun yüceliğini fark etmiyordu. Onlar için bu duygunun özel bir yanı vardı. En aşkla dolu oldukları anlar, birbirlerine yüreklerini açıp, sıradan bir varoluşun ötesinde kendileri ve hayatla ilgili yeni şeyleri ihtirasla keşfettikleri dakikalardı.

11

“Ailenin yanına dönmelisin. Fazladan bir gün bile seni tutmak istemem. Ama olup bitenleri de görüyorsun. Sovyet Rusya’ya bağlanmamızla onun kargaşasının içine düşmemiz bir oldu. Uzakdoğu ve Sibirya onun açıklarını kapatmaya çalışıyor. Sen bir şey bilmiyorsun tabii. Sen hasta yatarken, şehirde pek çok değişim yaşandı! Bizim depolarımızdaki bütün mallar Moskova’ya, merkeze gönderiliyor. Bizim stoklarımız Moskova için denizde bir damla ancak, dipsiz bir kuyuya atılmışçasına yok oluyor. Üstelik biz de burada yiyeceksiz kalıyoruz. Posta çalışmıyor, yolcu trenleri durdu. Bütün ulaşım mal sevkiyatı için kullanılıyor. Şehir gene için için kaynıyor, ayaklanmalardan önceki ortam gibi, en ufacık bir memnuniyetsizlik beli r tisinde fırtınalar kopuyor.

Bu durumda nasıl gideceksin? Üstelik bir deri bir kemik kaldın, zor ayakta duruyorsun. Gene yürümeyi mi düşünüyorsun? Bu halinle bir yere varamazsın! Önce gücünü kuvvetini topla, ondan sonra bakarsın. Akıl vermek becerdiğim bir iş değil ama yerinde olsam yola çıkacak gücü toplayıncaya kadar biraz çalışırdım. Mesleğini yapabilirsin, doktorluğa önem veriyorlar biliyorsun. Ben olsam Şehir Sağlık Komitesi’ne giderdim. Eski sağlık merkezinin olduğu yerde. Bir düşünsene, intihar etmiş Sibiryalı bir milyonerin oğlusun, karın buralı bir fabrikatör burjuvanın kızı. Partizanların yanındaydın, sonra kaçtın. Nereden bakarsan bak, bu devrimci asker birliklerinden kaçmış olman anlamına gelir, asker kaçağısın yani. Bu durumda bir yerde çalışmadan duramazsın, bu kötü olur. Benim durumum da pek sağlam değil. Öğretmenlik için başvuracağım. Bastığım zemin oldukça kaygan.”

“Nasıl kaygan? Peki ya Strelnikov?”

“Nedeni de o ya, Strelnikov. Sana daha önce de söylemiştim, o kadar çok düşmanı var ki. Kazanan Kızıl Ordu oldu. Şimdi partili olmadıkları halde zamanında üst yönetime yakın olup da çok şey bilen insanları temizleme zamanı. Kafalarına sıkıp arkalarında hiç iz bırakmadan yok ediyorlar. Strelnikov listenin başında yer alanlardan. Büyük tehlike altında. Uzakdoğu’daymış. Oraya kaçtığını duydum, saklanıyormuş. Dediklerine göre onu arıyorlarmış. Neyse onun hakkında bu kadar laf yeter. Ağlamayı sevmem ama bir kelime daha edersem kendimi tutamayacağımı hissediyorum.”

“Onu sevmiştin, hâlâ o kadar çok seviyor musun?”

“Onunla evliydim ben, o benim kocam Yuracığım. Çok üstün, sağlam karakterli bir insandır. Ona karşı çok suçluyum. Ona kötülük yapmadığımı söylemek yanlış olur. Kelimenin tam anlamıyla dürüst bir insan, hem de çok dürüst. Onunla karşılaştırıldığımda ben paçavranın tekiyim. İşte benim kusurum bu. Neyse, lütfen daha fazla konuşmayalım bu konuyu. Başka bir zaman daha fazlasını anlatacağım sana, söz veriyorum. Karın Tonya mükemmel bir insan. Botticelli’nin tablolarındaki karakterlere benziyor. Doğumuna girdim. Çok sevdim onu. Ama bunu da sonra konuşalım çok rica ediyorum. Ne diyordum, evet, ikimiz de birer işe girelim. Her ay milyarlık maaşlarımızı alırız. Son gelişmelere kadar Sibirya parası geçiyordu burada. Kısa bir süre önce kaldırdılar bu parayı. Senin hastalığın boyunca hiçbir kupür olmadan yaşadık. Evet, aklın alıyor mu? İnanması zor ama herkes bir biçimde buldu yolunu. Geçenlerde hazineye ait bir trenle yeni banknotlardan getirmişler. Dediklerine göre kırk vagondan az değilmiş. Büyük tabakalara kırmızı, mavi renkli pul şeklinde basmışlar banknotları. Maviler beşer milyonluk, kırmızılar onar milyonluk karelermiş. Baskıları ve renkleri çok kötüymüş, hemen soluyormuş.”

“Biliyorum o paraları. Ben Moskova’dan ayrılmadan önce basmışlardı.’’

12

“Varıkino’da o kadar uzun kalıp ne yaptın? Orada kimse yok, bomboş değil mi? Seni tutan neydi?”

“Katya’yla sizin evi toplayıp temizledik. Senin ilk önce oraya gitmenden korktum. Evinizi o halde görmeni istemedim.”

“Hangi halde? Ne vardı ki evde, o kadar kötü müydü?”

“Ortalık karmakarışıktı. Epeyce pislenmişti. Temizlik yaptım.”

“Amma kaçak yanıtlar veriyorsun. Sakladığın bir şey var sanki. Neyse, sen bilirsin, ısrar etmeyeceğim. Tonya’dan anlat biraz. Küçüğün adını ne koydular?”

“Maşa, annenin anısına.”

“Daha anlatsana.”

“Şimdi olmaz, daha sonra anlatırım. Gözyaşlarıma hâkim olamıyorum dedim ya sana.”

“Peki sana at veren adam, şu Samdevyatov çok ilginç bir kişilik değil mi, sen ne düşünüyorsun?”

“İlginçten de öte.”

“Ben onu gayet iyi tanıyorum. Bizim burada en yakın dostumuzdu. Yabancısı olduğumuz buralarda bize çok yardım etti.” “Öyleymiş, anlattı bana.”

“Siz de dost olmuşsunuzdur değil mi? Sana da yardım etmek için elinden geleni yapmıştır, öyle değil mi?”

“Ne kadar çok yararı oldu bir bilsen. O olmasa ne yapardım bilmiyorum.’’

“Tahmin etmem çok kolay. Aranızdaki dostluk kısa sürede kuruluvermiştir, rahatça ziyaretine de geliyordur. Bence sana kur bile yapıyordur.”

“Daha neler.”

“Peki sen? Kusura bakma, haddimi aşıyorum. Sana bunu sormaya ne hakkım var ki? Affedersin. Ayıp ettim.”

“Rica ederim. Senin sormak istediğin konu başka anlaşılan.

İlişkimizin niteliğini mi öğrenmek istiyorsun? Bizim tanışıklığımızın daha özel bir yöne kayıp kaymadığını merak ediyorsun. Elbette hayır! Samdevyatov’a borçlu olduğum çok şey var. Benim için çok şey yaptı. Ama inan, benim için kendi hayatını feda etmiş olsaydı bile, ona farklı bir şekilde yakınlaşmak için bir adım atmazdım. Oldum olası onun tarzındaki insanlardan nefret ederim. Kendini beğenmiş, egoları yüksek insanlardan hiç hoşlanmam. Gönül işlerinde erkekliklerini öne çıkarıp horozlananlar hep itici gelmiştir bana. Ben hayatı ve beraberliği çok daha farklı

algılıyorum. Dahası da var. Ahlaksal açıdan Samdevyatov bana başka birini çağrıştırıyor. Hayatımda çok önemli bir rol oynamış, bu duruma düşmeme neden olmuş çok daha itici birini.”

“Anlamakta güçlük çekiyorum. Ne varmış ki halinde? Ne demek istiyorsun? Açıkla lütfen. Sen bu dünyadaki en iyi insansın.”

“Ah, Yuracığım, neler söylüyorsun? Ben seninle burada ciddi konulardan konuşuyorum. Sense kalkmış bana bir toplantıda yeni tanışmış insanlar gibi iltifat ediyorsun. Nasıl olduğumu mu merak ettin? Ben içinde bir şeyler kopmuş, hayatı boyunca yaralı kalmış biriyim. Her şeyi kendi çıkarına kullanmasını bilen, herkesten faydalanan eski dönemlerin yaşlı bir bulvar parazitinin yalanlarıyla vaktinden önce yetişkin bir kadın olmama neden oldular, hayatın aldatıcı yanlarıyla kandırdılar beni.’’

“Söylemek istediğini anlar gibiyim. Bazı tahminlerim vardı zaten. Ama yaşadıkların çok geride kaldı. O zaman çektiğin sıkıntıları hayal edebiliyorum. Hayat karşısında deneyimsiz genç bir kızın korkularını, ilk hayal kırıklığını anlamak zor değil. Ama artık bunlar geçmişte kaldı. Çektiğin sıkıntılar için kederlenmek artık senin işin değil, seni seven insanların derdi olmalı bu. Örneğin benim. O zamanlar senin yanında olmadığım, senin acılarını, gerçekten canını yakan şeyler varsa onları engelleyemediğim için vurmalıyım başımı duvarlara. Çok ilginç. Benden daha alçak, uzaktaki adamı delicesine kıskanabilirim. Benden daha yüksek düzeydeki birisiyle rakip olmaksa bambaşka duygular uyandırıyor bende. Ruhen bana yakın bir adam, sevdiğim kadını aynı benim gibi sevecek olsa, düşmanlık beslemez, hüzünlü bir yakınlık duyardım ona. Hiç şüphesiz, duygularımı asla açmazdım ona. Dumanlı ve kanlı bir yapısı olan kıskançlıktan daha başka bir duygu olurdu bu, farklı bir acı çekiş. Şöyle açıklayayım sana, çalışmaları benimkine benzer olup da yaratıcılığıyla önüme geçen bir sanatçıyla karşılaşacak olsam da aynı şey olurdu. Yaptıklarıyla beni yenmişse, vazgeçer, öne geçmek için çalışmalarını taklit eder duruma düşmezdim. Konudan uzaklaştım galiba. Bana öyle geliyor ki senin böyle şikâyet edeceğin yaşamışlıkların, dertlerin olmasa seni bu kadar çok sevmeyebilirdim. Her zaman haklı olan, hiç yanılmayan, kendilerinde hata payı bırakmayan insanları sevmiyorum. Onların dürüstlükleri yapay ve değersiz geliyor bana. Bu insanların yaşamın güzelliğini bütünsel olarak yaşamadıklarını düşünüyorum.”

“Benim de söylemek istediğim güzellik işte tam bu. Onu görmek için hayal bütünlüğü ve saf algı gerekir diye düşünüyorum. Ben bunlardan yoksunum. Daha hayatı tanımaya başladığım ilk adımımda bir yabancının gözünden en bayağı halimi görmemiş olsaydım, benim de kendime özgü bir hayat felsefem olabilirdi. Dahası da var. Bu iğrenç, kendinden başka kimseyi düşünmeyen, kendini beğenmiş adamın hayatıma müdahale etmesi yüzünden beni çok seven, benim de aynı şekilde onu sevdiğim mükemmel insanla evliliğimi yürütemedim.”

“Dur şimdi, kocanı sonra anlatırsın. Ben, az önce de dedim ya, eşit seviyede olduğum insanları değil de kendimden aşağı olan insanı kıskanıyorum. Örneğin kocanı kıskanmıyorum. Peki öbürü?”

“‘Öbürü’ dediğin kim?”

“O adam işte, sana hayatı zindan eden alçak zampara, kim o adam?”

“Oldukça ünlü Moskovalı bir avukat. Babamın arkadaşıymış, ölümünden sonra biz fakir düşünce anneme kol kanat germişti. Bekâr ve varlıklı bir adamdı. Adamı böyle kötülemekle ona gereğinden fazla değer vermiş oluyorum galiba. Çok alışılmış bir sonuç. İstersen adını söyleyebilirim.”

“Gerek yok. Biliyorum zaten. Bir keresinde görmüştüm.”

“Gerçekten mi?”

“Evet, annenin kendini zehirlediği akşam. Geç bir vakitti. Biz daha çok gençtik, lisede okuyorduk.”

“Doğru söylüyorsun, hatırlıyorum o geceyi. Odanın girişinde karanlıkta beklemiştiniz, biri vardı yanında. Sen bana bunu daha önce anımsatmış olmasaydın, imkânı yok benim aklıma gelmezdi o sahne. İlk olarak Melyuzeyeva’da söz etmiştik o geceden değil mi?”

“Komarovski de oradaydı.”

“Öyle mi? Olabilir tabii. Beni onunla birlikte görmek o zamanlar çok sıradandı. Sık sık beraber oluyorduk.”

“Ne oldu? Niye kızardın?”

“Senin ağzından ‘Komarovski’nin adını işitince bir garip oldum. Hiç alışık olmadığım, beklenmedik bir şey.”

“Yanımdaki arkadaşımdı, aynı sınıftaydık. O aşağılık adamın numaralarını bana anlatan da bu arkadaşımdı. Bir keresinde, tesadüfen adamı hiç akla gelmeyecek bir olayın içinde görmüş. Mişa Gordon, arkadaşım yani, bir tren yolculuğundaymış. O zamanlar zengin bir işadamı

olan babamın kendini attığı trende. Olaya da şahit olmuş. Babam hareket halindeki trenden, kendini öldürmek amacıyla atlamış. Avukatı Komarovski'yle birlikte seyahat ediyormuş babam. Adam babamın işlerini karıştırıp iflas etmesine neden olan kişi. Trende de denetimsizce içirip canına kıyacak duruma getirmek için elinden geleni yapmış. Senin anlayacağın, Komarovski babamın ölümünden ve benim de yetim kalmamdan sorumlu kişidir."

"Olamaz! Ne kadar önemli bir ayrıntı bu! Gerçekten doğru mu? Senin hayatını zehir eden kişi de o mu? Bu bizi birbirimize daha da yakınlaştırır! Ne kadar büyük bir tesadüf bu, akıl almaz bir şey."

"Seni delicesine kıskandığım adam bu işte, engel olmam mümkün değil."

"Neler söylüyorsun? Bu adama karşı bir damla sevgi bile yok içimde, iğreniyorum ondan."

''Kendini iyi tanıdığını düşünüyor musun? İnsan, özellikle kadın ruhu gizem ve çelişkilerle doludur. Senin bu tiksintin, yürekten sevdiğin insana bağlı olduğundan daha güçlü bağlarla, o adama bağımlı yapabilir seni."

"Söylediklerin ne kadar korkunç. Ama her zamanki gibi o kadar güzel ifade ettin ki neredeyse bu akıl ötesi sözlerine inanacağım. Bu bir felaket olurdu!"

"Neyse, sakin ol. Sen kulak asma bana. Yalnızca, öngörüsü ve akıllı bir açıklaması olmayan kıskançlığımın bilinmez şeylere karşı ve bilinçsizce olduğunu anlatmak istedim. Tuvalet malzemelerinden, terinin bir damlasından, havada uçuşan ve vücuduna girip kanını zehirlemesi muhtemel mikroplardan bile kıskanıyorum seni. Günün birinde senin ya da benim ölümüme neden olacak bulaşıcı bir hastalık gibi kıskanıyorum Komarovski'yi. Söylediklerimin sana ne kadar saçma geldiğini biliyorum. Duygularımı daha açık ve net ifade etmem mümkün değil. Seni delilercesine, akıllara sığmayacak kadar çok ama çok seviyorum."

13

"Bana biraz daha kocandan söz etsene. Shakespeare'in dediği gibi 'Kaderin kitabında aynı satırda yazılıyız biz.'"

"Nerede söylemiş bunu?"

"*Romeo ve Juliet*'te."

“Melyuzeyevo’da onu aradığım dönemde hakkında pek çok şey anlatmıştım sana. Sonra Yuryatin’de ilk karşılaştığımızda, onun seni tutuklamak istediğini söylediğin zaman da konuşmuştuk. Belki de yanılıyorumdur ama sana söylediğimi sanıyorum, bir kere arabaya binerken onu uzaktan gördüm. Onu nasıl koruduklarını hayal bile edemezsin. Hiç değişmemiş gibi geldi bana. Gene çok yakışıklıydı, aynı dürüst ve kararlı ifade vardı yüzünde. Yeryüzünde gördüğüm en dürüst, en kararlı, en mert ifadedir onunki. Hiç özentisi olmayan, rol yapmayan, mertlik dolu. Eskiden nasılsa öyleydi. Yalnızca tek bir değişiklik fark ettim ve bu da üzdü beni. Soyut bir şey yüzüne oturmuş, rengini soldurmuştu. Canlı insan yüzü gitmiş; ilkelerin, ideallerin yansıması gibi bir haller gelmişti. Bunu anladığım anda kalbim sıkıştı. Gün gelip kendisi için tehdit oluşturacak, hayatını adadığı güçlerin, yüce emellerin, acımasızlık ve ölüm kokan izleriydi bunlar. Sanki kaderi artık belirlenmiş gibi geldi bana. Yüzündeki izler korkunç sonun izleriydi. Karıştırmış da olabilirim. Belki de ikinizin karşılaşmasıyla ilgili anlattıklarının etkisiyle böyle konuşuyorum. Yüreklerimizin aynı atmasının dışında senden o kadar çok etkileniyorum ki!”

“Devrimden önceki hayatınızı anlatsana biraz.”

“Daha çocukken bile hep saf ve temizliği hayal eder, hayatımın öyle olmasını isterdim. Paşa, bu idealimin ete, kemiğe bürünmüş haliydi. Biliyorsun biz hemen hemen aynı avluda oturuyorduk. Ben, o, Galiullin. Daha küçükken başlamıştı bana ilgisi. Beni gördüğü zaman beti benzi atar, donar kalırdı. Bunları sana anlatmam pek hoş değil herhalde, bilemiyorum. Ama olup bitenleri bilmiyormuşum gibi davranmak daha kötü bence. Onu tutkuyla esir eden, her halinden belli olmasına karşın gençlik gururu yüzünden söze dökemediği çocukluk aşkıydım. Arkadaşlığımız sürüyordu. Aramızdaki ortak yönlerin aksine, onunla tamamen farkı dünyalardandık. Ama ben kalbimin sesini dinleyip onu seçtim. Hayatımı o mükemmel gençle birleştirmek istedim. Kendi ayaklarımız üzerine basmaya başladığımızda evlenecektik. Kendimi onun nişanlısı olarak görüyordum. Öylesine yetenekli, öylesine sıradışıydı ki! Sıradan bir makasçı, bir demiryolu işçisinin oğlu tamamen kendi çabası ve çalışkanlığıyla çok ciddi başarılar elde etti. Başarı derken, akademik başarıdan söz ettiğimin altını çizmem gerek. Üniversitede hem matematik hem de sosyal bilimler okuyup

iki alanda uzmanlık aldı. Bu hiç de kolay üstesinden gelinebilecek bir iş değil!”

“Birbirinizi bu kadar severken ne oldu da aile mutluluğunuz yıkıldı?”

“Ah, bu soruyu yanıtlamak o kadar zor ki. Açıklamaya çalışayım. Son dönemlerde Rusya’da yaşanan olayların, insanların yaşamına özellikle aile düzenine etkilerini, tıpkı bizimkiler gibi, ailelerin neden dağıldıklarını benim gibi sıradan bir kadının senin gibi akıllı bir adama anlatması doğrusu biraz tuhaf. Ah, sanki asıl sorun kişilerde düğümleniyormuş, karakterlerin uyuşup uyuşmaması, birbirlerini sevip sevmemeleri sorunmuş gibi. Oysa, toplumsal hayatın devinimi içinde, bireysel hayatın temelini oluşturan, kabul görmüş yapı, bütün düzeneğiyle birlikte altüst oldu, devrimle birlikte yandı, külleri yeni toplumsal yapılanmanın altında kaldı. Bilinen günlük hayat altüst oldu, sosyal yapı yıkıldı. Geriye bir tek günlük yaşamda işlevi olmayan, gücünü nereye yönlendireceğini bilemeyen, çıplak insan ruhu kaldı. Aslında onu bu hale getiren devrim değildi, çünkü o hep titreyip donuyor ve her zaman kendisi gibi yalnız ve çıplak olana yakınlaşma isteği duyuyordu.

İşte biz de seninle, dünyanın sonu gelmiş olsa da, insanlık yaşamının en başında örtünecek bir şeyleri olmayan Âdem ile Havva gibi hâlâ çıplak, hâlâ evsiz barksızız. İnsanlığın başlangıcından bu yana, onlarla bizim aramızda binlerce yıl olmasına rağmen, bu kaybolmuş mucizevi değerlerin anısına biz soluk alıyoruz, sevgiyi biz yaşatıyoruz, ağlıyoruz ve birbirimizden destek alıp kenetleniyoruz.”

14

Kısa bir aradan sonra Lara tekrar konuşmaya başladığında biraz daha sakindi. “Bak sana ne söyleyeceğim, eğer Strelnikov yeniden Paşa Antipov kimliğine geri dönse, saldırmaktan, isyandan vazgeçse ve zaman geriye dönük ilerlemeye başlasa, bir mucize olup da uzaklarda, dünyanın başka köşesindeki evimizin camından bakıp Paşa’nın çalışma masasını, kitaplarını görebilsem, sanıyorum dizlerimin üstünde sürünerek oraya giderdim. İçimde küllenmiş ne varsa canlanırdı. Geçmişin çağrısına, sadakatin sesine kulak verirdim. Her şeyi feda ederdim. Benim için en değerli olan şeyleri bile... Seni bile... Sana olan yakınlığım öyle yalın, öyle gönülden, öyle

koşulsuz ki. Ah, bağışla beni. Aslında söylemek istediğim bu değildi. Söylediklerim doğru değil.”

Yura’nın boynuna sarılan Lara hıçkırıklara boğuldu. Kısa bir sürenin ardından kendini biraz toparlar gibi oldu. Bir yandan gözyaşlarını silip bir yandan devam etti: “Aslında bu seni de, Tonya’ya iten görev bilincinin sesi. Tanrım, ne kadar da zavallıyız! Ne olacak bizim halimiz? Bu durumda elimizden ne gelir?”

Tamamen sakinleştiğinde, “Daha sana mutluluğumuzun neden yıkıldığını anlatmadım. Bunu ben de çok sonra anladım. Şimdi anlatacağım sana. Bu yalnızca bizim değil, pek çoklarının öyküsü” dedi.

“Anlat benim akıl küpüm.”

“Savaştan hemen önce evlendik. İki yıl sonra başladı savaş.

Tam bilinçlenmiş, evimizi kurmuştuk ki savaş çıktı. Şimdi düşünüyorum da bizim mutsuz kuşağın başına gelenlerin, bütün çektiklerimizin nedeni aslında bu savaş. Çocukluğumu gayet net hatırlıyorum. İçinde bulunduğumuz yüzyılın barış dönemlerini algılayacak yıllara yetiştim ben. O zamanlar, sağduyunun sesine güvenmek normal bir eğilimdi İnsanlar vicdanlarının dediklerini yapar, ortaya da doğru ve gerekli şeyler çıkardı. İnsanın insanı öldürdüğü durumlar çok enderdi. Ancak olağandışı gelişmeler sonucunda olabilirdi. Trajik olaylarda, dünya edebiyatının polisiye romanlarında ve gazete haberlerinde söz edilirdi cinayetten. Günlük hayatta yeri yoktu. Sonra birden bu masum, sakin kanda bir patlama oldu ve güçlü bir delilik halinin çığlığı işitildi. Her gün ve her saat adam öldürülmesi övülen, ödüllendirilen bir olay haline geldi. Bu öyle kolayca iz bırakmadan geçip gidecek bir durum değil tabii. Bütün bunların nasıl bir yıkıma dönüştüğünü sen benden daha iyi biliyor olmalısın. Trenler gidip gelmez, şehirlere temel ihtiyaç maddeleri ulaşamaz oldu. Aile yapısının temeli sarsılmaya, ahlak anlayışı zayıflamaya başladı.”

“Devam et, lütfen. Sonrasında anlatacaklarını biliyorum. Her şeyi ne de güzel yerine oturtuyorsun! Seni dinlemek gerçek bir mutluluk.”

“Bunların sonucunda Rusya topraklarının üstüne yalan çöktü ve asıl büyük felaket oldu, inançlarımızı kaybettik bir sonraki adımda yaşanacak kötülüklerin temeli olarak, kişisel görüşlerimiz değerini yitirdi. Ahlaki dürtülerimizi teskin etmek için, birlikte şarkı söyleme, zamanının geldiğini anlatmaya başladılar bize. Dayatılan fikirleri benimseyip başka bir hayatı yaşamamızı söylediler. Hâkimiyet yüklü sözcükler kullanılmaya başlandı.

Önceleri monarşi, sonraları devrimle tamamlanır oldu bu tanımlar. Bu kitlesel yanılsama bulaşıcıydı ve kapsamı da çok derindi. Her şeyi etkisi altına almıştı. Bizim ailemiz de bu güce karşı koyamadı. Temelinde bir şeyler sarsıldı. Evimize hâkim olan her zamanki huzur dolu canlılık yerini ezberlenmiş aptalca içeriklerle dolu konuşmalara, kendini göstermek için yapılan, dünya meseleleri üzerine akıl yürütmelere, zekâ gösterilerine döndü. Her şeyin özünü kolaylıkla görebilen Paşa kadar ince ve duyarlı bir in sanın, bu yapaylığı anlamaması mümkün değildi.

İşte o zaman hiç yapmadığı kadar büyük bir hata yaptı. Zamanın hastalığını, toplumu kemiren kötülükler zincirini salt bizim aile sorunumuz olarak değerlendirdi. Bizim zoraki yaptığımız beylik konuşmalarda kendisini ima ettiğimiz kanısına kapıldı. Kendini soğuk, yeteneksiz, kabuğuna çekilmiş adam olarak gördüğümüzü düşündü. Gerçek hayatta bu tip saçmalıkların bir anlam taşıması sana gerçek dışı gelebilir. Paşa'nın bunları ne kadar önemsediğini, bu çocukça şeyler yüzünden ne aptallıklar yaptığını hayal bile edemezsin. Kimsenin ondan böyle bir talebi, beklentisi olmadan gidip gönüllü olarak askere yazıldı. Çünkü bize yük olduğunu düşünüyordu, böyle yaparak bizi bu yükten ve yaşattığı zulümden kurtarmış olduğunu düşünüyordu. İşte bu noktada akıl tutulması başladı. Gençlik izleri taşıyan sözde kendini beğenmişliğiyle, hayatta hemen hemen kimsenin kafasını takmayacağı şeyler alınmasına kırılmasına neden oluyordu.

Olayların gidişatına, tarihte yaşananlara kızmaya başladı. Geçmişle bir çatışmaya girdi. O zamandan beri de hayatla, yaşananlarla hesaplaşıyor. Çılgın gibi davranması bu yüzden. Aptalca kendini beğenmişliği onun sonunu getirecek. Ah, keşke onu kurtarabilseydim!"

"Ne kadar temiz ve güçlü duygularla seviyorsun onu! Sev, böyle sevmeye devam et. Onu hiç kıskanmıyorum, sevmene de engel olmak istemem."

15

Yazın gelip geçtiğini fark etmediler bile. Doktor tamamen iyileşmişti. Moskova'ya gitme umudunu canlı tutarak, üç ayrı işte çalışıyordu. Para hızla değer kaybettiği için birkaç yerde birden çalışmak gerekiyordu. Daha horozlar öterken kalkıyor, Tüccarlar Sokağı'ndan aşağı inip eskiden Ural

Kazak Ordusu'na ait olan şimdi ise "Krasnıy naborşik" (Kızıl Matbaa) tabelası asılı binanın önünden geçiyordu. Gorodskaya Sokağı'nın köşesindeki binada "Şikâyet Bürosu" yazılıydı. Buradan sonra meydanı geçip Malaya Buyanovka Sokağı'na geliyordu. Asıl işyeri olan askeri hastanenin arka girişi bu sokaktaydı.

Yuri'nin işe gittiği yolun yarısı ağaçların gölgesindeki sokaklardan geçiyordu. Çoğunluğu ahşap, kocaman çatılı evlerin, oymalı bahçe kapılarının, çitlerin, süslü pervazların önünden yürüyordu. Hastanenin yanında eski tüccarlardan birinin geniş bahçeli bir evi vardı. Eski tarzda alçak bir evdi bu. Dış cephesi rengârenk parıldayan renkli taşlarla süslüydü. Moskova'da eskiden soyluların gidip geldiği kulüp binalarını andırıyordu.

Yuri Andreeviç, her on günlük dilimde üç dört kere de Staraya Miasskaya Sokağı'na gidiyordu. Eskiden Ligetti Binası olarak anılan yerde şimdi Yuryatin Halk Sağlığı Merkezi vardı ve Yuri Andreeviç orada danışmanlık yapıyordu. Doktorun çalıştığı üçüncü yer şehrin bir diğer ucundaki Doğumevi'ydi. Burası Yuri'nin de yakından tanıdığı Anfim Samdevyatov'u doğururken ölen annesinin anısına babası Yefim Samdevyatov tarafından bağışlanmış ve o zamanlar Samdevyatov Kadın Sağlığı ve Doğumevi olarak faaliyet göstermişti. Artık Rosa Luxemburg Enstitüsü adıyla anılıyor ve burada acil yardım ve cerrahi müdahale kursları düzenleniyordu. Yuri Andreeviç burada genel patoloji ve bazı temel tıp dersleri veriyordu.

Çalıştığı her üç işten de akşam geç vakitte yorgun argın ve aç dönüyor, Lara'yı ocağın ya da leğenin başında ev işleriyle uğraşırken buluyordu. Bu darmadağınık, giysisinin kollarını sıyırmış, eteğini beline sokmuş günlük giysiler içindeki görünümü, baloya gitmek için hazırlanmış boyunu daha da uzun gösteren yüksek topuklu ayakkabılar, yakası açık, eteği yırtmaçlı giysilerin içindeki görünümünden çok daha çekici oluyor, görkemi nerdeyse ürkütüyordu. Yemek yapıyor, çamaşır yıkıyor ya da kalan sabunlu suyla yerleri siliyor oluyordu. Bazen sakince ütü yapıyor, Katya'nın ya da kendi giysilerini onarıyordu. Bu zamanlarda daha az konuşuyordu. Bazen işlerini bitirmiş oluyor, Yuri onu Katya'ya ders çalıştırırken buluyordu. Bazen öğretmen olarak yeni eğitim sistemine uyum sağladığını göstermesi için vermesi gereken siyaset sınavına hazırlanıyordu.

Yuri, Lara ve Katya'yla yakınlaşıp onları ailesi gibi görmeye başladıkça, asıl ailesine karşı sorumluluklarını yerine getirememenin acısı

keskinleşiyor, sadakatsizliği canını acıtıyor ve onların aile tablosundan uzak durmaya çalışıyordu. Bu durum Lara ve Katya'da herhangi bir kırgınlığa neden olmuyordu. Aksine onun ailenin gerçek bir üyesi olmadan gösterdiği, gereksiz yakınlık ve laubalilik içermeyen davranışlarındaki içtenlik ve dürüstlüğü saygı uyandırıyordu. Ancak Yuri kendini oldukça üzen ve yaralayan bu duygulara, iyileşmek bilmeyen ve sürekli kanayan bir yaraya ne kadar alışılırsa, işte o kadar alışmıştı.

16

İki belki de üç ay böyle geçti. Ekim ayı geldiğinde bir gün Yuri Andreeviç, Lara'ya "Artık daha fazla çalışamayacağımı hissediyorum, istifa edeceğim" dedi. "Her zamanki hikâye. Nasıl başlarsa öyle gidiyor. En başta 'Biz iyi çalışılmasına bakarız. Fikirler, özellikle yeni fikirler bizim için çok önemlidir, saygıda kusur etmeyiz. Aramıza hoş geldiniz. Çalışın, uğraşın, araştırın' diyorlar. Oysa yeni fikirden anladıkları yalnızca kendi görüş açılarına yatkın olanlar. Devrimi yücelten, yönetimi destekleyen laf kalabalığı yani. Bezdiriyorlar insanı. Ben bu işlere uygun değilim. Galiba haklılar da. Gerçekten ben onlardan farklıyım. Onların kahraman, toplumu kurtaran aydın kişiler oldukları görüşünü benimsemiyorum. Ben de onların gözünde insanların cahil ve köle kalmasını isteyen zavallının tekiyim. Nikolay Vedenyapin diye birisinin adını işittin değil mi?"

"Elbette. Seninle tanışmadan önce biliyordum zaten. Sonra da sık sık senden işittim. Sima Tuntseva da ona göndermeler yapıyor. Biliyorsun onun hayranı ve fikirlerinin takipçisi. Utanarak söylüyorum ama ben kitaplarını okumadım. Tamamen felsefe içerikli çalışmaları okumaktan keyif almıyorum. Bence felsefe sanatın, hayatın tuzu biberi olmalı, tadına katkıda bulunmalı. Tek başına olduğu zaman, acı biber gibi, biraz tuhaf oluyor. Neyse, aptalca sözlerimle sözünü kestim, kusura bakma."

"Hayır canım, aksine, sohbet ediyoruz. Seninle aynı fikirdeyim. Yaklaşımın benimkine çok yakın. Dayımla da aynı çizgide düşünüyorduk. Belki de gerçekten onun etkisiyle bozulmuşumdur. Yalnız anlamadığım bir şey var: Hepsi bir ağızdan 'teşhis dâhisi, teşhis dâhisi' diye bağırıyor. Gerçekten de hastalık tanılarında çok ender yanılıyorum. Sezilerimin kuvvetli olmasını kıskanıyorlar, bu yönümle bilgi dağarcıklarını zehirlediğimi düşünüyorlar.

Bitki ve böceklerin başkalarına yem olmamak için bulundukları ortamı taklit etme yetileri, ilgilendiğim bir konu. Basitçe renk değişimi diye bakılan olayda aslında müthiş bir olay gerçekleşiyor ve canlının iç dünyası dışa yansıyor. Ben de derslerimden birinde 'canlılarda mimikri' konusunu anlatmak cesaretinde bulundum. Arkasından olanlar oldu! Yok İdealizm, yok mistisizim, yok Goethe'nin doğa felsefesi, yok neo-Schellingcilik... Daha akıllarına ne geldiyse saydılar. İstifa etmenin zamanı geldi artık. Şehir Sağlık Komitesi'ne ve Enstitü'ye kendi isteğimle ayrıldığımı bildiren birer dilekçe yazacağım. Hastanedeki işime kovuluncaya kadar devam etmek istiyorum. Seni korkutmak istemem ama bazen bugün ya da yarın tutuklanacağım hissine kapılıyorum."

"Tanrı korusun, Yura. Şansımıza daha buna çok var. Ama haklısın. Dikkatli olmak gerek. Gözlemlediğim kadarıyla, her yeni yönetimin kendini kanıtlaması, çeşitli aşamalardan geçiyor. Önce aklın zaferi geliyor. Sonra eleştirel ruh ve önyargılarla mücadele. İkinci aşamaya geldiklerinde biraz değişim oluyor. Bu heyecana coşkuyla katılan 'yeni katılımcı'ların karanlık emelleri etkisini göstermeye başlıyor. Şüphecilik, iftiralar, jurnalcilik ve nefret yaygınlaşıyor. Şimdi ikinci aşamanın başlarındayız, bu nedenle haklısın. Örnek bulmak hiç de zor değil. Karşıdevrimle Mücadele Komitesi'ne eskiden siyasi sürgün olan iki işçiyi Hodatski'den buraya tayin ettiler. Tverzin ile Antipov'u. İkisi de beni çok iyi tanır. Antipov zaten benim kayınpederim, Paşa'nın babası. Onların burada göreve gelişi ile Katya'nın hayatı ve kendi hayatım için endişe duymaya başladım. Onlardan her şey beklenir. Antipov benden nefret eder. Öyle ki sıradan bir günde, 'devrimin adaleti adına' diyerek beni ve hatta Paşa'yı ortadan kaldırmak için girişimde bulunabilir."

Bu konuşmanın devamını çok kısa bir süre sonra yaptılar. O arada Malaya Buyanovka Sokağı'nda Hastane'nin bitişiğindeki dul Goreglyadova'nın 48 numaralı evinde bir gece yarısı arama yapılmış ve devrim karşıtı bir örgüte ait olduğu söylenen silah deposu ortaya çıkarılmıştı. Bu olayın ardından şehirde pek çok kişi tutuklanmıştı. Aramalar devam ediyordu. Suçluların bir kısmının nehrin öte yakasına kaçtığı söylentileri dolaşıyordu ortalıkta. "Bunlara kim yardım etmiş olabilir? Nehir var, nehir var. Örneğin Amur Nehri'nin bu yakası Sovyet'se, karşı tarafı Çin. Öyle nehirden kaçtılarla olmaz bu iş" gibi konuşmalar geçiyordu her yerde.

Lara, “Durum gittikçe kötüleşiyor” dedi. “Artık hiçbir güvencemiz kalmadı. Hiç şüphesiz seni de, beni de tutuklayacaklar. Katya’ya ne olacak o zaman? Anneyim ben. En kötü durumu düşünüp ona göre hareket etmeliyim. Bu hesaptan yola çıkarak bir plan yapmam lazım. Bunları düşündükçe aklımı yitirecek gibi oluyorum.”

“Ne yapabileceğimizi birlikte düşünelim. Böyle bir darbeye karşı koyabilecek gücümüz var mı? Çok zor bir durum.’’

“Kaçmamız mümkün değil, hem nereye gideceğiz. Bir yerlere sığınıp kendimizi unutturabiliriz, örneğin Varıkino’ya gidebiliriz. Aklıma hep Varıkino’daki ev geliyor. Gözlerden uzak oluruz orada. Buradaki gibi her an gözlerinin önünde olmayız. Yakında kış bastıracak. Kışı orada geçirebilmemiz için ben payıma düşen ne varsa yaparım. Onlar orada bizi bulana kadar bir yıl daha hayatta kalmış oluruz, bu da kazancımız olur. Samdevyatov şehirde olup bitenleri öğrenmemiz için bize yardımcı olabilir, saklanmamıza bile destek verir. Ha? Ne dersin? Orada şimdi kimsecikler yok, in cin top oynuyor. En azından Mart’ta gittiğimizde, öyleydi. Kurtlar da inmiştir. İşin bu yanı ürkütücü. Diğer taraftan Antipov ve Tverzin gibi insanlar şimdilerde kurtlardan daha tehlikeli.”

“Sana ne cevap vereceğimi bilemiyorum. Bana ha bire bir an önce Moskova’ya dönmemi, gidişimi ertelememem gerektiğini söyleyen sensin. Artık seyahat etmek kolaylaşmış. Geçen gün istasyona gidip soruşturdum. Herhalde sıkı tedbir uygulamaktan kendileri de bıktılar. Kaçak yolculara pek aldırmıyorlarmış. Herkesi kurşuna dizmekten yorulmuş olmalılar. Moskova’ya gönderdiğim mektupların cevapsız kalması canımı sıkıyor. Oraya gidip ev halkına ne olduğunu öğrenmem gerek. Bunu bana sürekli söyleyen de sensin. Şimdi ise Varıkino’ya gitmekten söz ediyorsun. O ücra köşede sizin tek başınıza yaşayabileceğinizi düşünmüyorsun değil mi?”

“Hayır, sensiz olmaz elbette.”

“Benim Moskova’ya gitmem gerektiğini söylüyordun ama, öyle değil mi?”

“Evet, gitmelisin.”

“Dinle beni. Ne yapalım biliyor musun? Çok güzel bir planım var. Moskova’ya birlikte gidelim. Sen, ben, Katya, üçümüz birlikte.”

“Moskova’ya mı? Aklını mı kaçırdın sen? Benim ne işim var Moskova’da? Hayır, hayır ben burada kalmalıyım. Yakınlarda olmalıyım.

Paşa’nın kaderinin belirleneceği yerin yakınlarında. Burada kalmalı ve onların hesaplaşma anını beklemeliyim ki ihtiyaç anında yetişebileyim.”

‘‘Katya’yı da düşünmek gerek.’’

“Arada sırada Sima Tuntseva geliyor ziyaretime. Geçenlerde onunla ilgili konuşmuştuk seninle hatırladın değil mi?”

“Elbette, geldiğinde de karşılaşıyoruz sık sık.”

“Şaşırtıyorsun bazen beni. Ne tuhaf bir erkeksin sen? Senin yerinde olsam ona âşık olurdum. Çok güzel bir kadın! Muhteşem bir tipi var. Boyu posu, hepsi yerinde. Üstelik son derece akıllı, çok okuyan, iyi yürekli bir insan. Çok doğru yorumlar yapıyor.”

“Partizanların elinden kaçıp da buraya geldiğimde, terzi olan kız kardeşi tıraş etmişti beni.”

“Biliyorum, kütüphaneci ablalarıyla birlikte yaşıyorlar. Dürüst, çalışkan bir aile. Bizim başımıza bir şey gelmesi durumunda, Katya’yı yanlarına almalarını onlardan rica edeyim diyorum. Henüz tam karar vermedim ama.”

“Gerçekten başka çare kalmazsa. Umarım, bu durumlara gelmeyiz, Tanrı’nın yardımıyla o günleri görmeyiz.”

“Sima’nın biraz tuhaf bir insan olduğu söylenir. Gerçekten de onun tam anlamıyla normal bir kadın olduğunu söylemek kolay değil. Ama bu duygusal derinliği ve özgün yapısından kaynaklanıyor bence. Sadece entelektüel anlamda değil bilgisi, halk kültürüne de son derece yakın. İkinizin görüşleri inanılmaz derecede birbirine yakın. Gönül rahatlığıyla Katya’yı onun ellerine teslim edebilirim.”

17

Yuri bir kez daha istasyona gidip bir şey yapmadan dönmüştü. Hiçbir şeyi karara bağlayamıyordu. Onu ve Lara’yı bir bilinmezlik bekliyordu. Her ilk kar öncesinde olduğu gibi hava çok soğuk ve kapalıydı. Uzun caddelerde geniş görünen gökyüzü kışın geldiğini haber veriyordu.

Yuri Andreeviç eve vardığında Sima’nın, konukları olduğunu gördü. Sohbetleri daha çok konuğun ev sahibesine verdiği ders niteliğindeydi. Yuri onları rahatsız etmek istemedi. Kendi de birazcık yalnız kalmak istiyordu. Kadınlar yan odada oturuyordu. Kapı aralıktı. Kapıya gerili yere kadar uzun perdeden konuşmaları rahatlıkla işitiliyordu.

“Sima siz benim dikiş dikmeme aldırmayın lütfen. Can kulağıyla sizi dinliyorum. Son gittiğim kursta tarih ve felsefe anlattılar sürekli. Sizin yaklaşımlarınız benim aklıma çok yatıyor. Ayrıca sizi dinledikçe ruhum dinginleşiyor. Birkaç gecedir, pek çok endişe yüzünden doğru düzgün uyuyamadık. Başımıza gelebilecek herhangi kötü bir durumda Katya’nın güvenliğini sağlamak bir anne olarak benim görevim. Bu sorunu net olarak çözmem gerek. Bunu yapabilmek için yeteri kadar güçlü değilim. Bu konuları düşünmek beni hüzünlendiriyor. Yorgunluk ve uykusuzluk hüznümü daha da katlıyor. Sizi dinlemekse rahatlatıyor beni. Kar da birazdan başlayacak gibi. Kar yağarken akıl dolu, uzun konuşmalar dinlemek ayrı bir keyif verir insana. Kar yağarken camdan baktığında, gerçekten de böyledir, sanki içeri biri geliyor sanırsın. Haydi Simacığım, başlayın, dinliyorum sizi.”

“Geçen sefer nerede kalmıştık?”

Yuri, Lara’nın cevabını işitmedi ama Sima’nın anlattıklarını dikkatle dinledi.

“Kültür ve çağ ifadelerini kullanabiliriz. Ama bunlar farklı biçimlerde algılanılıyorlar. Anlamsal tutarsızlıklarından yola çıkarak sonuca varmaya çalışmayalım. Bunları başka ifadelerle değiştirelim. İnsanın iki kısımdan oluştuğunu söylesem örneğin: Tanrı’dan ve görevlerden. İnsan ruhunun gelişmesi farklı görevlerin çok uzun süreçlere yayılmasıyla doğru orantılı. Bu işler asırlar boyu devam edip kuşaktan kuşağa aktarılıyor. Mısır bu anlamda bir iş, bir görevdi örneğin, tıpkı Yunan medeniyeti ya da Eski Ahit peygamberlerinin dini yaygınlaştırması gibi. Çağlar boyunca baktığımız zaman, diğerleriyle kıyaslanamayacak en önemli, en ilham verecek tamamlanmış görev ise Hıristiyanlık’tır.

Dini ilahilerin birçoğu Eski Ahit’ten ve Yeni Ahit’ten yan yana getirilen sunumların birleşmesidir. Tutuşan çalıyı, İsrail halkının Mısır’dan çıkışını, kızgın fırına atılmış gençleri, balina karnındaki Yunus vs ile eski dünyanın durumu arasında, örneğin Bakire Meryem’in hamile kalması ve İsa’nın dirilişi ile yenidünyanın durumu karşılaştırılmaktadır. ‘Bakire Meryem’in yüzü bir zamanlar Kızıldeniz’de de göründü’ ayetinde ‘İsrail halkı geçtikten sonra deniz nasıl yeniden bütünleşti, aynı şekilde dokunulmamış bakire Emmanuel’i doğurduktan sonra yine bakire kaldı’ der.

Yani, İsrail halikı geçtikten sonra denizin yeniden geçilmez olması gibi, Bakire'nin de Tanrı'nın oğlunu doğurduğu halde dokunulmamış bir bakire olarak kalmasını açıklar. Bu iki olayda nasıl bir paralellik olabilir? İkisi de akıl almaz ve mucize olarak tanımlanmaktadır. Değişik zamanlarda, evrenin değişik boyutlarında yaşanan mucizeler. İnsanlık tarihindeki önemli dönüm noktaları bunlar. Musa halkını vaat edilmiş topraklara getirebilmek için yarar Kızıldeniz'i. Diğer örnekteyse, Bakire, yeryüzüne bir can getirir, bu 'Herkes'in Canı', "Herkes'in Yaşamı'dır.

Yeryüzünde yeni bir şey yaşanır böylece. Roma'nın sonu gelir. Kaba kuvvetle belirlenen güçler dengesi bozulur. Halklar Tanrı'nın himayesine girerler. Çoktanrılı dönem ve zalimler tarihe karışır. Müjde ilahisinde ne diyor hatırlıyor musunuz: Âdem Tanrı gibi ölümsüz olmak istedi ama olamadı ve şimdi Adem'i Tanrı yapabilmek için Tanrı insan oluyor.'

Bu konuya sonra tekrardan döneceğim. Biraz da başka konulardan söz edelim. İşçilere karşı tutum, anaların korumacılığı, paranın gücüne karşı mücadele açısından bu devrim dönemi mükemmel, unutulmayacak bir yenilik ve edebi başarılar devri. Fakat hayat açısından konuya baktığımızda, yayılmasına çalışılan mutluluk felsefesi bakımından, bunun ciddiye alınır bir tarafı olduğuna inanmak güç. Bu geçmişin komik bir devamı... Lider ve toplum önderlerinin düşünce ve inançlarını ifade etme yetenekleri, tarihin gidişatını değiştirme konusunda belirleyici olsaydı, ilk çağlara döner, çoban aşiretlerinin, kabile reislerinin olduğu dönemlere geri giderdik. Neyse ki bu mümkün değil.

Bildiğin gibi *strast* sözcüğünün farklı anlamları var. Dini metinlerde 'ıstırap' anlamında kullanılıyor. İsa'nın çektiği ıstırabı anlatıyor. Ama halk diline baktığımız zaman 'ihtiras', "şehvet" anlamlarında kullanıldığını görüyoruz. "Ruhum ihtirasların esiri oldu, vahşi hayvanlara benzedim" diye yazmışlar. Başka bir yerde de 'Cennetten kovulduktan sonra şimdi de ihtiraslarımızı kontrol altına almak için yeniden cennete kabul edilmeye layık olmaya çalışalım' yazıyor. Yanlış düşünüyor olabilirim ama Büyük Perhiz'le ilgili bu ifadelerdeki anlamlar rahatsız edici. Duyguları baskı altına almak, arzuları köreltme düşüncesinden pek hoşlanmıyorum. Acayip bir yavanlığı, ifade bozukluğu var bu metinlerin. Diğer dini yazıların şiirselliğinden yoksunlar! Bunları okuduğum zaman, kuralları benimsememiş, kaşarlanmış keşişlerin yazdığı izlenimine kapılıyorum.

Aslında kurallara uyup uymadıkları, toplumu aldatmış olmaları ya da vicdanlarının sesini dinleyip dinlemedikleri beni ilgilendirmiyor. Beni düşündüren keşişler değil, bu metinlerin içeriği, taşıdıkları anlamlar. İçeriklerinin zenginliği. Maddi varlığın eksikliğine önem verilmesi rahatsız edici. Bence böyle durumlarda özü saf olmayan bir şey layık olduğundan daha yüksek bir düzeye taşınmış oluyor... Konumuzun dışına çıktım. Kusuruma bakmayacağınızı ümit ederim.

Meryem'den Paskalya arifesinde, İsa'nın ölümünden önceye denk gelen zamanda söz edilmiş olması daima düşündürmüştür beni. Nedenini tam olarak bilemiyorum ama onun sonsuzluğa intikalinden önce, tam bu dünyadaki hayata veda ettiği sırada son derece yerinde ve önemli bir anımsatma olduğunu düşünüyorum. Nasıl olduğunu anımsıyorsunuz değil mi? İşte o hatırlatmada gerçek bir ıstırap ifadesi ve akıl almaz bir dürüstlük var. Gerçi metinde geçenin hangi Meryem olduğu tam belli değil ama olsun. Önemli olan kadının ona nasıl yalvardığı ve İsa'nın onu nasıl bağışladığı.[78] 'Ben saçlarımı çözerken sen de burcumun bağlarını çöz' yani diyor ki 'Ben saçlarımı çözerken sen de beni günahtan kurtar!' Bağışlanmak dileğiyle yanıp tutuşan *b* ir kadın bundan daha güzel nasıl ifade edebilir duygularını? İsa'nın pişmanlık gözyaşlarını kabul etmesi, feryadının içtenliğine inanması ve onun ayaklarını gözyaşlarıyla yıkayıp saçlarıyla kurulamasına izin vermesi için yalvarıyor. 'İzin ver ayakların en safını öpeyim, onları gözyaşlarımla yıkayayım ve başımdaki saçlarla kurulayayım.' Sonra da 'Benim sayısız günahlarımı ve senin hükmünün derinliğini kim ölçebilir?' der. Efendimizle hayat arasında, Efendimizle bir insan, bir kadın arasında bu nasıl bir eşitlik, öyle değil mi?"

18

Yuri Andreeviç istasyondan oldukça yorgun gelmişti eve. On günlük zaman dilimleri bir hafta olarak sayılıyordu hâlâ ve bu onun haftadaki tek boş günüydü. Genelde tatil gününü, koşturup durduğu haftanın acısını çıkarmak için uyuyarak geçirirdi. Şimdi de sedire oturmuş, bir o yana, bir bu yana dönerek kaygılanıyor, kısa aralıklarla da tam olarak uzanıyordu. Perdenin arkasından Sima'yı dinlerken arada içi geçiyorsa da kadının anlattıkları hoşuna gitmişti. "Hepsini Kolya Dayımın yazdıklarından okumuş belli ki" diye geçirdi aklından. "Çok akıllı ve yetenekli bir kadın."

Divandan kalkıp pencerenin önüne geldi. Bu odanın penceresi de Lara ile Sima'nın şimdi tamamen fısıldaşarak konuştukları odanınki gibi avluya bakıyordu.

Hava iyice soğumuş, avluya karanlık çökmüştü. İki saksağan avluya doğru uçtu, bir türlü nereye konacaklarına karar veremeden camın önünde daireler çizerek uçmaya devam ettiler. Rüzgâr da hafifçe onlara doğru üflüyor, tüylerini kabartıyordu. Kuşlar, çöp bidonuna doğru alçaldılar. Sonra bahçe duvarının üstünden geçip yere kondular ve avluda dolaşmaya başladılar.

"Saksağanlar karın haberini veriyor" diye geçirdi aklından Yuri.

Tam o sırada perdenin arkasından "saksağanlar gelmiş, bir haber alacağınızın işareti" diyen Sima'nın sesini duydu. "Ya da bir mektup alacaksınız yakınlarda."

Aradan birkaç dakika geçmemişti ki, Yuri'nin onardığı dış kapının zili çaldı. Bitişik odadan Lara'nın hızlı adımları duyuldu. Kapıyı açmaya gidiyordu. Yuri konuşmalardan Sima'nın kız kardeşi Glafira'nın geldiğini anladı.

"Buyrun, kardeşinizi almaya mı geldiniz?" diye sordu. Lara. "Sima bizde, daha oturuyoruz."

"Yok, onun için gelmedim. Ama artık kalkıyorsa beraber dönebiliriz. Benim geliş amacım başka. Sizin arkadaşınıza bir mektup gelmiş. Bir zamanlar postanede çalıştığım için bana teşekkür borçlu. Tanıdığım birinin eline gelene kadar kim bilir kaç kişinin çantasında dolaşmış. Moskova'dan göndermişler. Beş ay önce. Adresini bulamamışlar bir türlü. Neyse ki ben onu tanıyorum. Bir zamanlar tıraş etmiştim onu."

Uzunca bir mektuptu, birkaç sayfadan oluşuyordu. Buruşmuş, kirlenmişti. Mühürlü zarfı iyice yıpranmıştı. Tonya'dan geliyordu. Yuri nasıl olduğunu, Lara'nın ona zarfı nasıl verdiğini anlamadan elinde buldu mektubu. Mektubu okumaya başladığında hangi şehirde, hangi evde olduğunun bilincindeydi, ancak okudukça zaman ve yer kavramını yitirdi. Sima gitmek üzere toparlanıp vedalaştığında otomatik olarak cevapladı kadını. Kimle ne konuştuğunun farkında bile değildi. Onun çıkışıyla çevresiyle bağlantısı tamamen koptu. Şöyle yazmıştı Tonya:

Yura,

Bir kızımız olduğunu biliyor musun? Adını rahmetli annen Mariya Nikolayevnanın anısına Maşa koyduk.

Ama şimdi sana yazmak istediğim başka bir konu var. Birçok tanınmış toplum insanı, profesör ve Melgunov, Kizeveretta, Kuskova başta olmak üzere Partinin bazı sağ kanat üyeleri, Gromeko amcam ve babam yurtdışına sürgüne gönderiliyor.[79] *Bizi de aile üyesi olduğumuz için onlarla birlikte Rusya dışına sürüyorlar. Bu bir felaket, özellikle sen yanımızda değilken başımıza gelmesi çok üzücü ama gene de bunca kötülüklerin yaşandığı bir zamanda bizi ülkeden yumuşak bir formülle gönderdikleri için Tanrıya şükretmek lazım. Çok daha kötüsü olabilirdi. Sen bulunabilseydin ve yanımızda olsaydın, bizimle gelirdin. Şimdi kim bilir nerelerdesin? Mektubu Larisa Antipova'nın adresine gönderiyorum. O seni arayıp bulur, verir mektubu. Belirsizlikler çok üzüyor beni. Eğer bulunacak olursan bize verilen yurtdışına çıkma izni, aile üyesi olduğun için seni de kapsar mı bilmiyorum. Bütün kalbimle senin yaşadığına ve ortaya çıkacağına inanıyorum. Bunu sevgiyle atan kalbini söylüyor bana ve ben onun dediklerine inanıyorum.*

Belki de o zamana kadar Rusya'daki koşullar yumuşar ve sen kendi imkânlarınla yurtdışına çıkabilme olanağına sahip olursun. O zaman gene ailecek hep birlikte oluruz. Bunu yazıyorum ama kendim bile böyle bir mutluluğun gerçekleşebileceğine çok fazla inanamıyorum.

Aslında, bütün acım, benim seni sevmeme karşılık, senin beni sevmemen. Bunun nedenini bulabilmek için sürekli düşünüyorum, seninle birlikte olduğumuz her günü, bütün hayatımızı tekrar tekrar gözümün önünden geçiriyorum ama bir türlü bu mutsuzluğu hak edecek ne yaptığımı, bunun ne zaman ve nasıl başladığını bulamıyorum. Sanıyorum bana içten gözlerle bakmıyorsun, böyle olunca da insanı çarpık gösteren aynalardaki gibi bir görüntü oluyor karşında.

Oysa ben seni seviyorum. Hem de tahmin edemeyeceğin kadar çok seviyorum! Sende iyi ve kötü olan ne varsa, sıradan ya da sıra dışı olan her yönünü, zıtlıklarının uyumunu, içindekilerin yansıdığı, iradenin boş bıraktığı yeri dolduran aklının ve yeteneklerinin parıltısı olmasa belki de güzel sayılmayacak yüzünü, her şeyini seviyorum. Her şeyinle benim için çok değerlisin ve tanıdığım en iyi insansın.

Bak sana daha ne yazacağım? Benim için bu kadar değerli olmasan da, senden bu kadar çok hoşlanmasam da, sana karşı ilgisizliğim gizli kalırdı, her şeye rağmen seni sevdiğimi düşünürdüm. Karşılıksız sevgi, o kadar incitici ve aşağılayıcı bir ceza ki, bilinçsizce seni sevmediğimi kendime bile itiraf etmezdim. Sen de, ben de bunu asla öğrenmezdik. Karşılıksız sevgi cinayet demek olduğundan yüreğim bunu benden bile saklar, kimseyi öldürmeme izin vermezdi.

Henüz tam olarak kesinleşmedi ama herhalde Paris'e gideceğiz. Senin çocukluğunun geçtiği, babamla amcamın eğitim aldığı uzak diyarları göreceğim. Babam senden hep saygıyla söz ediyor. Saşa çok büyüdü, çok yakışıklı değil belki ama güçlü, kuvvetli bir çocuk. Her adın geçtiğinde ağlamaya başlıyor ve susturmak mümkün olmuyor. Daha fazla tutamayacağım kendimi. Kalbim gözyaşlarıma dayanamıyor. Elveda. Bu sonu gelmez ayrılık, ıstıraplar ve bilinmezlikle dolu uzun, upuzun karanlık yolunda seni kutsamak istiyorum. Hiç kimseyi suçlamayacağım ve hiçbir imada bulunmayacağım. Hayatını nasıl istersen öyle kur, nasıl mutlu olacaksan öyle davran.

Bize uğursuz gelen o korkunç yerden, Urallar'dan ayrılmadan önce çok az da olsa Lara Fedorovna'yı tanıma fırsatı buldum. Zor anlarımda hep yanımda olduğu doğum sırasında yardım ettiği için ona teşekkür ediyorum. İçtenlikle çok iyi bir insan olduğunu itiraf etmem gerek. Ama yalan da söyleyemem, yaradılışlarımız çok farklı. Ben hayatı kolaylaştırmak ve hep doğru yolu aramak için gelmişim dünyaya. O ise hayatı olduğundan daha karmaşık bir hale getirmek ve yoldan sapmalar yaşamak için.

Elveda, artık mektubu bitirmeliyim. Mektubu almak için geldiler, sonrasında da eşyaları toplamam gerekiyor. Ah, Yura, sevgilim, bir tanem, kocam, çocuklarımın babası, nedir bu başımıza gelenler? Birbirimizi bir daha asla göremeyeceğiz. Sana bu yazdıklarımın anlamını çıkartabilecek misin? Anlayacak mısın beni, anlayabilecek misin? Beni idam etmeye götürmeye gelmişler gibi acele ettiriyorlar. Yura! Yura!

Yuri gözlerini mektuptan kaldırdı. Gözleri kurumuştu sanki. Hiçbir yere yönlenemiyordu bakışları, acıdan kupkuru olmuş, kederden solmuşlardı. Çevresindekileri görecek, olan bitenin bilincine varacak halde değildi. Dışarda kar yağıyordu. Rüzgâr kar tanelerini hızlı hızlı uçuruyor, Yuri Andreeviç'in dışarı baktığı süre boyunca, sanki daha da yoğun üfürüyordu.

Sanki camdan gördüğü kar değil de Tonya'nın mektubunun devamıydı. Kar taneleri kara minik harflerin arasında ışıldayan beyaz mektup kâğıdının uzantısıydı. Beyaz, bembeyazdı. Uzuyor, uzuyor, sonu gelmeyecekmiş gibi uzuyordu.

Yuri Andreeviç farkında olmadan inledi ve göğsünü tuttu. Bayılmak üzere olduğunu anlamıştı. Sendeleyerek divana doğru birkaç adım attı ve kendinden geçerek üstüne yığıldı.

On Dördüncü Bölüm

Yeniden Varıkino

1

Kış iyiden iyiye bastırmıştı. Lapa lapa kar yağıyordu. Yuri Andreeviç hastaneden eve yeni gelmişti.

Onu karşılayan Lara endişeli bir sesle "Komarovski geldi" dedi. Holde duruyorlardı. Lara dayak yemiş kadar berbat görünüyordu.

"Nereye? Bize mi? içerde mi?"

"Elbette hayır. Sabah uğradı ve akşam gelmek istediğini söyledi. Birazdan gelir. Seninle konuşması gerekiyormuş."

"Neden gelmiş?"

"Dediklerinin hepsini anlamadım. Güya Uzakdoğu'ya gidiyormuş, bizi görmek için buraya, Yuryatin'e uğramış. Daha doğrusu Paşa ve senin için özel olarak gelmiş buraya. İkinizle ilgili pek çok şey söyledi. Dediğine bakılırsa, üçümüzün, yani senin, benim ve Paşa'nın hayatı tehlikedeymiş ve bir tek o kurtarabilirmiş bizi. Tabii onun söylediklerini dinlersek."

"Ben gidiyorum Lara. Onu görmek istemiyorum.''

Lara ağlamaya başladı. Bir yandan da dizlerinin üstüne çökmüş doktorun ayaklarına kapanmaya çalışıyordu. Yuri Lara'yı sımsıkı tutarak buna engel oldu.

"Yalvarırım gitme, evde kal, benim için. Onunla yalnız kalmaktan korkmuyorum ama inan buna tahammülüm yok. Beni onunla yalnız kalmak zorunda bırakma lütfen. Hem o çok becerikli, her tarafta eli kolu olan bir adamdır. Bakarsın gerçekten yararı olacak bir şey söyler. Ondan ne kadar tiksindiğini anlıyorum ama lütfen, çok rica ediyorum, gücünü topla ve evde kal."

"Meleğim benim, ne oldu sana birdenbire böyle? Sakin ol biraz. Yerlere kapanmak da neyin nesi? Kalk hadi. Topla kendini. Kurtul artık, geçmişteki korkulu rüyalarından. Hayatın boyunca korkutmuş bu adam seni. Yanındayım ben senin. Gerekiyorsa, söyle öldüreyim onu."

Yarım saat kadar sonra akşam oldu. Hava iyice karardı. Altı ayın sonunda artık evdeki fare deliklerini kapatmayı başarmışlardı. Yuri

Andreeviç sürekli kontrol ediyor, yeni bir fare deliği ortaya çıkarsa hemen kapatıyordu. Eve bir de kabarık tüylü bir kedi almışlardı. Bütün zamanını, doğru düzgün hareket etmeden etrafı kolaçan etmekle geçiriyordu. Fareler tamamen ortadan kaybolmasalar da daha dikkatli davranıyor, eskisi gibi ortaya çıkmıyorlardı.

Komarovski'yi beklerlerken Lara dilimlediği, karneyle alınmış kara ekmekleri ve birkaç haşlanmış patatesi masaya koydu. Komarovski'yi eski ev sahiplerinin yemek odası olarak kullandıkları odaya almaya karar vermişlerdi. Odayı hâlâ eskisi gibi anıyorlardı. Meşe ağacından büyük bir yemek masası ve gene oldukça büyük ve aynı cins ağaçtan bir büfe vardı odada. Hintyağı şişesinde yanan fitilden yaptıkları gaz lambası masanın üstünde yanıyordu.

Aralık ayının karanlığı içinden süzülüp gelen Komarovski içeri girdiğinde üstü tamamen karla kaplıydı. Kürklü kabanında karlar tabakalar oluşturmuştu. Şapka ve çizmelerindeki karlar, yere düştükçe geçtiği yerde iz bırakıyordu. Eskiden tıraş ettiği halde şimdi bıraktığı sakal ve bıyığı bu beyaza bürünmüş haliyle takma gibi duruyordu. Ceketinin altına çizgili pantolon giymişti. İçinde yelek vardı. Bir şey söyleyip merhabalaşmadan önce cebinden çıkarttığı küçük tarağıyla yağlı saçlarını tarayıp mendiliyle bıyık ve sakalını kuruladı. Ardından sessizce, anlam dolu bakışlar atarak iki elini birden uzattı ve sol eliyle Lara'yı, sağ eliyle ise Yuri'yi tuttu.

Ardından Yuri'ye dönüp "birbirimize yakın olduğumuzu kabul edelim. Herhalde biliyorsunuzdur, babanızı çok iyi tanırdım. Ruhunu kollarımda teslim etti. Ona benziyor musunuz, bir bakayım size. Hayır, bence benzemiyorsunuz. Çok engin bir kişiliği vardı. Çok canlı ve heyecanlı bir insandı. Dış görüşünüz daha çok annenizi andırıyor. Çok yumuşak bir kişiliği vardı. Hayal dünyasında yaşardı."

"Sizinle görüşmemi Larisa Fedorovna rica etti. Dediğine göre bana söylemek istediğiniz bazı konular varmış. Onu kıramadığım için sizi dinlemeye karar verdim. Kısacası, bu görüşme benim İsteğim dışında. Bana kalsa sizinle tanışmayı istemezdim ve aramızda bir yakınlık olduğunu da düşünmüyorum. Bu nedenle, lütfen asıl konuya gelin. Bizden ne istiyorsunuz?"

"Şöyle bir durun da merhaba diyeyim size sevgili dostlar. Her şeyi gayet iyi hissediyor, mükemmel bir şekilde anlıyorum. Cesaretimi

bağışlayın ama birbirinize çok yakışmışsınız. Olağanüstü bir uyum var aranızda.”

“Sözünüzü kesmek zorundayım. Sizi ilgilendirmeyen konulara karışmayın rica ederim. Sizin sevgi gösterilerinizin hiç gereği yok. Bunu unutmayın.”

“Hemen kızmayın genç adam, yo, şimdi bakıyorum da babanıza benziyorsunuz. O da böyle parlamaya hazır barut fıçısı gibiydi. Evet, öncelikle izninizle sizleri tebrik etmek istiyorum, çocuklarım benim. Ne yazık ki çocuk lafını öylesine söylemedim, gerçekten de olup bitenleri görüp anlamayacak kadar çocuksunuz. Topu topu iki gündür buradayım ama sizin kendinizle ilgili endişelerinizden çok daha fazlasını öğrendim. Uçurumun kenarında yaşadığınızın bilincinde değilsiniz. Bir önlem almazsanız özgür günleriniz hatta belki de ömrünüz sona erecek.

Komünist düzen ortada. Pek az insan tam anlamıyla buna ayak uydurmuş durumda. Ama kimse sizin kadar, hareket ve düşünceleriyle karşı olduğunu açık etmiyor Yuri Andreeviç. Ateşin üzerine körükle gitmenizin nedenini anlayamıyorum. Bu dünyayla alay ediyor, aşağılıyorsunuz. Bu sizin sırrınız olarak kalabilseydi, olabilirdi. Ama burada Moskova’dan gelmiş oldukça etkin insanlar var. Sizin içinizi dışınızı gayet iyi biliyorlar. ikiniz de buranın yargı camiasındakilerin görüşlerine çok terssiniz. Antipov ve Tverzin yoldaşlar ikinize de diş biliyor.

Siz erkeksiniz, bu anlamda özgür savaşçısınız ya da nasıl deniyorsa artık. Kendi hayatınızın yönünü kendinizce belirleyebilirsiniz. Ama Larisa Fedorovna öyle mi? O bir anne. Bir çocuğun hayatı ellerinde tuttuğu, kendinden başka bir de kızının kaderinden sorumlu. Hayal kurmaya, bulutların üstünde dolaşmaya hakkı yok. Bütün sabah onu ikna etmeye, durumun ciddiyetini açıklamaya çalıştım. Ama beni dinlemeye niyeti yok. Otoritenizi kullanıp Larisa Fedorovna’nın anlamasını siz sağlayın. Söylediklerimi göz ardı edip Katya’nın hayatını tehlikeye atmaya hakkı yok.”

“Hayatım boyunca asla kimseye bir şey dikte etmedim, zorla kabul ettirmedim. Özellikle de yakınlarıma. Larisa Fedorovna sizi dinleyip dinlememekte özgürdür. Bu onun karar vereceği bir konu. Sonra sizin neden söz ettiğinizi, ileri sürdüğünüz görüşleri bile bilmiyorum.”

“Konuştukça daha fazla babanızı anımsatıyorsunuz bana. Aynı dikkafalılık. Neyse, asıl konumuza gelelim. Oldukça karışık ve uzun bir

konuşma bizi bekliyor, lütfen sabırlı olun. Beni dikkatle dinleyin ve sözümü kesmeyin.

Üst kademelerde büyük değişikliklere hazırlanıyorlar. Yok, yok yanlış diye düşünmeyin. Çok emin kaynaklardan aldım bilgiyi, şüpheye gerek yok. Daha demokratik bir düzene geçilmesi planlanıyor, kanunlardaki açıklar kapatılacak ve bütün bu yapılanma çok kısa bir sürede gerçekleştirilecek. Bu durumda, yargı ile ilgili birimlerin, özellikle gaddarca işleyenlerin pek çoğu ortadan kalkacak. Bu nedenle, pek çoğu telaş içersinde, bir an önce akıllarına koydukları hesaplaşmalarını bitirmek istiyorlar. Sizi ortadan kaldırmak da buna dahil. Şaka yapmıyorum. Hazırladıkları listeyi gözlerimle gördüm. Çok geç olmadan canınızı kurtarmanın yolunu bulmalısınız.

Buraya kadar söylediklerim yalnızca başlangıç. Şimdi asıl konuya geliyorum. Büyük Okyanus kıyılarında Primorya Bölgesi'nde, geçici hükümete bağlı birlikler, dağıtılan meclis üyelerinin de desteğiyle, siyasi bir güç oluşturma girişimindeler. Eski politikacılar, toplum liderleri, işadamları, tüccarlar bir araya geliyor. Eski generaller ordularının kalan gönüllülerini oraya yönlendiriyor. Bir Uzakdoğu Cumhuriyeti[80] söz konusu. Sovyet yönetimi görmezlikten geliyor şimdilik. Kızıl Sibirya ile dış dünya arasında tampon bölge olarak böyle bir yapılanma işlerine geliyor. Yönetimde farklı cepheden insanların olması hedefleniyor. Hatta yöneticilerin neredeyse yarısı Moskova'dan gidecek komünistlerden olacak. Daha sonra zamanı geldiğinde bir darbeyle iktidarı ele alabilmek için böyle bir yöntem geliştirilmiş. Plan oldukça açık. Mesele, zamanı iyi değerlendirmekte.

Devrimden önce Vladivastok'ta Merkulovlar, Arharovlar ve daha pek çok ticari işletme sahibiyle iş yapmıştım. Beni gayet iyi tanırlar. Sovyet yönetiminde resmi ve gayri resmi söz sahibi olan kişiler, Uzakdoğu Cumhuriyeti'nde Adalet Bakanlığı görevi önerdiler bana. Ben de kabul ettim ve bu nedenle oraya gidiyorum. Az önce de söylediğim gibi, bütün bu gelişmeler Sovyet Hükümeti'nin bilgisi ve gizli onayıyla oluyor. Ama gene de açıkça dile getirmemekte yarar var. Sizi ve Larisa Federovna'yı yanımda götürebilirim. Oradan deniz yoluyla rahatlıkla ailenizin yanına gidebilirsiniz. Onların sürgüne gönderildiğini biliyorsunuz elbette, değil mi?

Gidişleri epey gürültülü oldu, bütün Moskova bu olayı konuştu günlerce. Larisa Fedorovna'ya Strelnikov'un üstündeki baskıyı kaldıracağıma dair söz verdim. Yeni hükümetin bir yetkilisi olarak Strelnikov'un bulunup yeni özerk bölgeye sağ salim ulaştırılması için gerekeni yapacağım. Bu şekilde kurtaramazsak, Moskova için önemli bir şahsiyetle takas edilmesini sağlayabiliriz."

Lara, Komarovski'nin konuşmasını takip etmekte zorlanıyor, konuşulanların bir kısmını tam olarak kavrayamıyordu. Yuri ile Strelnikov'un kurtuluşuyla ilgili son dediklerini işittiğinde dikkat kesildi ve hafifçe kızararak konuşmaya başladı: "Yuracığım, görüyorsun ya senin için ve Paşa için çok önemli gelişmeler bunlar."

"Ne kadar çabuk inanıyorsun yavrum. İnsanların her aklından geçenin gerçek olduğu nerede görülmüş? Komarovski'nin bilinçli olarak bizi kandırdığını söylemiyorum. Ama bütün bunlar suyun üstüne yazılı şeyler! Size de birkaç sözüm olacak Viktor İppolitoviç, benim hayatım için endişelenmenize teşekkür ederim. Ancak, nasıl oluyor da Lara'nın kaderini sizin ellerinize bırakabileceğimi düşünebiliyorsunuz? Bunu anlayabilmiş değilim. Strelnikov'la ilgili çabalarınız Lara'yı ilgilendirir, ben bu konuda yorum yapamam."

"Sorunu başka yönlere çekmeyelim. Önerdiği gibi, onunla gidecek miyiz yoksa gitmeyecek miyiz? Sensiz gitmeyeceğimi çok iyi biliyorsun."

Komarovski, konuşurken bir yandan da Yura'nın hastaneden getirip masaya koyduğu saf alkolü suyla karıştırıp içiyordu. Arada ağzına haşlanmış patateslerden atıyor, gittikçe daha sarhoş oluyordu.

2

Vakit bir hayli geç olmuştu. Şişedeki fitil artık dibine geldiğinden zaman zaman alevi yükseliyor ve odayı iyice aydınlatıyordu, hemen ardından oda tekrar loş haline dönüyordu. Ev sahiplerinin artık iyiden iyiye uykuları gelmişti, ayrıca baş başa kalıp durumu değerlendirmek istiyorlardı. Komarovski'ninse kalkıp gitmeye hiç niyeti yoktu. Varlığı, odadaki meşe büfe kadar ağırlık veriyor, dışardaki soğuk Aralık gecesinin karanlığı kadar ruhlarını daraltıyordu. Komarovski'nin onlara baktığı bile yoktu. Başını ev sahiplerinin üstüne doğru kaldırmış, sarhoşluktan iyice pörtlemiş gözlerini uzak bir noktaya dikmiş ağzının içinde aynı şeyleri uykulu bir sesle bıkıp

usanmadan geveleyip duruyordu. Uzakdoğu'yu diline dolamıştı. Ağzına sakız yaptığı bu konuyu, Moğolistan'ın siyasi önemi konusundaki kendi siyasi düşüncelerini de ekleyip genişleterek Lara ve Doktor'a anlatıyordu.

Yuri ile Lara lafın nasıl olup da Moğolistan'a geldiğini anlamadılar. Komarovski'nin bir anda bu sıkıcı ve kendileriyle hiç ilgisi olmayan konudan konuşmasına şaşkınlıkla bakakaldılar. Komarovski devam ediyordu.

"Aslında Yeni Amerika denilen Sibirya'da çok önemli imkânlar var. Rusya'nın geleceğinin beşiği orası. Demokrasimizin, aydınlanmanın, siyasi gelişmenin teminatı. Yalnızca bu mu? Aynı zamanda davetkâr olanaklarıyla Moğolistan, bizim büyük Uzakdoğu'nun komşusu. Moğolistan'la ilgili ne biliyorsunuz? Çekinmeden esneyip gözlerinizi ovuşturuyorsunuz ama yarım milyon verstkare topraktan söz ettiğime dikkat etmiyorsunuz. Bu hazineleri keşfedilmeyi bekleyen topraklara, bizim çıkarlarımıza zarar vermek için Çin, Japonya ve Amerika iştahla ellerini uzatmış, her şeyi yapmaya hazır bekliyorlar.

Çin, Moğolistan'ın feodal-teokratik geri kalmışlığını lamaizm üstünden etkilemeye çalışıyor. Japonya, Moğolların *hoşun* dedikleri feodal prenslerle yol almaya çalışıyor. Kızıl Komünist Rusya, ayaklanan devrimci birliklerle ortaklık kurma çabasında. Bana gelince, ben özgürce seçilecek parlamentonun yöneteceği refah içinde bir Moğolistan olmasını diliyorum. Kişisel olarak sizi ilgilendiren durum başka elbette. Atacağınız bir adımla Moğol sınırını geçtiniz mi, bütün dünya ayaklarınız altına açılacak, bir kuş kadar özgür olacaksınız."

Sonunda Komarovski'nin kendileriyle hiçbir ilgisi olmayan bir konuda aynı ses tonunda ve gereksiz sözcüklerle konuşması Lara'yı çileden çıkardı. Bu bıkkınlık veren misafirliğe artık son vermek amacıyla kararlı biçimde elini vedalaşmak üzere Komarovski'ye uzatıp "Geç oldu. Gitmenizin zamanı geldi. Artık yatıp uyumak istiyorum" dedi.

"Beni bu saatte kapının önüne koyacak kadar gaddar olamazsınız herhalde. Bu yabancı kentin karanlık sokaklarında yolumu bulacağımdan bile emin değilim."

"Bunu daha önce düşünüp zamanında kalkmalıydınız. Sizi burada zorla tutan olmadı."

"Neden bu kadar ters konuşuyorsunuz benimle? Başımı sokacak bir yerim olup olmadığını bile sormadınız."

“Beni hiç ilgilendirmiyor. Kendi başınızın çaresine bakabilecek durumdasınız. Gece burada kalmayı düşünüyorsanız, bizim Katya’yla birlikte kullandığımız odada yatmanız mümkün değil. Diğer odalar ise fare dolu.”

“Ben korkmam fareden.”

“Siz bilirsiniz.”

3

“Neyin var meleğim? Kaç gecedir uyumuyor, doğru düzgün yemek yemiyorsun. Bütün gün hayalet gibi dolanıp duruyorsun. Hep düşünceler içindesin. Ne oldu sana böyle? Kötü düşüncelerin seni böyle etkilemesine izin vermemelisin.”

“Gene hastane bekçisi İzot geldi. Aşağıdaki çamaşırcıyla işi pişirmiş. Geçerken uğradı, bir dolu şey söyledi, sonra da teselli etti. ‘Çok kötü şeyler öğrendim, gizli bilgiler hepsi. Seninkinin kaçmasına imkân yok. Bekleyin, bugün yarın ensesine çökecekler. Peşinden de seni götürecekler’ dedi. İzot, ‘Nereden çıkarıyorsun bunları?’ diye sorduğumda ‘Sakin ol, Yürkom’dan’ dedi. Yürütme Kurulu demek istedi herhalde.”

Lara ile doktor bunun üzerine gülüştüler. Sonra Yuri, “İzot doğru söylüyor. Her an tutuklanma tehlikesi ile karşı karşıyayım. Bir an önce ortadan kaybolmak gerek. Ama nasıl? Moskova’ya gitmeyi düşünmek bile yanlış olur. Böyle bir yolculuğa hazırlanmayı gizli saklı yapamayız, herkes anlar. Kimseye sezdirmeden hareket etmenin bir yolunu bulmalıyız. Canım benim, ne düşünüyorum biliyor musun? Senin önerini dikkate alalım diyorum. Belli bir süre için ortadan yok olmalıyız. Varıkino’yu bu amaçla kullanabiliriz. Bir iki hafta, hatta bir ay kalırız orada.”

“Canım benim, çok teşekkür ederim. Şu an o kadar mutlu oldum ki. Bu kararı ne kadar zor aldığını biliyorum. Konu yalnızca ailenle yaşadığın ev de değil, bunun farkındayım. Orada yaşamak senin için çok zor olacaktır. Boş odalar, her köşeye sinmiş anılar, karşılaştırmalar. Duygularını anlamaz olur muyum hiç? Başkalarının acıları üzerinden mutluluk kurmak, yüreğinde özenle sakladığın değerleri başkasına ait olunca hiçe saymak kolay mı? Asla böyle bir fedakârlık yapmanı istemem. Ayrıca bütün bu nedenleri bir kenara bırakacak olsak bile eviniz oturulacak halde değil.

Odaları yaşanacak hale getirmek mümkün olmayabilir. Ben Varıkino derken Mikulitsinlerin evini kastetmiştim.”

“Doğru söylüyorsun. Bu kadar ince düşündüğün için minnettarım sana. Yalnız aklımda başka bir şey var, hep sana sormak istiyorum sonra unutuyorum. Komarovski nereye kayboldu? Hâlâ buralarda mı, yoksa ayrıldı mı şehirden? Tartışmamızın ardından onu kapı dışarı ettikten sonra bir daha bir şey işitmedim onunla ilgili.”

“Ben de bilmiyorum. Tanrı bildiği gibi yapsın. Hem sana ne ondan?”

“Son zamanlarda düşünüyorum da onun önerisini farklı farklı değerlendirmeliydik, belki. İkimizin koşulları birbirinden farklı. Senin sorumluluğunu taşıdığın bir kızın var. Benim kötü kaderimi paylaşmak istesen bile bunu yapmaya hakkın yok. Neyse, Varıkino konusuna dönelim. Kış ortasında, yiyecek içeceğimiz olmadan, böyle güçsüz, böyle ümitsiz o Tanrı’nın unuttuğu yere gitmek elbette delilikten de öte. Ama ne yapalım, elimizden başka bir şey gelmiyorsa biz de bu çılgınlığı yaparız, canım benim. Bir kez daha yüzümüzü kızartıp Samdevyatov’dan bir at alırız. Ayrıca biraz un ve patates de isteriz. Onda yoksa da kol kanat gerdiği karaborsacılardan bulur. Bir türlü ödeyemediğimiz borçlarımıza rağmen hâlâ bize güveniyorsa. Bizi hemen değil de daha sonra atını geri almak istediği zaman ziyaret etmesi için ikna ederiz onu. Bir süre yalnız kalalım. Gidelim canım benim, gidelim. Ormanda odun keselim ve iyi bir idareyle bir yıl yetecek odunu bir haftada yakıp tüketelim. Peşinen tekrar ve tekrar özür diliyorum senden. Endişeyle edeceğim saçma sapan sözler için bağışla beni. Bu aptalca kaygılar olmadan seninle konuşmayı o kadar çok isterdim ki! Ama ne yazık ki başka şansımız yok. Adına ister ölüm, ister felaket de ama artık sona yaklaştık. Sayılı günlerimiz kaldı sadece. Bunları gönlümüzce değerlendirelim. Ayrılık öncesi son buluşma gibi yaşayalım kalan günlerimizi. Değer verdiğimiz her şeyle; alışkanlığımız olmuş kavramlar, hayal ettiğimiz hayat, vicdanımızın bize öğrettikleri ve umutlarımızla, birbirimizle vedalaşalım. Gecelerimizi dolduran gizli sevgi sözlerini, büyük aşkımızı bir kez daha söyleyelim birbirimize.

Savaşın ve isyanların gölgesindeki hayatımın son döneminde karşıma çıkmış olman tesadüf değil, gizli meleğim benim. Çocukluğum bitip barış dolu günlerde gençliğimin başladığı sırada da böyle çıkmıştın karşıma. Üstünde kahverengi lise formasıyla bir gece yarısı, yarı karanlık bir odada, tıpkı şimdiki gibi büyüleyici bir güzellikteydin. Hayatımın sonraki

dönemlerinde, sık sık beni büyüleyen o ışığını düşünüp tanımını yapmaya çalıştım. O gece beni saran ve hâlâ bütün benliğimi dolduran şey, yeryüzünde başka ne varsa anlamama yardımcı oldu. Zaman içersinde gittikçe solan o ışığı, havada asılı kalan sesi tarif etmek için çabaladım. Odanın karanlığından lise forması içinde bir gölge gibi süzülmüştün. Bense, senin hakkında hiçbir bilgisi olma yan küçük bir çocuktum.

Üzerine sinmiş kederden, karşıma çıkan o cılız kızın, elektrikle yüklenmişçesine evrendeki bütün kadınlık içgüdülerini en üst düzeyde taşıdığını anladım. Yanına yaklaşıp parmağımla dokunsam çıkacak kıvılcımlardan oda aydınlanacak ve hatta öldürecekti belki. Ya da bir ömür boyu yetecek üzüntü ve keder dolu manyetik bir güç dolacaktı damarlarıma. Gözlerim yaşla doldu, tutamadım kendimi, yaşlar içime aktı. Neredeyse ölecek kadar kendime, genç çocuğa acıyordum. Sana, genç kıza, kendimden de çok yüreğim burkulmuştu. Bütün varlığımla şaşkınlık içindeydim, sürekli elektriği üstüne çekmek, sevmek bu kadar acı veriyorsa, kim bilir kadın olup aşka ilham vermek, elektriğin kaynağı olmak ne kadar daha acıdır, diye soruyordum kendi kendime. Neyse ki sonunda içimi dökebildim. Yoksa çıldıracak haldeydim. Anlatmak istediklerimin hepsini söyledim artık."

Lara yatağın kenarına uzanmıştı. Biraz hasta gibiydi. Üstüne bir örtü almış, şala sarınmıştı. Yuri yanında sandalyeye oturmuş, sık sık uzun aralar vererek alçak bir sesle bunları anlatmıştı. Lara kimi zaman dirseğinin üstünde doğrulup elini çenesine dayamış, ağzı açık bir şekilde Yura'ya bakmıştı. Kimi zaman da başını Yura'nın omzuna dayamış, gözyaşlarının farkında olmadan, sessizce mutluluktan ağlamıştı. Sonunda yataktan uzanarak boynuna sarıldı ve sevinçle fısıldamaya başladı.

"Yura, Yura, Yuracığım, ne kadar zekisin. Her şeyi biliyor, her şeyi anlıyorsun. Sen benim sığınağım, dayanağım, Tanrı beni affetsin, var olma nedenimsin. Ne kadar mutluyum! Gidelim, canım, gidelim. Oraya vardığımızda sana söyleyeceğim bir haberim var."

Yura, Lara'nın hamile olduğunu ima ettiğini düşündü, yanılıyor da olabilirdi. "Ne söyleyeceğini biliyorum" demekle yetindi.

Kurşuni bir kış sabahı erkenden ayrıldılar şehirden. Çalışma günüydü. İnsanlar sokaklara dökülmüş, işlerine gidiyordu. Pek çok tanıdıkla rastlaştılar. Bahçelerinde kuyu olmayan bazı insanlar engebeli köşe başlarındaki çeşmelerin önünde kuyruk oluşturmuş su almaya çalışıyordu. Kovalarını ve onları taşımakta kullandıkları omuzluklarını ayaklarının yanına yere koymuşlardı. Doktor, Samdevyatov'dan aldıkları duman sarısı atı, hızlı gitmesin diye sık sık dizginliyor, insan kalabalıklarının yanından geçerken özen gösteriyor, kızağın insanlara çarpmasını önlemeye çalışıyordu. Gene de bazen yoldan çıkan kızak, kaldırım kenarlarındaki sokak lambalarına çarpıyordu. Sokağın kalabalığı arasında Samdevyatov ilişti gözlerine. Hızlı adımlarla yürüyordu. Hiç oralı olmadan geçtiler yanından. Onlara, kendi atını fark edip etmediğini, arkalarından seslenip seslenmediğini anlamak için bile dönüp bakmadılar. Biraz daha ilerde Komarovski'yi gördüler ve onunla da selamlaşmadılar. Yalnızca hâlâ Yuryatin'de olduğunu öğrenmiş oldular.

Karşı kaldırımdan Tuntseva seslendi onlara: "Sizin dün gittiğinizi söylediler bana. Gel de inan şimdi insanların söylediklerine. Patates almaya mı gidiyorsunuz?"

Ardından cevaplarını işitmediğini anlatan bir işaret yaptı ve el sallayıp yoluna devam etti. Yolda yalnızca Sima'yı gördüklerinde durmak istediler. Ancak yol hafif yokuş yukarı olduğu için durmak zordu. Normal yolda bile atı sürekli dizginlerden kontrol etmek gerekiyordu. Sima her tarafını kat kat şallarla sarmıştı. Bu haliyle kalın bir kütüğe benziyordu. Dimdik adımlarla yolun ortasındaki kızağın yanına geldi ve onlara iyi yolcuklar dileyerek vedalaştı. "Yuri, dönüşünüzde sizinle konuşmamız gerekiyor" dedi.

Sonunda şehrin dışına çıktılar. Yuri defalarca ama daha çok baharda ve yazın geçtiği yolu, karlar altındaki haliyle tanımakta zorluk çekiyordu. Yiyecek ve diğer eşyaların olduğu çuvalları kızağın önündeki samanların altına yerleştirmiş ve sıkıca bağlamışlardı. Yuri kızağı bazen yerli köylüler gibi dizlerinin üstüne çökmüş olarak kullanıyor, bazen de kızağın kenarına oturup Samdevyatov'un verdiği sıcacık varenkilerin içindeki ayaklarını dışarı sarkıtarak atı yönlendiriyordu.

Kış aylarında, günün ikinci yarısında günbatımı yaklaşırken çökmeye yüz tutan aldatıcı karanlık, Yuri'yi telaşlandırdı. Kısa bir süre sonra akşam olacağı endişesiyle insafsızca atı kırbaçladı. Hayvan ok gibi ileri fırladı.

Kızak, engebeli yoldan kayık gibi bir inip bir çıkmaya başladı. Kürk ceketler içindeki Lara ile Katya hareket etmekte zorlanıyordu. Kızak dönemeç ve çukurlardan geçerken sarsıntısının etkisiyle bir o yana, bir bu yana savruluyor, bazen de öndeki samanların üstüne doğru kaykılıyor bir yandan da kahkahalarla gülüyorlardı. Doktor kimi manevrayı özellikle yapıyor, Lara ve Katya'yı eğlendirmek için, onları karların üstüne düşürmek için kızağı tepetaklak ediyordu. Sonra kızağı kendisi karda birkaç adım çekip düzeltiyor, kızmaları gülmelerine engel olmayan Lara'yla Katya'dan azar işitiyordu.

Şehri arkalarında bıraktıklarında Yuri onlara "Partizanların beni kaçırdıkları yeri size göstereceğim" demişti. Ancak, her taraf karla kaplı olduğu için sözünü tutamamış, ölü bir sakinliğin hakim olduğu ıssız yolda hiçbir yeri tanıyamamıştı. İlk "Moro ve Vetçinkin" tabelasını gördüklerinde onun geniş tarladaki ikinci reklam panosu olduğunu sanmış ve "İşte, beni burada durdurmuşlardı" diye bağırmıştı. Oysa bir müddet sonra Sakimski Koruluğu'nun oradaki ikinci tabelanın yanından geçmişlerdi. Ama ne olduğu anlaşılmaz hale geldiğinden fark etmemişlerdi.

Karanlık basmadan hemen önce vardılar Varıkino'ya. İlk olarak Mikulitskilerin evlerinden önce olan Jivagoların eski evlerinin önünde durdular. Kısa bir süre sonra havanın tamamen kararacağı endişesiyle hırsız telaşında girdiler içeri. İçersi kapkaranlıktı. Yuri, evin iyice harap olduğunu tam olarak göremedi. Bildiği birkaç mobilya sağlam kalmıştı. Terk edilmiş Yuryatin'de başlayan talanı tamamlayacak kimse kalmamıştı anlaşılan. Kendi kullandıkları eşyalardan gözüne çarpan olmadı. Zaten ailesi orayı terk ederken yanlarında olmadıkları için neyi yanlarına alıp neyi bıraktıklarını bilmiyordu.

Lara "Acele etmemiz lazım" dedi. "Neredeyse gece olacak, düşüncelere dalacak zamanımız yok. Eğer burada kalacaksak atı ahıra bağlamalı, eşyaları içeri almalıyız. Biz de bu odaya yerleşebiliriz. Ama biliyorsun, ben bu fikre karşıyım. Bu konuda yeteri kadar konuştuk zaten. Burada kalmak sana, dolayısıyla da bana, bir hayli zor olacak. Burası sizin yatak odanız mıydı? Yok, çocuk odasıydı herhalde. Bu oğlunun yatağı olmalı. Ama şimdi Katya için çok küçük. Öte yandan, camlar sağlam, duvarlarda da delik filan yok, bu iyi. Özellikle soba, mükemmel. Geçen sefer buraya geldiğimde de en çok ona bayılmıştım. Eğer burada kalmamız konusunda ısrar ediyorsan, ben istemesem de sana uyar hemen işe girişmek

için kollarımı sıvarım. İlk iş olarak ısınmayı sağlamamız gerekir. İlk günler hiç söndürmeden yakmamız gerekir sobayı. Ne oldu hayatım, niye ağzını açmıyorsun?”

“Yok bir şey, dur biraz. Kusura bakma ne olur. Düşünüyorum da, gerçekten en iyisi Mikulitskilerin evine bakmak.”

Yollarına devam ettiler.

5

Mikulitskilerin kapısının üstünde asma bir kilit vardı. Bir ucu kapı menteşesine tutturulmuştu. Yuri Andreeviç uzun uğraşlar sonunda, kapıya biraz zarar verdikten sonra açabildi. Jivagoların evine girdikleri gibi telaşla girdiler içeri. Burada da kürklerini, kalpaklarını, ayaklarından valenkilerini çıkarmadan odalarda dolaştılar. Evin derli toplu olması hemen dikkatlerini çekti. Evin her köşesinde, özellikle Averki Mikulitski’nin çalışma odasında her şey yerli yerindeydi. Çok kısa bir süre önce burada birisi kalmıştı sanki. Ama bu kim olabilirdi? Ev halkından birisiyse, şimdi neredeydi ve neden kapıyı kendi anahtarıyla kilitlememişti de asma kilit takmıştı? Ayrıca, evi sahipleri kullansaydı belli yerlerdeki düzen evin her yerinde olurdu. Bütün işaretler, evde yaşayan davetsiz misafirlerin, Mikulitskilerden başka biri olduğunu söylüyordu. Peki o zaman kimdi? Doktor ve Lara bu konuda endişelenmediler. Çok da fazla akla takılacak bir sorun değildi, onlar için. O sıralarda sahiplerinin terk ettiği evleri kullanmak sıradan bir olaydı. Pek çok insan sığınacak bir yer arıyordu.

Birlikte, “kaçak Beyaz bir subay” olduğuna karar verdiler. “Çıkar gelirse evi paylaşmak için anlaşırız kendi aramızda.”

Yuri daha önce olduğu gibi, çalışma odasının eşiğinde durup odanın huzurlu haline ve genişliğine hayranlıkla bakıp camın önündeki yazı masanın konforu karşısında donakaldı. Bir kez daha böyle huzurlu bir ortamın üretken bir çalışma için ne kadar uygun olduğunu düşündü.

Mikulitskilerin bahçesinde zamanında çalışanların kullandığı müştemilatın yanında ambara bitişik bir ahır vardı. Yuri atı buraya bağlamak istedi ama kapısı kilitliydi. İçerinin ne halde olduğunu tam olarak bilmediğinden kapıyı açmakla uğraşarak zaman kaybetmek istemediğinden bir geceliğine, ah ambara bağlamaya karar verdi. Kapısı kolayca açılmıştı. Atı ambara aldı, teri soğuduğunda kuyudan su verdi. Kızağın altına

serdikleri samanla hayvanı yemlemek istedi, ancak yolda kirlenip ezilen saman yem olarak işe yaramayacak bir haldeydi. Şans eseri ambarın alt kısmında bulunan samanlıkta yeteri kadar yem vardı.

O gece kürklerini sarınıp üst başlarıyla yattılar. Yorgunluktan uykuya dalmaları hiç zor olmadı. Bütün gün koşup yorulan çocuklar gibi derin ve güzel bir uyku çektiler.

6

Sabah kalktıklarında Yuri Andreeviç ilk iş olarak camın önündeki göz alıcı masaya baktı. Kalem kâğıda dokunmak için parmakları karıncalanıyordu. Akşam olup da Lara ile Katya yattıktan sonra kendini bu zevkten mahrum etmemeye karar verdi. Şimdiyse hiç değilse iki odayı yaşanacak hale getirebilmek için işleri başlarından aşkındı. Ama Yuri akşamın heyecanı içinde kendi başka bir işe veremiyordu. Mürekkep ve kâğıda dokunmak, yazma isteği bir tutku gibi benliğini kaplamıştı. Hiç değilse bir şeyler karalamak arzusu dolmuştu içine. Öncelikle daha önce yazdıklarını anımsayacak, o zaman aklında olup da kaleme almadığı konuları düzenleyecek, çalışmamaktan körelmiş, verdiği arada hayallere dalmış yetilerini yeniden canlandıracaktı. Artık, Lara ile burada uzun süre kalabileceklerine inanıyordu, ciddi, anlamlı ve yeni çalışmalar yazabilmek için vakti ve gücü olacaktı.

Lara'nın “Ne yapıyorsun?” sorusuyla kendine geldi.

“Sobayı tutuşturuyorum, bir şey mi vardı?” dedi. ‘

‘Çamaşır teknesi lazım bana.’’

“Sobayı böyle yakarsak buradaki odun yığını ancak üç gün yeter. Bizim eski kömürlüğe gidip bir bakmalı. Belki orada kalmıştır biraz. Eğer varsa bir iki sefer yapıp taşırım onları buraya. Yarın bakarım. Sen leğen mi istedin? Bir yerde gördüm galiba ama nerede olduğunu hatırlayamıyorum. Aklımdan çıkmış.”

“Ben de aynı şekilde. Gördüm ama anımsamıyorum nerede olduğunu. Demek ki olması gereken yerde değildi, yoksa hatırlardık. Neyse, sonra hallederiz. Temizlik için su ısıtıyorum. Sonra çamaşırları yıkayacağım. Katya ile benimkileri çıkardım. Sen de kendi kirlilerini ver. Akşam işimiz bittiğinde, yatmadan önce kendimiz de yıkanırız.”

“Kirlilerimi getiririm şimdi. Teşekkür ederim. Duvarların önündeki bütün ağır eşya ve dolapları dediğin gibi çektim.”

“Çok iyi. Çamaşırlar için şu bulaşık leğenini kullanabilirim. Ama çok yağlı. Önce iyice yıkamam gerekecek.”

“Soba tam bir tutuşsun da kapağını kapayacağım. Sonra bakmadığım çekmeceler var, onlara bakacağım. Kontrol ettiklerimde bulduklarımı masaya koydum. Sabun, kibrit, kurşunkalem, kâğıt, yazı malzemeleri filan var. Umulmadık bir dolu malzeme çıktı karşıma. Örneğin masadaki lamba, yarıya kadar gaz dolu. Çok iyi biliyorum ki Mikulitskinlerden kalmış olamaz. Başka bir kaynaktan olmalı.”

“Çok ilginç! Bütün bunlar gizemli konuktan kalmış olmalı. Jules Verne romanları gibi. Peki, bize ne demeli? Daldık gene çeneye, işler kaldı. Benim suyum kaynadı bile.”

Elleri kolları dolu, bir odadan diğerine koşuşturmaya başladılar. İki de bir de birbirlerine ya da ortada dolaşan Katya’ya çarpıyordu. Küçük kız onların peşlerinde dolanıyor, temizliğe engel oluyor, çekilmesini söylediklerinde onlara çene yetiştiriyordu. Üşüyor, sürekli soğuktan yakınıyordu.

“Zamanımızın çocukları ne zavallı, sürgün yaşantımızın gerçek kurbanları onlar, göç yollarının sabırlı küçükleri” dedi kendi kendine. Sonra yüksek sesle küçük kıza seslendi: “Kusura bakma canım. Artık üşümeye son. Nazlanmaya gerek yok. Bak soba kıpkırmızı oldu.”

“Soba ısınmış olabilir ama ben hâlâ üşüyorum.”

“O zaman biraz daha sabretmen gerekecek. Akşam bir daha iyice yakarım sobayı, sıcacık olur. Hem annenin dediğini işittin mi? Akşam yıkayacak seni. Şimdilik al, bunlarla oyna” dedi ve sandık odasında bulduğu kimi kırık, kimi sağlam Liberi’nin oyuncaklarını Katya’nın önüne koydu.

Bunların içinde tahta trenler, ev yapmaya yarayan parçalar, kâğıttan oyuncaklar, kartondan kesilmiş rakamlar vardı. Katya büyük insan edasıyla Yuri’ye baktı ve “Yuri Andreeviç bunlarla ne yapmamı istiyorsunuz? Bunlar başkasının eşyaları, üstelik hepsi çocuk oyuncağı. Ben küçük müyüm ki?” dedi. Alınmıştı.

Daha beş dakika geçmemişti ki, bunları söyleyen Katya halının ortasına rahatça oturmuş oyuncakları karıştırıyordu. Kızın elinde kırık dökük parçaların hepsi inşaat malzemesine dönüştü ve Katya yanında

getirdiği bebeği Nina için bir ev yapmaya koyuldu. Bebeğine sürekli yaşayabileceği ve onun olacak bir ev yapmak için uğraşıyor. Kendi gibi oradan oraya taşınıp başkalarının evinde yaşamasını istemiyordu.

Lara kızının oynamasını mutfaktan izliyordu. "Şu çocuğun içindeki ev sahibi olma içgüsüne, düzen özlemine bak'' diye düşündü. "Çocukların hiçbir şeyden çekinceleri yok, gerçeklerden korkmuyorlar. Biz yetişkinlerse korkudan elimizdeki en değerli şeylerimizi kötülüyor, hiç benimsemediğimiz şeyleri övüyor, anlamadıklarımızı kabulleniyoruz."

O sırada içeri giren Yuri, "Çamaşır teknesini buldum. Gerçekten de olması gereken yerde değildi. Kapının girişinde tavanı akan bir yerin altına koymuşlar. Sonbahardan beri orada duruyordu herhalde."

7

Lara yanlarında getirdikleri yiyeceklerden üç gün yetecek yemek yapmıştı. Uzun süredir yemedikleri türden lezzetli yemeklerdi bunlar. Patates çorbası ve kuzu kızartma ile patatesi keyifle koydu masaya. Neşesi yerine gelen Katya bir türlü doymak bilmiyordu. Sevinçle kahkahalar atıyor ve sürekli yiyordu. Karnı iyice doyunca sıcağın da etkisiyle annesinin şalına sarınıp divana uzandı ve oracıkta tatlı bir uykuya dalıverdi.

Bütün gün çalışıp yorulan, terleyen Lara, yaptıklarından son derece hoşnut bir halde, kızı gibi yarı uykulu oturuyor, masayı toplamak için acele etmiyordu. Katya'nın tam olarak uyuduğundan emin olunca vücuduyla masaya abanıp başını eline yasladı ve konuşmaya başladı.

"Boşa gitmeyeceğini bilsem emeğime hiç acımam, mutlulukla köle gibi çalışabilirim. Her dakika buraya birlikte olmak için geldiğimizi hatırlat bana. Cesaret ver bana, kederlenmeme engel ol. Yaptıklarımızı farklı bir bakış açısıyla değerlendirecek olursak kim bilir ne hale düşeriz. Düşünsene başkasının evine girdik, kendi evimizmiş gibi davranıyoruz. Bunun bilincine varmamak için de sürekli telaş içinde arkamızdan atlı kovalıyormuş gibi çalışıyoruz. Sanki gerçek hayat değil de bir tiyatro sahnesi gibi. Hem de şakacıktan kurulmuş bir sahne, çocukların dediği gibi kargaların bile güleceği kukla tiyatrosu."

"İyi ama meleğim, buraya gelmemiz için ısrar eden sendin. Bunu kabul etmemek için ne kadar direndiğimi hatırlasana."

“Haklısın, aksini iddia etmiyorum. Suçlanacak kişi benim, bu ortada. Sen tereddütler yaşayabilir, kararlarını değiştirebilirsin. Ama ben her zaman istikrarlı ve mantıklı olmak zorundayım. Eve girip oğlunun yatağını gördüğünde ne kadar kötü oldun, neredeyse acıdan bayılacaktın. Senin buna hakkın var ama benim Katya için endişelenmeye, korkmaya hakkım yok. Gelecekle ilgili düşüncelerim sana olan aşkımın gerisinden gelmeli.”

“Lara, meleğim kendine gel. Vazgeçmek için asla geç değil. Komarovski’nin önerisini ciddiye almanı ilk söyleyen ben değil miyim? Atımız da var. İstersen hemen yarın uçar gibi hızla gideriz Yuryatin’e. Komarovski daha orada, gitmemiş. Kızakta gördük ya onu, sokakta gidiyordu, bence o bizi fark etmedi. Hâlâ şehirde olduğunu sanıyorum, yakalarız onu.”

“Ben daha söyleyeceklerimi tam bitirmedim ama senin konuşmandaki mutsuz tonu hissediyorum. Söyle hadi, haksız mıyım? Böyle üstünkörü saklanmayı Yuryatin’de de yapabilirdik. Eğer gerçekten kurtulmak istiyorsak bunun için bilinçli bir plan yapmalıydık, öyle değil mi? Deneyimli, keskin zekâlı ve bir o kadar da iğrenç adamın önerdiği gibi mesela. Burada, bilemiyorum ama, bana kalırsa hiçbir yerde olmadığımız kadar tehlikeye yakınız. Issız bir düzlüğün ortasında yapayalnızız. Her anlamda hem de. Gece bir fırtına çıksa, sabahleyin karların altından çıkamayız bile. Ya da şu bizim gizli adam, evi kullanan, haydutun tekiyse ve bir gün çıkıp gelirde bizi keserse? Silahın var mı senin? Yok değil mi? Gördün mü, bak. Beni en çok huzursuz eden senin kaygısızlığın ve onu bana da aşılıyorsun. Ben de sağlıklı düşünemez oluyorum.”

“Peki ama senin istediğin ne? Ne yapmamı istiyorsun benden?”

“Ne istediğimi ben de bilmiyorum. Beni sürekli denetimin altında tut. Bıkıp usanmadan aşkından kör olduğumu, kafası çalışmayan kölen olduğumu anımsat bana. Biliyor musun, yakınlarımızın, seninkilerin de benimkilerin de durumu bizden binlerce kez daha iyi. Aşkın, hayatın bize sunduğu diğer armağanlardan bir farkı yok. Belki daha yüce bir duygu ama ancak tanrının lütfuyla ortaya çıkabiliyor. İnsanoğlu öpüşmeyi gökyüzünden öğrendi, sonra öğrendiklerini göstermek için çocuklar indi yeryüzüne. Evrendeki canlılara ne makam, ne cins, ne tür ayrımı yapmadan, mutlu olmaları için, birliktelik tacı kondu. Ruh hâkim oldu her şeye. Ama bu ilkel, sürekli hassasiyet isteyen maneviyatın çocuksu bir ele avuca sığmazlığı var, bir o kadar da yasaklarla dolu. Bu kasıtlı, evdeki huzuru

düşmanca bozan yıkıcı bir afet. Benim üstüme düşen görev ondan korkmak ve kandırıcı yanlarına aldanmamak.”

Kollarını Yura’nın boynuna dolayan Lara gözyaşları içinde sözlerini tamamladı: “Durumlarımızın farklı olduğunu anlıyorsun değil mi? Bulutların üstünde uçasın diye sana kanatlar bahşedilmiş. Oysa bana, bir kadın olarak, toprağa yakın durmak ve yavrumu tehlikeden korumak için verilmiş kanatlar. Senin gibi uçamam.’’

Söyledikleri Yura’nın çok hoşuna gitmişti ama aşırılığa kaçmamak için belli etmek istemedi. Duygularını kontrol altında tutup sakin bir şekilde konuştu.

“‘Göçebe yaşantımızın sahte ve abartılı yanları gerçekten de çok fazla. Bu konuda çok haklısın. Ama bu hale biz getirmedik. Herkesin payı var bunda, zamanımızın koşulları zorladı bizi. Sabah benzer şeyler düşünmüştüm ben de. Diyorum ki bütün ıstıraplarımızı bir kenara bırakalım ve burada planladığımızdan daha fazla kalalım. Çalışmayı ne kadar özlediğimi sana anlatamam. Çalışmaktan kastım, toprak işleri değil tabii. Daha önce bütün ev halkı birlikte tarımla uğraşmayı deneyip başarmıştık da. Ama bir kez daha aynı süreci yaşamaya gücüm yok.

Aklımdaki bu değil. Hayat pek çok yönden yavaş yavaş düzeliyor. Belki ilerde tekrar kitap yayımlama şansım bile olabilir. Ben de bu nedenle ne düşündüm biliyor musun? Samdevyatov’la onun çıkarlarını öne çıkaracak koşullarda anlaşsak, o altı ay bizim burda yiyeceğimizi temin etse ben de karşılığında, o sırada burada tıpla ilgili bir el kitabı ya da sanatsal değeri olan bir kitap, şiir kitabı da olabilir, yazsam ve sonra kitabın yayın hakkını ona versem, olmaz mı acaba? Dünya edebiyatından bir kitap çevirisi de yapabilirim. Yabancı dilleri gayet iyi biliyorum. Geçenlerde gazetede bir ilan görmüştüm, Petersburg’da büyük bir yayınevi yalnızca çeviri kitaplar basıyormuş. Bu tip çalışmanın maddi karşılığının iyi olduğunu sanıyorum. Hem ben de zevkle çalışırım.”

“Hatırlattığın için sağ ol. Bugün benim de aklıma benzer fikirler gelmişti. Ama ben uzun süre burada rahatsız edilmeden kalabileceğimize inanmıyorum. Aksi yönde güçlü hislerim var, çok yakında buradan uzaklara gitmek zorunda kalacağımızı sanıyorum. Ama kaldığımız sürece, akşamları hiç değilse bir iki saatini benim için yazmaya feda etsen çok iyi olur. Bazen eski çalışmalarından aklında kalıp da bana söylediğin şiirlerini bile yazsan olur. O çalışmaların bir kısmının nerede olduğunu bilmiyorsun, değil mi?

Senin de sık sık dediğin gibi, aklındakilerini de zamanla unutabilirsin ve hepsi yok olup gidebilir.”

8

O günün sonunda çamaşırdan arta kalan sıcak suyla hepsi yıkandılar. Lara, Katya’yı yeni yıkamış onunla uğraşıyordu. Yuri Andreeviç temizlik duygusunun huzuru içinde yüzü cama dönük masaya oturmuştu. Yan odada mis gibi kokular içinde Lara Katya’yı uyutuyordu. Islak saçlarını havluya sarmış, üstündeki bornozu henüz çıkarmamıştı. Bir an önce yazmaya odaklanmak isteyen Yura, etrafındakileri bir tül perdenin ardındaymış gibi algılıyordu.

Bir süre uyur uyanık yatan Lara gerçekten daldığında saat gece yarısı biri bulmuştu. Katya’yla birlikte tertemiz gecelikler içinde, bembeyaz, işlemeli, ütülü çarşaf serili yatakta misler gibi uyuyordu. Lara, ne yapıp ediyor, bütün sıkıntılara rağmen her şeyin tertemiz olmasını sağlıyordu.

Yuri Andreeviç’in içi huzur ve mutlulukla doldu. Keyifle hayatı ve sessizliği solukladı. Lamba tatlı, sarı bir ışıkla beyaz kâğıdı aydınlatıyor, hokkanın içindeki mürekkebi altın huzmeleriyle parlatıyordu. Dışarısı ayaz bir kış gecesinin hükmündeydi. Yuri Andreeviç karanlık ve soğuk olan yan odaya geçti, oradan dışarısı daha iyi görünüyordu. Dolunay karla kaplı ovayı baştan başa aydınlatmıştı. Her taraf bembeyazdı. Ayaz gecenin güzelliği anlatılabilecek gibi değildi. Doktorun içi huzur doldu. Sıcak çalışma odasına geri döndü ve masanın başına oturdu.

Okunaklı bir yazıyla yazmaya koyuldu. Yazdıkları içerikte saklı canlı el hareketlerini hissettirsin, yüzler sözcüklerin görüntüsünde kaybolmasın diye uğraşıyor; diğer duygulardan ruhunu arındırıp konuşma yeteneğini bir kenara kaldırmış, yalnızca belleğindekilere teslim olmuş bir halde yazıyor, yazıyordu. “Noel Yıldızı”, “Kış Gecesi” gibi eski şiirlerini tekrar yazdı. Unuttuklarını eskisinden daha iyi yazdığını düşünüyordu. Kaybolan ve bir daha kimsenin bulamadığı şiirlerdi bunlar.

Şiirlerden sonra bir zamanlar başlayıp tamamlamadığı yazılarına döndü. Önceki tarzını koruyarak, aynı tonda yazmak istedi. Bitirebileceği konusunda pek de inançlı değildi. Gerçekten de bunlara odaklanamadı. Dikkatini toplayıp yeni bir şiire çalışmaya başlamaya karar verdi. Kolayca yazıverdiği birkaç satırı diğerleriyle karşılaştırınca kendi de şaşırdı. Tam

anlamıyla kaptırmıştı kendini. Esinlenme denilen olguyu yaşadığını anladı. Sanatsal duygu ve sezileri beyninde yolunu bulacak güce erişmişti. İlham geldiğinde önceliği, insanın bedeni ve ruhsal durumu yerine ifadelerine aracılık edecek dil alıyordu. Güzelliğin ve duyguların kaynağı ve korunağı olan dil, kendi başına düşünmeye başlıyordu sanki. O insan adına; dış dünyanın kuru seslerinden öte, içteki güçlü ve çekici duygu akımlarını dışa vuran ahenkli bir müzikle konuşuyordu.

İşte tam o anda, derinlerdeki taşları bile yerinden oynatan, değirmen çarklarını döndüren güçlü bir nehir akıntısı gibi, kendi kurallarından aldığı güçle yolunu bulan iç ses; ölçü, form ve en az bunlar kadar önemli ama şimdiye kadar açıklanamamış, tanımı ve nedeni bulunamamış daha binlerce unsuru kullanarak biçime dönüşüyordu. O dakikalarda Yuri Andreeviç asıl çalışmayı yapanın aslında kendi olmadığını, yukarıdan bir yerden gelen güç tarafından yönlendirildiğini hissediyordu. Dünya görüşü ve sanatsal yaklaşımlar, bu çalışmanın gelecekte, tarihsel gelişim çerçevesinde üstleneceği rol böyle belirleniyordu sanki. Yuri, yalnızca yazdıklarının bu devinim içine katılmasına ön ayak olan bir aracı olarak hissediyordu kendini.

Yuri kendini eleştirmeyi ve hoşnutsuzluğunu bir kenara bıraktı, kendini aşağılamaktan bir an için vazgeçip etrafına baktı. Bembeyaz yastıklar üstünde uyuyan Lara ve Katya’nın başlarını gördü. Çamaşırların, odanın temizliği, eve hâkim olan düzen, karın, yıldızların, ayın ışıltısı ile birleşen gecenin berraklığı doktorun içini titretip yüreğini yaşama sevinciyle doldurdu.

Yuri bu temizliğin huzuruyla ağlamak istedi. “Tanrım, Tanrım” diye fısıldadı kendi kendine. “Bunların hepsi benim mi? Bunlara layık mıyım ben? Bu değerli toprağını, gökteki yıldızlarını nasıl bağışladın?”

Yuri Andreeviç başını kâğıtlardan kaldırdığında saat gecenin üçü olmuştu. Zihnini dolduran düşüncelerden biraz olsun arınmış, düşünsel anlamda dinginleşmişti. Kendini mutlu, güçlü ve huzurlu hissediyordu. Tam bu sırada evin etrafındaki uçsuz bucaksız boş alandan gelen uğursuz, keder dolu bir ses duydu.

Pencereden bakmak için yandaki karanlık odaya geçti. Masa başında yazmakla geçirdiği saatlerde camlar tamamen buz tuttuğu için dışarıyı görmek mümkün değildi. Dış kapının altına soğuk girmesin diye sıkıştırdıkları halıyı çekti ve kürkünü sırtına alıp dışarı, verandaya çıktı.

Dolunayın altında beyaz ateş gibi parlayan karların ışığı insanı kör ediyordu. İlk başta hiçbir şey göremedi. Kısa bir süre sonra gözleri ışığa alışınca vadinin sınırına doğru dört karaltı gördü. Bunlar yüzleri eve dönük duran kurtlardı. Başlarını kaldırmışlar aya ya da evden gelen ışığa uluyorlardı. Birkaç dakika hareketsiz durdular. Yuri Andreeviç hayvanların köpek değil de kurt olduklarını anladığında, onlar çoktan doktorun fark edemediği bir yönde ortadan kaybolmuşlardı.

“Bu iyiye işaret değil” diye düşündü. “Bir bunlar eksikti. inleri yakınımızda bir yerde olabilir mi? Dağ geçidinin orada mı acaba? Ne kadar korkunç! At için de tehlikeli. Kokusunu almış olmalılar.”

Şimdilik Lara’ya kurtlardan söz etmemeye karar verdi. Bir de onu korkutmaya gerek yoktu. İçeri girdi, dış kapıyı kapayıp ara bölmeleri iyice örttü. Soğuk hava girebilecek yerleri kapadı ve tekrar masanın başına geçti.

Lamba eskisi gibi güzelce yanıyordu. Ama artık yazma isteğini kaybetmişti. Sakinleşemiyordu bir türlü. Kurtlardan ve muhtemel başka tehlikelerden başka bir şey gelmiyordu aklına. Yorulmuştu aslında.

Tam o sırada Lara uyandı. “Ah benim mum ışığım, sen hâlâ yanıyor, ortalığı aydınlatmaya devam mı ediyorsun?” dedi uykulu bir sesle fısıldayarak. “Gel biraz yanıma uzan da sana rüyamı anlatayım.”

Ve Yuri lambayı söndürdü.

9

Günü gene çılgınca bir boşlukta geçirdiler. Evde çocuk kızağı bulmuşlardı. Katya kürkünü giyip yanakları al al, kahkahalar atarak bahçede kayıp durmuştu. Doktor kürekle hafif eğim verdiği karların üstüne su dökerek buzdan kayılacak bir alan yapmıştı ona. Katya bıkıp usanmadan önce yukarı tırmanıyor, sonra ipinden tuttuğu kızakla kendini aşağı bırakıyordu. Hep gülüyordu.

Hava iyice ayaza çekmişti. Bahçede güneş vardı. Öğle güneşinin ışıkları karların rengini sarıya döndürmüştü. Yaklaşmakta olan erken akşamın izleri, karların bal sarısı ışıltısını turuncuya çeviriyordu. Bir önceki gün yıkanma ve çamaşırlardan evin içi nemlenmişti. Camlar buharla kaplanmış, duvarlarda tavandan yere kadar lekeler belirmişti. Bu nedenle içersi karanlık ve rahatsızdı. Yuri Andreeviç odun ve su taşıyor, bir yandan da sağı solu kolaçan ediyor işlerine yarayacak başka bir şeyler var mı daha

diye bakıyordu. Bazen de sabahtan beri ev işleriyle uğraşan Lara'ya yardım ediyordu.

Zaman zaman tam işe daldıkları sırada, bir şeyi kaldırmak için uzattıkları elleri birbirlerini buluyor, karşı koyamadıkları bir güçle yaptıkları işi unutuyorlardı. Yine her şey kafalarından uçup gidiyordu. Dakikalar geçiyor, saatler ilerliyor ve vakit geç oluyordu. Sonra birden uzun süre dışarda kalan Katya'yı, yem vermedikleri atı telaşla hatırlayıp hatalarını telafi etmek için ihmal ettikleri işlere koşturuyorlardı.

Yuri'nin uykusuzluktan başı dönüyordu. Akşamdan kalma gibi tatlı bir sis bulutunun içinde gibiydi. Beyni uğulduyor, vücudu kırılıyordu. Gene masa başına oturmak için sabırsızlıkla akşamı bekliyordu. İşlerin yarısını hayal âleminde gibi yapıyordu. Düşünceleri başka yerdeydi. Aklındakileri tam olarak kâğıda dökememiş olmasından kaynaklanan belirsizlik hali her şeye yansıyordu. İlk yazdığı, ne olduğu pek anlaşılmayan taslaklar gibi geçen bu aylak günde, en önemli uğraşı akşam yazacaklarını kafasında tasarlamak olmuştu. Boşluğun verdiği yorgunluk el değmedik bir şey bırakmamıştı. Her şey değişmiş, başka türlü görünmeye başlamıştı.

Yuri Andreeviç, Varıkino'da daha uzun kalma hayalinin gerçekleşemeyeceğini hissediyordu. Lara'yla vedalaşacağı zaman yakındı. Onu sonsuza kadar kaybedecekti. Bu ayrılıkla yaşam sevincini, belki de hayatını kaybedecekti. Ozlemle burkuldu kalbi. Ama şimdi en büyük işkence akşamı beklemekti.

Gün boyu aklına takılan kurtlar, şimdi ay ışığının altında karda göründüklerinden başka bir biçime bürünmüşlerdi zihninde. Doktor ile Lara'yı öldürmeyi amaç edinmiş düşman güçlerdi artık onlar. Varıkino'dan gitmelerini istiyorlardı. Bu düşman düşüncesi beyninde öyle bir güçle gelişti ki akşam olduğunda, uçurum tarafında izleri olan, doktorun kanına susamış, Lara'yı yemek için can atan çok eski bir canavara, masallardakinden bile daha büyük bir ejderhaya dönüştü.

Sonunda akşam oldu. Bir akşam önce olduğu gibi Yuri lambayı yaktı. Lara ve Katya bir gece önceye göre daha erken yattılar. Yazdıklarını iki gruba ayırdı: Daha önceden yazıp dün açık, güzel bir el yazısıyla güncelledikleri ve okunaksız, kısaltmalarla dolu yeniler. Şiir taslaklarını gözden geçiren Yuri gene ümitsizliğe düştü. Bu kısa el yazmalarına bakınca, ağlama isteği doldurdu içini, beklemediği başarısızlık karşısında

şaşkına döndü. Bu hayali başarısızlık ciddi bir şekilde moralini bozup elini kolunu bağladı.

Hayatı boyunca yalın ve çok iddialı olmayan bir üslubu olmasını istemişti. Genel olarak bilinenin altında saklı, gizemli bir tarz için çabalamış, okuyucunun, nasıl olup da içeriğini kavradığına şaşıracağı, anlam yüklü, kendi halinde hecelerin peşine düşmüştü. İstediği yalnızca abartılı olmaktan uzak, çok fazla dikkat çekmeyen bir biçemde yazmaktı. Yazdıklarını okuyunca bu idealinden çok uzakta olduğunu anlayıp dehşete düştü. Bir gece önce aşk, korku, özlem ve kahramanlıkla dolu düşüncelerini kimi yerde şarkı, kimi yerde içten bir ninni gibi kaleme almıştı. Sözcüklere çok fazla sığınmadan, kendi kendine akıp gitmesini istemişti. Şimdi bunları okuduğunda anlamsal bütünlüğü sağlayacak bir yapıya ihtiyacı olduğunu anlıyordu. Böylelikle bağımsız görünen cümleler, bağlamı içinde yerini bulabilecekti. Yazdıklarının üstünde sürekli karalamalar yapan Yuri, sonunda Yegori Hrabrıy[81] ve Ejderha destanındaki tarzda bir anlatı oluşturmaya karar verdi. Beş ölçülü mısralarla yazmaya başladı. İçeriğe aldırmadan yalnızca ölçüye uyarak yazdıklarının sahte ahengi karşısında canı sıkıldı. Bu ağdalı ölçüyü bırakıp düzyazıdaki uzunlukla mücadele biçimi olan dörtlü ölçüye uyarladı dizelerini. Böyle yazmak daha güçtü ama bir o kadar da zevkliydi.

Birden yazması hız kazanmıştı. Ama her şeye rağmen Yuri'yi rahatsız eden fazlalıklar vardı anlatımda. Dizelerini daha da kısaltmak için zorladı kendini. Sözcükler daralmış, uykusuzluğun izleri üstünden gitmişti. Canlanmış, şevkle yazıyordu. Dizeler kaleminin ucunda kendi kendilerine biçimleniyordu. Sözcüklerde tanımlarını güçlükle bulan nesneler, çeşitli göndermeler çerçevesinde belirmeye başladı. Tıpkı Chopin'in bir baladında olduğu gibi, kendi dizelerinin arasında dolaşan atların nal seslerini duyabiliyordu. Yegori Hrabrıy akıl almaz genişlikteki stepte koşturuyordu atını. Yuri Andreeviç onun arkasından bakıyor, uzaklaştıkça küçülmesini seyrediyordu. Büyük bir heyecan ve istekle yazıyordu. Daha aklındakini yazmadan yeni dizeler sağanak şeklinde beynine doluyordu.

Lara'nın yataktan kalkıp masanın yanına geldiğini fark etmedi bile. Topuklarına kadar inen geceliği içinde olduğundan daha uzun ve ince görünüyordu. Beklenmedik bir anda Lara karşısında belirince Yuri irkildi. Rengi solmuş Lara korku içinde elini öne doğru uzatıp "işitiyor musun?"

diye sordu fısıldayarak. “Köpekler uluyor. Hem de iki tane. Bu çok fena. Kötüye işaret. Sabaha kadar bekleyelim. Sonra da gidelim buradan, mutlaka gidelim. Daha fazla kalamayız burada. Gitmemiz lazım.”

Bir saat kadar sonra, Yuri’nin uzun uzun konuşmalarının ardından sakinleşen Lara tekrar uyudu. Yuri evin önüne çıktı. Kurtlar bu sefer daha da yakına gelmişlerdi ve bir gece öncesine göre daha çabuk ortadan kayboldular. Yuri gene hangi tarafa gittiklerini anlayamadı. Toplu halde durduklarından kaç tane olduklarını sayamamıştı. Ama tahminine göre çoğalmışlardı.

10

Varıkino’ya gelişlerinin on üçüncü günüydü. Günler hep birbirine benzer geçiyordu. Birkaç gündür görünmeyen kurtlar bir gün önce yine gelmişlerdi. Lara gene onları köpek sanmış ve ulumalarının kötüye işaret olduğunu söyleyerek hemen ertesi gün gitmeleri gerektiğini söylemişti. Çalışkan, günlerini aylaklıkla geçirmeye alışkın olmayan bir kadın olarak ruhunu dengede tutmaya çalışıyor ama birbiri ardına gelen endişe nöbetlerine engel olamıyordu.

O sabah da aynı şeyler yaşanmıştı. Gelişlerinin ikinci haftasında Lara, daha önce pek çok kez olduğu gibi dönmeleri için eşyaları toplamaya başlamıştı. Sanki daha önce böyle bir sahne yaşamamış gibiydi.

Odalar gene nemliydi. Gökyüzünü kaplamış gri bulutlar nedeniyle içersi karanlıktı. Ayazın gücü biraz azalmıştı. Bulutların alçakta duruşundan karın her an yağmaya başlayabileceği anlaşılıyordu. Uykusuz geçen geceler Yuri’yi bedenen ve ruhen oldukça yormuştu. Kafası karışıktı, hiç gücü kalmamıştı. Yorgunluktan bir türlü ısınamıyor, ellerini ovuşturarak soğuk odaların arasında gidip geliyordu. Lara’nın kararını bekliyordu. Sonunda o da onun kararına uyacaktı.

Lara’nın niyeti belli değildi. Bu özgürlük karmaşasından kurtulabilmeleri için ömrünün yarısını vermeye hazırdı. Ne kadar sert olursa olsun herhangi bir düzenin parçası olmaya hazırdı. Tek şartı sürekli olmasıydı. O zaman sorumluluklarını yerine getirmek için işlerine gider, mantık çerçevesinde onurlarıyla yaşayabilirlerdi. Güne her zamanki gibi yatakları toplayarak başlamış, ardından odaları toplayıp kahvaltıyı hazırlamıştı. Sonra eşyaları toplamaya koyulmuş, doktora atı hazırlamasını

söylemişti. Gitmeye kesin kararlıydı. Yuri fikrinden vazgeçirmeye çalışmadı onu. Tutuklamaların bütün hızıyla devam ettiği şehre, bu kadar ayrı kaldıktan sonra dönmek pervasızca bir hareketti. Ne var ki bu kış ortamında, farklı tehditlerle dolu bu ücra köşede silahsız yaşamak da pek akıl işi değildi. Ayrıca Yuri'nin komşu ambarlardan bulup getirdiği saman balyalarının da sonu gelmişti. Elbette doktor atla gidip yakın çevredeki diğer depo ve ahırlarda başka saman var mı diye bakabilirdi. Ama daha ne kadar kalacakları belli değilken ayrı kalacakları böyle bir maceraya atılmaya gerek yoktu. Yura bütün bunlara omuz silkip atı hazırlamaya gitti.

Samdevyatov göstermişti ama bunu nasıl yapacağını bilmiyordu. Bu işe pek de yatkın olmayan elleriyle yapabileceğini yaptı. Kayışın demir uçlarını dingillere geçirip düğümledi. Diğer aksamı da gerektiği gibi hazırladıktan sonra kızağın hazır olduğunu söylemek için Lara'nın yanına gitti.

Lara tam bir kafa karışıklığı içersindeydi. Katya ile beraber yolculuğa hazır bir şekilde giyinmişlerdi. Bütün eşyalar toplanmıştı. Ama Lara yumruklarını sıkmış gözyaşlarını zor tutarak Yuri'ye bir dakika için oturmasını söyledi. Kendi de bir oturup bir kalkıyordu. Sürekli aynı yüksek tonda, şikâyetçi bir edayla "Öyle değil mi?" deyip duruyordu. Tekerleme söyler gibi hızlı hızlı ve birbirinden kopuk bir şeyler anlatıyordu.

"Benim bir suçum yok. Nasıl oldu ben de bilmiyorum. Ama şimdi yola çıkılır mı? Birazdan hava kararacak. Gece yarısı yolda olacağız. Hem de senin o korkunç ormanında. Öyle değil mi? Sen ne söylersen onu yapacağım ama buna ben karar veremem. Bana engel olan bir şey var. Kalbim yerinde değil sanki. Sen nasıl dersen. Öyle değil mi? Niye susuyorsun, neden bir şey söylemiyorsun? Bütün sabahı gereksiz işlerle geçirdik, yarım gün nereye gitti belli değil. Yarın böyle olmaz, daha dikkatli hareket ederiz, değil mi? Bir gece daha kalsak mı? Yarın sabah erkenden kalkarız, hava aydınlanmaya başladığında, altı ya da yedide çıkarız yola. Ne dersin? Sobayı yakarsın, bir gece daha yazmış olursun, bu gece de burada yatarız. Yarın gideriz daha iyi değil mi? Niye cevap vermiyorsun? Ah, ne yaptım ben? Gene hatalıyım değil mi? Ne kadar mutsuzum!"

"Abartıyorsun Lara. Havanın kararmasına daha çok var. Henüz vakit erken. Ama dediğin gibi olsun. Tamam. Kalalım burada. Yeter ki sen sakin ol. Şu haline bak, ne kadar endişelisin. Tamam, çıkaralım üstümüzü. Bak, Katya 'acıktım' diyor. Biz de bir şeyler atıştırırız. Haklısın, gidişimiz çok

hazırlıksız olacaktı. Ağlama artık, Tanrı aşkına sakin ol. Hemen yakarım sobayı. Ama önce hazır atı hazırlamışken kızakla gidip bizim eski evden son kalan odunları alayım. Burada kalmadı artık. Ama sen ağlama, olur mu? Ben hemen dönerim.’’

11

Ambarın önünde karda Yuri’nin bir önceki gelişinden kalma izler vardı. İki gün önce odunları çektiği sırada kapı girişindeki sırada karlar ezilip iki yana saçılmıştı. Sabah gökyüzünü kaplayan bulutlar dağılmıştı. Gökyüzü temiz, hava gene ayazdı. Burayı dört bir taraftan saran geniş bahçe doktorun yüzüne bakmak ve ona bir şey hatırlatmak istercesine ambara kadar uzanıyordu. Bu kış oldukça kar yağmış, odunluğun eşiğinin üstüne çıkmıştı. Kapının üst pervazı alçalmış, odunluk kamburlaşmış gibiydi. Çatısından sarkan karlarla koca şapkalı dev bir mantara benziyordu. Saçakların hemen üstünde çatının arkasında yeni oluşmakta olan sondördün, ince, sarı ışığı belli belirsiz ışıldıyordu.

Henüz gündüz ve aydınlık olmasına karşın Yuri kendini akşam geç bir saatte ormanda gibi hissediyordu. Bu gür ve karanlık yaşam ormanıydı. İyice hüzün çöktü ruhuna, benliği kederle kaplandı. Ayın bu ayrılık habercisi hali, yalnızlığın işareti olarak, neredeyse yüzüyle aynı düzeyde, ondan önce yanmaya başlamıştı.

Yorgunluktan ayakta duracak hali yoktu. Odunları eşikten geçirip kızağa taşıyordu. Her zamankinden daha küçük yığınlar yapıyordu bu sefer. Ellerinde eldiven olmasına rağmen donmuş odun parçalarını taşımak canını acıtıyordu. Hareket halinde olması bile ısınmasına yardımcı olmuyordu. İçinde bir şey kopmuştu sanki, onu engelliyordu. İçinden kötü kaderine lanetler yağdırırken Tanrı’dan Lara’yı, o güzel, iyi yürekli, hüzünlü, saf kadını korumasını diliyordu. Ay, hâlâ çatının üstünde, bir mum gibi ısıtmadan yanıyor, ışık veriyor ama aydınlatmıyordu.

At birdenbire geldikleri yöne doğru dönüp homurdanmaya başladı. Başta ürkek ve alçak sesli kişnemesi kısa bir süre içinde yüksek ve kararlı bir tona ulaştı. “Ne oldu hayvana?” diye düşündü Yuri. “Neye sevindi acaba? Korkudan böyle kişnemez herhalde. Atlar korktuklarında kişneyecek kadar aptal değiller. Kurtlara böyle kendini belli etmek istemez

herhalde. Neşelendi herhalde. Ev tarafına baktığına göre, dönmek istiyor. Bekle biraz, şimdi gideceğiz."

Yuri odunlardan başka, biraz da sobayı tutuşturmaya yarayacak çıra ve irili ufaklı tahta parçaları aldı. Yükünün üstünü bir çuval parçasıyla iyice örterek atın yanından Mikulitsinlerin evine doğru yürümeye başladı. Yola koyulan at tekrar kişnedi. Karşılığında uzaktan başka bir atın kişnemesi duyuldu. "Kim olabilir ki?" diye düşündü doktor. "Varıkino'nun boş olduğunu sanıyorduk ama yanılmışız demek ki."

Onlara birinin gelmiş olabileceği ve bu at sesinin yaşadıkları evin önünden geldiği aklına bile gelmedi Yuri'nin. Atı arka taraftan dolaştırdığından evin önünü görmüyordu. Hiç acele etmeden (telaş etmesi için bir neden var mıydı ki?) odunları ambara boşalttı. Atı çözdü, kızağı yerine taşıdı. Atı da boşalmış ahıra götürdü. Hayvanı en az soğuk olabileceğini düşündüğü köşeye çekti. Önüne de kalan samanlardan getirip koydu.

Eve giderken huzursuzdu. Evin önünde oldukça geniş, siyah bir at koşulmuş köylü tipi bir kızak duruyordu. Atın yanında, at kadar bakımlı ve tok olduğu anlaşılan, güzel paltolu tanımadığı bir adam durmuş, kızağın sağını solunu inceliyordu.

İçeriden sesler geliyordu. Kapı dinlemek âdeti değildi, zaten bir şey işitecek hali de yoktu, istemsizce adımlarını yavaşlattı, sonra olduğu yerde donup kaldı. Ne konuştuğunu anlamasa da sesi tanımıştı. Bu Komarovski'ydi. Girişteki ön odada olmalıydılar. Komarovski, Lara'yla tartışıyordu. Lara'nın yanıtlarındaki ses tonundan heyecanı anlaşılıyordu. Ağlayarak kâh adama sertçe karşı çıkıyor, kâh hak veriyordu. Yuri nasıl olduysa Komarovski'nin kendisinden söz ettiğini anladı. Güvenilmez bir insan olduğunu (sanki "iki yüzlü" dediğini işitir gibi olmuştu), ailesine mi, yoksa Lara'ya mı daha çok değer verdiğinin belli olmadığını söylüyordu. Lara'nın ona bel bağlaması yanlıştı. "Dimyat'a bulgura giderken eldeki pirinçten olabilirdi." Yuri eve girdi.

Gerçekten de tahmin ettiği gibi girişteki odadaydılar. Komarovski yerlere kadar kürkünü çıkarmamış ayakta duruyordu. Lara, Katya'nın kürkünün yakasını iliklemeye çalışıyor, kımıldayıp durmaması için kızı azarlıyordu. Katya ise, "anneciğim dur biraz, boğacaksın beni" diye serzenişte bulunuyordu. Hepsi giyinmiş, yolculuğa hazırdı. Yuri içeri girdiğinde Lara ve Komarovski onu karşılamak üzere öne atıldılar.

“Nerede kaldın?” dedi Lara. “Burada sana çok ihtiyacımız var!”

“Merhaba Yuri Andreeviç! Son karşılaşmamızda birbirimize epey kabalık etmiştik, ama gördüğünüz gibi ben davet etmediğiniz halde gene geldim.”

“Merhaba Viktor İppolitoviç.”

“Neden bu kadar geciktin? Dinle bak, Viktor İppolitoviç’in sana söyleyecekleri var. İkimizin adına karar vermen gerekiyor. Çok zamanımız yok. Acele etmeliyiz.”

“Niye ayakta duruyorsunuz? Viktor İppolitoviç buyrun oturun. Nereye gitmiş olabilirim ki Lara? Çok iyi bildiğin gibi odun getirmeye gittim. Sonra da atla uğraşmam gerekti. Viktor İppolitoviç otursanıza.”

“Bakıyorum da pek etkilenmiş gibi değilsin. Hiçbir şaşkınlık belirtisi yok sende. Komarovski’nin gitmiş olacağını düşünüp önerisini kabul etmedik diye üzülmemiş miydik? Şimdi Viktor İppolitoviç karşında ama sen buna şaşırmıyorsun. Ama şimdi asıl önemli olan getirdiği haberler. Anlatın Yuri’ye Viktor İppolitoviç.”

“Larisa Fedorovna’nın neyi kastettiğini tam olarak bilemiyorum. Ama ben kendi adıma şunu söyleyeyim. Kasıtlı olarak Yuryatin’den ayrıldığım haberini yaydım. Amacım size ve Larisa Fedorovna’ya düşünmeniz için biraz daha zaman vermekti. Böylece sizinle ilgili konularda daha sağlıklı kararlar alabileceğinizi düşündüm.”

“Daha fazla ertelememiz imkânsız. Yola çı kmak için en uygun zaman yarın sabah. Neyse, en iyisi Viktor İppolitoviç kendisi anlatsın sana.”

“Lara biraz izin ver lütfen. Kusura bakmayın Viktor İppolitoviç. Neden paltolarla ayakta duruyoruz ki? Çıkaralım üstümüzdekileri, oturalım şöyle. Konuşacağımız konu çok önemli. Böyle ayaküstü, apar topar olmaz ki. Kusura bakmayın Viktor İppolitoviç. Bizim tartışmamızın duygusal incelikleri var. Bunları burada böyle uluorta konuşmak pek uygun değil, komik de üstelik. Ben sizinle birlikte gitmeyi asla istemedim. Larisa Fedorovna’nın durumu daha farklı. Biz endişelerimizin farklı yönlere kaydığı çok özel durumlarda; konumlarımızın değişken olduğunu, iki ayrı kaderi paylaşırken tek bir varlık gibi hareket edebilmemizin mümkün olamayacağını konuştuk zaten. Lara’nın özellikle Katya’yı düşünerek kendi planlarını kendinin yapması gerektiğini düşünüyorum. Bunu da defalarca ifade ettim. O da bu çerçevede sürekli olarak önerinizi düşünüyor.”

“Evet ama bunun için tek bir şartım var. Sen gelmezsen asla gitmem.’’

“Ayrılık ikimiz için de çok zor. Ama belki de duygularımızı bu işe karıştırmadan fedakârlık yapma zamanımız gelmiştir. Çünkü benim bu seyahate çıkmayı kabul etmem söz konusu bile değil.”

“Daha bilmediğin pek çok şey var. Önce onları dinle. Yarın sabah... Viktor İppolitoviç!”

“Larisa Fedorovna, siz yokken kendisine anlattığım konulardan söz ediyor. Yuryatin’deki garda Uzakdoğu hükümetine tahsis edilmiş bir tren yola çıkmaya hazır bekliyor. Dün Moskova’dan geldi, yarın hareket etmesi planlanıyor. Ulaştırma Bakanlığı’na ait. Vagonlarının çoğu uluslararası standartlarda yataklı kompartmanlardan oluşuyor. Ben bu trenle gitmek zorundayım. Ekibim için özel bir yer ayrıldı. Her türlü konfor sağlandı. Böyle bir imkân bir daha kolay kolay çıkmaz insanın karşısına. Sizin boş konuşan bir insan olmadığınızı ve verdiğiniz karardan geri dönmeyeceğinizi biliyorum. Ne kadar kararlı bir insan olduğunuz açık. Ama her şeye rağmen, Larisa Fedorovna uğruna yapabilirsiniz belki. Siz de işittiniz dediğini. Siz olmadan gelmeyi kabul etmiyor. Vladivastok’a kadar gidelim beraber, hiç değilse Yuryatin’e kadar gelin. Sonra orada bakarız. Yalnız zamanımız çok az, acele etmemiz gerekiyor. Kaybedecek bir dakikamız bile yok. Ben kızak kullanamıyorum. Onun için arabacıyla geldim. O nedenle beşimiz birden sığamayız benim kızağa. Yanlış bilmiyorsam Samdevyatov’un atı var sizde değil mi? Odun almaya atla gittiğinizi söylemiştiniz, çözdünüz mü onu?”

“Evet, artık ahıra bağladım.”

“Bir an önce tekrar hazırlamalısınız o zaman. Benim adamım yardım eder size. Gene de, ne yapsak bilmem ki, lanet olsun şimdi bir de ikinci bir kızak... En iyisi hep birlikte benimkiyle gidelim. Yalnız Tanrı aşkına çabuk olalım. Yalnızca yolda gerekli olacak şeyleri alın yanınıza, elinizin altında ne varsa. Ev böyle olduğu gibi kalsın, özel bir şey yapmaya gerek yok. Çocuğun hayatı söz konusu, evmiş, kilitmiş gerisi hiç önemli değil.”

“Sizi anlamakta güçlük çekiyorum Viktor İppolitoviç. Sanki sizinle gelmeyi kabul etmişim gibi konuşuyorsunuz. Lara kararını verdiyse, buyrun gidin, yolunuz açık olsun. Ev için endişelenmenize gerek yok. Ben kalıyorum. Siz gittikten sonra toplarım da, kapatırım da.”

“Neler söylüyorsun Yura? Bu nasıl bir konuşma böyle? ‘Lara kararını verdiyse’ demek ne oluyor şimdi? Larisa Fedorovna’nın sensiz bir adım bile atmayacağını gayet iyi biliyorsun. Evi kendisi toplarmış... Ne saçma laflar.”

“Kararınız kesin demek ki” dedi Komarovski.

“O zaman sizinle iki dakika yalnız konuşmak için Larisa Fedorovna’dan izin istiyorum.”

“Tamam. Eğer bu kadar gerekliyse, mutfağa geçebiliriz. Sence bir sakıncası yok değil mi Lara?”

12

“Strelnikov yakalandı” diye söze başladı Komarovski. “İdama mahkûm edildi, infazın gerçekleşmiş olduğunu sanıyorum.”

“Korkunç bir şey bu. Peki, bilgi doğru mu?”

“Bana söylenen bu. Eminim doğru olduğuna.”

“Bunu Lara’ya söylemeyin, deli olur yoksa.”

“Daha neler, elbette söylemeyeceğim. O bilmesin diye, yalnız konuşalım dedim. Strelnikov’un infazının ardından karısı ve kızı olarak Lara ve Katya da tehlikedeler. Onları kurtarmama yardım edin. Bizimle gelmeyi gene de kabul etmeyecek misiniz?”

“Size söyleyeceğimi söyledim. Gelmeyeceğim.”

“Ama Lara siz olmadan gelmeyi kabul etmiyor. Ben de ne yapacağımı şaşırdım. O zaman başka türlü yardım edin bana. Gelmeyecekseniz de Lara’yı ikna edebilmemiz için gelecekmiş gibi yapın. Sizi ikna etmişim gibi davranın. Eğer bizimle bir yere kadar gelseniz, sonrasında sizin veda sahnenizi hayal bile etmek istemiyorum. Ne burada, ne Yuryatin’de garda, ne de başka bir yerde. Lara’yı sizin bizimle geleceğinize inandırmamız gerekiyor. Şimdi hemen bizim’e birlikte değil de, peşimizden gelecek olun. Böylelikle gerçekten de biraz daha zaman kazanmış olursunuz, belki her şeye rağmen vazgeçersiniz kalmaktan. Yalnız bu arada yalan söyleyeceksiniz Lara’ya, kolay olmadığını biliyorum, kendinizi hazırlayın. Ben size şeref sözü veriyorum, istediğiniz an sizi buradan aldırabilirim, bir türlü çıkmak istemediğiniz yolda bize yetişmeniz için gerekeni yaparım. Larisa Fedorovna’yı ikna edin lütfen. Buna inanması için gücünüzü

kullanın. Atı hazırladıktan sonra hemen yola çıkacağınızı söyleyin. Sizi beklemekle vakit kaybetmememiz için ikna edin bizi.”

“Strelnikov’un öldürülmesi haberi beni şaşkına çevirdi. Kendimi toparlayamadım. Bu nedenle, konuşmanızı tam dinleyemedim. Ama size katılıyorum. Eğer günümüzün mantığına göre akıl yürütecek olursak, Strelnikov’un öldürülmesinin ardından Larisa Fedorovna ve Katya’nın hayatları gerçekten tehlikede. Birimizden birimizin özgürlüğünü önünde sonunda alacaklar elimizden. Her koşulda ayrılık bizim için kaçınılmaz. Koşullar böyleyken, alıp onları uzak bir yerlere, dünyanın öbür ucuna götürmeniz ve en iyisi sizin bizi ayırmanız. Zaten ben bunları söylerken bile, işler sizin denetiminizde gelişiyor. Kim bilir, belki bir gün ben de dayanamayacak hale gelir ve gururumu, kendime olan saygımı unutup boynu bükük size ulaşır, Lara’yı bulmama, hayatımı kurtarmama, aileme kavuşmak için denizleri aşmama yardım etmenizi isterim. Zihnimi toplamama izin verin lütfen. Verdiğiniz haber beni çok kötü etkiledi. Acım o kadar yoğun ki sağlıklı düşünme yeteneğimi kaybettim. Önerileriniz doğrultusunda hareket etmekle, belki de şu anda hayatımın en büyük hatasını yapıyorum ve kalan ömrümde bunun acısını çekeceğim. Ama içimi kaplayan bu acı dolu sis perdesinin altında kör olmuşken bilinçsizce size itaat etmekten başka bir şey gelmiyor elimden. Evet, Lara’nın iyiliği için, şimdi yanına gidip atı hazırlayıp sizin peşinizden yola çıkacağımı söyleyeceğim. Bu arada aklıma takılan bir ayrıntı var, karanlık basacak birazdan nasıl gideceksiniz? Yol orman, kurtlar da var etrafta. Dikkatli olun.”

“Biliyorum, yanıma tüfek ve bir de tabanca aldım, endişelenmeyin. Bu arada, yolda gerekir diye biraz da alkolüm var. sizinle paylaşabilirim.”

13

“Ne yaptım ben? Ne yaptım? Lara’yı kendi ellerimle teslim ettim, ona verdim. Hemen koşup gitmeliyim arkalarından. Geri döndürmeliyim onu. Lara! Lara! Duymuyor, işitmiyor beni işte. Rüzgâr bana doğru esiyor. Yüksek sesle konuşuyorlardır, beni işitemez ki. Neşeli ve sakindir şimdi. Yalanıma inandı, oyun oynandığından hiç şüphelenmedi. Şimdi her şeyin çok iyi sonuçlandığını düşünüyordur. Tam onun arzu ettiği gibi. Eee... inatçı, sözden anlamaz Yuracığı, sonunda onun sözüne geldi. Tanrı’ya

şükürler olsun birlikte güven içinde olacakları bir yere gidiyorlar. Onlardan daha akıllı insanların olduğu, yasaların ve düzenin onları koruyacağı bir yere. Hem biraz daha inadı tutup da yarınki trene yetişemese bile Viktor İppolitoviç yeni bir tren ayarlayacak ona. Sonra Yuracığı en kısa zamanda yanına gelecek, birlikte olacaklar... Belki de çoktan ata bindiğimi düşünüyordur. Acele edip heyecanlandığımdan atı idare etmekte zorlandığımı sanıyordur. Var gücümle kırbaçlayacağımı daha ormana girmeden onlara yetişeceğimi hayal ediyordur."

Doğru düzgün vedalaşamamışlardı bile. Yuri Andreeviç elini sallayabilmiş, acısını belli etmemek için arkasını dönmüştü. Oysa boğazına koca bir elma parçası takılmış gibi nefes almakta zorlanmış, yoğun bir ağrı hissetmişti.

Kürkünü sırtına almış kapının önünden kızağın uzaklaşmasını izliyordu. Kürkün altından rahatça hareket ettirdiği koluyla girişteki tahta oymalı pervazın en üst ucuna uzandı ve boğmak istermiş gibi sıktı.

Bütün dikkatini önünde uzanan yoldaki tek bir noktaya vermişti. O geniş uzamda küçücük bir nokta, bir tepeyi çıkıyordu. Tepe iki tarafında gelişigüzel dizilmiş huş ağaçlarının olduğu yola çıkıyordu. Batmakta olan güneşin ışıkları tam o noktaya düşüyordu. Birkaç dakika sonra kızakları hafif çukurluktan çıkacak güneşin aydınlığına varacaktı.

O anı hayal eden Yuri "Elveda, elveda" diye tekrarladı içinden, sesi çıkmıyordu. İnmekte olan akşamın soğuğunda sesi güçlükle duyuluyordu. "Elveda benim biricik aşkım, seni sonsuza dek kaybettim!.." Ardından bembeyaz olmuş dudaklarından "Geliyorlar, geri dönüyorlar" diye bir fısıltı çıktı. Yolun çukur kısmından çıkıp huş ağaçlarının yanından tırmanışa geçen kızağı geri dönüyor gibi algılamıştı. "Yavaşladılar, nasıl bir saadet bu, durdular." Kalbi duracaktı neredeyse, bacakları titriyordu. Heyecandan kanı canı çekilmiş, omuzundaki paltoya dönmüştü. "Tanrım, onu bana geri getireceksin öyle mi? Ama ne oluyor orada? Tam güneşin battığı yerde ne yapıyorlar? Bunun bir açıklaması olmalı. Neden hâlâ duruyorlar? Hayır, kayboldular gözden. İşte oradalar, gidiyorlar, tekrar yola koyuldular. Son bir kez daha eve bakıp vedalaşmak için Lara arzu etmiş olmalı durmalarını. Belki de benim peşlerinden gidip gitmediğime bakmak istemiştir. Gittiler, gözden kayboldular. Belki güneş batmakta aceleci davranmazsa ve onlar bir an önce vadi tarafına varabilirlerse, geçen gece kurtların geldiği noktada bir kez daha görebilirim onları ve bir daha şansım olmaz."

Gerçekten de güneş kar yığınlarının üstünde kıpkırmızı koca bir top gibi ışıldarken bir kez daha gördü onları. Güneş tatlı bir ışıkla aydınlatıyordu ortalığı. Hepsi görüş alanında belirdi, sonra uzaklaştı ve gözden kayboldular. “Elveda Lara, bu dünyada seninle vedalaşıyoruz artık, elveda güzel sevgilim benim, bitip tükenmez, sonsuz aşkım, elveda.” Artık hiç görünmüyorlardı. “Seni bir daha hiç göremeyeceğim. Asla göremeyeceğim, bu hayatta bir daha bir araya gelemeyeceğiz.”

Bu arada hava kararmaya başlamıştı. Karlara vuran güneş ışığı soluklaşmıştı. Bordo renkli gölgeler ışıldıyordu yalnızca. Ortalığı kaplayan kül rengi yumuşaklık, leylak rengi bir karanlığa dönüştü çabuklukla. Huş ağaçlarının özenle çizilmiş gibi ince gövdelerinin gölgeleri gri dumanın içinden yükseliyor, rengi hızla değişen göğe yükseliyordu.

Ruhuna çöken acı duyarlığını artırmıştı. Değişimlerin bu kadar keskin bir hızla olması şaşırtıyordu onu. Etrafındaki nesnelerin nadir rastlanır özellikleri vardı, hatta havanın bile. Yaşadıklarının tümünün tanığı, eşi benzeri olmayan kış akşamının havasını içine çekti. Öksüz kalan, yalnızlığın eline düşen adamı teselli etmek için bugüne değin hiç olmadığı kadar çabuk gelmişti akşam. Tepelere yayılmış ormanların sırtları ufka dönük, geniş manzarada öylece durmaları boşuna değildi. Şefkat göstermek için çıkmışlardı topraktan.

Doktor, akşamın bu saatinin güzelliğini yaşamak istemiyordu. Acısını paylaşmak isteyen bu kalabalığın şefkatini geri çevirircesine, vücuduna ulaşan güneş ışıklarına “Teşekkür ederim. Benim için bir şey yapmanıza gerek yok” diye fısıldadı.

Evrene sırtını dönüp kapının eşiğinde bir süre durdu. Sürekli “Benim güneşim de battı” diye geçiriyordu içinden. Yüksek sesle söylemeye gücü yoktu, boğazındaki düğüm çözülmediğinden sözcüklere nefesi yetmiyordu. Eve girdi. İçinde farklı monologlar başladı. Kuru, resmi bir ifadeyle kendisiyle konuşuyor, yumuşak bir edayla Lara’ya sesleniyordu.

“Bir an önce Moskova’ya gitmeliyim. Hayatta kalmanın yolunu bulmalıyım. Uykusuzluğa teslim olamam. Yatmayacağım. Yorgunluktan ölünceye, çalışmaktan çıldırıncaya kadar geceler boyu yazmalıyım. Bir şey daha var. Soğuktan ölmemek için yatak odasını ısıtmam gerek.”

Lara’ya anlattıkları daha farklıydı. “Dünya güzeli sevgilim benim! Kollarım seni anımsadığı, dudaklarım dudaklarını hissettiği sürece sen yanımda olacaksın. Gözyaşlarımı sana layık olmak için dökeceğim.

Belleğime seni acı dolu bir kederle işleyip narin bir resim gibi saklayacağım. Bunu becerene kadar ayrılmayacağım buradan. Sonra ben de çekip gideceğim. Seni nasıl çizeceğim biliyor musun? Denizde kopan korkunç fırtınadan sonra patlayan dalgaların kumsalın derinliklerinde bıraktıkları güçlü izler gibi önce hatlarını karalayacağım kâğıda. Deniz, dibindeki çakıl taşı, midye kabukları, yosun ve hafif olan daha ne varsa önüne katıp kıyıya atarken eğri büğrü, düzensiz çizgiler çizer. Kıyı boyunca, kolay kolay yok olmayan, uçsuz bucaksız bir çizgi oluşur böylelikle. Hayat fırtınası da seni böyle mıhladı içime, gurur kaynağımsın benim. Seni böyle resmedeceğim işte."

İçeri girdikten sonra kapıyı kapadı. Kürkünü çıkarıp odaya geçti. Lara sabah odayı güzelce temizleyip toplamıştı ama sonra gitmenin telaşı içersinde her yer altüst olmuştu. Yuri, dağınık yatağı, yere, sandalyelerin üstüne saçılmış eşyaları görünce bir çocuk gibi dizlerinin üstüne çöktü, bedeniyle karyolanın demirine yaslanıp başını yastığa gömdü ve ağlamaya başladı. Acı dolu bir ağlayıştı bu, gözyaşları hiç zorlanmadan süzülüyordu yanaklarından. Çok uzun sürmedi. Yuri oturduğu yerden kalktı, çabucak yaşlarını silip şaşkın şaşkın etrafına bakmaya başladı. Anlamsız ve yorgundu bakışları. Komarovski'nin bıraktığı alkol şişesini gördü. Kapağını açıp, yarım bardak doldurdu, biraz su ve kar ekledi. Az önce akıttığı çaresiz gözyaşlarının nedeni olan aynı duyguyla yavaş yavaş içmeye başladı. Yudumları iriydi.

14

Yuri'nin hali iyice tuhaflaşmıştı. Yavaş yavaş aklını yitiriyordu. Daha önce hiç olmadığı kadar garip davranıyordu. Ne eve ne de kendine bakıyordu. Lara'nın gidişinden sonra geceyle gündüzü birbirine karıştırmış, zaman kavramını yitirmişti. İçiyor ve Lara için şiirler yazıyordu. Sürekliği karaladığı, sözcükleri değiştirip durduğu için o üstünde çalıştıkça yazdığı şiir ve düzyazılar ilk içeriğinden uzaklaşıyor; Lara, kızıyla beraber giden, Katya'nın annesi olarak betimlenen ilk halinden başka bir şekle dönüşüyordu.

Yuri bu karalamaları, güçlü betimlemelerle net bir ifadeye ulaşmak için yapıyordu. Yazdıklarıyla yaşadıklarının bir parçası olan insanları yaralama korkusu ve ıstıraplarını açıkça dışa vurmasına engel olan vakur

yaklaşımı da ifadelerini sürekli değiştirmesinin başka bir nedeniydi. Hâlâ dumanı tüten nice fedakârlıkların anlatıldığı zehirleyici dizeler, yerini özel yakınlıklardan başlayıp bütün tanıdıklara uzanan teskin edici enginliğe bırakıyordu. Gerçek amacı bu değildi aslında. Kendi elleriyle gönderdiği Lara'nın uzaklardan yolladığı bir selam ya da düşlerinde alnına koyduğu eli gibi bir teselli unsuru olarak ortaya kendiliğinden çıkıyordu bu enginlik. Dahası şiirde ruh yüceltici derinliğin izleri olmasından hoşlanıyordu.

Lara yaktığı ağıtların dışında doğa, yaşam ve başka bazı konularda da görüşlerini kaleme alıyordu. Eskiden olduğu gibi, şiirlerin başına oturduğunda, kişisel hayatı ve toplumsal olaylarla ilgili pek çok fikir geliyordu aklına.

Tarih konusunda tekrar derin düşüncelere dalmıştı. Tarihin gidişatını alışılmışın dışında ele alıyor, bitkiler âleminin gelişim sürecinden yola çıkarak değerlendiriyordu. Kışın karla kaplı orman, eski bir siğilin üstünde tek tük çıkmış kıllar gibi, zayıf ve ince dallarla kaplıydı. Bahar geldiğindeyse birkaç gün içinde canlanıyor, ağaçlar göğe yükseliyordu. Yaprakların karmaşasında kaybolmak ve gizlenmek mümkündü. Bitkilerdeki bu değişim hayvanlarınkine oranla çok daha mükemmel bir hızla oluyordu. Süreci takip etmek olanaksızdı. Ormanın üstünü örtüp pusuya yatarak hareketlerini izleme şansı yoktu. Hareket eden orman değildi. Ne kadar izlense de hep durağan görünüyordu. İşte bu durağanlıkta sürekli bir gelişme, sonsuz bir devinim yaşanıyordu. Tıpkı toplumlarda, tarihte olduğu gibi.

Tolstoy, Napoléon başta olmak üzere başka general ve valilerin tarihin oluşumunda öncü sayılmalarına karşı çıktığı görüşlerini sonuca bağlayamamıştı. Aslında düşüncesi belliydi, yalnızca açık bir şekilde ifade etmemişti.

Tarih birileri tarafından yapılmıyor. Onun evrelerini görmek bir otun büyüyüşünü görmek kadar olanaksız. Savaş, devrim, çarlar ya da Robespierre gibi komutanlar tarihin organik unsurları, onun mayalanmasına yardımcı olan araçlar sadece. Devrimler etkili, bağnaz yönleri ağır basan, dar görüşlü dâhi insanların eseri. Bu insanlar, birkaç saat ya da birkaç g ün içinde eskiyi yıkabiliyor. Darbelerin ardı arkası kesilmiyor. Once haftalarca, sonra yıllarca ve daha sonra da onlarca yıl devam ediyor. Kutsal bir şey gibi cahil anlayışa tapılıyor asırlarca.

Lara'ya yazdığı ağıtlar ve diğer yazma çalışmalarının arasında bir de çok uzaklarda kalan Melyuzeyevo yazını anımsıyordu. Devrimin, Tanrı tarafından (o yazın Tanrısı), gökten indirildiğine inanılan yerdi orası. Herkesin kendince bir deliliğe kapıldığı, hayatların kendi deviniminde sürüp gittiği, yüksek politikaların doğruluğunu kanıtlamak için resimli afişlere gerek duyulmayan yerdi.

Bütün bu yazmalar, arkasından tekrar tekrar karalamalar sonucunda bir kez daha sanatın güzelliğe hizmet ettiği sonucuna vardı. Güzellik, bir biçime sahip olma mutluluğu, biçim ise var olmanın anahtarıydı. Hayatta var olmak için bütün canlıların bir biçime sahip olması gerekiyordu. Ancak böyle olursa sanat, hatta trajik sonuçları olan sanat bile, mutlu bir varoluşun öyküsü olabiliyordu. Bu usavurma ve aldığı notlar da ona böylesi bir mutluluk veriyordu. Başı ağrıdan çatlasa, ıstırap ve gözyaşı dolu olsa bile mutluluk tu bu.

O günlerin birinde Samdevyatov geldi ziyaretine. O da votka getirmişti. Lara'yla kızının Komarovski'yle nasıl yola çıktıklarını anlattı. Yuryatin'e trenle gelmişti. Ata iyi bakmadığı için Yuri'ye sitemlerini sıraladı. Sonra da birkaç gün daha bırakması için ricalarını dinlemeyip alıp götürdü hayvanı. Giderken kısa bir süre sonra Yuri'yi almak için geri geleceğini söyledi.

Yuri çalışırken bazen bir anda bütün açıklığıyla Lara beliriyordu gözünün önünde. Duygu yoğunluğundan ve yalnızlığın ağırlığından çıldıracak hale geliyordu. Çocukluğunda, yazın bütün güzelliğiyle hüküm sürdüğü muhteşem doğada, kuş cıvıltıları arasında duyduğu annesinin sesi, yetişkin hayatından alışkın olduğu Lara'nınkiyle karışıp onu yanıltıyordu. Yan odadan "Yuracığım" diye seslenen Lara'yı işitiyordu sanki.

O hafta boyunca buna benzer pek çok yanılsama yaşadı. Hafta sonuna doğru bir gece, evin aşağısındaki yarda ejderhaların olduğu kötü bir rüya gördü. Gözlerini açtı. Önce vadi güçlü bir ateşle aydınlanmış, ardından bir silah sesi gelmişti. Şaşırtıcı bir şekilde, kısa bir süre sonra tekrar uykuya daldı. Sabah uyandığında bunları düşünde yaşadığına inanıyordu.

15

Bunu izleyen birkaç gün içinde Yuri'de önemli değişiklikler oldu. Kendisini toparlayıp biraz olsun mantıklı düşünmeye başladı. "Eğer kendimi

öldüreceksem daha az acı çekip hızla sonuca ulaşacağım bir yol bulmalıyım" diye düşünüyordu. Samdevyatov gelir gelmez Varıkino'dan ayrılacağına dair söz verdi kendi kendine.

Havanın kararmasına yakın bir saatte, ortalık henüz aydınlıkken karda hışırdayan ayak sesleri duydu. Biri kararlı ve sakin adımlarla eve doğru geliyordu.

"Çok tuhaf bir durum. Acaba kim olabilir ki?" diye düşündü. Samdevyatov olsa atla gelirdi. Varıkino'da kendinden başka kimse olmadığını gayet iyi biliyordu. "Beni almaya geldiler" dedi. "Sanırım şehre dönmemi isteyecekler. Belki de tutuklayacaklardır. Ama o zaman en az iki kişi olmaları gerekirdi. Mikulitsin herhalde, o geldi." Bu düşünce rahatlamasını sağladı.

Gizemli adam giriş kapısının önünde bir an için durakladı. Kapıda asılı olması gereken kilidi arandı, yerinde bulamayınca ev sahibi rahatlığında içeri girip hareketlerinden hiç de yabancısı olmadığı anlaşılan kapıları açtı kapadı. Yuri o sırada çalışma masasının başında oturuyordu. Sırtı kapıya dönüktü. Oturduğu yerden kalkıp gelen yabancıya bakmak için odadan çıkıncaya kadar, diğeri eşikte belirmişti bile.

"Kimi arıyorsunuz?" diye bilinçsiz bir soru çıktı ağzından. İlgisiz sorusuna cevap almamak şaşırtmadı Yuri'yi. Gelen adam iri yarı, güçlü görünümlü, yakışıklı biriydi. Kısa kürk ceketle yünlü pantolon giymişti. Ayaklarında kuzu derisinden sıcak tutan çizmeler vardı. Omzunda bir tüfek asılıydı.

Bilinmeyen birinin bir anda çıkıp gelivermesi aslında doktor için sürpriz değildi. Evde buldukları pek çok eşya böyle bir anın geleceğinin öncü sinyalleri olmuştu aslında. İçeri giren adam belli ki bu yararlı malzeme stoğunun sahibiydi. Dış görünüşü tanıdık geldi Yuri'ye, sanki daha önce bir yerlerde görmüştü. Yabancı da evin boş olmadığını önceden öğrenmişe benziyordu. Yuri'yi gördüğüne pek şaşırmamıştı. Ya evde birisiyle karşılayacağını önceden öğrenmişti ya da Yuri'yi tanıyordu.

"Kim bu? Kim bu?" diye belleğini zorluyor bulmaya çalışıyordu. "Tanrım yardım et aklıma, nerede gördüm ben bu adamı? O olabilir mi? Sıcak bir Mayıs sabahı hani, yılını anımsayamıyorum. Razvilye İstasyonu. Kötü alametler taşıyan komutan vagonu. Net kavramlar; açık sözlülük, sıkı ilkeler, haklılık, haklılık, haklılık. Strelnikov!"

Konuşmaya başlayalı iki üç saati geçmişti, hâlâ da devam ediyorlardı. Yalnızca Rusların yapabileceği tarzda bir çene çalmaydı bu, o zamanın bütün insanları gibi kâh korku ve özlem dolu sözler ediyor, kâh ele avuca sığmaz bir halde çılgınca görüşlerinden söz ediyorlardı.

Akşam olmuş, hava kararmıştı.

Huzursuz konuşkanlığının yanı sıra Strelnikov'un hiç susmamasının kendince başka bir nedeni var gibiydi. Yalnız kalmamak için bir türlü hikâyelerini sonlandıramıyor, doktorla muhabbeti kesmemek için çaba sarf ediyordu. Belki vicdanıyla ya da peşini bırakmayan hüzünlü anılarıyla baş başa kalmaktan, belki de kendine karşı duyduğu nefret duygusunun işkencesi altında utançtan ölmeye hazır olduğunu dışa vurmaktan korkuyordu. Yalnız kalınca uygulamak zorunda kalacağı geri dönüşü olmayan, korkunç bir karar almış olabilirdi. Kararını mümkün olduğunca geciktirmek amacıyla doktorun yanında kalması için çabalıyor gibiydi.

Nedeni ne olursa olsun Strelnikov önemli bir konuyu örtbas etmeye çabalıyor ve bu sırrın ağırlığı altında ruhunu dışa vuruyor, asıl konuya gelmemek için, aklına gelenleri kontrolsüzce sıralıyordu.

Bu, devrimci dönemin çılgınlığı olan asrın hastalığıydı. İnsanların düşünceleriyle konuştukları ve yaptıkları örtüşmüyordu. Vicdanı temiz kimse yoktu. Herkes bir ölçüde kendini yaşananların gizli bir suç ortağı, oyunları ortaya çıkmamış bir dolandırıcı gibi hissediyordu. Son gelinen nokta, yitirilmiş manevi değerler uğruna insanların kendi kendine acı çektirmesine uygundu. Kendilerini hayallerle teskin etmelerinin tek nedeni korku değildi. Bazen doğaötesi bir trans halinin bazen de ihtiras içinde kendi kendini yargılamanın sonucu olarak ortaya çıkan devrimin yıkıcı, hastalıklı ve önü alınamayan çekim gücünün de buna etkisi olmuştu.

Bir zamanların askeri mahkeme reisliği bile yapan büyük savaşçısı Strelnikov, kim bilir ne kadar çok ölüm mahkûmunun ifadesini okumuş ya da dinlemişti. Şimdiyse kendisi benzer bir durumdaydı. Buhran hali içinde abartılı sonuçlar çıkartıyor, her şeyi yanmış, yıkılmış görüyordu.

Bir konudan diğerine geçiyor, biraz oradan, biraz buradan anlatıyor. "Bir keresinde Çito yakınlarındaydık. Evde orada burada bulduğunuz malzemelere şaşırdınız değil mi? Kızıl Ordu, Doğu Sibirya'yı ele geçirdiğinde elime geçmişti onların çoğu. Tek başıma getirmedim buraya

tabii. Hayat her zaman karşıma iyi ve dürüst insanlar çıkartarak şımarttı beni. Bütün bu mum, kibrit, çay, kalem, kâğıt gibi şeylerin bir kısmı Çek ordusundan, bir kısmı da Japonlardan ve İngilizlerden. Ender bulunan şeyler, öyle değil mi? Karımın en sevdiği sözdür 'Öyle değil mi?', siz de fark etmişsinizdir ya. Size hemen söyleyip söylememeye karar verememiştim ama şimdi itiraf ediyorum. Buraya karımla kızımı görmeye geldim. Onların burada olduğunu bana çok geç haber verdiler. Yetişemedim de zaten. Bana karımla yakınlaştığınızı ilk ispiyonladıklarında, Doktor Jivago adını duyunca bunca yıl karşılaştığım binlerce yüz arasından, bana sorguya getirilen doktorun yüzü geliverdi gözümün önüne."

"O zaman beni kurşuna dizdirmediğinize pişman oldunuz mu?"

Strelnikov soruyu duymazdan geldi. Belki de kendi monoloğunun arasında Yuri'nin dediğini işitmemişti bile. Dalgın bir biçimde konuşmasını sürdürdü.

"Tabii ki kıskandım, şimdi de kıskanıyorum. Başka türlü olabilir mi? Son birkaç aydır buralarda saklanıyorum. Buralardan uzaklarda, Doğu taraflarındaki bağlantılarım koptuğu zaman buraya gelmek zorunda kaldım. Asılsız bir ihbar yüzünden divan-ı harbe çıkarılacaktım orada. Sonucun ne olacağını tahmin etmek hiç zor değildi. Ben bir suçum olmadığını biliyorum. Bu nedenle, ilerde daha sağlıklı bir ortam olduğunda, kendimi savunarak adımı ve şerefimi kurtarabileceğimi düşündüm. Bunun için de tutuklanmadan ortadan kaybolmam gerekiyordu. Sürekli yer değiştirerek gizlendim. Eninde sonunda kurtulabilirdim. Ama güvenimi kötüye kullanan genç bir adamın ihanetine uğradım. Kış boyunca Sibirya'dan Batı'ya doğru saklana saklana yürüdüm. Aç kaldım. Kar yığınlarının altında, Sibirya demiryolunda hareketsizlikten çürümeye başlamış dizi dizi trenlerin içinde geceledim. İşte o zaman rastladım sözünü ettiğim gence. Güya partizanların kurşuna dizdiği bir gruptayken kurtulmuş. Ölü sandıkları için dokunmamışlar, o da sürünerek kaçıp kurtulmuş. Sonra da benim gibi onun da kaçak hayatı başlamış. En azından onun anlattığı hikâyesi böyleydi. Aklı çalışmayan ve hiçbir işe yaramayan yeniyetmenin biriydi. Başarısızlığı nedeniyle okuldan atılmış."

Strelnikov anlattıkça doktor adı geçen gencin kim olduğunu daha iyi anlıyordu.

"Adı Terenzi Galuzin miydi?"

"Evet."

“O halde, partizanlar ve kurşuna dizilmeyle ilgili anlattıklarının doğru olduğunu söyleyebilirim. Hepsi gerçek, uydurma değil.”

“Delikanlının tek hoş yanı, annesine olan bağlılığıydı. Deli gibi düşkündü. Babası esir düştükten sonra bir daha haber almamışlar. Annesinin hapiste olduğunu öğrenmiş. Babasıyla aynı kaderi paylaşacağı korkusuyla, annesini kurtarmak için ne gerekiyorsa yapmaya karar vermiş ve Bölge Olağanüstü Durumlar Komiserliği’ne gidip bu uğurda hizmete hazır olduğunu söylemiş. Onlar da önemli birini ihbar etmesi koşulunu öne sürmüşler. Serseri de benim saklandığım yeri söylemiş. Onun bu ihanetini zamanında öğrenip kaçabildim neyse ki.

Akıl almaz sıkıntılar çekip, binbir macerayla Sibirya’yı aşıp buraya geldim. Burada herkes beni tanıdığından buraya gelmeye cesaret edeceğim akıllarına gelmez diye düşündüm. Gerçekten de ben bu eve vardığımda hâlâ beni Çito yakınlarında arıyorlardı. Artık sona yaklaştım. Burada da izimi buldular. Dinleyin beni. Bakın artık gece oluyor. Günün hiç hoşlanmadığım saatleri geliyor. Çünkü uzun zamandır doğru düzgün uyku uyuyamıyorum. Bunun ne büyük bir çile olduğunu biliyor musunuz? Eğer bıraktığım mumların hepsini bitirmediyseniz, biraz daha konuşalım. Donyağından ne güzel mumlardı değil mi? Mum ışığının güzelliğinde gece akıp giderken, uykusuzluğa dayanabildiğiniz kadar konuşalım.”

“Mumlar duruyor olduğu gibi. Yalnızca bir paketi açtım. Gaz lambasını bulunca onu yaktım daha çok.”

“Ekmeğiniz var mı?”

“Yok.”

“Nasıl hayatta kaldınız peki? Ne saçma bir soru sordum. Patatesle beslendiniz tabii, biliyorum.”

“Evet, yeteri kadar var burada. Ev sahipleri son derece deneyimli insanlardı. Her zaman ambarlarını dolu tutarlardı. En önemlisi neyi, nasıl saklayacaklarını biliyorlardı. Hepsini bodrumda bir güzel saklamışlar. Ne donan var ne de çürüyen.” Strelnikov birden devrimden söz etmeye başladı.

17

“Bütün bunlar size göre şeyler değil aslında. Siz bunları anlayamazsınız. Başka türlü yetiştirilmişsiniz. Şehrin kenar mahallelerinde, demiryolu işçilerinin yaşadığı yerlerde başka bir dünya vardı. Pis ve küçücük yerlerde

yaşıyordu insanlar, sefalet diz-boyuydu, işçilere haksızlık yapılıyor, kadınlar eziliyordu. Diğer yanda yaptıklarının cezasını çekmeyen ana kuzusu, tüccar çocukları zengin öğrenciler vardı. Ufacık bir şakada bile gözyaşları döküp şikâyete koşuyorlardı. Hiçbir şey için kendilerini yormaya gerek görmüyor, kendinden başkaları için kollarını bile kımıldatmıyor, bu dünyaya ne bir katkıları ne de bir iz bırakmak için çabaları vardı!

Bizlerse hayatı bir savaş seferi olarak algılıyorduk. Sevdiklerimiz uğruna taşla sopayla mücadeleye hazırdık. Onları azıcık bile incitmedik ama acıdan başka bir şey de veremedik. Çünkü onların çektiğinden daha büyük ıstırapların içinde bulduk kendimizi. Bu arada, bu konuya devam etmeden önce, yeri gelmişken bir konuyu sizinle paylaşmam gerektiğini düşünüyorum. Buradan gitmelisiniz, eğer hayatınızın sizin için bir anlamı varsa hiç ertelemeden terk edin burayı. Etrafımdaki çember daralıyor ve sonucu ne olursa olsun, siz artık benim davama dahil oldunuz. Ayrıca etraf kurt kaynıyor, buraya gelirken birkaçını vurmak zorunda kaldım."

''Ateş eden sizdiniz demek."

"Evet, işitmiş miydiniz? Saklandığım başka bir yere gidiyordum, ancak pek çok belirtiden oranın ortaya çıktığını anladım. Oradaki insanlar da ölmüştür herhalde. Yanınızda çok kalmayı düşünmüyorum, sabah giderim. Neyse, izninizle devam edeyim. Süslü püslü arabalarda kızlarla gezen çakı gibi üniformalılar bir tek Tversko-yamskaya Sokağı'nda ve bu da bir tek Moskova ve Rusya'da mıydı sanıyorsunuz? Böyle sokaklar ve onların gece halleri bu yüzyıla özgü öğeler. Her yer koşu atları, doru atlarla dolup taşıyordu. On dokuzuncu yüzyılı tarihsel bütünsellikte diğerlerinden ayıran özellik ne biliyor musunuz? Sosyalist fikirlerin doğuşu. Bu ideale kendilerini adayan genç insanlar barikatları yükseltip devrimleri gerçekleştirdiler. Siyasetle uğraşan fikir adamları, paranın sınır tanımayan hayvansal gücünü dizginlemek, ezilmişlerin insanca onurlarını desteklemek için kafa yordular. Böylece Marksizm doğdu ve kötülüğün özünü keşfedip iyileştirmenin çarelerini aramaya başladı. Yüzyıla damgasını vurdu. Tversko-yamskaya gibi sokakların, kirliliğin, sefahatin, işçi mahallelerinin, barikatların en önemli gücü oldu.

Ah, bir bilseniz liseye giderken ne kadar güzel bir kızdı! Hayal bile edemezsiniz. Sık sık Brest demiryolu çalışanlarının oturduğu binada yaşayan arkadaşının evine gelirdi. Sonradan pek çok kere isim değiştirdi bu hat. Şimdi burada Yuryatin Devrim Komitesi'nde görevli olan babam o

zamanlar demiryolunda çalışıyordu. Lara'nın misafir geldiği eve giderdim onu görmek için. Çok gençti o zamanlar, daha çocuk sayılırdı ama yüzyılı sarsacak olayların işaretleri yüzüne sinmişti, gözlerinden okunuyordu. Dönemin bütün konuları, bütün gözyaşları ve kırgınlıkları, asrın bütün itici gücü, bütün intikam duyguları ve gururu; Lara'nın genç kızlara özgü utancı ve cesur zarafetiyle karışık olarak alnına yazılıydı. Onun ağzından yüzyılı suçlamak mümkündü. Bunun önemli bir özellik olduğunu kabul edin lütfen. Çok özel bir durum. İnsan bu niteliklere ancak doğuştan sahip olabilir, tabii hak etmişse."

"Lara'yı mükemmel bir biçimde tarif ettiniz. O sıralarda ben de görmüştüm onu, aynen anlattığınız gibiydi. Ancak yetişkin birinin taşıyabileceği bir sırrı kahramanca taşıyan bir liseli genç kızdı daha. Duvara vuran gölgesi kendini savunmak için tetikte bekler gibiydi. İlk kez onu öyle gördüm. Belleğime de o haliyle kazılı. Siz de bütün ayrıntılarıyla canlandırdınız."

"Görmüştünüz ve unutmamıştınız öyle mi? Peki bunu nasıl başardınız?"

"Bu başka bir konu."

"Bakın işte, on dokuzuncu yüzyıl boyunca yaşananları görüyorsunuz: Paris'te yaşanan devrimler, Herzen'den başlayıp birkaç kuşaktır devam eden Rus göçü, sonuçlandırılmış ya da yarıda kalmış planlı hükümdar cinayetleri, dünyayı saran işçi hareketleri. Bunların hepsi Avrupa parlamentolarındaki, üniversitelerindeki Marksizm hareketleriyle birleşti ve yeni dünya görüşlerinin tazeliğinden ve akıl yürütmedeki hızdan aldığı güçle bütünleşip Lenin'de simgeleşti. Lenin, geçmişte işlenmiş suçların intikamını almak için bir simge oldu. İnsanoğlunun yaşadığı bütün acı ve sefaletin günahını ödemek adına bütün dünyanın gözleri önünde yakılmış bir mum olan ulu Rusya'nın ölümsüz suretinin önünde yerini aldı. Bunları size niye anlatıyorum ki? Sözlerim sizin için çan şangırtısından, boş sesten başka bir şey değildir.

Neyse, ben bu kızın uğruna gittim üniversiteye. Gene onun uğruna öğretmen olup daha önce adını bile işitmediğim Yuryatin'e geldim. Yutarcasına kitap okudum. Ona yararlı olabilmek, gerektiğinde elimi uzatabilmek için bilgi dağarcığımı geliştirdim. Üç yıllık evliliğimizin ardından onun sevgisini tekrar canlandırmak, takdirini kazanmak için gönüllü olarak askere yazıldım. Esir düştüm. Savaş bitip de geri dönünce

beni ölü sandıklarını öğrendim. Uyduruk bir adla, Lara'nın o zamana dek çektiği acıların intikamını almak için devrimci harekete katıldım. Bir daha geçmişle işi olmaması için onun hüzünlü anılarının nedenlerini yok etmek istiyordum. Tversko-yamskaya gibi sokakların sonunun gelmesi için mücadele ediyordum. Onlarsa, hemen burada yanı başımdaydı. Kızım ve Lara buradaydı! Onlara koşup görme İsteğime engel olabilmek için ne kadar çaba sarf ettiğimi bilemezsiniz! Onları görmeden önce başladığım işi bitirmeye koşullandırmıştım kendimi. Şimdiyse onları bir kerecik olsun görebilmek için feda edemeyeceğim şey yok. O odaya girdiğinde, sanki bir pencere açılmış gibi ışık ve taze hava dolardı içeri" dedi Strelnikov. Konuşması biteceğe benzemiyordu.

"Ona ne kadar değer verdiğinizi biliyorum. Kusura bakmazsanız size bir şey soracağım. Peki, siz Lara'nın sizi ne kadar sevdiğini biliyor musunuz?" diye sordu Yura.

"Affedersiniz, ne dediniz?"

"Lara için dünyadaki her şeyden daha değerli olduğunuzu biliyor musunuz, diyorum."

'Nereden çıkardınız bunu?"

"Kendi söyledi bana."

"Lara mı, size mi?"

"Evet."

"Kusuruma bakmayın. Bunu istemenin doğru olmadığını biliyorum ama eğer sizce bir sakıncası yoksa, belleğinizi yoklayıp tam olarak size neler söylediğini anlatabilir misiniz bana?"

"Memnuniyetle. Sizin örnek bir insan olduğunuzu, bir benzerinizi bir daha hiç görmediğini söyledi. Birlikte oturduğunuz evin ışığım gördüğünde dünyanın öbür ucunda bile olsa dizlerinin üstünde sürünerek koşup geleceğini anlattı bana."

"Affedersiniz. Sizinle bunları konuşurken ne işle meşgul olduğunu anımsamanızın sizce bir sakıncası yoksa anlatır mısınız?"

"Bu odayı topluyordu. Sonra halıyı çırpmak için dışarı çıktı."

''Hangisini acaba? Burada iki halı var da."

"Şu büyük olanı."

"Tek başına bunu kaldıramaz. Siz de yardım mı ettiniz?"

"Evet."

“Karşılıklı uçlarından tuttunuz. Sonra sanki salıncaktaymış gibi kollarını iyice yukarı kaldırıp indirdi öyle değil mi? Tozlardan korunmak için başını çevirip gözlerini kısıyor, sonra da kahkahalarla gülüyordu değil mi? Onun alışkanlıklarını gayet iyi biliyorum! Sonra birbirinize doğru geldiniz. Ağır halıyı önce ikiye, sonra dörde katladınız. O sırada Lara sürekli şaka yapıyordu, öyle değil mi? Doğru değil mi?”

Ayağa kalktılar. İki adam da farklı pencerelerin önüne gidip değişik yönlere bakmaya başladılar. Kısa bir süre sessizlikten sonra Strelnikov, Yuri’nin yanına gitti. Ellerini alıp göğsüne koydu ve yine telaşlı telaşlı konuşmaya başladı.

“Bağışlayın beni. Sizin için kutsal olan, özel konularınıza girdiğimin farkındayım. Ama mümkünse bir şeyler daha soracağım. Gitmeyin ne olur. Beni yalnız bırakmayın. Kısa bir süre sonra gideceğim zaten. Düşünün altı yıl ayrı kaldım ondan, altı yıl boyunca aptalca engel oldum kendime. Özgürlüğü tam olarak kazanmadığımı düşündüm hep. Önce istediklerimin hepsini elde edecek, ondan sonra gidecektim yanlarına. Bütün yapmaya çalıştıklarım yerle bir oldu. Yarın beni yakalarlar. Siz ona yakın bir insansınız, iyi tanıyorsunuz Lara’yı. Belki bir gün onu yeniden görürsünüz. Of, neler söylüyorum ben böyle, olmayacak şeyler istiyorum. Akılsızlık bu. Beni yakalayacaklar ve kendimi temiz çıkarmama bile izin vermeyecekler. Hemen üstüme çullanıp, bağıra çağıra ağzımı tıkayacaklar. Bu işlerin nasıl yapıldığını bilmez miyim ben?”

18

Günlerden sonra derin bir uyku çekti Yuri. Ne zamandır ilk kez uykuya nasıl daldığının farkına varmadan yattığı gibi daldı. Strelnikov’a yan odayı hazırlamıştı. Arada yatakta dönerken ya da açılan üstünü örtmek için kısa süreliğine uyanır gibi olduğunda, uykunun onu saran gücünü hissediyor, bunun rahatlığıyla tekrar dalıyordu. Sabaha karşı çocukluğundan kısa kısa kesitler gördü rüyasında. Hızla değişen sahneler, gerçeği anımsatan ayrıntılarla doluydu.

Örneğin birinde annesinin yaptığı, İtalya sahillerinin suluboya tablosu duvarda asılı olduğu yerden düştü. Kırılan cam sesine uyandı Yuri. Gözlerini açtı. Hayır, bu başka bir şeydi. Antipov olmalıydı, Lara’nın kocası, ilk adı ve baba adıyla söylemek gerekirse Pavel Pavloviç, sonraki

soyadına göre Strelnikov. Ama bu Baküs'ün konuşma tarzıydı. Kurtlar uluyordu. Yok artık saçmalıyordu. "Elbette bu düşen tablodan çıkan ses" diye sakinleşti ve tekrar uykuya bıraktı kendini yerde kırıkları görmüştü.

Uyandığında çok uyumaktan başı ağrıyordu. Kim olduğunu, nerede bulunduğunu hemen çıkaramadı. Sonra birden Strelnikov'un orada kaldığını anımsadı. "Geç olmuş. Giyineyim artık. Herhalde kalkmıştır. Hâlâ yatıyorsa kaldırırım. Bir de kahve yaparım, içeriz" dedi. Sonra da "Pavel Pavloviç!" diye seslendi yan odaya doğru.

Yanıt gelmedi. "Demek ki daha uyuyor. Uykusu da hayli ağırmış" diye geçirdi aklından. Acele etmeden giyinip yan odaya geçti. Strelnikov'un askeri kalpağı masada duruyordu ama kendisi yoktu ortada. "Dolaşmaya çıkmış olmalı" diye düşündü Yuri. ''Şapkasız dolaşıp vücut direncini artırmaya çalışıyor herhalde. Bugün Varıkino günlerine son verip şehre dönmeliydim. Geç olmuş. Gene uyuyup kalmışım. Her sabah böyle oluyor."

Yuri Andreeviç ocağı yaktıktan sonra kovayı alıp kuyudan su getirmeye çıktı. Sundurmanın önünden birkaç adım atmıştı ki bahçe yolunun kenarında başı karlara gömülü yatan Strelnikov'u gördü. Kendini vurmuştu. Başının sol tarafındaki kar, şakağından akan kandan kıpkırmızı olmuştu.

Etrafa sıçrayan küçük kan damlaları, tıpkı üvez ağacının donmuş meyvelerine benziyordu.

On Beşinci Bölüm

Son

1

Bundan sonra bize Yuri Andreeviç'in son sekiz dokuz yılını anlatmak kalıyor yalnızca. Ölmeden önce kendini olayların akışına tamamen bırakmanın, bir teslim oluşun öyküsü bu.

Genelde doktorluk becerisi ve yazarlık yeteneğini köreltliği bu dönemde zaman zaman çöküşten çıktığı da oluyordu. O dönemlerde aklını toplayıp çalışmalarına geri dönüyordu. Ancak bu günler çok kısa sürüyor, tekrar kendine küsüp dünyadan elini eteğini çekiyordu. Çok önceleri teşhisini koyduğu ama derecesini tam olarak saptamadığı kalp rahatsızlığı bir hayli ilerlemişti.

Varıkino'dan tekrar Moskova'ya döndüğünde her türlü ikiyüzlülüğü içinde barındıran, Sovyet döneminin en yapay dönemi NEP[82] başlamıştı. Partizanların elinden kaçıp Yuryatin'e döndüğü günlerdeki halinden daha bakımsız ve zayıftı. Yolculuğu boyunca gene giysilerini ve değerli neyi varsa yiyecek bir şeylerle değiş tokuş yapmak zorunda kalmıştı. Üstünde ancak çıplaklığını örtecek paçavralar vardı. Moskova'ya vardığında başında kurşuni kalpak, sırtında eski püskü, apoletleri sökülmüş, düğmesiz bir asker kaputu, içinde mahkûm gömleği vardı. Bu haliyle, başkentin meydan ve istasyonlarında dolaşan Kızıl Ordu erlerinden hiçbir farkı yoktu.

Moskova'ya geldiğinde yalnız değildi. Yol boyunca peşini bırak mayan, aynen onun gibi asker giysileri giymiş genç bir delikanlıyla beraberdi. Yuri'nin çocukluğunun geçtiği, savaş sonrasında sağlam kalabilmiş eve gittiler birlikte. Yuri'yi hâlâ hatırlıyorlardı, nazikçe, yoldan geldikten sonra yıkanıp yıkanmadığını sorduktan sonra onu da yol arkadaşını da buyur ettiler. Tifüs salgını hâlâ devam ettiği için insanlar çekiniyordu. Çok geçmeden, ailesinin nasıl Moskova'dan yurtdışına gönderildiklerini anlattılar.

Yuri ve genç arkadaşı içine girdikleri ortamlarda dikkat çekmek istemiyor, mümkün olduğu kadar kendilerine söz gelmeyecek kalabalık ortamları tercih ediyorlardı. Birlikte bir köşeye çekiliyor, konuşmalara

katılmadan geceyi geçiriyorlardı. Uzun boylu, paçavralar içindeki Yura, gerçeğin peşindeki dervişe benziyor, yanındaki delikanlı ise körükörüne ona inanmış takipçisini andırıyordu. Peki kimdi bu genç yol arkadaşı?

2

Yolculuğunun başında Yuri hep yürümüştü. Oldukça uzun bir mesafeydi bu. Moskova'ya yakın son kısmını ise trende geçirmişti. Yürüyerek geçtiği ormanlar Sibirya'da, Milislerin elinden kaçtığı zaman Urallar'da gördüklerinden pek farklı değildi. Yalnızca o zaman kıştı. Bu sefer ise yazın sonunda, başlamakta olan sonbaharın ılık günlerinde yürüdüğü için ilkinden biraz daha kolay olmuştu.

Geçtiği köylerin neredeyse yarısı bomboştu, sanki düşman saldırısına uğramışlar gibi tarlalardaki ürünlerini toplamadan evlerini terk edip gitmişti insanlar. Savaş sonrası görünümü vardı ortalıkta ve bu yaşanan, iç savaştı. Eylül'ün bitmesine iki üç gün kala, bir ırmağın sarp ve dik kıyısından yürümüştü. Irmak sağ tarafında kalıyordu. Solunda ise yoldan başlayıp semaya kadar uzanan, göz alabildiğine hasat edilmemiş tarlalar vardı.

Toplanmamış ekinlerin iyice olgunlaşmış taneleri toprağa dökülmüştü. Başak tanelerini kaynatma olanağı olmadığı zamanlar, açlığı dayanamayacak noktaya geldiğinde bunları avuçlayıp çiğ olarak yiyordu. Çiğnemesi bile zor olan tanelerin hazını çok zor oluyordu. Yuri Andreeviç, ömrü boyunca bu kadar koyu renkli buğday görmemişti.

Zamanında toplanan ekin, altın sarısı olurdu. Bu, alev alev ışımak için ateşe gereksinim duymayan bir renkti. Bu, ortaları kara, kenarları beyaz uzun kar bulutlarının, yüze vuran gölgeler gibi, aralıksız ve yumuşak hareketlerle gezindiği kış habercisi gökyüzü tarafından sınırları belirlenen tarlaların sessizce haykırdıkları yardım çığlığıydı.

Çevredeki her şey dingin ve düzenli bir devinimdeydi. Irmak akıyordu. Doktor ırmağın akışına karşı yürüyordu. Bulutlar onunla aynı yönde ilerliyordu. Tarlalar da bu hareketliliğe eşlik ediyordu. Tanımsız küçük kıpırtılarla insanı ürpertiyorlardı. Görülmemiş sayıda fareler basmıştı tarlaları. Dışarda uyumak zorunda kaldığı gecelerde doktorun yüzünde, ellerinde fareler dolaşıyor, ceketinin kollarından, pantolonunun paçalarından girip çıkıyorlardı. Arpa tanelerini tıka basa yemekten iyice semirmiş fareler o kadar çoktu ki, gündüzleri ayaklar altında ezilip iğrenç

bir şekilde cıyaklıyorlardı. Vahşi ve korkunç görüntülü bir grup köpek de Jivago ile aralarındaki mesafeyi koruyarak sürekli onu takip ediyor, arada, “Nasıl yapsak da adama saldırsak” demesine birbirlerine bakıyorlardı. Ara sıra tarlalardan taşan fareleri yiyen köpeklerin büyük olasılıkla asıl besin kaynakları leşlerdi. Kendilerinden çok emin bir biçimde doktorun arkasından gidiyorlardı. Jivago ormandan uzak durmalarını garipsemişti. Doktor ormana yaklaştıkça aralarındaki mesafe açılıyordu.

Tarlalarla ormanın durumu birbirleriyle çok çelişkiliydi. insanların gidişinden sonra öksüz kalan tarlalar, lanetlenmişti sanki. Ormanlardaysa durum tam tersiydi. İnsanların elini eteğini çekmesinden sonra özgür bir ortamda, serbest kalan mahkûmlar gibi daha da güzelleşmişlerdi.

Sıradan insanlar, özellikle de köylerdeki gençler, cevizlerin yeşermesine fırsat vermeden onları koparırdı. Şimdiyse ova ve tepeler, sonbahar güneşinin iyice beslediği el değmemiş altın sarısı kadife gibi yapraklarla kaplıydı. Yaprakların arasından, dallara sımsıkı bağlanmış gibi görünen ikili, üçlü ceviz büyümüş, olgun cevizler sarkıyor ve hâlâ ağaçları süslüyorlardı. Yuri sürekli onlardan yiyordu. Ceplerini de cevizle doldurmuştu. O bölgeden geçtiği bir hafta cevizle beslendi.

Doktora göre tarlalar ağır ateşli hastalığa yakalanmıştı. Ormanlar tam tersine, bir yenilenme sürecine girmişçesine son derece sağlıklıydılar. Tarlalarda şeytanın sinsi, alaycı gülümsemesi hissediliyor, ormanda ise Tanrı yaşıyordu.

3

Yolculuğunun tam bu aşamasında Yuri, yanıp kül olmuş ve terk edilmiş bir köye geldi. Yanmadan önce evlerin tamamı yolun bir kenarına yapılmıştı. Nehir tarafı tam gelişmemişti. Köyde sağlam kalmış birkaç ev vardı. Alevlerden kararmış, isle kaplanmıştı. Diğer evlerin bacaları kopmuş, kömür topuna dönmüştü.

Nehir tarafındaki yamaçta bir dolu hendek vardı. Bunlar değirmen taşı çıkarmak için kazılmıştı. Eskiden burada yaşayanların bazıları bu işle uğraşmıştı. Sıra sıra dizili evlerden sağlam kalan sonuncunun karşı tarafında, üç değirmen taşı öylece bırakılmış duruyordu. Evin içi bomboştu. Yuri Andreeviç bu eve girdi. Dingin bir akşamdı ama onun içeri girişiyle bir şiddetli rüzgâr çıktı sanki. Tarlaların dört bir yanından havalanan ekin

taneleri içeri doldu, soyulmuş duvar kâğıdı parçaları uçuşmaya başladı. Kulübedeki her şey ayaklanıp harekete geçmişti sanki. Tarlaları dolduran fareler burayı da istila etmişti. Doktor daha fazla içerde kalamadı. Dışarı çıktığında güneş tarlaların arkasından batmak üzereydi.

Günün son ışıkları ılık ılık karşı kıyıyı ısıtıyordu. Irmağın bir yarısındaki çalı kümeleri altın rengi ışığın altında parlıyordu. Yuri yolun karşısına geçip otların üstündeki değirmen taşlarından birinin üstüne oturup dinlenmeye başladı. Irmağın dik yamacından aşağı baktığında önce sarı saçlı bir kafa, sonra omuzlar ve eller gördü. Su kovası taşıyan biri ırmak kenarından yukarı doğru geliyordu. Doktoru görünce durdu. Belden aşağısı görünmüyordu. “Su ister misin yolcu? Bana kötülük yapmazsan ben de sana dokunmam” dedi.

“Teşekkür ederim, biraz ver de içeyim. Gel yanıma korkma. Sana neden bir kötülük yapayım ki?” dedi Yuri.

Yalınayak, paçavralar içinde oldukça genç birisiydi. Dostça söylediği sözlere karşın kuşkucu ve endişeli bakışlarla iyice süzdü Yuri’yi. Bilinmeyen bir nedenle tuhaf biçimde heyecanlandı. Elindeki kovaları yere bırakıp doktora doğru hızlandı. Sonra birden durdu ve “Olamaz, olamaz... Yok, ben benzetiyorum” gibisinden bir şeyler mırıldandı. Ardından Yuri’ye dönüp “Kusura bakmayın ama size bir şey soracağım. Sizi tanıyorum galiba. Evet, evet! Doktor amca?”

“Evet ama sen kimsin?’’

“Beni tanımadınız mı?”

“Hayır.”

“Moskova’dan aynı trenle gelmiştik. Aynı vagonda. Beni işçi birliğine götürüyorlardı.”

Delikanlı Vasya Brıkin’di. Yuri’nin yanına gelip ellerine yapıştı. Bir yandan öpüyor, bir yandan da ağlıyordu. Bu yanmış yıkılmış köy Verettennikki, onun köyüydü. Köyü ateşe verdiklerinde Vasya, değirmentaşı ocaklarından birine saklanmıştı. Annesi onu yakalayıp şehre götürdüklerini sanmış, kederinden, doktorla Vasya’nın durduğu yamaçtan, kendini nehre atıp boğulmuştu. Kız kardeşleri, Alyonka ile Arişka’nın başka bir bölgedeki bakımevinde olduklarını duymuştu ama emin değildi. İşte bu karşılaşmadan sonra Yura ve Vasya ayrılmadılar. Doktor delikanlıyı yanına aldı ve Moskova’ya doğru birlikte yol aldılar. Vasya bir dolu acı olay anlattı doktora.

“Buğdaylar geçen sonbaharda ekilmişti. Ekim işi bitince felaketler birbiri ardına gelmeye başladı. Polya Teyze de o zaman gitti. Onu hatırlıyorsunuz değil mi?”

“Hayır, hiç anımsamıyorum. Kimdi ki?”

“Nasıl hatırlamazsınız? Pelagaya Nilovna! O da bizimle aynı vagondaydı. Soyadı Tyagunova. Böyle geniş yüzlü, şişmanca, beyaz tenli.”

“Durmadan saçının örgüsüyle oynayan kadın mı?”

“Evet, evet o uzun örgüleri olan.”

“Şimdi anımsadım. Dur bakayım, sonra ben onunla Sibirya’da bir kentte karşılaştım. Sokakta rastlaştık öylesine.”

“Çok ilginç! Pelagaya Teyze’yle öyle mi?”

“Dur Vasya, ne oluyorsun? Elimi kopartacaksın neredeyse. Kız çocukları gibi kızardın, dur, dur.”

“Ne yapıyormuş orada? Nasıldı? Anlatın lütfen, anlatın hemen.”

“Karşılaştığımızda iyi görünüyordu. Sizden söz etmişti bana. Sizde kalmış galiba. Belki de karıştırıyorum.”

“Doğru, doğru, bizde kaldı! Annem onu kız kardeşi gibi sevdi. Çok sakin, çalışkan birisiydi. Bizde kaldığı süre boyunca ev hep düzenliydi. Köyün yerlileri rahat vermediler kadına. Bir dolu söylentiler çıkartıp huzursuz ettiler hep. Harlam Gniloy diye bir adam vardı. Tutuldu ona. İşe yaramaz adamın tekiydi. Pelagaya pas vermiyordu. Adam bu yüzden bana diş biledi. Pelagaya ile benim hakkımda uyduruk haberler yaydı etrafa. Sonunda gitmek zorunda kaldı. Terk etti köyü. Ardından kötü olaylar devam etti. Yakınımızda bir cinayet işlendi. Komşu köyün orada ormanda yaşayan dul bir kadını öldürdüler. Üst kısmı lastikten erkek botları giyer, şapka takardı. Gorlon adında vahşi bir köpeği vardı. Her zaman evinin önünde bağlı olurdu. Bahçede, tarlada her işini kendi görür, kimseden yardım istemezdi. Sonra birden kış geldi. Daha pek zamanı değildi. Kar erken yağdı. Kadıncağız daha patateslerini toplayamamıştı. Bizim köye gelip yardım istedi. Karşılığında patates ya da para vereceğini söyledi.

Ben de kalktım yardıma gittim. Evine vardığımda Harlam’ın çoktan orada olduğunu gördüm. Benden önce gitmiş. Kadın da bana söylememiş. Bunun için kavgaya tutuşacak değiliz ya. Birlikte çalışmaya başladık. Bu iş

için havanın hiç de uygun olmadığı bir gündü. Bir yağmur, bir kar yağıyordu. Her taraf çamur içindeydi. Epeyce kazıp patatesleri topladık. Üst yapraklarını yakıp patateslerin kurumasını sağladık. Kadın hakkımızı verdi. Harlam'ı bir şey söylemeden uğurladı. Bana kaş göz işaretleriyle yeniden gelmemi, başka işler olduğunu söyledi.

Bunun üzerine bir kez daha gittim. Ürünün fazlasını yetkililere teslim etmek istemediğini, devletin talimatına uymayacağını söyledi. "Senden bunu gizlemiyorum çünkü sen iyi yürekli bir delikanlısın, kimseye söylemezsin. Bunları saklamak için ben çukur kazardım ama havaya bak, bu iş için geç kaldım. Artık tek başıma becerememem. Sen bana yardım et, pişman olmazsın, öderim sana karşılığını" dedi bana. Olması gerektiği gibi bir çukur kazdı m ona. Tabanı oldukça geniş, yukarı kısımları daha dar yaptım. İçinde ateş yakıp dumanla toprağı kuruttuk. Tam kar fırtınası çıktığında patatesleri gömdük. Üstünü toprakla güzelce örttük. Verdiğim sözü tuttum. Sakladığımız patateslerden kimseye tek laf etmedim. Annemle kardeşlerime bile söylemedim. Ama sonra olanlar oldu.

Daha bir ay geçmemişti ki kadının çiftliğinin soyulduğu haberi duyuldu. Oradan geçen birileri kapının ardına kadar açık olduğunu görmüşler. İçersi bomboşmuş. Dul kadından da hiç iz yokmuş. Köpek zincirini koparıp kaçmış. Sonra aradan biraz zaman geçti. Yılbaşından önce havalar biraz ısınmıştı. Yağmur yağıyor, karlar eriyordu. Yer yer toprak ortaya çıkmıştı. O sırada dulun köpeği ortaya çıktı. Patatesleri gömdüğümüz yerde, toprağı eşeliyordu. O kadar debelenmiş ki sonunda bir hayli kazmış ve kadının lastik çizmeli ayakları görünmüş çukurdan. Anlayın ne dertler yaşandı burada. Köyde herkes dul kadına acıyıp üzüldü. Kimsenin aklına Harlam'ın bu işte parmağı olacağı gelmedi. Gelmezdi elbette. Kimse bu işi yapanın köyde böyle çalımla dolaşacağını düşünmüyordu. Yapan çoktan kaçıp olabildiğince uzaklara gitmiş olmalıydı, onlara göre. Çiftlikte olanlardan memnun olanlar da vardı. Bunlar Kulaklardı[83].

Bu olayla köyde huzursuzluk yaratabileceklerini düşündüler. 'Şehirlilerin neler yapabildiğini görün işte. Bu size ders olsun. Buğdayınızı, patatesinizi saklamayın diye yaptılar bunu. O kadar cahilsiniz ki ormandan gelen haydutların bu işi yaptığını sanıyorsunuz. Siz şehirden gelenleri dinlemeye devam edin daha. Sizi aç bırakacaklar haberiniz yok. Eğer köyde iyilik, bolluk olsun istiyorsanız bizim sözümüze kulak verin. Biz size aklın

yolunu gösteriyoruz. Şehirliler kanınızı emmeye geldiğinde, ürün fazlamız yok deyin. Gerek olursa baltalarınızı alın elinize. Düzeni bozanlar başına gelecekleri bilsin’ diye konuşuyorlardı her yerde.

Köyün ihtiyarları toplanıp Kulakların söylediklerine hak verdiler. Bu tam da Harlam’ın istediği ortamdı. Şapkasını başına geçirdiği gibi şehrin yolunu tuttu. Hepsini anlattı orada. ‘Köyde neler olup bitiyor, siz de oturup seyrediyorsunuz. Bir an önce Hasat Komisyonu’nu gönderin oraya. Bir emriniz yeter, kardeşi kardeşe hemen vurdururum’ dedi. Bir daha da bizim oralarda hiç görünmedi.

Sonra her şey kendiliğinden gelişti. Olup bitenlerde kimsenin bir suçu yoktu. Şehirden Kızıl Ordu askerleri geldi. Bir mahkeme kurdular burada. İlk önce beni sorguya çektiler. Harlam onlara, her şeyin benim başımın altından çıktığını söylemişti. İhtiyar kadını öldüren de köyü ayaklanmaya teşvik edip ürün saklayan da benmişim. İş ordusuna giderken kaçan da bendim zaten. Sonunda tutuklamaya karar verdiler. Neyse, kafam çalıştı da başıma gelecekleri anladığımdan, kilitli tuttukları odanın döşemelerini söküp kaçtım. Taş çıkarılan hendeklerden birine saklandım. Üstümde köyü ateşe vermişler, görmedim. Zavallı anacığım kendini ırmağa atmış, duymadım. Gene her şey kendiliğinden olup bitmiş. Evlerden birini Kızıl Ordu askerlerine vermişler. Bolca da şarap bırakmışlar. Onlar da ölesiye içmiş. Gece vakti ateşe dikkat etmedikleri bir anda ev yanmaya başlamış, alevler komşu eve sıçramış. Köylülerin çoğu kaçıp kurtulmuş, şehirden gelenler yanıp kül olmuşlar. Onların yanmasında köylülerin bir suçu yok ama korkmuşlar işte, onun için de kaçmışlar. Gene başlarına bir iş gelir sanmışlar. Ben dışarı çıktığımda köy bomboştu artık. Herkes bir yerlere dağılmıştı.”

5

Doktorla Vasya 1922’nin baharında vardılar Moskova’ya. NEP yeni başlıyordu. Hava günlük güneşlikti. Güneş parlıyor, Kurtarıcı Isa Kilisesi’nin altın kubbelerinden yansıyan ışınlar dört köşe kesili döşeme taşları ve meydanlarda ışıldıyordu.

Bu yeni dönemde özel ticarete izin verilmişti. Katı kurallar çerçevesinde serbest ticaret yapılabiliyordu. Mevcut eşyaların elden satıldığı yeni tip pazarlar oluştu. Üretimin az oluşu spekülasyon ve birtakım

ihlallere neden oluyordu. Ticarete atılanlar kentin ihtiyacına yönelik yeni bir şey üretmeden, bir açığı kapatmaya uğraşmadan iş yapmaya başladılar. Amaçları piyasadan topladıkları malları, yüksek fiyatlarla satıp para kazanmaktı.

Evlerinde kendi ölçülerinde kütüphaneleri olanlar, bunları toplayıp değerlendirmek istediler. Kitap kooperatifi kurmalarına izin verilmesi talebiyle Şehir Komitesi'ne bir dilekçeyle başvurdular. Bir yandan da bu amaca uygun yer aramaya başladılar. Sonunda devrimin ilk aylarında ayakkabı deposu ya da çiçek serası olarak kullanılmış bir yer bulundu. Salonun geniş kemerlerinin altında, zamanında öylesine almış oldukları kitapları satmaya başladılar. Zor dönemlerde gizlice beyaz ekmek yapıp satan profesör karıları, artık bu işi açıkça yapıyor, eskiden bisiklet tamirhanesi olarak kullanılan bir yerde faaliyet gösteriyorlardı. Artık yönlerini değiştirmişler, devrimi benimsemişlerdi. "Evet" ya da "Tamam" diyecekleri yerlerde "Böyle bir durum var" diyorlardı.

Moskova'daki durumu az çok anladıklarında Yuri, Vasya'ya "Bir işle uğraşmak gerekiyor" dedi.

"Eğitim almayı düşünüyorum" dedi Vasya.

"O elde bir."

"Bir de hayalim var. Annemin portresini çizmek istiyorum."

"Çok iyi bir fikir. Ama bunun için resim yapmayı bilmek gerek. Daha önce hiç denedin mi?"

"Dayımın yanında çalışırken boş zamanlarda kimseye belli etmeden karakalemle bir şeyler çizerdim."

"Belki de resim yapmanın zamanı artık gelmiştir. Bir deneyelim bakalım."

Vasya'nın resim yapma konusunda pek de fazla yeteneği olmadığı anlaşıldı. Orta düzeyde becerisi vardı, uygulamalı sanatlar konusunda eğitilebilirdi. Yuri eski tanıdıklarının yardımıyla onu Stroganov Meslek Okulu'na yazdırdı. Oradan taşbaskı tekniği öğrenip, baskı ve ciltleme becerileri kazandığı ve sanatsal kitapları süsleme sanatıyla tanıştığı Poligrafi Fakültesi'ne geçti. Doktor ve Vasya güçlerini birleştirdiler. Doktor broşür tarzında, hemen her konuya değindiği küçük kitaplar yazıyor, Vasya bunları fakültedeki ödevleri yerine basıyordu. Az sayıda da olsa bastıkları kitapları tanıdıklarının yeni açtığı ikinci el kitap satış dükkânlarında satıyorlardı. Yazdıklarında, sağlıklı ve sağlıksız olma felsefesi, dönüşüm ve

evrim konusundaki düşünceleri, biyolojik temelde kişilik sorunu gibi farklı konulara değiniyordu. Tarihsel ve dini olaylar hakkındaki görüşlerini de sık sık yazıyordu. Dayısının da her zaman keyifle ele aldığı konulardı bunlar. Hayatının bir bölümünü geçirdiği Pugaçev'in yaşadığı yerlerinden notlar, şiirleri, öyküleri hepsi parça parça bu küçük kitaplarda yer alıyordu, Anlaşılır bir üslupla yazıyor, konuşma dilini kullanıyordu. Ama popülistlerin kendilerine koydukları hedeften uzak bir biçimde, yeteri kadar üstünde çalışılmamış, zaman zaman bağlamdan kopuk tartışmalı fikirler öne sürüyordu. Öte yandan görüşleri her zaman yeni ve orjinaldi. Kitapları hemen satılıyordu. Meraklıları değerini biliyorlardı.

Bu süreçte herkes her konuda uzmanlaşmıştı. Şiir sanatı ve edebiyat çevirileri konularında kuramsal araştırmalar yapılıyor, enstitüler kuruluyordu. Değişik adlar altında düşünce merkezleri ve sanat akademileri açılıyordu. Yuri Andreeviç, bu uydurma kurumların neredeyse yarısının bilim kurulunda görev yapıyordu.

Doktorla Vasya'nın dostluğu bir hayli uzun sürdü. Birlikte yaşadıkları dönemde pek çok ev değiştirdiler. Bir odadan diğerine, bir yıkık köşeden diğerine taşınıp durdular. Yuri Andreeviç, Moskova'ya geldikleri gibi Sivtsev Sokağı'ndaki eski evlerine gitmiş, Tonyaların Yuryatin'den döndüklerinde orada yaşamadıklarını öğrenmişti. Evde bıraktıkları düzenden eser yoktu. Kilitli bıraktıkları odalar açılmış, içlerindeki mobilyalar yitip gitmişti. Ailesine ve kendine ait kişisel eşyalardan hiçbir iz yoktu. Üstelik Yuri'nin sakıncalı olduğunu düşünerek ondan uzak durmaya çalışmışlardı.

Kapıcı Markel'de büyük değişiklikler olmuştu. Artık burada yaşamıyordu. Şehrin merkezi bir yerindeki Muçnıy Gorodok'taki binaların yöneticisi olmuştu. Sorumlusu olduğu apartmanlardan birinde bir daire verilmişti. Ama o, oradaki görevlinin eskiden kullandığı kapıcı dairesinde yaşamayı tercih etmişti. Bunun nedeni yemek fırını ve ocaklarıyla çok güzel bir Rus sobasının kapıcı dairesinde bulunması ve oranın su sisteminin sağlam olmasıydı. Kış boyu bütün binalardaki su ve kalorifer boruları soğuktan donup patlarken Markellerin evinde bu sıkıntılar yaşanmıyordu. Hem hep sıcaktı hem de suları kesilmiyordu.

Uzunca bir süre birlikte yaşamalarının ardından Yuri ile Vasya'nın aralarına bir soğukluk girdi. Vasya akıl almaz biçimde değişmişti. Artık çıplak ayak, saçı sakalı birbirine karışmış halde nehir kenarında dolaştığı

zamanlardan çok farklı düşünüyor ve konuşuyordu. Devrimci fikirleri benimsemeye başlamıştı. Yuri'nin pek de net olmayan, metaforlarla dolu konuşmalarını gerçeğin sesinden uzak buluyor, bunun doktorun zayıflığından kaynaklandığını düşünüyordu.

Doktor çeşitli devlet dairelerine gidip duruyordu. İki farklı amaç için uğraşıyordu. Bunlardan ilki ailesine siyasi saygınlığının geri verilmesi ve ülkeye dönmelerine olanak sağlanmasıydı. Diğeriyse, çocuklarını ve eşini getirmek üzere Paris'e gidebilmesi için yurtdışına çıkış izni alabilmekti. Vasya onun bu uğurdaki çabalarını yeterli bulmuyor, bu kadar umarsızca uğraşmasına şaşırıyordu. Yuri Andreeviç'in en ufacık bir engel karşısında hemen girişimlerinin olumsuz sonuçlanacağını ilan ediyor, neredeyse mutlulukla bir daha denemenin boşa olacağını söylüyordu.

Vasya artık daha fazla yargılar olmuştu doktoru. Yuri ise delikanlının haklı eleştirilerine alınmıyordu. Ama ilişkileri bozulmuştu. Sonunda dostluklarını sürdüremez oldular. Birlikte kiraladıkları odayı Vasya'ya bırakıp, Yuri, Markel'in yöneticiliğini yaptığı binalardan birinde bir odaya taşındı. Markel eskiden Sventitskilerin yaşadığı evden bir bölüm ayarlamıştı. Tek pencereli bir oda, eskiden hiç kullanılmamış bir banyo ve arka kapı tarafına bakan kırık dökük bir mutfaktan oluşuyordu yeni evi. Yuri Andreeviç, buraya taşındıktan sonra doktorluğu bıraktı. Ne eski dostlarını ve arkadaşlarını arıyor ne de kendine bakıyordu. Yoksulluk içindeydi.

6

Kış aylarının karanlık pazar sabahlarından biriydi. Çatılardaki bacalardan yükselmesi gereken duman, yasak olmasına rağmen kullanılmaya devam edilen sobaların pencerelerden dışarı çıkarılan saç borularından etrafa yayılıyordu. Şehir hayatı henüz rayına oturamamıştı. Vücutlarını çıbanlar basmış Muçnıy Gorodok sakinleri, üstleri başları pislik içinde soğuktan titreyerek evlerinin içinde dolaşıp duruyorlardı.

Pazar olması sebebiyle Markellerin hepsi evdeydi. Aile, bir zamanlar apartman sakinlerinden toplanan ekmek kuponlarının özenle kesilip düzenlendiği büyük masanın başındaydı. Güneş doğarken sayılıp, kategorilerine göre paketlenen bu kuponlar fırına götürülürdü. Ekmeklerle eve döndükten sonra hummalı bir çalışma başlar, ölçülüp biçilen, ince ince

tartılıp kesilen ekmekler kuponlarına göre ev sakinlerine dağıtılırdı. Artık bunlar hepsi geride kalmıştı. Şehir Komitesi temel tüketim malzemeleri konusunda farklı hesaplar tutuyordu.

Markeller iştahla önlerinde ne varsa ağızlarını şapırdata şapırdata silip süpürüyorlardı. Yan duvarına kilim asılı geniş Rus sobası odanın yarısını kaplıyordu neredeyse. Hemen girişteki duvarda musluğundan hep su akan lavabo vardı. Odanın karşılıklı iki duvarının önünde altlarına eşyalar doldurulmuş divanlar vardı. Masa sol taraftaydı. Burada tabak çanağın konduğu bir raf duvara asılmıştı.

Soba gürül gürül yanıyordu. İçersi oldukça sıcaktı. Sobanın kuzine olarak kullanılan kısmının başında duran Markel'in karısı elindeki uzun ocak sopasıyla tencereleri duruma göre bir arkaya, bir öne itiyordu. Terli yüzü yaptığı hamlelere göre ya alevlerin ışığıyla aydınlanıyor ya da tencerelerden çıkan buharla kaplanıyordu. Tencereleri geriye iten kadın, kuzinenin arka tarafından öne doğru çektiği böreği bir hamlede altüst edip yeniden ileriye doğru yerleştirdi.

Tam o sırada Yuri Andreeviç kapıcı dairesinin kapısında belirdi. Elinde iki boş kova vardı. "Afiyet olsun" diyerek selamladı içerdekileri.

"Buyur, buyur, sen de katıl bize, konuğumuz olursun" dedi Markel.

"Teşekkür ederim. Yedim ben."

"Senin 'yedim' dediğinin ne olduğunu biliyorum ben. Otur da sıcak bir şeyler geçsin boğazından. Nazlanmaya gerek yok. Baksana, güveçte patates, börek, ne istersen var."

"Gerçekten istemiyorum. Çok sağ olun. İkide bir de geldiğim için kusura bakma Markel. Bu sefer biraz fazla su alıp depolamak istiyorum. Sventitskilerin çinko küvetini iyice temizledim. Bugün onu bir doldurabilirsem bir daha uzunca bir süre rahatsız etmem sizi. Şimdi böyle gelip duracağım için kusura bakma. Senden başka su alabileceğim kimse yok.''

"Doldur yahu, suya acıyacak değilim. Şerbet değil ya alt tarafı su. Ne kadar istersen al. Beleşe veriyoruz." Masanın başındakiler gülmeye başladı.

Yuri Andreeviç üçüncü kez, beşinci altıncı kovayı doldurmaya geldiğinde Markel'in tavrı değişmişti. Konuşmasının tonu tamamen farklıydı. "Damatlar senin kim olduğunu soruyor. Anlatıyorum, inanmıyorlar bana. Hadi doldur, doldur. Yalnız dikkat et, yerleri ıslatma. Bak kapının önüne dökmüşsün bile. Onlar yerde buz tutunca gelip sen mi

temizleyeceksin? Alık alık bakma da kapıyı iyi kapa, dışardan soğuk geliyor. Ha, ne diyordum, damatlar senin kim olduğuna inanmıyorlar. Ne kadar çok para harcandı senin için! Okudun da okudun, sonunda ne oldu ha?”

Bir sonraki gelişinde ise Markel iyice homurdandı: “Son bir kez daha doldur kovanı. Ondan sonra kaybol ortadan. Her şeyin bir sınırı var kardeşim. Benim küçük kız Marina arka çıkıyor sana, yoksa çoktan senin asil soyunu sopunu unuturdum ben. Hadi, hadi kapa kapıyı. Marina’yı hatırlıyor musun? Şurda bak, masanın ucunda oturuyor, esmer olan. Sanki sana bir şey yapan varmış gibi ‘dokunmayın ona’ deyip duruyor. Merkez postanede çalışıyor, yabancı dil biliyor. Şansız bir adam olduğunu söylüyor, o kadar üzülüyor ki senin için kendini ateşe atmaya hazır. Başına gelenlerde benim ne suçum var. Bu hale düştüysen senin suçun. Evinizi korumanız gereken günlerde kalkıp Sibirya’ya gittiniz, evinizi kendiniz terk ettiniz. Suçlu sizsiniz. Biz, Beyazlara da, açlığa da direndik, pes etmedik, sağlam kalmayı bildik. Sen kabahati kendinde ara. Tonya’ya da kol kanat germedin, yabancı ülkelerde sefil oldu. Neyse, bana ne bunlardan? Ne yaparsan yap. Kusura bakma ama bu kadar suyu ne yapacaksın? Kapının önüne döküp, buz pateni sahası mı yapacaksın yoksa? Ah, çıktığın kümesi bildiğimden kızamıyorum da sana.”

Masadakiler tekrar gülüştüler. Bir tek Marina bu eğlenceye katılmıyor, aile fertlerine kızgın bakışlar atıyordu. Ardından sertçe bir şeyler söyledi. Yuri Andreeviç kızın sesini işitince şaşırdı. Henüz olanı biteni kavrayamamıştı.

“Evde temizlik işi çok Markel. Yerleri silmem gerekiyor, yıkanacak bir şeyler de var. Bu yüzden su gerekli.”

Masadakiler Yuri’nin bu dediklerine şaşırdı. “Ne tuhaf konuşuyorsunuz Yuri Andreeviç, izin verin de kızımı göndereyim size. Ne gerekiyorsa yapar, yerleri siler, çamaşırları yıkar. Onarılacak bir şeyler varsa elinden dikiş de gelir. Yavrum, bu beyden korkma sakın. Başkalarına benzemez o, çok naziktir. Ondan bir zarar gelmez sana” dedi Markel’in karısı.

“Neler söylüyorsunuz Agafya? Hiç gereği yok. Marina’nın benim için üstünü başını kirletmesine asla izin vermem. Böyle bir zahmete sokar mıyım onu hiç? Ben kendim hallederim.”

Bu arada lafa karışan Marina “Siz üstünüzü başınızı kirletince oluyor da ben kirletince mi olmuyor? Neden istemem diye inat ediyorsunuz Yuri Andreeviç? Ben kendiliğimden kalkıp gelsem beni kovacak mısınız yani?”

Marina’nın istese şarkıcı olabilecek kadar güzel bir sesi vardı. Gür ve uyumluydu. Normal konuşma sesinden biraz daha güçlü ama asla çok yüksek olmayan bir ses tonunda konuşuyordu.

Kendisiyle pek örtüşmeyen bir tınıydı bu. Sanki onun arkasındaki başka bir odadan geliyordu. Sesi, Marina’nın koruyucu meleği gibiydi. Kimse böyle sesi olan bir kadını üzmek istemezdi.

Marina’yla doktor arasındaki dostluk o pazar günkü su sorunuyla başladı. Marina artık sık sık Yuri’nin evine yardıma gidiyordu. Bir keresinde kapıcı dairesine geri dönmedi. Ondan sonra da hep Yuri’nin yanında kaldı. Artık onun üçüncü karısıydı. Yuri ilk karısından resmi olarak boşanmadığı için nikâh dairesinde bir işlem yapamıyorlardı. Çocukları oldu. Markel ve eşi, kızlarından söz ederken övgüyle “bizim doktorun karısı” diyorlardı. Ama Markel, resmi nikâh kıyılamadığı için de içten içe bu duruma kızıyordu.

O homurdandıkça karısı “Ne tuhaf düşüncelerin var” diyordu.

“Tonya yaşarken böyle bir şey nasıl olabilir? Adam iki eşli mi olacak yani?”

Markel de karısına “Amma aptalsın, Tonya’yı ne karıştırıyorsun? Artık onu yok say. Kanunlar onu korumaz artık” diye açıklamalar yapıyordu.

Yuri Andreeviç bazen şaka yapıyor ve birlikteliklerinin, yirmi bölüm ya da mektuptan oluşan roman misali, yirmi kova üzerine kurulu olduğunu söylüyordu. Marina doktorun son zamanlarda ortaya çıkan tuhaflıklarını, kaprislerini hoş görüyordu. Bıkıp usanmadan, kendini kapıp koyvermiş insanların dağınıklık ve pisliğine düşmüş Yuri’nin arkasını topluyordu. Sürekli homurdanmasına, sertliklerine ve öfkeli çıkışlarına sabır gösteriyordu. Her geçen gün özverisi biraz daha artıyordu. Yuri’nin hatası sonucunda beş parasız kaldıkları dönemde, o sıkıntılı süreçte, onu yalnız bırakmamak için kendi de çalışmayı bırakıp evde kalmıştı. Neyse ki işyerinde Marina’nın değerini bildiklerinden, uzun aradan sonra da olsa dönmek istediğinde görevini geri almıştı.

Bazen Yuri Andreeviç’in hayal dünyasına eşlik etmesi gerekiyordu. Birlikte kapı kapı dolaşıp iş aradıkları oluyordu. Bir keresinde, bir apartman

sakinleri için odun kesip dairelere dağıtmışlardı. Bazıları, özellikle NEP dönemi zenginleri ve yönetime yakın olan bilim ve sanat insanları ortamdan yararlanarak mal mülk sahibi olmuşlardı. Evin birine getirdikleri odunları içeri taşıyorlardı. Keçe çizmeleriyle halıları kirletmemeye özen göstererek, odunları onlardan istedikleri gibi çalışma odasına istifliyorlardı.

Ev sahibi okumaya dalmış, aşağılayıcı bir şekilde, oduncuları görmemişti bile. Yurilere işi öneren ve ödemeyi yapan hanımıydı. Adamın ne okuduğunu merak eden Yuri, “Bu domuz neye böyle dalmış olabilir?” diye düşündü. Kucağındaki odunlarla masaya doğru yanaşıp adamın omuzundan kitaba baktı. Masanın üstünde, Vasya’nın bastığı kendi kitapları duruyordu.

7

Marina’yla doktor, Spiridonovka Sokağı’na taşınmışlardı. Gordon’un kiraladığı oda da onlara yakın bir yerdeydi. Kızları, Kapka dedikleri Kapitolina yedi yaşında, Klaşka dedikleri Klavdiya ise daha altı aylıktı. 1929 yılı yazıydı. Günler çok sıcak geçiyordu. Bir iki sokak ötedeki tanıdıklarını ziyarete giderken kimse ceket giymiyor, şapka takmıyordu.

Gordon’un odasının planı çok tuhaftı. Eskiden orada, merdiveni içerden olan, iki katlı ünlü bir modaevi vardı. Dış cephesi olduğu gibi camdı ve sokağa bakıyordu. Atölye sahibinin soyadı altın harflerle vitrinin üstüne yazılmıştı. Alt ve üst kat, eğreti bir merdivenle birbirine bağlanmıştı. Bu iki kısım şimdi üçe bölünmüş, katlar arasındaki merdiven boşluğu bazı eklemelerle, camlı bir odaya dönüştürülmüştü. Odanın tavanı oldukça alçaktı. Penceresi altın yaldızlı harflerin kalıntılarıyla kaplıydı.

Jivago ve Marina çocuklarını da alarak Gordon’u ziyarete gelmişlerdi. Dudorov da oradaydı. Büyüklerden farklı olarak çocukların boyu pencerenin çerçevesine sığıyordu. Bir süre sonra Marina çocukları da alıp gitti. Üç erkek yalnız kaldılar. Kaç yıldır tanıştıklarını bile unutmuş eski dostların, okul yıllarındaki gibi tembelce, hiçbir şeye yetişmenin telaşı olmadan yaptıkları sohbetler gibi muhabbete koyuldular. Tıpkı o zamanlardaki gibi içlerinden yalnızca birinin kelime dağarcığı oldukça zengindi. Yalnızca biri etkileyici konuşuyor, fikirlerini doğru bağlamda ifade ediyordu. Bu kişi Yuri Andreeviç’ti. Arkadaşları bir şey anlatırlarken kendilerine gereken söylemleri bulmakta zorluk çekiyorlardı. Konuşma

yetenekleri çok zayıftı. Sözcük dağarcıkları zayıf kalıyor, odanın içinde durmadan sigara içerek, ellerini kollarını sallayarak bir şeyler demeye çalışıyor ama ağızlarından yalnızca “Evet kardeşim, bu hiç adil değil, evet tam bir namussuzluk”tan başka bir laf çıkmıyordu.

Bu gereksiz dramatik vurguların ateşli bir karakter göstergesinden çok, gelişmemişliğin işareti olabileceğini algılayamıyorlardı. Gordon ve Dudorov iyi eğitimli, profesör ailelerinin çocuklarıydı. Çok kitap okunan evlerde, dün ne kadar değerlilerse bugün de aynı derecede önemli olan fikir adamlarının, müzisyenleriıı arasında yetişmişlerdi. İnsanda müzik zevkinin az olmasının, hiç olmamasından daha kötü olduğunu bilmiyorlardı. Yuri’nin dediklerine sürekli itiraz etmelerinin, arkadaşlarına sadakatle bir ilgisi olmadığını, onu etki altına almak için değil de özgürce düşünüp tartışmanın özüne tam olarak hâkim olamadıklarından kaynaklandığının farkında değillerdi. Sonunda konuşma hiç de arzu edilmeyen bir noktaya vardı. Bir türlü toparlayıp istedikleri şekilde sonuçlandıramıyorlardı. Bir dayanağı olmayan ısrar ve söylevleriyle Yuri’yi kırdılar.

Yuri arkadaşlarının akıl yürütme yöntemini, pek çok konudaki iktidarsızlıklarını, ihtiraslarının nasıl tetiklendiğini gayet iyi anlamıştı. Yalnızca “Sevgili dostlar, sizler ve temsilcisi olduğunuz çevreniz, inandığınız, otorite saydığınız sanat insanları o kadar ümitsiz bir şekilde sıradansınız ki! Birlikte geçirdiğimiz eski günlerden başka canlı kalmış bir şey yok içinizde. Tek ortak noktamız eski tanışıklığımız” diyemiyordu onlara.

Dudorov kısa bir süre önce dönmüştü sürgünden. Elinden alınan hakları geri verildiğinden üniversitedeki kürsüsüne dönmüştü. Arkadaşlarına sürgünde neler hissettiğini anlatıyordu. Oldukça içten ve samimiydi. Cesurca saptamalar yapıyor, tespitlerinde herhangi bir dış baskı hissedilmiyordu. Anlattığına göre, kendisine yönelik suçlamalar, hapishanede ve çıkışı sırasında ona gösterilen ilgi ve özellikle de bire bir yapılan sorgulamalar sonucunda aklı daha iyi çalışmaya başlamıştı. Siyasi açıdan kendini geliştirmiş, gözleri açılmış ve gerçek anlamda yetişkin bir insan olmuştu. Öne sürdüğü tezler, özellikle basitliği yönünden Gordon’un gönlünden geçenlerle örtüşüyordu. Arkadaşı konuşurken sürekli başıyla onaylıyordu. Özellikle Dudorov’un çizdiği klişe tip, Gordon’u çok etkilemişti. Basmakalıp taklitçilikle yoğrulmuş duyguları insanlığın ortak değerleri olarak kabul etmişti.

Dudorov'un bu yüce erdemli konuşmaları aslında dönemin ruhunu yansıtıyordu. Yuri'yi en çok kızdıran riyakârlıklarındaki saydamlık ve netlikti. Ruhları esir olmuş insanlar, esaretlerini mükemmel biçimde idealize edebiliyorlardı. Ortaçağ'da cizvitlerin sıkça başvurduğu bir oyundu bu. Yuri, Sovyet entelektüellerinin, en büyük kazanımları olarak ifade ettikleri, bazen de dönemin manevi değerlerinin çatısı dedikleri siyasi mistisizme tahammül edemiyordu. Arkadaşlarıyla tartışmaya girmemek için bu konudaki düşüncelerini açıklamadı.

Aslında Dudorov'un anlattıkları içinde farklı bir konu dikkatini çekmişti. Dudorov'un koğuşunu paylaştığı Tihan papazı[84] Vonifati Orletsov ile ilgiliydi bu. Papazın altı yaşındaki kızı Kristina, babasının tutuklanması ve sonrasında gelişen olaylar sonucunda ciddi bir travma yaşamıştı. Kızın sık sık işittiği "din kölesi", "vatandaşlık haklarından mahrumiyet!" ve benzer sözcükler onurunu ciddi olarak yaralamıştı. Bu yaranın acısıyla babasının adını aklamak için tertemiz çocuk kalbiyle yemin etmişti. Çok erken verilmiş, gerçekleştirilebilmesi için çok uzun zaman gereken bir sözdü bu. Ama o zamandan başlayarak, çocuk aklıyla elinden geleni yapmış ve şimdi geldiği noktada, bütün gözlem ve birikimleri sonucunda mutlak doğrunun komünizmde olduğunu anlamıştı.

"Ben artık kalkıyorum" dedi Yuri. "Kusura bakma lütfen. Burası çok havasız, dışarısı da sıcak zaten. Biraz temiz havaya ihtiyacım var."

"Şu küçük pencereyi ardına kadar açtık ama çok da sigara içtik. Senin yanında sigara içmememiz gerektiğini hep unutuyoruz. Odanın planı o kadar tuhaf ki bana yapacak pek bir şey kalmıyor. Bana başka bir oda bulsanız, ne iyi olur."

"Bakarız ama şimdi gidiyorum artık. Epeyce sohbet ettik zaten. Benim için endişelendiğiniz için size minnettarım sevgili dostlarım. Kapris yaptığımı sanmayın. Kalbimden rahatsız olduğumu biliyorsunuz, damar sertliği benimkisi. Kalp kaslarının duvarları incelince, bir gün hiç umulmadık bir anda iflas edebilir. Daha kırkıma bile gelmedim. Oysa ne ayyaşlığım ne de eğlence düşkünlüğüm var."

"Cenaze marşını çok erken söylemeye başladın. Aptalca sözler bunlar. Daha önünde uzun yıllar var."

"Günümüzde kalp rahatsızlıkları çok arttı. Her türünün ölümcül olduğunu söylemek yanlış olur. İnsanların uzun yaşadıkları örnekler de var.

Bu günümüzün hastalığı. Manevi değerler yüzünden olduğunu sanıyorum. Çoğumuzun düzenli bir kan dolaşım sistemine ihtiyacı var. Gerçek duyguları olduğundan farklı göstermenin sağlığa etki etmemesi mümkün mü? Sevmediğin bir şey için kendini paralamanın, mutsuzluğuna neden olan durumlarda mutluymuş gibi yapmanın olumsuz etkileri bunlar. Sinir sistemimiz, uyduruk bir şey değil. Fiziksel bedende sinir gözelerinden oluşan bir sistem söz konusu. Ruhumuz da tıpkı ağzımızdaki dişler gibi, bedenimizin bir parçasıdır ve evrende ayrı bir yer tutar. Zihnini açıp seni olgunlaştırdığını söylediğin sürgün hikâyeni dinlemek yüreğime ağır geldi. Bir atın yarış alanında kendi kendini geçmesini anlatması gibi bir şey bu."

Bu noktada Gordon söze karıştı: "Ben Dudorov'un dediklerine katılıyorum. Sen insanlarla konuşmayı unutmuşsun son zamanlarda. Söylenenleri pek kafan almıyor."

"Böyle düşünmek en kolayı aslında. Neyse, lütfen izin verin de kalkayım artık. Nefes almakta güçlük çekiyorum. Tanrı aşkına, abartmıyorum, inanın bana."

"Dur biraz daha. Bu kaçma numaralarına bir son ver. Bize bütün içtenliğinle cevap vermeden bırakmayacağız seni. Söyle bakalım, artık kendine çeki düzen vermenin, hayatını bir yoluna koymanın zamanı geldiğine inanıyor musun? Tonya ve Marina'yla olan ilişkilerini artık bir düzenlemen gerekmiyor mu? Unutma ki senin zihninde uçuşan hayali figürlerden farklı olarak onlar kanlı canlı insanlar. İkisinin de acı çekme duygusu var. Ayrıca, senin gibi bir insanın böylesine bir şeye fayda sağlamadan yaşaması da utanç verici. Artık uykudan uyanmanın, tembellikten kurtulmanın zamanı geldi. Artık kibri bir tarafa bırakıp hayata sarılmalısın, evet, evet, hiçbir anlamı olmayan kibrinden kurtulup doktorluğa geri döneceğin bir işe girmelisin."

"Tamam, madem öyle istediğiniz gibi cevap vereyim. Bu dedikleriniz üzerinde ben de son zamanlarda sık sık düşünüyorum. Bu yüzden yüzümü kızartmadan size bazı sözler verebilirim. Her şeyi yoluna koyacağımı sanıyorum. Hem de çok kısa bir süre içinde. Göreceksiniz. Evet, Tanrı sizi inandırsın her şey daha iyi olacak. İnanılmaz bir derecede yaşama isteği ile doluyum. Yaşamak ise her zaman daha ileri gitmek, daha yukarılara çıkmak demek.

Gordon, Marina'yı savunman beni çok sevindirdi. Eskiden de Tonya'ya arka çıkardın. Benim onlarla aramda bir sorun yok, doğrusu

kimseyle bir çatışmam söz konusu olmaz, olamaz. Sen, en başta benim ona sen diye hitap etmeme karşılık Marina'nın bana siz dediğini, baba adımla birlikte adımı da söyleyerek beni yüceltti̇ğini ima etmiştin. Bu uyarın beni üzmemişti. Doğal olmayan bu saçma durumun artık ortadan kalktığını söyleyebilirim. Aramızda tam bir eşitlik sağlandı.

Size vereceğim iyi bir haberim daha var. Tekrar Paris'ten mektup almaya başladım. Çocuklar büyümüş ve Fransız akranlarının yanında kendilerini yabancı hissetmiyorlarmış. Saşa ilkokulu bitirmek üzereymiş, Maşa da yakında okula başlayacakmış. Kızımı hiç görmedim. Onlar Fransız vatandaşlığına geçiyor olsalar da, nedense buraya döneceklerine dair güçlü bir his var içimde. Bir biçimde bunun olabileceğine inanıyorum. Mektuptaki bazı ifadelerden Tonya'nın ve kayınpederimin, Marina'yla kızları bildiklerini hissettim. Mektuplarımda ben bu konudan söz etmemiştim. Başka birilerinden öğrendiler herhalde. Kayınpederim Aleksandr Aleksandroviç bundan kendisi rahatsız olduğu gibi, kızı adına da üzülmüştür, elbette. Böyle olunca, beş yıldır neden yazmadıklarını da anlamış oldum. Moskova'ya döndüğüm ilk dönemde mektuplaşıyorduk. Sonra birden bana cevap vermeyi kesmişlerdi. Bağlantımız kopmuştu. Çok kısa bir süre önce tekrar mektup aldım onlardan. Hepsinden hem de, çocuklar bile yazmış. Sıcacık, içten ifadelerle dolu. Bir yumuşama olmuş bana karşı. Belki de Tonya'nın hayatında bazı değişiklikler olmuştur, umarım yeni bir ilişkisi vardır. Tam olarak bilemiyorum elbette. Ben de yazıyorum onlara. İşte böyle arkadaşlar. Ama inanın daha fazla oturamayacağım burada. Biraz daha kalırsam kalp krizi geçireceğim. Hadi bakalım, hoşça kalın."

Ertesi sabah Gordon'a perişan bir halde Marina geldi. Çocukları evde bırakacağı kimse olmadığı için bir battaniyeye sardığı küçüğü, bir eliyle göğsüne bastırmış, büyüğü Kapka'yı da diğer eliyle tutmuş yanında sürüklüyordu.

"Yuri sizde mi?" diye sordu. Sesi tanınmayacak bir haldeydi.

"Hayır, yoksa gece eve gelmedi mi?"

''Hayır."

"O zaman Dudorov'da kalmıştır."

''Ona da gittim. Dudorov üniversitedeymiş. Komşuları Yuri'yi tanıyor, hiç gelmediğini söylediler."

''Nerede o zaman?"

Marina kucağındaki bebeği divana bıraktı. Sinir krizi geçiriyordu.

8

Dudorov ile Gordon iki gün boyunca Marina'nın yanından ayrılmadılar. Kadını yalnız bırakmaya korktuklarından nöbetleşe yanında kalıyorlardı. Yanında olmadıkları zamanlarda Yuri'yi arıyorlardı. Gidebileceğini tahmin ettikleri bütün yerlere bakıyor, daha önce yaşadığı bütün sokakları arşınlıyor, eski işyerlerine uğruyorlardı. Adresini bildikleri eski dostlarına, ufacık bir bağı bile olsa, bulabildikleri bütün tanıdıklarına soruyorlardı. Bu arama çabalarının tümü sonuçsuz kaldı.

Herhangi bir suçu, hakkında açılmış bir dava olmasa da günün çizgisine uymayan tavırları nedeniyle polise başvurmaktan kaçındılar. Polisin dikkatini arkadaşlarının üstüne çekmek istemediler. Ortadan kayboluşunun üçüncü gününde, farklı saatlerde Marina, Gordon ve Dudorov, Yuri'den birer mektup aldılar. Hepsine onları korkutup üzdüğü için çok üzgün olduğunu yazmıştı. Neden olduğu sıkıntılar için kendini affetmelerini rica ediyordu. Merak etmelerine gerek yoktu. Herhangi bir sonuç elde edemeyecekleri için aramaya son vermelerini istiyordu. Hayatını bir an önce yeniden düzenleyebilmek için bir müddet yalnız kalmaya ihtiyacı olduğunu yazıyordu. Yapması gerekenlere yoğunlaşması için böyle bir şeye ihtiyacı vardı. Yeni çizdiği yolda bir nebze olsun adımlarını güvenli atacak hale geldiğinde ve bir daha eski haline dönmeyeceğine kesin olarak inandığında saklandığı yerden çıkıp Marina ve çocukların yanına dönecekti.

Gordon'a yazdığı mektupta diğerlerinden farklı bir paragraf vardı. Arkadaşına Marina için bir miktar para gönderiyordu. Marina'nın işine tekrar dönebilmesi için bu parayla çocuklara bir bakıcı tutmalarını rica ediyordu. Yazdığına göre, miktar çok olduğu için soyguna filan uğrayabilir endişesiyle parayı özellikle Marina'ya göndermemişti.

Yuri'nin sözünü ettiği para kısa bir süre sonra geldi. Gönderdiği miktar yalnızca doktorun ölçülerinde fazla değildi, arkadaşlarının olanaklarının da üstündeydi. Çocuklara bakıcı tutuldu. Marina postanedeki işine geri döndü. Bir türlü sakinleşemiyordu ama Yuri'nin geçmişteki tuhaflıklarına alışkın olduğundan bu durumun da önünde sonunda geçeceğini umut ediyordu.

Yuri'nin mektubunda yazdığı ricalara kulak asmayan arkadaşları ve hayatını paylaştığı kadın Marina, onu aramayı sürdürdüler. Attıkları her adımda, Yuri'nin söylediğinde haklı olduğunu ve onu bulamayacaklarını daha iyi anlıyorlardı.

Ne yaptılarsa onu bulamadılar.

9

Oysa Yuri, onların birkaç adım uzağında, burunlarının dibinde yaşıyordu. Kaldığı yer araştırma yaptıkları bölgenin tam ortasındaydı.

Ortadan kaybolduğu gün, hava kararırken Gordon'dan çıkmış evine gitmek üzere Bronnaya Sokağı'na doğru yürümeye başlamıştı. Daha ancak yüz adım atmıştı ki üvey kardeşi Yevgraf Jivago'yla karşılaştı. Aşağı yukarı üç yıldır görmemişti onu. Nerelerde olduğunu, ne yaptığını hiç bilmiyordu. Tesadüfen Moskova'da bulunduğunu ve çok kısa bir süre önce geldiğini öğrendi. Her zamanki gibi, bir anda mantar gibi yerden bitmişti. Gene Yuri'nin sorularına kaçamak cevaplar veriyor, şakaya vurup gülümseyerek geçiştiriyordu. Buna karşılık, daha ancak iki üç ev geçecek kadar birlikte yürümüş olmalarına rağmen, Yuri'ye sorduğu birkaç soruyla "şıp" diye abisinin endişelerini anlamış, kalabalık insan gruplarının içinden geçip dar sokağın köşesine vardıklarındaysa içinde bulunduğu durumdan çıkmasına yardım edecek planı yapmıştı bile. Çevresindekilerden uzak, bir müddet yalnız kalmasının iyi olacağı fikri Yevgraf'ındı.

Yuri'ye, hâlâ eski adını taşıyan Kamergerskiy Sokağı'nın Hudojestvennıy Tiyatrosu'na[85] açılan köşesinde bir oda tuttu. Ona para verdi. Bilimsel yönden onu besleyecek nitelikte bir yerde doktorluk yapabilmesi için sağa sola başvurmaya başladı. Her yönden ağabeyini himayesi altına almıştı. Son olarak da, ailesinin Paris'te olmasıyla ilgili sorunu öyle ya da böyle çözeceğine dair söz verdi. Yuri Andreeviç'in onların yanına gitmesini sağlayacak ya da onlar Moskava'ya geri dönecekti. Yuri'nin hayatını düzene sokmak için elinden geleni esirgemeyecekti. Kardeşinin desteği Yuri için umut kaynağı oldu. Ne var ki Yevgraf'ın yaptıkları ve yapacakları için bu gücü nereden bulduğu gene bir sırdı. Bu sefer, Yuri Andereeviç onun bu gizemini çözmeyi denemedi bile.

10

Yuri’ye kiralanan oda binanın güney cephesindeydi. İki penceresi karşıdaki tiyatronun çatısının üstünden, Mostovaya Sokağı’nı gölgede bırakıp Ohotnıy Meydanı’nda batan güneşi görüyordu. Bu oda Yuri için, çalışma odası olmasının ötesinde bir anlam taşıyordu. Ciddi anlamda çalışmaya yoğunlaştığı dönemde yaşadığı bu oda, onun için aklındaki düşünce ve planların masaya yığılı kâğıtlara sığmadığı, yarattığı tiplemelerin, pek çok tabloya başlamış bir ressamın darmadağınık işliğinde duvara ters dönük konmuş tabloları gibi, odanın dört bir köşesinde asılı kaldığı bir yerdi. Yalnızca bir oda değil, ruhu için bir ziyafet salonu, çılgın fikirlerini üst üste yığdığı bir arşiv ve kalemini yönlendiren ilham deposuydu.

Yevgraf’ın hastane yöneticileriyle yaptığı görüşmelerin uzaması Yuri’nin işine geliyordu. Hastanede işe başlayacağı tarih henüz belli olmamıştı. Bu bekleme sürecini yazarak değerlendiriyordu.

Hazır boş zamanı varken, eski yazdıklarını düzene koymaya başlamıştı. Nereden ve nasıl olduğunu bilmiyordu ama bunları Yevgraf getirmişti ona. Bir kısmı Yuri’nin kendi el yazmaları olan orijinal metinlerdi, bir kısmı başka biri tarafından temize çekilmişti. Bu karmakarışık kâğıtları düzeltmeye uğraşmaktansa, içinden geldiği gibi yazma arzusuyla doluydu içi. Sonunda gerçekten de bütün eski, yarım çalışmalarını bir tarafa bırakıp taze güçle yeni çalışmalar kaleme almaya başladı.

Varıkino’daki ilk dönem çalışmalarına benzer biçimde fazla karalama yapmadan deneme taslakları yazıyor, aklına gelen dizeleri şiirin başı mı, sonu mu belli olmadan not ediyordu. Bazen aklına o kadar çok şey geliyordu ki başladığı sözcüğü tamamlamadan bir diğerine geçiyordu. Ne kadar kısaltmalarla yazmaya çalışsa da düşüncelerinin yoğunluğuyla yazma hızı uyum sağlayamıyordu. Yazma telaşı sarmıştı benliğini. Bazen beyni yorulup yazmaya zorlandığında, hayal gücünü canlandırmak için sayfa kenarlarına resimler çizmeye başlıyordu. Daha çok orman manzaraları oluyordu bunlar. Bir de “Moro ve Vetçinkin. Tarım Aletleri” yazılı reklam panosunun asılı olduğu şehir kavşaklarını karalıyordu. Makale ve şiirlerinin konusu hep aynı eksende dönüyordu.

Sürekli aynı şehri anlatıyordu.

Daha sonraları bulunan kâğıtları arasında şöyle bir not vardı:

“1922 yılında Moskova’ya döndüğümde, şehri bomboş ve harap olmuş buldum. Devrimin ilk yıllarında yaşadıklarının sonucunda bu hale düşmüş ve bir daha da kendine gelememişti. Nüfus bir hayli azalmış. Yeni binalar inşa edilmiyor, eskilerin tamiri yapılmıyor. Ama bu haliyle bile büyük ve modern bir şehir kimliğini yitirmiş değil. Modern sanatın yegâne ilham kaynağı da böyle çağdaş şehirler değil mi zaten? Blok, Verhaeren, Whitman gibi sembolistlerin nesneleri düzensiz, rastgele bir araya getirmeleri ve kavramlarındaki uyuşmazlıklar yalnızca basit bir heves sonucu ortaya çıkan bir eğilim değil, elbette. Bu, duyguları ifade etmek için, hayattan beslenen ve doğal dürtüler sonucunda beliren yeni bir yöntem. On dokuzuncu yüzyılın sonunda kentin telaşlı sokaklarındaki at arabaları, sürücüler kendi devinimleri içinde kalabalık insan gruplarının içinden akıp giderken, onlar da kendi tiplemelerini dizeleri arasında koşturuyorlardı.

O curcunada kırsal hayatın dinginliğini betimlemeleri söz konusu olamazdı. O koşullarda, edebiyattaki kır hayatının, köy yaşamından beslenmesi mümkün değildi. Bu şehir kütüphanelerinin bilimsel araştırma kitapları raflarından beslenen naif bir sahtecilikten ibaretti yalnızca. O günün ruhunu yansıtan, canlı dil, kentin diliydi.

Şehrin işlek bir semtinde oturuyorum. İnsanı kör eden yaz güneşiyle aydınlanan Moskova, bir yandan asfaltları ısıtıp binaların üst katlarındaki camları ışıtıyor, diğer yandan da çiçek kokularıyla dolu bulut ve bulvarları soluyarak beni kuşatıyor. Tek kelimeyle başımı döndürüyor. Onu yücelterek başkalarının başını döndürmem için yapıyor bunu. Bu amaçla yetiştirdi beni, bunu yapayım diye verdi bana sanat gücünü.

Gece gündüz, hiç ara vermeden dışardan gürültüsü gelen sokak; ışıkları yanan tiyatro perdesinin ardında karanlık ve gizem dolu başlamayı bekleyen bir uvertür gibi çağdaş ruhla sımsıkı bağlı.

Sürekli hareket halinde olan, hiç durmadan kaynayan bu kent, hepimizin yaşamının ayrılmaz bir parçası olarak kapı ve pencerelerin ardında gümbürdüyor. İşte bu kenti, bu özellikleriyle yazmak istiyorum.”

Arkasında bıraktığı şiir defterlerinde, Jivago'nun bu içerikte çalışmalarına rastlanmadı.

"Hamlet" adlı şiiri bu kategoriye ait olabilir mi acaba?

12

Ağustos sonunda bir sabah Yuri Andreeviç, Gazetnıy Sokağı'nın köşesinden tramvaya bindi. Bu tramvay, Nikitskiy Sokağı'ndan geçip Yuri'nin yeni işe başladığı Botkinskaya Hastanesi'ne gidiyordu. O gün hastanedeki ilk günüydü. Ne var ki şansı pek yaver gitmedi. Tramvay arıza lıydı, ikide birde duruyordu. Ya raylara takılan arabalar oluyor ya da vagonun ya da üstündeki yalıtım kısmı kısadevre yapıyordu.

Her durduklarında eline aletlerini alan vatman iniyor, tramvayın etrafında bir tur atıp, aracın sağını solunu kontrol ederek bir şeyler düzeltmeye çalışıyordu.

Tramvayın kötü talihi bütün hattın aksamasına neden olmuştu. Dizi dizi tramvaylar hatta beklemek zorunda kalmıştı. Sürekli yenileri ekleniyordu. Kuyruğun sonu Manej Meydanı'na kadar uzamış, hatta onu da aşmıştı. Arka tramvaylardaki yolcular kendi araçlarından inip daha çabuk gideceği umuduyla, tıkanıklığın asıl nedeni olan, ön taraftakine biniyorlardı. Yuri'nin olduğu tramvayda insanlar artık üst üsteydiler. Aracın içinde nefes almaya olanak yoktu. Kaldırımları dolduran insanların üstünden koyu leylak rengi bir bulut yükseldi. Fırtına yaklaşıyordu.

Yuri Andreeviç, tramvayın sol tarafında, cam önündeki tek kişilik yere oturmuştu. Nikitskiy Sokağı'nın sol kaldırımındaki konservatuvar görüş alanındaydı. Aklındaki başkaları olsa da ister istemez bakışları yoldan geçenlere takılıyor, yürüyenleri, arabalarda geçenleri izliyordu.

Kır saçlı, yaşlı bir kadın dikkatini çekti. Açık ren k hasır şapkası, yapma papatya ve menekşelerle süslüydü. Üstünde eski moda, leylak rengi, dar bir elbise vardı. Oflayıp puflayarak elindeki yelpazeyi sallıyordu. İçindeki korse yüzünden daha çok terliyor, işlemeli mendiliyle ıslanan kaşlarını ve yüzünü siliyordu. Yaşlı kadın, tramvayın gittiği yönde yürüyordu. Yuri Andreeviç birkaç kez kadını gözden kaçırmış, onarılan tramvay harekete geçince tekrar görmüştü. Bazen kadın arkada kalıyor, ama

biraz ilerde tramvay tekrar durunca, kısa bir süre sonra yine Yuri'nin görüş alanına giriyordu.

Yuri, okul sıralarında çözülen problemleri anımsadı. Değişik zamanlarda yola çıkıp farklı hızlarla giden trenlerin belirli bir yolu ne kadar sürede katedecekleri ve gidecekleri yere ne zaman varacaklarının hesaplandığı problemler düştü aklına. Çözmek için öğretilen genel kuralı anımsamaya çalışırken daha karmaşık düşüncelere daldı.

Birlikte gelişen canlıların, farklı hızlarla birbirlerinin peşi sıra hareket etmeleri durumunda, hangisinin kaderinin diğerininkinden daha iyi olacağı ve sonunda kimin kime üzüleceğinin hesabını yapmak için bir yol var mıdır acaba diye düşündü. Yaşam kulvarına uygulanabilecek bir formül ararken iyice kafası karışınca bunları düşünmekten vazgeçti.

O sırada şimşek çaktı, ardından kuvvetli bir gök gürültüsü duyuldu. Çileli tramvay bu sefer Kudrinski Sokağı'nın Hayvanat Bahçesi'ne inen köşesinde durdu. Leylak rengi elbiseli yaşlı kadın bir kez daha göründü ve tramvayı geçip yavaş yavaş görüş alanından çıkmaya başladı. Yağmurun ilk iri damlaları kaldırıma düşüyorlar, sokağı ve yaşlı kadını ıslatıyorlardı. Şiddetli rüzgâr tozu toprağı birbirine kattı. Rüzgâr, ağaç dallarını sallıyor, yaprakları karışıyordu. Kadının şapkasını başından almaya çalışıyor, eteklerini havalandırıyordu. Sonra birden sakinledi.

Doktor kendini kötü hissetmeye başlamıştı. Eli ayağı kesilmişti sanki. Oturduğu yerden kalkıp tramvayın camını açmaya çalıştı. Ne kadar çabaladıysa da başarılı olamadı. Yolculardan bazıları "Pencereler vidalı, açılmaz!" diye seslendi. Yaklaştığını hissettiği nöbetin endişesiyle onları işitmedi bile. Denemeye devam etti. Bir ileri, bir geri darbelerle pencereyi hareket ettirmeye çalışıyordu. Kendine doğru çektiği bir sırada içinde bir şeyin koptuğunu sandı. Korkunç bir acıyla olduğu yerde kaldı. Kendine çok kötü bir şey yaptığını, her şeyi mahvettiğini düşündü. O sırada tramvay hareket etmişti. Çok az bir yol aldıktan sonra yeniden durdu.

İnsanüstü bir gayretle kalabalığı yararak tramvayın arkasındaki sahanlığa varabildi. Önüne çıkan bazı yolcular öfkeyle ilerlemesine engel olmaya çalışmıştı. Temiz hava alınca biraz kendine gelir gibi oldu, belki de henüz her şey bitmiş değildi. Şimdi kendini daha iyi hissediyordu.

Bu sefer oradaki kalabalığın arasından geçip arka sahanlıktan kapıya doğru ilerlemeye başladı. Yolcular onu azarlıyordu. Onların hareketlerine aldırmadan sonunda tramvaydan inmeyi başardı. Bir adım, bir adım daha

attı. Üçüncüyü başaramadan taşların üzerine yığıldı ve bir daha ayağa kalkamadı.

Her kafadan bir ses çıkıyordu. Kimileri akıl veriyor, kimileri tartışıyordu. Bu arada tramvaydan inenler de olmuştu. Herkes Yuri'nin başına toplanmıştı. Kısa bir süre içinde artık nefes almadığını ve kalbinin çarpmadığını tespit ettiler. Kaldırımda yürüyenler de yola inmiş, Yuri'nin başındaki gruba katılmıştı. Ölüm nedeninin tramvay olmaması kimini rahatlatıyor, kimindeyse hayal kırıklığına neden oluyordu. Kalabalık iyice artmıştı. O sırada leylak rengi elbiseli kadın, Yuri'nin başındaki insanlara yanaştı, ölüye doğru bakıp kısa bir süre konuşulanları dinledi ve yoluna devam etti. Kadın Rus değildi ama konuşulanları anlamıştı. Bazıları cesedin tramvayla ilerdeki hastaneye götürülmesini öneriyor, diğerleri ise polis çağırmak gerektiğini söylüyorlardı. Yaşlı kadın verecekleri kararı beklemeden yanlarından ayrılıp yürümeyi sürdürdü.

Leylak rengi elbiseli yaşlı kadın, Melyuzeyevo'dan gelen İsviçreli Matmazel Fleury idi. On iki yıldır Moskova'daki ilgili dairelerin kapısını aşındırıyor, dilekçe üstüne dilekçe yazarak vatanına dönüş hakkı almaya çalışıyordu. Kısa bir süre önce izin çıkmıştı. Moskova'ya, ülkeden çıkış vizesi almak için gelmişti. O gün de, bir kurdeleyle bağladığı koca evrak paketi elinde, gerekli işlemleri yapmak üzere Fransız Büyükelçiliği'ne gidiyordu. Onuncu kez tramvayın önüne geçmiş, olan bitenin farkında olmasa da Jivago'ya yetişmiş ve tek acıyan o olmuştu.

13

Koridordan bakıldığında odanın masa duran köşesi görülüyordu. Masa yanlamasına konmuştu. Üstündeki tabutun, müteveffanın ayak tarafı olan dar kısmı kapıya dönüktü. Bu Yuri Andreeviç'in yazılarını yazdığı masaydı. Odada başka bir masa yoktu. Tabutu koymak için kâğıtlarını ve yazılarını toplayıp çekmecelere kaldırmışlardı. Tabutun başucundaki yastıklar o kadar yüksekti ki Yuri'nin cansız bedeni, bir yüksekliğin üstünde yatıyormuş gibi görünüyordu. Tabutun her yanı çiçeklerle kaplıydı. O mevsimde bulunması güç olan beyaz leylak, siklamen ve kül çiçeği vazo ve saksılarıyla doluydu her yer. Çiçekler, camdan gelen aydınlığa set oluşturuyordu. Çiçeklerin arasından süzülen ışık, ölünün bal rengi yüzünde ve ellerinde gölgeler oluşturuyor, tabutun iç döşemesiyle tahtasında çeşitli desenler çiziyordu.

Hareketlerini sanki o anda durdurmuş gölgelerin oluşturduğu nakışlardan güzel bir demet duruyor gibiydi masada.

O sıralarda cenazelerin yakılması çok yaygındı. Çocukların eğitimlerini sürdürmelerine destek olacak yetim maaşı almalarını ve Marina'nın çalıştığı yerdeki konumunu riske atmamak için kilisede tören yapılmasından vazgeçilmişti. Yalnızca yakma işlemi yapılacaktı. Bunun için gerekli yerlere başvurulmuş, ilgili kişiler bekleniyordu.

Sanki eski kiracının ardından yeni taşınacak bekleniyormuş gibi oda boştu. Ölüyle vedalaşmaya gelenlerin parmak uçlarındaki ağır başlı adım sesleri, bazen de özensizce ayaklarını sürüyenlerin hışırtısı içerdeki sessizliği bozuyordu. Çok fazla gelen yoktu ama gene de umulandan daha fazlaydı. Adı pek duyulmamış bu adamın ölüm haberi kendisini tanıyanlar arasında hızla yayılmıştı. Hayatının çeşitli dönemlerinde, herhangi bir nedenle karşılaştığı ve sonra izlerini kaybettiği pek çok insan şimdi yanına geliyordu. Gelenlerin arasında, bilimsel görüşlerini bilen, yazdıklarını takip eden ve hiç tanımadığı insan sayısı, dostlarına göre daha fazlaydı. Onlar hiç görmedikleri bu adamı bir kez olsun görmek, hiç değilse bakışlarıyla veda edebilmek için gelmişlerdi.

Her türlü seremoniden uzak kendiliğinden oluşan bu sessiz saygı duruşunun tek eksiğini çiçekler tamamlıyor, okunamayan ilahileri sanki onlar söylüyordu. Renkli yapraklardan, güzel kokulardan oluşan sadece bir koro değildi. Bu halleriyle yanmayı biraz olsun ertelemek, etrafa yaydıkları hoş kokunun gücüyle bir şeyler yapmak istiyor gibiydiler. Bitkiler âlemi yanı başındaki ölüm hükümdarlığını çok iyi tanıyordu. Bizim çözmek için çabalayıp durduğumuz hayat bulmacası ve dönüşüm gizemini, mezarlık ağaçlarıyla küçük tepeliklerin arasındaki yeşil topraklarda baş veren çiçekler belki de çoktan çözüp öğrenmişlerdi.

İsa'nın mezarından dönen Mecdelli Meryem, mezardan kalkan İsa'yı ilk anda bahçıvan sanmış ve "Efendim, eğer onu sen götürdüysen, nereye koyduğunu söyle de onu geri alayım" demişti.

14

Ölüyü son yaşadığı yer olan Kamergerskiy Sokağı'ndaki evine getirdiklerinde, çoktan ölüm haberini alıp sarsılmış arkadaşları, kapısı ardına kadar açık bırakılmış binadan içeri girmişti. Onlarla birlikte gelen

Marina bu kötü haber karşısında adeta aklını kaçırmıştı. Uzunca bir süre kendine gelememişti. Arkadaşları içerde ortalığı toparlarken, kendini yerden yere atıp başını, sipariş ettikleri tabut gelene kadar cesedi taşıdıkları ahşap muhafazanın kenarlarına ve sırtına vuruyordu. Gözyaşlarına boğulmuştu. Sürekli bir şeyler mırıldanıyor, iç çekiyordu. Bütün bunlar iradesi dışında gerçekleşiyordu. Halktan kişilerin yaptığı gibi bir ağıt tutturmuştu, ne etraftakilerden çekiniyor ne de onları fark ediyordu. Sonra cesede sarıldı, fazla eşyalar dışarı çıkarılıp oda hazır hale gelince, merhumu yıkamak ve törene hazır hale getirmek için içeri taşımak istediklerinde Marina'nın kollarından zor kurtarmışlardı.

Bütün bunlar bir gün önce yaşanmıştı.

Ertesi gün Marina biraz daha sakinleşmişti. En azından aptalca hareketler yapmıyordu. Ama bir gün önceki gibi çevresiyle bağlantısı kopuktu. Hiçbir şey konuşmuyor, söylenenleri algılamıyordu.

Marina bir gün önce geldiği odadan bir daha çıkmamış, geceyi de ölünün başında geçirmişti. Emzirmesi için küçük kızını buraya getirmişlerdi. Büyük kızı da yanına alan bakıcının, Kamergerskiy'e birkaç sefer yapması gerekmişti. En az onun kadar üzgün olan Gordon'la Dudorov, Marina'nın yanından ayrılmıyordu. Babası Markel de acı çeken kızının yanındaydı. Sessizce hıçkırıyor, gürültüyle sümkürüyordu. Annesi ve kız kardeşleri de gelmişti.

Kalabalığın içinde biri kadın, biri erkek iki kişi dikkat çekiyordu. Ölüyle olan yakınlıklarının odadakilerden daha fazla olduğu söylenemezdi. Marina'yla kızlarının düştüğü zor durumla ilgilenmiyor, ölünün dostlarının acılarını paylaşacak bir şey yapmıyorlardı. Bu iki kişinin ölümle ilgili bir iddiaları da yoktu. Onlarla merhumun arasındaki bağ farklıydı, onun üzerinde özel bazı hakları olduğu hissediliyordu. Ama kimse onlara bir şey sormuyor, kim olduklarını anlamaya çalışmıyordu. Görünüşe göre, en başından beri cenazenin hazırlanması ve kaldırılmasıyla ilgili hazırlıkları bu iki kişi üstlenmişti. Gerekli işlemleri büyük bir sakinlik içinde yapıyor ve belli ki bundan da huzur duyuyorlardı. Yüce gönüllülükleri oradaki herkes tarafından fark ediliyor, garip bir etki bırakıyordu. Cenazeyle olduğu kadar ölümle de ilgili oluşları, müteveffanın kalbinin durmasında dolaylı da olsa bir suçları varmış gibi değil de, daha çok başlarına geldikten sonra ölümü kabullenmiş olmalarından gibiydi. Orada bulunanların bir kısmı bu iki kişiyi tanıyor, bir kısmı kim olduklarına dair akıl yürütüyordu. Ama asıl

büyük bir çoğunluğun bu adamla kadının kimlikleriyle ilgili en ufak bir fikri bile yoktu.

Keskin bakışlı, meraka neden olan, Kırgızlar gibi çekik gözlü adamla doğal güzelliği göz alan kadın, tabutun olduğu odaya girdiğinde, Marina da dahil herkes kıpırdanmaya başlıyor, sanki aralarında anlaşmışlar gibi koridora çıkıp odayı boşaltıyorlardı. Kimi duvar kenarına dizili sandalyelerle taburelere oturuyor, dar alanda sıkılanlar merdiven boşluğuna çıkıyordu. Kadınla adam ise aralık kapının ardında, bilginler gibi sessizce ve hiç telaşa kapılmadan sanki defin işlemleriyle ilgili çok önemli işler halledeceklermiş gibi, yalnız kalıyorlardı. Gene aynı sahne tekrarlanmıştı. İkisi odada baş başa bırakılmıştı. Duvarın önündeki taburelere oturup cenazeden konuşmaya başladılar.

“Neler yaptınız Yevgraf?”

“Yakma işlemi bu akşam olacak. Yarım saat sonra Tıp Çalışanları Sendikası’ndan cenazeyi almak için gelirler herhalde. Önce Sendika Merkezi’ne götürülecek. Vedalaşma töreninin saat dörtte başlayacağı ilan edildi. Belgelerinin hiçbiri düzenli değildi. Çalışma karnesinin süresi geçmiş. Sendika kartı hâlâ eski tipmiş. Yenisiyle değiştirilmemiş. Gerekli harçları kaç yıldır ödememiş. Öncelikle bunların halledilmesi gerekti. Bütün bu bürokratik işlemler gecikmeye neden oldu. Neredeyse, almaya gelmelerinden önce yetiştiremeyecektim. Sahiden de artık buraya varmaları an meselesi. Toparlanmak gerek. Rica ettiğiniz gibi, onu götürmelerinden önce sizi yalnız bırakacağım. İsteğiniz buydu değil mi? Affedersiniz, beni duyuyor musunuz? Telefon çalıyor. Bana bir dakika izin verin lütfen.”

Yevgraf Jivago çoğunu tanımadığı, kimi okuldan, kimi hastaneden, kimi yayınevlerinden Yuri’nin arkadaşlarıyla dolu koridora çıktı. Marina’yla çocukları da orada oturuyordu. Marina’nın üşümesinler diye paltosuna sardığı (o gün hava soğuktu, ayrıca ana giriş kapısından esinti geliyordu) kızlarıyla hali, hapishane kapısında tutuklu kocasıyla görüşmek için izin bekleyen kadını andırıyordu. Koridor oldukça kalabalıktı. Gelenlerin bir kısmı oraya sığmamıştı. Neyse ki merdivenlere geçilebiliyordu. Bekleyenlerin çoğu ayakta duruyor, bir kısmı boşlukta sigara içiyordu. Aşağı inen merdivenler tarafı biraz daha rahattı. Orada bekleyenler daha rahat hareket ediyor, sokağa yakın oldukları oranda daha yüksek sesle konuşuyorlardı. Yevgraf, koridordaki uğultu nedeniyle telefonda söylenenleri duymakta güçlük çekiyordu. Etraftakileri rahatsız

etmemek için avcunun içiyle ağzına siper yapıp doğrudan ahizeye konuşuyor, büyük bir olasılıkla cenaze işleri ve doktorun ölümüyle ortaya çıkan durumlarla ilgili sorulanlara cevap veriyordu. Telefonu kapadıktan sonra odaya döndü. Kaldıkları yerden konuşmaya devam ettiler.

“Yakma töreninden sonra bir yere kaybolmayın lütfen Lara. Sizden önemli bir ricam olacak. Moskova’da nerede kaldığınızı bilmiyorum. Lütfen bana söyleyin, söyleyin de sizi nerede bulabileceğimi bileyim. En kısa zamanda, yarın ya da en geç öbür gün ağabeyimin notlarını, çalışmalarını düzenlemeye başlamak istiyorum. Yardımınız gerekli bana. Onu sizden daha iyi tanıyan, düşüncelerini bilen yok. Yanlış anlamadıysam laf arasında İrkutsk’tan iki gün önce geldiğinizi ve iki gün kadar kalacağınızı söylediniz, öyle değil mi? Ağabeyimin son iki ayını geçirdiği bu odaya gelişiniz de tamamen rastlantıymış anlattığınıza göre. Başka bir nedenle gelmişsiniz buraya. Yuri’nin başına gelenlerden haberiniz yokmuş. Anlattıklarınızın bazılarını hiç anlamadım ama inanın açıklamanızı da istemiyorum. Siz ortadan kaybolmayın yeter bana. Adresinizi bilmemek endişelendiriyor beni. Aslında en iyisi, ağabeyimin çalışmalarını düzenleyebilmemiz için birkaç gün birlikte çalışmamız. Bu süreçte siz de yakında olabilirseniz çok iyi olur. Sizin için de uygunsa bu binadan bir oda size ayarlayabilirim. Yöneticiyi tanıyorum.”

“Bana ‘Söylediklerinizin bazılarını anlamadım’ diyorsunuz. Anlaşılmayacak ne var ki? Moskova’ya geldim, eşyalarımı emanete bıraktım. Sonra da eski Moskova sokaklarında dolaşmaya başladım. Gördüklerimin çoğunu tanıyamadım, unutmuşum. Yürüdüm, yürüdüm sonra bir baktım Kuznetskiy Köprüsü’ne gelmişim. Köprüyü, meydanı geçtim. Birden çok tanıdık bir yer gördüm. Kamergerskiy Sokağı’na gelmişim. Kurşuna dizilen kocam Antipov bir dönem burada yaşamıştı. Öğrenciyken kiraladığı oda, şimdi sizinle oturduğumuz bu odaydı. Sokağa gelince, ‘Şansıma belki eski ev sahipleri hayattadır, gidip bir bakayım’ dedim. Sorup soruşturunca artık onlardan eser kalmadığını, her şeyin değiştiğini anladım. Bu arada sizi gördüm. Off, bunları size niye anlatıyorum ki dün, bugün yaşadıklarımı biliyorsunuz zaten. Kapı ardına kadar açıktı. İçerde bir tabut duruyordu. Açık kapı, bir dolu insan, tabut, tabutta bir ölü. Kim acaba diye yanaştım. Sonra çıldırıyorum sandım. Kötü bir rüya olmalıydı. Siz bunlara şahit oldunuz, gerçekten niye bir daha anlatıyorum ki?”

“Sözünüzü keseceğim Larisa Fedorovna ama durun bir şey söyleyeceğim. Size daha önce söz ettiğim gibi, bu odanın hiç aklımıza gelmeyen pek çok ilginç olayla bağlantılı olabileceğine dair ağabeyimle benim bazı tahminlerimiz vardı. Baksanıza Antipov’un eskiden burada yaşadığını öğrendim şimdi. Ama benim size söylemek istediğim başka bir şey var, canınızı sıkmazsa Antipov hakkında bazı şeyler anlatacağım. Strelnikov olarak yaşadığı dönemlerde devrime olan katkısını, iç savaş sırasındaki kahramanlıklarını işitmişliğim var. Hatta, çok sık değilse de, birkaç kez karşılaşıp yüz yüze konuşmuşluğumuz vardı. Birbirimizin ailevi bağlarını bilmiyorduk o zamanlar. Yalnız, kusura bakmayın ama sormak zorundayım, az önce siz anlatırken ‘kurşuna dizildi’ dediniz değil mi, onun için? Kendini öldürdüğünü bilmiyor musunuz yoksa?”

“Evet, böyle bir söylenti dolaşıyor ortalıkta. Ama ben asla Pavel’in kendini öldürmüş olacağına inanmıyorum.”

“Sizi anlıyorum, ne var ki olayın tanığı var. Ağabeyimin anlattığına göre, siz Yuryatin’den ayrıldıktan sonra Antipov orada kaldığınız eve gelmiş. Sizin kızınızla gidişinizi takip eden günlerin birinde. Olay orada olmuş. Hatta ağabeyim gömmüş onu. Gerçekten bu bilgi size ulaşmadı mı?”

“Hayır. Başka şeyler anlatıldı bana. Demek ki kendini öldürdüğü doğru, öyle mi? Bunu bana çok kişi söyledi ama ben hiçbirine inanmadım. O evde ha? Olamaz! Ne kadar önemli bir ayrıntıyı söylediniz şimdi bana! Peki Yuri’yle karşılaşmışlar mı, biliyor musunuz? Konuşmuşlar mı?”

“Yuri’nin anlattığına göre epey uzun bir süre konuşmuşlar.”

“Gerçekten mi? Tanrı’ya şükür. Bu çok iyi. (Lara bunu söylerken haç çıkarttı.) Ne kadar şaşırtıcı, olağanüstü bir tesadüf bu. İzniniz olursa bu konuyla ilgili başka sorular da soracağım. Her ayrıntı benim için çok değerli. Ama şimdi kafam çok karıştı. Öyle değil mi? Çok heyecanlandım. Biraz susup kendimi toplayayım. Biraz soluk almam gerek. Öyle değil mi?”

“Elbette, elbette.”

“Doğru değil mi?”

“Şüphesiz.”

“Ha, az daha unutacaktım. Yakma töreninden sonra bir yere ayrılmamamı söylediniz değil mi? Tamam. Size söz veriyorum. Ortadan kaybolmayacağım. Sizinle birlikte buraya döneceğim ve istediğiniz yerde, gerek gördüğünüz kadar kalacağım. Yuri’nin el yazmalarını, notlarını düzenleriz. Size yardım edeceğim. Belki de gerçekten bir yararım olur. Bu

bana da avuntu olur! Harflerinin bütün kıvrımlarını yüreğimde hissediyorum. Ayrıca, benim de sizin yardımınıza ihtiyacım olacak. Avukatsınız öyle değil mi? Avukat değilseniz bile, eski ve yeni kanunları gayet iyi biliyorsunuz. Size anlatacağım konuda hangi belgeyle, nereye başvurulacağını doğru belirlemek de önemli. Pek kimse bilmiyor bu konuları öyle değil mi?

Bana çok acı veren bir konuda danışmak istiyorum size. Bir çocukla ilgili. Sonra, törenden döndükten sonra hepsini anlatacağım size. Hayatın boyunca, her zaman birini aramak zorunda kaldın, öyle değil mi? Söyler misiniz, yabancı birilerine bırakılmış bir çocuğun izini sürmek, onu aramak gerektiğinde, başvurulabilinecek bir daire var mı acaba? Bütün çocuk yuvalarındaki kayıtların saklandığı devlet arşivi gibi bir yer ya da kayıp ve yetim çocukların kayıtlarının tutulduğu bir merkez kuruldu mu? Yalvarırım hemen cevap vermeyin. Lütfen. Sonra konuşuruz bunları, sonra. Of, ne kadar korkunç. Hayat ne kadar korkunç, öyle değil mi? Bundan sonra olacakları, kızımın ne zaman geleceğini bilmiyorum. Ama şimdilik burada kalabilirim. Katya'nın müzik ve tiyatroya olağanüstü yeteneği var biliyor musunuz? Çok başarılı taklitler yapıyor, kendi uydurduğu piyesleri oynuyor. Kulaktan dolma işittiği opera parçalarını nasıl söylüyor bir bilseniz, şaşırtıcı bir çocuk, öyle değil mi? Tiyatro okulu ya da konservatuvarın hazırlık sınıfına vermek istiyorum onu, artık nereye alırlarsa. Yatılı okumasının koşullarını öğrenmek gerekiyor ayrıca. Bütün bunları halletmek için geldim Moskova'ya. O gelmeden ne gerekiyorsa yapmak istiyorum. Sonra gideceğim.

Her şeyi bir anda anlatmak mümkün değil, öyle değil mi? Sonra, sonra konuşuruz bunları. Şimdi benim biraz yatışmam gerek. Kendimi toplamalıyım. Susmalıyım biraz. Endişelerimi bir kenara bırakmam lazım. Yuri'nin yakınlarını da böyle tuhaf bir şekilde dışarda beklettik. Sanki demin kapıyı tıklattılar gibi geldi bana. Bir sesler geliyor dışardan, bir gürültü var. Belki de Cenaze İşleri'nden gelmişlerdir. Ben oturayım burada, siz açın kapıyı da insanlar içeri girsin. Artık zaman geldi, öyle değil mi? Durun, durun biraz. Tabutun yanına bir yükseklik koyalım, yoksa Yura'ya yetişmek mümkün değil. Parmak uçlarımda denedim ama olmadı, çok zor. Marina ve çocuklar için gerekli olacak. Diğer dostları da ister elbette. 'Ve

son bir öpücük kondurun bana.’[86] Dayanamayacağım, hayır dayanamayacağım. Çok acı. Öyle değil mi?”

“Şimdi dışardakileri içeri alacağım. Ama önce şunu söyleyeyim. Bana o kadar gizemli sorular sordunuz ki, belli ki size çok acı veren olaylarla ilgili, cevap bulmakta zorlanabilirim. Bilmenizi istediğim bir şey var. Bütün kalbimle size yardımcı olmak için elimden geleni yapacağım. Bunu aklınızdan çıkarmayın. Hiçbir koşulda umutsuzluğa kapılmayın. Bizi üzen durumlarda yapmamız gereken iyi düşünüp, ümitle harekete geçmektir. Karamsarlık içinde hiçbir şey yapmadan beklemek ihmale ve sorumlulukları unutmaya neden olur. Şimdi bırakalım da insanlar içeri girsinler. Buraya bir yükselti koyma konusunda haklısınız. Uygun bir şey bulup koyayım.”

Lara artık onu dinlemiyordu. Yevgraf’ın odanın kapısını açmasıyla koridordaki kalabalığın odaya girişini de fark etmedi. Ne ayak seslerini, ne Marina’nın hıçkırıklarını, ne erkeklerin öksürüklerini, kadınların ağlayışlarını, ne de cenaze işleri için gelenlerin konuşmalarını işitiyordu. Çevresinde dönüp duran insanlardan ve tekdüze seslerden başı dönüyordu. Midesi bulanmaya başlamıştı. Bayılmamak için bütün gücünü topladı. Kalbi burkuluyor, başı zonkluyordu. Başını önüne eğip eski anıları canlandırmaya çalıştı hafızasında. Bir yandan da gelecekle ilgili kehanetler uçuşuyordu aklında.

Bir anda o kadar uzaklara daldı ki yaşayıp yaşamayacağını bilmeden on yıl sonraya gitti. Yaşlı bir kadın olarak hayal etti kendini. Mutsuzluğunun en derin noktalarında talihsizliğini düşündü.

“Artık kimsem kalmadı. Birinin kalbi dayanmadı, diğeri kendini öldürdü. Yalnızca biri, hem de ölmeyi herkesten çok hak eden biri kaldı. Kendi ellerimle öldürecektim onu ama kurtuldu. Bu yabancı, benim için hiçbir değeri olmayan bu adam, hayatımdaki bütün günahların nedeni. Herkes beni terk etti. Ama bu ucube adam, yalnızca pul koleksiyoncularının bildiği Asya’nın efsanelerle dolu köşelerinde elini kolunu sallayarak dolaşıyor, gününü gün ediyor. O Noel akşamında, onu öldürmeyi planladığımda bu odada, karanlıkta konuşmuştuk Pavel’le. Şimdi gene bu odada vedalaştığımız Yuri’yi o zaman tanımıyordum bile.”

Sonra aklına o gece takıldı. Noel akşamında Pavel’le konuşmalarının ayrıntılarını anımsayabilmek için belleğini zorladı. Pencerenin önünde

yanan mum ve onun sıcaklığıyla buzu çözülen camda beliren göz şeklinden başka bir şey gelmiyordu aklına. Şimdi ölü bedeniyle odada yatan adamın aynı gece, aynı Noel partisine gitmek için bu sokaktan geçerken camdaki o göze benzeyen kara lekeyi fark ettiğini, yanan mumu gördüğünü bilemezdi Lara. Mumun yükselen alevini seyredip "Masada bir mum yanıyordu. Mum yanıyordu... " diye mırıldandığını, yazgısını belirleyen simgenin o mum alevi olduğunu, Lara'ya anlatacak kimse yoktu artık.

Düşünceleri sürekli değişiyordu. "Her şeye rağmen, kilisede tören yapılmaması kötü oldu. Dualarla uğurlanabilseydi keşke! Kilisede cenaze töreni ne kadar görkemli olur! Şimdi ölenlerin çoğu bunu hak etmiyor ama Yura'ya ne kadar yakışırdı! Her şey değer ona. Matem ilahilerini söyleyebilmeliydik ona."

Bunu düşünmek bile rahatlattı Lara'yı. Gururla doldu içi, kısa sürede olsa onunla birlikte yaşadığı günlerdeki gibi rahatlamış hissetti kendini. Aslında Yuri'yi her düşündüğünde böyle hoş duygulara kapılıyordu. Yuri'nin bütün benliğini dolduran özgürlük duygusu ve tasadan uzak ruh hali, Lara'ya geçmiş gibiydi. Oturduğu yerden kalktı. Adını koyamadığı bir şey olmuştu ona. Kısa bir süre de olsa Yuri'nin yardımıyla özgürlüğü tatmak, açık havaya çıkıp benliğini saran acıdan kurtulmanın zevkini yaşamak istiyordu. Hayal ettiği öyle bir mutluluktu ki ona veda etmenin tadına varmak, üstüne kapanıp doya doya ağlamak istiyordu.

Bu şiddetli arzunun telaşı içinde kalabalığa baktı. Göz doktorunun damlattığı yakıcı damladan sonra acıyla yanan ve hiçbir şey görmeyen gözlerle bakıyordu insanlara. Odanın içinde bir hareketlenme oldu. İnsanlar usulca dışarı çıktı. Sonunda kapı kapandı ve odada yalnız kaldı. Haç çıkartarak telaşla masaya yöneldi. Yevgraf'ın koyduğu yükseltinin üstüne çıkıp Yuri'nin bedenini kapsayacak büyüklükte, usulca üç kez haç işareti yaptı. Sonra soğuk alnını, ellerini öptü. Alnının sıkılmış bir yumruk kadar küçüldüğünü fark edemedi. Donup kaldı bir süre. Ne bir şey söylüyor ne de ağlıyordu. Zihni de boşalmıştı, hiçbir şey düşünemiyordu. Tabutun üzerine eğilip, bütün bedeni manevi bir örtüymüş gibi başı, göğsü, elleriyle ölüyü ve çiçekleri örttü.

Vücudu engel olamadığı hıçkırıklarla sarsılıyordu. Önce elinden geldiğince karşı koymuş ama daha fazlasına gücü yetmemişti. Gözlerinden dökülen yaşlar, yanaklarını, elbisesini, ellerini ve üstüne kapaklandığı tabutu ıslatıyordu.

Ne bir şey söylüyor ne de düşünebiliyordu. Düşünceleri, bildiği her şey tıpkı eskiden Yuri'yi yaptıkları akşam sohbetlerinde olduğu gibi, gökyüzündeki bulutlar misali onu aşmıştı. O zamanlar da böyle bir şey olur, mutluluk ve özgürlüğü yakalardı. Sıcacık, karşılıklı bir etkileşimdi bu. İçgüdüsel ve saftı.

Şimdi de aynı ruh hali içindeydi. Ölümün karanlık belirsizliğine karşı hazırlanmış gibiydi. Sanki yirmi kez yeryüzüne gelmiş ve tekrar tekrar Yuri'yi kaybetmişti. Artık yüreği bu acı tecrübeyle dolmuştu. Bu nedenle, tabutun başında yaptığı her şey doğru, hareketleri yerindeydi.

Ne kadar büyük bir aşktı yaşadıkları! Özgür, eşi benzeri olmayan bir aşktı. Başkalarının ancak şarkılarda söylediklerini onlar yüreklerinde hissetmişlerdi. Birbirlerine olan sevgilerinin nedeni, uyduruk tanımlarda betimledikleri gibi, "yakıcı tutku" ya da karşı koyulamayan duygular değildi. Evrendeki her şey; ayaklarının altındaki toprak, başlarının üstündeki gökyüzü, bulutlar, ağaçlar birbirlerini sevmelerini istedikleri için bağlanmışlardı birbirlerine. Birbirlerine olan aşkları, kendilerinden çok çevrelerini, sokakta karşılaştıkları tanımadıkları insanları, uzun yürüyüşlerinde gördüklerini, yaşayıp buluştukları odaları, mutlu etmişti belki de.

Ah, işte buydu, buydu onları yakınlaştıran, bir arada tutan! Asla ama asla, mutluluğun doruklarındayken bile en yüksek ve değerli duyguları unutmamışlardı: Yeryüzündeki her şeyle ilgilenmişler, hayatta olanlara karşı kayıtsız kalmamışlardı. Evrendeki güzelliklerin parçası olmak onları keyiflendirmişti. Yalnızca bu bütünsellikle soluk almışlardı. Bu nedenle, kendilerini yüceltip doğanın üstünde gören insanlarla hiç ilgilenmemişlerdi. Bu tiplerin önce narodniçestvo diye ortaya atıp sonradan siyasete alet ettikleri yaklaşımlar onlara uyduruk gelmiş ve her zaman onlar için tanımsız kalmıştı.

Sonunda, her türlü yapmacıklıktan uzak, sıradan ama bir o kadar da içten sözlerle veda etmeye başladı Yuri'ye. Söyledikleri gerçekliğin sınırlarını aşıyor; trajik monologlar, şiirsel söylevler, şarkı sözleri gibi bir anlam taşımadan yalnızca duygularının dışa vurmasına yarıyordu.

Vedasının geleneklere uyan tek unsuru, Yuri'yle sıradan, her türlü gösteriden uzak sohbetine eşlik eden, gözyaşlarıydı. Samimi ve saydam sözleri, akıttığı gözyaşlarında boğuluyor, selin içinde eriyip kayboluyordu. Gözyaşlarından ıslanmış sözcükler, ılık yağmur damlalarının ıslattığı ipeğimsi yaprakların rüzgârda savrulması gibi, Lara'nın ağzından dökülüyorlardı sanki.

"Bak gene bir aradayız Yura. Tanrı bizi gene birbirimize kavuşturdu. Tanrım, çok zor. Ağlıyorum, sadece ağlıyorum! Düşünebiliyor musun? Gene yaptık yapacağımızı, tam bize göre bir durum. Senin böyle gidişin, beni terk edişin. Bu yaşadığımız da ne kadar sıra dışı, ne kadar farklı, seninle yaşadıklarımız gibi. Yaşamın ve ölümün sırrını, dehanın güzelliğini, yalınlığın zenginliğini senle ben anladık yalnızca. Kimse kusurumuza bakmasın ama dünyanın düzenini değiştirmek için ufak kavgalara girmedik biz.

Elveda, benim koca yürekli erkeğim, elveda benim gururum, coşkun akan ırmağım. Senin ışıltını ne kadar sevdim, senin serin dalgalarınla ruhumu ne kadar dinlendirdim bir bilsen. Seninle karların ortasında nasıl vedalaştığımızı anımsıyor musun? O zaman beni nasıl da kandırmıştın? Ah, evet, bunu benim iyiliğim için yaptığını ve kendini ele vermemek için çok çaba harcadığını biliyorum. Ama biliyor musun, sonrasında yolunda giden tek bir şey bile olmadı. Tanrım, neler geldi başıma, ne işkenceler çektim! Hiçbirini bilmiyorsun tabii. Ah, Yura bir bilsen ne yaptığımı, bir bilsen. Nasıl bir günahkâr olduğumu tahmin bile edemezsin! Ama inan suç bende değil. Üç ay hastanede yattım, tek başıma, komada kaldım. O zamandan beri hayatımın bir anlamı yok Yura. Çektiğim acıdan kurtulup huzur bulamıyorum. Sana asıl önemli konuyu açmayacağım, anlatmayacağım olanları. Dile getirmeye gücüm yok. Yaşamımın o kesitini hatırladığımda, tüylerim diken diken oluyor, kendimi kaybediyorum. Ama biliyor musun, tuttum kendimi hep. Aşırılığa kaçmadım. Sen de görüyorsun işte, çoğu zamanki gibi içkiye vermedim kendimi, alkolik bir kadın için her şey bitmiş demektir. Bu akıl almaz bir olay, öyle değil mi?"

Bir süre daha bir şeyler mırıldanıp hıçkırıklar içinde konuşmayı sürdürdü. Sonra birden başını kaldırdı. Şaşırmıştı. Odaya insanlar doluşmuştu. Tabutun yanındaki yükseltiden inip ölünün yanından uzaklaştı. Bir yandan da kalan yaşlarının da bir an önce akıp gitmesini istermişçesine elleriyle gözlerine bastırıyordu.

Birkaç kişi tabuta yaklaştı. Karşılıklı tuttukları üç örgü kayışın yardımıyla kaldırdılar.

Artık onu götürüyorlardı.

17

Lara törenden sonraki birkaç günü Kamergerskiy Sokağı'ndaki bu odada geçirdi.

Yevgraf'ın istediği gibi Yuri'nin notlarını, çalışmalarını düzenleme işine birlikte başladılar ama birlikte bitiremediler. Cenaze günü daha sonra konuşacağız dediği konuyu Yevgraf'la paylaştı. Genç Jivago çok önemli bir şey öğrenmiş oldu ondan.

Lara bir gün evden çıktı ve bir daha da dönmedi. O günlerde çok sık rastlandığı gibi sokakta tutuklanmış olabilirdi. Belki de bir yerlerde ölüp kalmıştı. Ülkenin kuzeyindeki toplama kamplarından birinde, upuzun bir listede sıradan bir numara olarak yitip gitmiş olması ise başka bir ihtimaldi.

On Altıncı Bölüm

Epilog

1

1943 yılının yaz aylarıydı. Kursk şehrindeki Alman cephesi yarılmış, Orel geri alınmıştı. Teğmenliğe yeni terfi eden Gordon ve Yüzbaşı Dudorov Moskova'dan birliklerine dönüyorlardı. Gordon görevli olarak gönderilmiş, arkadaşı kısa bir izin yapmıştı.

Aynı birlikteydiler. Dönüş yolunda tesadüfen karşılaşmışlardı. Geceyi küçük bir kasaba olan Çerni'de geçireceklerdi. Kasaba tam olarak yıkılmadıysa da her taraf haraptı. Almanların çekilirken yerle bir ettikleri o pek çok "çöl bölgesi" kasaba ve şehirlerinden daha iyi durumdaydı.

Kasabanın kerpiç kalıntılarıyla toza dönmüş taş kırıklarından oluşan yıkıntıları arasında geceyi geçirebilecekleri bir samanlık bulup erkenden uykuya yattılar. Ancak ikisini de uyku tutmadı. Geceyi konuşarak geçirdiler. Sabahın üçüne doğru Dudorov kendinden geçer gibi oldu. Ama kısa bir süre sonra Gordon'un gürültüsüne uyandı.

Saman yığınları üzerinde, sanki suyun içindeymiş gibi beceriksiz hareketlerle eşyalarını topluyordu. Bir araya getirdiği giysileri çıkın yapıp bağlayınca saman yığınından aşağı kayıp kapıya yöneldi.

"Nereye gidiyorsun? Daha çok erken" dedi Dudorov.

"Nehre gidiyorum. Birkaç parça çamaşır yıkamak istiyorum."

"Delisin sen. Akşama karargâha varırız. Çamaşırcı Tanya'dan temiz çamaşır alırsın. Bu telaş niye?"

"Beklemek istemiyorum. Çok terledim. Her şeyim pis. Hava da sıcak. Hemen yıkayıveririm. İyice de sıkarsam güneşte hemen kurur. Nehirde yıkanırım da. Sonra temiz temiz giyerim."

"Sen bilirsin ama gene de pek yapılacak bir iş değil. Subay olduğunu unutma."

"Çok erken daha, herkes uykuda. Çalıların arkasına gizlenirim. Kimse görmez. Sen uyumana bak, biraz daha konuşursan uykun açılacak."

"Artık istesem de uyuyamam. Ben de seninle geleceğim."

Böylece ikisi birlikte, yeni doğan güneşin çoktan ısıtmayı başardığı beyaz taş yığınlarının yanından geçip indiler nehir kıyısına.

Eski sokakların güneş vurmuş taşlarında terlemiş insanlar horlayarak uyuyorlardı. Yüzleri kızarmıştı. Çoğunluğu kasabanın yerlisi olan bu insanlar, evsiz kalmış yaşlılarla, kadın ve çocuklardı. Az sayıda birliklerinin gerisinde kalıp onlara yetişmeye çalışan Kızıl Ordu askerleri de vardı. Gordon'la Dudorov sürekli önlerine bakıyor, kimseye basmamaya özen göstererek dikkatle yürüyorlardı.

"Yavaş konuş da kimse uyanmasın. Yoksa benim çamaşır işi suya düşer."

Fısıltıyla konuşarak akşamki sohbetlerine kaldıkları yerden devam ettiler.

2

"Bu nehrin adı ne?"

"Bilmiyorum. Kimseye de sormadım. Herhalde Zuşa."

"Yok, Zuşa olamaz bu."

"O zaman bilmiyorum."

"Zuşa Nehri Kristina'nın kahraman olduğu yer değil mi?"

"Evet. Zuşa daha daha aşağıda bir yerlerde olmalı. Söylentilere bakılırsa, bütün bu olup bitenden sonra, kilise de onun adını azizelerin arasında anıyormuş."

"Kristina'nın efsaneleştiği yerde 'Konyuşin'[87] adıyla anılan taş bir bina varmış. Gerçekten de devlet çiftliğine bağlı bu bina eski at bakım yeriymiş. Adı çok eski zamanlardan geliyormuş. Duvarları çok kalınmış. Almanlar burayı güçlü bir kale haline getirmişler. Tepeden etrafı gözleyip birliklerimizi ateşe tutuyorlarmış. Böylelikle bizim ordunun ilerlemesini engelliyorlarmış.

Zafer için kalenin ele geçirilmesi gerekliymiş. Kristina olağanüstü bir cesaret göstererek Almanların arasına sızıp Konyuşin'i havaya uçurmuş. Kendi sağ kalmış ama yakalayıp idam etmişler onu."

"Peki neden Kristina Orletsova diyorlar da Dudorova diye söz etmiyorlar?"

"Biz resmi olarak daha evlenmemiştik onunla. 1941 yazında savaş bitince evleneceğimize dair birbirimize söz vermiştik.

Sonra ben, orduyla oradan oraya gidip durdum. Birliğim sürekli yer değiştiriyordu. Bu arada Kristina'yla iletişimimiz koptu. Bir daha da görmedim onu. Yaptıklarını ve kahramanca ölümünü ben de herkes gibi gazetelerden, ordu bültenlerinden öğrendim. Olayın geçtiği yere anıtını dikmeyi düşünüyorlarmış. Müteveffa Yuri'nin kardeşi General Jivago'nun buralarda dolaşıp onunla ilgili bilgi topladığı geldi kulağıma."

"Kristina'yı hatırlattığım için kusuruma bakma. Uzücü olmalı senin için."

"Sorun değil. Ama lafa daldığımız doğru. Hadi ben seni alıkoymayayım. İşine bak sen, soyun da gir suya. Ben de dişlerimin arasına bir ot parçası alıp şu çimenlere uzanayım. Biraz keyif yaparım, kestiririm de belki.''

Aradan kısa bir süre geçmişti ki Dudorov tekrar konuşmaya başladı: "Böyle çamaşır yıkamayı nerede öğrendin?"

"Zorda kalınca her şeyi öğreniyor insan. Hiç şansımız yoktu bizim. Ceza kamplarının içinde en kötü olana düştük. Çok az insan sağ çıktı oradan. Daha ayak bastığımız anda başladı felaketler. Vagondan indiğimizde bir de baktık ki karla kaplı çöle düşmüşüz. Çok uzakta orman vardı. Etrafımızı gardiyanlar sardı hemen. Ellerindeki tüfekleri üstümüze doğrultmuşlardı, yanlarında köpekler vardı. Sonra yeni gruplar katıldı. Kocaman bir daire şeklinde dizdiler bizi. Kimse birbirini görmesin diye sırtlarımız halkanın içine dönüktü. Sonra dizlerimizin üstüne çökmemizi emrettiler. Başımızı çevirecek olursak ateş etmekle tehdit ediyorlardı. Sonu gelmez bir aşağılamayla aramaya başladılar. Hiç sona ermeyecek gibiydi. Bu uzun süre boyunca dizlerimizin üstünde kaldık. Sonra kaldırdılar. Diğer grupları başka bir yere götürdüler. Bize 'Kampınız burası. İstediğiniz gibi yerleşin' dediler. Düşünebiliyor musun, karla kaplı, göz alabildiğine bir düzlükte kalakalmıştık. Ortada bir tabela vardı sadece. Üstünde GULAG[88] 92 Ya N 90 yazıyordu. Başka da bir şey yoktu."

"Yok, gerçekten bizim koşullarımız daha iyiydi. Hayat daha kolaydı. Sonuçta ben ikinci kez düşmüştüm. Birincisi daha zor gelmişti. Ayrıca, suçum da daha hafifti, koşullar da buna uygun olarak farklıydı. Serbest kaldığımda, ilk seferde olduğu gibi bütün siyasi haklarımı geri verdiler. Üniversitedeki görevime geri döndüm tekrar. Savaş çıktığında, binbaşı rütbesiyle göreve çağırdılar. Senin gibi mahkûmlar taburuna vermediler."

“Elbette. Ne bekliyordun? GULAG 92 Ya N 90 tabelasından başka bir şey yoktu diyorum sana. İlk işimiz o ayazda, çıplak ellerimizle karın altından kulübe yapmak için tahta parçaları aradık. İnanması çok güç ama zamanla kampımızı kendimiz kurduk. Başımızı sokacak bir kulübe inşa ettik. Etrafını çevirdik. Hapishane binasını, gözetleme kulesini, ambarı, koğuşları kütüklerden hep kendimiz yaptık. Sonra da kerestecilik yapmaya başladık. Ağaçları kesiyor, kızaklara yüklüyorduk. Sonra sekizerli gruplar halinde, kendimizi bu kızaklara bağlıyor, göğsümüze kadar karlara bata çıka kütükleri kampa taşıyorduk. Uzunca bir süre savaşın başladığından haberimiz olmadı. Saklamışlar bizden. Sonra birden bir öneride bulundular. Bizi mahkûmlar taburu olarak cepheye göndereceklerdi. Savaştan sağ çıkanlar özgürlüğüne kavuşacaktı. Ondan sonra da kilometrelerce elektrikli tel çekme, mayın döşeme işleri başladı. Ateş yağmuru altında aylar birbirini kovaladı. Bizi ölüm birliği olarak adlandırmaları boşuna değildi. Nasıl sağ kaldığımı hâlâ anlayabilmiş değilim. Diğer yandan, o korkunç kampla karşılaştırdığımda bu kanlı cehennemin daha iyi olduğunu söylemeliyim. Koşullar ağır olsa da kamptan çok daha farklı.”

“Ne kadar sıkıntı çekmişsin sen kardeşim.”

“Sadece çamaşır yıkamayı öğrenmedim yani, aklına gelecek her işi yaptım.”

“Çok ilginç. Yalnızca senin ağır sürgün koşullarınla karşılaştırıldığında savaş için sözünü ettiğin sonuç çıkmıyor. Benim için de durum pek farklı değil. Hatta, 30’lu yıllardaki hayatımı, buna özgürlük yıllarımı, üniversitedeki çalışmaları, kitaplarımı, parayı, konforu ve sürgün cezamı da katarak savaşla karşılaştırdığımda, savaşın aslında ortalığı temizleyen bir fırtına olduğu sonucuna varıyorum. Taze bir nefes, bir kurtuluş dalgası oldu sanki.

Öncesinde ortaya atılan ‘kolektifleştirme’ ideali bir aldatmacaydı bence. Ulaşılması mümkün olmayan bir hedefti ama o noktada hata olduğunun kabullenilmesi de mümkün değildi. Başarısızlığı gizlemek için her türlü baskı yöntemlerine başvurarak insanların sorgulamasını, akıl yürütmesini engellemeye çalıştılar. Ortada olmayan bir şeyi sanki varmış gibi görmeleri için zorladılar. Yıldırma politikasıyla tersini kanıtlamanın önüne set çektiler. Bütün bunlar akıl almaz sertliklerin uygulandığı

Yejovşina[89] dönemine zemin oluşturdu. Anayasanın uygulanması, seçim ilkelerinin belirlenmesi söz konusu değildi.

İşte tam o sıralarda savaş çıktı. Bütün insanlığın karşı karşıya kaldığı gerçek felaket, gerçek tehlike ve herkes için geçerli olan gerçek ölüm tehdidi bile başımızdaki insanlık dışı kurgulama zorbalık karşısında önemsizdi. Savaş ortamında gerçekleri örten büyücü kuvvetin sınırları daralmak zorunda kaldı.

Yalnızca senin gibi sürgün insanları değil, ateş hattında ya da cephe gerisinde olan herkes ama herkes var gücüyle özgürlüğü soludu. Bu hafiflikle, gerçek mutluluk duygusuyla ölümcül savaşa atıldı. Çünkü gerçek kurtuluş ondaydı.

Devrimin on yıllık halkalardan oluşan zincirinde, en önemli parça savaş. Çünkü savaşla birlikte, darbenin doğal tetikçileri olan nedenler ortadan kalkmış oldu. Dolaylı yollardan sonuçlarını anlatmaya başladılar, etkisinin etkisine kadar götürdüler işi. Yaşanan felaketlerle beslenip güçlenen karakterler, akıl almaz kahramanlıklara hazırdı. Bu kuşağımızın efsanevi, insanı şaşkına çeviren bir özelliği, manevi değerlerimizin ışıltısıdır.

Kristina'nın kahramanlığı sonuçta ölümüne neden olmuş olsa bile, gözlemlerim içimi mutlulukla dolduruyor. Savaşın kanlı yılları boyunca yitirdiğimiz onca insana karşın, içim sevinçle doluyor. Kristina'nin ölümünden duyduğum acıyı hafifleten şey, onun başını çevreleyen özveri hâlesidir. Hepimizin hayatına ışık veren de bu değil mi zaten?

Sen toplama kampında akıl almaz işkenceler çekerken ben özgür bırakılmıştım. Kristina o sırada tarih fakültesine girmişti. Okumak istediği kürsü benim yönetimimdeydi. Ben daha çok önceleri, daha o küçük bir kızken onun özel bir karakteri olduğunu anlamıştım. Hatırlar mısın, Yuri daha sağken, size ilk sürgün dönemimde hücre arkadaşım olan bir papazdan ve onun kızından söz etmiştim. İşte o kız Kristina'ydı. Neyse, sonuçta benim öğrencim oldu. Öğrencilerin hocalarını eleştirme modası o sıralarda yeni yeni başlıyordu. Kristina bana karşı son derece saldırgandı. Son derece haksız eleştirilerinin nedenini bir Tanrı biliyordu. Çıkışları son derece yersizdi ve asla geri adım atmıyordu. Öyle ki bazen diğer öğrenciler beni savunmak zorunda kalıyorlardı.

Mükemmel bir mizah anlayışı vardı. Fakültenin duvar gazetesine çok hoş yazılar yazıyor, çoğunda da beni yerden yere vuruyordu. Gerçi adımı vermeden uyduruk bir ad kullanıyordu ama okuyanlar kimden söz ettiğini rahatlıkla anlardı. Sonra bir gün, tamamen bir rastlantı sonucu, bana gösterdiği düşmanca tavrın aslında derin sevgisini gizlemek için bir maske olduğunu anladım. Benim de ona karşı gerçek duygularım aynıydı. Savaş arifesinde, 1941 yılının yazında çok güzel zaman geçirdik onunla. Moskova yakınlarında bir dolu genç insan, öğrencilerle toplanmıştık. Kristina da vardı aralarında. Kır evlerinde kalıyorduk. Sonradan birliğim de bir müddet orada kamp kurdu. Beraberliğimiz savaşa hazırlık aşamasında, yardım birliklerinin eğitimi sırasında iyice kuvvetlendi. Kristina orada, ilk Alman saldırılarına karşı Moskova'nın gece silüetini izleyerek, paraşütle atlamayı öğrendi.

Az önce de söylediğim gibi, savaş bitince evlenmek üzere orada nişanlandık. Kısa bir süre sonra da bağlı bulunduğum birliğin harekete geçmesi nedeniyle ayrılmak zorunda kaldık. Bir daha da onu görmedim.

Sonraları, Almanların toplu olarak teslim olmaya başlayıp savaşın lehimize döner gibi olduğu bir dönemde, beni uçaksavar kıtasından alıp genelkurmayın yedinci şubesine verdiler. Bunun birinci nedeni, daha önce iki kez yaralanıp hastanede kalmış olmamdı. İkincisi ise gönderildiğim yerde yabancı dil bilen insanlara gereksinim vardı. Yedinci şubede başka dil bilenlere ihtiyaç olduğunu öğrenince, iğneyle kuyu kazar gibi senin de izini bulmak için az uğraşmadım. Oraya atanmanı çok istedim."

"Çamaşırcı Tanya iyi tanıyormuş Kristina'yı değil mi? Cephede tanışıp arkadaş olmuşlar. Sık söz ediyor ondan. Tanya'nın gülüşü, yüzü bana Yuri'yi anımsatıyor, sen de benzetiyor musun? Kalkık burnunu, çıkık elmacıkkemiklerini görmezsen yüzü çekici ve güzel oluyor. Tıpkı Yuri'ninki gibi. Bu tip bizim oralarda çok yaygındır."

"Neden söz ettiğini anlamadım. Hiç dikkat etmedim."

"Ne kadar ilkel, tuhaf bir soyadı var kızın, Bezoçeredeva[90] diye. Bana kalırsa bu gerçek soyadı değil, daha çok takma ada benziyor. Ne dersin?''

"Kendi anlatmıştı ya. Anası babası olmayan bir çocukmuş. Rusya'nın uzak bir köşesinde büyümüş, oralarda dil en yalın haliyle kullanılır. Soyadı belli olmadığı için Tanya'ya 'babasız' anlamında 'Bezotçeya' demişler.

Sonra bu soyadı, insanlar arasında, kulaktan kulağa değişerek aktarılmış ve bu hale gelmiş.

3

Nehir kıyısındaki o sabahtan birkaç gün sonra, Almanların yerle bir ettiği Karaçev kasabasına geldiler. Kendileri gibi, asıl birliğine ulaşmaya çalışan başka arkadaşları da vardı burada.

Bir ayı aşkın bir süredir sonbahar kendini göstermiyor, sıcak günler devam ediyordu. Mavi, bulutsuz gökyüzündeki güneşin sıcaklığı, Orel'le Bryansk arasındaki verimli toprakların rengini koyultmuştu. Etraf çikolata rengi bir parıltı içindeydi.

Kasabanın ortasından geçen anacadde, ilerde şehirlerarası yola bağlanıyordu. Yolun bir yanındaki evlerin tümü yıkılmıştı. Atılan bombalardan moloz yığınına dönmüşlerdi. Yıkıntıların çevresindeyse kökleri ortaya çıkmış yanarak kurumuş meyve ağaçları vardı.

Bir zaman evlerinin bulunduğu yıkıntıların arasında dolaşan kasaba halkı, hâlâ dumanlar tüten toprak yığınlarını karıştırıyor, işlerine yarayacağını umdukları kırık dökük parçaları başka bir yerde biriktiriyorlardı. Bir kısmı ise kendilerine barınak yapmak için toprağı kazmakla meşguldü. Kazdıkları yerlerin üstünü, bulabildikleri çimli toprakla örtüyorlardı.

Yolun karşı tarafındaki düzlükteyse beyaz çadırlar göze çarpıyordu. Bunların arasına sıkışmış kamyonlar, yük taşımakta kullanılan at arabalarıyla askeri hastane hizmet araçları dikkat çekiyordu. Hepsi bir biçimde, asıl birliklerinden, bulunmaları gereken park yerlerinden ayrı düşmüştü. Şimdi onlara ulaşmaya çalışıyorlardı. Ayrıca etrafta, dizanteriden yüzleri bembeyaz olmuş, bir deri bir kemik kalmış genç delikanlılar dolaşıyordu. Burada biraz dinlenip kendilerini toparlamaya çalışıyorlardı. Yemek yiyip karınlarını doyuracaklar ve iyi bir uykudan sonra batıya doğru yollarına devam edeceklerdi. Başlarında birer başlık, sırtlarında kalın asker kaputları vardı.

Neredeyse yarısı yıkılıp küle dönmüş kasaba hâlâ tütüyor, ileri kısımlarında yer yer patlamalar devam ediyordu. Yıkıntıların arasında külleri karıştırmakta olanlar, ayaklarının altındaki toprağı sarsan bu patlamalardan sonra duraklıyor, ellerindeki küreklere yaslanıp

doğruluyorlardı. Sonra da başlarını patlamanın olduğu tarafa döndürüp uzun uzun bakıyorlar ve bir müddet dinleniyorlardı. Seyrettikleri noktada, gittikçe incelen ama önce oldukça büyük olan, rengi karadan kızılkahveye dönen bir duman bulutu göğe yükseliyor, havaya kaldırdığı toz kütleleri kısa bir süre içinde tekrar yere iniyordu. Bunu gördükten sonra onlar da tekrar işlerine dönüyorlardı.

Kasabanın merkeze göre daha az yapılaşmış kısmı geniş bir çayırlıktı. Yaşlı ağaçların gölgesiyle etrafı çepeçevre sarılmış bu alan geniş bir avluda serin bir karanlığa gömülerek dış dünyayla bağlantısı kesik koca bir konağı andırıyordu.

Çamaşırcı Tanya, birkaç asker arkadaşıyla birlikte bu çayırlığın bir köşesinde kendini almaya gelecek aracı bekliyordu. Gordon'la Dudorov da sabahtan beri oradaydılar. Onlar da aynı kamyonu bekliyorlardı. Tanya, kendi sorumluluğuna verilmiş olan, birliğe ait eşyaları götürecekti. Hazırladığı çamaşırlar sandıklara yüklenmiş biraz ilerde' duruyordu. Tanya gözünü bir an olsun ayırmadan eşyaları kolluyordu. Onunla beraber bekleyenler ise araç geldiğinde binme şansını kaçırmamak için bir adım bile uzaklaşmıyorlardı sandıkların yanından. Neredeyse beş saattir bu böyle devam ediyordu. Beklerken yapabilecekleri başka bir şey olmadığından bir türlü susmak bilmeyen, geveze Tanya'nın anlattıklarını dinliyorlardı. O sırada General Jivago'yla karşılaşmasını anlatıyordu.

"Ne diyorsunuz? Hem de dün tanıştım generalle. Kendi çağırtmış beni. O, yani General Jivago. Kristina'yla ilgileniyormuş. Hakkında araştırma yapıyormuş. Kristina'yı görüp tanıyanları arıyormuş. Beni söylemişler. 'Arkadaştılar' demişler bizim için. 'Çağırın onu bana' diye emir vermiş. Gelip buldular beni, sonra da götürdüler yanına. Hiç de öyle korkunç bir adam değil. Herkes gibi o da, bir farkı yok başkalarından. Çekik, kara gözlü. Bildiklerimin hepsini anlattım. Dinledi beni, teşekkür etti. Sonra da 'Sen nerelisin?' diye sordu bana. Ben de ne diyeyim, çekindim önce. Bir şeyler geveledim ağzımda. Övünüp anlatacak neyim var ki? Ne soyum belli, ne sopum. Bildiğiniz hikâye. Bir çocuk bakımevinden, başka bir yetimhaneye... Onu mu anlatayım generale. Ama dediklerime ikna olmadı. 'Çekinmene gerek yok, ne yaptın, ne ettin utanıp sıkılmadan anlat hepsini' dedi. Önce utancım biraz devam ettiyse de konuştukça açıldım.

Ben anlattım, o başını salladı, hiç sözümü kesmeden dinledi beni. Cesaretlendim ben de, eh, anlatacaklarım da öyle yabana atılır şeyler değil.

Bir dile gelsem masalcı teyzeler bile inanmaz, uydurduğumu düşünürler. O da pek inanmadı. Lafımı bitirdiğim gibi, kalktı ayağa. Başladı kulübenin içinde dört dönmeye. "Bir mucize bu' dedi sonra. Aynen böyle söyledi. Sonra da 'Şimdi fazla zamanım yok, ama gelip seni tekrar bulacağım. Bunları duymayı hiç beklemiyordum. Seni bırakmam artık. Bazı ayrıntıları netleştirmem gerek yalnızca. Seni yeğenim olarak üstüme alırım, general yeğeni olursun. Okula da yazdırırım, ne eğitimi almak istersen onu okursun. İnan bana, doğru söylüyorum. Ne hoş bir tesadüf oldu' dedi."

Tanya generalle konuşmasını anlatmayı sürdürdüğü sırada, bir at arabası geldi çayırlığın oraya. Polonya'da ve Rusya'nın batı kesimlerinde saman taşımak için kullanılan tipte, uzunca bir at arabasıydı bu. Yük yerinin yanları yüksekçeydi. İki atlı arabayı, eski tip arabacılara benzeyen bir asker kullanıyordu. Yanlarına varınca oturduğu yerden inip atların koşum takımlarını çıkarmaya başladı. Tanya ve birkaç asker dışında bekleyenler arabacının etrafını sarıp onları istedikleri yere götürmesi için yalvarmaya başladılar. Elbette karşılığında para teklif ediyorlardı. Asker söylenenleri dinlemedi bile. Ne atları ne de arabayı kullanmaya hakkı olmadığını, emirlere karşı gelemeyeceğini söyledi. Daha sonra da çözdüğü atları alıp uzaklaştı. Bir daha da dönmedi. Arabanın gelişiyle yarım kalan Tanya'nın hikâyesine geri döndüler.

"Generale ne anlattın?" diye sordu Gordon. "Bize de anlatabilir misin?"

"Neden olmasın? Anlatırım elbette" dedi Tanya.

4

"Gerçekten de anlatabileceğim çok şey var. Bildiğime göre öyle sıradan değilmiş benim ailem. Yabancı insanlar mı söyledi bunu bana, yoksa ben zaten biliyordum da içimde mi tutuyordum kestiremiyorum ama annem Raisa Komarova, Beyaz Moğolistan'da saklanmakta olan bir Rus bakanın karısıymış. Adamın adı Komarov'muş. Benim babam, öz babam değilmiş bu Komarov. Eh, tabii, ben de annesiz, babasız eğitim alamadım, öksüzler gibi büyüdüm. Şimdi diyeceklerim size komik gelir herhalde. Ben ne biliyorsam onu anlatıyorum. Kendinizi benim yerime koyun, yalnızca anlatıyorum. Evet, hepsi yaşanmış şeyler. Sibirya'nın öbür ucunda,

Kruşintsi Dağları'nın eteklerinde, Çin sınırına yakın bir yerde geçti başımdan bu olaylar.

Bizimkiler, yani Kızıllar onların, Beyazların yönettiği başkente yaklaştığında, bu Komarov denen bakan, kendi ailesiyle annemi de özel bir trene bindirmiş Beyazların olduğu bir yere göndermiş. Annem çok korkmuş, adam yanında olmadan bir adım bile atmaya çekinirmiş çünkü. Komarov'un benden haberi yokmuş. Benim doğduğumu bile bilmiyormuş. Annem uzunca bir süre ayrı kaldıklarında beni' gizlice dünyaya getirmiş. O koşullarda neredeyse ikimiz de ölüyormuşuz. Kimse adama söylemesin diye öyle yapmış. Çünkü bu Komarov, çocuklardan nefret ediyormuş. Hiç sevmiyormuş, çocuk sözü duyunca ayaklarını yere vurmaya başlar, 'Evi kirletmekten başka bir işe yaramazlar' diye bağırırmış.

Neyse işte, her yerde olduğu gibi Kızıllar iyice yaklaşınca, annem yaşadığı yerden birkaç istasyon ötedeki Nagornaya'dan makasçı kadın Marfa'yı çağırtmış. Şimdi bakın şöyle, önce Nizovaya İstasyonu, sonra Nagornaya, en sonda da Samsonovskiy. Annemin bu kadını nereden tanıdığını da anladım ben. Nasıl biliyor musunuz? Marfa, bahçesinde yetiştirdiği yeşillikleri satmak için şehre giderdi, bazen de süt götürürdü. Öyle tanışmışlardır herhalde. Evet, öyle olmalı.

Yalnız tam olarak bilmediğim bir şey var. O da ne biliyor musunuz? Herhalde annemi kandırmışlar. Annem kısa bir süreliğine, diyelim ki iki gün için, ortalık yatışana kadar bırakmak istemiş beni kadına. Yoksa yabancı birine çocuğunu verir mi? Yetiştirsin diye bırakır mı? Annem kendi çocuğunu yabancılara verecek kadın değil ki, belli ki kandırdılar onu. Bana gelince, çocuk aklı işte. 'Hadi git bakalım teyzene, aman ne iyi teyze, sana kurabiye verecek' dediler mi tamam. Sonra o kadar çok gözyaşı döktüm, hasretten yüreğim o kadar yandı ki hatırlamasam daha iyi. Küçücük halimle kendimi asmaya bile kalktım. Kafayı üşütüyordum nerdeyse. Daha ufacık çocuktum. Bana iyi bakması için kadına para bırakmışlardı, hem de yüklüce bir miktarda.

Kadının hali vakti yerindeydi. Atı, ineği, çeşit çeşit kümes hayvanları vardı. Evin önündeki geniş toprağı istediği gibi kullanabiliyordu, evi de lojman gibi bedava vermişlerdi. İyi yerde görev yapıyordu. Doğduğum topraklardan gelen trenler, yokuş yukarı rayları yavaş çıkarlardı. Giderlerken yokuş aşağı fren yapmaları gerekirdi. Sonbahar gelip de

aşağıdaki ormanda ağaçların yaprakları döküldüğünde Nagornaya İstasyonu tabak gibi görünürdü.

Vasili Amca'ya, köylülerin âdetine uyarak baba diyordum. Neşeli ve iyi bir insandı. Yalnız insanlara fazla inanırdı, bir de içti mi susmak bilmezdi. İçinde dışında ne varsa anlatır dururdu. Hiç tanımadığı insanlara yüreğinde ne varsa dökerdi. Makasçı kadına anne demeye dilim dönmedi bir türlü. Annemi unutamadığımdan mı, yoksa Marfa Teyze'nin korkunç biri olmasından mı, bilmiyorum.

Neyse böylece epey zaman geçti. Yıllar birbirini kovaladı. Ama kaç yıl diye sorsanız, cevap veremem. Trenlere bayrak sallayacak boya geldiğimi söyleyebilirim yalnızca. Artık atları çözmek, inekleri otlatmak zor gelmiyordu. Marfa Teyze yün eğirmeyi de öğretmişti bana. Ev işlerinden söz etmiyorum bile. Yerleri silmek, ortalığı toplamak, yemek pişirmek, hamur açmak benim için çok basitti. Hepsinin üstesinden geliyordum. Ha, söylemeyi unuttum. Bir de Petya'ya bakmak benim işimdi. Petya, Marfa Teyze'nin üç yaşındaki çocuğuydu. Bacakları tutmuyordu. Aradan o kadar zaman geçti, hâlâ Marfa Teyze'nin benim sağlam bacaklarıma bakışını hatırladığımda içim bir tuhaf olur. Neden benim değil de, onun çocuğunun bacakları tutmuyor diye öfkeyle bakardı. Sanki onun kötürüm olmasının suçlusu benmişim, ben bir şey yapmışım da çocuğun bacakları tutmamış gibi beni suçlardı bakışlarıyla. Ne kötü düşünceli insanlar var yeryüzünde, düşünebiliyorsunuz değil mi?

Daha durun, anlatacaklarım bitmedi. Hani derler ya, asıl eğlence bundan sonra başlıyor diye, o hesap işte. Olanları duyunca dilinizi yutacaksınız. NEP'in ilk başladığı zamanlardı. Paranın değeri sıfıra inmişti. Vasili Amca ineğin birini satmış karşılığında da iki çuval para almıştı. Hani şu 'kerenki' dedikleri kupürlerden, kimsenin suçu yok, renginden dolayı 'limon' dedikleri de oluyordu hani. Neyse, Vasili Amca satıştan sonra bir güzel kafayı bulunca bütün ahali olayı öğrenmiş. Neredeyse çan çalıp duyurduğu için iki çuval parayı bilmeyen kalmamış köyde.

Çok iyi hatırlıyorum, rüzgârlı bir sonbahar günüydü. Rüzgâr çatıları uçuruyor, toprağı insanın ayağının altından alıp havalandırıyordu. Karşıdan estiği için trenler yokuşu çıkamıyordu. Ben de öyle oturmuş etrafı seyrediyordum. Karşıdan gelen yaşlı bir kadın gördüm, tuhaf bir tipi vardı. Rüzgâr eteğini havalandırıyor, eşarbını uçuruyordu. Kadın bir yandan yürüyor, bir yandan da karnını tutuyordu. Evin önüne geldiğinde içeri

girmek için izin istedi. Sedirin üstüne yatırdık kadını. ‘Oy, aman dayanamıyorum, karnım, karnım, ölüyorum’ diye bağırıyordu. Sonra hastaneye götürmemiz için yalvarmaya başladı. ‘İsa aşkına, hastaneye yetiştirin beni, para veririm size, ne gerekiyorsa yaparım’ deyince Vasili Amca kadını at arabasına koyduğu gibi, yola döküldü. Bizden on beş verst uzaktaki bölge hastanesine götürdü.

Onların gitmesinin ardından çok zaman mı geçti, yoksa hemen miydi bilmiyorum, Marfa Teyze’yle ben yattık. Daha uyulmamıştık ki camın önünde bizim arabanın sesini duyduk. Vasili Amca’nın gidip geri gelmesi için çok erkendi. Ama ne yapalım? Marfa Teyze kalkıp ışığı yaktı. Sırtına hırkasını alıp kapıya gitti hemen. Vasili Amca’nın kapıyı çalmasını beklemeden kendi açıverdi kapıyı. Açtı açmasına da ne gördü dersiniz? Karşısında kara mı kara, yabancı bir adam vardı. Vasili Amca’dan eser yoktu. Korkunç suratlı adam, ‘Söyle bakalım inekten aldığınız paralar nerede? Ormanda kocanı hakladım. Paraların yerini söyle ki seni de öldürmeyeyim. Söylemezsen başına gelecekleri sen düşün. Yalnız bana oyun oynamaya kalkma. Burada seninle kaybedecek zamanım yok’ dedi.

Aman, aman yoldaşlar, ne kadar korktuğumuzu bilemezsiniz. Kendinizi bizim yerimize bir koyun bakalım! Korkudan tir tir titriyorduk. Ölü müydük, diri mi belli değil. Dilimizi yutmuştuk sanki. Ne korkuydu, aman, aman! Vasili Amca’yı öldürmüş adam, kendi ağzıyla söyledi, baltayla kesmiş. Dahası, biz de o eşkıyayla evde yalnızdık. Eşkıya bizim evdeydi yani, evet, evet, gerçek eşkıya.

Sanırım tam o sırada Marfa Teyze çıldırdı. Bir anda aklı gidiverdi. Kocasının ölüm haberi perişan etmişti onu. Ama insanın kendini tutması lazım, zayıflığını göstermek olmaz. Önce adamın ayaklarına kapandı. ‘Acı bana’ diye yalvarmaya başladı. ‘Öldürme beni, ben hiçbir şey bilmiyorum. Para lafının ilk kez senden duyuyorum. Ne dediğini anlamıyorum’ dedi. Ama adamda o göz var mı, bu laflara kanar mı?

Baktı böyle olmuyor, adamı kandırmak için başka bir fikir geldi aklına Marfa Teyze’nin. ‘Para aşağıda kilerde. Bak açıyorum kapağını, in al parayı’ dedi. Adam kurnaz mı kurnaz, bu tuzağa da düşmedi. ‘Yok öyle olmaz’ dedi. ‘Sen inip getir. Kapak senin kapağın, kiler senin kilerin, ister aç, ister kapa ama getir bana şu parayı. Oyun oynamaya kalkma bana. Daha fazla da oyalama, yoksa karışmam.’ Buna karşılık Marfa Teyze adama ‘Neden korkuyorsun? Ben getiririm getirmesine de bacaklarım tutmuyor

pek. Senin için daha kolay. Hem ben sana buradan merdivenlere ışık tutarım. Korkma hadi, bana inanman için kızım da seninle iner' dedi. Kızım dediği de bendim.

Aman, aman, yoldaşlar, bunu duyduğum anda neler hissettiğimi düşünebiliyor musunuz? Sonum geldi dedim! Gözlerim karardı birden. Dizlerimin bağı çözüldü, düşüp bayılacaktım neredeyse. Adam kötü ama dedim ya, aptal değil. Şöyle ikimizi de bir süzüverdi. Baktı ki kadın bana acımıyor, anladı onun öz evladı olmadığımı. Başkasının kanından olunca vermek kolay tabii. O da Petya'yı kucaklayıverdi. Boşta kalan eliyle de kilerin kapağının halkasına yapıştı. 'Hadi şimdi tut bakalım ışığı' dedi ve Petya'yla aşağıya indi.

İşte o zaman Marfa Teyze'nin çıldırmış olduğunu iyice anladım. Ne olup bittiğinin farkında bile değildi. Haydut Petya'yla aşağı iner inmez kilerin kapağını hop diye kapatıp kilitleyiverdi. Köşede duran ağır sandığı da kapağın üstüne çekmeye başladı. Bir yandan da beni yardıma çağırıyordu. Sandığı kapağın üstüne getirince bir güzel üstüne oturdu. Aptal kadın, yaptığı işten pek memnundu.

O sandığın üstüne iyice yerleştiğinde haydutun sesi geldi. Aşağıdan kapağa vuruyordu, tak tak diye. Bağırmaya başladı, tehditler savuruyordu 'Çıkar beni buradan, yoksa çocuğunu öldüreceğim' diye. Kalın tahtaların ardından sözcükler tam işitilmiyordu. Bağırtısı geliyordu ancak. Orman canavarından daha kötü bir sesti. Korkutuyordu insanı. 'Öldürüyorum senin Petya'yı, şimdi' diyordu. Ama Marfa Teyze'nin bir şey anladığı yoktu. Oturduğu yerde gülüp duruyor, bir yandan da bana göz kırpıyordu. Sen istediğin kadar bağır çağır, anahtar bende, der gibi bir hali vardı.

Öyle dedim, böyle dedim, bir türlü anlatamadım ona. Kulağının dibinde 'Petya'yı öldürecek, açalım kapağı' diye bağırıyordum, onu bile işitmiyordu. Adam da aşağıdan kapağa vurmaya devam ediyordu. Bir hayli zaman geçti böyle. Marfa Teyze hiç pozisyonunu bozmadan, gözlerini devire devire oturdu sandığın üstünde. Sonra birden aman Tanrım, öyle bir çığlık duydum ki ömrümde bu kadar korkuncunu duymamıştım. Çok felaketle karşılaştım inanın bana ama böylesini hatırlamıyorum. Petya öyle acı çığlıklar atıyordu ki o aşağıdan gelen sesi hâlâ kulaklarımda. Yıllar geçse de unutabileceğimi sanmıyorum. Zavallı küçük Petya'yı bağırta bağırta öldürmüştü haydut.

Peki ben ne yapacaktım şimdi? Yukarıda aklını kaçırmış bir kadın, aşağıda da canavar ruhlu haydudun teki vardı, ne yapabilirdim? Zaman geçiyordu. O sırada kapının önünden gelen kişneme sesi beni uyardı. At koşulu araba orada durup duruyordu. At kişneyerek bana ‘Hadi Tanya, gel ne bekliyorsun, gidip yardım çağıralım’ diyordu sanki. Dışarı baktım, şafak sökmek üzereydi. ‘Evet’ dedim ata ‘haklısın, gidip yardım bulalım.’ Aklımdan bunları geçirirken bu sefer orman tarafından ‘Bekle Tanya, bu işi başka türlü hallederiz’ diyen bir ses duydum sanki. Gene ormanda birileri vardı yanımda, yalnız değildim.

Sonra sabah olduğunu haber veren horoz gibi, beni uyandıran trenin sirenini duydum. Bu sesi çok iyi tanıyordum. Nagornaya’da her zaman hazır bekleyen bazen yük, bazen yolcu vagonlarını çeken lokomotifin sesiydi. ‘Çekici’ derlerdi ona. Yük trenleri yokuşta kaldığında, hep bu saatte yardıma gelirdi. Duydum işte, bildiğim trendi çünkü. Konuşma sandığım onun sesiydi. Belki ben de Marfa Teyze gibi aklımı yitiriyorum diye düşündüm. Her canlı yaratık benimle konuştuğuna, koca koca trenler dile geldiğine göre, başka ne olabilirdi?

Bunları düşünmeye zamanım yoktu, tren yaklaşıyordu. Lambayı kaptım ama koşamıyorum, sandığı çekince tutulmuşum sanki. Neyse, gücümü topladım, çılgın gibi koşarak rayların ortasında durdum. Başladım lambayı bir aşağı, bir yukarı sallamaya. Artık burada söylenecek laf mı kaldı. Durdurdum treni. Tanrı rüzgârdan razı olsun, yavaş geliyordu zaten. Küçük adımlarla yürüyordu dersem, yanlış olmaz.

Tren durdu, makinist beni tanıyordu. Camdan uzanıp ne olduğunu sordu. Soruyor ama cevabını duymuyor ki. Rüzgârın sesinden başka bir şey işitilmiyor. Bir daha soruyor, gene rüzgâr. Ben de adama bağırıp duruyorum: Nöbetçi kulübesini bastılar, adam öldürdüler, soyguna uğradık, haydut içerde, yardım edin, yoldaş makinist, yardım edin hemen. Ben bunları adama anlatana kadar arkasındaki vagondan Kızıl Ordu erleri birer birer inmeye başladı. Meğerse bu sefer asker taşıyormuş. ‘Mesele nedir?’ diye sordular. Öyle ya, şafak vakti treni yolun ortasında durdurmuştum, elbet bir açıklaması olmalıydı.

Olan biteni anlattım. Eve girdiler, haydudu kilerden çıkardılar. O dev gibi adamım sesi Petya’nınkinden daha ince çıkıyordu. ‘Ben ettim, siz etmeyin, bir daha yapmam, acıyın bana’ diye nasıl yalvarıyordu, bir

bilseniz. Kolundan tuttukları gibi tren yoluna çıkardılar. Ellerini, ayaklarını raylara bağlayıp treni hareket ettirdiler. Orada linç ettiler adamı.

O kadar korkmuştum ki eve girip iki parça giysi bile alamadım kendime. Askerlerden beni trene almalarını rica ettim. Kabul ettiler, beni de yanlarında götürdüler. Sonrasında, yalan yok, gitmediğim yer kalmadı, başıboş bir halde memleketin her köşesini dolaştım. Acılarla dolu çocukluktan sonra mutluluk neymiş, özgürlük neymiş öğrendim! Elbette acılar, günahlar da oldu, olmadı değil. Neyse onları da başka bir zaman anlatırım. Size asıl o gecenin devamını söylemedim. Trenden inen bir demiryolu görevlisi evdeki eşyaların listesini çıkarmış önce. Marfa Teyze'nin hayatını sürdürebilmesi için gerekenler yapılmış. Sonradan duyduğuma göre akıl hastanesine yatırmışlar onu, orada da ölmüş. İyileştiğini söyleyenler de oldu, olmadı değil."

Tanya'nın uzun öyküsünü dinleyen Gordon'la Dudorov epey bir süre hiç konuşmadan çimenlerde dolaştılar. Sonunda Tanya'nın beklediği kamyon, yoldan çayırlığa doğru döndü. Çamaşır sandıklarını kamyona yüklemeye başladılar.

Önce Gordon konuştu: "Çamaşırcı Tanya'nın kim olduğunu anladın değil mi?"

"Elbette."

"Yevgraf Jivago ilgilenecektir onunla."

Bu defa daha kısa süren bir sessizlikten sonra Gordon tamamladı sözlerini: "Tarihte de benzer olaylar yaşanmış. Duygular işin içinden çıktığı zaman mükemmel planların kaba bir soyutluğa dönüştüğü pek çok örnek bulunabilir. Yunan kültürünün Roma'ya aktarılmasında yaşandığı gibi Rus Aydınlanma Çağı da devrimi doğurmuştur.

Blok 'Bizler Rusya'nın korkunç döneminin çocuklarıyız' derken bunu ne kadar güzel anlatmış. Dönemler arasındaki farkı hemen anlıyorsun. Metnin altını iyi okumak gerek. Şairin çocuklar dediği salt çocuklar mı? Hayır, onlar; kızlar, oğullar, evlatlar, aydınlar, herkes... Peki korkunç olan salt korktuklarımız mı? Elbette hayır, yazgımız, manevi değerler, farklı olgular. Şimdi ise geldiğimiz noktada, şairin söylemi düz anlamıyla geçerli, öyle değil mi? Çocuklar, gerçekten çocuklar ve korkunç olan da gerçekten korkutan öğeler. Aradaki fark bu işte."

Aradan beş ya da on yıl geçmişti. Sakin bir yaz akşamında Gordon ve Dudorov gene Moskova'da buluşmuşlardı. Önünde oturdukları açık pencereden Moskova'nın akşam manzarasını seyrediyorlardı. Önlerinde duran Yuri'nin kitabını inceliyorlardı. Yevgraf Jivago'nun çabalarıyla derlenip basılmıştı. Kitabın içeriğini daha önce hiç okumamışlardı ama neredeyse hemen hepsini ezbere biliyorlardı. Sayfaları çevirdikçe aklına gelenleri birbirleriyle paylaşıyorlar, bazı yerlerde kendi görüşlerini dile getiriyorlardı. Kitabın yarısına geldiklerinde hava karardı. Yazılar görünmez olmuştu. Işığı yaktılar.

Ellerindeki kitabın yazarının doğup büyüdüğü bu şehir, şimdi onlara başlarından onca şeyin geçtiği yerden çok, romanın başkahramanıymış gibi geliyordu. Bu akşam, o uzun öykünün sonuna gelmişlerdi.

Savaştan zaferle çıkmak, bekledikleri gibi aydınlık ve özgürlüğü beraberinde getirmemişti. Ama yine de havada, onların bütün geçmişinin anlamını oluşturan özgürlük beklentisinin, savaştan sonraki yıllarda gerçekleşeceğini gösteren işaretler görmüşlerdi.

Artık bir hayli yaşlanmış iki arkadaş, camın önüne oturmuş bu özgürlük ruhunun gelmiş olduğunu hissediyordu. Tam da bu akşam, bekledikleri geleceğin, şehrin aşağıda uzanan sokaklarına belirgin olarak yerleştiğini anlamışlardı. Sonunda kendileri de o geleceğin içindeydiler ve bundan böyle de orada kalacaklardı. Bu kutsal şehirle birlikte bu toprakları dolduran mutluluk ve huzur, bu akşama kadar yaşanan süreçte tarihe tanıklık eden iki arkadaşın, onların çocuklarının içini dolduruyor, hiç duyulmamış keyifli bir müzikle benliklerini sarıyordu.

Ve ellerinde tuttukları kitap sanki bunları anlıyormuş gibi, duygularını paylaşıyor, satırlarında yazanlarla onları destekliyordu.

On Yedinci Bölüm

Yuri Jivago'nun Şiirleri

Çevirenler
Hülya Arslan - Güven Turan

1. Köy
Uğultu kesildi. Sahneye çıkıyorum.
Çadırın direğine yaslanıp
Uzaklardaki ses yansımalarından kavramaya çalışıyorum
Yüzyılımda olacakları.

Bin dürbünle yöneliyor üstüme
Gecenin alacakaranlığı.
Yüce Tanrım, eğer mümkünse
Uzak tut benden bu yazgıyı.

Seviyorum senin düşüncendeki inadı
Ve razıyım bu rolü oynamaya.
Ama şimdi oynanan dram başka,
Ve bu defa beni bağışla.

Ama ne var ki sahne akışı belirlenmiş
Ve kaçınılmaz yolun sonundan.
Yapayalnızım, her şey ikiyüzlülüğe bulanmış.
Yaşam benzemiyor düz ovada yol almaya.

2. Mart

Güneş cehennemin yedinci katı sanki
Ve çıldırmış su yatağı, coşup taşmakta
İşi başından aşkın mandıracı kadın gibi,
Almış başını gitmekte ilkbahar.

Tükeniyor kar, güç kaybediyor
Dalların mavi kısır damar ağında
Ama ahırda hayat tütüyor,
Sağlık saçıyor yabaların dişi.

Bu geceler, bu günler ve geceler!
Kuşluk vakti damlaların sesi,
Eriyen saçak buzları,
Uykusuz dereciklerin gevezelikleri!

Her şey açık ortada, tavlalar ve ahırlar,
Karda yulaf gagalıyor güvercinler,
Ve her şeyi canlandıran suçlu o,
Gübre, hava taptaze kokuyor.

3. Kutsal Hafta'da[91]

Hâlâ her yer gece karanlığı.
Hâlâ dünyada saat çok erken,
Gökyüzünde sayısız yıldız
Ve her biri, gündüz gibi aydınlık
Ve eğer elinde olsaydı yerkürenin
Paskalya'da uyur kalırdı,
Dinlerken mezmurları.

Hâlâ her yer gece karanlığı.
Hâlâ yeryüzünde saat çok erken,
Meydan sonsuzluğa dalmış,
Kavşaktan köşesine kadar
Ve şafağın sökmesine ve aydınlığa
Daha bin yıl var.

Hâlâ toprak alabildiğine çırılçıplak,
Örtüneceği bir şeyi yok gecenin,
Hiçbir şeyi yok çanları çalacak
Ve ilahilere eşlik edecek.

Ve Kutsal Perşembe'den,
Kutsal Cumartesi'ye dek
Sular delik deşik ediyor açıyor kıyıyı
Ve anaforlar dövüşüyor birbirleriyle.

Ve orman da çıplak ve örtüsüz,
Ve Kutsal Hafta günlerinde
Saf tutmuş duacılar gibi duruyor
Gövdeleri kalabalık çamların.

Şehirde ise, o küçük
Alanda, sanki içtimada gibi,
Çıplak, durmuş bakıyor ağaçlar
Kilisenin parmaklığı arasından.

Ve bakışları dehşet dolu.
Kaygıları ortada.
Bahçeler çitlerden taşıyor,
Toprak tir tir titremekte:
Tanrı'yı gömüyorlar.

Ve Çar'ın kapısında görüyorlar ışığı,
Ve kara tabut örtüsünü, dizili mumları,
Gözyaşıyla yıkanmış suratları,
Birden karşılarında haçlı alayı,
Çıkıyorlar ellerinde kutsal kefenle
Ve giriş kapısında iki huş ağacı,
Yol vermek zorundalar.

Ve alay avluyu dolanıyor,
Kaldırımın kenarı boyunca,
Ve sokaktan kilisenin eşiğine taşıyor
Baharı, bahar sohbetlerini
Ve kutsal ekmek kokusuyla,
İlkyaz kömürünün marsık kokusunu.

Ve serpiştiriyor Mart karını
Kilisenin sundurması yanındaki kalabalığa,
Sanki birisi çıkıyor dışarı,
Ve açıyor getirdiği bağış kutusunu
Ve dağıtıyor içinde ne varsa.

Ve sabaha dek sürüyor ilahiler,
Ve sonu gelmiyor hıçkırıkların,
Sokak lambalarının aydınlattığı
Boş alana ulaşıyor
Sessizce içerden çıkan
Havari metinleri veya mezburlar.

Ama gece yarısı susar canlılar,
Yeni yeni ısınan havada,
Bahara kulak vererek,

Mümkün olur ölümü yenmek
Diriliş’in bütün gücüyle.

4. Beyaz Gece

Geçmişte kalan günleri görür gibiyim,
Petersburg'un Storona semtindeki evi.
Orta halli bozkır ağasının kızını bir de:
Sen okullu, sen Kursk doğumlu kız.

Sen tatlısın, hayranların var.
Bu beyaz gecede ikimiz,
Pencerenin önüne oturmuş,
Gökdeleninden aşağıyı seyretmekteyiz.

Lambalar tıpkı ışıldayan gaz kelebekler gibi,
Sabah ilk ürpertisiyle dokunuyor etrafa.
Sana usulca anlattıklarım,
Nasıl da benziyor uyuyan uzaklara.

Aynı şekilde bizi kuşatıyor,
Ürkek, sadık bir gizemle,
Geniş manzarasıyla yayılmış
Petersburg sonsuz Neva ötesine.

Orada uzaklarda, sık çam ormanının boşluklarında
Bu beyaz bahar gecesinde,
İlahiler söyleyen bülbüllerin cıvıltısı
Ormanın sınırlarından taşıyor.

Şaşkına çeviren bir şakımadır bu,
Minicik, cılız bir kuştan yayılan
Coşku ve kargaşa uyandıran
Büyülü ormanın derinliklerinde.

Yalınayak dolaşan bir avare gibi
Çit boyunca sokuluyor gece,
Ve ardından uzanıyor camdan
Kulak misafiri olunan konuşmanın izi.

Sohbetin yankılarının ulaştığı

Çitlerle çevrili bahçelerde,
Elma ve vişne dalları
Bürünüyorlar beyaza.

Ve ağaçlar, hayaletler gibi beyaz
Toplaşıp dökülüyorlar yola,
Sanki veda işareti yapıyorlar
Bu çok şey görmüş beyaz geceye.

5. Geçit Vermez Bahar Yolları

Günbatımının ateşleri sönüyordu.
Gür ormanın geçit vermez yollarında,
Urallar'da uzak bir köye doğru,
Biri gidiyordu at sırtında.

Dalağından konuşuyordu atın
Ve çamura batan nal şıngırtısının ardından,
Yol boyunca yankılanıyordu
Pınar çukurlarındaki su.

Adam dizginleri gevşetip
Ve at tırısa geçtiği anda,
Eriyen karların taşkını duyuruyordu
Olanca çağıltısını yakından.

Birisi ağlıyor, bir başkası gülüyordu,
Paramparça oluyordu taşlar,
Ve suyun girdabına düşüyordu
Kökleriyle sökülen ağaçlar.

Günbatımının yangınında,
Uzaklardaki dalların karasında,
Tehlike çanının vuruşları gibi
Bülbül şakıyordu çıldırmışçasına.

Dul salkımsöğüdün başörtüsünü
Eğilip de uçuruma bıraktığı yerde,
Kadim eşkıya bülbül[92] gibi
Yedi meşede çınlıyor bülbülün sesi.

Hangi bela, hangi aşkla
Anlatılır bu tutku?
İri saçmalarla dolu tüfeğini kim
Kime patlattı ormanda?

Şimdi orman cini olup çıkacakmış gibi
Kaçak kürek mahkûmların molasından
Karşıdan gelenler atlı ya da yayan
Karakoldaki partizanlarla.

Yer ve gök, orman ve tarla
Yakaladılar bu ender sesi,
Uyumlu paylaşımını
Çılgınlık, acı, mutluluk ve ıstırabın.

6. İtiraf

Yaşam yine döndü durduk yere,
Bir zamanlar birdenbire bitişi gibi.
Aynı eski sokaktayım ben,
Bir zamanlar, aynı yaz günü, aynı saatte olduğum gibi.

Aynı insanlar ve çabalamalar,
Ve günbatımının yangını da sönmemiş,
O zamanlar Manej Meydanı'nın duvarına
Ölüm akşamının onu aceleyle çaktığı gibi.

Ucuz giysiler içindeki kadınların
Ökçeli pabuçları eskiyor genç gecelerde.
Çatı aralarının sac levhalarında
İşte böyle çarmıha geriyorlar kurbanlarını.

İşte yorgun adımlarla biri
Usulca geçiyor eşiği
Ve bodrumdan çıkıp dışarı,
Bir uçtan öbür uca geçiyor avluyu.

Gene hazırlıyorum bahanelerimi,
Ve gene umurumda değil hiçbir şey.
Ve komşu kadın avlunun ardından dolanıp
Yalnız bırakıyor bizi.

Ağlama, büzme şiş dudaklarını,

Kıvırıp bükme onları.
Acıtırsın kurumuş kabuğunu
İlkbahar uçuğunun.

Çek elini göğsümden,
Biz akıma tutulmuş telleriz,
Bir bakarsın, birdenbire
Bizi birbirimize savuruverir.

Yıllar geçer, evlenirsin bir gün,
Unutursun bu karışıklıkları.
Kadın olmak yüce bir adımdır,
Baştan çıkarmak, kahramanlık.

Bense kadın ellerine hayranım,
Sırtına ve bir de omuzlarına, boynuna
Ve bir köle gibi sadık kalırım
Saygı sunarak bir asır boyunca.

Ama zincire vursa da gece
Hem de kasvetli halkalarıyla beni
Defolup gitme ağır basar
Ve ayrılık tutkusu çeker kişiyi.

7. Şehirde Yaz
Alçak sesle konuşmalar
Ve tutkulu bir aceleyle
Özenle toplandı saçlar
Ensenin üstünde bir demet şeklinde

Kafasında ağır
Bir miğfer varmış gibi
Çeviriyor başını
Örgülerini düzelterek.

Dışarısı sıcak mı sıcak;
Gece belli ki hava bozacak
Ve dönüyorlar, sürüyerek ayaklarını
Evlerine yayalar.

Gök gürlüyor birden,
İşitiliyor tiz yankısı,
Ve rüzgâr hareketlendiriyor
Camdaki perdeyi.

Sessizlik çöküyor ardından,
Ama bunaltıcı gene,
Ve devam eden şimşekler
Gökyüzünde çakıyor da çakıyor.

Ama ışıl ışıl gün doğduğunda
Sabah gene yakar hava
Kurutur geceki sağanağın
Caddelerdeki su birikintilerini

Asık suratla bakarlar
Uyumadıklarından
Asırlık, hoş kokulu
Çiçekli ıhlamurlar.

8. Rüzgâr

Ben yokum artık, sen ise hayattasın.
Ve rüzgâr, yakınarak, ağlayarak,
Sarsıyor ormanı ve evi,
Ama çamları tek tek değil,
Hepsini birden sallıyor
Göz alabildiğine ufka kadar,
Yelkenlilerin tekneleri gibi
Koyların parlak yüzeyindeki.
Ve gözü peklikten
Ya da amaçsız bir öfkeden değil,
Hüzün dolu sözler bulup
Sana ninni söylemek için.

9. Şerbetçiotu

Sarmaşık sarılı söğüdün altına
Kötü havadan sığınıyoruz ikimiz.
Omuzlarımızda pelerin
Kollarım sarmış bedenini.

Yanılmışım, sarmaşık değil
Şerbetçiotunun aşk kokusu ortalığı saran.
Gel yanıma, birlikte alıp
Üstümüzdekileri serelim yere.

10. Pastırma Yazı

Frenküzümünün yaprağı etli ve kaba.
Evde çınlıyor kahkahalar ve şıngırdıyor kadehler,
Doğranıp mayalanıyor turşular
Biber, karanfil ekleniyor kavanozlara.

Orman alaycı biri gibi, savuruyor
Bu gürültüyü dik yamaçlara,
Güneşte yanmış fındıkların sanki

Bir şenlik ateşinde kavrulduğu yere.

Yol buradan iniyor yara doğru,
Kurumuş, eski kütükler var orada
Ve acıyorum bu paramparça,
döküntüleriyle yarı dolduran sonbahara.

Ne var ki evren çok daha yalın,
Kurnaz adamın sandığından,
Ve ağaçların suya eğilişi gibi,
Gelir her şeyin sonu bir gün.

Anlamı yok şaşırmanın,
Önündeki her şey küle döndüğünde,
Ve sonbaharın beyaz isi,
Ağını pencerelerin önüne gerdiğinde.

Bahçe çitinden yol açılmış ileri
Ve huşların arasında kayboluyor izi.
Evde gülüşmeler ve hayhuyun gürültüsü,
Uzaklarda da aynı velvele ve kahkahalar.

11. Düğün

Kestirmeden geçip dışından bahçenin,
Eğlenmeye geliyor konuklar,
Gelinin evinde sabaha kadar;
Akordiyonlarla.

Ev sahibinin evinde,
Keçe kaplı kapının ardında,
Başlayan gürültü dindi
Saat birle yedi arasında.

Tam dalacakken rüyaya,
Yeter ki herkes uyusun derken,
Gene başladı akordiyon,
Dağılırken düğün.

Ve başladı akordiyoncu
Gene gelin halayını çalmaya
El çırpmalar, kolyelerin parıltısı,
Gürültü ve patırtısı eğlencenin.

Ve bir daha, bir daha, bir daha
Söylenen maniler
Doğrudan uyuyanların yataklarına
Cümbüşten süzülüp geldi.

Bir kadın, kar gibi ak,
Gürültü ve ıslıkların eşliğinde
Tavuskuşu gibi kabarıp yeniden,
Bir o yana, bir bu yana sallandı.

Ardından gerdan kırdı
Ve sağ elini sallayıp,
Kaldırımda kırıttı,
Tavus gibiydi, tavus gibiydi, tavus gibiydi.

Aniden gürültü ve çalgıların sesi,
Halayın coşkusu,
Bıçak gibi kesiliverdi,
Arkalarında iz bırakmadan.

Uyanıyordu gürültülü avlu.
Günlük işlerin sesine
Konuşmalar karıştı
Ve bir de gülüşlerin tınısı.

Gökyüzünün enginliğinde, yükseklere
Gri bir leke gibi
Bir güvercin sürüsü havalandı
Hızla güvercinlikten çıkan.

Sanki düğünün ardından
Uykusunda onları anımsayan birileri,

Uzun bir ömür dilemek için
Uçurmuşlardı güvercinleri.

Yaşam da sadece bir anlık olduğu için,
Ve eritip
Benliğimizi, bir armağan verir gibi,
Kaynaşmalı başkalarıyla.

Sadece camdan içeri süzülen bu düğün
Aşağıda kopan patırtı,
Sadece şarkılar, sadece uyku
Ve sadece güvercin sürüsü.

12. Sonbahar

Dağılın dedim ev halkına,
Dostlar çoktan gitti,
Ve her zamanki yalnızlık
Doldu yüreğime ve doğaya

Ve işte ben burada, bu nöbetçi kulübesinde
Seninleyim bu ıssız ormanda.
Yollar, şarkıdaki gibi,
Yarı yarıya otla kaplı.

Şimdi acı duyarak bizi
Seyrediyor kütükten duvarlar.
Vaat etmedik bariyerler aşmayı,
Ölüp gideceğiz burada, uluorta.

Birde oturur üçte kalkarız,
Bende kitap, senin elinde nakışın,
Ve şafakta fark etmeyiz,
Öpüşmeyi nasıl bıraktığımızı.

Daha da görkemli ve umursamaz
Hışırdayın, dökülün yapraklar
Ve dünün acı kâsesini

Bugünün hüznüyle taşırın.

Bağlılık, çekicilik, güzellik!
Dağılalım bu eylül gümbürtüsünde!
Gömül güzün hışırtısına!
Donakal öyle ya da çıldır!

Tıpkı eteğini hareketlendirdiğin gibi,
Yapraklarını döküyor akçaağaç korusu,
Kucağıma düştüğün an bu
İpek kuşaklı sabahlığınla.

Sen ölümcül adımın nimeti,
Yaşam mide bulandıran illete,
Güzelliğin özü cesarete dönüştüğünde,
Çeker bizi birbirimize.

13. Masal

Eskiden, çok eskiden,
Bir masal ülkesinde
Bir atlı gidiyordu
Bozkırda, çalıların arasında.

Acelesi vardı savaşmaya,
Bozkırın tozunda,
Karanlık orman karşısında,
Uzaklardan yükseliverdi.

Yüreğinde bir ezilme
Göğsünde sancı:
Kork suvattan
Sıkıla eyer kolanını.

Kulak asmadı atlı
Ve var gücüyle
Uçarcasına daldı
Ormanın derinliklerine.

Dolandı tepenin birini,
Çıktı çorak bir düzlüğe,
Geçip çayırın yanından
Dağı aştı.

Ve ulaştı dar bir boğaza
Ve ormanın patika yollarından
Vardı hayvanların izlerine
Ve bir suvata

Ve her çağrıya sağır
Kulak asmadan içi'nin sesine,
Atını sürdü yardan aşağı,
Dereden su içirmeye.

Dere yanı mağara,
Mağaranın önünde geçit yeri.
Sanki kükürt alevi gibi
Parlıyor girişi.

Koyu kırmızı dumanda
Gözlere perde olan,
Uzaktan gelen bir çağrı
Yankılandı ormanda.

İşte o zaman dağ geçiti boyunca,
Şaşıran atlı
Sürdü atını dikkatli dikkatli,
Sesin geldiği yere.

Ve sarıldı mızrağına
Birden görünce atlı,
Ejderhanın kafasıyla,
Kuyruk ve pullarını.

Gırtlağından alev fışkırıyor,
Işık saçıyordu dört bir yana,

Üç halkayla bir genç kıza
Sımsıkı dolanmıştı yaralamaya.

Gövdesini ejderha,
Tıpkı kamçıymışçasına,
Savurup sağa sola
Oynatıyordu kızın omuzlarında.

Bu ülkenin geleneğinde
Her bakire esiri
Sunmak var ödül gibi,
Orman canavarına.

Ülke halkı
Koruyordu kendi evini
Ödeyip bu bedeli,
Bu korkunç ejderhaya.

Ejderha ellerine sarıldı kadının
Ve sıktı boğazını,
İşkence etmekti niyeti,
Bu yüzden kabul etmişti kurbanı.

Dua ederek baktı
Göklere doğru atlı
Ve hazırlandı savaşa,
Mızrağı askısındaydı.

Kapanıyor gözkapakları.
Yükseklikler. Bulutlar.
Su. Dereler. Nehirler.
Yıllar ve yüzyıllar.

Atlının yoktu başında miğferi,
Savaşta yitirmişti,
Ejderhayı ezip parçalayansa
Toynaklarıyla sadık attı.

At ve ejderhanın leşi
Yan yana yerde.
Atlı baygın,
Donup kalmış bakireyse.

Öğle vakti, aydınlık gökyüzü
Işıl ışıl yumuşacık mavisiyle.
Kim bu kadın? Çariçe mi?
Toprağın mı kızı? Kralın mı?

Bir mutluluğun zirvesinde kız,
Bir sel gibi gözyaşları boşalmakta
Sonra benliği egemenliğinde
Uyku ve dirençsizliğin.

Bir toplar gücünü,
Bir yaşar donmuş gibi,
Kaybettiği kandan
Ve yitirir gücünü.

Ama atıyor yürekleri.
Bazen kadın, bazen erkek
İstiyor uyanmak
Ama gene dalarlar uykuya.

Kapanıyor gözkapakları.
Yükseklikler. Bulutlar.
Su. Dereler. Nehirler.
Yıllar ve yüzyıllar.

14. Ağustos

Söz verdiği gibi, aldatmadan,
Sabah erkenden doldu içeri güneş,
Safran rengi demetiyle,
Uzandı perdeden divana dek.

Kapattı sıcak aşı boyasıyla

Komşu ormanı, köy evlerini,
Yatağımı, ıslak yastığımı
Bir de kitap raflarının duvarını.

Anımsadım, neden ıslandığını
Yastığımın hafiften.
Düşümde, uğurlamak için beni
Gelmiştiniz sizler, birbirinizin ardınca.

Geliyordunuz gruplar halinde, ikili, tekli,
Anımsadı birden birisi, bugün
Eski takvime göre Ağustos'un altısı,
Tanrı'nın Değiştiği Gün.[93]

Sıradan bir ışık, alevi olmayan,
Yayıldı o gün Tabor dağından,
Ve sonbahar, apaçık bir işaret gibi,
Çekti bütün bakışları üstüne.

Ve yürüyüp geçtiniz küçük, gariban,
Çıplak, titrek kızılağaç çalıları arasından
Ulaştınız dumanı üstünde zencefil kurabiyesi gibi
Tütmekte olan kızıl baharlı ormanına mezarlığın

Komşuluk yapıyordu gökyüzü ihtişamla
Sessiz doruklarına ağaçlarının
Ve uzaklardan horozların sesi
Çınlıyordu dört bir yan.

Ormanda kadastro emri gibi
Dikilmişti ölüm köy mezarlığında,
Bakıp ölü yüzüme, boyumca
Çukur kazmak için.

Hissediyordunuz, gerçek gibi,
Belli belirsiz sesini birinin.
Eski sesim olabilir miydi bu gaipten haber veren,

İşitiliyordu, capcanlı:

“Elveda, Değişim’in aydınlık mavisi,
Ve altın sarısı ikinci Doğuş’un,
Son kadın şefkatinle hafiflet
Acısını ölüm vaktimin.

Elveda, boşa geçen yıllar.
Vedalaşalım, her yerde aşağılanmaya
Meydan okuyan kadın!
Ben senin savaş alanınım.

Elveda, gergince açılan kanatlar,
İnatçı özgür uçuş,
Ve sözlere vuran dünya imgesi,
Ve sanat ve bir de yaratım gücü.”

15. Kış Gecesi

Tipi, tipi vardı her yönde.
Kar kaplıydı dört bir yan.
Mum yanıyordu masada,
Mum yanıyordu.

Tatarcık sürülerinin yaz geldiğinde
Ateşe uçmaları gibi,
Avluda havalanan kar taneleri
Uçuyordu pencereye doğru.

Sürüklenen kar pencerenin camında
Daireler, oklar çiziyordu.
Mum yanıyordu masada,
Mum yanıyordu.

Aydınlık tavana
Düşüyordu gölgeler,
Kavuşturulan gölgeler, kavuşturulan ayaklar,
Kesişen kaderler.

Ve düşüyordu bir çift terlik.
Pıtırtıyla yere.
Ve mumluktan balmumu gözyaşı
Damlıyordu elbisenin üstüne.

Ve karlı karanlıkta yitiyor her şey
Gri ve ak.
Mum yanıyordu masada,
Mum yanıyordu.

Bir nefes üfürdü muma köşeden,
Ve baştan çıkarıcılığın ateşi
Yükseldi, melek gibi, iki kanatlı
Haç formunda.

Şubat boyunca sürdü tipi,

Hiç ara vermeden,
Mum yanıyordu masada,
Mum yanıyordu.

16. Ayrılık

Eşikten bakıyor adam,
Evini tanımadan.
Kaçış gibiymiş kadının gidişi,
Her yerde talan izleri.

Odaların her köşesinde karmaşa.
Adam yıkımın boyutunu
Anlayamıyor gözyaşlarından
Ve bir de migreninden.

Bir uğultu kulağında sabahtan beri.
Kendinde mi yoksa, hayal âleminde mi?
Ve neden gelir aklına
Sürekli deniz düşüncesi?

Pencereyi kaplayan kırağıdan
Kutsal Işık görünmediğinde,
Çaresiz hasretlik iki kat artar
Benzer ıssızlığına denizin.

Kadın öyle değerliydi ki adama,
Yüzünün her çizgisiyle,
Kıyının yakınlığı gibi denizle,
Bir dalga çatlağı boyunca.

Tıpkı fırtınadan sonra
Suyun altında kalan sazlıklar gibi,
Adamın ruhunun derinliklerine iniyordu
Kadının yüzü ve görüntüsü.

Çile çektiği yıllarda,
Akıl almaz koşullarda,
Kader derinlerinden çıkıp
Taşımıştı onu adama.

Sayısız engeller içinde,

Tehlikelere göğüs gerip
Dalgalar getirmişti onu, getirmiş
Ve bırakmıştı adamın yanı başına.

Şimdi ise gidişi,
Zorla gerçekleşmişti, belki de.
İkisini de tüketecekti ayrılık,
Hasret iliklerini kemirecekti.

Ve işte bakmıyor etrafına adam:
Bırakıp giderken kadın;
Altüst etmiş her şeyi,
Savurmuş dolap çekmecelerinde ne varsa.

Dolanıp durdu, akşama dek
Düzeltti çekmeceleri:
Topladı saçılmış kumaş parçalarını
Ve biçki örneklerini.

Ve battığında işlemedeki
Bir iğne eline,
Ansızın görüverdi kadını
Ve akıttı gözyaşlarını sessizce.

17. Buluşma

Kaplıyor kar yolları,
Örtüyor çatıları.
Biraz hareket etmeli:
Kapının ardındasın sen.

Sırtında ince bir palto,
Şapkasız, galoşsuz
Heyecanını bastırmaya çalışıyorsun
Ve yumuşak kar yiyorsun.

Ağaçlar ve bahçe parmaklıkları
Uzanıyor karanlığın içinde.
Kar tepelerinin ortasında
Bir sen duruyorsun, tek başına.

Eşarbından kayan su,
Giriyor kol kapaklarından,
Ve çiy taneleri gibi damlalar
Parıldıyor saçlarında.

Ve sarı perçeminle
Birden ışıdı: Yüzün,
Saçın ve vücudun
Ve incecik palton.

Kirpiklerin ıslak kardan,
Ve gözlerinde hüzün,
Ve oluştu tek parçadan
Senin bütün görünüşün.

Sanki ince demir çubukla,
Rastığa batırılmış,
Çizmişler seni kalın çizgilerle,
Kalbimin derinliklerine.

Ve sonsuza dek kalacak orada

Bu çizgilerin kadere boyun eğişi,
Ve yapılabilecek bir şey yok
Dünya bu kadar katı kalpliyken.

Ve bu yüzden çift görünür
Her şey bu karlı gecede
Ve çizemem sınırı
İkimizin arasına bir türlü.

Kimiz biz, nereliyiz,
O yıllardan geriye
Kalan söylentilerse bir tek,
Biz bu dünyada değil miyiz?

18. Noel Yıldızı[94]

Kış bastırmıştı.
Bozkırdan esiyordu yel.
Ve yeni doğmuş bebek üşüyordu
Tepenin yamacındaki inde.

Öküzün nefesiydi onu ısıtan.
Evcil hayvanların yemliğinden,
Sakinlerinden mağaranın,
Yükseliyordu sıcak bir buğu.

Yatak samanı bulanmış kepeneklerinden
Dökülürken darı taneleri,
Bir yarın üzerinde uzaklara bakıyordu
Uykulu çobanlar gece yansı.

Ötede karla kaplı bir tarla ve mezarlık,
Çitler, mezar taşları,
Kar yığınları içinde bir araba oku,
Ve mezarlığın üstünde yıldız dolu bir gök.

Yanı başlarındaysa, gizemli
Küçük bir kandil gibi ürkek
Nöbetçi kulübesinin penceresinde
Beytlehem yolunda ışıldıyordu bir yıldız.

Alev alevdi, kuru bir ot yığını gibi tutuşturulmuştu
Gök ve Tanrı tarafında,
Tıpkı yanan bir köyün, ateş almış harman yerinin
Yangın yansısı gibi.

Yükseldi tıpkı yanan yığınlarından
Kuru ot ve samanın,
Evren dikkat kesildi
Bu yeni yıldızın doğuşuyla.

Yükselen kızıllık alev topuna dönüştü
Ve yüklendi anlamları,
Ve üç müneccim
Koştular çağrısının peşinden eşsiz ateşin.

Peşlerinden geliyordu hediye yüklü develer.
Ve eşekler, kimi küçük,
Kimi büyük, kısa adımlarla indiler dağdan aşağı.

Ve tuhaf bir biçimde görünüyor gelecek,
Daha sonra gelecek olanlar yükseldi uzakta,
Yüzyılların bütün düşünceleri, bütün düşleri ve âlemleri,
Geleceğin bütün galerileri ve müzeleri,
Bütün cilveleri hurilerin, sihirbazların oyunları,
Bütün Noel çamları evrendeki, çocukların bütün hayalleri.

Bütün mumların titrek alevleri, tüm zincirler,
Ahengi bütün muhteşem renklerin...
... Bütün hırsı ve hırçınlığıyla esti rüzgâr bozkırdan...
... Bütün elmalar, bütün altın toplar.

Kızılağaç dalları örtmüştü bir kısmını gölün
Ama iyi görünüyordu açıkta kalan kısmı
Karga yuvaları ve ağaçların üstünden.
Eşek ve develerin geçişini göl kıyısından,
Açıkça görünüyordu çobanların oradan.
“Gidelim diğerleriyle, tapalım mucizeye” dediler
Kavuşturdular üzerlerindeki postların önünü

Karda yürümek zorlukla, ısıttı onları.
Aydınlanmış ormanda mika pullar gibi
Çıplak ayak izleri kulübeye yöneltiyordu.
Yıldız ışığında bu izleri tüten mum ışığı sanan
Çoban köpekleri havlıyordu.

Ayaz gece bir masaldı sanki
Ve birisi yığılı kar tepeciklerinden, bir ara,

Belli etmeden birisi onların safına katılmıştı.
Ve yürüyordu köpekler, dikkat kesilmiş,
Yanlarında çobanların, belayı bekliyorlardı.

Aynı yoldan, aynı yerlerden geçerek
Birkaç melek yürüyordu kalabalığın içinde.
Yoktu bedenleri, görünmezdiler;
Fakat ayak izleri kalıyordu yolda.

Toplanmıştı bir kalabalık taşın yanında.
Tan ağarıyordu. Sedir ağaçları seçiliyordu artık.
“Peki siz kimsiniz?” diye sordu Meryem.
“Çoban kabilesiyiz ve göğün elçileriyiz,
Övgülerimizi sunmaya geldik her ikinize.”
“Hep birlikte olmaz. Bekleyin eşikte.”

Yalancı şafağın küle benzer karanlığında
Tepiniyordu arabacılar ve çobanlar,
Dalaşıyordu atlılarla yayalar,
Tahta yalağın başında;
Develer böğürüyor, eşekler tepişiyordu.

Gündoğumuydu. Şafak, kül tabakasını süpürür gibi
Son yıldızları da temizledi gökten.
Ve kalabalık gruptan sadece müneccimleri
Bıraktı Meryem mağaranın ağzına.

O, uyuyordu, parlak, meşe yemlikte,
Derin oyuğun dibinde ay huzmesi gibi.
Bir koyun derisi yerine, ısıtıyordu onu
Eşeğin dudağı ve öküzün burun delikleri.

Durdular gölgede, ahır karanlığında,
Fısıldaştılar, güçlükle seçip sözcükleri.
Aniden birisi karanlıkta, biraz sol yana
İtti yemlikten bir müneccimi eliyle
Ve o çevirdi başını: Eşikten, bir konuk gibi,

Bakireye baktı Noel Yıldızı.

19. Gündoğumu

Kaderimde anlamın büyüktü senin.
Ardından savaş, yıkım geldi,
Ve uzunca bir süre senden
Ne bir ses, ne bir soluk duyuldu.

Ve yıllar, yıllar sonra
Sesin yeniden heyecanlandırdı beni.
Senin Ahit'ini okudum gece boyunca
Sanki çıktım bir baygınlıktan.

İnsanların içine, kalabalığa
Karışmak istiyorum sabah canlılığında.
Hazırım her şeyi parçalamaya
Ve diz çöktürmeye herkesi.

Koşuyorum merdivenlerden aşağı,
Sanki ilk defa çıkacağım dışarı
Bu karlı sokaklara
Ve ıssız kaldırımlara.

Uyanıyor herkes, ateşler yakılıyor, huzur,
Çaylar içiliyor, koşuluyor tramvaylara.
Birkaç dakika içinde artık
Şehir tanınmaz hale geldi.

Kapılarda tipi ağ örüyor
Lapa lapa yağan kardan,
Ve zamanında yetişme telaşından
Kimse bitirmiyor yemeğini, içmesini.

Herkesin hislerini içimde duyarım
Sanki girmişim gibi içlerine,
Eririm tıpkı kar gibi orada,
Çatarım kaşlarımı aynı sabah gibi.

İsimsiz insanlar benimle,

Ağaçlar, çocuklar, evcimenler.
Onlara teslim ettim kendimi
Ve kazandım bu yüzden.

20. Mucize[95]

O Beytanya'dan Yeruşalim'e gidiyordu,
Beli bükülmüştü bile ağırlığından sezgisinin.

Kavrulmuş, dik yamaçtaki dikenli çalı,
Yakındaki kulübenin üstünde hareketsizdi duman,
Hava sıcak, sazlık kıpırtısızdı
Ve Ölü Deniz kıpırtısız bir dinginlik içindeydi.

O, denizin acısına benzer bir acılıkla,
Küçük bir bulut kalabalığıyla yürüyüp,
Tozlu yolda birinin evine doğru,
Gidiyordu şehre, müritlerinin toplantısına.

Ve öyle indi ki düşüncelerinin derinlerine
Terk edilmiş hüzünlü tarlalar pelin kokmaya başladı.
Dinginleşti her şey. Bir o vardı ortada
Ve bu yer sanki bilincini yitirmişti.
Her şey karıştı birbirine: Sıcaklık ve çöl
Kertenkele, kaynaklar ve bir de dere.

Bir incir ağacı vardı az ilerde,
Meyvesi yoktu, sadece dal ve yaprak.
Ve seslendi ağaca: "'Ne işe yararsın?
Hastalıklı haline mi sevineyim?
Açım ve susuzum ve sense kuru bir kabuk,
Görenin içi karalar bağlar.
Ah, yazık sana, ne beceriksizsin!
Kal böyle sonsuzluğa kadar."
Bu yargının ardından titredi ağaç,
Sanki şimşek geçmişti yıldırımsavardan,
Yandı, kül oldu incir ağacı.

Eğer bulsaydı özgür bir an
Yapraklar, dallar ve kökle gövde,
El verebilirdi doğa kendi yasalarıyla.

Ama işte mucizeydi bu, Tanrı’nın mucizesi.
Perişan halde fırtınalara tutulduğumuzda
Bir anda olur mucize, şaşırtır bizi.

21. Toprak

Moskova konaklarının
İçlerine işliyor bahar.
Sıçrıyor dolapta güveler
Ve dolaşıyor yazlık şapkalarda,
Ve sandıklara kaldırılıyor kürkler.

Ahşap asma katlara
Dizili mor ve sarı şebboylu, saksılar
Ve özgürlük soluyor odalar,
Ve toz kokuyor çatı araları.

Ve sokak içli dışlı
Küçük ışıksız pencereyle
Ve beyaz geceyle günbatımı
Buluşamazlık edemiyorlar nehir kenarında.

Ve koridordan işitilebilir
Nelerin olup bittiği uzamda,
Öylesine çene çalarken
Nisanın söyledikleri su damlacığına.
Binlerce öykü bilir o,
İnsanın acılarına dair,
Ve çitlerde buz keser tan ışıltısı
Ve uzar bu anın kızıllığı.

Ve bu karışımı ateşle huzursuzluğun
Sokakta ve evin rahatlığında
Ve her yerde kaybetmiş kendini hava.
Ve yine o söğüt dalları arasında
Ve yine ak tomurcuklar kabarır
Hem camda hem de kavşakta,
Sokakta ve atölyede.

Niye ağlar ki uzaklar sislerin içinde,
Ve niye acı kokar humuslu toprak?

Zaten benim eğilimim,
Mesafeler umutsuzluğa kapılmasın,
Kentlerin sınırlarının ardında,
Toprak bir başına kederlenmesin diyedir.
Bunun için erken baharda
Dostlarım gelip bulur beni,
Ve bizim her akşamımız bir veda,
Şölen sofralarımız, vasiyettir,
Çilelerin gizliden akışı
Varlığın soğukluğunu ısıtsın diyedir.

22. Kötü Günler[96]

Son hafta gelip de
İsa Mesih Yeruşalim’e girdiğinde,
Şükür haykırışları yükseldi,
Asma dallarıyla koştular peşinden.

Günler tehdit ve şiddet dolmaya başladı,
Aşk dokunmaz oldu yüreklere,
Horgörüyle çatıldı kaşlar,
Ve işte son söz ve bitiş.

Kurşun ağırlığında
Gökler düştü avlulara.
Ferisiler ipuçları aradılar,
Kıvranıp önünde tilkiler gibi.

Ve tapınağın kara güçleri
Suçlu gibi verdiler mahkemeye
Ve tutkuyla övdüklerini
Şimdi lanetliyorlar.

Yan taraftaki kalabalık
Kapı ardından bakıyor,
Büyü bozulsun beklentisiyle
Ve itişiyorlar ileri geri.

Ve yayılıyor fısıltılar kulaktan kulağa
Ve dört bir yandan geliyor dedikodular.
Ve Mısır’a kaçış ve çocukluk yılları
Artık anımsanıyor, bir düş gibi.

Hatırlıyor görkemli dağı
Çöldeki ve o dik yamacı,
Oradan şeytan ayartmaya çalışmıştı,
Dünya nimetlerini sunup ona.

Ve Kana’daki düğün şöleni,[97]
Ve mucizeye hayran olmuştu tüm masa,
Ve deniz, sisler içinde yürüdüğü
Kayığa, sanki karadaymış gibi.

Ve bir kulübede toplanmış yoksullar,
Ve bir mumla bodruma inişleri,
Korkudan mumun söndüğü yerde,
Ölüp de dirilen adam da ayağa kalktığında.

23. Mecdelli Meryem

I

Gece çöker çökmez, iblisim çıkar ortaya,
Boynumun borcudur ödediğim.
Gelir ve yüreğimi kemirir
Sefahat anılarım,
Erkek heveslerinin kölesi olduğumda
Cin çarpmış bir aptaldım
Ve sokaklardı mekânım.

Birkaç dakika kaldı
Ve gelecek mezarın sessizliği.
Ama bu dakikalar bitmeden daha,
Hayatımı, son anına dek,
Kaymaktaşından kap gibi[98]
Yaşar ve kırarım önünde senin.

Ah, nerede olurdum bilmem ki şimdi,
Üstadım benim ve Kurtarıcım
Ve geceleri masanın başında
Sonsuzluk beklemeseydi beni,
Mesleğimin ağına tutulmuş
Yeni bir müşteri gibi?

Açıkla bana, nedir anlamı günahın
Ve ölümün, bir de cehennem ve kükürt ateşinin,

Herkesin gözü önünde
Ağaca sarılan yeni filiz misali,
Bütünleştim seninle tarifsiz kederimle.

Senin ayaklarını, İsa,
Dizlerime yasladığım anda,
Ben, belki de, öğrenirim kucaklamayı,
Haçın dört köşeli ahşabını
Ve duyularımı yitirip, bedenine sarılırım
Defnetmek için seni.

24. Mecdelli Meryem

II

Bayram öncesi temizlik yapıyor insanlar.
Bu kalabalıktan uzakta,
Yıkıyorum kovamdaki mürle
Senin tertemiz ayaklarını.

Arıyorum, bulamıyorum sandaletini.
Gözyaşlarımdan göremiyorum hiçbir şey.
Peçe gibi kapladı gözlerimi
Bir tutam dağınık saç.

Ayakların eteklerimin ucunda,
Gözyaşlarımla yıkıyorum onları, İsa,
Diziyorum onlarını gerdanlığıma,
Saçlarımın dalgalarının içine gömüyorum.

Ayrıntılı bakıyorum geleceğe,
Sanki sen durdurmuşsun onu.
Şimdi kehanette bulunabilirim
Bir Sibilla kâhininin açık seçikliğiyle.

Tapınağın peçesi düşecek yarın,
Halka olacağız biz bir yanda
Ve yer sallanacak ayaklar altında,
Belki de, acıdığından bana.

Yeni bir saf tutacak muhafızlar,
Ve atlılar dağılmaya başlayacak.
Kafaların üzerinde bir kasırga gibi
Göğe çıkmaya can atacak bu haç.

Kapanacağım yere haçın önünde
Kalarak öylece, ısırıp dudaklarımı.
Kucaklayabilmek için yığınları,
Açılacak kolların haçın üzerinde alabildiğine.

Kimler için dünyaya böylesine açılıyorlar
Bunca azap ve böylesi güç kimler için?
Yaşamda bu kadar can var mı?
Bu kadar köy, nehir ve ağaç?

Ama böyle üç gün geçecek
Ve itecek bizi böyle bir boşluğa,
Bu korkunç zaman diliminde
Diriliş’e erişeceğim ben de.

25. Getsemani Bahçesi[99]

Aydınlanmıştı dönemeci yolun
Umursamaz ışıltısıyla uzak yıldızların.
Yol dolanıyordu Zeytin Dağı'nı,
Aşağıda uzanıyordu Kidron Irmağı.

Çayır ayrılmıştı ikiye,
Ardında başlıyordu Samanyolu.
Gümüş rengi parlak zeytin ağaçları
Çabalıyorlardı havalanıp yürümeye.

Sonunda bir bahçe vardı, kiminse.
Bırakıp öğrencilerini duvarın ardında,
Dedi ki O, "Ölesiye kederliyim,
Burada kalın ve benimle birlikte uyanık kalın."[100]

O, savaşmak istemedi,
Ödünç aldığı bir eşyaymış gibi vazgeçti,
Gücünden ve mucizesinden
Ve artık ölümlüydü, bizler gibi.

Gece uzanıyordu artık sınırı
Hiçlemenin ve var olmamanın.
Evren yaşamın olmadığı bir yerdi
Ve sadece bahçedeydi yaşam.

Ve bakarak bu kara deliklere
Bomboş, başı sonu belli olmayan,
Ölüm kâsesi geçip gitsin diye yanından,
Dua etti Baba'sına kan ter içinde.

Acılarından dualarla kurtulup,
Çıktı çitin dışına. Yerde
Öğrencileri, uykuya yenik düşmüşler,
Sere serpe yatıyorlardı çimenlerde.

Uyandırdı onları: “Tanrı yaşam verdi size
Benim çağımda bulunun diye, siz ise ölü gibi yattınız.
İşte İnsanoğlu’nun saati yaklaştı.
Veriliyor günahkârların eline.”

Bunu der demez, nereden çıktıysa
Geldi bir köle kalabalığı ve ayaktakımı,
Meşaleler, kılıçlar ve Yahuda,
Hain bir öpücükle dudaklarında.

Petrus salladı kılıcını katillere
Ve koptu birinin kulağı.
Ama işitti sonra: “Kavga çözülmez demirle,
Koy kılıcını yerine, ey insan.

İstesem kanatlı ordularını karanlığın
Babam göndermez mi buraya sanıyorsun?
Ve o zaman kimse dokunamazdı ki kılıma
Düşmanlar karışırdı kayıplara.

Ama geldik Kutsal Yazılar’ın
Her şeyden kutsal olan sayfasına.
Şimdi yazılanların gerçekleşmesi gerekir,
Bırakalım da söylenenler yerine gelsin. Amin.

Görüyorsun, asrın akışı özlü söze benzer
Ve tutuşabilir akıp giderken.
Onun korkunç yüceliği adına
Kendi gönüllü acılarımla kabrime gireceğim.

Yatıp o kabirde üç gün, sonra kalkacağım,
Ve nehirde yol alan sallar gibi, kayık kervanı gibi,
Karanlığın içinden akarak gelecek yüzyıllar,
Yargılamam için kendilerini.”

Notlar

[←1]

Ortodoks âdetlerine göre cenaze törenlerinde söylenen son ilahi. (ç. n.)

[←2]

Mayalı hamurdan yapılan bir çeşit kek. (ç. n.)

[←3]

Genellikle Yahudilerin kullandığı soyadı. (ç. n.)

[←4]

6 Ekim 1905’te ilk genel grev Moskova-Kazan Demiryolu’nda yapıldı. (ç. n.)

[←5]

Kelime anlamı “Uncular”. (ç. n.)

[←6]

Sonradan “Kanlı Pazar” olarak anılan 1905’te Kışlık Saray meydanındaki gösterileri yönlendiren rahip, devrimci, lider. (ç. n.)

[←7]

19. yy. sonlarında Fransa’da aşırı sembolizm yanlısı edebiyatçılar. (ç. n.)

[←8]

Güneş gibi olalım, K. D. Balmont'un şiir kitabı. (ç. n.)

[←9]

V. Rozanov. Tolstoycuların karşıtı bir fikir insanı. (ç. n.)

[←10]

Ostrovski'nin bir oyunu. (ç. n.)

[←11]

Bir yerden bir yere taşınmadan ya da uzun yola çıkmadan hemen önce kapı eşiğinde bir yere oturmak, uğur getireceğine inanılan eski bir Rus inanışıdır. (ç. n.)

[←12]

Çarlık zamanında, soğuk havalarda sokak başlarında büyük ateşler yakılması geleneği vardı. (ç. n.)

[←13]

Rus uzunluk ölçüsü birimi, bir verst 1,0668 km. (ç. n.)

[←14]

Eski Yunan şarap tanrısı. (ç. n.)

[←15]

Latince kurt anlamında. (ç. n.)

[←16]

“Büyük halka! Çin duruşu!” yazarın notu.

[←17]

“Vals lütfen!” yazarın notu.

[←18]

“Üç ileri, iki geri” yazarın notu.

[←19]

Altını üstüne getirmek, tersten başlamak anlamında. Metinde Fransızca. (ç. n.)

[←20]

Boris’in samimi biçimi. (ç. n.)

[←21]

1891 yılında Almanya'nın Erfurt kentinde kabul edilen, Alman Sosyal Demokrat Parti'nin programı. (ç. n.)

[←22]

Rus geleneklerine göre bir yere ilk kez gelen konuklara ekmek ve tuz ikram edilmesi bereket getirir. (ç. n.)

[←23]

Yeruslan Lazareviç 17. yy’da ortaya çıkan bir Rus halk kahramanı. (ç. n.)

[←24]

Baharın gelişini müjdeleyen Paskalya’dan sonraki ilk pazar günü. (ç. n.)

[←25]

Bir Rus geleneğine göre, konuklar düğün törenlerinde “acı, acı” diye bağırarak gelin ve damadın öpüşmesini isterler. (ç. n.)

[←26]

Shakespeare'in ünlü oyunu *Hamlet*'in bir kahramanı. (ç. n.)

[←27]

Orijinal metinde de “Allah”. (ç. n.)

[←28]

Rus ölçü birimi, 1 pood, 16,6 kg. (ç. n.)

[←29]

1791-1917 yılları arasında Çarlık Rusya tarafından Yahudi Bölgesi olarak ayrılmış ve Yahudilerin yalnızca burada yaşamasına izin verilmiş bölge. (ç. n.)

[←30]

Normandiya fatihi olarak bilinen İngiltere kralı. (ç. n.)

[←31]

V. Dal (1801-1872) Dilbilimci, bilim insanı, yazar. Büyük Rus Sözlüğü'nün yazarı. (ç. n.)

[←32]

Çarlık döneminde erkeklere gospodin, kadınlara gospoja diye hitap ediliyordu. (ç. n.)

[←33]

Çarlık Rusya’da 1598-1613 yılları arasında yaşanan hem doğal afetler hem sosyoekonomik, siyasi gelişmeler açısından oldukça sıkıntılı geçen dönem. (ç. n.)

[←34]

M. Lermontov'un *Zamanımızın Bir Kahramanı* adlı unlu eserinin baş kahramanı. (ç. n.)

[←35]

Pasternak’ın 25.08.1917 yılında Güneybatı cephesinde askerler tarafından öldürülen, önemli siyasi komiserlerden F. Linde’nin anısına bu adı kullandığı biliniyor. (ç. n.)

[←36]

Eserde sözü edilen Kazaklar, 15. yy'da Don ve Dinyeper bölgelerinde ortaya çıkmış etnik bir gruptur. Kazakistan halkı ile ilişkisi olmayan bu insanlar, savaşçı özellikleri nedeniyle Çarlık Rusya'da daha çok atlı askeri birlikler olarak görev yapmışlardır. (ç. n.)

[←37]

Shlisserburg (Oresek) Kalesi 18. yy’da Neva Nehri’nde bir adada inşa edilen ve siyasi mahkûmların hapsedildiği yer. (ç. n.)

[←38]

Yunan mitolojisinde adı geçen dokuz başlı ejderha. (ç. n.)

[←39]

Kızıl Ordu’da birlik komutanlarıyla birlikte çalışan, askeri-siyasi konularda güvenlik ve düzenden sorumlu parti görevlilerine “komiser” deniyordu. (ç. n.)

[←40]

Kutsal Kitap'ın “Sayılar” bölümündeki Maav kralı.

[←41]

Kurtarıcı Mesih. (ç. n.)

[←42]

1918’de Rusya ile Almanya ve müttefikleri arasında imzalanan Brest Litovsk Anlaşma’sına gönderme yapıyor. (ç. n.)

[←43]

Eski Yunan’da evren bütünlüğüne inanılan bir din akımı. (ç. n.)

[←44]

İçkiyi kastediyor. (ç. n.)

[←45]

İhtilali başlatan bahriyelilere takılan ad.

[←46]

İbranice *cumartesi günü* anlamında, Yahudilerin tatil günü. (ç. n.)

[←47] Gülgillerden, güzel kokulu beyaz çiçek açan idris ya da kuşkirazı da denilen ağaç. (ç. n.)

[←48]

19. yy’m ikinci yarısında ortaya çıkan Rusya’da köylü hareketi aracılığıyla sosyalizm kurulacağına inanan “narodniçestvo” hareketinden olan kişi. (ç. n.)

[←49]

Yunanistan’ın Halikidi Ada’sında bulunan ve kutsal sayılan 2033 m yüksekliğindeki dağ. (ç. n.)

[←50]

Strelnikov ateş etmek, vurmak fiilinden türetilmiş bir ad, vurucu anlamında, Rastelnikov (cellat) sözcüğü de Rusça da “defalarca” önekinin eklenmesiyle türetilmiş. (ç. n,)

[←51]

Ordu hizmetinden kaçmak için ormanda saklananlara verilen ad. (ç. n.)

[←52]

Demidovlar I. Petro zamanında Urallar bölgesinde geniş topraklar verilen ünlü bir aile. Kökenlerinin İtalyan San Donato krallığından geldiği biliniyor. (ç. n.)

[←53]

Kuzeyli anlamına geliyor. (ç. n.)

[←54]

Lenin’in köylü sınıfı tanımlarından. (ç. n.)

[←55]

Eski Ahit, Yakup’un mektubundan alıntı. (ç. n.)

[←56]

Büyük Petro zamanında bir Kazak atamanı.

[←57]

Puşkin’in 1813-1817 arasında yazdığı şiirlerin yayımlandığı kitap. (ç. n.)

[←58]

Arzamas Edebiyat Topluluğu. 1815-1818 yılları arasında etkin olan Jukovski, Vyasemski, Turgenyev gibi yazarların öncülüğünü yaptıkları klasizme karşı olan edebiyat grubu. Burada Puşkin'in lise yıllarında ‘‘Arzamas’’ etkisiyle yazdığı şiirden söz ediliyor. (ç.n.)

[←59]

N. Nekrasov (1821-1877) Rus şair. (ç. n.)

[←60]

Krepten daha ince olan ve özellikle Paskalya öncesi Maslenitsa bayramlarında yapılan geleneksel Rus gözlemesi. (ç. n.)

[←61]

“Sevgili” sözcüğünün Rusçası *lyubovnik*, “kuşburnu” ise *şipovnik* (ç. n.)

[←62]

Çehov’un “Oğlanlar” (Malçiki) adlı öyküsü kastediliyor. (ç. n.)

[←63]

Sözcük anlamı yaprak süpürgesi. Burada, huş ağacının yapraklı ince dallarından hazırlanan ve Rus banyolarında terledikten sonra kan dolaşımını hızlandırmak için kullanılan dal demeti. (ç. n.)

[←64]

Büyük Perhiz’in son haftası (ç. n.)

[←65]

1908-1918 yılları arasında Petersburg'da basılan günlük gazete. (ç. n.)

[←66]

O yıllarda savaştan sorumlu Halk Komiseri olan Lev Troçki kastediliyor. (ç. n.)

[←67]

Trudovik (Emek grubu). 1906 yılında çoğunluğu küçük burjuva olan toprak sahiplerinin oluşturduğu siyasi bir grup ve bu fikri benimseyen kişi. 1917'de Geçici Hükümeti destekleyen Trudovikler kendileri bir siyasi parti kurmaya çabalasalar da başarılı olamayıp dağıldılar. (ç. n.)

[←68]

Domovoy, eski Rus inanışına göre evlerde yaşayıp, bulunduğu yeri koruyan ruh. (ç. n.)

[←69]

Kolçak’ın ordusunda görev yapan en önemli generallerden bin. (ç. n.)

[←70]

Rusçada kitap harfleriyle el yazısı farklılık göstermektedir. (ç. n.)

[←71]

Duhaborlar, ortaya çıkışları 16. yy'a dek uzanan Rus Ortadoks Kilisesi'nin en özgün gruplarından. 18. yy'ın ikinci yarısından itibaren dini felsefelerini aktif olarak yaşam biçimi olarak ortaya koyan Duhaborlar, daha sonra Kanada'ya göç etmişlerdir. (ç. n.)

[←72]

Schiller’in *Fiesco’nun Genua’ya Yemini* adlı oyunundan. (ç. n.)

[←73]

“Konaklar” olan bölge adı, metinde de Türkçe olarak kullanılmıştır. (ç. n.)

[←74]

Sibirya yerlisi (ç. n.)

[←75]

Keçeden yapılan Ruslara özgü bir çizme (ç. n.)

[←76]

Yerel Çeka.

[←77]

Andrey Platonov (1899-1951). Kollektifleşme karşıtı düşünceleriyle bilinen Rus yazar. (ç. n.)

[←78]

Kutsal Kitap Luka 7,36 ve 8, 2. (ç. n.)

[←79]

Ağustos-Eylül 1922’de Lenin’in emriyle pek çok önemli insan yurtdışına gönderilmişti. (ç. n.)

[←80]

Japonya ile savaşa girmek istemeyen Sovyet yönetimi 1920 yılında böyle bir oluşuma destek vermişti. (ç. n.)

[←81]

Rusya'da Yegori Hrabrıy adıyla bilinen aziz. Hıristiyan kaynaklara göre Kapadokya'da doğan Yegori Hrabrıy Türkçede Aziz (Aya) Yorgi olarak biliniyor. istanbul'daki Ortodoks kiliseleri onun adını taşıyor. (ç. n.)

[←82]

Yeni Ekonomi Politikası (Novaya Ekonomiçeskaya Politika). İç Savaş ve Savaş Komünizmi sonrasında çöküşe geçen Rus ekonomisini kurtarmak amacıyla 10. Kongre’de tartışılıp 15 Mart 1921’de kabul edilen ekonomi politikası. (ç. n.)

[←83]

Zengin Rus köylüsü. (ç. n.)

[←84]

Rus Ortodoks Kilisesi Patriği Tihon’a sadık kalan papazlar.

[←85]

Sanat Tiyatrosu (ç. n.)

[←86]

Ortodoks cenazelerinde söylenen bir ilahiden. Ruslar ölmüş yakınlarıyla vedalaşırken alınlarından öpüp bu ilahiyi söylüyorlar. (ç. n.)

[←87]

Türkçe karşılığı “Ahırlar” (ç. n.)

[←88]

Türkçe karşılığı Toplama Kampları Genel Müdürlüğü olan *Glavnoe Upravlenie Lagerey'in* baş harflerinden oluşan kısaltma. (ç. n.)

[←89]

1935-39 yılları arasında Devlet Güvenlik Genel Sekreteri olan N. Yejov'un adından etkilenerek ortaya çıkan terim. Stalin iktidarının 1937-38 yıllarında kitlesel baskıların en yoğun yaşanmaya başlandığı dönemini anlatmak için kullanılıyor. 1939'da ortadan kaldırıldı. (ç. n.)

[←90]

“Kuyruk beklemeyen” anlamında. (ç. n.)

[←91]

Bitiminde Paskalya başlayan, Ortodoks kilisenin kutsal saydığı Büyük Oruç’un son haftası. (ç. n.)

[←92]

Slav efsanelerinde geçen ve pek çok masalda kötü kahraman “orman devi” olarak da adlandırılan bülbül. (ç. n.)

[←93]

İncil'de Hz. İsa'nın Petros, Yakup, Yuhanna ile beraber dua etmek için kutsal Tabor dağına çıktığı ve *orada onların gözünün önünde İsa'nın görünümü değiştiği, yüzünün güneş gibi parladığı, giysilerinin ışık gibi bembeyaz olduğu* yazmaktadır. (ç. n.)

[←94]

Hıristiyan inanışına göre İsa’nın doğumunu ve bulunduğu yeri müjdeleyen yıldız, (ç. n.)

[←95]

İncil’de (Matta 21:18,18; Matta 21: 23-27; Luka 19:45-48) Hz. İsa’nın Beytanya’dan Yeruşalim’e giderken yolda yaşadığı mucizelerden ilham alınmış. (ç. n.)

[←96]

Bu şiirde Kutsal Hafta’da İsa’nın Kudüs’e gelişi ve tutuklanıp çarmıha gerilmesi anlatılıyor. (ç. n.)

[←97]

İncil'e göre, Hz. İsa'nın ilk doğaüstü belirtisi Celile'nin Kana Köyü'nde gerçekleşen düğünde ortaya çıkmıştır. (Yuhanna 2:1-11) (ç. n.)

[←98]

İncil'den: Luka 7:37 (ç. n.)

[←99]

Hz. İsa'nın ele verilip tutuklanmasından önce öğrencileriyle gidip dua ettiği yer. İncil; Matta: 26:36-46

[←100]

İncil; Matta 26. (ç. n.)